

๓๙๘.๒๐๔๙๕๙๑

ค ๒๕๔๓

๘.๓

การศึกษาวิเคราะห์งานพื้นบ้านภาคกลาง

ปริญญาณิพนธ์

ของ

จันทนา เย็นนาน

๒๙ ต.ค. ๒๕๓๙

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม ๒๕๓๙

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

B. ๕๐๒๕๕

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....ประธาน

(อ.สุวดี ภูประดิษฐ์)

.....กรรมการ

(ผศ.พงษ์พันธ์ พงษ์ไสภา)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน

(อ.สุวดี ภูประดิษฐ์)

.....กรรมการ

(ผศ.พงษ์พันธ์ พงษ์ไสภา)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อ.อุษณา กาญจนทัต)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ศิริยุภา พูลสุวรรณ)

วันที่...๕...เดือน...มิถุนายน...พ.ศ. 2539

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้รับความกรุณาจาก อาจารย์สุวดี ภูประดิษฐ์ ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา กรรมการ และ อาจารย์อุษณา กาญจนทัต กรรมการสอบปริญญานิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง และได้ตรวจแก้ไขข้อบกพร่องจนปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.อัมพร สุขเกษม อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพุธ โสภวงศ์ และอาจารย์สุภา ปานเจริญ ที่กรุณาให้กำลังใจ และคำแนะนำที่มีคุณค่าอย่างยิ่งแก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมใจ บุญอุรพิทยไธ อาจารย์สุจริต บัวพิมพ์ อาจารย์กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ และอาจารย์ระวีวรรณ อินทรประพันธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อมูลที่น่าสนใจ อันเป็นประโยชน์ทำให้งานวิจัยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ ผู้บริหารและคณะอาจารย์โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งตลอดระยะเวลาในการทำปริญญานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ คุณวัลลีย์ เย็นนาน ที่กรุณาช่วยเหลือข้อมูลภาษาอังกฤษมาโดยตลอด และขอบคุณน้อง ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดเวลา

สุดท้าย ผู้ที่เป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งในการศึกษาตลอดมา และทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ คือ คุณแม่ไพรัช เย็นนาน ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของท่านตลอดกาล

ฉันทนา เย็นนาน

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	3
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	3
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	3
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	4
	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	5
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
2	ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต	13
	ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน	13
	ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน	13
	ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน	15
	ประเภทของนิทานพื้นบ้าน	16
	คุณค่าของนิทานพื้นบ้าน	23
	บทบาทของนิทานพื้นบ้านในการอบรมสั่งสอนคุณธรรม	26
	การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้าน	27
	ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม	30
	ความสำคัญของคุณธรรม	30
	ลักษณะของคุณธรรม	33
	ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต	35
	วิถีชีวิตกับวัฒนธรรม	35
	ขนบธรรมเนียมประเพณี	36

ความเชื่อ	37
3 วิเคราะห์คุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง	41
คุณธรรมเฉพาะตน	43
ความเมตตากรุณา	43
ความกตัญญู	47
ความขยัน	51
ความอดทน	53
ความมีวาจาสัตย์	55
ความไม่รู้จักพอ	58
ความซื่อสัตย์สุจริต	59
การเชื่อฟังคำสั่งสอน	61
ความเพียรพยายาม	63
ความละเอียดต่อความชั่ว	65
ความมีสัมมาคารวะ	66
การประหยัด	68
ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	69
ความรอบคอบ	70
การรักษาคำพูด	72
ความรู้จักประมาณตน	73
ความสำนึกผิด	74
ความไม่โลภ	74

คุณธรรมต่อสังคม	75
ความรับผิดชอบ	75
ความเป็นผู้นำวัฒนธรรม	77
ความสามัคคี	79
ความเสียสละ	80
ความเอื้อเฟื้อ	82
ความยุติธรรม	84
ความกล้าหาญ	86
การให้อภัย	87
ความมีระเบียบวินัย	87
4 วิเคราะห์วิถีชีวิตในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง	89
การดำเนินชีวิตเฉพาะตน	91
การประกอบอาชีพ	91
การเกษตร	91
การประมง	92
การค้าขาย	93
การทำเครื่องปั้นดินเผา	94
การทอผ้า	95
การตัดฟัน	96
การเผาถ่าน	97
การล่าสัตว์	97
สภาพชีวิตความเป็นอยู่	99
การถ่ายทอดความรู้	99
การมีคู่ครอง	100
ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม	120

เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน	100
การถนอมอาหาร	101
การใช้ยาสมุนไพร	102
พาหนะเดินทาง	103
ประเพณี	104
พิธีการเกิด	105
พิธีการบวช	105
พิธีแต่งงาน	107
พิธีศพ	108
การดำเนินชีวิตในสังคม	109
สังคมครอบครัว	110
ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว	110
การอบรมสั่งสอน	111
การควบคุมสมาชิกในครอบครัว	112
การมอบมรดก	113
สังคมเมือง	114
การปกครอง	114
การมีหัวหน้า	115
การควบคุมสมาชิกในสังคม	116
ความเชื่อ	119
ความเชื่อเรื่องการทำบุญ	119
ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม	120
ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์	121
ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา	123

ความเชื่อเรื่องความฝัน	125
ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม	126
ความเชื่อเรื่องการบวงสรวง	127
ความเชื่อเรื่องการบนบานศาลกล่าว	128
ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์	128
 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	130
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	130
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	130
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	130
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	130
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	131
อภิปรายผล	134
ข้อเสนอแนะ	137
 บรรณานุกรม	138
 ภาคผนวก	145
 ประวัติย่อของผู้วิจัย	539

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นิทานพื้นบ้าน เป็นเรื่องเล่าที่เล่าสืบทอดกันมาโดยวิธีมุขปาฐะ เนื้อหาในนิทานนอกจากจะให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นความเชื่อ ค่านิยม ขนบประเพณี อาชีพ ฯลฯ อีกด้วย สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเรื่องราวที่ได้จากการสังสมความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ จนแสดงออกเป็นภูมิปัญญา

โดยเหตุที่การเขียนอ่านสมัยก่อนยังไม่เจริญ การถ่ายทอดนิทานจึงต้องใช้วิธีมุขปาฐะ แต่ในภายหลัง เมื่อผู้คนได้ศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น วิธีการถ่ายทอดนิทานจึงมีพัฒนาการ ทั้งการถ่ายทอดบอกเล่าทางวาจาและทางลายลักษณ์ ดังที่ วิเชียร ๓ นคร (2531 : 7) แสดงความคิดเห็นว่า "พัฒนาการของวรรณกรรมนิทานน่าจะเริ่มต้นจากการถ่ายทอดเรื่องราวจากประสบการณ์และจินตนาการด้วยปากเปล่าเป็นเบื้องต้น เพราะสังคมมนุษย์ยุคต้น ๆ เป็นสังคมที่ไม่มีตัวอักษรหรือหนังสือใช้ มนุษย์แต่ละถิ่นจึงใช้วิธีบอกเล่ากันปากต่อปาก มาในระยะเวลาหลังเมื่อมนุษย์มีภาษาเขียนขึ้น เรื่องที่เคยบอกเล่ากันด้วยปากก็ค่อย ๆ เปลี่ยนมาเป็นการเล่าด้วยหนังสือ" ด้วยเหตุนี้ ผู้คนจำนวนมากที่สนใจวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทนิทาน จึงได้เก็บรวบรวมและบันทึกนิทานพื้นบ้านในรูปบันทึกภาพ บันทึกเสียง และลายลักษณ์ไว้เป็นจำนวนมาก เพื่อเป็นคลังนิทานที่จะเป็นมรดกสังคมที่ควรอนุรักษ์และสืบทอดสู่ชนรุ่นหลัง

จากการที่มีผู้รวบรวมนิทานพื้นบ้านไว้พบว่า นิทานพื้นบ้านมีทั้งปริมาณมากมาย และลักษณะหลากหลาย ทั้งมีการถ่ายทอดนิทานข้ามกลุ่มชนด้วย นิทานพื้นบ้านไทยบางถิ่นมีเรื่องราวจากชาดกปรากฏอยู่

นิทานพื้นบ้าน นอกจากเป็นกิจกรรมสร้างความบันเทิง เรื่องราวนานา และจินตนาการแล้วยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเสริมคุณธรรมตามที่สังคมมุ่งหวังอีกด้วย ดังที่ อรรถัย จันทวิชานุวงศ์ (2523 : 2) อธิบายไว้ว่า "เนื้อหาในนิทานนอกจากจะช่วยให้เด็กเกิดความเพลิดเพลินแล้ว ยังสอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ ลงไปด้วย เมื่อเด็กได้ฟังนิทานแล้ว บทบาทของตัวละครในนิทานจะค่อย ๆ ซึมซาบเข้าไปในความคิดและมีผลต่อบุคลิกภาพบางประการของเด็ก" ดังนั้น ภูมิปัญญาของบรรพชนแต่อดีตได้สร้างจินตนาการผูกเป็นเรื่องราวและสอดแทรก

คำสอนเปรียบเทียบให้เด็กเห็นตัวอย่างพฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมของตัวเอง และแสดงผลของพฤติกรรมว่าผู้ที่ทำความดีจะได้รับสิ่งดีตอบแทน ส่วนผู้ที่ทำความชั่วจะถูก ลงโทษ จึงสอดคล้องกับคำสรุปของ ลัดดา เหมทานนท์ (2524 : 226) ที่กล่าวไว้ว่า

นิทานเป็นเครื่องมือปลูกฝังนิสัยรักการอ่านหนังสือ เพราะช่วยสร้างความเพลิดเพลิน และช่วยส่งเสริมความปรารถนาของเด็กด้วย แม้ว่าเด็กต่างเพศ ต่างวัย จะสนใจใน นิทานต่างประเภทกันแต่เนื้อหาของนิทานที่เล่าย่อมช่วยปลูกฝังคุณธรรม ความดี ความเป็นสุภาพชน ความละเอียดอ่อนสร้างความคิดริเริ่ม และการเลียนแบบที่ดี ให้แก่เด็ก

การจะปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณธรรมที่สังคมพึงประสงค์นั้น จำต้องอาศัยทั้งบุคคลที่ เกี่ยวข้อง เช่น พ่อแม่ ครู หรือผู้ใหญ่ที่ใกล้ชิด ตลอดจนปัจจัยจากสื่อรอบตัว เพื่อให้เด็กเกิด การเรียนรู้ เด็กที่มีนิสัยชอบอ่าน ชอบฟัง ตั้งแต่เล็ก ๆ มักจะเป็นเด็กฉลาด รอบรู้ ดังที่ เบญจวรรณ มนัสไพฑูรย์ (2536 : 96) ได้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

นิทานและหนังสือเป็นอาหารสมอง อาหารใจที่พ่อแม่ ครู และผู้ใหญ่ บ่มเพาะให้เด็ก ควบคู่ไปกับอาหารที่บำรุงร่างกาย เด็กที่ได้อ่านหนังสือหรือฟังนิทานตั้งแต่เล็ก ๆ จึงเป็นเด็กฉลาด รอบรู้ ช่างซัก ช่างถาม มีเหตุมีผลมองโลกในแง่ดี หากนิทาน หรือหนังสือนั้นเป็นเรื่องของคุณธรรมให้คติสอนใจ เรื่องเหล่านั้นก็จะเป็นเครื่องมือ ในการใฝ่คว้าจิตใจของเด็กให้อ่อนโยน รู้จักบาปบุญคุณโทษ ความกตัญญู ความรัก ความเมตตา

ดังนั้น นิทานจึงเป็นสิ่งที่ผูกพันกับเด็ก และคนในสังคมโดยมีบทบาทสำคัญหลายประการ กล่าวคือ เป็นทั้งเครื่องมือสร้างความบันเทิงและสร้างเสริมคุณธรรม เพื่อหล่อหลอมประชากรให้มี คุณลักษณะตามที่สังคมมุ่งหวัง ตลอดจนเป็นกระจกสะท้อนวิถีชีวิตของชาวบ้าน

การศึกษานิทานพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ เพราะนอกจากจะได้ความบันเทิงแล้วยัง ได้ทราบถึง วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ต่าง ๆ ของบุคคลในอดีต และขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจน

เข้าใจความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งบางอย่างมีคุณค่าภูมิปัญญาสมควรปฏิบัติสืบทอดต่อไป ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาคูธรรม และวิถีชีวิตที่สืบทอดกันในนิทานพื้นบ้านภาคกลางของไทยอันแสดงถึงแนวทางในการดำเนินชีวิตของสังคม แต่อดีตสืบมาจนปัจจุบัน

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์คูธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้านที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านภาคกลาง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้านี้ ทำให้ทราบถึงคูธรรมและวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางหรือเป็นเครื่องมือส่งเสริมการสร้างคุณธรรม จริยธรรม แก่เยาวชน ตลอดจนทำให้เกิดความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับชีวิต วัฒนธรรมในภาคกลาง อันจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และเป็นผลทำให้นิทานพื้นบ้านภาคกลางแพร่หลายมากขึ้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. นิทานพื้นบ้านที่นำมาศึกษาเป็นนิทานที่ปรากฏในจังหวัดภาคกลาง ตามเกณฑ์ของคณะกรรมการพิจารณาพื้นที่และการแบ่งภาคของประเทศไทย มี 22 จังหวัด ดังนี้ สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี อโยธยา บรมธานี นนทบุรี นครปฐม กรุงเทพฯ สมุทรปราการ สมุทรสาคร สุพรรณบุรี สมุทรสงคราม และนครนายก
2. นิทานพื้นบ้านที่นำมาวิเคราะห์ คัดเลือกมาจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมนิทานพื้นบ้านไว้และมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 186 เรื่อง จากแหล่งข้อมูลดังนี้
 - 2.1 หนังสือคติชาวบ้าน ของ กุหลาบ มลลิกะมาส คัดเลือกได้จำนวน 4 เรื่อง
 - 2.2 หนังสือนิทานพื้นบ้านไทย ของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ คัดเลือกได้จำนวน 43 เรื่อง
 - 2.3 หนังสือวัฒนธรรมพื้นบ้าน ของ ประเทือง คล้ายสุบรรณ คัดเลือกได้จำนวน 2 เรื่อง
 - 2.4 หนังสือนิทานชาวบ้าน ของ กรมศิลปากร คัดเลือกได้จำนวน 87 เรื่อง

- 2.5 หนังสือนิทานไทย ของ ส. พลายน้อย คัดเลือกได้จำนวน 16 เรื่อง
- 2.6 งานวิจัยเรื่องการสร้างต้นแบบนิทานพื้นเมืองพัฒนาทักษะการอ่าน
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ของก่อเกียรติ
สอนสอาด จำนวน 2 เรื่อง
- 2.7 งานวิจัยเรื่องวิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย
จังหวัดสุโขทัย ของ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช คัดเลือกได้จำนวน 4 เรื่อง
- 2.8 งานวิจัยเรื่องวรรณกรรมไทยรามัญจากตำบลทรงคนอง อำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ของ จันทร์ศรี สุปัญญากร คัดเลือกได้จำนวน 1 เรื่อง
- 2.9 งานวิจัยเรื่องวรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง
จังหวัดลพบุรี ของ ชนิศา พิณสุสาร คัดเลือกได้จำนวน 8 เรื่อง
- 2.10 งานวิจัยเรื่องสิทธิมนุษยชนจากนิทานพื้นบ้าน ตำบลชัยนาท อำเภอเมือง
ชัยนาท จังหวัดชัยนาท ของ ทองสุข บุญธรรม คัดเลือกได้จำนวน 7 เรื่อง
- 2.11 งานวิจัยเรื่องวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้ อำเภอ
พรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ของ สุนทรี ดวงทิพย์ คัดเลือกได้จำนวน 9 เรื่อง
- 2.12 งานค้นคว้าเรื่องการเก็บรวบรวมนิทานและเพลงพื้นบ้าน ตำบลโรงหีบ
อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ของ ชฎารัตน์ สุนทรธรรม และสุนันท์ พวงพุ่ม
คัดเลือกได้จำนวน 3 เรื่อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

นิทานพื้นบ้านภาคกลาง หมายถึง เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาโดยไม่ปรากฏผู้เล่าดั้งเดิม
เป็นใคร ต่อมาได้มีการเขียนบันทึกไว้ตามเค้าเรื่องเดิมปรากฏอยู่เฉพาะในภาคกลาง
22 จังหวัด

คุณธรรม หมายถึง ลักษณะคุณงามความดี ความควรกระทำ และความถูกต้องที่บุคคล
ยึดมั่นไว้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้อง เหมาะสม

วิถีชีวิต หมายถึง ระบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่ถือปฏิบัติร่วมกัน และสืบทอดต่อ
เนื่องกันมา โดยเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมตามสภาพของสังคมแวดล้อม

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาตำรา เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต
2. วิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง ได้วิเคราะห์จาก คำพูด หรือเรื่องราวในนิทานที่ตัวละครแสดงถึงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้
 - 2.1 คุณธรรมเฉพาะตน เช่น ความขยัน ความเมตตากรุณา ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต
 - 2.2 คุณธรรมต่อสังคม เช่น ความสามัคคี ความเสียสละ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ
3. วิเคราะห์วิถีชีวิตที่สะท้อนจากนิทานในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ ศาสนา ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี
4. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต

1. ความหมายของนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต
 - 1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน
 - 1.2 ความหมายของคุณธรรม
 - 1.3 ความหมายของวิถีชีวิต
 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
1. ความหมายของนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต
 - 1.1 ความหมายของนิทานพื้นบ้าน
นักคิดชนวิทยาและผู้สนใจนิทานพื้นบ้าน ได้ให้ความหมายของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้
 ศิลปากร (2514 : คานา) ให้ความหมายของนิทานพื้นบ้านว่า นิทานเป็น เรื่องราวที่บุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ แต่งขึ้น และเล่าสืบต่อกันมาช้านาน มีความมุ่งหมายในการ

เล่าเพื่อความสนุกสนาน ความบันเทิงใจ และสอดแทรกคติธรรม ข้อคิดต่าง ๆ เพื่อสั่งสอนบุคคลให้ทำความดี

กิ่งแก้ว อัทธากร (2519 : 12) กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านว่า เป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาด้วยวิธีมุขปาฐะ และมีการจดบันทึกไว้ในระยะหลัง

กลุ่มจิตต์ พลายเวช (2526 : 104) อธิบายว่า นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน โดยไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง นิทานได้แพร่ไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ โดยเนื้อเรื่องอาจผิดเพี้ยนไปบ้าง การแพร่กระจายของนิทานอาจเป็นได้หลายทาง เช่น การติดต่อค้าขาย การศึกษา การสงคราม นิทานพื้นบ้านของทุกชาติมีลักษณะคล้ายกัน คือ แสดงถึงอารมณ์ ความเชื่อ ความคิด และจินตนาการของคนในสมัยก่อน ดังนั้น นิทานพื้นบ้านจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่น รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย

ประเทือง คล้ายสุบรรณ (2531 : 62) อธิบายว่า นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่ชาวบ้านผูกเรื่องขึ้นเล่าสู่กันฟังด้วยถ้อยคำธรรมดาเป็นภาษาร้อยแก้ว หรือถ้อยคำสำนวนของชาวบ้านในแต่ละท้องถิ่น เล่าสืบกันมาเป็นเวลาช้านาน จนไม่ทราบว่าใครเป็นคนคิดแต่งขึ้นโดยมักจะขึ้นต้นว่า นานมาแล้ว หรือกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เป็นการเริ่มเรื่อง

วรรณี ศิริสุนทร (2532 : 31) ได้อธิบายความหมายของนิทานพื้นบ้านว่าเป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมา เป็นเวลาช้านานจนภายหลังมีการเขียนขึ้นตามเค้าเดิมบ้าง จดจำเป็นเรื่องราวมาเขียนขึ้นบ้าง ไม่ปรากฏว่าผู้แต่งดั้งเดิมเป็นใคร

ภัสสร อินทรกำแหง (2532 : 12) สรุปได้ว่า นิทานพื้นบ้าน หมายถึง เรื่องราวที่บุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยวิธีมุขปาฐะ เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจ และสั่งสอนบุคคลให้ทำความดี

ดังนั้น ความหมายของนิทานพื้นบ้าน คือ เรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาโดยไม่ปรากฏผู้เล่าแต่เดิมเป็นใคร ต่อมาได้มีการเขียนบันทึกไว้ตามเค้าเรื่องเดิม นิทานพื้นบ้านแสดงถึงความคิด ความเชื่อของคนสมัยโบราณ รวมทั้งอาจแฝงคติธรรมเพื่อสั่งสอนผู้ฟังด้วย

1.2 ความหมายของคุณธรรม ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "คุณธรรม" ต่าง ๆ กัน ดังนี้

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ (2518 : 27) ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรม คือ หลักของความคิด ความควรกระทำ และความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ทางศาสนา และทางวัฒนธรรม บุคคลยึดมั่นคุณธรรมไว้เป็นหลักประจำใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าการประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญให้กับตนเองและผู้อื่น เพื่อให้สังคมเป็นระเบียบและเป็นสุข

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 190) ให้ความหมายว่าคุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

ยงค์ ชุ่มจิต (2526 : 35) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณลักษณะที่เป็นความดี ความงามที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคล โดยได้ยึดถือปฏิบัติจนเป็นนิสัยและเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิ่งถูกต้องดีงามของบุคคลทั่วไป

กุณฑล มธุรสจันทรร (2527 : 9) สรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง หลักความดีและความถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ทางศาสนาและทางวัฒนธรรม เป็นหลักที่บุคคลควรยึดมั่นไว้เป็นหลักประจำใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อว่าการประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นจะนำมาซึ่งการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข ทำความเจริญให้กับตนเอง และผู้อื่น เพื่อให้สังคมเป็นระเบียบและเป็นสุข

ประกาศรี สี่หอไพ (2531 : 21) ให้ความหมายว่า คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยาที่สร้างความรู้สึกรับชอบที่ดีในทางศีลธรรม มีคุณธรรมความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุข ความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลต่อผลของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้

บรรจง ชูสกุลชาติ (2532 : ข) ให้ความหมายว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพความดีงามทั้งหลายซึ่งฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของบุคคล และเป็นคุณสมบัติที่มีอาจหาได้ในสัตว์โลกชนิดอื่น อาจกล่าวได้ว่า คุณธรรมเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ชาติโดยเฉพาะ

กู๊ด (Good. 1959 : 99) ให้ความหมายของคุณธรรม (Virtue) สรุปความหมายได้ว่า ลักษณะนิสัยที่บุคคลกระทำสิ่งที่เป็นความดีและนำมาซึ่งความสุข

จะเน้นความหมายของคุณธรรม คือ ลักษณะของงามความดี ความควรกระทำ และความถูกต้องที่บุคคลยึดมั่นไว้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติแล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรม ที่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งนี้โดยเชื่อว่าการประพฤติปฏิบัติในทางที่ถูกต้องและดีงามจะเป็นที่ยอมรับของสังคม

เนื่องจากคุณธรรมและจริยธรรมมีความสัมพันธ์กัน จึงนำแนวคิดเกี่ยวกับ จริยธรรมในทัศนะต่าง ๆ มาเสนอดังต่อไปนี้

พินิจ รัตนกุล (2522 : 116) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม เป็นคำที่เราานิยมใช้ในเรื่องการตัดสินคุณค่าของพฤติกรรมมนุษย์ว่าเป็นการกระทำสมควรถูกต้อง ดีหรือตรงข้ามการกระทำที่ไม่ดีคือ การกระทำที่ไม่สมควร ไม่ดี การที่เราต้องกำหนดคุณค่าของการกระทำที่ว่าดี หรือไม่ดี สมควรหรือไม่สมควร ก็เพราะเราต้องการแบ่งแยก การกระทำออกเป็นประเภทต่าง ๆ เพื่อจะได้ส่งเสริมด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้คนทำแต่สิ่งที่ดี หรือสมควร และให้ละเว้นการกระทำตรงข้าม

สาโรช บัวศรี (2522 : 18) ให้ความหมายไว้ว่า จริยธรรม คือ แนวทาง ในการประพฤติ เพื่อยู่กันได้อย่างร่มเย็นในสังคม

แสง จันทรงาม (2522 : 218) ให้ความหมายของจริยธรรมโดยแยกคำว่า จริยธรรมออกเป็นสองคำ คือ จริย แปลว่า ความประพฤติ และธรรม หมายถึงคุณค่าของจิตใจ ของแต่ละคน จริยธรรมจึงหมายถึง คุณภาพจิตที่มีอิทธิพลต่อความประพฤติของคน

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ (2523 : 14) ให้ความหมายของจริยธรรมว่า คำว่า ศีลธรรมซึ่งบัดนี้มักเลี่ยงไปใช้กันว่าจริยธรรมนั้นในทางพระพุทธศาสนาก็ถือว่าเป็นข้อประพฤติ ปฏิบัติเพื่อเกิดปกติสุขในสังคม

ดวงเดือน พันธมนาวิน (2524 : 2) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วย ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งใน สองประเภท คือ เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มียู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรม ที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุนและผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจว่าการกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มียู่ในสมาชิกในสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็น สิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร

ประกาศรี สี่ห้าไฟ (2531 : 18) ให้ความหมายว่า จริยธรรม หมายถึง หลักความประพฤติที่อบรมกิริยาและปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรม คุณค่าทางจริยธรรมชี้ให้เห็นความจริงของงานในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตาม วัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่โน้มน้าวให้บุคคลมุ่งกระทำ ความดี ละเว้นความชั่ว

จากความหมายของจริยธรรมดังกล่าว พอจะสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้องอันจะนำมาซึ่งความสุขความเจริญแก่ตนเอง และสังคม

1.3 ความหมายของวิถีชีวิต

วิถีชีวิตเป็นการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม จึงมีผู้ให้ความหมายของ วิถีชีวิต ดังนี้

คึกฤทธิ์ พันธุวิไล (2527 : 6) กล่าวถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ว่า หมายถึง พฤติกรรมใด ๆ ของมนุษย์ในสังคมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นวัน เป็นเดือน เป็นปี หรือมากกว่านั้นขึ้นไป ได้แก่ ความเชื่อ ความคิด การประพฤติ

ประสาธ หลักศิลา (2532 : 426) กล่าวถึง วิถีชีวิต ไว้ว่า ได้แก่ แนวความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนอันเนื่องมาจากความคิด และประสบการณ์ต่าง ๆ และได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาตลอดช่วงเวลาอันยาวนาน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2534 : 6) เสนอแนวคิดว่า ความคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติของคนไทยโดยทั่วไปอาจจำแนกออกได้อย่างกว้าง ๆ เป็น 2 ระดับ คือ ระดับชาวบ้าน และระดับปัญญาชน ซึ่งทำให้วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน

วิถีชีวิตแบบชาวบ้าน หมายถึง วิถีชีวิตหรือแนวทางการดำเนินชีวิตที่คนส่วนใหญ่ นิยมปฏิบัติตามกันมาโดยไม่คำนึงถึงข้อกำหนดของรัฐ และแก่นคำสอนในทางศาสนา แต่คำนึงถึง การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความสะดวกสบายในการปฏิบัติ และความสามัคคีของชุมชนเป็นหลัก

วิถีชีวิตแบบปัญญาชน หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตตามจารีตประเพณีหรือ หลักการบางประการอันถือเป็นวิถีชีวิตมาตรฐานของสังคมเป็นแบบฉบับที่สมาชิกของสังคมควร ประพฤติปฏิบัติตาม

สุจริต บัวพิมพ์ (2537 : สัมภาษณ์ 4 ต.ค.) นิยามความหมายของวิถีชีวิตไว้ว่า หมายถึง การดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่ถือปฏิบัติร่วมกัน สังคมและสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องทั้งนี้ย่อมคงอยู่ เกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับชุมชนและสังคมไทยซึ่งวิถีชีวิตนี้มีขอบข่ายครอบคลุมถึงระบบความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา โบราณอายุ และพฤติกรรมของกลุ่มชน

ดังนั้น วิถีชีวิตจึงหมายถึง ระบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนที่ถือปฏิบัติร่วมกัน และสืบทอดต่อเนื่องกันมาโดยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมแวดล้อม

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์คุณธรรม มีดังนี้

สุนทรี มีพร้อม (2522 : 198 - 199) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2515 - 2519 ผลการวิเคราะห์พบว่า หนังสือประเภทสารคดีสอนให้รู้จักการปฏิบัติตนในสังคมและสอนให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมในสมัยก่อน ส่วนหนังสือประเภทบันเทิงคดีสอนให้เชื่อฟังคำสั่งสอน และมีความกตัญญู รู้คุณบิดามารดา ครูอาจารย์ สอนในเรื่องความสามัคคี ความซื่อตรง ความกล้าหาญ และความอดทน รวมทั้งให้มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน และสอนให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

วิจิตรา สุภากร (2523 : 87 - 89) วิจัยเรื่อง วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2522 ผลการวิเคราะห์พบว่า คุณธรรมในด้านมารยาทและนิสัยส่วนบุคคล ความเมตตา กรุณา และหลักธรรมในด้านการอยู่ร่วมกัน เป็นคุณธรรมที่ปรากฏมากที่สุด คุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ คุณธรรมในด้านความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว คุณธรรมในด้านความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

บุญเกษม ดวงจิต และคนอื่น ๆ (2525 : 13 - 17) วิจัยเรื่องการศึกษาคุณธรรมในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้น ป.4 ที่สอดคล้องกับคุณสมบัตินี้ที่ต้องการเน้นในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า คุณธรรมที่มีความถี่สูงในอันดับ 1 - 3

คือ ความขยันหมั่นเพียร มารยาทและนิสัยส่วนบุคคล และความรับผิดชอบ ส่วนคุณธรรมที่มีความถี่น้อยในอันดับ 1 - 3 คือ การทำจิตใจให้สงบมีสมาธิ ความมีใจเป็นธรรมไม่ลำเอียง และการไม่ละเมิดของรักของผู้อื่นและการยอมรับความเปลี่ยนแปลง ส่วนคุณธรรมที่ไม่ปรากฏอยู่เลย คือ การไม่พูดปดและพูดบิดเบือน

สุปราณี ไกรวัตนุสสรณ์ (2527 : 110 - 113) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีคุณธรรม 27 ประการ คุณธรรมที่มีปริมาณมากในอันดับ 1 - 5 คือ การรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ความเป็นผู้มีวินัยธรรมและปฏิบัติตามประเพณีนิยม ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ การไม่เห็นแก่ตัวและการมีใจกว้าง และการมีส่วนร่วมการระส่วนคุณธรรมที่มีปริมาณน้อยในอันดับ 1 - 5 คือ ความยุติธรรมและการรู้จักฟังตนเอง ความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาปและการรู้จักความพอดี การใช้ปัญญาและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา ความเมตตากรุณา และการยึดมั่นในสัมมาชีพ

กฤษณา มธุรสจันทร (2527 : 118 - 122) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ผลการวิจัยพบว่า ปริมาณความถี่ของคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ทั้ง 7 เล่ม ในอันดับ 1 - 5 คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ มารยาทในการแสดงความเคารพ ความเมตตากรุณา ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ และความขยันหมั่นเพียร ส่วนปริมาณความถี่ของคุณธรรมที่ปรากฏน้อย 5 อันดับท้าย คือ การไม่ละเมิดของรักของผู้อื่น การไม่โลภและไม่ขโมย ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์ และการไม่พูดปด

นิตยา ปิ่นชาตชัยยุทธ (2528 : 110 - 114) วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวเอกในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระร่วงจากหนังสือแบบเรียน คือ ความประณีตและละเอียดถี่ถ้วน คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของพระอภัยมณีจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกตัญญู กตเวที คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของขุนแผนจากหนังสือแบบเรียน คือ ความมีระเบียบวินัยและ

ตรงต่อเวลา และความเป็นผู้มีวินัยธรรม คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของหนุ่มนานจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของสมเด็จพระเจ้าราชาธิราช จากหนังสือแบบเรียน คือ ความเป็นผู้มีวินัยธรรม คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุดของจุล่งจากหนังสือแบบเรียน คือ ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง

รัชนี้ เดชาตังศ์ ๗ ยุทธยา (2530 : 62) วิจัยเรื่องจริยธรรมในนิทาน
 วิกรมจรีต : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาจริยธรรมในนิทานวิกรมจรีต กล่าวถึงจริยธรรมของท้าววิกรมมาติศย์เป็นหลักและสอดแทรกจริยธรรมอื่น ๆ ไว้เพื่อสั่งสอนชนชั้นสูงและคนทั่วไปในบรรดาจริยธรรมทั้งหมดที่เป็นของท้าววิกรมมาติศย์ และที่สอดแทรกไว้เพื่อสั่งสอนชนชั้นสูงและคนทั่วไปนั้นจริยธรรมข้อการสละเป็นจริยธรรมที่สำคัญที่สุด

การศึกษางานวิจัยต่าง ๆ จะพบว่า สังคมทุกยุคยังมุ่งหวังความมีคุณธรรมต่าง ๆ ของบุคคล แต่คุณธรรมดังกล่าวอาจมีการปรับเปลี่ยนไปตามความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าตามสภาพแวดล้อมของสังคมที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต

นิทาน เป็นเรื่องที่เล่าสืบทอดกันมาซึ่งมีทุกชาติทุกภาษา จุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อความสนุกสนาน และสอดแทรกคติเพื่อสั่งสอนไปด้วย คนนิยมใช้นิทานเป็นเครื่องมือสั่งสอนกันมาแต่โบราณกาล จึงเป็นการปลูกฝังคุณธรรม และความเชื่อต่าง ๆ นิทานจึงเป็นเสมือนเครื่องช่วยให้มนุษย์รู้จักเข้าใจสภาพชีวิตของมนุษย์โดยทั่วไปดียิ่งขึ้น (กุหลาบ มลลิกะมาส. 2507 :

4)

นิทานพื้นบ้านเป็นนิทานประเภทหนึ่งที่มีผู้ให้ความสนใจเป็นอันมาก เพราะนิทานพื้นบ้านมีเรื่องนานาชนิด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งประหลาดอันใดก็ตามย่อมแสดงถึงความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำของมนุษย์นั่นเอง (กุหลาบ มลลิกะมาส. 2507 : 16 - 17) นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านยังได้สอดแทรกคุณธรรมต่าง ๆ ตลอดจนวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

1. ความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้าน

1.1 ลักษณะของนิทานพื้นบ้าน

จากการศึกษาลักษณะของนิทานพื้นบ้านพบว่า นิทานพื้นบ้านดั้งเดิมมีการบอกเล่าทางวาจา และมีการเล่าถ่ายทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นหนึ่ง นิทานพื้นบ้านที่เล่าจึงมีการเปลี่ยนแปลงบ้างตามสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ ดังที่ ศิราพร วิตะฐาน (2525 : ความน่า) กล่าวว่า นิทานสืบทอดกันโดยทางวาจา หรือที่เรียกว่า มุขปาฐะ เรื่องราวจึงไม่คงที่แน่นอน เพราะไม่มีหลักฐานลายลักษณ์อักษรตรวจสอบ หากแต่เรื่องนั้น ๆ จะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้เล่า ซึ่งสามารถเปลี่ยนไปได้เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป

กุหลาบ มลลิกะมาส (2516 : 99 - 100) ให้หลักสังเกตลักษณะของนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

1. เป็นเรื่องเล่าด้วยถ้อยคำธรรมดา เป็นภาษาร้อยแก้ว ไม่ใช่ร้อยกรอง
2. เล่ากันด้วยปากสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน แต่ต่อมาในระยะหลังเมื่อการเขียนเจริญขึ้นก็อาจเขียนขึ้นตามเค้าที่เคยเล่าด้วยปากเปล่า

3. ไม่ปรากฏว่าผู้เล่าดั้งเดิมนั้นเป็นใคร อ้างแต่ว่าเป็นของเก่า พังมาจากผู้เล่าซึ่งเป็นบุคคลสำคัญยิ่งในอดีตอีกต่อหนึ่ง

เจือ สตะเวทิน (2517 : 46) ให้ลักษณะของนิทานพื้นบ้านไว้ว่า

1. ต้องเป็นเรื่องเก่า
2. ต้องเล่ากันด้วยภาษาร้อยแก้ว
3. ต้องเล่ากันด้วยปากต่อปาก
4. ต้องแสดงความคิดเรื่องความเชื่อของชาวบ้าน
5. นิทานบางเรื่องอาจจะเป็นเรื่องจริงที่มีคติก็ได้

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2525 : 111) อธิบายลักษณะของนิทานพื้นบ้านไว้ว่า มนุษย์รู้จักการเล่านิทานมาเป็นเวลานานมาก ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และได้เล่าเอาไว้ทุกประเภท การเล่านิทานได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในสมัยที่ยังไม่มีตัวหนังสือ นิทานเหล่านี้ได้ถ่ายทอดทางปากสืบต่อ ๆ กันมา เมื่อมีตัวหนังสือแล้วจึงมีการเขียนบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นิทานทั้งที่ถ่ายทอดโดยทางปากและทางตัวหนังสือสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ยิ่งเป็นเรื่องที่แพร่หลายมากก็ยิ่งมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น อาจกล่าวได้ว่านิทานชาวบ้านไม่มีรูปแบบตายตัวถ้ายังคงมีการเล่าสู่กันฟังอยู่นิทานชาวบ้านจะมีรูปแบบตายตัวได้ก็ต่อเมื่อไม่มีการเล่านิทานเรื่องนั้น ๆ อีกหรือมีการเขียนลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร นิทานชาวบ้านแบบนี้จะมีลักษณะแข็งกระด้าง และไม่ดึงดูดใจผิดจากนิทานที่ยังคงถ่ายทอดโดยทางมุขปาฐะ

วิเชียร ๗ นคร (2531 : 25 - 28) อธิบายลักษณะของนิทานพื้นบ้านว่า

1. เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานด้วยวิธีมุขปาฐะ กล่าวคือเล่าสู่กันฟังและจดจำต่อกันมา จนไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นผู้แต่งหรือริเริ่มเล่าเป็นคนแรก
2. เป็นเรื่องที่นิยมเล่าด้วยภาษาร้อยแก้ว กล่าวคือ มุ่งเอารสของเนื้อเรื่องมากกว่ารสของคำ แต่ในระยะหลังมีนิทานที่แต่งเป็นร้อยกรอง หรือร้อยกรองผสมร้อยแก้ว
3. คำเน้นเรื่องอย่างง่าย ๆ กล่าวคือ เมื่อเปิดเรื่องก็มักจะกล่าวถึงตัวละครเอกการพบอุปสรรค และการแก้ปัญหาอุปสรรคจนเป็นผลสำเร็จได้ เรื่องก็จะจบลง
4. มีโครงเรื่องไม่สลับซับซ้อน กล่าวคือ เมื่อเริ่มเรื่องก็จะเดินเรื่องไปข้างหน้าเรื่อย ๆ ไม่ค่อยมีการเล่าเรื่องย้อนหลัง

จากลักษณะนิทานพื้นบ้านดังกล่าวจะพบว่า เมื่อการศึกษาเจริญขึ้นจึงได้มีการนำนิทานพื้นบ้านมาบันทึกไว้เป็นคัมภีร์ เพื่อเป็นหลักฐาน ดังที่ กิ่งแก้ว อัครการ (2519 : 12) กล่าวว่า "นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาด้วยวิธีมุขปาฐะ และมีการจดบันทึกไว้ในระยะหลัง"

ฉะนั้น ลักษณะของนิทานพื้นบ้านแต่เดิมจึงเป็นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมาด้วยภาษาร้อยแก้ว ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งหรือผู้เล่าคนแรก ในนิทานมีข้อคิดและเนื้อเรื่องที่น่าสนใจซึ่งนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนได้ และมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรในกาลต่อมา

1.2 ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้านเป็นเรื่องเล่าที่นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่ครั้งบรรพบุรุษอันสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิตและสังคมของบุคคลในท้องถิ่นต่าง ๆ

ศรีสุตา เอื้อนครินทร์ (2520 : 6) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนิทานพื้นบ้านว่าเป็นเครื่องมือของคนโบราณในการอบรมนิสัยเยาวชน นอกจากนี้ยังเป็นอุปกรณ์ในการปลูกฝังวัฒนธรรมของชาติ

ทัศนีย์ ทานตะวนิช (2522 : 57 - 58) มีความเห็นว่า นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดของคนรุ่นหนึ่ง ไปยังอีกรุ่นหนึ่งตลอดมา นิทานพื้นบ้านทำให้เกิดความรักและความภูมิใจในท้องถิ่น เนื่องจากได้ทราบว่าท้องถิ่นของตนมีเรื่องราว สถานที่ สิ่งของและบุคคลที่ท้องถิ่นอื่นไม่มี

วิมล ศาสรี (2525 : 15) กล่าวถึงความสำคัญของนิทานไว้ว่า

1. ให้ความสนุกเพลิดเพลิน
2. เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะและศาสตร์สาขาต่าง ๆ
3. เป็นบ่อเกิดแห่งภูมิปัญญา
4. ให้ความเพลิดเพลินต่าง ๆ อันมีประโยชน์ในการดำรงชีวิต
5. ใช้เป็นสื่อในการอบรมศีลธรรมจรรยา

สุกัญญา ภัทรราชย์ (2526 : 20) ได้กล่าวว่า นิทานพื้นบ้านมีความสำคัญในแง่ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่แสดงถึงความเป็นไปในชีวิตมนุษย์ รวมทั้งอารมณ์ ความคิด และความเชื่อ นิทานพื้นบ้านให้ความบันเทิงใจ และสร้างสรรค์จินตนาการแก่ผู้ฟัง ดังนั้นเรื่องที่เล่าสืบต่อกันมานั้น จึงทำให้ผู้ฟังได้รับความพึงพอใจตลอดมาทุกยุคทุกสมัย

ฉะนั้น ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน จึงเป็นเรื่องให้ความบันเทิงใจซึ่งเกิดจากจินตนาการของผู้เล่า นอกจากนี้ยังเป็นสื่อช่วยในการอบรมนิสัยของเยาวชน เพราะเนื้อเรื่องของนิทานมีการสอดแทรกความคิด และปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมด้วย นิทานพื้นบ้านจึงเป็นคลังความรู้แห่งบรรพชน และได้รับการถ่ายทอดสืบต่อกันมาทุกยุคทุกสมัย

1.3 ประเภทของนิทานพื้นบ้าน

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่า นิทานพื้นบ้านมีปริมาณมากมายและลักษณะหลากหลาย อีกทั้งมีนิทานข้ามกลุ่มชนด้วย นักวิชาการที่ได้รวบรวมและศึกษาเกี่ยวกับนิทานจึงได้จัดแบ่งนิทานออกเป็นหลายประเภทตามเกณฑ์ที่ต่างกัน ดังนี้

ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2525 : 114) กล่าวว่า ในสมัยแรกเริ่มการศึกษาคติชาวบ้าน นักคติชนแบ่งนิทานออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ เท่านั้น คือ เทพนิยาย (myth) และนิทานปรัมปรา (Fairy Tale) เนื่องจากนิทานสองประเภทนี้สะท้อนทัศนคติเริ่มแรกของมนุษย์ คือ นิทานปรัมปราแสดงถึงการพยายามหลีกเลี่ยงจากความเป็นจริง แต่เทพนิยายเป็นเรื่องที่ชาวบ้านยอมรับความจริง หลังจากนั้นมีการแบ่งนิทานออกเป็นหลายประเภทเพิ่มมากขึ้น

กุหลาบ มลลิกะมาส (2519 : 105 - 110) จัดแบ่งนิทานตามรูปแบบออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. นิทานปรัมปรา (Fairy tale) เป็นเรื่องค่อนข้างยาว มีสารัตถะ (Motif) หลายสารัตถะ เป็นเรื่องที่สมมุติว่าเกิดขึ้นในที่ใดที่หนึ่ง แต่กำหนดแน่ชัดไม่ได้ว่าที่ไหน ตัวบุคคลในนิทานไม่ใช่มนุษย์ธรรมดา ตัวเอกจะมีคุณสมบัติพิเศษที่ทำให้ศัตรูพ่ายแพ้ เนื้อเรื่องจะประกอบด้วยอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ นิทานแบบนี้มีอยู่ทั่วไป เช่น เรื่องนางสิบสอง ปลานูทอง สโนไวท์ เป็นต้น

2. นิทานท้องถิ่น (Legend) นิทานชนิดนี้มีขนาดสั้นกว่านิทานปรัมปรา เป็นเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ไซคลอป หรือคตินิยมอย่างใดอย่างหนึ่งของคนในแต่ละท้องถิ่น ถึงแม้ว่าจะมีเนื้อเรื่องแปลกพิสดาร พันวิสัยความเป็นจริงไปบ้าง แต่ยังเชื่อว่าเรื่องเหล่านี้ เป็นเรื่องจริงหรือมีเค้าความจริง มีตัวบุคคลจริง มีสถานที่จริงกำหนดแน่นอน นิทานท้องถิ่นอาจจางหายไปหรือออกไปได้ดังต่อไปนี้

2.1 นิทานประเภทอธิบาย (Explanatory tales) เช่น เหตุใดกา
จึงมีขนดำ

2.2 นิทานที่เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ เช่น นิทานที่เกี่ยวกับเรื่องผี
นางไม้

2.3 นิทานที่เกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้ เช่น เรื่องปู่โสมเฝ้าทรัพย์

2.4 นิทานวีรบุรุษ เช่น เรื่องท้าวแสนปม เรื่องพระร่วง

2.5 นิทานคติสอนใจ เช่น เรื่องจากชาดกต่าง ๆ

2.6 นิทานที่เกี่ยวกับนักบวชต่าง ๆ เช่น เรื่องของหลวงพ่อดวง

3. เทพนิยาย (Myth) หมายถึง นิทานที่มีเทวดา นางฟ้า เป็นตัวละคร เช่น
เรื่องพระอินทร์ หรือพวกกึ่งเทวดาอย่างเช่น เจ้าป่า เจ้าเขา เจ้าแม่ เทพนิยาย เหล่านี้มักมี
ส่วนสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาของพิธีกรรม ตัวละครในเรื่องอาจมีลักษณะคล้ายคลึงกับ
ตัวเอกในนิทานท้องถิ่นประเภทวีรบุรุษ แต่จะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องทางศาสนาบางอย่าง นิทาน
ประเภทนี้ได้แก่ เรื่องเมขลา - รามสูร เรื่องท้าว महाสงคราม

4. นิทานเรื่องสัตว์ (Animal tale) นิทานประเภทนี้มีตัวเอกเป็นสัตว์แต่
สมมุติว่ามีความคิดและการกระทำ ตลอดจนพูดจาได้เหมือนมนุษย์ นิทานเรื่องสัตว์นี้ทั้งที่เป็น
เรื่องของสัตว์ป่าและสัตว์บ้าน บางทีก็มีมนุษย์เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เนื้อเรื่องบางเรื่องแสดง
ถึงความสำเร็จหรือความโง่เขลาของสัตว์ บางเรื่องมีจุดเด่นอยู่ที่ข้อบกพร่อง การหลอกลวง
และบางเรื่องมีคติสอนใจ สอนความประพฤติ นิทานเรื่องสัตว์แบ่งย่อยเป็น 2 ประเภท

4.1 นิทานประเภทสอนคติธรรม (Fable) เช่น นิทานอีสป

4.2 นิทานประเภทเล่าซ้ำหรือเล่าไม่รู้จบ (Cumulative tale) เช่น
เรื่องยายกะตาดปลุกด้วงให้หลานเฝ้า นิทานประเภทนี้มีเนื้อเรื่องและวิธีเล่นเป็นแบบจำเพาะ
บางที เรียกว่า Formula Tale

5. นิทานตลกขบขัน (Jest) มักเป็นเรื่องสั้น ๆ จุดสำคัญของความขบขันอยู่
ที่มีเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นไปได้ อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับความโง่และกลโกง การแกล้ง การแสดง
ปฏิภาณไหวพริบ ตัวเอกของเรื่องบางทีก็ไม่ใช่คนฉลาด แต่เป็นคนโง่เขลาอย่างที่สุดนิทาน
ประเภทนี้ได้แก่ เรื่องศรีธนญชัย

วาสนา เกตุภาค (2521 : 56 - 58) จัดแบ่งตามลักษณะเนื้อหาของ
นิทานออกเป็น 7 ประเภท ดังนี้

1. นิทานปรัมปรา (Fairy Tale or Household Tale) นิทานปรัมปรา เป็นนิทานที่มีขนาดยาว ไม่ระบุสถานที่ไว้แน่นอน เป็นเรื่องของตัวละครที่กล้าหาญสามารถเอาชนะศัตรูได้ครองเมืองและแต่งงานกับเจ้าหญิง เช่น เรื่องซินเดอเรลลา สโนไวท์ แชนเซลและกริเทิล หรืออย่างนิทานไทย เรื่อง ปลาบู่ทอง และนางสิบสอง เป็นต้น

2. นิทานสมัยใหม่ (Novella) มีลักษณะใกล้เคียงกับนิทานปรัมปรา มักเป็นนิทานที่เล่ากันแถบตะวันออกไกล เรื่องที่รู้จักกันแพร่หลายเช่น นิทานอาหรับราตรี การผจญภัยของซินแบด เป็นต้น นิทานประเภทนี้มีเหตุการณ์ของตัวละครคล้ายกับชีวิตจริง กำหนดเวลาและสถานที่แน่นอน

3. นิทานวีรบุรุษ (Hero tale) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการผจญภัยของกล้าหาญ และมักจะมีฤทธิ์อำนาจเหนือคนธรรมดา เช่น เฮอรัคลีส นิทานประเภทนี้มักเป็นเรื่องบรรพบุรุษ ในยุคต้น ๆ หรือในยุควีรบุรุษ (Heroic Age)

4. นิทานท้องถิ่น (Legend) นิทานท้องถิ่นใดก็มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชนบระเพณี ตำนาน และการอพยพโยกย้ายของคนในท้องถิ่นนั้น เช่น เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อผีเสื้อ ทำให้ที่นั่นจึงได้ชื่อว่าสัดทึบ ก็เพราะว่าในสมัยโบราณมีเรือโจรสลัดล่องที่บริเวณนั้นและที่ทรัพย์สินสมบัติ 7 ใบจมหายลงไปในที่นั้น จึงได้ชื่อว่าสัดทึบ ซึ่งหมายถึงทึบเจ็ดใบ เป็นต้น

5. เทพนิยาย (Myth) คำว่า Myth มักจะทำให้มีการเข้าใจสับสนไม่ตรงกัน เพราะเป็นคำที่ใช้มานานและใช้ในหลายความหมายซึ่งแตกต่างกันในหนังสือ The Folktale จะใช้ในความหมายถึงเรื่องราวเกี่ยวกับ สิ่งอันเป็นที่เคารพสักการะในทางศาสนา, เทวดา นางฟ้า หรือตัวละครซึ่งเป็นกึ่งเทพ นิทานประเภทนี้มักจะเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา เช่น เรื่องท้าวมหาสงคราม

6. นิทานเกี่ยวกับสัตว์ (Animal tales) เป็นนิทานที่มีตัวละครเป็นสัตว์ แต่มีความคิดและการกระทำคล้ายมนุษย์ นิทานประเภทนี้ยังแยกเป็นประเภทย่อยได้ 2 ประเภท คือ

6.1 นิทานเกี่ยวกับคติธรรม (Fable) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายจะสั่งสอน คติธรรมจรรยาแก่ผู้ฟังผู้อ่าน นิทานที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่รู้จักกันดีก็ได้แก่ นิทานอีสป และปัญญาตนตระ

6.2 นิทานประเภทเล่าซ้ำหรือเล่าไม่รู้จบ (Cumulative) เช่น เรื่องยายกะตาดปลุกกล้วยปลุกงาให้หลานเฝ้า นิทานประเภทนี้มีเนื้อเรื่องและวิธีเล่าเป็นแบบเฉพาะ บางทีก็เรียกว่า นิทานเข้าแบบ (Formula tale)

7. นิทานตลก (Jest or Humorous Anecdote or Merry tale)

สาระสำคัญของนิทานประเภทนี้ก็คือ เพื่อสร้างอารมณ์ขัน อาจเป็นเรื่องของความโง่เง่า เช่น เรื่องม้ารำคาคี คนรำคาคี หรือเรื่องของความฉลาดแกมโกง อย่างเรื่องศรีธนญชัย เป็นต้น

วิเชียร ๓ นคร (2531 : 42 - 53) อาศัยรูปแบบของนิทานเป็นเกณฑ์ ในการแบ่งนิทานได้ 12 ประเภท ดังนี้

1. เทพนิยาย (Myth) หมายถึง นิทานที่ว่าด้วยเรื่องเทพเป็นส่วนใหญ่ หรือมีเทพเป็นตัวละครหลัก เนื้อเรื่องมักเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ของเทพยดา เทพเจ้า เทพธิดา และนางฟ้า หรือเป็นเรื่องปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เทพสร้างกำหนดหรือมีส่วนเกี่ยวข้องก็ได้ ปรากฏการณ์อยู่เหนืออำนาจที่บุคคลทั่วไปจะกระทำได้จึงดูเป็นเรื่องเกินความจริง

เทพนิยายของตะวันตกได้แก่เรื่องซินเดอเรลล่า และเทพนิยายเรื่องต่าง ๆ ของกริมม์ ของตะวันออกได้แก่ เรื่องนารายณ์สิบปาง และของไทยได้แก่ เรื่องท้าวผาแดงงกรรณต์ และเรื่องพระราหู เป็นต้น

2. นิทานปรัมปรา (Fairy tale) หมายถึง นิทานรุ่นเก่าแก่ที่แสดงพฤติกรรมของตัวละคร ว่าเกี่ยวข้องกับภูตผีวิญญาณเหนือธรรมชาติ สะท้อนความเชื่อถือในสังคมยุคโบราณ เช่น ความเชื่อเรื่องเทพ เรื่องอมฤตย์ เรื่องไสยศาสตร์ และเรื่องสัตว์ใหญ่ เป็นต้น โครงเรื่องอาจประกอบด้วยหลายสารัตถะ เนื้อเรื่องแม้จะบ่งบอกแหล่งกำเนิดและจาก แต่ก็ไม่สามารถบ่งชี้ได้ชัดเจนว่า ณ ที่ใดและอยู่ในช่วงเวลาใด

นิทานปรัมปราของตะวันตกได้แก่เรื่อง โพรมิธัส ของตะวันออกได้แก่เรื่องรามายณะ เรื่องทศวาทันเทิง และของไทยได้แก่เรื่องแก้วหน้าม้า เรื่องควาฬวิชัย และเรื่องเด็กฉลาดกับยักษ์ใจ เป็นต้น

3. นิทานตำนาน (Chronicle Tale) หมายถึง นิทานซึ่งแสดงกิจกรรมอันมีมาแต่ปางหลังเช่นเดียวกับนิทานปรัมปรา แต่มีลักษณะที่ปรุงแต่งมาจากเรื่องจริงซึ่งสามารถสืบค้นหาแหล่งกำเนิด จาก และช่วงเวลาจริงในประวัติศาสตร์ได้ค่อนข้างชัดเจนกว่านิทานปรัมปรา

นิทานตำนานของตะวันตก ได้แก่ เรื่องยูลิสซีส ของตะวันออก ได้แก่ มหาภารตยุทธ์ และของไทยได้แก่เรื่องท้าวแสนปม เรื่องพระยาทอง พระยาพาน เรื่องพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช และเรื่องตำนานมโนห์รา เป็นต้น

4. นิทานคติ (Fable Tale) หมายถึง นิทานที่มุ่งเน้นคำสอนใจหรือสุภาษิตเป็นหลัก โดยมีตัวละครทั้งที่เป็นมนุษย์บ้าง สัตว์บ้าง หรือเทพบ้าง เป็นผู้ดำเนินเรื่อง เนื้อหาสอดแทรกข้อสอนใจผู้ฟัง ตลอดจนให้แนวทางในการดำรงชีวิตที่ถูกทางเองคลองธรรม โดยวิธีบอกตรง ๆ ก็มี และบอกเป็นอุทาหรณ์ก็มี ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้เรียกนิทานนี้ว่านิทานคติธรรมบ้าง นิทานสุภาษิตบ้าง และนิทานอุทาหรณ์บ้าง

นิทานคติของตะวันตกได้แก่นิทานอีสป ของตะวันออก ได้แก่ นิทานอิหร่าน ราชธรรม นิทานปัญจตันตระ และนิทานทิโตนเทส ส่วนของไทย ได้แก่ นิทานชาดก เป็นต้น

5. นิทานชีวิต (Romantic Tale) หมายถึง นิทานที่บอกเล่าชีวิตของตัวละคร ซึ่งจำลองไปจากชีวิตจริงของผู้คนในสังคมหนึ่งสังคมใด ตัวละครในนิทานประเภทนี้มีลักษณะเป็นสามัญชนมากกว่าท้าวพระยามหากษัตริย์ หรือชนชั้นสูง บทบาทตัวละครมักย่ำถึงคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ปุถุชน และสะท้อนถึงทัศนคติ ค่านิยม ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของสามัญชนอย่างกว้างขวาง

นิทานชีวิตของตะวันตก ได้แก่ นิทานชุดเคคาเมรอน (ของบ็อคคัชซิโอ) ของตะวันออก ได้แก่ นิทานอาหรับราตรี และของไทยได้แก่เรื่องขุนช้างขุนแผน เรื่องนายคั่น และ เรื่องทูลุ เป็นต้น

6. นิทานวีรบุรุษ (Hero Tale) หมายถึง นิทานที่แสดงวีรกรรมของตัวละครเอก แสดงให้เห็นการต่อสู้ที่กล้าหาญเด็ดเดี่ยว ซึ่งบางครั้งก็ซับซ้อนและยืดเยื้อแต่ก็สามารถเอาชนะปัญหาและอุปสรรคได้ นิทานประเภทนี้เข้าใจว่าน่าจะมีบุคคลและเค้าเรื่องจริงมาก่อน แต่ต่อมาได้มีการแต่งเติมเข้าไปมาก จนบางครั้งกลายเป็นเรื่องเกินความจริงไปบ้าง

นิทานวีรบุรุษของตะวันตกได้แก่เรื่องเฮอร์คิวลีส และโรบินฮู้ด ของตะวันออกได้แก่เรื่องพระอรชุน (ในเรื่องมหาภารตยุทธ์) และของไทยได้แก่เรื่องพระร่วง เรื่องนายขนมต้ม เป็นต้น

7. นิทานอธิบายเหตุ (Explanatory Tale) หมายถึง นิทานที่มุ่งอธิบายความเป็นมาของปรากฏการณ์ธรรมชาติ เทพเจ้า คน สัตว์ พืช สถานที่ และถ้อยคำสำนวนเป็นนิทานเก่าแก่อีกประเภทหนึ่งที่แพร่หลายมาก

นิทานอธิบายเหตุของตะวันตก ได้แก่ เรื่องเนบจูกับเลียมมิดคอน ของตะวันออก ได้แก่ เรื่องท้าวสหัสสนัยน์ (พระอินทร์) และของไทย ได้แก่ เรื่องดาวลูกไก่ ตาม่องล่าย และเขาชุนทอง เป็นต้น

8. นิทานตลก (Jest Tale) หมายถึง นิทานซึ่งมุ่งแสดงความขบขันเป็นสำคัญ บางครั้งอาจมีลักษณะหยาบโผนปนอยู่บ้าง โครงเรื่องไม่สลับซับซ้อนและเนื้อหาไม่ยาวมากนัก แก่นเรื่องอยู่ที่การใช้คำ ซึ่งบางเรื่องใช้คำที่มีความหมายสองแง่ การเล่าจึงเน้นอยู่ที่กลวิธีของผู้เล่า ที่จะทำให้เกิดความขบขัน ควบคู่ไปกับความคมคายของถ้อยคำหรือเหตุผลของเรื่อง

นอกจากเป็นเรื่องที่เน้นความขบขันแล้ว นิทานตลกยังหมายรวมถึงเรื่องโกหก และเรื่องกล่าวเกินความจริง (บางแห่งเรียก "เรื่องไม้") อยู่ด้วย

นิทานตลกของตะวันตก ได้แก่ เรื่องสาวชานาเจ้าปัญญา ของตะวันออก ได้แก่ เรื่องเปาะเนกับเมาะเน (ของมาเลเซีย) และของไทย ได้แก่ เรื่องศรีธนญชัย เรื่องนักเลงโต และเรื่องกินเหล้าแล้วอายยืน เป็นต้น

9. นิทานสัตว์ (Animal Tale) หมายถึง นิทานซึ่งมีตัวละครเกือบทั้งเรื่องเป็นสัตว์ แก่นเรื่องแสดงถึงความฉลาด อูบาย กลวิธีแก้ปัญหาเป็นเรื่องหลัก และอาจจะมีเรื่องคุณธรรมซึ่งสามารถใช้เป็นอุทาหรณ์ได้เป็นเรื่องราว

นิทานสัตว์ของตะวันตก ได้แก่ เรื่องหมาป่ากับลูกแกะ ของตะวันออก ได้แก่ เรื่องปัญจตันตระ ส่วนของไทย ได้แก่ เรื่องลิงเต่าเจ้าปัญญา เรื่องเลือกกับคางคก เป็นต้น

10. นิทานเข้าแบบ (Formula Tale) หมายถึง นิทานที่ผูกเรื่องโดยการสร้างรูปแบบพิเศษ แตกต่างไปจากนิทานประเภทอื่น ๆ เช่น ตั้งคำถามผู้ฟัง เล่าต่อเนื่องโดยไม่รู้จบ หรือสืบทอดเนื้อเรื่องเป็นลูกโซ่ เป็นต้น นิทานประเภทนี้แบ่งได้ 4 ชนิด คือ

10.1 นิทานไม่รู้จบ หมายถึง นิทานที่มีความยาวไม่จำกัด กล่าวคือ เล่าต่อเนื่องไปได้โดยไม่มีจุดจบหรือไม่มีวันจบ จนกว่าผู้ฟังจะเบื่อหน่ายหรือราคาผู้ฟังจะหยุดเล่า เป็นนิทานสำหรับเด็กเล็กซึ่งสนใจสิ่งที่มีลักษณะซ้ำ ๆ กัน นิทานชนิดนี้จึงถูกนำไปใช้ในการเรียนการสอนระดับอนุบาลและชั้นประถมศึกษาตอนต้นเป็นส่วนใหญ่

10.2 นิทานไม่จบเรื่อง หมายถึง นิทานที่เล่าหยอกล้อให้เกิดความสับสน มักจะเริ่มต้นจากเรื่องที่น่าสนใจในท้องถิ่น ดำเนินการเล่าด้วยการจบลงอย่างกะทันหัน โดยไม่มีผู้ใดคาดหมายมาก่อนว่าจะจบลงรวดเร็วอย่างนั้น

10.3 นิทานหลอกผู้ฟัง หมายถึง นิทานที่ผู้เล่ามีเจตนาให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่านิทานนั้น โดยตั้งคำถามให้ผู้ฟังร่วมตอบ และมีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งคือ เมื่อเฉลยแล้วก็ปรากฏว่าคำตอบนั้นมักเป็นคำตอบที่ขาดเหตุผลและน่าขัน

10.4 นิทานลูกโซ่ หมายถึง นิทานที่มีเรื่องราวดำเนินไปอย่างเดียว แต่มีตัวละครหลายตัว และมีเหตุการณ์เกี่ยวข้องเป็นทอด ๆ เหตุการณ์นั้นบางครั้งอาจไม่สัมพันธ์กับตัวละครเดิมก็ได้ เช่น เรื่องยายกับตาบลูกถั่วปลูกงาให้หลานเฝ้า เป็นต้น

11. นิทานปริศนา (Riddle Tale) หมายถึง นิทานที่มีเนื้อเรื่องหรือถ้อยคำผูกขึ้นเป็นเงื่อนงำให้แก้ ให้ทาย หรือให้คิด เพื่อให้ผู้ฟังได้ร่วมแสดงความรู้ความเห็นต่อนิทานที่ได้ฟังหรืออ่าน

นิทานปริศนาในตะวันตก ได้แก่ เรื่องคิงส์ไฮโดรึส ของตะวันออก ได้แก่ เรื่องเวตาลปัญจวิสติ (เป็นต้นตารับของเรื่องนิทานเวตาล) ของไทย ได้แก่ เรื่อง สงกรานต์ และเรื่องรูปวาดที่มีปัญหา เป็นต้น

12. นิทานภูตผี (Ghost Tale) หมายถึง นิทานที่มีตัวละครเป็นผีรวมอยู่ด้วย หรือมีภูตผีเป็นตัวละครดำเนินเรื่อง

นิทานเรื่องผีในตะวันตก ได้แก่ ผีดิบแพรงเกนสโตน ของตะวันออก ได้แก่ เรื่อง เวตาลปัญจวิสติ (บางเรื่อง) และของไทย ได้แก่ เรื่องแม่นาคพระโขนง และเรื่องผีหลังกลอง เป็นต้น

เมื่อศึกษาการจัดประเภทของนิทานตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ได้พบว่ารูปแบบของนิทานตามที่ กุหลาบ มัลลิกะมาส วาสนา เกตุภาค และวิเชียร ๕ นคร แบ่งประเภทไว้ นั้น ผู้วิจัยพิจารณาแล้วได้รูปแบบของนิทานเป็น 20 ประเภท ดังนี้

1. เทพนิยาย
2. นิทานปรัมปรา
3. นิทานตำนาน
4. นิทานท้องถิ่น
5. นิทานเกี่ยวกับศีลธรรม
6. นิทานวีรบุรุษ
7. นิทานตลก

ความเข้าใจอย่างชัดเจน และเมื่อนิทานตลก (Jest) ก็ยังมีคติแทรกไว้เสมอ การสอนศีลธรรมผ่านนิทานนั้นได้ผลโดยทั่วไป ดีกว่าการสอนโดยตรงเสียด้วยซ้ำไป

4. นิทานพื้นบ้าน เป็นเครื่องมือถ่ายทอดความรู้ความคิดจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เช่น นิทานประเภทอธิบาย (Explanatory Tale) และนิทานประจำถิ่น (Local Tradition)

5. นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องบันเทิงใจของกลุ่มชน เช่น นิทานตลกขบขัน (Jest) และเทพนิยาย (Fairy Tale)

6. นิทานพื้นบ้านเป็นสายใยแห่งความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวและในสังคม การที่พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย และลูกหลานล้อมวงกันเล่านิทานฟังนิทาน ย่อมทำให้ครอบครัวอบอุ่น คนในครอบครัวใกล้ชิดกัน เกิดความเข้าใจกัน และผู้ใหญ่ยังมีโอกาสสอดแทรกการอบรมสั่งสอนไปด้วย

วิเชียร ๓ นคร (2531 : 30 - 31) สรุปได้ว่า

1. คุณค่าทางการสำเร็จอารมณ์ หมายถึง คุณค่าในแง่ให้ความสุข เพลิดเพลินแก่ผู้ฟังหรือผู้อ่าน เพราะนิทานเป็นวรรณกรรมที่มีตัวละครแสดงประวัติความเป็นมา แสดงพฤติกรรม หรือการแสดงออกของตัวละคร สามารถสร้างความสนุกสนาน และแฝงความรู้ และคติเตือนใจให้แก่ผู้ฟังได้ การฟังนิทานจึงเป็นการสำเร็จอารมณ์อีกวิธีหนึ่ง

2. คุณค่าทางสังคมสัมพันธ์ หมายถึง คุณค่าในแง่การสร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มพวก เพราะการฟังนิทานมักฟังกันในหมู่เครือญาติ เพื่อนฝูง หรือในหมู่บ้าน การฟังร่วมกัน ย่อมก่อให้เกิดความสนิทมักคุ้น ความรักและความเข้าใจกันมากขึ้น

3. คุณค่าทางปัญญา หมายถึง คุณค่าในแง่สร้างความฉลาดรอบรู้ และเสริมสร้างสติปัญญาแก่ตนเอง การได้ฟังนิทานก็เท่ากับการได้ฟังความคิดและภูมิปัญญาของผู้ประพันธ์ ซึ่งได้กลั่นกรองและทดสอบมาจากสังคมรุ่นต่าง ๆ มามากแล้ว ย่อมก่อให้เกิดความมีภูมิปัญญาแก่ผู้ฟังได้มาก ขณะเดียวกันก็ได้รับความรู้เรื่องศัพท์ สำนวนภาษาควบคู่กันไปด้วย

4. คุณค่าทางสังคมประภค หมายถึง คุณค่าในแง่การปลูกฝังและถ่ายทอดความคิดและความเชื่อของสังคมไปยังสมาชิกใหม่ของสังคม สังคมมนุษย์มีวัฒนธรรมในการสืบทอดและดำรงเผ่าพันธุ์หลายวิธี การเล่านิทานก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ใช้เพื่อการนี้

5. คุณค่าทางการศึกษาวัฒนธรรม หมายถึง คุณค่าในแง่สะท้อนภาพสังคมแก่ผู้ฟังทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา นิทานเป็นมรดกทางปัญญาของผู้คนในสังคมหนึ่ง ๆ เมื่อผู้กนิทานขึ้น จึงหนีไม่พ้นที่จะต้องเอาความคิดและค่านิยมในยุคสมัยนั้น ๆ เข้ามา การศึกษานิทานจึงเท่ากับเป็นการศึกษาวัฒนธรรมของชุมชนไปในตัว

ฉะนั้น นิทานพื้นบ้านจึงมีคุณค่าในด้านให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง ขณะเดียวกันอาจเป็นสื่อสร้างความสัมพันธ์ในสังคมให้มีความคุ้นเคยและเข้าใจกัน อีกทั้งยังเป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญาของบรรพชน นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเยาวชนอีกด้วย

1.5 บทบาทของนิทานพื้นบ้านในการอบรมสั่งสอนคุณธรรม

จากการศึกษาคุณค่าของนิทานพื้นบ้าน ได้พบว่านิทานพื้นบ้านเป็นการเล่าเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน คุณค่าที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ เป็นเครื่องมืออบรมสั่งสอนคุณธรรมแก่ผู้คนในสังคม พฤติกรรมของตัวละครในนิทานจะเป็นสิ่งที่ผู้ฟังอาจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เหมาะสมกับความต้องการของสังคมได้ เหตุนี้คนในสมัยก่อนจึงใช้ภูมิปัญญาสร้างเครื่องมือในการอบรมสั่งสอนเด็ก

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร โดย สุนทรี ดวงทิพย์ (2525 : 94 - 95) พบว่า คุณธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานมีดังนี้

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีจิตใจกว้างขวางในการแบ่งปัน
2. ความมีเมตตากรุณา การให้ความเมตตากรุณาแก่มนุษย์และสัตว์ถือว่าเป็นการทำบุญ ตามหลักพุทธศาสนาผู้ทำย่อมได้รับผลบุญ
3. ความกตัญญู รู้จักบุญคุณของพ่อแม่ และผู้มีพระคุณ
4. ความซื่อสัตย์ สังคมของชาวบ้านชนบทยกย่องหญิงที่มีความซื่อสัตย์ต่อสามี
5. การแสวงหาความรู้
6. ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ พุทธศาสนาสอนให้คนพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ไม่

โลภมาก

การวิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ของ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช (2528 : 336 - 339) พบว่า คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านมีดังนี้

1. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงออกถึงความเอื้อเฟื้อในด้านแรงงานลักษณะ
สังคมที่พึ่งพาอาศัยกัน
2. การเชื่อฟัง แสดงถึงการเชื่อฟังผู้อาวุโส เชื่อว่าการเชื่อฟังเป็นผลดีต่อ
ตนเอง และหมู่คณะ
3. ความกตัญญูทดแทนที่ สังคมจะยกย่องผู้มีความกตัญญูทดแทนที่
4. ความขยันหมั่นเพียร ก่อให้เกิดความสำเร็จในหน้าที่การงาน
5. ความเมตตากรุณา การยินดีช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ให้ได้รับความสุข
6. ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ไม่โลภ ไม่น่ายของผู้อื่นมาเป็นของตนด้วยวิธีการ
ทุจริต
7. ความสามัคคี ทำให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีความร่วมมือ
ร่วมใจกัน
8. มีความศรัทธาในศาสนาที่นับถืออย่างเคร่งครัด

จากที่กล่าวมาจะพบว่าบทบาทของนิทานพื้นบ้านเป็นสื่อที่ให้ผู้ฟังได้รับความรู้
และความบันเทิงใจ โดยเฉพาะได้ปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เยาวชนเพราะเนื้อหาในนิทาน
พื้นบ้านเป็นเรื่องใกล้ตัวเด็ก และสอดคล้องกับสภาพวัฒนธรรมความเป็นอยู่ จึงมีผลต่อจิตใจ
ของเด็กในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมต่อไป

1.6 การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้าน

นิทานสืบทอดกันด้วยวาจา หรือ มุขปาฐะ ดังนั้นเรื่องราวของนิทาน
จึงมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และสถานที่ เมื่อนิทานแพร่กระจายจากถิ่นหนึ่ง ไปสู่
อีกถิ่นหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้น ดังที่ ศิราพร รัฐะฐาน (2525 : ความนา)
กล่าวว่า

นอกจากเรื่องราวในนิทานจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเพราะตัวผู้เล่าแล้ว ยัง
เปลี่ยนไปเพราะสภาพสังคมของถิ่นนั้น ๆ มีส่วนกำหนด มนุษย์มีความคิดเรื่องตน
ของตนอยู่เสมอ ดังนั้นหากตัวละครในเรื่องมีพฤติกรรมที่ขัดกับประเพณีวัฒนธรรม
ในถิ่นตน ชาวบ้านก็จะรับเรื่องนั้นไม่ได้ พฤติกรรมที่ตัวละครในเรื่องจึงอาจถูก

คัดแปลงให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ เรื่องจึงจะคงอยู่ในสังคมนั้นได้ และบางครั้งความยึดมั่นในวัฒนธรรมของตนอาจมีผลต่อการสอดแทรกความเชื่อ หรือเอาเรื่องนิทานในท้องถิ่นตนผสมเข้าไปกับเรื่องที่รับมา ดังนั้นปัจจัยทางวัฒนธรรมจึงเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลให้นิทานแต่ละสำนวนต่างกันไป

องค์ประกอบในการเล่านิทานที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเรื่อง ศิราพร ฐิตะฐาน (2525 : 21) กล่าวว่า เกิดจาก

1. ผู้เล่านิทาน สืบมาในการเล่าเฉพาะตัวของนักเล่านิทานแต่ละคนย่อมมีผลให้เนื้อหานิทานเรื่องหนึ่ง ๆ แตกต่างกัน นักเล่าแต่ละคนจะมีแบบในการพรรณนาเป็นของตัวเอง ลักษณะพระเอกของนักเล่าคนหนึ่งอาจแตกต่างไปจากพระเอกของนักเล่าอีกคนหนึ่ง ดังนั้นบุคลิกตัวละครในแต่ละสำนวนจึงอาจแตกต่างกันได้ อันมีผลต่อการสร้างทัศนคติต่อตัวละครหรือต่อเรื่องด้วย

2. ผู้ฟังนิทาน บรรดานักฟังนิทานมีส่วนให้นิทานแตกเป็นสำนวนต่าง ๆ เพราะนักเล่าจะขยายเรื่องออกไปเรื่อย ๆ ครอบคลุมเท่าที่ผู้ฟังต้องการ ผู้ฟังจึงมีส่วนผลักดันให้เรื่องขยายออกไป ดังนั้นนิทานเมื่อตกไปอยู่ต่างท้องถิ่น เนื้อความของนิทานอาจสั้นยาวต่างกัน

3. จุดประสงค์ในการเล่านิทาน นิทานแต่ละเรื่องผู้เล่ามีจุดประสงค์ที่ต่างกัน คือ เพื่อความสนุกสนาน เพื่อใช้อธิบายพิธีกรรม เพื่อให้การศึกษา เพื่อรักษาพฤติกรรมของบุคคลในสังคมให้เป็นไปตามแบบแผนที่ยึดปฏิบัติกันมา

จากเหตุผลดังกล่าว จะเห็นว่า ผู้เล่านิทาน ผู้ฟังนิทาน จุดประสงค์ในการเล่านิทาน มีส่วนสำคัญในการทำให้ลักษณะและเนื้อหาของนิทานเปลี่ยนแปลงไปและมีการแพร่กระจายไปตามถิ่นต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ ศิราพร ฐิตะฐาน (2525 : 31 - 32) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการเปลี่ยนแปลง เมื่อนิทานแพร่กระจายไปมีหลายลักษณะ ดังนี้

1. การละความ เมื่อนักเล่านิทานได้ฟังนิทานเรื่องใดเรื่องหนึ่งเขาก็จะนำไปเล่าต่อให้คนในหมู่บ้านฟัง แต่ก่อนที่จะเล่านิทานเรื่องนั้น ๆ ต้องผ่านการกลั่นกรองทางความคิดของนักเล่าผู้นั้นก่อน ดังนั้นเนื้อหาบางตอนอาจถูกตัดทิ้งไปโดยเจตนาของนักเล่านิทาน ลักษณะการละความในนิทาน

- 1.1 การละความที่ไม่สำคัญ
- 1.2 การละความที่ไม่คุ้นเคย
- 1.3 การละความที่ไม่สบายอารมณ์

2. การเปลี่ยนรายละเอียด การฟังนิทานเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้วนึกชอบใจย่อมอยากให้คนอื่นได้ฟังและสนุกสนานเช่นเดียวกับเรา เวลาเล่านิทานเรื่องนั้นต่อไปจึงต้องพยายามเล่าให้คนฟังเข้าใจมากที่สุด ต้องให้คนฟังรู้สึกว่าร่ายกาพย์ของเรื่องนั้นเป็นที่คุ้นเคย การเปลี่ยนรายละเอียดบางประการเพื่อสร้างความคุ้นเคย อาจถือเป็นกฎเกณฑ์ของการแพร่กระจายของนิทานได้

3. การขยายความ เมื่อคนเราได้ยินได้ฟังเรื่องใด ๆ ย่อมต้องมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ถ้าชอบใจก็อาจจะเล่าในทางที่ดี ถ้าไม่ชอบใจก็อาจจะเล่าในทางที่ไม่ดี เรื่องที่เล่าจึงแฝงทัศนคติของผู้เล่าไว้ด้วย ลักษณะการเล่าก็ไม่เพียงแต่จะเล่าตามเรื่องเดิม โดยพยายามใช้น้ำเสียงแล้วบอกทัศนคติของตนเท่านั้น ถ้าชอบใจมาก ๆ ก็อาจจะขยายความใช้จินตนาการวาดภาพขยายเรื่องให้ได้อารมณ์มากขึ้นไปอีก และด้วยเหตุที่มนุษย์มีความผูกพันกับตนเองและสังคมของตนมาก เนื้อหาที่ขยายความออกไปนั้นก็มักจะมาจากประสบการณ์เฉพาะตน หรือมีเจตนาที่อาจสอดแทรกความเชื่อและแนวจริยธรรมในสังคมลงไป จึงมีส่วนให้เรื่องขยายออกไป

4. การผนวกเรื่อง ขณะที่เล่านิทานเรื่องหนึ่ง นักเล่านิทานอาจเกิดความสับสนถึงเอาเหตุการณ์ในนิทานเรื่องอื่นเข้ามาปน เพราะนักเล่านิทานเป็นศูนย์รวมแห่งนิทานเรื่องต่าง ๆ และเป็นผู้ที่ได้ยินได้ฟังนิทานมามาก จึงอาจเชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ มาไว้ด้วยกันโดยไม่รู้ตัว

การผนวกเรื่องเป็นเหตุให้นิทานแต่ละท้องถื่นมีเนื้อหาต่างกันไป เรื่องที่ผู้เล่าผนวกเข้าไปก็เป็นนิทานท้องถื่นที่รู้จักกันดี ดังนั้นถ้าผนวกเข้าไปแล้วเข้ากันได้สนิทกับเรื่องเขาก็อาจคิดว่าเป็นเนื้อเรื่องตามนิทานต้นเค้า ดังนั้นเมื่อนิทานเรื่องหนึ่งแพร่กระจายไปยังถิ่นต่าง ๆ โอกาสที่เนื้อหาจะแปรเปลี่ยนไปจึงย่อมเกิดขึ้นได้

1.4 การสลับเหตุการณ์ การเล่านิทานเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความทรงจำ และความจำเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่ตายตัวเหมือนบันทึกลายลักษณ์ ความสับสนในเรื่องลำดับเหตุการณ์จึงย่อมเกิดขึ้นได้ บางครั้งเหตุการณ์ในเรื่องแต่ละตอนก็เป็นอิสระต่อกัน หากสลับ

เอาเหตุการณ์ ข. มาไว้ก่อนเหตุการณ์ ก. ก็อาจไม่มีผลกระทบกระเทือนความเป็นไปของเรื่อง แม้การสลับเหตุการณ์หรือสลับบทบาทบุคคลจะไม่ทำให้เนื้อหาเปลี่ยนไ้มากนัก แต่ก็ยังเป็นลักษณะหนึ่งที่ทำให้เนื้อหาของแต่ละสัณหามีความแตกต่างกัน

1.5 การอนุรักษ์ตนเอง นิทานแต่ละเรื่องย่อมมีเอกลักษณ์ในตัวที่ไม่ซ้ำกับนิทานเรื่องอื่น แม้รายละเอียดบางอย่างจะเปลี่ยนไป แต่ลักษณะเฉพาะของนิทานแต่ละเรื่องจะยังคงอยู่

การแพร่กระจายของนิทานพื้นบ้านยิ่งนานวันก็ยิ่งแพร่กระจายมากขึ้นเพราะเมื่อนิทานจากสังคมหนึ่งเข้าไปสู่อีกสังคมหนึ่ง ความเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดขึ้น จึงทำให้นิทานมีลักษณะที่หลากหลายและเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ดังนั้นการนำนิทานพื้นบ้านมาถ่ายทอดให้คนรุ่นหลัง ๆ ได้ฟัง นับเป็นการสืบสานวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สำคัญประเภทหนึ่งให้เป็นที่แพร่หลายต่อไป

2. ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม

2.1 ความสำคัญของคุณธรรม

ด้วยเหตุที่คุณธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญในการปลูกฝังให้บุคคลเป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีและปฏิบัติตนอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม เพื่อทำให้เกิดความสุขและความเจริญแก่ตนและสังคมนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดคุณธรรมสำคัญ ๆ ไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เพื่อใช้เป็นแนวทางการอบรมสั่งสอนนักเรียน

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (2525 : 215 - 242) ได้กำหนดคุณธรรมไว้ในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย 30 ประการ ได้แก่

1. การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลและสัตว์
2. ความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
3. การไม่โลภและไม่ขโมย
4. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ
5. การไม่ละเมิดของรักผู้อื่น
6. การรู้จักความพอดี
7. การไม่พูดปด ไม่บิดเบือน ไม่อำพรางความจริง การไม่ยุยงให้เกิดความ

แตกแยกและการไม่พูดคำหยาบ

8. การมีสัจจะ และความจริงใจ
9. การไม่ลองและเสพลั้งเสพติดให้โทษ
10. ความเป็นผู้มีสติรู้จักยับยั้งใจ รู้จักผิดชอบชั่วดี
11. ความเป็นผู้มีเหตุผล
12. ความละเอียดและความเกรงกลัวต่อการกระทำชั่ว
13. ความขยันหมั่นเพียร
14. ความอดทนอดกลั้น
15. ความกล้าหาญและความเชื่อมั่นในตนเอง
16. ความกตัญญูกตเวที
17. ความซื่อสัตย์สุจริต
18. การทำให้ใจให้สงบ มีสมาธิและอารมณ์แจ่มใส
19. ความไม่เห็นแก่ตัว
20. ความประณีตละเอียดถี่ถ้วน
21. ความรับผิดชอบ
22. ความมีน้ำใจเป็นธรรม ไม่ลำเอียง
23. ความมีระเบียบวินัยและการตรงต่อเวลา
24. การยอมรับความเปลี่ยนแปลง
25. มารยาทและนิสัยส่วนบุคคลในการกิน นอน ขับถ่าย แต่งกาย และสังคม

ระหว่างประเทศ

26. มารยาทในการแสดงความเคารพ การขอภัย การแสดงความขอบคุณ การขอความช่วยเหลือ การปฏิเสธ การแสดงความไม่เห็นด้วย การแสดงความยินดี การแสดงความเสียใจ การเล่น การพักผ่อนหย่อนใจ

27. หลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันได้แก่ ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ

28. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม และปฏิบัติตามประเพณีนิยม

29. ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

30. การแก้ไขข้อบกพร่องการปฏิบัติทางจริยธรรมได้แก่ ผิดศีลธรรม ระเบียบ

กฎหมาย และจารีตประเพณี

คุณธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จำนวน 30 ประการนั้น
ปรากฏว่าคุณธรรมบางข้อครอบคลุมคุณธรรมอื่น ๆ กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 69) จึงปรับ
คุณธรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ดังนั้นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง
พ.ศ. 2533) จึงกำหนดคุณธรรมหลัก ๆ ไว้ 13 ประการ ดังนี้

1. ความใฝ่รู้
2. ความขยัน
3. ความอดทน
4. การประหยัด
5. ความซื่อสัตย์สุจริต
6. ความมีระเบียบวินัย
7. ความเสียสละ
8. ความเมตตากรุณา
9. ความกตัญญูทดแทน
10. การตรงต่อเวลา
11. ความสามัคคี
12. ความยุติธรรม
13. ความเป็นผู้นำวัฒนธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี

กมล ทองธรรมชาติ (2525 : 80 - 82) กล่าวถึงคุณธรรมและ
จริยธรรมที่ประชาชนเคยยึดถือ และถ่ายทอดสืบต่อกันมา ที่ควรแก่การปลูกฝังให้คนไทย
บำเพ็ญตนเป็นพลเมืองดีของชาติไทยได้อย่างสมบูรณ์พร้อม 10 ประการ คือ

1. ความนิยมการปกครองระบอบประชาธิปไตย รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา
และพระมหากษัตริย์
2. การมีระเบียบวินัย
3. ความรับผิดชอบต่อหน้าที่
4. ความซื่อสัตย์สุจริต
5. การเสียสละเพื่อส่วนรวม
6. ความสามัคคี
7. ความกล้าหาญ

8. การไม่โลภ ไม่ขโมย และไม่ประทุรร้ายต่อชีวิตของผู้อื่น
9. การละอายและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว
10. ความเชื่อมั่นในตนเอง และเหตุผลในการกระทำ

คณะกรรมการการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526 : 28) ได้กำหนดค่านิยมพื้นฐาน

5 ประการ เพื่อให้ประชาชนในชาติร่วมกันเสริมสร้างปลูกฝังและปฏิบัติตาม

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. การประหยัดและออม
3. การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย
4. การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนา
5. ความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าผู้มีหน้าที่รับผิดชอบต่อประเทศชาติ บ้านเมือง คำนึงถึงคุณธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่ควรได้รับความสนใจ และปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในสังคมทุกระดับ เพราะผู้ที่มีคุณธรรมประจำตนจะนำมาซึ่งความสงบสุขทั้งต่อตนเองและสังคมส่วนรวม

2.2 ลักษณะของคุณธรรม

คุณธรรม หมายถึง ลักษณะของงามความดี ความควรกระทำ และความถูกต้อง ที่บุคคลยึดมั่นไว้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ลักษณะของคุณธรรมชนิดต่าง ๆ มีดังนี้

1. ความเมตตากรุณา คือ ความรัก ความปรารถนาดี ความสงสาร ความอยากช่วยเหลือปลดปล่อยความทุกข์ของผู้อื่น
2. ความกตัญญู คือ ความรู้สึกสำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณ หรือผู้มีอุปการคุณแก่ตน และมีจิตใจระลึกและคิดตอบแทนพระคุณ
3. ความขยัน คือ การทำงานด้วยความพากเพียร อุตุน ไม่ย่อท้อ
4. ความอดทน คือ ความเข้มแข็งทั้งกายและใจ สามารถต่อสู้กับปัญหา หรืออุปสรรคต่าง ๆ ได้
5. ความมีวาจาสัตย์ คือ การปฏิบัติตามคำพูดที่กล่าวไว้โดยสุจริตมั่นคง
6. ความรับผิดชอบ คือ การปฏิบัติหน้าที่ทั้งส่วนตนและส่วนรวมอย่าง

สมบูรณ์ไม่บกพร่อง

7. ความเป็นผู้มีวัตรธรรม คือ ความเป็นผู้มีระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิต และดำรงรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม
8. ความใฝ่รู้ คือ ความสนใจที่จะแสวงหาความรู้อยู่เป็นนิจ
9. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งทางกาย วาจา ใจ และปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความจริงใจ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน
10. ความสามัคคี คือ ความพร้อมเพรียงในการร่วมมือ ร่วมกัลลัง และร่วมใจ ไม่ทำให้เกิดการแบ่งแยกแตกร้าง
11. การเชื่อฟังคำสอน คือ การปฏิบัติตามคำแนะนำหรือคำสอนของผู้รู้ ผู้มีศีลธรรม หรือผู้ใหญ่ซึ่งมีประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
12. ความเสียสละ คือ การแบ่งปันโดยยอมสละกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น
13. ความเพียรพยายาม คือ ความมานะบากบั่น ที่จะทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จ
14. ความเอื้อเฟื้อ คือ การเกื้อกูลด้วยสิ่งของ อาหาร หรือเครื่องใช้ให้แก่ผู้อื่นด้วยไมตรีจิต
15. ความยุติธรรม คือ การประพฤติปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความถูกต้องเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง
16. ความละเอียดต่อความชั่ว คือ ความรู้สึกละอายใจที่จะกระทำความผิดหรือกระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง
17. ความกล้าหาญ คือ ความเด็ดเดี่ยว กล้าเผชิญกับเหตุการณ์หรืออุปสรรคต่าง ๆ อย่างไม่สะทกสะท้าน
18. ความมีสัมมาคารวะ คือ การแสดงความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่และบุคคลที่เคารพนับถือ
19. การประหยัด คือ การรู้จักใช้ รู้จักออมทรัพย์สินไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย
20. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาด้วยความเคารพเลื่อมใส

21. ความรอบคอบ คือ การรู้จักไตร่ตรองด้วยความละเอียดถี่ถ้วน
ในการประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ
22. การรักษาคำพูด คือ การปฏิบัติตามคำสัญญา
23. การให้อภัย คือ การยอมยกโทษให้กับผู้ที่ประพฤติดุคหรือไม่สมควร
24. ความมีระเบียบวินัย คือ การประพฤติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ
ตามความเหมาะสม
25. ความรู้จักประมาณตน คือ การประพฤติปฏิบัติด้วยความเหมาะสมแก่
เวลา สถานที่ และบุคคล
26. ความสำนึกผิด คือ การกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมแล้วสำนึกได้
และหาวิธีแก้ไขให้ถูกต้อง
27. ความไม่โลภ คือ ความไม่ปรารถนาอยากได้สิ่งของอื่นใดที่ไม่ใช่
ของตน

3. ความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิต

3.1 วิถีชีวิตกับวัฒนธรรม

วิถีชีวิตมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของการดำเนินชีวิต จึงมีนิยามความหมาย
ที่แสดงถึงความสัมพันธ์กัน ดังนี้

สมชัย ใจดี และคนอื่น ๆ (2528 : 1) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรมเป็น
วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งหมายรวมถึง ความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี
ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งต่าง ๆ
ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อ ๆ มา เป็นเรื่องของการเรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไป
ยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ไขก็แก้ไขกันให้ดีขึ้น

สายสุรี จุติกุล (2530 : 131) อธิบายคำว่า "วัฒนธรรม" ว่าหมายถึง
วิถีชีวิตของคน หรือการดำเนินชีวิตของคนซึ่งมนุษย์สร้างวิธีการเหล่านี้ขึ้น เช่น ภาษา ประเพณี
การปรุงอาหารและวิธีรับประทานอาหาร ความเป็นอยู่ ค่านิยม ไปจนถึงศิลปะการแสดงทัศนศิลป์
และสถาปัตยกรรม เป็นต้น

พิทยา สายหู (2532 : 64) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทย คือ วิถีชีวิตที่คนไทย ได้สั่งสม เลือกรสร ปรับปรุงแก้ไข จนถือกันว่าเป็นสิ่งดีงาม เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และได้ใช้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในสังคม

สุพัตรา สุภาพ (2534 : 107) ให้ความหมายของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรม มีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง อันเป็นแบบแผนในความคิดและการกระทำที่แสดงออก ถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบ กฎเกณฑ์วิธีการในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

เอกวิทย์ ฅ กลาง (2536 : 107) ให้ความหมายว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคมอันเป็นผลของการที่มนุษย์เรียนรู้จากธรรมชาติและจากสังคมมนุษย์ ด้วยกัน แล้วสั่งสมประสบการณ์ที่เรียนรู้ไว้ไว้รับตัว ถ่ายทอดและปรับเปลี่ยนตามเหตุปัจจัยที่ไม่ เคยหยุดนิ่ง แต่จะเคลื่อนไหวไปตามกฎอนิจจังของสรรพสิ่ง

ดังนั้น การศึกษาวิถีชีวิตกับวัฒนธรรม ทำให้เข้าใจแนวทางการดำเนินชีวิต ที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ด้วย

3.2 ขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่ได้มีการปฏิบัติสืบต่อกันมา ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

แปลก สานธิรักษ์ (ม.ป.ป. : 7) ให้ความหมายว่า ประเพณี หมายถึง ความประพฤติสืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมซึ่งเรียกว่า เอกลักษณ์ หรือ พิธีกรรม เช่น การแต่งงาน การเกิด การตาย การทำบุญ การรื่นเริง การแต่งกาย เป็นต้น หรือประเพณีที่ เรานำของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของเรา เพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัย ซึ่งเรียกว่า สัมพัทธนิยม เรื่องของประเพณีนั้น บางอย่างต้องรักษาให้คงไว้ บางอย่างต้อง ปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัย บางอย่างต้องถือเป็นแบบสากล

อมรา พงศาพิชญ์ (2534 : 7) อธิบายถึง ขนบธรรมเนียมประเพณี คือ แนวปฏิบัติที่ยึดถือกันมาในสังคม โดยคนรุ่นหลังเรียนรู้จากคนรุ่นก่อนแล้วยึดถือปฏิบัติต่อ ๆ กันมาเรื่อย ๆ อาจมีการปรับปรุงแก้ไขบ้าง แต่การเปลี่ยนแปลงก็เป็นไปอย่างช้า ๆ ใช้เวลาเป็นปี ๆ

การประพฤติปฏิบัติตามธรรมเนียมนี้ มีทั้งการประพฤติปฏิบัติในระดับบุคคล ต่างคนต่างทำแต่ละคนก็ยังปฏิบัติเหมือนกัน เช่น การถอดรองเท้าก่อนเข้าบ้าน และการประพฤติปฏิบัติในระดับสังคม คือ การร่วมทำกิจกรรมพร้อม ๆ กันในลักษณะพิธีกรรม เป็นการจัดงานประเพณี เช่น ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ประเพณีแห่นางแมว ประเพณีบูชาพระเวท เป็นต้น

ฉะนั้น ประเพณีจึงเป็นการปฏิบัติที่มีสืบต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติบางประการเพื่อให้เหมาะสมกับสังคมในแต่ละยุคสมัย

3.2.1 ประเภทของประเพณี

การแบ่งประเภทของประเพณี ธรรม์ เล็งประชา (2531 : 75)

แบ่งประเพณีเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับการบวช การแต่งงาน การตาย การทำบุญวันเกิด การทำบุญบ้าน ฯลฯ
2. ประเพณีส่วนรวม ได้แก่ ประเพณีที่ทุกคนในชาติจะกระทำร่วมกัน เช่น ประเพณีทำบุญปีใหม่ ทำบุญในวันสำคัญทางพุทธศาสนา
3. ประเพณีท้องถิ่น ได้แก่ ประเพณีการแต่งกายของชาวภาคเหนือ ภาคอีสาน การทำไร่ของชาวภาคเหนือ การทอดผ้าไหมของชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การแสดงหนังตะลุงของชาวภาคใต้ การร่ายของชาวภาคกลาง ฯลฯ

ประเพณีแต่ละประเภทจะมีข้อกำหนดหรือระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกันไป จึงต้องศึกษารายละเอียดของประเพณีนั้น ๆ และปฏิบัติตามอย่างถูกต้องเหมาะสม

3.3 ความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่งทั้งที่มีตัวตนหรือไม่ก็ตามว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่จริง การยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะพิสูจน์ได้หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ (บุปผา ทวีสุข. 2526 : 156)

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ หรือสังคมมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังอำนาจเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถที่จะพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่งยอมรับและให้ความเกรงกลัวสิ่งเหล่านี้ (สุจริต บัวพิมพ์. 2536 : 25)

ความเชื่อที่บุคคลยึดมั่นเชื่อถือในสิ่งต่าง ๆ นั้น อาจมีมูลเหตุหลายประการ
 ฌรงค์ ศรีสวัสดิ์ (2515 : 10) อธิบายไว้ว่า ชาวชนบทโดยทั่วไปมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับ
 สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพของงานด้านเกษตรกรรมอยู่ภายใต้กฎ
 ธรรมชาติ ชาวชนบทจะเกี่ยวพันอยู่กับความผิดปกติของฤดูกาล ความแห้งแล้ง อุทกภัย ศัตรูพืช
 ต่าง ๆ ฯลฯ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชีวิตของชาวชนบทต้องคอยต่อสู้กับความไม่แน่นอนของธรรมชาติ
 อยู่เสมอสิ่งแวดล้อมนี้ทำให้ชาวชนบทยึดมั่นในศาสนา และเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิด
 ความมั่นใจ อบอุ่นใจ และเป็นที่ยึดทางใจ

ทวีศักดิ์ ญาตประทีป (2530 : 4) ให้ความเห็นว่าความเชื่อน่าจะมีบทบาทต่อ
 พฤติกรรมของคนในสังคม คือ

1. ความเชื่อเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันด้วยดี คนที่
 อยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมบางอย่างเพื่อความสงบสุขของ
 ตนเองและของสังคม
2. ความเชื่อเป็นสิ่งที่สะท้อนความคิดและจินตนาการ ความเชื่อบางอย่าง เช่น
 ความเชื่อว่า เวลาเกิดจันทรคราส ให้เอาใบไม้มาลั่นใจ เช็ดแปลที่เป็นกลากเกลื้อน 3 ครั้ง
 กลากเกลื้อนก็จะหาย ความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่ไม่มีเหตุผลและการแก้ปัญหา นั้น จะพยายามให้
 ได้ผลที่สุด
3. ความเชื่อเป็นกำลังใจของคน คนเราทุกคนไม่ว่าเพศใด วัยใด ยุคใด
 สมัยใด ต่างก็ต้องการกำลังใจด้วยกันทั้งสิ้น ความเชื่อเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้คนมีกำลังใจ
4. ความเชื่อเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้ประมาทลืมนั่น ความเชื่อบางประการ
 เช่น การฝันร้าย การพบกับคนหรือสัตว์ที่ลักษณะไม่ดี จะช่วยให้คนระมัดระวังตัวยิ่งขึ้น

3.3.1 ประเภทของความเชื่อ

เรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ มีผู้จัดแบ่งประเภทไว้ ดังนี้

ปิฎก วิจารณ์ธรรม (2518 : 55 - 57) จำแนกประเภทของ

ความเชื่อเป็น 6 ประเภท คือ

1. ความเชื่อที่เกี่ยวกับความกลัวหรือความไม่รู้ เช่น ความเชื่อ
 เกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน และการตาย

2. ความเชื่อที่เกิดจากปรากฏการณ์ธรรมชาติ และการสังเกต
ธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องดาวหาง รุ่งกินน้ำ จันทรุปราคา สุริยุปราคา
3. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน เช่น ใบกะเพราแก้ปวดท้อง
ดอกแคแก้ไข้หัวลม และสมุนไพรต่าง ๆ
4. ความเชื่อทางไสยศาสตร์ และคาถาอาคมต่าง ๆ
5. ความเชื่อโชคลาง เกิดจากการสังเกตและสถิติที่พบเห็นมา
เช่น จิ้งจกตก การพูดเป็นลาง
6. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยามนิมิตฝัน
บุพผา ทวีสุข (2526 : 159 - 169) แบ่งประเภทความเชื่อได้

15 ประเภท คือ

1. ความเชื่อที่เกี่ยวกับการเกิดการตาย
2. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง
3. ความเชื่อเกี่ยวกับความฝัน และการทำนายฝัน
4. ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฤกษ์ยาม
5. ความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนตร์คาถา เครื่องรางของขลัง
เสน่ห์และไสยศาสตร์อื่น ๆ
6. ความเชื่อเกี่ยวกับการคลุกหะดี ชั่ว ของคนและสัตว์ต่าง ๆ
7. ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์
8. ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดและการแก้เคล็ดต่าง ๆ
9. ความเชื่อเกี่ยวกับมงคลและอับมงคล
10. ความเชื่อเกี่ยวกับจำนวนนับ จำนวนเลขต่าง ๆ
11. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
12. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน
13. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติใหม่ ภพใหม่
14. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพร้าย เช่น ห้ามยืมเมื่อปลูกข้าวโพด

เพราะจะทำให้ผักข้าวโพดไม่งามและเม็ดห่าง

15. ความเชื่อเบ็ดเตล็ดอื่น ๆ เช่น คนที่อายุไม่ถึง 20 ปี ถ้าไป
บวชเป็นพระผู้นั้นจะเสียชีวิต

มณี พยอมยงค์ (2526 : 3) จำแนกความเชื่อออกเป็น

12 ประเภท คือ

1. ความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ
2. ความเชื่อเกี่ยวกับยากลางบ้าน
3. ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง
4. ความเชื่อเกี่ยวกับฤกษ์ยาม นิมิตฝัน
5. ความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์
6. ความเชื่อเกี่ยวกับลักษณะคนและสัตว์
7. ความเชื่อเกี่ยวกับศาสนา
8. ความเชื่อเกี่ยวกับการทำมาหากินและอาชีพ
9. ความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี
10. ความเชื่อเกี่ยวกับเคล็ดและการแก้เคล็ด
11. ความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ชาติ ภพ
12. ความเชื่อเกี่ยวกับเลขดี เลขร้าย วันดี วันร้าย

จากการศึกษาความเชื่ออาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อมีบทบาทสำคัญและมี
อิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ความเชื่อบางอย่างช่วยเสริมสร้างกำลังใจและทำให้
เกิดความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น

บทที่ 3

วิเคราะห์คุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง จำนวน 186 เรื่อง จากการวิเคราะห์พบว่า มีคุณธรรมที่ปรากฏ 27 ประการ คุณธรรมที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความเมตตา กรุณา ปรากฏจำนวน 62 เรื่อง คุณธรรมที่ปรากฏน้อยมี 2 ประการ ได้แก่ ความสันทัด และ ความไม่โลภ ปรากฏอย่างละ 1 เรื่อง ในนิทานเรื่องหนึ่ง ๆ จะมีคุณธรรม ลักษณะต่าง ๆ ปรากฏร่วมกัน คุณธรรมในนิทานพื้นบ้านภาคกลางที่ปรากฏทั้งสิ้นมีดังนี้

1. ความเมตตา กรุณา	จำนวน 62 เรื่อง
2. ความกตัญญู	จำนวน 49 เรื่อง
3. ความขยัน	จำนวน 23 เรื่อง
4. ความอดทน	จำนวน 22 เรื่อง
5. ความมีวาจาสัตย์	จำนวน 22 เรื่อง
6. ความรับผิดชอบ	จำนวน 17 เรื่อง
7. ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม	จำนวน 17 เรื่อง
8. ความใฝ่รู้	จำนวน 15 เรื่อง
9. ความซื่อสัตย์สุจริต	จำนวน 12 เรื่อง
10. ความสามัคคี	จำนวน 11 เรื่อง
11. การเชื่อฟังคำสอน	จำนวน 11 เรื่อง
12. ความเสียสละ	จำนวน 10 เรื่อง
13. ความเพียรพยายาม	จำนวน 10 เรื่อง
14. ความเอื้อเฟื้อ	จำนวน 9 เรื่อง
15. ความยุติธรรม	จำนวน 8 เรื่อง
16. ความละเอียดต่อความชั่ว	จำนวน 6 เรื่อง
17. ความกล้าหาญ	จำนวน 5 เรื่อง
18. ความมีสัมมาคารวะ	จำนวน 4 เรื่อง
19. การประหยัด	จำนวน 4 เรื่อง

20. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	จำนวน 4 เรื่อง
21. ความรอบคอบ	จำนวน 4 เรื่อง
22. การรักษาคำพูด	จำนวน 3 เรื่อง
23. การให้อภัย	จำนวน 2 เรื่อง
24. ความมีระเบียบวินัย	จำนวน 2 เรื่อง
25. ความรู้จักประมาณตน	จำนวน 2 เรื่อง
26. ความสำนึกผิด	จำนวน 1 เรื่อง
27. ความไม่โลภ	จำนวน 1 เรื่อง

คุณธรรมที่ปรากฏแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ คุณธรรมเฉพาะตนกับคุณธรรมต่อสังคม เมื่อพิจารณาทั้งหมดพบว่าคุณธรรมเฉพาะตนเป็นคุณธรรมที่ปรากฏในนิทานมากกว่าคุณธรรมต่อสังคม ดังนี้

คุณธรรมเฉพาะตน	คุณธรรมต่อสังคม
1. ความเมตตา	1. ความรับผิดชอบ
2. ความกตัญญู	2. ความเป็นผู้มีวัตรธรรม
3. ความขยัน	3. ความสามัคคี
4. ความอดทน	4. ความเสียสละ
5. ความมีวาจาสัตย์	5. ความเอื้อเฟื้อ
6. ความใฝ่รู้	6. ความยุติธรรม
7. ความซื่อสัตย์สุจริต	7. ความกล้าหาญ
8. การเชื่อฟังคำสั่งสอน	8. การให้อภัย
9. ความเพียรพยายาม	9. ความมีระเบียบวินัย
10. ความละเอียดต่อความชั่ว	
11. ความมีสัมมาคารวะ	
12. การประหยัด	
13. ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา	

คุณธรรมเฉพาะตน	คุณธรรมต่อสังคม
14. ความรอบคอบ	
15. การรักษาคำพูด	
16. ความรู้จักประมาณตน	
17. ความสำนึกผิด	
18. ความไม่โลภ	

จากการศึกษาสามารถแยกอภิปรายเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. คุณธรรมเฉพาะตน เป็นลักษณะคุณธรรมที่ปรากฏออกมาอาจจะโดยการกระทำของตัวละคร หรือความนึกคิดของตัวละครที่ผ่านคำบอกเล่าของผู้เล่านิทาน คุณธรรมที่บ่งความเฉพาะตน มักเป็นเรื่องที่บุคคลกระทำหรือแสดงต่อผู้อื่นในลักษณะตัวต่อตัว บุคคลที่มีคุณธรรมเฉพาะตนจะเป็นที่ชื่นชม และได้รับการยกย่องสรรเสริญจากบุคคลรอบข้างหากได้ยื่นขำวหรือเห็นการกระทำ

คุณธรรมเฉพาะตนแยกเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1.1 ความเมตตากรุณา เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงความปรารถนาดี ความสงสาร ปรารถนาที่จะช่วยเหลือปลดเปลื้องความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ให้ ประสบแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ จากการศึกษพบว่า คุณธรรมข้อนี้ปรากฏมากที่สุด จำนวน 62 เรื่อง คือ นกเลิอกพระยา, เมขลา-รามสูร, กระต่ายสามขา, กลองวิเศษ, ไกรทอง, ไข่มุกเปิดน้ำ, คนปากเสีย, ความกตัญญูของลูกวัว, ชะนีน้อย, เต่าทอง, ตำนานนางนางบวช ทำคุณกลับให้โทษ, นางกระเชอกันรั้ว, ปลาบู่ทอง, ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา, พิกุลทอง, สามองคค์, หัวล้านนอกครุ, อีกา, เเคราะห์ของตาจัน, นางอุทัย, พระยาภม พระยาพาน, ลูกเขยกับพ่อตา, ผลไม้วิเศษ, โพธิ์เงิน โพธิ์ทอง, มนต์คนใจ, ปลาสลิด, ดินบาลเศรษฐี, พระเจ้าอุเทน, เจ้าชายสุเมธ, สุวรรณสาม, เกร็ดเพื่อนบ้าน, เกียจคร้าน, ความคิดของสุนัข, ความฝัน, ความลึกลับ, เจ้าชายกำพร้า, ชายยากจนรู้จักสร้างตนเอง, ชายอกตัญญู ได้ดีเพราะข้อนกะลา, หัวโจระโต, ทำคุณกลับให้ร้าย, ทำเองก็เป็นเอง, นายคดกับนายตรง

นายพุทไธ, นิทานโบราณ, บุตรมีความกตัญญูทวดเฒ่า, พระมหากษัตริย์, พ่อหมา แม่หมา มนุษย์หัวใจดำกับนายพราน, มาดพร่ายมนตร์ของหาย, ไม่เข้าข้างคนผิด, ไม่เห็นความ สู้ส่วนตัว, ลูกนกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง, วาสนาอาภัพ, เศรษฐีสี่คน, สัตว์หน้าคนหน้า เกลี้ยง, หญิงอกคดียุและปากร้าย, หนึ่งคู่ยากจนคนลูกมาก, หัวหน้าพ่อค้าเกวียน อกคดียุไม่รู้คุณ, อาณาจของผีโป่ง

ความเมตตาการุณยาดังกล่าว ตัวละครได้แสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น มนุษย์ ต่อมนุษย์ มนุษย์ต่อสัตว์ สัตว์ต่อสัตว์ อมนุษย์ต่อมนุษย์และสัตว์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1.1.1 ความเมตตาการุณยของมนุษย์ต่อมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นมนุษย์ปรารถนาจะช่วยเหลือนมนุษย์ด้วยกันให้พ้นจากความทุกข์ ความเมตตาการุณยจะปรากฏแก่ ตัวละครทุกระดับไม่ว่าจะเป็นบุคคลชั้นสูงอย่างพระเจ้าแผ่นดิน หรือบุคคลชาวบ้านทั่ว ๆ ไป ดังตัวอย่างนิทาน

พระเจ้าแผ่นดินมีพระราชประสงค์จะพระราชทานรางวัลให้แก่ชายจีน ด้วยนายจีน ปฏิบัติการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่นายจีนไม่มีความดีความชอบอย่างใดเป็นพิเศษ พระเจ้าแผ่นดินเกรงว่าถ้าพระราชทานรางวัลแก่นายจีนอย่างเปิดเผยเกรงว่าจะเกิด ข้อครหาขึ้นในหมู่ข้าราชการที่มีความดีความชอบ จึงคิดอุบายโดยนำเงินบรรจุลงในผลแดงไม้ที่คว้านเอาเนื้อออกแล้ว แล้วพระราชทานให้แก่นายจีน

(เรื่องเคราะห์ของตาจีน จากหนังสือ นิทานไทย)

จะกล่าวถึงยายหอมมีอาชีพในการทำไร่ วันที่ราชมัลเอาทารกไปทั้งนั้น แก้งเกิด เห็นแรงจับกลุ่มกันอยู่เป็นที่น่าสนใจ แกก็รีบเดินไปดูก็เห็นทารกนอนอยู่ แกก็เก็บ เอาไปเลี้ยงไว้จนกระทั่งอายุ 15 ปี

(เรื่องพระยาภิง พระยาพาน จากหนังสือ นิทานไทย)

1.1.2 ความเมตตาการุณยของมนุษย์ต่อสัตว์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็น มนุษย์ปรารถนาช่วยเหลือสัตว์ให้พ้นความทุกข์ โดยไม่เลือกว่าจะเป็นสัตว์ประเภทใด ดังตัวอย่าง นิทาน

รุ่งเช้า เมื่อตายายไปหาผักหาฟันในป่า ก็ได้พบเต่าทองเข้าจริง ๆ ทั้งสองดีใจ
มากจึงนำมาเลี้ยงไว้ต่างบุตรบุญธรรม

(เรื่องเต่าทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มีภยิชนหนึ่งเดินทางผ่านมา และเห็นเสือนอนตายด้วยยังอ่อนอยู่จึงรู้ว่าเสือกินตาย
ภยิชนจึงเกิดความสงสารคิดว่าควรจะช่วยชีวิตเสือกินไว้เอาบุญ จึงร่ายมนต์เป่าลงที่ซาก
เสือกินเพื่อชุบชีวิตให้

(เรื่องทาคูณกลับให้โทษ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

1.1.3 ความเมตตาการุณาของสัตว์ต่อสัตว์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็น
สัตว์ปรารถนาที่จะช่วยเหลือเพื่อนสัตว์ด้วยกันให้พ้นความทุกข์ ดังตัวอย่างนิทาน

หงส์และกาตกลงแข่งฤทธิ์กัน ต่างบินเต็มกำลังไปยังกลางมหาสมุทรเมื่อถึงกลาง
มหาสมุทรทั้งกาทั้งหงส์ต่างก็เหนื่อยอ่อนแรง บินต่อไปไม่ได้ ฝ่ายหงส์ลงว่ายน้ำไป
ส่วนกาเห็นหงส์ลงว่ายน้ำเช่นนั้นก็เอออย่างลงว่ายบ้างแต่กว่าว่ายน้ำไม่ได้ถูกคลื่น
ระลอกใหญ่ซัดไปมา ก็จะจมน้ำตาย จึงร้องบอกยอมแพ้แก่หงส์ ขอให้หงส์ช่วยชีวิตตน
ไว้หรือพ้นความตาย หงส์จึงตอบว่า "เรามาครั้งนี้มาแข่งฤทธิ์จะเอาแพ้เอาชนะกัน ธุระ
อะไรที่เราจะช่วยท่าน" กาจึงบอกว่า "ถึงเราจะแข่งฤทธิ์กันก็จริงอยู่ แต่เราออกมาถึง
กลางสมุทร เช่นนี้ ผู้ใดจะมาแลเห็นเราก็ไม่มี ก็จะมีผู้ไล่ความว่าท่านเกล้งฆ่าเราเสีย
แต่ถ้าท่านช่วยเราให้รอดชีวิตไปได้ก็จะเป็นที่สรรเสริญว่าท่านเป็นผู้มีความเมตตาการุณา
จริง ตัวเราเองก็จะยกย่องสรรเสริญท่านให้ปรากฏแก่ฝูงนกทั้งปวง และยอมรับว่าท่าน
สมควรเป็นพระยาของเราอย่างแท้จริง

ฝ่ายหงส์เมื่อได้ยินกาพูดอย่างนั้นก็เห็นว่า คำที่กาพูดนี้ก็เป็นความจริงอยู่ประการหนึ่ง
ถึงแม้จะเป็นศัตรูคู่แข่งกันก็ไม่ควรจะก่อเวร เมื่อเขาขอความช่วยเหลือให้รอดคงชีวิต
เช่นนี้ก็ควรมีใจเมตตาสงสารบ้าง หงส์จึงช่วยให้กาเกาะว่ายน้ำไปจนถึงฝั่ง กาก็รอด
ชีวิตได้

(เรื่องนกเลือกพระยา จากหนังสือ คติชาวบ้าน)

"ฝ่ายข้างเมื่อรอดตายจากวันนั้นไปได้ ก็เดินร้องไห้เรื่อยไปในป่า โดยไม่มีจุดหมายปลายทาง จนที่สุดไปพบกับนกยูงตัวหนึ่ง นกยูงจึงถามว่า มีความทุกข์ร้อนอะไร หรือ ถึงได้ร้องไห้มาเช่นนั้น ลองเล่าให้ฟังซิ ข้างได้ยินนกยูงถามเช่นนั้นก็เล่าสาเหตุที่เล่ามาให้นกยูงฟังจนตลอด นกยูงจึงปอบว่า เอาเถิดไม่เป็นไร เราจะช่วยเหลือท่านให้รอดพ้นจากความตาย ข้างได้ยินคำพูดของนกยูงก็ดีใจขึ้นบ้าง ที่ตนจะมีหวังรอดตายได้บ้าง

(เรื่องความขยัน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

วัวทั้งสองแม่ลูกต่างอ่อนวอนให้เลือกกินจนเสียใจอ่อน "เอาเถอะ ข้าจะไม่กินเจ้าทั้งสองแล้ว เพื่อเป็นการตอบแทนความดีของเจ้าทั้งสอง แม่วัวมีความซื่อสัตย์รักษาสัตยา ลูกวัวมีความกตัญญูจึงกลับไปที่อยู่ของเจ้าเถอะ" ว่าแล้วเลือกก็เดินจากไป แม่วัวกับลูกวัวจึงกลับไปกินและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

(เรื่องความกตัญญูของลูกวัว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

1.1.4 ความเมตตาการุณาของสัตว์ต่อมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นสัตว์ปรารถนาที่จะช่วยเหลือมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ดังตัวอย่างนิทาน

ตกเย็นเอื้อยกลับมากรีบน้ำอาหารไปให้แม่ปลาบู่ทองที่ทำน้ำ แม่ปลาบู่ทองก็ไม่ไฉนขึ้นมา เอื้อยคิดว่าคงจะเกิดเหตุภัยขึ้นแน่นอน จึงรีบกลับขึ้นจากทำน้ำเพื่อจะไปตามแม่เลี้ยง เจ้าเบ็ดซึ่งอยู่ใต้ถุนบ้านเห็นเอื้อยจึงร้องเรียกแล้วเล่าเรื่องที่ปลาบู่ทองถูกแม่เลี้ยงฆ่าให้ฟัง พร้อมทั้งคายเกล็ดแม่ปลาบู่ทองให้เอื้อย

(เรื่องปลาบู่ทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

นกแขกเต้าเห็นพระมหากษัตริย์เสด็จมา จึงมีวาจาปฏิสันถารกล่าวต้อนรับว่า มหาราช ข้าแต่พระองค์เป็นพระยาอันประเสริฐ พระองค์เสด็จมาครั้งนี้ดีนักหนา เชิญพระองค์เสด็จมาสู่อาศรมประทับพักพระกายให้สบายอารมณ์แล้วจึงค่อยเสด็จไปเบื้องหน้า

(เรื่องลูกนกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.1.5 ความเมตตาการุณาของอมนุษย์ต่อมนุษย์และสัตว์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นอมนุษย์ เช่น พระอินทร์ เทวดา นางฟ้า คอยให้ความช่วยเหลือมนุษย์ และสัตว์ที่เดือดร้อนให้พ้นทุกข์ ดังตัวอย่างนิทาน

ต่อมาพระอินทร์ทรงดำริว่า เต่าทองแม้เป็นสัตว์เคร่งครัด แต่มีคุณธรรม และเฉลียวฉลาด สมควรได้รับการยกย่อง จึงเสด็จลงจากสวรรค์ ปรากฏพระองค์แก่คนทั้งหลาย แล้วตั้งคำถามแก่พระราชาสามช้อ

ทุกคน ณ ที่นั้นได้ฟังคำตอบ ต่างแซ่ซ้องสรรเสริญในปัญญาของเต่าทอง เต่าทองจึงได้รับการยกย่องเป็นผู้วิเศษแห่งเมือง

(เรื่องเต่าทอง จากหนังสือนิทานพื้นบ้านไทย)

พระสนมเอกน้าพระมเหสีจะนี้น้อยขึ้นถวายตัวให้พระราชาทอดพระเนตร พอพระราชาทอดก็ตกใจ สั่งให้โหรนำจะนี้น้อยออกไปจากวัง ไปอยู่ในป่า ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ขณะเดียวกันก็ท้องแก่ใกล้จะคลอด ด้วยบุญญาธิการของลูกในท้อง นางฟ้าจึงลงมาช่วยดูแล

(เรื่องจะนี้น้อย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากการที่นิทานพื้นบ้านมีเรื่องความเมตตาการุณาเป็นส่วนใหญ่ จึงส่งผลให้ผู้ฟังมีจิตใจอ่อนโยน รู้จักให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความทุกข์หรือความเดือดร้อนให้พ้นทุกข์ได้ นับเป็นการสอดแทรกความเมตตาการุณาให้เป็นคุณธรรมสำคัญ

1.2 ความกตัญญู เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงความรู้สึกสำนึกในบุญคุณหรือความดีของผู้อื่นที่มีต่อตน และแสดงพฤติกรรมตอบแทนผู้มีพระคุณนั้น ๆ จากการวิเคราะห์นิทานพบคุณธรรมด้านความกตัญญู จำนวน 49 เรื่อง คือ นกเลื้อกพระยา, กระต่ายสามขา กลองวิเศษ, ไชยนักเป็ดน้ำ, ความกตัญญูของลูกวัว, คาวลูกไก่, เต่าทอง, ท้าวแสนแปม ปลาบู่ทอง, สามองคค์, หัวล้านนอกครุ, อีกา, แม่หมา, ท้าวภกขนาท, นางเฉมหม นางอุทัย, พระยาภม พระยาพาน, วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง, สิงทพาทู, โพธิ์เงิน - โพธิ์ทอง ปลาสลิด, สระวิเศษ, พญาช้างเผือก, แม่ชี, สามเณรแก้ว, สุวรรณสาม, ความสัจจะ

เจ้าชายกำพร้า, ชายคนหนึ่ง, ชายอกตัญญู, ได้ดีเพราะช้อนกะลา, ทำคุณลับให้ร้าย
 นายพุทไธ, นิทานโบราณ, เนื้อไม้ไผ่กิน ทั้งไม้ไผ่รองนั่ง กระตุนเขวนคอ, บุตรมีความ
 กตัญญูเวทีย, พ่อหมา แม่หมา, มาดพร่ายมนตร์ของทนาย, ไม่เห็นความสุขส่วนตัว, ลั่นทอง
 ลูกนกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง, ลูกรักเอาไว้หลัง ลูกชังเอาไว้หน้า, ลูกอกตัญญู, โลกมากลางหยา
 เศรษฐีสี่คน, สัตว์ที่น่าขน คนหน้าเกลี้ยง, สามภรรยาเป็นคนยากจน, หมานิล, อกตัญญูไม่รู้คุณ
 คุณธรรมด้านความกตัญญูจากนิทานพื้นบ้านมีพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงออกใน
 ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 ความกตัญญูของมนุษย์ต่อมนุษย์ พฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏใน
 นิทานจะพบว่าตัวละครแสดงความสำนึกในบุญคุณต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ
 โดยปฏิบัติตอบแทนในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงดูยามแก่เฒ่า หรือการดูแลรักษายามป่วยไข้
 ดังตัวอย่างนิทาน

นกขุนทองบินไปหาลูกสาวคนเล็กซึ่งกำลังนั่งรับประทานอาหารอยู่ และบอกว่าแม่
 ไม่สบายแม่อยู่ในกระท่อมคนเดียว ลูกสาวคนเล็กได้ยินดังนั้นก็ตกใจและถามว่า แม่
 ไม่สบายมากจริง ๆ หรือ นกขุนทองก็ตอบว่า แม่เจ็บหนักนอนขมอยู่ในกระท่อมอาการ
 เป็นตายเท่ากัน ลูกสาวคนเล็กรีบเดินทางไปหาแม่ วิ่งบ้างหยุดบ้าง จนถึงบ้านแม่และ
 ได้พยาบาลดูแลแม่ได้ 3 วันแม่ตายไป ลูกสาวคนเล็กเสียใจมากที่ยัง ไม่ได้ตอบแทนพระ
 คุณแม่เลย จึงจัดการฝังศพไว้ใกล้ ๆ กระท่อมด้วยความรักและอาลัยแม่

(เรื่องสามอนงค์ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

1.2.2 ความกตัญญูของมนุษย์ต่อมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็น
 มนุษย์ได้แสดงความกตัญญูต่อมนุษย์ที่เคยให้ความช่วยเหลือ จึงตอบแทนบุญคุณดังตัวอย่างนิทาน

ชายคนหนึ่งเข้าไปขอน้ำวิเศษ ยักษ์ก็ถามว่าจะเอาไปทำอะไร ชายผู้นั้นก็บอกว่าพ่อ
 ของข้าพเจ้ากำลังเจ็บมาก ขอน้ำวิเศษไปให้พ่อกินหน่อยเถอะ ยักษ์บอกว่าได้แต่ต้อง
 ตอบคำถามของยักษ์ก่อน ชายคนนั้นตอบได้ก็ได้นำไปให้พ่อของเขาดื่มแล้วก็หายป่วย

(เรื่องสระวิเศษ จากงานวิจัยของ ชฎารัตน์ สุนทรธรรม)

อยู่มาวันหนึ่ง เทวดาที่ปกปักรักษาอยู่ในหมู่บ้านนั้นเกิดความสงสารตายายคู่นี้จึงปลอมมาเป็นคนเดินทาง และมาขอหลบแดดในกระท่อมของตายาย ตายายเกิดความสงสารจึงจัดอาหารมาให้กิน

เทวดาจึงบอกว่า ฉันชอบใจตายายมากจริง ๆ ที่ให้อาหารฉันกิน ตายายเป็นคนดีฉันจะช่วยให้ตายายมีความสุข ตากับยายเอากล่องนี้ไปเถอะมันเป็นกล่องวิเศษ ถ้าตายายอยากได้อะไรก็จงบอกกับกล่องนี้แล้วตากล่องขึ้นก็จะได้สมใจ แต่ว่าตากับยายจะนึกได้เพียง 3 ครั้งเท่านั้น นอกแล้วเทวดาก็หายไป

(เรื่อง กล่องวิเศษ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

1.2.3 ความกตัญญูของมนุษย์ต่อสัตว์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นมนุษย์ ได้แสดงการตอบแทนบุญคุณสัตว์ทั้งที่เป็นบุพการี หรือสัตว์ที่ได้ช่วยเหลือให้มนุษย์นั้นพ้นทุกข์ ลักษณะการตอบแทนอาจเป็นการเลี้ยงดู หรือช่วยเหลืออื่น ๆ ดังตัวอย่างนิทาน

ฝ่ายนางสุนัขกลับมาไม่เห็นลูกก็เที่ยวไปตามหาลูกสาว แล้วจึงไปถามนายประตู นายประตูบอกให้ นางสุนัขจึงไปหาลูกสาวคนเล็ก ๆ มีความละเอียดจึงให้คนไล่ตีไป นางสุนัขได้รับความเจ็บปวดและเสียใจมาก จึงไปหาพี่สาว ๆ เห็นแม่แมงกาก็ใจจืด ธิบอ้มแม่ไปบนบ้านแล้วเลี้ยงดูให้มีความสุข ต่อมานางสุนัขตาย จึงเอากระดูกใส่หีบไว้บนบือ สามีของคนพี่ถามว่าหีบอะไรจึงเอาไว้บนบือ ภรรยาจึงได้ยกลงมาและเปิดหีบออกดูกระดูก ก็กลายเป็นทองหมดทั้งหีบ

(เรื่องชายคนหนึ่ง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ส่วนเมียหลวงเมื่อตายไปแล้ว จิตวิญญาณยังเป็นห่วงลูก นางได้ไปเกิดเป็นปลาบู่ทอง และว่ายนํ้ามาหาเอ้อยที่ทํานํ้าหน้าบ้านร้องเรียกเอ้อย เอ้อยได้พูดคุยกับปลาบู่ทองจึงรู้เรื่องราวทั้งหมด ตั้งแต่นั้นมาทุกเย็นเอ้อยจะมานั่งที่ทํานํ้าพร้อมกับเอาอาหารไปรย ให้แม่ปลาบู่ทองกินทุกวัน

(เรื่องปลาบู่ทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

1.2.4 ความกตัญญูของสัตว์ต่อมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นสัตว์ ที่คิดตอบแทนบุญคุณของมนุษย์ที่เคยให้ความช่วยเหลือจนพ้นความทุกข์ ลักษณะการตอบแทนอาจเป็น การช่วยทำางาน หาสิ่งของตอบแทนหรือแม้แต่สละชีวิต ดังตัวอย่างนิทาน

ส่วนแม่ไก่ซึ่งกกลูกทั้ง 7 ตัวอยู่ใต้ถุนบ้านได้ยินเรื่องที่ตากับยายปรึกษากันก็รู้ตัวว่า จะถูกจับฆ่าเพื่อเป็นอาหารของพระธุดงค์ แม่ไก่ก็ไม่มี ความท้อแท้แล้ว เต็มใจสละชีวิตเพื่อ ทดแทนบุญคุณของตากับยายที่เลี้ยงมา ตากับยายจะได้รับผลบุญจากการทำบุญในครั้งนี้ แม่ไก่จึงไปรำลาลูกไก่ทั้ง 7 ตัว สั่งเสียให้ลูก ๆ รักใคร่ช่วยเหลือกัน และให้สำนึก ในบุญคุณของตากับยาย และรู้จักตอบแทนบุญคุณเมื่อมีโอกาส ลูกไก่ทั้ง 7 ตัวได้ฟังแม่ไก่ พูดเช่นนั้นต่างพากันร้องไห้คร่ำครวญอาลัยแม่

(เรื่องดาวลูกไก่ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

พวกช่างไม้ได้พากันลงเรือขึ้นไปทวนกระแสน้ำ ไปตัดไม้ทำเป็นบ้านเรือนต่าง ๆ แล้วมาขายที่เมืองใกล้กับบ้านที่อยู่ของตน ได้ทำการอาชีพเช่นนี้เสมอมาเป็นเนืองนิตย์ อยู่มาคราวหนึ่งก็ไปทำการตัด ไม้อีก ขณะที่เดินเข้าป่าไปตัด ไม้ นั้นได้ไปพบช้างเชือก หนึ่งซึ่งเลื้อยตะเคียนเตี้ยอยู่ที่เท้าช้างนั้น ทำให้ช้างนั้นยืนชบเขาได้รับการเจ็บปวด อย่างสาหัสเมื่อพวกช่าง ไม้ นั้นไปพบเข้าก็มีจิตเมตตาสงสาร จึงช่วยกันถอนตะเคียน ออกจากเท้าช้างนั้น แล้วก็ช่วยกันรักษาแผลจนกระทั่งหาย ช้างตัวนั้นเมื่อหายดีจึงคิดว่า เราได้รอดชีวิตเพราะพวกช่าง ไม้ นี้ เราสมควรจะตอบแทนบุญคุณแก่เขา จำเดิมแต่นั้น ไปก็ได้ช่วยพวกช่าง ไม้ จัดไม้ลากไม้จากป่าลงแม่น้ำ และกิจการงานต่าง ๆ ที่ทำได้

(เรื่องไม่เห็นความสุขส่วนตัว จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.2.5 ความกตัญญูของสัตว์ต่อสัตว์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นสัตว์ได้ แสดงความกตัญญูต่อสัตว์ที่เคยให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล จึงคิดตอบแทนบุญคุณ ลักษณะการ ตอบแทนคุณ มักเป็นการสละชีวิตทดแทนบุญคุณ ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อไปถึงถ้ำแม่วัวจึงได้บอกกับลูกว่า "ลูกจำ ต่อไปนี้แม่ไม่มีโอกาสที่จะคอยปกป้อง คุ่มครองลูกอีกแล้ว วันนั้นแม่จะให้แม่ลูกเป็นวันสุดท้าย เมื่อไม่มีแม่ก็ขอให้ลูกรักษาเนื้อ

รักษาดัว ระวังอันตรายทั้งหลาย ขอให้ลูกจงปลอดภัย" ลูกว้าวสงสัยจึงถามแม่ว่า แม่ว้าว
จึงเล่าเหตุการณ์ให้ลูกว้าวฟัง ลูกว้าวไม่ยอมให้แม่ว้าวไปหาเสือ "แม่จำ แม่อย่าไปเลย
เมื่อแม่สัญญาไว้กับเสือก็ไม่ใช่ไร ลูกจะไปแทนให้เสือกินลูกแทนตั้งแต่ลูกเกิดมายัง
ไม่เคยตอบแทนบุญคุณของแม่เลย ขอให้ลูกตอบแทนบุญคุณของแม่เถอะนะ

(เรื่อง ความกตัญญูของลูกว้าว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เช้าวันรุ่งขึ้น ตากับยายก็ฆ่าแม่ไก่แล้วนำไปทำอาหารถวายพระ ส่วนลูกไก่ทั้ง
7 ตัวได้ปรึกษากันว่าเมื่อไม่มีแม่แล้วพวกตนก็จะไม่มีชีวิตรอดต่อไปอีก จะขอติดตาม
แม่ไก่ไปทุกชาติ จึงพร้อมใจกันกระโดดเข้ากองไฟตายตามแม่ไก่ไปทันทีด้วยจิตที่ยึดมั่น
กตัญญูลูกไก่จึงไปเกิดบนท้องฟ้าเป็นกลุ่มดาว 7 ดวง เรียกว่า ดาวลูกไก่

(เรื่อง ดาวลูกไก่ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากการศึกษาพฤติกรรมของตัวละครในด้านความกตัญญู จะพบว่า
ตัวละครที่เป็นมนุษย์ อมนุษย์ หรือสัตว์ก็ตามต่างมีการแสดงออกในการตอบแทนบุญคุณของผู้มี
พระคุณที่คล้าย ๆ กัน ดังนั้น คุณธรรมด้านความกตัญญูจึงเป็นคุณธรรมที่สังคมปลูกฝังให้อยู่
ในจิตใจของบุคคล

1.3 ความขยัน เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นมนุษย์ปฏิบัติหน้าที่การทำงานอย่าง
กระตือรือร้น และตั้งใจประกอบอาชีพด้วยความอดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก จากนิทาน
ปรากฏคุณธรรมความขยันจำนวน 23 เรื่อง คือ นางกระเชอกันร้าว, เม็ดมะขาม, สามองคค์
อิกา, กากชาหน้ามะพร้าว วัดโพธิ์เงิน-วัดโพธิ์ทอง, ขยันจึงมีงมี, ปลาสด, กากรุงเทพฯ
กับกาบ้านนอก, เกร็ดเพื่อนบ้าน, เกียจคร้าน, ขายยากจนรู้จักสร้างตนเอง, ได้ดีเพราะ
ขื่อนกะลา, ตาอยู่กับเสือ, เกรตงได้ดี, ทำคุณกลับให้ร้าย, นายคดกับนายตรง, บุตรมี
ความกตัญญูคเวท, ผ้าขี้ริ้วห่อทอง, ผีบ้าน, ไม่เห็นความสุขส่วนตัว, ลูกอกตัญญู, เศรษฐี
โลกมาก

คุณธรรมความขยันนี้ พฤติกรรมของตัวละครได้แสดงลักษณะความขยัน

3 ประเภท ดังนี้

1.3.1 ความขยันในการทำงาน เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครขยันทำงานและใช้เวลาว่างช่วยเหลืองานของผู้อื่นให้เสร็จเรียบร้อย ดังตัวอย่างนิทาน

นายชูเป็นคนขยันไม่เกียติขี้เกียจ เมื่อมีเวลาว่างก็ช่วยกวาดลานวัดให้เตียนอยู่เสมอ ไม่ยอมให้มีใบไม้ใบหญ้าหล่นเกลื่อนอยู่ได้ น้ำท่าสำหรับพระก็ช่วยตักเต็มคุ่มอยู่เสมอ เมื่อเห็นน้ำในภาชนะของพระเหมือนจวนจะหมดก็จัดแจ่งคัมชะงาให้ไม่ขาด

(เรื่อง กากชาหน้ามะพร้าว จากหนังสือ นิทานไทย)

1.3.2 ความขยันในการประกอบอาชีพ เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครรู้จักใช้ทรัพย์สินที่มีอยู่ประกอบอาชีพด้วยความขยัน เพื่อต้องการให้ครอบครัวมีฐานะมั่นคง ดังตัวอย่างนิทาน

หลังจากวันนั้นพี่น้องทั้งสองได้แยกย้ายกันดำเนินชีวิตไปตามทางของตนต่างคนต่างมีครอบครัว เจ้าอ้อมเมื่อมีภรรยาและลูกก็ขยันทำมาหากินใช้ที่ดิน และเมื่มีมะขามที่เมื่อบอกให้นำไปปลูกหมั่นดูแลรักษาจนผลิดอกออกผลอย่างงดงาม เขาได้นำเอามะขามไปขายได้เงินเป็นจำนวนมาก สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้กับครอบครัว

(เรื่อง เมื่มีมะขาม จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ภรรยาของเศรษฐีนี้เกเป็นคนที่ดีมาก คอยช่วยสามีของแกอย่างตัวเป็นเกลียว แกก็เริ่มเช่าที่ดินเขา ปลูกผักขายได้กำไรก็ซื้อลูกเบ็ดลูกไก่มาเลี้ยงไว้ขายทั้งไข่และทั้งตัว แล้วซื้อลูกหมูมาเลี้ยงไว้ขายอีกด้วย ไม่ช้านานเท่าใดแกก็เก็บเงินได้มากเข้า ๆ แกก็จ้างลูกจ้างมาช่วยทำงาน แล้วแกก็ขยายกิจการตั้งร้านขายของเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่คนในตำบลนั้นต้องใช้

(เรื่อง เศรษฐีโลกมาก จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.3.3 ความขยันในการค้าขาย เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครขยันประกอบอาชีพการค้าขาย เพื่อให้ได้เงินมาเลี้ยงดูครอบครัวให้มีความสุขดัง ตัวอย่างนิทาน

เข้าวันรุ่งขึ้นเศรษฐีเรียกโหมทาหา เขาได้ให้เงินแก่โผ 3 บาท เพื่อเป็นทุนค้าขาย โผต้องซื้อผ้าแพรกลับมาให้เต็ม 1 เล่มเกวียน เมื่อโผได้รับเงินเขาก็คิดว่าควรจะทำอย่างไรดี

โผได้นำเงินไปซื้อหญ้า แล้วนำหญ้าไปขายให้แก่พวกพ่อค้าเพื่อใช้เป็นอาหารของวัว และม้า ต่อจากนั้นเขาจึงนำเงินที่ได้ไปซื้อหิน แล้วนำหินไปขายให้แก่แม่ครัว เมื่อได้เงิน มาก็นำไปซื้อน้ำตาลโตนด แล้วนำน้ำตาลโตนดไปขายยังเมืองละโว้ ต่อจากนั้นเขาได้นำเงินไปซื้อดินสอพองกลับมาขายที่เมืองสิงห์ โผค้าขายอยู่หลายเดือน เขาจึงได้เงิน ก่อนโผได้แล้วจึงนำเงินจำนวนนั้นไปซื้อผ้าแพรได้เต็ม 1 เล่มเกวียน โผได้เดินทางกลับบ้านเพื่อนำผ้าแพรมามอบให้แก่เศรษฐี

(เรื่อง วัดโผ้เงิน วัดโผ้ทอง จากงานวิจัยของ ก่อเกียรติ สอนสอาด)

ครั้นเลิกไปแล้วก็ไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพ โดยนำพักน้ำแรงของตนเองปลูกพืชต่าง ๆ สิ่งของที่เหลือจากบริโภคก็เอาไปขายที่ละเล็กละน้อยได้เป็นเงินเก็บไว้ได้ปีละเล็กละน้อยทุก ๆ ปี

(เรื่อง ได้ดีเพราะข้อนกะลา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากตัวอย่างนิทานดังกล่าว จะพบว่าถ้าบุคคลรู้จักขวนขวายในการประกอบอาชีพ ด้วยความตั้งใจ และยึดมั่นในคุณธรรมด้านความขยัน จะทำให้บุคคลนั้นประสบความสำเร็จดังหวังไว้

1.4 ความอดทน เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกถึงความเข้มแข็ง ททรหด หรือความมั่นคงทางจิตใจ สามารถพบอุปสรรคหรืออุปสรรคนั้น ๆ ได้ จากนิทานพบว่าคุณธรรมด้านความอดทนมีจำนวน 22 เรื่อง คือ กลองวิเศษ, ไข่นกเบ็ดน้ำ, นกแขกเต้า, หัวล้านนอกครุ, อีกา, แม่หมา, เล่นแร่แปรธาตุ, โผ้เงิน โผ้ทอง, ปลาสลิด, พระเจ้าอุเทน กลอุบายของผู้หญิงอยากได้ผ้าไหม, ความสัจจะ, คุณของความสามัคคี, ชายคนหนึ่งขายยากจนรู้จักสร้างตนเอง, นางสร้างกรรม, นายคดกับนายตรง, บุตรมีความกตัญญูแก่เวทที่ไม่เห็นความสุขส่วนตัว, ลูกรักเอาไว้หลัง ลูกขังเอาไว้หน้า, อาณาจของผีโป่ง, สุวรรณสาม

ความอดทนไม่จำเป็นว่าเป็นความอดทนของมนุษย์ สัตว์ก็มีความอดทนเช่นกัน จากนิทานดังกล่าวสามารถจำแนกความอดทนตามสาเหตุที่กระทบได้เป็น 2 ประเภท คือ

1.4.1 ความอดทนต่อความยากลำบาก พฤติกรรมของตัวละครต้องอดทนต่อสภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว ที่ต้องประสบความยากเข็ญต่าง ๆ เพื่อให้ตนและครอบครัวมีสภาพที่ดี ดังตัวอย่างนิทาน

วันหนึ่ง พี่ชายซึ่งเป็นสามีของลูกสาวเศรษฐีนั้นต้องไปประกอบการค้าโดยทางเรือ ก็ทิ้งน้องชายไว้ให้อยู่กับภรรยาซึ่งเป็นพี่สะใภ้ พี่สะใภ้ตามปกติก็ไม่ค่อยจะชอบน้องผัวนัก เมื่อผัวไม่อยู่ก็ได้โอกาสแกล้งน้องผัวต่าง ๆ นานา แต่น้องผัวก็ไม่ถือ ทำกิจการงานขยัน ดูแลบ้านช่อง ตักน้ำผักทำ พุงข้าว ต้มน้ำข้าว ทำงานทุกอย่างที่ในบ้านจะต้องทำ น้องผัวทำทุกอย่างไม่ได้คิดขี้เกียจเลย

(เรื่อง ปลาสร้อย จากงานวิจัยของจันทร์ศรี สุปัทธการ)

ในแคว้นกาลสีมีชายชาวชนบทผู้หนึ่งเป็นคนไร่ที่พึ่งปราศจากญาติมิตร เขาคิดในใจว่า เราคนเดียวไม่มีญาติพี่น้อง ถึงอยู่ในชนบทถิ่นนี้ ก็ไม่มีทางประกอบอาชีพให้เป็นลำเป็นสันพอจะตั้งตัวได้ เพราะเป็นที่กันดารน้ำที่จะหล่อเลี้ยงพืชผลที่จะเพาะปลูก ถ้าขึ้นอยู่ไปก็ไม่มีพ้นความอดอยาก คิดเช่นนั้นเขาจึงออกเดินทางจากชนบทถิ่นนั้นเที่ยวชดเชย พนจรไปยังชนบทต่าง ๆ อย่างปราศจากจุดหมายได้กินอาหารบ้าง ไม่ได้กินอาหารบ้าง อดมื้อกินมื้อ แม้กระนั้นเขาก็มีความทรหดอดทนพอ จนเดินทางไปถึงกรุงพาราณสี ในแคว้นกาลสี และในกรุงพาราณสีนี้มีบ้านเศรษฐีบ้านหนึ่งชายยากจนจึงเข้าไปอาศัย เป็นคนรับใช้ของเศรษฐีผู้นั้น

(เรื่อง ชายยากจนรู้จักสร้างตนเอง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.4.2 ความอดทนต่อทุกข์เวทนา พฤติกรรมของตัวละครแสดงความอดทนต่อการเจ็บไข้ได้ป่วย อดทนต่อความเจ็บปวด อดทนต่อความไม่สบายกาย ดังตัวอย่างนิทาน

แม่หมาท้องแก่ตัวหนึ่ง ออกลูกในโรงไม้เป็นพันธุ์สองคน แม่หมาเที่ยวไปlickผ้าที่เขาตากไว้มาหม่ำให้ลูก ลักอาหารชาวบ้านมาเลี้ยงลูกจนโตเป็นสาว ลูกชายเศรษฐีกับ

8. นิทานเกี่ยวกับสัตว์
9. นิทานอธิบายเหตุ
10. นิทานชีวิต
11. นิทานเล่าซ้ำ หรือ เล่าไม่จบเรื่อง
12. นิทานไม่รู้จบ
13. นิทานลูกโซ่
14. นิทานหลอกผู้ฟัง
15. นิทานปริศนา
16. นิทานภูตผี
17. นิทานเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ
18. นิทานเกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้
19. นิทานเกี่ยวกับนักบวช
20. นิทานสมัยใหม่

นอกจากรูปแบบของนิทาน 20 ประเภท ดังกล่าวแล้ว อาจมีนิทานรูปแบบอื่น ๆ อีก ขึ้นอยู่กับเนื้อหาและเค้าโครงเรื่องเป็นเครื่องกำหนด ดังนั้น การศึกษาเรื่องรูปแบบของนิทานมีส่วนช่วยให้ผู้ฟังและผู้เล่านิทาน สามารถจำแนกนิทานนั้น ๆ ตามประเภทของนิทานได้ด้วย

1.4 คุณค่าของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้าน เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่นิยมถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความบันเทิงใจ และมุ่งเน้นในการอบรมสั่งสอนเป็นสำคัญ นอกจากนี้นิทานพื้นบ้านยังสะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างชัดเจนด้วย

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้สนใจในนิทานพื้นบ้านได้สรุปคุณค่าของนิทานพื้นบ้านที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนี้

วาสนา เกตุภาค (2521 : 66) กล่าวถึงคุณค่าของนิทาน ดังนี้

1. ให้ความสนุกเพลิดเพลินแก่นุชน้อยมาทุกยุคทุกสมัย
2. ให้คติแง่คิดในการดำรงชีวิต เช่น นิทานเกี่ยวกับศีลธรรม หรือนิทานใน

ศาสนาต่าง ๆ อาจใช้เป็นเครื่องมือให้การศึกษาอบรมเด็กได้

3. ให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา ศาสนา สำนวนภาษา ฯลฯ

4. เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะแขนงต่าง ๆ เป็นต้นว่า วรรณคดี ละคร จิตรกรรมและปฏึกกรรม เป็นต้น

พรศักดิ์ พรหมแก้ว (2528 : 85 - 86) กล่าวโดยสรุป คือ

1. คุณค่าทางปัญญา นิทานเป็นเรื่องราวที่ต้องอาศัยความรู้ความคิด จินตนาการ และศิลปะในการสื่อความให้ประสานกันได้ดี

2. คุณค่าทางการสร้างอารมณ์ นิทานเป็นเรื่องราวที่มีตัวละครแสดง พฤติกรรมหรือความเป็นมาเป็นไปของสิ่งต่าง ๆ จึงเป็นการสอนจิตสำนึกพื้นฐานด้าน ความบันเทิง และความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ทำให้ผู้ฟังรู้สึกสนุกสนานเมื่อได้ฟัง

3. คุณค่าทางสังคมสัมพันธ์ การเล่านิทานทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันในกลุ่มพวก ซึ่งอาจเป็นเครือญาติ เพื่อนฝูงหรือคนอื่น ๆ ทั่วไป ซึ่งจะก่อให้เกิดความสนิทสนมรักใคร่ ความรัก ความเข้าใจกันมากขึ้น อันจะเอื้อประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

4. คุณค่าทางการศึกษาศัพท์ เมื่อมีการฟังนิทานและเก็บรวบรวมนิทานเรื่องต่าง ๆ บันทึกไว้ ย่อมทำให้เข้าใจศัพท์สำนวนต่าง ๆ ที่ผู้เล่าใช้และมีประโยชน์ทางการศึกษา ภาษาต่อไป

5. คุณค่าในการปลูกฝังค่านิยม ความคิด ความเชื่อ นิทานทุกประเภทย่อมก่อให้เกิดคุณค่าดังกล่าวได้ ที่เห็นชัดเจน ได้แก่ นิทานประเภทคติสอนใจซึ่งมุ่งปลูกฝังค่านิยมในการดำเนินชีวิต

ทวีศักดิ์ ฤทธประทีป (2530 : 18) ได้แสดงคุณค่าของนิทานไว้ ดังนี้

1. นิทานพื้นบ้านเป็นต้นกำเนิดของวรรณคดีของชาติต่าง ๆ เช่น ขุนช้างขุนแผน ไกรทอง คำขวัญของไทย ที่มาจากนิทานพื้นบ้าน

2. นิทานพื้นบ้านแสดงให้เห็นสภาพชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อถือและความคิดต่าง ๆ การเล่าเรื่องผีปอบ ผีกระสือ คนโลภมาก ล้วนสนับสนุนคำกล่าวนี้อย่างดี และยังทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกลุ่มชนด้วย

3. นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องมือสั่งสอนศีลธรรม เพราะนิทานพื้นบ้านเกือบทุกประเภทโดยเฉพาะประเภทตำนานและเทพปกรณัม (myth) จะแสดงผลของการทำความดี

บ่าวมาเลี้ยงวัวควายพนางทั้งสองอยู่ในโพรงไม้ หลงรักนางพาไปอยู่ด้วย คนที่ให้กับ
ลูกเศรษฐี คนน้องได้กับบ่าว

แม่หมาเที่ยวตามหาลูก จนไปพบที่บ้านเศรษฐี ลูกสาวคนโตอายุผัวคว่ำ ไม่โลดีแม่หมา
ตกจากบ้านขาและหลังหัก แม่หมาตะเกียกตะกายไปจนถึงกระท่อมลูกสาวคนเล็ก ลูกสาว
จาได้วิ่งมาอุ้มแม่ไปพยาบาล แม่หมาทนเจ็บไม่ไหวขาดใจตาย

(เรื่อง แม่หมา จากหนังสือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน)

วันหนึ่งสุวรรณสาม ออกไปตักน้ำที่หนองน้ำแห่งหนึ่ง ก็ไปเจอช่วงระยะที่กบิลยักษ์
ตนหนึ่งกำลังออกล่าเนื้อ ไปเห็นสุวรรณสามเข้าก็นึกว่าจะเป็นเนื้อเห็นสัตว์ใครเจานกก็เลยยิง
ด้วยธนูถูกสุวรรณสามล้มนั่งอยู่ในกลางหนอง สุวรรณสามจึงเอ่ยปากขึ้นว่าท่านประสงคสิ่งใด
จากข้าพเจ้า หรือข้าพเจ้าทำผิดอะไรไว้กับท่าน เขาฆ่าช้างเพื่อเอางา มาฆ่าตัวอาตมา
ท่านจะต้องการอะไร

(เรื่อง สุวรรณสาม จากงานวิจัยของ สุนทรี ดวงทิพย์)

จากการศึกษาพฤติกรรมของตัวละครในนิทานดังกล่าว จะพบว่า
คุณธรรมด้านความอดทน เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่ง ที่จะนำความสำเร็จมาสู่ผู้ที่
ยึดมั่นต่อความอดทนอย่างมั่นคง

1.5 ความมีวาจาสัตย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ปฏิบัติตามคำพูดที่ได้กล่าวไว้
โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอื่น แม้จะต้องกระทำด้วยความยากลำบาก จากการวิเคราะห์พบว่า
คุณธรรมด้านความมีวาจาสัตย์ปรากฏในนิทานจำนวน 22 เรื่อง คือ นกเลิกลพระยา, ไกรทอง
ความกตัญญูของลูกวัว, เต่าทอง, ปริศนา 4 ประการ, พิกุลทอง, วัดพระนอนจักรสีห์
เจ้ากังจัน, เจ้าพ่อหอกทอง, นางอุทัย, ความฝัน, สิงห์พาหุ, บุญไม่ช่วย, อย่าเห็นแก่กิน
อย่าเห็นแก่นอน, เถรตรงได้ดี, พญาช้างเผือก, ท้าวโจระโต, เนื้อไม้ได้กิน หนังไม้ได้รองนั่ง
กระดุกแขวนคอ, มนุษย์หัวใจดำกับนายพราน, โลกมากลากหาย, สามเณรยาเป็นคนยากจน
หมากมีโคตร,

จากนิทานดังกล่าวจะพบว่าพฤติกรรมของตัวละครแสดงถึงความมีวาจาสัตย์ตาม
ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.5.1 ความมีวาจาสิทธิ์ของมนุษย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นมนุษย์ แสดงความมีวาจาสิทธิ์ต่อมนุษย์ด้วยกัน ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อกลับมาถึงบ้านก็พบผู้เป็นแม่ยืนรอนอยู่หน้าบ้านด้วยสีหน้าบึ้งตึง และคว้าที่ไปนาน เมื่อพิกุลพูดตอบคอกพิกุลทองก็ร่วงพรูออกจากปาก แม่ใจร้ายเห็นเช่นนั้นก็ดาลุกด้วยความ โลกจึงได้ถามถึงความเป็นมาที่เกิดคอกพิกุลทอง ซึ่งลูกสาวก็บอกให้ทราบทุกอย่างโดยไม่ปิดบัง

(เรื่อง พิกุลทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

วันหนึ่งแม่แย้มต้องการใช้กระสวยทองคำจึงขอจากลูกสาว ลำควนจึงเข้าไปหา ในห้องซึ่งเก็บกระสวยทองคำไว้ที่ห้วนนอน แต่แล้วก็หาไม่พบจึงไปบอกกับแม่แย้ม เศรษฐี ได้ยินสองแม่ลูกคุยกันจึงสั่งให้พวกบริวารของท่านค้นหาทุกหนทุกแห่ง แต่หาอย่างไรก็ไม่พบ ลำควนเสียใจมากถึงกับหลุคปากออกไปว่า ถ้าหากใครเอากระสวยทองคำมาคืนให้ จะยอมแต่งงานด้วย แม่แย้มได้ยินดังนั้นก็ตกใจมากและห้ามไม่ให้พูด แต่ลำควนก็ยืนยันว่า พูดจริง

(เรื่อง วัดพระนอนจักรสีห์ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

1.5.2 ความมีวาจาสิทธิ์ของสัตว์ พฤติกรรมของตัวละครที่เป็นสัตว์แสดง ความมีวาจาสิทธิ์ โดยการรักษาคำพูดไม่ว่าจะต่อมนุษย์หรือต่อสัตว์ด้วยกัน ดังตัวอย่างนิทาน

ต่อมาฝนหยุดตกน้ำแห้งจนเป็นปกติ สัตว์ทั้งสามก็ลาตายายกลับบ้านและให้สัญญา กับตายายว่าหากตายายต้องการสิ่งใด ขอให้บอก ทั้งสามยินดีสนองคุณจนถึงที่สุด ...

ตายายจึงประจักษ์แก่ใจในตอนนี้เองว่าที่เต้าทองพูดว่า สัตว์ชื่อสัตว์ว่ามนุษย์นั้น น่าจะจริง แล้วตายายก็รำลึกถึงงูเห่า สัตว์เดรัจฉานซึ่งมีความกตัญญูเห่าก็รำลึกถึงตายาย เมื่อทราบเรื่องก็เลื้อยเข้าไปในที่คุมขัง แล้วบอกตายายว่า ตนจะไปพันพิษใส่ พระเนตรของพระธิดา และให้ตัวยาแก่ตายายไว้เพื่อไปรักษาตาพระธิดา งูเห่า มอบตัวยาให้ตายายแล้วก็จากไป

(เรื่อง เต้าทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มีพญาช้างเผือกตัวหนึ่ง เลี้ยงแม่ตามอดไปทุกวัน และก็เอาแม่ไว้ที่ถ้าไปหาน้ำอม
มา หากกระบอกน้ำมาให้แม่ทาน หากหูก้า หากผลไม้ให้แม่ มีวันหนึ่งพรานหลงป่า ไปเจอ
พญาช้างเผือก ที่นี้เขาบอกว่า "ท่านเอ๋ย บ้านฉันอยู่ที่ไหนหนอ ท่านเป็นช้างบอกทางให้
หน่อยเถอะ ฉันไปไม่ถูก" พญาช้างเผือกพอนเห็นพรานก็นึกเมตตากรุณา มุกิดา แล้ว
ก็บอก "มาเถอะเจ้าพราน เจ้าก็หมดกำลังแล้วนะ ฉันไปชี้บอกทางชี้ทางแล้วฉัน
กลับนะ บอกกับมันก็ขึ้นคอช้างไปเชียว พอลง ทางนี้ทางนั้นะ ไปกลับบ้าน ช้างก็กลับบ้าน
(เรื่อง พญาช้างเผือก จากงานวิจัยของ ชนิศา หินธุสาร)

1.5.3 ความมีวาจาสัตย์ของสัตว์ต่อสัตว์ พฤติกรรมของตัวละครที่เป็นสัตว์
แสดงถึงความมีวาจาสัตย์ต่อสัตว์ด้วยกัน ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อลูกวัวไปถึงที่อยู่ของเสือได้อ้อนวอนเสือให้กินตนแทน ส่วนแม่วัวก็จะให้กินตน
ตามสัญญา วัวทั้งสองแม่ลูกต่างอ้อนวอนให้เสือกินจนเสือใจอ่อน "เอาเถอะ ข้าจะ
ไม่กินเจ้าทั้งสองแล้ว เพื่อเป็นการตอบแทนความดีของเจ้าทั้งสอง" แม่วัวมีความ
ซื่อสัตย์รักษาสัญญา ลูกวัวมีความกตัญญูจึงกลับไปที่อยู่ของเจ้าเถอะ" ว่าแล้วเสือ
ก็เดินจากไป แม่วัวกับลูกวัวจึงกลับไปถ้ำและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข
(เรื่อง ความกตัญญูของลูกวัว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ฝ่ายช้างเมื่อรอดตายจากวันนั้นไปได้ ก็เดินร้องไห้เร่เข้าไปในป่าโดยไม่มี
จุดหมายปลายทาง จนที่สุดไปพบกับนกฮูกตัวหนึ่ง นกฮูกจึงถามว่ามีความทุกข์ร้อนอะไร
หรือถึงได้ร้องไห้มาเช่นนี้ ลองเล่าให้ฟังซิ เมื่อได้ยินนกฮูกถามเช่นนั้นจึงเล่าสาเหตุ
ที่แล้วมาให้นกฮูกฟังจนตลอด

(เรื่อง ความฝัน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากพฤติกรรมของตัวละครในนิทานที่แสดงคุณธรรมความมีวาจาสัตย์จะ
ทำให้ได้รับความเมตตาและความเชื่อถือจากผู้คนทั่วไป

1.6 ความรู้ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงความรู้ที่แสงหาความรู้ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความรู้จำนวน 15 เรื่อง คือ กระต่ายสามขา, ไกรทอง, กากชาหน้ามะพร้าว, พระยากง พระยาพาน, วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง, สรรพสิทธิ์, อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน, ใต้ดีเพราะซ่อนกะลา, เนื้อไม่ได้กินหนังไม่ได้รองนั่ง กระดุกแขวนคอ, พ่อหมา แม่หมา, รู้อะไรไม่รู้รู้วิชา, ลั่นทอง, อานาจแห่งความเชื่อมั่น, เล่นแร่แปรธาตุ, อีกา

จากคุณธรรมด้านความรู้ พฤติกรรมของตัวละครแสดงลักษณะดังนี้

1.6.1 ความรู้ในวิชาความรู้ พฤติกรรมของตัวละครแสดงออกในการหมั่นแสวงหาความรู้เพื่อเพิ่มพูนสติปัญญาความสามารถ ดังตัวอย่างนิทาน

ไกรทองซึ่งเป็นชาวเมืองนนทบุรี คูมเรือขึ้นไปค้าขายอยู่ที่เมืองพิศตรเมื่อว่างจากค้าขายก็ไปร่ำเรียนวิชาอาคมกับพระครูที่วัดหน้าพระธาตุ จนพระครูรักใคร่เอ็นดูถ่ายทอดเคล็ดวิชาอาคมให้จนหมดสิ้น

(เรื่องไกรทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

การะยักษ์เมื่อได้ฟังลั่นทองพูดดังนั้น ก็มีความโกรธลั่นทองมาก คิดว่าเป็นความจริงแน่นอนอย่างพ่อแม่พูดให้ฟังก่อนที่จะขับหนี คิดแล้วการะยักษ์ก็ได้ตัดสินใจบุกป่าฝ่าดงไปโดยไม่กลับคืนหลัง ก็ได้ไปพบฤาษีตนหนึ่ง ซึ่งได้จำศีลภาวนาอยู่ในป่านั้น การะยักษ์ก็ได้อาศัยเป็นศิษย์เล่าเรียนวิชากับฤาษี ฤาษีจึงประสิทธิ์ประสาทวิชาให้จนสำเร็จและล่องหนกายบังกายได้ทุกสิ่งทุกอย่าง การะยักษ์จึงได้อาลาฤาษีเพื่อกลับมาหาพ่อแม่

(เรื่อง ลั่นทอง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

มีชายหนุ่มสามคน คนที่หนึ่งชื่อพุ่ม คนที่สองชื่ออิน คนที่สามชื่อสิน อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ทั้งเป็นญาติกันอย่างสนิท วันหนึ่งบิดาของชายทั้งสามได้พาไปเรียนศิลปศาสตร์กับฤาษีตนหนึ่ง ซึ่งสำนักอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง ชายสามคนนี้ต่างก็ร่ำเรียนศิลปวิทยาจากพระอาจารย์ได้เป็นอย่างดี

(เรื่อง เนื้อไม่ได้กิน หนังไม่ได้รองนั่ง กระดุกแขวนคอ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.6.2 ความรู้ในวิชาชีพ พฤติกรรมของตัวละครแสดงออกในลักษณะที่ตัวละครหาความรู้ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการประกอบอาชีพ ดังตัวอย่างนิทาน

ในสมัยโบราณนั้นคนชอบเล่นแร่แปรธาตุกันมาก เพราะเชื่อว่าสามารถจะทำทองแดงให้เป็นทองได้ด้วยการหาน้ำยามาซัด ในครั้งนั้นมีชายคนหนึ่งเป็นคนค่อนข้างมีทรัพย์หลังจากที่ได้แต่งงานกับลูกคนมีเงินด้วยกัน ก็ไม่เอาใจใส่ในเรื่องทำมาหากินอะไร คงตั้งหน้าตั้งตาแต่จะหายามาซัดทองแดงให้เป็นทองคำขึ้นมาให้ได้ ตาของเขาใครที่่ว่าดีก็ไปศึกษาแล้วเรียนจบด้วยามาประสมซัดดู เผื่อแต่ทำอยู่อย่างนั้นมาเป็นเวลาหลายปี

(เรื่อง เล่นแร่แปรธาตุ จากหนังสือ นิทานไทย)

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ณ ท่าเรือแห่งหนึ่งมีแม่ลูกคู่หนึ่ง พ่อตายตั้งแต่เด็ก แม่ลูกเลี้ยงชีพด้วยการทำขนมขายได้เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ พอกินพอใช้อย่างมีความสุข ความรักระหว่างแม่ลูกแน่นแฟ้นมากแทบจะไม่มีสิ่งใดมาแยกเขาทั้งสองออกจากกันได้ กาลเวลาผ่านไปจนลูกชายเติบโตขึ้นเป็นหนุ่ม ตลอดเวลาเขาได้ช่วยเหลืองานของแม่เสมอ วันหนึ่งลูกชายคิดว่าควรจะทำงานให้เป็นหลักเป็นฐานกว่าที่เป็นอยู่ ก็เกิดความคิดที่จะเป็นลูกเรือเพื่อฝึกการค้ากับเรือลำหนึ่ง จึงขออนุญาตแม่เดินทางไปค้าขายและรับปากว่าจะกลับมาเยี่ยมแม่บ่อย ๆ

(เรื่อง อีกา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากการศึกษาคุณธรรมด้านความรู้ จะพบว่าค่านิยมของสังคมไทย นิยมให้บุคคลในสังคมแสวงหาความรู้ตลอดเวลา ทั้งความรู้ที่ศึกษาด้วยตนเอง จากครูผู้สอนหรือจากสภาพแวดล้อม เพราะการมีความรู้สามารถจะช่วยตนเองและสังคมได้

1.7 ความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ปฏิบัติตนอย่างตรงไปตรงมาทั้งทางกาย วาจา ใจ และปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความจริงใจไม่คดโกง ไม่หลอกลวงให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน จากการวิเคราะห์นิทานปรากฏคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตจำนวน 12 เรื่อง

คือ ไชยงเบ็ดน้ำ, ตำนานถ้าเขาน้อย, เคราะห์ของตาจัน, ลูกเขยกับพ่อตา, ผลไม้วิเศษ
พระเจ้าอุเทน, สรรพสิทธิ์, ชายอกตัญญู, นายคดกับนายตรง, นายพุทไธ, บุตรมีความ
กตัญญูทเวที, อย่าลืมคนแก่

พฤติกรรมของตัวละครที่แสดงคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตนั้นเท่าที่พบมีทั้ง
ความซื่อสัตย์ของมนุษย์และสัตว์ ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อตาจันลาออกจากราชการแล้ว ก็คิดจะออกไปทำนาตามบ้านนอก จึงจัดแจงขาย
ข้าวของต่าง ๆ รวบรวมเงินไปซื้อวัวได้ตัวหนึ่ง จึงไปขอเช่านาเขาทำ แต่ตาจันมีวัว
ตัวเดียวไถนาไม่ได้ และด้วยตาจันเป็นคนซื่อตรง แกจึงไปขอยืมวัวเขามาได้ตัวหนึ่ง
เพราะใคร ๆ ก็ชอบนิสัยซื่อ ๆ ของแก พอได้วัวมาแกก็ไถไถนาอยู่กับวัวของแก
เวลาเช้าก็ไปยืมวัวเขามา ตกเย็นก็เอาไปส่งทุกวัน

(เรื่อง เคราะห์ของตาจัน จากหนังสือ นิทานไทย)

เมื่อยายเตยได้ยินยายพิมพ์เล่าถึงทรัพย์สมบัติในถ้าเขาน้อย ก็อยากเห็นและ
อยากได้ ทั้งสองจึงพากันไปดู และขอยืมมาแต่งตัวอดทนในงานเทศกาลของหมู่บ้าน
ฝ่ายยายเตยเมื่องานเทศกาลผ่านไปแล้วจึงชวนตาสุกนาลึ่งของที่ขอยืมมากลับไปคืน
ถ้าเขาน้อย

(เรื่อง ตำนานถ้าเขาน้อย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

นายพ่อคำจึงตอบว่า อันปลาร้านี้หาค่ามิได้เป็นของของเพื่อนของข้าพระพุทธเจ้า
ฝากมา ตามแต่พระองค์จะโปรดประทานเถิด พระองค์ได้ยินดังนั้นจึงตรัสว่า ปลาร้า
นี้มีค่ายิ่งนัก ฉะนั้นเราจะให้รางวัลของ ๆ เราซึ่งเรารักยิ่ง ว่าพลางหยิบทองคำ
ส่งให้นายพ่อคำสาธุ เมื่อเสร็จแล้วนายพ่อคำก็กลับพร้อมกับเอาทองคำนั้นมาด้วย
เมื่อเที่ยวแลกเปลี่ยนขายสินค้าหมดแล้ว นายพ่อคำก็นำสาธุกลับบ้านเมืองตน ครั้น
ผ่านบ้านนายพุทไธก็นำทองคำนั้นให้นายพุทไธ และก็ไม่ได้เล่าเรื่องอะไรต่าง ๆ
ให้นายพุทไธฟัง แล้วก็เลยไปยังบ้านตน

(เรื่อง นายพุทไธ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากพฤติกรรมของตัวละครที่ปรากฏในนิทาน แสดงให้เห็นว่าถ้ามนุษย์ที่อยู่ร่วมกัน ดำเนินชีวิตด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ย่อมทำให้สังคมนั้น ๆ อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

1.8 การซื้อฟังคำสอน เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงความเคารพและซื้อฟังคำสอนของบุพการีซึ่งได้แก่ บิดามารดา ครูอาจารย์ หรือผู้ที่มีพระคุณ จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านการซื้อฟังคำสอน 11 เรื่อง คือ พิกุลทอง, ปลาสลิด, อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน กลอุบายของผู้หญิงอยากได้ผ้าไหม, เกร็ดเพื่อนบ้าน, ตาบอดตาใส, เกรตตรงได้คิ, บัณฑิตา ประเสริฐ, มาดพร่ายมนตร์ของหาย, ออกตัดหญ้าไม่รู้คุณ, คลุมถุงชน

คุณธรรมด้านการซื้อฟังคำสอน แบ่งได้ตามลักษณะที่แสดงออกต่าง ๆ ดังนี้

1.8.1 การซื้อฟังคำสอนของบิดามารดา พฤติกรรมที่ตัวละครทั้งชายและหญิง แสดงการซื้อฟังคำสอน โดยประพฤติปฏิบัติตามในเรื่องต่าง ๆ เช่น การเลือกคู่ครอง การยอมรับความรู้ ดังตัวอย่างนิทาน

ยังมีตระกูลที่ยากจนอยู่ตระกูลหนึ่ง ซึ่งอาศัยชาวบ้านเลี้ยงชีวิตอยู่เป็นนิตย แต่ตระกูลนี้เป็นตระกูลที่ซื่อตรงสุจริตที่สุด มีอยู่ด้วยกัน 3 คน คือ พ่อแม่ลูก ในตระกูลนี้บุตรของเขาชื่อนายฟัง แต่นายฟังคนนี้เป็นคนที่ซื่อตรง พ่อแม่แนะนำสั่งสอนอย่างไรก็ประพฤติและปฏิบัติตาม...

นายฟังเมื่อได้แก้วจากข้างก็มีความสุขความเจริญ มีข้าวของเงินทองตลอดถึงเหย้าเรือนที่พักอาศัย ล้วนแล้วแต่โต ๆ และแน่นอนถาวรที่จะนำความก้าวหน้าไปสู่ความเจริญทุกวัน การที่นายฟังจะมีความสุขความเจริญก็เพราะประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของบิดามารดาไม่เกียจคร้าน จึงได้ประสบความสุขความเจริญทุกประการ

(เรื่อง เกร็ดเพื่อนบ้าน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ผู้หญิงคนนี้เขามีแก้วสารพัดนึกอยู่ลูกหนึ่ง เมื่อได้แก้วแล้วผู้หญิงคนนี้ก็รักไอ้ทั้นให้เป็นบ้านเป็นเมืองนะ มีข้าทาสบริวารตั้งเยอะ และชายหนุ่มนั้นก็รักถึงพี่ชายขึ้นมาซึ่งแม่นี้สั่งไว้อย่างที่กัน ได้สุขสบายอย่างที่กันตกยากก็อย่างที่กัน ก็ให้คนส่งข่าวไปถึงพี่ชายบอกว่าเวลานี้ได้มีความสุขสบายดีแล้วขอให้พี่พร้อมทั้งพี่สะใภ้ไปอยู่ด้วยกัน

(เรื่อง ปลาสลิด จากงานวิจัยของ จันทร์ศรี สุปัญญากร)

ในคืนวันที่นายดาบอดดาไสนั่งอยู่นั้น เขาได้ยินหญิงหม้ายพูดกับลูกสาวว่า "อีหนู พรุ่งนี้แม่จะให้พวกหนู ๗ จับข้อมือ ถ้ามีใครเย็น ๗ แล้วให้เอาคนนั้นเป็นมัว"
เมื่อนายดาบอดดาไสได้ยินดังนั้น เขาดีใจมาก ...

ต่อมาถึงคนสุดท้ายคือนายดาบอดดาไสเข้าไปจับมือ ทันใดนั้นลูกสาวของหญิงหม้าย นั้นจึงร้องขึ้นว่า "แม่ คนนี้มือเย็นแล้ว" เพราะนายดาบอดดาไสเอามือไปแช่น้ำไว้ แล้วมือจึงเย็น ดังนั้นหญิงหม้ายจึงผูกมือให้เป็นมัว เมียกันแต่คืนวันนั้น

(เรื่อง ดาบอดดาไส จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

นางยักษ์ผู้เป็นแม่เมื่อลูกข้ามมาถึงแล้วก็สอนมนต์ให้กับลูก ว่ามนต์นี้เจ้าจงท่องจำ ให้ดีให้แม่นยำ ถึงมาตรเมื่อน้ำขโมยมันจะลักของไปนานสักกี่ปีก็ตาม ร่ายมนต์อันนี้ เข้าเจ้าก็จะรู้ว่าของที่หายนั้นจะอยู่ ณ ที่ไหน และใครจะเป็นขโมยเจ้าจะรู้ได้และ จับได้ เจ้าจงจำไว้จะลูกรักของแม่ แม่งก็จะลาเจ้าตายเสียเดี๋ยวนี้ แต่พอสอนสั่งลูกรักเสร็จ นางยักษ์ทำการกริยาตาย

(เรื่อง มาฆพราชมณเฑียรของหาย จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.8.2 การเชื้อฟังคำสอนของครูอาจารย์ ลักษณะพฤติกรรมของตัวละคร เป็นการนำความรู้ และคำสั่งสอนของครูอาจารย์ไปปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ดังตัวอย่างนิทาน

สมมุติไปเรียนวิชากับอาจารย์ที่เมืองดักศิลา อาจารย์ก็สอนว่าอย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน เท่านั้นแหละเงินก็หมดจึงกลับบ้าน ที่นี้ก็มีเจ้าในเมื่อนั้นประกาศหา คนที่มีวิชาความรู้ หากว่าใครเอาตัวรอดได้จะยกให้เป็นเจ้า สมมุติก็รับอาสาแล้วเดิน เข้าไปที่ปะรำที่เขาต้อนรับนั้นก็ไม่เห็นพวก พวกที่เข้าไปก็หายเงิบไม่กลับมาเลย สมมุติเป็นคนสุดท้าย พอเข้าไปเขามีสารับควาหวานจัดไว้ให้พร้อมเลย ไปถึงก็กิน ได้เลยทีเดียว คราวนี้สมมุตินึกขึ้นได้ว่า อาจารย์สั่งมาว่า อย่าเห็นแก่กิน สมมุติจึงเอา อาหารโยนให้แมวกิน แมวกินไปได้สักพักหนึ่ง แมวก็กัดคันทิ้งอตาย จึงรู้ว่าอาหารนี้ คงจะมียาพิษเลยไม่กิน

(เรื่อง อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน จากงานวิจัยของ สุนทรีย์ ดวงทิพย์)

ต่อมาพระราชาก็ให้มาดพนันทาพิธีที่จะให้มะม่วงมีผล ฝ่ายมาดพจึงได้ระลึกถึงอาจารย์ของตนที่ได้เรียนมา จึงทำน้ำมันดเอาไปรดต้นมะม่วง มันก็เกิดอัศจรรย์คือ มะม่วงก็ผลิดอกออกผลไม้มั่งต้น คราวนั้นพระมเหสีของพระราชาก็ได้เสวยมะม่วง มีความสุข

(เรื่อง อกัตถุญไม่รู้คุณ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.8.3 การเชื่อฟังคำสอนของผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงความเคารพผู้มีพระคุณ และปฏิบัติตามคำสอนของผู้มีพระคุณนั้น ดังตัวอย่างนิทาน

เศรษฐีได้ถามว่าเจ้ามาทำไม พัวจึงตอบว่าข้าพเจ้ามารับจ้างอยากรจะได้ทองเท่าลูกฟัก เศรษฐีพูดว่าที่บ้านข้ามี พัวจึงตั้งหน้าทำงานรับจ้างต่อไป ทำอยู่ประมาณ 3 ปี 8 เดือน ครบกำหนดการจ้าง เศรษฐีก็ให้ทองเท่าลูกฟักและได้เตือนว่าเจ้าไปจากข้าแล้วนอนสูงให้นอนคว่ำ นอนต่ำให้นอนหงาย เมียวนอนอย่ายืน มีข้าวหุงกิน อดนอนนานตาย เมียรักอย่าผากกับแม่ยาย ผู้พัวได้จำคำสั่งของมหาเศรษฐีได้แล้วก็ออกเดินทางไปพบศาลากลางทาง เมื่อเวลาค่ำก็นอนที่ศาลานั้น แล้วขึ้นบนช่อเพราะกลัวตาย นอนคว่ำบนช่อตามคำมหาเศรษฐีสั่งไว้

(เรื่อง กลอุบายของผู้หญิงอยากได้ตัวใหม่ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากการวิเคราะห์ตัวละครในนิทานดังกล่าว พบว่าคุณธรรมด้านการเชื่อฟังคำสอนของบุพการี ครูอาจารย์ หรือผู้มีพระคุณ จะทำให้ผู้ปฏิบัติตามคำสอนได้รับความสำเร็จ มีความปลอดภัยทั้งชีวิต และทรัพย์สิน

1.9 ความเพียรพยายาม เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครที่แสดงความเป็นผู้มีมานะบากปิ่นเอาใจใส่ในงานนั้นอย่างสม่ำเสมอ จนทำให้งานนั้นสำเร็จตามความมุ่งหมาย จากนิทานพื้นบ้านพบคุณธรรมด้านความเพียรพยายามจำนวน 11 เรื่อง คือ ท้าวมหาสงครามต์, ตำนานเมืองสามโคก, ขยายกับตา, หัวล้านนอกครู, อีกา, มนต์คนโง่, เล่นแร่แปรธาตุ, ชายคนหนึ่งผ้าขี้ริ้วต่อทอง, คนตรงกับคนคด, ได้ดีเพราะข้อนกะลา

จากพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงความเพียรพยายามในลักษณะของความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนปรารถนา ความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพ

1.9.1 ความเพียรพยายามในสิ่งที่ตนปรารถนา เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงความขยัน อดทน และความตั้งใจจริง ทำงานที่มุ่งหวังสำเร็จได้ ดังตัวอย่างนิทาน

ลูกเขยเมื่อทราบรายละเอียดจากพ่อตาแล้วก็แสนจะยินดีนึกว่าพ่อตาลับบ้านแล้ว ก็ปรึกษากับภรรยาว่าจะต้องทำอะไรกล้วยเป็นการใหญ่ เพื่อจะได้รางวัลทองมาซื้อทองแดง ข้างฝ่ายภรรยาก็ยอมตาม จึงได้ว่าจ้างคนมาถางป่าปลูกกล้วยเป็นการใหญ่ ในปีแรกก็ได้กล้วยหลายร้อยต้น นายลูกเขยก็เฝ้าแต่ช้อนรางวัลทองแดงรวบรวมไว้และหมั่นตรวจซึ่งอยู่เสมอมว่า จะจนครบ 2 ชั่ง แล้วหรือยัง

(เรื่อง เล่นแร่แปรธาตุ จากหนังสือ นิทานไทย)

เศรษฐีวงศ์วงศ์พระอาทิตย์ พระจันทร์ ตั้งอธิษฐานขอบุตรถึงสามปีก็มิได้มีบุตร อยู่มาจนถึงวันนักขัตฤกษ์สงกรานต์ พระอาทิตย์ ยกขึ้นสู่พระราศีเมษ เศรษฐีจึงพาบริวารไปยังต้นไทรอันเป็นที่อยู่แห่งผูนงกัทั้งปวงริมฝั่งน้ำ จึงเอาข้าวสารล้างน้ำเจ็ดครั้ง แล้วหุงขึ้นบูชาพระไทร ประโคมพิณพาทย์ตั้งอธิษฐานขอบุตร พระไทรมีความกรุณา จึงพาไปเฝ้าพระอินทร์ขอบุตรให้เศรษฐี

(เรื่อง ท้าวมหาสงกรานต์ จากหนังสือ คติชาวบ้าน)

1.9.2 ความเพียรพยายามในการประกอบอาชีพ พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงความขยันในการประกอบอาชีพ และเพียรพยายามที่ปรับปรุงงานให้มีคุณภาพที่ดี ดังตัวอย่างนิทาน

ทั้งสองได้ทำเครื่องปั้นดินเผาขายโดยแกะสลาย ทำด้วยความละเอียดปรับปรุงเครื่องปั้นดินเผาของตนให้มีคุณภาพดีเสมอ เป็นที่นิยมของลูกค้าเป็นอย่างมาก ทำให้กิจการของเขารุ่งเรือง และฐานะร่ำรวยขึ้นด้วย

(เรื่อง ตำนานเมืองสามโคก จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ลูกคนจนที่อุปสมบทอยู่กับอาจารย์ก็เล่าเรียนได้ตามความปรารถนา จึงหวั่นคิดถึงบิดามารดาเห็นว่าแก่ชราลงมากแล้ว ก็ไปขอลาอาจารย์จะลาสิกขาบท จึงเล่าให้อาจารย์ฟังว่า บิดามารดาก็ชราลงแล้ว จึงขอลาอาจารย์ไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพพออาจารย์ก็อนุญาตให้สึก ครั้นสึกไปแล้วก็ไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพโดยนำผัก น้ำแรงของตนเองปลูกพืชต่าง ๆ สิ่งของที่เหลือจากบริโภคก็เอาไปขายที่ละเล็กละน้อย ได้เป็นเงินเก็บไว้ได้ปีละเล็กละน้อยทุก ๆ ปี

(เรื่อง ใต้ดีเพราะช้อนกะลา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากพฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานที่ยึดมั่นคุณธรรมด้านความเพียรพยายามจะเป็นตัวอย่างให้เห็นว่า ถ้าบุคคลมีความตั้งใจ อดทน และเพียรพยายามทำสิ่งใด ๆ ก็ตาม ย่อมประสบความสำเร็จได้เช่นกัน

1.10 ความละเอียดต่อความชั่ว เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ทำความผิดหรือทำความชั่วจะมีความละเอียดแก่ใจตนเอง และหาทางเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้น ๆ ไปในทางที่ดีขึ้น จากนิทานพบคุณธรรมด้านความละเอียดต่อความชั่ว จำนวน 6 เรื่อง คือ ความโลภของนกกา ตำนานนางนางบวช, ตำนานเมืองสามโคก, วัดพระนอนจักรสีห์, กระต่าย คางคก และเสือ นายพุทไธ

จากนิทานพบว่าพฤติกรรมที่ตัวละครที่เป็นมนุษย์และสัตว์ ทำความผิดแล้วสำนึกตนได้ และหาวิธีแก้ไขความผิดด้วยตนเอง ดังตัวอย่างนิทาน

ความละเอียดต่อความชั่วของมนุษย์

ศาลินน์เป็นคนมีวิชา สามารถแปลงกายเป็นงูได้ พอตกลงคณขะที่นางนัง สวดมนต์ทำสมาธิอยู่นั้น ศาลินน์แปลงร่างเป็นงูแล้วเลื้อยเข้ามาแอบอยู่ในห้องของนาง เมื่อนางนังสมาธิเสร็จแล้ว กำลังจะเข้านอน งูแปลงก็เข้ารัดจะกัดนาง นางตกใจมากกว่าไปเจอมีดจึงหันไปที่คอกู ทันใดนั้นเองร่างของงูก็กลับกลายเป็นคน นางเสียใจมากที่ตนเองฆ่าคนตาย และคิดว่าเพราะความงามของนางทำให้นางต้องฆ่าคนตาย นางจึงตัดสินใจตัดผมตัวเองแล้วขว้างทิ้งไป

(เรื่อง ตำนานนางนางบวช (เขานาง) จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ความละเอียดต่อความชั่วของสัตว์

นกพิราบกลับมาเห็นนกการ้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด ก็รู้ว่านกกาไปขโมยเนื้อพ่อกันแล้วถูกพ่อกันทำร้ายจนสาหัส นกพิราบสมน้ำหน้านกกาที่ตะกละตะกราม และชอบขโมยของของคนอื่น นกพิราบรู้สึกละเอียดมากจึงหนีจากนกกาไปไม่ยอมอยู่ด้วย
(เรื่อง ความโลภของนกกา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เวลาผ่านไป สิงหนาทได้เป็นเจ้าเมืองปกครองบ้านเมืองที่เขาอยู่ ซึ่งต่อมาคือ เมืองสิงห์ สิงหนาทรู้สึกเศร้าหมองไม่สบายใจทุกครั้งที่เขาผ่านไปบริเวณที่ฆ่าพ่อและถ้าที่เคยอยู่ จึงไปตามชีปะขาวและเล่าเรื่องเมื่อครั้งที่ฆ่าพ่อให้ฟัง แม่ต้องการให้ไถ่บาปจะทำได้อย่างไร

ชีปะขาวจึงบอกว่าให้สร้างวัดสร้างพระ และพระที่สร้างต้องเป็นพระขนาดใหญ่ ต้องใช้ทองคำกว้าง 3 กามือ ยาว 1 เส้น เป็นแกนกลางองค์พระจะช่วยไถ่บาปที่ฆ่าพ่อได้

(เรื่อง วัดพระนอนจักรสีห์ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากการศึกษาพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงคุณธรรมด้านความละเอียดต่อความชั่วพบว่า ตัวละครที่ทำความผิดแล้วเกิดความละเอียดแก้ไข และพยายามหาวิธีทางที่มาทดแทนความผิดได้จะได้รับการอภัย พฤติกรรมดังกล่าวจะพบได้ในบุคคลทั่ว ๆ ไป ดังนั้นการสอนที่สอดแทรกคุณธรรมดังกล่าวอาจจะทำให้บุคคลลดการทำความชั่วลงได้ และสอนให้ทำในสิ่งที่ดี เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

1.11 ความมีสัมมาคารวะ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงกริยาอ่อนน้อม ต่อบุคคลที่มีวุฒิสองกว่าทั้งวัยวุฒิ คุณวุฒิ หรือชาติวุฒิ โดยให้ความเคารพอย่างจริงจังทั้งต่อหน้าและลับหลัง บุคคลที่มีสัมมาคารวะย่อมได้รับความชื่นชม จากนิทานพบคุณธรรมด้านความมีสัมมาคารวะ จำนวน 4 เรื่อง คือ นกแขกเต้า กากขาหน้ามะพร้าว, พระศาสดาจารย์ยังอยู่ ลูกนกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง

ตัวละครในนิทานที่มีคุณธรรมด้านความมีสัมมาคารวะจะแสดงลักษณะดังนี้

1.11.1 ความมีสัมมาคารวะของบุคคลต่อบุคคล พฤติกรรมที่ตัวละครที่เป็นบุคคลแสดงอาการนอบน้อมต่อผู้มีพระคุณ ด้วยความเคารพศรัทธา ดังตัวอย่างนิทาน

ด้วยเวลานั้นพระศาสตราจารย์ท่านกำลังประชุมสงฆ์ เพื่อจะส่งสงฆ์ให้ไปต่างเมือง ก็พอดีมองเห็นกระต่ายคนนั้นเดินมา จึงบอกแก่พระภิกษุทั้งหลาย ด้วยรู้ว่าจะมาขอคาถามั่งมี ก็พอดีชายคนนั้นมาถึง จึงนำดอกบัวมาถวายแล้วท่านจึงรับเอาก็ถามว่า ท่านจะมีประสงค์อย่างไรหรือ กระต่ายว่าข้าพเจ้าจะมาขอคาถามั่งมีต่อพระศาสดา ด้วยว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ยากจน ท่านจึงบอกให้พระศาสดาสามตัว พุทธัง ธรรมมัง สังฆัง สามตัว เมื่อได้แล้วก็กราบลาท่านกลับมาสู่สถานเคหา

(เรื่อง พระศาสตราจารย์ยังอยู่ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

นายชูเป็นคนรู้จักที่ต่ำที่สูง แม้ว่าตนจะเป็นคนชกชาให้พระเหมือนก็จริง แต่ไม่เคยจะรินกินเอง คอยกินแต่เฉพาะที่เหลือกันถ้วยของพระเหมือนเท่านั้น นายชูปฏิบัติเช่นนี้มานานวัน

(เรื่อง กากชาหน้ามะพร้าว จากหนังสือ นิทานไทย)

1.11.2 ความมีสัมมาคารวะของสัตว์ต่อบุคคล พฤติกรรมของตัวละครที่เป็นสัตว์แสดงอาการนอบน้อมต่อบุคคล อันเนื่องจากสัตว์นั้นได้รับการอบรมสั่งสอนที่ดี จึงปฏิบัติตนต่อผู้อื่นอย่างมีสัมมาคารวะ ดังตัวอย่างนิทาน

พระองค์ไปพบสำนักพระฤๅษี พระฤๅษีไม่อยู่ อยู่แต่เจ้านกสวไบคก นกแขกเต้าที่มีศีลธรรม พระเจ้าพาราณสีจึงเดินเข้าไป เห็นนกแขกเต้าตัวหนึ่ง นกแขกเต้าตัวนั้นบินมาหาปีกพนมแล้วพูดว่า ขอเชิญท่านเข้ามาข้างในเถิด เวลานี้พระฤๅษีไปหาผลไม้ ท่านสั่งสอนให้มีศีลธรรม ไม่คือต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ให้อยู่ในโอวาทของท่านอาจารย์ บ้านเมืองจึงจะเจริญ สกุนนั้นก็เจริญ ขอท่านจงมาเถิด แล้วนกแขกเต้าก็ชี้ค้อนำให้

(เรื่อง นกแขกเต้า จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากการศึกษาพฤติกรรมของตัวละครในนิทาน จะเป็นตัวอย่างให้ผู้คนได้แสดง
ความมีสัมมาคารวะอย่างสุภาพอ่อนโยน และรู้จักการให้เกียรติบุคคลที่เราควรเคารพได้อย่าง
ถูกต้องเหมาะสมตามธรรมเนียม

1.12 การประหยัด เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่รู้จักถนอมทรัพย์สิ้น และสิ่งของที่
จำเป็นให้ได้ประโยชน์มากที่สุด รวมทั้งแสดงพฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพความ
เป็นอยู่ของตน จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านการประหยัด จำนวน 4 เรื่อง คือ ไช่ยกเปิดน้ำ
ดาวจระเข้, นางกระเชอกันร้ว, ขยันจึงมั่งมี

ลักษณะพฤติกรรมของตัวละครในนิทาน เป็นลักษณะการประหยัดสิ่งของ รู้จักกิน
รู้จักใช้ รู้จักถนอมเพื่อวันข้างหน้า ดังตัวอย่างนิทาน

ยายแก่คนนั้นเป็นคนตาบอดแต่กำเนิด เมื่อลูกสะใภ้ทำอาหารมาให้จึงลงมือกินข้าว
กับลูกมะนาวโดยเชื่อว่า เป็นไช่ยกเปิดน้ำจริงตามที่ลูกสะใภ้บอก กินหมดไปทั้งฟอง
เหลือไว้สำหรับเย็นอีกหนึ่งฟอง

(เรื่อง ไช่ยกเปิดน้ำ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มีครอบครัวหนึ่งมั่งมีเงินทองอยู่ขึ้นชื่อว่า เป็นเศรษฐีเถอะ ที่นั่นท่านก็อายุมากแล้ว
ก่อนตายท่านแบ่งสมบัติให้ลูก 2 คน แล้วสอนว่า ให้กินข้าวเย็นก่อนเที่ยงเล่มใหญ่จะดับ
เอื้อมไม่ถึงก็ให้พอคว่ำพอหยิบ สอนให้รู้จักประหยัดให้รู้จักหยิบจกคว่ำเล็ก ๆ น้อย ๆ
แล้วอันใดที่พอจะใช้จนหมดก็ให้เหลือไว้

(เรื่อง ขยันจึงมั่งมี งานวิจัยของกิ่งแก้ว เพ็ชรราช)

ฝ่ายชาวประมงพาเมียของนายสาเกมาอยู่ด้วยกัน สองคนต่างช่วยกันทำมาค้าขาย
โดยชาวประมงเป็นคนไปทอดแหปลามาขาย เมียนายสาเกก็อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน
ทำงานบ้านสารพัด นางเป็นคนฉลาดรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สมบัติ และสิ่งของด้วย เมื่อ
ชาวประมงหาปลาได้มาก ๆ นางก็เอาไปขายได้เงินมาเก็บหอมรอมริบไว้ จนในที่สุด
ชาวประมงก็มีฐานะร่ำรวยจนถึงมีการตั้งโรงทานเลี้ยงคนไว้ที่หน้าบ้าน

(เรื่อง นางกระเชอกันร้ว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากตัวอย่างนิทานแสดงให้เห็นว่า การประหยัด เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่บุคคลสามารถยึดเป็นแนวในการดำรงชีวิต และเป็นค่านิยมพื้นฐานประการหนึ่งที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (การปลูกฝัง และส่งเสริมวัฒนธรรม และวินัยแห่งชาติ. 2527 : ไม่มีเลขหน้า) ได้กำหนดไว้ให้บุคคลยึดถือ และปฏิบัติตาม

1.13 ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงความยึดมั่นเชื่อมั่น ปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา ตลอดจนทำนุบำรุงศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง จากการวิเคราะห์พบว่า ในนิทานมีคุณธรรมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จำนวน 4 เรื่อง คือ คาวจระเข้, คาวลูกไก่, ตำนานนางนางบวช, โยมตัน

พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกจากรูปร่างหน้าตา เป็นลักษณะที่ตัวละครให้ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยปฏิบัติตามหลักธรรม และบำรุงพระพุทธศาสนาตามความเหมาะสม ดังตัวอย่างนิทาน

วันหนึ่งในเวลาใกล้ค่ำมีพระธุดงค์รูปหนึ่งเดินธุดงค์มาปักกลดอยู่ที่เชิงเขาใกล้บ้านตาบักยาย ตากับยายได้ไปกราบไหว้ด้วยความปิติยินดี และปรึกษากันว่าจะทำอาหารไปถวายท่านสัก 1 มื้อ

(เรื่อง คาวลูกไก่ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เศรษฐีเข้าฝันภรรยาให้รู้ว่า ได้ฝังสมบัติไว้ใต้หัวสะพานให้ภรรยาไปขุดทรัพย์สมบัติเหล่านั้นขึ้นมา แล้วนำไปทอดกฐิน ภรรยาทำตามความฝัน ขณะแห่งคักฐินไปทางน้ำ จระเข้ได้ว่ายน้ำตามขบวนเรือกฐิน ทำให้ชาวบ้านตกใจ ภรรยาเศรษฐีจึงบอกห้ามจระเข้ไม่ให้ตามไป และจระเข้เป็นสัตว์เดรัจฉานห้ามเข้าไปทำบุญในวัด จระเข้เศรษฐีจึงให้ว่าครูปจระเข้ลงบนธงแห่ไปกับขบวนกฐินนั้นด้วย

(เรื่อง คาวจระเข้ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เมื่อนางตัดผมทิ้งไปแล้วก็ยังไม่สามารถสงบจิตใจลงได้ นางจึงตัดสินใจออกเดินทางไปเรื่อย ๆ... ต่อมานางก็เดินทางขึ้นไปบนเขาลูกหนึ่ง ซึ่งตอนนั้นนางได้ทำใจได้แล้ว นางจึงตัดสินใจบวชชื่อย่อนบนเขานั้น ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างมีความสุข"

(เรื่อง ตำนานนางนางบวช จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

โยมตัน ซึ่งมีลูกสาวที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทุก ๆ วันเธอจะตื่นแต่เช้าเพื่อจัดเตรียมหุงหาอาหารไปทำบุญที่วัด โยมตันบอกลูกสาวว่า เห็นไปวัดทุกทีไม่เห็นได้อะไรมา เดินกลับมาตัวเปล่าทุกที ลูกสาวก็บอกว่า ฉันไปทำบุญขอศีลขอพรพระก็ได้บุญกลับมา

(เรื่อง โยมตัน จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

การสอดแทรกคุณธรรมด้านความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพื่อให้บุคคลได้ยึดมั่นในหลักธรรม และทำนุบำรุงศาสนาตามสถานภาพที่เหมาะสม

1.14 ความรอบคอบ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงให้เห็นว่า เป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในความไม่ประมาท รู้จักไตร่ตรองในการปฏิบัติงาน เพื่อไม่ก่อให้เกิดความผิดพลาดขึ้นได้ จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความรอบคอบ จำนวน 4 เรื่อง คือ ท้าคุณกลับให้โทษ, นางนาคพระโขนง, ปรีศนา 4 ประการ, นิทานโบราณ

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานแสดงออกมีลักษณะรู้จักพิจารณาไตร่ตรองในสิ่งที่ทำอย่างรอบคอบ ดังตัวอย่างนิทาน

ผู้ตัดสินรายสุดท้ายที่ทั้งสองพบก็คือ กระต่าย เมื่อกระต่ายได้ฟังเรื่องราวจบลง มันก็ตอบว่า ข้ายังตัดสินอะไรไม่ได้หรอก แต่ก็เต็มใจจะช่วยตัดสินให้ขอให้ข้าไปเห็นสถานที่เกิดเหตุเสียก่อน...

ฤาษีชาวซิงในสติปัญญา และความสุขุมรอบคอบของกระต่าย จึงกล่าวคำขอบใจกระต่ายว่า ข้าขอบใจมาก เจ้ารอบคอบจริง ๆ บัดนี้เลือกก็ตายอย่างที่ข้าเล่าแล้วจะให้ข้าเป่ามนต์ชุบชีวิตเสือคืนชีพอีกหรือไม่ หรือจะให้ทำอะไรต่อไป

(เรื่อง ท้าคุณกลับให้โทษ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ตอนเด็กของคืนวันนั้น ขณะที่ผู้คนหลับกันหมดแล้ว นางนาคเฝ้าสังเกตอาการกระสับกระส่ายของนายมากอยู่ตลอดเวลา จึงไม่ยอมให้ไปไหนคนเดียว ในที่สุดนายมากก็ออกอุบายขึ้นว่า ขอไปบัสสาวะ และไม่ต้องกลัวว่า พี่จะหนีไปไหนหรอก ถ้ากลัวเอาเชือกผูกบันเอวไว้ก็ได้ นางนาคคล้อยตาม พร้อมกับผูกบันเอวนายมากเอาไว้

นายมากลออกมาที่ไถ่เงิน ดึงจุกซึ่งอุดรูไถ่ที่เจาะเอาไว้ตั้งแต่ตอนกลางวัน พอดึงจุกออกน้ำในไถ่ก็ไหลดังจ๊อก ๆ ๆ ๆ เหมือนคนนั่งบัสสว่ะอยู่นอกชาน แล้วค่อย ๆ ปลดเชือกออกคล้องกับปากไถ่ ครั้นแล้วก็รีบลงบันไดไปอย่างรวดเร็ว และวิ่งหนีอย่างสุดแรง เพื่อให้พ้นจากบ้านนั้น

(เรื่อง นางนาคพระโขนง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

พระราชเมื่อได้ทรงฟังคำกราบบังคลทูลของชายตัดฟัน ก็ทรงเข้าพระทัยได้ทันทีว่า ชายตัดฟันได้กราบทูลเป็นข้อปริศนา จึงมีพระราชดำรัสให้ชายตัดฟันนั้นอธิบายทั้งสี่ข้อให้พระองค์ฟังเป็นการส่วนตัว ชายตัดฟันก็กราบทูลอธิบายให้ฟังว่า เงินส่วนที่นำไปฝังดิน หมายความว่า ได้เอาเงินนั้นไปทำบุญอุทิศให้ทานเหมือนอย่างเราฝังเงินไว้ก็ย่อมที่จะมีใครมาขุดได้สักวันหนึ่ง ส่วนที่ว่าเอาไปใช้หนี้ หมายถึง ได้นำเอาเงินนั้นไปเลี้ยงดูบิดามารดาที่ได้เลี้ยงดูมาตั้งแต่ต้น ส่วนที่ว่าได้เหรียญทั้งนำไป หมายถึง เงินที่ได้นำเอาไปเล่นการพนันหรือกินเหล้าเมายา ซึ่งไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย ส่วนที่ว่าได้มอบให้แก่ศัตรู หมายถึง เงินที่ได้มอบให้แก่ภรรยา

(เรื่อง ปริศนา 4 ประการ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

นายโจรคิดในใจว่า ถ้าเราไม่อยู่ลูกของเราคงจะมีความกลัว แล้วจึงไปจับเอายายแก่มาคนหนึ่ง หวังว่าจะเอาไปไว้เป็นเพื่อนลูกของตน ส่วนยายแก่นั้นไม่ไปกับนายโจรก็ได้ เพราะกลัวนายโจรจะทำอันตรายแก่ตน จำใจต้องไป แล้วยายแก่นั้นจึงเอาเม็ดผัก และเม็ดงาห่อหุ้มไปด้วย ขณะที่ไปนั้นยายแก่เดินตามนายโจรไป แล้วจึงเอาเม็ดผัก และเม็ดงาไปรยลงที่ตามทางเดินไปนั้น

(เรื่อง นิทานโบราณ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากตัวอย่างพบว่า ผู้ที่มีความรอบคอบ รู้จักพิจารณาไตร่ตรอง งานที่ทำอย่างมีสติ จะทำให้งานที่กระทำนั้นดำเนินไปด้วยดี ดังนั้นคุณธรรมดังกล่าว จึงเป็นแนวทางที่สามารถนำไปดำเนินชีวิตได้ประการหนึ่ง

1.15 การรักษาศพ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ปฏิบัติตามคำพูดที่สัญญาไว้ด้วยความจริงใจ แม้ว่าจะต้องทำด้วยความยากลำบาก จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านการรักษาศพจำนวน 3 เรื่อง คือ ชายหาปลา, สามป๋มตาย, บัณฑิตประเสริฐ

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานดังกล่าวแสดงคุณธรรมการรักษาศพในลักษณะดังนี้

1.15.1 การรักษาศพต่อตนเอง พฤติกรรมที่ตัวละครให้คำมั่นสัญญากับตนเอง และปฏิบัติตามสัญญาหรือคำพูดนั้น ดังตัวอย่างนิทาน

ที่นี่ไอ้มะขี้เหล้านี้รับศีล รับศีลเสร็จได้แล้วก็เลิกดื่มเหมือนกัน กลับบ้าน กลับไปถึงบ้านตะขังตะข่องไม่เอาทั้งนั้น ทั้งเลย กลับแนวไปเลย กราบลาท่าน ท่านก็ไป ที่นี่ก็กลับมาถึงบ้าน ไอ้เนี่ย เอานึกถึงเหล้า หิวแล้ว ถึงเวลา แหมไม่เอาเสียก็ดีหรอก ท่านอยู่ที่ไหนหนอพระองค์นี้ เอ จะเอาไปคืนให้ท่านก็ไม่เหมาะนะ ไม่เอา อ้อได้ศีล สัจจะของคาถาขี้เนี่ย สัจจะ สัจจะ สัจจะ ท่องอยู่อย่างนี้จนสิ้นอยากเหล้า

(เรื่อง ชายหาปลา จากงานวิจัยของ ชนิศา พินธุสาร)

1.15.2 การรักษาศพต่อผู้อื่น พฤติกรรมที่ตัวละครให้คำมั่นสัญญากับบุคคลอื่น และได้ปฏิบัติตามสัญญาหรือคำพูดที่ให้ไว้ ดังตัวอย่างนิทาน

"พ่อแม่ก็ได้ให้เค้าแก่ไปสู่อุบลาสาวเศรษฐีที่อยู่หน้าบ้านเราไว้แล้ว ถ้าไม่จัดการก็จะกลายเป็นคนไม่มีวาจาสัตย์ ไม่มีคนนับหน้าถือตา ลูกชายก็ตามใจยอมแต่งงานด้วย"

(เรื่อง บัณฑิตประเสริฐ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

เทวดาก็บอกว่า เราจะช่วยนะ แต่อย่าพูดไปนะ ถ้าพูดถึงสามครั้งตาย ก็รับปากกับเทวดาอย่างนั้น ลูกเขยนั้นนะที่ว่าหาปลาหาเนื้อไม่เป็นนั้นนะ เทวดาก็เอาเนื้อมาแขวนไว้ที่ป้อมมะค่าวันละพวง วันละพวงอย่างนี้ ลูกเขยก็ไปเอามาทุกวัน พ่อตากก็เอ... แปลกใจ เก่งกว่ากูซะแล้ว ใครถามก็บอกไม่ได้ เพราะว่ารับสัตย์ไว้แล้วนี่

(เรื่อง สามป๋มตาย จากงานวิจัยของ ทองสุข บุญธรรม)

จากตัวอย่างนิทานจะพบว่า บุคคลที่มีคุณธรรมด้านการรักษาคำพูด จะทำให้ได้รับความเชื่อถือ และความไว้วางใจ เพราะพูดอย่างไรแล้วสามารถปฏิบัติตามคำพูดนั้นได้ ดังนั้นการรักษาคำพูดจึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญ

1.16 ความรู้จักประมาณตน เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่รู้ และยอมรับความจริงเกี่ยวกับฐานะหรือสภาพของตนเอง และปฏิบัติตนให้พอเหมาะพอดีกับสภาพความเป็นอยู่ของตนเอง จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความรู้จักประมาณตน จำนวน 2 เรื่อง คือ มาดพร่ายมนตร์ รุขของหาย, ปลาสลิด

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานแสดงออกตามลักษณะดังนี้

1.16.1 ความรู้จักประมาณตนของบุคคล พฤติกรรมของตัวละครที่เป็นบุคคลแสดงลักษณะรู้จักประมาณความสามารถของตน ดังตัวอย่างนิทาน

พ่อคิดว่าจะหนีเขาไปก็สุดปัญญา อีกทั้งกำลังวังชาของพ่อก็น้อย เจ้าซึ่งเป็นลูกรักของพ่อเจ้าจะคิดอย่างไร พ่อคิดว่าจะหนีแม่เจ้าไปก็เกรงว่า จะหนีไปไม่พ้น ขณะนั้นลูกได้ฟังบิดาปราศรัยซึ่งทุกข์ในใจที่มีอยู่ ลูกจึงต้องว่า ได้ซีพ่อ ลูกจะลองกำลังของลูกก่อนลูกจะไปค้นแท่นหินนั้นจะคลอนบ้างไหม ครั้นพูดแล้วมาดพู่เป็นบุตรก็จากพ่อมาลองดันศิลาก้อนใหญ่ด้วยกำลังของมาดพู่แน่นมาก ศิลาก้อนใหญ่ก็กลิ้งออกไปได้

(เรื่อง มาดพร่ายมนตร์รุขของหาย จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.16.2 ความรู้จักประมาณตนของสัตว์ พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานที่เป็นสัตว์แสดงลักษณะรู้จักประมาณสถานภาพของตน และดำเนินชีวิตตามควรกับสภาพนั้น ๆ ดังตัวอย่างนิทาน

มีปลาสลิดตัวหนึ่ง ท่องเที่ยวอยู่ในมหาสมุทรนี้เกิดตั้งครรภ์ขึ้นมา เมื่อครรภ์แก่แล้วได้มาที่หาดทรายแห่งหนึ่ง ก็มาคลอดลูกที่นั่น แล้วพอลูกที่คลอดออกมานั้นมันคบคิ คือตามธรรมชาติวิสัยปลาก็ต้องมีลูกเป็นปลา แต่นี้กลับเป็นมนุษย์ผู้ชาย 2 คน พ่อแม่เห็นลูกเป็นผู้ชาย 2 คน แล้วก็เศร้าโศกเสียใจ เพราะลูกจะอยู่กับแม่ไม่ได้ เพราะลูกเป็นมนุษย์จะอยู่ในน้ำไม่ได้ แม่ก็อยู่กับลูกไม่ได้ เพราะแม่เป็นปลาต้องอาศัยน้ำ พ่อเห็นลูกเป็นมนุษย์เช่นนั้นแล้วก็จำต้องจากลูก ลูกไปอยู่บนบก แม่ไปอยู่ในน้ำ

(เรื่อง ปลาสลิด จากงานวิจัยของจันทร์ศรี สุปัญญากร)

จากตัวอย่างนิทานพบว่า บุคคลที่มีคุณธรรมด้านความรู้จักประมาณตน จะทำให้ดำเนินชีวิตอย่างสงบสุข

1.17 ความสำนึกผิด เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่รู้ความผิดของตนที่เคยทำไว้ แล้วสำนึกในความผิดนั้นโดยหาทางแก้ไขสิ่งที่ตนทำไว้ให้เป็นไปในลักษณะที่เหมาะสม จากนิทานพบคุณธรรมด้านความสำนึกผิด จำนวน 1 เรื่อง คือ นิทานโบราณ

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานแสดงออกในลักษณะที่ทำความผิดแล้ว หาวี้อแก้ปัญหา เพื่อความสงบในครอบครัว ดังตัวอย่างนิทาน

ทั้งภรรยา และชู้ก็มีความเสียใจที่คนทั้ง 3 นี้ได้โคดเขาตายก็เพราะตนก็มีความเสียใจเป็นอันมากที่ตนได้ทำตนไม่เดินอกใจสามี และชายชู้ก็เสียใจเช่นเดียวกันว่าตนละเมิดเล่นชู้กับเมียเขา ฝ่ายกระหาชาก็เสียใจว่า ตนได้นำเอาความเสียหายของภรรยา และชู้มาให้นายโจรผู้มีคุณแก่ตนถึงแก่ความตาย คนทั้งสามนี้ก็ไปโคดลงมาจากยอดเขาตายหมด ทั้งกระหาชาก็ ภรรยาและชู้ นั้นด้วย

(เรื่อง นิทานโบราณ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.18 ความไม่โลภ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ไม่แสดงลักษณะบารณาสิ่งใด ๆ ที่ไม่ใช่ของตน และมีความพอใจในความพอดี พอสมควรแก่กำลังกาย กำลังสติปัญญาของตน จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความไม่โลภ จำนวน 1 เรื่อง คือ หัวหน้าพ่อค้าเกวียน

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานแสดงออกเป็นลักษณะความบารณาในสิ่งของที่พอสมควร เพื่อไม่ต้องการให้ผู้อื่นเดือดร้อน ดังตัวอย่างนิทาน

พวกพ่อค้าเกวียนบอกหัวหน้าที่ว่า เราตัดเพียงแต่กิ่งก็ยังมีของมากมายถึงเพียงนี้ เราช่วยกันตัดต้นออกดูข้างในจะมีของมากสักเพียงไหน หัวหน้าพ่อค้าเกวียนก็บอกว่าอย่าตัดต้นไม้เสียเลย เราได้กันเท่านั้นก็ดีพอแล้ว ลูกน้องไม่เชื่อก็ตรงเข้าช่วยกันตัดต้นไทรใหญ่ต้นเสีย ส่วนนางไม้ผู้เป็นเจ้าของก็ตรงเข้ากัดพวกนั้นตายหมด นางไม้ก็รวบรวมข้าวของเงินทองเพชรพลอยใส่เกวียนไปให้หัวหน้าพ่อค้าเกวียน ส่วนหัวหน้าพ่อค้าเกวียนตั้งแต่นั้นก็ร่ำรวยเป็นเศรษฐี

(เรื่อง หัวหน้าพ่อค้าเกวียน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2. คุณธรรมต่อสังคม เป็นคุณธรรมของบุคคลที่คิด และรู้จักประพฤติตนในแนวทางที่เหมาะสมของสังคม ตลอดจนทำในสิ่งที่เป็นโยบายอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญแก่ตนเอง และสังคม
คุณธรรมต่อสังคม แยกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ความรับผิดชอบ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงความตั้งใจ และเอาใจใส่ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทั้งของตน และส่วนรวมให้เกิดผลดี และประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย จากนิทานปรากฎคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ จำนวน 17 เรื่อง คือ ไช่ยกเบ็ดน้ำคนปากเสีย, ความกตัญญูของลูกวัว, ท้าวแสนปม, นางนาคพระโขนง, ยายกับตา, วังแม่ลูกอ่อน, สามองคค์, นางผมหอม, วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง, พระเจ้าอุเทน, เจ้าชายศุภมิตร, สุวรรณสาม, พระศาสดาจารย์ยังอยู่, มาฆพราหมณ์รู้ของหาย, รื้ออะไรไม่รู้รู้วิชาสัตว์ลีเกลอ

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานแสดงมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 ความรับผิดชอบต่อครอบครัว พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงความเอาใจใส่ ดูแลบุคคลในครอบครัวให้ได้รับสิ่งที่เป็ประโยชน์ และมีความสุข ดังตัวอย่างนิทาน

พญาช้างเมื่อเห็นว่าตนคงจะตายแน่แล้ว ก็เรียกนางผมหอมเข้ามาสั่งสอนว่า เกิดมาเป็นหญิงมีลูกมีผัวแล้วก็ต้องปฏิบัติตนให้ดี การบ้านการเรือนอย่าให้บกพร่องได้ตนไม่อาจอยู่คู่ครองได้แล้วแต่ว่าได้อิฐฐานงาทั้งสองไว้ให้ เมื่อตนตาย งาช้างขวจะกลายเป็นเรือ งาข้างซ้ายจะกลายเป็นพาย ขอให้ใช้เรือนี้เป็นพาหนะพากันกลับไปบ้านเมือง เมื่อสั่งเสียเสร็จแล้วพญาช้างก็ขาดใจตาย และงาทั้งสองก็กลายเป็นเรือและพายตามอิฐฐาน เมื่อจัดการฝังร่างของพญาช้างเสร็จแล้ว ท้าวแพงคำ นางผมหอมและบุตรทั้งสองก็ลงเรืองาข้างล่องไปจนถึงเมืองรัตนา และอยู่ด้วยกันเป็นปกติสุข
(เรื่อง นางผมหอม จากหนังสือ นิทานไทย)

ยังมีบุรุษหุตะเข้ใจออกจากเมืองไปในป่าแสวงหาผักพื้น และอื่น ๆ ตามแต่จะได้มาโดยสุจริต ครั้นได้แล้วกลับมามีบ้านก็แจกจ่ายจากพนายได้พอเป็นคำอาหารบำรุงเลี้ยงบุตร และภรรยาในครอบครัวให้อยู่เป็นสุข

(เรื่อง มาฆพราหมณ์รู้ของหาย จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2.1.2 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงานของผู้มีพระคุณ พฤติกรรมที่ตัวละคร แสดงความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงานของผู้มีพระคุณ โดยปฏิบัติงานที่รับผิดชอบด้วยความซื่อสัตย์ เต็มกำลังด้วยสำนึกในบุญคุณของผู้มีพระคุณเสมอ ดังตัวอย่างนิทาน

เกวียนที่เศรษฐีนั่ง ไปนั้นได้พลัดหลงเข้าป่า เศรษฐีหมดปัญญาที่จะแก้ไขเหตุการณ์ จึงได้แต่นั่งบนบานต่อเทพารักษ์ ส่วนเกวียนของไฟได้พลัดหลงเข้าไปในทุ่งกว้าง เมื่อ ไฟได้สติจึงออกติดตามกองเกวียน เขาได้รวบรวมกองเกวียนจนครบเหลือแต่เกวียน ของเศรษฐีเพียงผู้เดียว ไฟได้ค้นหาเศรษฐีจนพบ และได้พากลับยังกองเกวียน
(เรื่อง วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง จากงานวิจัยของก่อกเกียรติ สอนสาอด)

สุวรรณสามก็เล่าให้ฟังว่า ข้าเป็นเจ้าเป็นผู้ที่ได้รับบาปกรรม และยังมีทุกข์อยู่อีก มาก คือ บิดา มารดาข้าพเจ้านั้น ตาบอกทั้งคูหากินไม่ได้ ข้าพเจ้าจำเป็นต้องหา อาหารไปเลี้ยง ตักน้ำไปให้ท่าน นี่ท่านมายิงข้าพเจ้าถึงกับล้มลงอย่างนี้ แล้วใคร จะเป็นผู้ดูแลเลี้ยงบิดา มารดาข้าพเจ้า
(เรื่อง สุวรรณสาม จากงานวิจัยของสุนทรี ดวงทิพย์)

2.1.3 ความรับผิดชอบต่อน้ำที่การงาน พฤติกรรมที่ตัวละครมีความ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และปฏิบัติงานอย่างไม่บกพร่อง และงานนั้นเสร็จเรียบร้อย ด้วยดี ดังตัวอย่างนิทาน

หญิงคนนี้มีความกตัญญูทวดเวที เป็นคนที่มีความสำนึกเป็นคนที่รู้จักประมาณ ก็เลยบอกว่า เมื่อพ่อแม่ตายหมดแล้ว เธอจะไปอยู่กับใคร นางนั้นก็บอกว่า ไม่มีที่พึ่ง นางนั้นไม่รู้จะไปอยู่กับใคร คนให้ทานนั้นก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นมาเป็นลูกสาวฉันเถอะ มาเป็นลูกสาวฉัน นางก็ตกลง ตกลงมาเป็นลูกสาวคนที่พระเจ้าแผ่นดินจัดมาเป็นเจ้าหน้าที่ พอมายู่ใน ฐานะลูกสาวแล้ว คนนั้นก็ให้นางเป็นตัวแทน เป็นคนจัดให้ทาน ให้อะไร ทานงานได้ อย่างดีมากที่สุดทีเดียว ทานอย่างเรียบร้อย ผู้คนที่มาขอทานให้อย่างเรียบร้อย จนเป็นที่ไว ้นใจเชื่อใจได้

(เรื่อง พระเจ้าอุเทน จากงานวิจัยของทองสุข บุญธรรม)

เมื่ออีกาจะถูกนายพรานยิงก็ยอมคืนตัว ยอมคืนงาที่ขโมยไป เจ็ดเมล็ดเจ็ดทะนาน
ให้แก่หลานชายนำไปคืนกับตายายทั้งหมด

ตากับยายเมื่อได้แก้วได้งาที่อีกาขโมยไปคืนมาก็หายโกรธ ยอมยกโทษให้แก่หลาน
ชาย นับแต่นั้นมาหลานชายก็อยู่กับตายายอย่างมีความสุข และไม่เคยละทิ้งการเฝ้าไร่
เฝ้างาเมื่อตากับยายใช้ให้เฝ้าอีกเลย

(เรื่อง ขายกับตา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากตัวอย่างนิทานพบว่า บุคคลที่ยึดมั่นคุณธรรมด้านความรับผิดชอบ ย่อมประสบ
ความสำเร็จ และมีความสุขทั้งส่วนตัว และสังคม ดังนั้นจึงเป็นคุณธรรมที่ควรยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ
ในชีวิตของตนประการหนึ่ง

2.2 ความเป็นผู้มีวัตรธรรม เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ปฏิบัติตามระเบียบ
แบบแผนในสังคม และดำรงรักษานบธรรมนิยมประเพณีอันเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่าง
เคร่งครัด จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความเป็นผู้มีวัตรธรรม จำนวน 16 เรื่อง คือ
ไข่นกเป็ดน้ำ, คลุมถุงขน, ตำนานถนนสามชุก - หนองผักนาก, สามอนงค์, หัวล้านนอกครุ
เจ้ากังจัน, นางสร้อยดอกหมาก, ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด, จะได้อะไรกับใครเอ๋ย, เจ้าชาย
กาพริ้ว, ใต้ดีเพราะซ่อนกะลา, คาบอดตาใส, นายพุทไธ, พ่อหมา แม่หมา, ฟังไม่ได้ศัพท์จับ
ไปกระเดียด, หมานิล

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานแสดงออกมีลักษณะเป็นผู้มีวัตรธรรมด้านการยึดมั่นใน
ขนบประเพณีไทย เช่น การแสดงความเคารพ, การแต่งงาน, การทำบุญ ดังตัวอย่างนิทาน

2.2.1 ความเป็นผู้มีวัตรธรรมในการแสดงความเคารพ พฤติกรรมที่ตัวละคร
แสดงออกเป็นลักษณะให้ความเคารพ แสดงความอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ดังตัวอย่าง
นิทาน

ครั้นเมื่อขึ้นมาถึงยอดเขาแล้ว ทั้งสองคนก็ค่อยคลานเข้าไปยังหน้าอาศรม มองเห็น
ชายชราผู้หนึ่งนั่งขาวหม่นขาว นั่งหลับตานิ่งอยู่ จึงก้มลงกราบแล้วหมอบนั่งอยู่ไม่กล้าทำ
เสียงดัง เกรงว่าจะทำลายสมาธิของท่าน และตนจะพลอยไม่ได้รับความเมตตา
จากท่าน

(เรื่อง หัวล้านนอกครุ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

พอรุ่งขึ้นนายพุทไธ ก็ออกเดินทางไปหลายวันหลายคืน จนล่วงเข้าไปในป่าลึก แลเห็น
 กุฎีหลังหนึ่ง จึงแวะเข้าไป และเห็นพระภิกษุกำลังกวาดทำความสะอาดอยู่ นายพุทไธ
 จึงตรงเข้าไปกราบแล้วเล่าเรื่องให้พระภิกษุฟัง พระภิกษุก็ให้นายพุทไธเดินทางกลับ
 (เรื่อง นายพุทไธ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2.2.2 ความเป็นผู้มีคุณธรรมในประเพณีการแต่งงาน พฤติกรรมที่ตัวละคร
 แสดงออกเป็นลักษณะปฏิบัติตามประเพณีการแต่งงานอย่างเคร่งครัด ดังตัวอย่างนิทาน

เจ้ากงจิ้นคุมสำเภามาจากเมืองจิ้นเข้ามาค้าขายที่เมืองลพบุรี และคราวนี้เอง
 เจ้ากงจิ้นได้พบกับสาวงามเข้าคนหนึ่งชื่อว่า นางนงปะจันทร์ นางเป็นคนสวยถูกใจ
 เจ้ากงจิ้นมาก เมื่อสุดท้ายจะหักห้ามใจได้แล้ว เจ้ากงจิ้นก็ไปทาบถามขอนางนง
 ปะจันทร์กับบิดามารดาของนาง ซึ่งทางฝ่ายบิดามารดาก็ไม่ขัดข้องยอมยกให้แต่
 โดยดี... ต่อมาอีก 1 ปี เจ้ากงจิ้นก็จัดเรือขบวนมากมาตามสัญญา
 (เรื่อง เจ้ากงจิ้น จากหนังสือ นิทานไทย)

นานมาแล้วยังมีชายหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนที่มีร่างกายไม่สมประกอบคือ ขาเป
 วันหนึ่งพ่อแม่อีกบอกกับลูกชายว่า "เจ้าจะโตเป็นผู้สมควรมีครอบครัวได้แล้ว"
 แม่จึงได้ไปสืบทายาทให้กับลูกชายโดยคิดว่าฐานะ และอื่น ๆ ก็เหมาะสม
 กันดีแล้ว

(เรื่อง คลุมถุงขน จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

2.2.3 ความเป็นผู้มีคุณธรรมในการทำบุญ พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงรู้จัก
 การปฏิบัติตนในการทำบุญตามเหมาะสมกับพิธีการนั้น ๆ ดังตัวอย่างนิทาน

ฝ่ายบิดาก็ตั้งให้เจ้าชายยกพร้าแม่ ลูกชายตนเป็นพระยาเจ้าเมืองแทนตนต่อไป
 ต่อมาไม่ช้าบิดามหาเศรษฐีก็ได้ถึงแก่ความตายไป แล้วเจ้าชายยกพร้าก็บ่าวร้อง
 เสนาอำมาตย์ประชุมราษฎรเข้าเฝ้าศพบิดาของตน แล้วก็จัดให้มีพิธีบำเพ็ญกุศล 7 วัน

7 คิน แล้วก็นำศพเจ้าเมืองขึ้นเผาในประสาธต้งเมรุเสร็จแล้ว เจ้าชายกาพรัาก็ทรงสั่งสอนให้ชาวเมืองอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม และให้มีความสุขตลอดไป

(เรื่อง เจ้าชายกาพรั จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จะขอกล่าวถึงบุตรเศรษฐีมีลูกสาวคนหนึ่งอายุได้ 1 เดือน ได้มีนงค์พระมาทพญที่บ้าน เพื่อโกนผมไฟลูกของตน

(เรื่อง ได้ดีเพราะช้อนกะลา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

คุณธรรมด้านความเป็นผู้มีวัตรธรรมนับเป็นการแสดงพฤติกรรมที่สืบต่อกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม และปฏิบัติกันอยู่ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นวัตรธรรมที่ดีงามที่เหมาะสม จึงควรอนุรักษ์ และดำรงอยู่ในสังคมไทยต่อไป

2.3 ความสามัคคี เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ร่วมมือร่วมแรง และร่วมใจกันปฏิบัติงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ จากตัวอย่างนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความสามัคคี จำนวน 11 เรื่อง คือ สามสหาย, ไกรทอง, คาวลูกไก่, ตาอินตานา, ตำนานถนนสามชุก-หนองผักนาก, ตำนานนางนางบวช, พระเจ้าอุเทน, คุณของความสามัคคี, ปัญญาประเสริฐ, เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร, สัตว์สี่เกลอ

พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกจกนิทานมีลักษณะความสามัคคีในการทำงานเพื่อให้งานสำเร็จทันเวลา และมีผลดี ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อถึงวันขึ้น 5 ค่ำ นายสาเกาลูกชายเศรษฐีบ้านขี้หวาย และนายโพทอง ลูกชายเศรษฐีบ้านสามชุก พร้อมด้วยบริวาร และอุปกรณ์การสร้างถนนก็เริ่มสร้างจากบ้านของตน มุ่งตรงมายังบ้านของเศรษฐีพันลึก ทั้งสองฝ่ายทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เสร็จตามเวลา

(เรื่อง ตำนานถนนสายสามชุก - หนองผักนาก จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

นกประทีปไปทำตายเป็นอันตายไม่ได้คิดว่า ฝ่ายนายพรานเลเห็นเช่นนั้นตามวิสัยพรานก็อดมิได้ที่จะขึ้นไปเอามา จึงละอาหารไว้แล้วรีบป็นต้นไม้ขึ้นไป ส่วนละมั่งคอยที่อยู่เห็นได้โอกาสเช่นนั้นก็เอาเขาสอดที่เชือกที่ผูกตะพานน้ำไว้ แล้วสลัดจนตะพานน้ำหลุดและหนีไปยังสระน้ำได้ แล้วละมั่งเองก็รีบวิ่งหนีไปยังป่าใหญ่ ส่วนนกประทีปนั้นครั้นเห็นนายพรานป็นต้นไม้ขึ้นมาใกล้แล้ว ก็บินหนีไป สัตว์ทั้งสามก็ช่วยกันเอาตัวรอดไปได้สำเร็จ

(เรื่อง สามสหาย จากหนังสือ คติชาวบ้าน)

ฝ่ายผัวซึ่งได้ข่าวจากผู้หญิงใหญ่ๆ ในทะเลมีทรัพย์สินเงินทองจมอยู่มากเกี่ยวกับเรือล่ม และทรัพย์สินที่เกิดจากธรรมชาติ จึงได้ชวนเมียของตนไปวัดน้ำทะเลข้างเมียได้ฟังข่าวรารณาเช่นนั้นก็เห็นดีด้วย ทั้งสองจึงตกลงไปทำการวัดน้ำทะเล เมื่อสองผัวเมียไปถึงทะเลแห่งหนึ่งก็จัดการตั้งชะโลงทำการวัดน้ำทะเลทันที มิได้นึกถึงความเหนื่อยยากอะไรเลย

(เรื่อง คุณสมบัติของสามัคคี จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

คุณธรรมด้านความสามัคคีจะทำให้ผู้ปฏิบัติมีความกลมเกลียวกัน พร้อมจะร่วมแรงร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม ดังนั้นบุคคลจึงควรยึดมั่นคุณธรรมดังกล่าวเพื่อพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้าตามความมุ่งหวัง

2.4 ความเสียสละ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ยอมสละประโยชน์ส่วนตนบางอย่างเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การเสียสละนี้แสดงได้ในลักษณะการเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ กำลังสติปัญญา จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความเสียสละ จำนวน 10 เรื่อง คือ ดาวลูกไก่ คำนานหมากรุก พลุ ปูน, สิงพาทู, ดินบาลเศรษฐี, พระเจ้าอุเทน, นางสร้างกรรม, นายคดกับนายตรง, เนื้อไม้ได้กิน พังไม้ได้รองนั่ง กระตูดแวนคอ, พระศาสดาจารย์ยังอยู่, ไม่เห็นความสุขส่วนตัว

จากนิทานดังกล่าว ปรากฏพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกดังลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.4.1 ความเสียสละกำลังกาย พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกเป็นการยอมสละร่างกายของตน เพื่อปกป้องผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ดังตัวอย่างนิทาน

พอดีเกิดลมฝนใหญ่ขึ้นกลางนั้น และนางก็ปวดท้องจะคลอดบุตรขึ้นอีกในขณะนั้น
สามีเกรงว่า ภรรยาและบุตรจะเป็นอันตราย จึงไปเที่ยวหาไม้ และใบไม้มาทำที่
กำบังฝนให้ภรรยา และบุตร ก็เผชิญไปถูกงูร้ายกัดนอนตายอยู่ข้างจอมปลวกแห่งหนึ่ง
ส่วนภรรยาไม่เห็นสามีของนางกลับไม่รู้จะทำอย่างไรก็พอดีคลอดบุตรออกมาใน
เวลานั้น เตชะเจ้าป่าได้คุ้มครองไว้มิได้เป็นอันตรายในการคลอดบุตรครั้งนี้ และลม
ฝนก็ยังแรงอยู่ นางเกรงว่าบุตรที่คลอดใหม่จะถูกลมฝนจะเป็นอันตราย นางพยายาม
คร่อมบุตรเอาร่างกายกำบังฝนไว้มิให้ต้องบุตรของนาง

(เรื่อง นางสร้างกรรม จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2.4.2 ความเสียสละด้านภักดีทรัพย์ พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงเป็นลักษณะ
ยอมสละทรัพย์ และเงินทองในการทำบุญบำรุงพระศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ดังตัวอย่างนิทาน

ดินบาลเป็นคนจน เป็นทาสทาสีของเศรษฐีร่วมสละทางเก่งหนึ่งตัวมุ่งไปไม่ไปเลย
แล้วเอาไปขายท้องตลาดได้เงินมา 5 มาสก 5 มาสกก็เท่ากับเงิน 1 บาท ก็มาร่วม
ทอดกฐินกับเศรษฐี

(เรื่อง ดินบาลเศรษฐี จากงานวิจัยของ ชนิศา พันธสุสาร)

ขณะที่ขบวนเกวียนผ่านเนินดินไบนั้น ท้าวอุทองได้พบว่า มีสิ่งหนึ่งติดอยู่ที่ล้อเกวียน
ท้าวอุทองจึงสั่งให้ไพร่พลออกสำรวจบริเวณคันดิน ในที่สุดก็ได้พบแกนทองคำจึง
สันนิษฐานว่า คันดินนี้คงเป็นพระนอนมาก่อน

ท้าวอุทอง และพ่อก้าวเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ทุกคนจึงช่วยกันสละทรัพย์สร้าง
พระนอนให้มีขนาดเท่าเดิม เมื่อสร้างพระเสร็จแล้วจึงสร้างวิหารขึ้นใหม่ ท้าวอุทอง
ได้ตั้งชื่อว่า วัดพระนอนจักรสีห์

(เรื่อง สิงหพาหุ จากงานวิจัยของ ก่อเกียรติ สอนสอาด)

2.4.3 ความเสียสละความสุขส่วนตัว พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงมีลักษณะยอม
เสียสละความสุขของตนเองด้วยความจริงใจ เพื่อให้บุคคลอื่นมีความสุข ดังตัวอย่างนิทาน

มีหญิงสาวคนหนึ่งชื่อ นางพลู นางพลูรู้จักกับพี่น้องฝาแฝดชายคู่หนึ่งแฝดพี่ชื่อ หมาย
แฝดน้องชื่อ บูน บูนหลงรักนางพลู ต่อมาขุนทราบว่าหมายก็หลงรักนางพลูด้วยบูนจึง
หลีกทางให้หมาย จนหมายและนางพลูได้แต่งงานกัน

(เรื่อง ตำนาน หมาย พลู บูน จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เมื่อนางได้รับทราบความรักของชายหนุ่มทั้งสามคน นางรู้สึกสงสารเป็นอย่างมาก
ไม่รู้ที่จะทำประการใด จึงคิดแต่ในใจว่า ควรจะตายเสียดีกว่า เมื่อคิดเช่นนั้นแล้ว
นางจึงขอความร่วมมือจากชายหนุ่มทั้งสามให้ไปเก็บพืชมารวมเป็นกองเดียวกัน แล้ว
เอา ไฟจุดชายหนุ่มทั้งสามต่างก็ไม่ทราบความประสงค์ของนางจึงได้ปฏิบัติตามทุก
ประการ ระหว่างไฟกำลังลุกอยู่นั้น นางจึงพูดขึ้นว่า นางมีความน้อยใจว่า จะรัก
และยอมเป็นภรรยาใครลงไปคนหนึ่งคนใดก็กลัวชายคนอื่น ๆ จะเสียใจ จึงจะยอม
ตายเสียดีกว่า พอพูดจบนางก็กระโดดเข้าไปในกองไฟ ชายทั้งสามคนต่างก็ตระหนัก
ตกใจไปตามกัน ครั้นจะเข้าไปดูครั้งไว้ก็ไม่ทัน

(เรื่อง เนื้อไม้ไผ่กิน หนั่งไม้ไผ่ร้องนั่ง กระตูกแขวนคอ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากตัวอย่างนิทานทำให้พบว่า บุคคลที่รู้จักเสียสละ และแบ่งปันทรัพย์สินหรือ
ความสุขส่วนตัวด้วยความจริงใจนั้น จะนำความสุขมาสู่ผู้ให้ และผู้รับด้วย ตลอดจนทำให้บุคคลอยู่
ร่วมกันอย่างมีความสุข

2.5 ความเอื้อเฟื้อ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่แสดงลักษณะความมีไมตรีจิต และ
ช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้รับความสะดวกสบาย จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความเอื้อเฟื้อ
จำนวน 9 เรื่อง คือ ตำนานภณสามชุก - พนองผัดนก, ปริศนา 4 ประการ, พิกุลทอง
เลือกสะไภ้, กากรุงเทพากับกาบ้านนอก, คุณของความสามัคคี, นายคดกับนายตรง,
นายพุทไธ, นางกระเชอกันร่ำ

พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกจากนิทานดังกล่าวเป็นลักษณะที่แสดงความมีน้ำใจ
สงเคราะห์ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนให้ได้รับความสุขตามความเหมาะสม ซึ่งอาจแยกเป็นลักษณะ
ต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 ความเอื้อเพื่อทรัพย์สิน พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกเป็นการแบ่งปันทรัพย์สินที่มีอยู่สูง เศรษฐีแก่ผู้ที่เดือดร้อนให้มีความสบายขึ้น ดังตัวอย่างนิทาน

เศรษฐีพันล้านจึงบอกเศรษฐีทั้งสองว่า เงินทองนั้นตนเองมีมากแล้ว แต่มีบางอย่างจะทำให้ทำคือ บ้านหนองโรงของตนกับบ้านชฎห่วย และบ้านสามชุกของเศรษฐีทั้งสอง ยังไม่มีถนนหนทางที่จะติดต่อไปมาหาสู่กัน หรือมีถนนไว้ให้คนในหมู่บ้านค้าขายกัน ถ้ามีถนนหนทางจะทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น หมู่บ้านทั้งสามก็จะมีความเจริญขึ้นอีก มีใช้น้อย เศรษฐีทั้งสองก็เห็นด้วย

(เรื่อง ตำนานถนนสายสามชุก - หนองผักนาก จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ยังมีเพื่อนของชายนี้อีกคนหนึ่ง เป็นคนยากจนเหมือนกัน เมื่อได้ข่าวเล่าลือว่าเพื่อนได้ร่ำรวยมาเช่นนั้นก็มาหาเพื่อน ครั้นมาถึงเพื่อนก็ต้อนรับเป็นอันดี เมื่อได้ถามเพื่อนผู้มาหา ก็ทราบว่ายากจน ก็จัดการบอกให้เอาทรัพย์สินสมบัติไปใช้ ทั้งเพื่อนผู้นั้นก็ไม่ยอมรับเอา อยากจะรวยอย่างกับเพื่อนคนนั้นบ้าง จึงถามวิธีไปหาอย่างไร จึงได้ทรัพย์สินสมบัติมากมาย เพื่อนผู้นั้นจึงเล่าให้ฟังตามที่ตนได้ไปทำมา

(เรื่อง คุณสมบัติของความสามัคคี จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2.5.2 ความเอื้อเพื่อนำอาหาร พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกเป็นการแบ่งปันน้ำ และอาหารแก่ผู้ที่อดอยาก เพื่อเป็นการบรรเทา อาการหิวโหยให้ได้รับความสบายพอควร ดังตัวอย่างนิทาน

วันหนึ่งนางใช้พิกุล ไปตักน้ำจากลำห้วยชายเขาซึ่งอยู่ไกล พิกุลก็ไปตักตามคำสั่ง เมื่อตักน้ำแล้วก็เดินกลับ แต่ขณะที่เดินผ่านต้นไม้ใหญ่ได้พบหญิงชราคนหนึ่งยืนอยู่ และขอน้ำดื่ม พิกุลถึงจะแบกหม้อน้ำหนักก็มีแก่ใจยกหม้อจากบ่าให้หญิงคนนั้นดื่มด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม หญิงชรารับน้ำดื่มแล้วก็คืนให้พร้อมขอบคุณ และชมในความเป็นคนมีน้ำใจ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

(เรื่อง พิกุลทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

สองฝ่ามือจึงอุ้มลูกเดินโซซัดโซเซ ออกจากบ้าน เดินทางไปเที่ยวขอทานตามเมืองต่าง ๆ จนเดินทางมาถึงเมืองที่ชาวประมงอาศัยอยู่ นายสาเกา และนางกระเชอกันร้วพร้อมด้วยลูก จึงได้แวะเข้าไปที่บ้านของชาวประมง เพราะเห็นเขาตั้งโรงทานเอาไว้ ชาวประมงพร้อมด้วยเมียก็ให้การต้อนรับ และเลี้ยงอาหารอย่างดี

(เรื่อง นางกระเชอกันร้ว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากตัวอย่างนิทานพบว่า ลักษณะของคนไทยประการหนึ่งคือ มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีน้ำใจปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่น จึงเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งควรปลูกฝังให้มีอยู่ในจิตใจของบุคคลทั่วไป

2.6 ความยุติธรรม เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่มีความเที่ยงธรรม ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ด้วยใจเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง เพื่อให้เกิดผลดีแก่ทุกฝ่าย จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความยุติธรรม จำนวน 8 เรื่อง คือ ชะนีน้อย, ทาคุณลับให้โทษ, บัณฑิตเจ้าปัญญา, ปริศนา 4 ประการ, เม็ดมะขาม, เเคราะห์ของตาจัน, ปัญญาประเสริฐ, เนื้อไม้ไผ่กินหนังไม้ไผ่ รongนั่งกระดุกแขวนคอ

จากนิทานดังกล่าวพฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกมีลักษณะดังนี้

2.6.1 ความยุติธรรมของผู้ใหญ่ต่อผู้น้อย เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นพระราชาทรงวินิจฉัยคดีความให้ผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม ทำให้ได้รับความยกย่องสรรเสริญแก่ผู้คนทั่วไป ดังตัวอย่างนิทาน

มูลคดีที่ตาจันต้องเป็นจำเลยทั้งสิ้น เรื่องนี้เป็นปัญหาที่ต้องพิจารณาอย่างสุขุม และพิจารณาตามความยุติธรรม และความเป็นจริงมากกว่าในแง่กฎหมาย เน้นเป็นคดีที่จะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อขอรับพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย...

ตาจันล้มลงกราบถวายบังคมสามครั้ง น้ำตาคลอเข้าตาทั้งสองข้าง แยกพยายามจะพูดอะไรออกมาแต่พูดไม่ออก รู้สึกเต็มตันในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง

(เรื่อง เเคราะห์ของตาจัน จากหนังสือ นิทานไทย)

2.6.2 ความยุติธรรมของผู้ใหญ่ในครอบครัว เป็นพฤติกรรมที่ตัวละครที่เป็น บิดามารดา หรือสามี ให้ความยุติธรรมโดยแบ่งทรัพย์สินเงินทองหรือของใช้แก่บุตรธิดาหรือ ภรรยา โดยเท่าเทียมกัน ทำให้ได้รับความพอใจโดยทั่วหน้า ดังตัวอย่างนิทาน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีชวานาครอบครัวหนึ่ง ประกอบด้วย พ่อแม่ และ ลูกชายอีก 3 คน ชวานาครอบครัวนี้ไม่มีสมบัติอะไรมากนัก นอกจากวัวไว้ไถนา จำนวน 17 ตัว สามีภรรยาจึงได้ทำพันธกรรมไว้ฉบับหนึ่ง แล้วเรียกลูกทั้ง 3 มาบอกว่า หากพ่อแม่ตายไป ก็ให้แบ่งวัวตามพันธกรรมนั้น โดยมีข้อแม้ว่าจะต้อง ไม่ฆ่าวัวแบ่งกันเป็นอันขาด

(เรื่อง บัณฑิตเจ้าปัญญา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เมื่อก่อนจะไปค้าขายได้บอกเมียคนแรกว่า ฉันจะไปค้าสาเกต่างเมือง เธอจะ สั่งซื้ออะไรบ้าง เมียคนแรกบอกว่า ตนต้องการน้ำอบฝรั่ง 1 ขวด ผ้าแพรสัก 2 ผืน และได้บอกเมียคนที่ 2 เมียคนที่ 2 ให้ซื้อทอง 1 บาท น้ำอบอย่างดี 1 ขวด ผ้าแพร ญวน 1 พับ เมียคนที่ 3 สั่งซื้อปัญามาสัก 2 ไพ่ ผ้าก็รับรองจะซื้อมาให้

(เรื่อง ปัญญาประเสริฐ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2.6.3 ความยุติธรรมของอาจารย์ต่อลูกศิษย์ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นอาจารย์ตัดสินความให้ลูกศิษย์ของตนอย่างยุติธรรม เพื่อไม่ให้ลูกศิษย์เกิดการแตกแยกกัน ดังตัวอย่างนิทาน

ทั้งสองจึงพากันไปยังที่สำนักของพระอาจารย์ของตน เมื่อถึงแล้วนายสิน จึงเล่า ความเป็นไปที่ตน และเพื่อนได้ไปพบนาง จนตนได้เอากระดูกแขวนคอมาดังกล่าวแล้ว พระอาจารย์รู้สึกยินดีจึงจัดแจงทำเป็นพิธี แล้วเอากระดูกนั้นมาวางลงบนพิธี เมื่อทำ สำเร็จเรียบร้อยแล้วพระฤๅษีก็เป่ามนต์ให้กระดูกนั้นกลับเป็นคนขึ้นมาในพริบตาหนึ่งเอง นายอิน และนางก็ปรากฏขึ้นมา เมื่อต่างคนต่างเห็นเช่นนั้น ต่างก็ตระหนกตกใจเป็น ประมาธ พระอาจารย์ไม่รู้ว่าทำอะไรต่อไป จึงตัดสินให้นางนั้นเป็นภรรยาของ นายอินต่อไป

(เรื่อง เนื้อไม้ไถ่กิน หนิงไม้ไถ่รองนั่ง กระดูกแขวนคอ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากตัวอย่างนิทานความยุติธรรมเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลได้พิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยความไตร่ตรองรอบคอบ และตัดสินความนั้น ๆ อย่างมีเหตุผล ยุติธรรม เพื่อให้สังคมมีความสงบสุข

2.7 ความกล้าหาญ เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นบุคคลแสดงความเข้มแข็งกล้าทำ กล้าพูดในสิ่งที่ถูกต้องโดยไม่เกรงกลัวต่ออุปสรรคใด ๆ จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านความกล้าหาญ จำนวน 5 เรื่อง คือ นางผมหมอม, นางสร้อยดอกหมาก, ตาอยู่กับเสือ, ไม่เข้าข้างคนผิด, รื้ออะไรไม่สู้รู้วิชา

จากนิทานดังกล่าวพฤติกรรมที่ตัวละครที่เป็นบุคคลแสดงความกล้าเผชิญกับสิ่งร้ายโดยไม่หวาดหวั่นอันตรายใด ๆ ทั้งสิ้น จนสามารถเอาชนะอุปสรรคนั้นได้ ดังตัวอย่างนิทาน

แก้ว และกล้าจึงเตรียมอาหารลงเรือไปจากบ้านพร้อมด้วยพวกพ้อง เรือแล่นไป 7 วัน 7 คืน ถึงเกาะแห่งหนึ่ง พบเสือโคร่งซึ่งเทวดาปลอมมาอยู่บนเกาะนั้น พร้อมด้วยบริวาร เมื่อแก้ว และกล้าพบเสือ แก้วมีความกลัว กล้าจึงขึ้นไปพูดกับเสือว่า ท่านผู้ปกครองเกาะ ข้าราชการดีกว่า พวกข้าต้องเป็นอาหารของพวกท่าน แต่ก่อนจะตายข้าขอพบพญาเสือในเกาะนี้สักหน่อย เสือจึงนำพาไปถึงถ้ำใหญ่พบกับพญาเสือโคร่ง

(เรื่อง ไม่เข้าข้างคนผิด จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

นางผมหมอม และนางลุน จึงพากันเดินเข้าไปในป่าใหญ่ได้รับความลำบากเป็นอันมาก หลังจากที่เดินวนอยู่หลายวันก็ไปพบช้างใหญ่เข้าตัวหนึ่ง ช้างตัวนี้ตามธรรมชาติเป็นช้างที่ดุร้ายมากเป็นพญาช้างในป่านั้น เมื่อมันมาเห็นนางผมหมอม และนางลุน เข้าก็ร้องรำราดจะเข้ามาทำร้าย นางผมหมอม และนางลุนตกใจกลัวมาก แต่แข็งใจพูดอ่อนน้อมออกไปว่า ขอย่าได้ทำร้ายตนเลย เพราะตนไม่มีพ่อ กำลังมาตามหาพ่อในป่า

(เรื่อง นางผมหมอม จากหนังสือ นิทานไทย)

คุณธรรมด้านความกล้าหาญเป็นคุณธรรมที่สำคัญที่บุคคลควรยึดมั่นไว้ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางร่างกาย และจิตใจให้ตนเอง และทำให้ประสบความสำเร็จในการทำงานด้วยดี

2.8 การให้อภัย เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ยอมยกโทษให้กับบุคคลที่กระทำ ความผิด โดยไม่คิดอาฆาต จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านการให้อภัย จำนวน 2 เรื่อง คือ ยายกับตา และวัดพระนอนจักรสีห์ ดังตัวอย่างนิทาน

ตากับยายเมื่อได้ตัวได้งาที่อีกาขโมยไปคืนมาก็หายโกรธ ยอมยกโทษให้แก่หลานชาย นับแต่นั้นมาหลานชายก็อยู่กับตายายอย่างมีความสุข และไม่เคยละทิ้งการเฝ้าไร่ถั่วไร่งาเมื่อตากับยายใช้ให้เฝ้าอีกเลย

(เรื่อง ยายกับตา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

สิ่งที่ได้ยินเสียงลูกเรียกก็รีบกลับมา สิ่งหาหุแอบข้างต้นโพธิ์เห็นสิ่งหกล้มมาก็โถมแทงตัวสิ่งหด้้วยดาบอย่างแรง สิ่งหไม่ทันระวังตัวเลยถูกแทงเต็มแรง สิ่งหเห็นเป็นลูกของตนจึงไม่คิดทำร้ายแต่มองดูลูกอย่างเสียใจ ไม่เข้าใจว่าทำไมลูกจึงฆ่าตน สิ่งหค่อย ๆ ก้มลง และขาดใจตาย

(เรื่อง วัดพระนอนจักรสีห์ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

บุคคลผู้ซึ่งยอมให้อภัยกับความผิดของผู้อื่นย่อมทำให้จิตใจของบุคคลนั้น มีความอ่อนโยน และมีความสุข จึงควรนำคุณธรรมด้านการให้อภัยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

2.9 ความมีระเบียบวินัย เป็นพฤติกรรมของตัวละครที่ปฏิบัติตามข้อกำหนด กฎเกณฑ์ กติกา ข้อบังคับ อย่างเคร่งครัดเพื่อรักษาความมีระเบียบวินัย จากนิทานปรากฏคุณธรรมด้านมีระเบียบวินัย จำนวน 2 เรื่อง คือ วาสนาอาภัพ และสัตว์สี่เกลอ

พฤติกรรมที่ตัวละครในนิทานทั้งที่เป็นบุคคล และสัตว์ต่างก็เคารพในกฎกติกา โดยปฏิบัติตามระเบียบนั้น ดังตัวอย่างนิทาน

แม่มดเฝ้าอยู่ที่ปากถ้ำ เขาจึงเข้าไปใกล้แล้วพูดจาปราศรัยกับแม่มดด้วยดี เมื่อคุยกันอยู่นั้นชายคนนั้นจึงถามขึ้นว่า ในถ้ำมีอะไรอยู่ แม่มดจึงเล่าให้ฟังโดยละเอียด เมื่อชายคนนั้นได้ฟังเช่นนั้นก็ดีใจ เขานึกว่าเราจะลองเข้าไปดูภายในถ้ำนี้ให้ได้

จึงขออนุญาตต่อแม่ผัว แม่ผัวจึงพูดว่า หลานจะเข้าไปในถ้ำก็ได้ เพราะมีหมาอยู่ในนั้น หากเจ้าเข้าไปหมาอาจกัดเจ้าตายก็ได้ ชายคนนั้นจึงอ้อนวอนแม่ผัวต่อไปว่า หลานขอให้ยายพาเข้าไปได้ไหม เพราะตั้งแต่หลานเกิดมายังมีได้เคยเห็นภายในถ้ำนี้สักที แม่ผัวได้ฟังชายคนนั้นอ้อนวอนมากนักก็นึกสงสารจึงอนุญาตให้เข้าไป

(เรื่อง วาสนาอาภัพ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ในกาลครั้งหนึ่ง มีกระต่าย เสือ ไก่ และเหยี่ยว สัตว์ทั้ง 4 นี้รักใคร่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียว ไปหาอาหารกินด้วยกัน ผลัดเวรกันอยู่ที่อาศัยของตน และสัตว์ที่อยู่นั้นต้องหาอาหารไว้คอยทำ แต่สหายทั้ง 4 นั้น มีข้อผูกพันกันไว้ว่า ถ้าใครตายว่า สัตว์ที่อยู่เวรนั้นแกจะอะไร ถ้าใครตายถูกจะได้อีกเนื้อ ถ้าใครตายผิดได้อีกน้ำ เมื่อตกลงกันเช่นนั้นแล้ว สัตว์ทั้ง 3 ก็ออกเที่ยวกันตามป่า

(เรื่อง สัตว์สี่เกลอ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

คุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยมีไว้เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของบุคคลในสังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อย โดยเฉพาะสังคมที่มีผู้คนมาก ๆ จำต้องมีข้อกฏเกณฑ์ และกฎเกณฑ์ไว้สำหรับปฏิบัติร่วมกัน

จากการศึกษาคุณธรรมทั้งหมด พอสรุปได้ว่าลักษณะสังคมไทย เป็นสังคมของผู้มีความเมตตากรุณา ความกตัญญูรู้จักทดแทนคุณผู้ที่ให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนมีความเคารพและเชื่อฟังคำสอนของผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ยังแสดงความเป็นผู้มีวัฒนธรรมที่ดีอันเป็นลักษณะการมีสัมมาคารวะของคนไทย พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกทั้งคน สัตว์ หรือมนุษย์ต่างแสดงคุณธรรมในลักษณะคล้าย ๆ กัน โดยต้องการให้ผู้คนอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข บางลักษณะแสดงพฤติกรรมที่มุ่งหวังความร่ำรวย ต้องการความเป็นใหญ่ มีความโลภ ซึ่งเป็นเรื่องของบุพพณธรรมคา นิทานพื้นบ้านได้สะท้อนให้เห็นพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี ถ้ากระทำดีจะได้รับผลดีตอบแทนและทำไม่ดีจะถูกลงโทษ ดังนั้น นิทานพื้นบ้านจึงเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังคุณธรรมได้เป็นอย่างดี

บทที่ 4

วิเคราะห์วิถีชีวิตในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง

การศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง พบว่า วิถีชีวิตต่าง ๆ มีหลายประเด็นที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมในท้องถิ่น อันประกอบด้วยการดำเนินชีวิต วัฒนธรรมนิยมประเพณี และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นบ้านที่เกิดขึ้น และยึดถือสืบทอดกันมาในชั่วอายุคนต่าง ๆ วิถีชีวิตจึงมีส่วนทำให้ผู้คนในท้องถิ่นนั้นมีความผูกพัน เกิดความรักความเข้าใจ ความสามัคคีกลมเกลียวกัน (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2537 : 192)

การศึกษานี้ได้พบลักษณะวิถีชีวิตต่าง ๆ หลายลักษณะ ซึ่งผู้วิจัยแบ่งเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

1. การดำเนินชีวิตเฉพาะตน ปรากฏในวิถีชีวิต 3 ลักษณะ คือ

1.1 การประกอบอาชีพ ปรากฏ 8 อาชีพ คือ

- 1.1.1 การเกษตร
- 1.1.2 การประมง
- 1.1.3 การค้าขาย
- 1.1.4 การทำเครื่องปั้นดินเผา
- 1.1.5 การทอผ้า
- 1.1.6 การตัดฟัน
- 1.1.7 การเผาถ่าน
- 1.1.8 การล่าสัตว์

1.2 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปรากฏ 6 ลักษณะ คือ

- 1.2.1 การถ่ายทอดความรู้
- 1.2.2 การมีคู่ครอง
- 1.2.3 เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน
- 1.2.4 การถนอมอาหาร
- 1.2.5 การใช้ยาสมุนไพร
- 1.2.6 พาหนะเดินทาง

- 1.3 ประเพณี ปรากฏ 4 ลักษณะ คือ
 - 1.3.1 พิธีการเกิด
 - 1.3.2 พิธีการบวช
 - 1.3.3 พิธีแต่งงาน
 - 1.3.4 พิธีศพ
2. การดำเนินชีวิตในสังคม ปรากฏวิถีชีวิต 2 ลักษณะ คือ
 - 2.1 สังคมครอบครัว ปรากฏ 4 ลักษณะ
 - 2.1.1 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 - 2.1.2 การอบรมสั่งสอน
 - 2.1.3 การควบคุมสมาชิกในครอบครัว
 - 2.1.4 การมอบมรดก
 - 2.2 สังคมเมือง ปรากฏ 3 ลักษณะ
 - 2.2.1 การปกครอง
 - 2.2.2 การมีหัวหน้า
 - 2.2.3 การควบคุมสมาชิกในสังคม
3. ความเชื่อ ปรากฏวิถีชีวิต 9 ลักษณะ คือ
 - 3.1 ความเชื่อเรื่องการทอาบุญ
 - 3.2 ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม
 - 3.3 ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์
 - 3.4 ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา
 - 3.5 ความเชื่อเรื่องความฝัน
 - 3.6 ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม
 - 3.7 ความเชื่อเรื่องการบวงสรวง
 - 3.8 ความเชื่อเรื่องการขนานศาลกล่าว
 - 3.9 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

1. การดำเนินชีวิตเฉพาะตน

การดำเนินชีวิตเฉพาะตน คือลักษณะการดำเนินชีวิตที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประพฤติปฏิบัติเป็นประจำเพื่อให้ชีวิตอยู่รอด สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในท้องถิ่นภาคกลาง มีการดำเนินชีวิตในหลายลักษณะ บางครั้งเกี่ยวข้องกับสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรในท้องถิ่น จากนั้นหันหน้าบ้านภาคกลางปรากฏการดำเนินชีวิตเฉพาะตนตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การประกอบอาชีพ

การประกอบอาชีพของผู้คนในท้องถิ่นภาคกลางส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องจากสภาพทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่น การประกอบอาชีพต่าง ๆ ที่ปรากฏมีดังนี้

1.1.1 การเกษตร

เนื่องจากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศภาคกลางของไทย เหมาะกับการเกษตร, จึงปรากฏอาชีพทำนา, ทำไร่, เป็นส่วนมากจากนิทานพื้นบ้านจึงปรากฏอาชีพดังกล่าว จำนวน 23 เรื่อง คือ กลองวิเศษ, บัณฑิตเจ้าปัญญา, เม็ดยะขาม, ยายกับตา, วังแม่ลูกอ่อน, เกร็ดเพื่อนบ้าน, กลอุบายของผู้หญิงอยากได้หัวใหม่, คนหูหนวก, ตาบอดตาใส, ชายยากจนรู้จักสร้างตนเอง, ตายอยู่กับเสือ, ท้าวโจระโต, นางสร้างกรรม, บุตรมีความกตัญญู, กตเวที, รู้อะไรไม่รู้รู้วิชา, โลกมากลาภหาย, เศรษฐีโลกมาก, เคราะห์ของตาจัน, ปลาสลัด, ปญาจรา ดังตัวอย่างนิทาน

กาลครั้งหนึ่ง ยังมีตากับยายปลูกถั่วปลูกงาไว้ในไร่ แต่ตากับยายกลัวว่าอีกาจะมา กินถั่วกินงาที่ปลูกไว้ จึงให้หลานชายคอยเฝ้าไล่อีกาที่จะมาขโมยกินถั่วกินงา

(เรื่อง ยายกับตา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มีชายคนหนึ่งชื่ออยู่ อายุย่างเข้าบุรุษแล้ว ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชายดงแห่งหนึ่ง
ดาอยู่ผู้มีอาชีพในการทอผ้าและทำไร่ และถ้ามีเวลารว่างก็เข้าดงเพื่อตัดไม้ และหา
ของป่าไปขายในเมือง โดยอาชีพดังกล่าวนี้ดาอยู่ได้หากินเลี้ยงครอบครัวเป็นสุขตาม
สมควรมาช้านาน

(เรื่อง ดาอยู่กับเสือ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

"คนที่ เป็นเจ้าของที่ดินบ้านเรือนในตำบลนี้ ล้วนมีนิสัยรักสงบ หากินทางทำไร่ผัก
และเลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาหาร เช่น เป็ด ไก่ และหมู เป็นต้น"

(เรื่อง เศรษฐีโลภมาก จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

นับตั้งแต่บัดนั้นมาชาวบ้านที่อพยพหนีตายมาจากเมืองอุทัย ได้อาศัยอยู่อย่างร่มเย็น
เป็นสุข ทนมาค้าขายปลูกพืชผักเจริญรุ่งเรืองต่อมา

(เรื่อง ตำนานเมืองสะแกกรัง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากตัวอย่างนิทานอาจกล่าวได้ว่า ผู้ประกอบอาชีพทาง
การเกษตรนั้น กระทำในลักษณะร่วมมือกันทั้งชายหญิงและทำได้ทุกวัย

1.1.2 การประมง

เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำมากมาย
ทั้งแหล่งน้ำจืดและแหล่งน้ำเค็ม ผู้คนจึงประกอบอาชีพตามสภาพแวดล้อมรอบตัว อาชีพหลักของ
คนไทยภาคกลางที่ปรากฏให้เห็นอีกประเภทหนึ่ง คือการประมง จากนิทานปรากฏอาชีพประมง
จำนวน 11 เรื่อง คือ สามสหาย, ดาอินตานา, นางกระเชอกันร่ว, ปลาบู่ทอง, คนมักได้
ตาเหลวตกปลาไหล, นายพุทไธ, ผ้าขี้ริ้วห่อทอง, หมากมณีโคตร, ชายหาปลา, ผิดเจตนา
ดังตัวอย่างนิทาน

ดาอินกับตานาเป็นเพื่อนรักกัน ทุกวันทั้งสองคนจะต้องออกไปพายเรือตกปลา
ทุกครั้งที่ดาอินกับตานาออกไปหาปลา เมื่อได้ปลามากหรือน้อยก็จะแบ่งเท่า ๆ กัน

(เรื่อง ดาอินตานา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

นานมาแล้ว มีชาวประมงคนหนึ่งได้ไปทอดแหที่ชายทะเลพร้อมด้วยเหยื่อของตน
ชาวประมงทอดแหตั้งแต่เช้าได้ปลามากมาย โดยชาวประมงเป็นคนทอด และเหยื่อเป็น
ผู้ถือข้อมือใส่ปลาเดินตามหลัง

(เรื่อง นางกระเชือกันร่ว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ในวันหนึ่งมีฝนหลากมาปลาชุกชุม เด็กทั้งหลายซึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกับ
นายพุทโธพากันหาปลาได้มากมาย

(เรื่อง นายพุทโธ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากตัวอย่างนิทาน พบว่า ผู้ประกอบอาชีพประมงมักเป็นคู่สมรส
โดยฝ่ายชายเป็นผู้ปฏิบัติ ส่วนฝ่ายหญิงเป็นผู้ช่วย แม้แต่เด็ก ๆ ก็สามารถช่วยผู้ใหญ่ทำการประมง
ได้เช่นกัน

1.1.3 การค้าขาย

การประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพอีกอย่างหนึ่งที่ปรากฏในนิทาน
พื้นบ้าน ลักษณะที่ปรากฏ คือการนำสิ่งของทั่วไปมาค้าขาย และการหาของป่ามาค้าขาย
จากนิทานปรากฏอาชีพค้าขาย จำนวน 11 เรื่อง คือ ตะขากับช้าง, ตำนานเมืองสะแกกรัง
ตำนานเมืองสามโคก, ลูกเขยเจ้าปัญญา, หัวล้านนอกครู, ท้าคุณกลับให้ร้าย, นิทานโบราณ
พ่อหมาแม่หมา, หมากมณีโคตร, โลกมากลางกลางคืน, วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง, ดังตัวอย่าง
นิทาน

ยังมีตะขบใหญ่ตัวหนึ่ง อาศัยอยู่ในเกาะแห่งหนึ่งอันตั้งอยู่ในท้องทะเล ตะขบ
ตัวนั้นกินช้างเป็นอาหารทุกวัน วันละตัว จนกระดุกและงาของสูงเป็นภูเขา อยู่มา
วันหนึ่งมีนายสำเภาคนหนึ่งซึ่งเป็นคนค้าขายอยู่ในท้องทะเลแล่นลำสำเภามาพบเข้า
ก็ดีใจอยากได้ คิดจะเอาไปขายในบ้านในเมือง

(เรื่อง ตะขบกับช้าง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

เศรษฐีมากมีไร่นาและข้าทาสจำนวนมาก ทั้งยังมีกองเกวียนสำหรับบรรทุกสินค้าอีก 500 เล่ม การค้าของเขามีแต่ความเจริญ เขาได้กำไรจากการค้าขายครั้งละหลายร้อยชั่ง

(เรื่อง วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง จากงานวิจัยของ ก่อเกียรติ สอนสอาด)

มีพ่อค้าเพชรคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่พ่อค้าเพชรธรรมดา หากแต่ว่าหน้าที่ราชการก็เป็นคนขนาดขุนนาง และความเป็นขุนนางนั้นก็ช่วยให้กิจการค้าเพชรกว้างขวางเข้าไปในหมู่เจ้านายด้วย หากว่าเจ้านายหรือขุนนางผู้ใดต้องการเพชร ก็มักจะต้องมาให้ท่านผู้นี้สั่งซื้อเลือกหาให้อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ชื่อเสียงในการชำนาญค้าเพชรจึงเลื่องลือโด่งดังกว่าพ่อค้าคนอื่น ๆ

(เรื่อง โลกมากลางกลางหนึ่ จากหนังสือ นิทานไทย)

นานมาแล้วยังมีชายผู้หนึ่งเป็นคนกระยาจกเบื่อใจ มีอาชีพในทางตัดฟัน และเก็บของป่าขายเลี้ยงชีวิตอยู่ทุก ๆ วัน วันหนึ่งชายผู้นั้นได้เข้าป่าเพื่อเสาะแสวงหาสิ่งที่จะได้นำไปขาย

(เรื่อง ทาคุณกลับให้ร้าย จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากนิทานอาจเห็นว่าอาชีพค้าขายที่ต้องรอนแรมและอาชีพหาของป่าจะเป็นอาชีพของฝ่ายชาย เพราะต้องเดินทางไปตามที่ไกล ๆ

1.1.4 การทำเครื่องปั้นดินเผา

การทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นอาชีพหนึ่งของคนไทยที่มีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน จากการศึกษาพบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา จำนวน 1 เรื่อง คือ ตำนานเมืองสามโคก ดังตัวอย่างนิทาน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีครอบครัวชาวมอญครอบครัวหนึ่ง มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ทั้งสองมีบุตรชาย 2 คน คนโตชื่อ แม่กะลอย เป็นคนที่มีนิสัยโอบอ้อมอารี

ใจบุญ ชื่อสัตย์ สุจริต ส่วนคนน้องชื่อเมะกะเล็ด เป็นคนหยาบคาย นิสัยคดโกง
 อิจจาริยา ชอบคบคนพาล เมื่อทั้งสองโตขึ้นก็มีอาชีพเดียวกับพ่อแม่ โดยทั้งสองบุคคล
 ถมโคกให้สูงมิให้น้ำท่วมถึง และแยกย้ายกันอยู่คนละโคกใกล้ ๆ กัน และได้สร้าง
 เตาสำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผาไว้บนโคกด้วย

(เรื่อง ตำนานเมืองสามโคก จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากนิทานจะเห็นได้ว่า ผู้ประกอบอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา
 เป็นชาวมอญ โดยการสืบทอดความรู้เรื่องเครื่องปั้นดินเผาให้กับลูกหลาน และมักจะเป็น
 อุตสาหกรรมภายในครอบครัวที่ทำรายได้ดีพอสมควร

1.1.5 การทอผ้า

การทอผ้า เป็นงานหัตถกรรมของไทยประเภทหนึ่งที่มีการสืบทอด
 และเป็นที่ยอมรับแพร่หลายในปัจจุบัน จากนิทานจำนวน 3 เรื่อง ได้กล่าวถึงอาชีพทอผ้าของ
 ตัวละครไว้ในเรื่องด้วย คือตำนานนางนางบวช วัดพระนอนจักรสีห์ และท้าวภักขนาท
 ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ นางจึงตัดสินใจหนีขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่บนเขาโดยอาศัย
 ผลไม้เป็นอาหาร และนางได้ปลูกฝ้าย ทอผ้า เพื่อทำเป็นเครื่องนุ่งห่มของนางเอง
 (เรื่อง ตำนานนางนางบวช จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

กาลครั้งหนึ่ง ณ หมู่บ้านหัวทุ่ง มีเศรษฐี ชื่อสุขอยู่กับภรรยาชื่อแยม มีลูกสาวชื่อ
 ลำดวน แม่แยมเป็นช่างทอผ้ามีฝีมือดี และมีกระสวยทองคำอันหนึ่งให้ลำดวนลูกสาว
 เก็บไว้

(เรื่อง วัดพระนอนจักรสีห์ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ท้าวอุณาราชหรือท้าวภกษนาภนี้มีลูกสาวอยู่คนหนึ่งชื่อว่า นางประจัน นางได้ติดตามมาปรนนิบัติพ่อบุญในถ้ำนั้นด้วย และนางได้ใช้เวลาว่างทอผ้าใยบัว เพื่อเตรียมไว้ถวายเป็นผ้าจีวรของพระศรีอารย์

(เรื่อง ท้าวภกษนาภ จากหนังสือ นิทานไทย)

จากนิทานจะพบว่าการทอผ้าจะเป็นอาชีพของผู้หญิง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการทอผ้าต้องอาศัยความประณีตและความละเอียดในการทอเพราะ ผู้หญิงจะมีความเข้าใจในการออกลวดลายตลอดจนรู้จักใช้สีที่กลมกลืนกัน

1.1.6 การตัดฟัน

การตัดฟัน เป็นการทามาหาเลี้ยงชีพอย่างหนึ่ง โดยการเข้าไปหาไม้ในป่าเพื่อนำมาใช้ทำเป็น ช้อน เพลิง และนำมาขายได้ จากนิทานปรากฏอาชีพตัดฟันจำนวน 3 เรื่อง คือ ปริศนา 4 ประการ, นางสร้างกรรม, พ่อหมาแม่หมา ดังตัวอย่างนิทาน

อยู่มาวันหนึ่ง พระองค์พร้อมด้วยข้าราชการและเหล่านางสนมพากันในได้พากันเสด็จประพาสป่าแห่งหนึ่ง ในขณะที่เองพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นชายตัดฟันอยู่กับภรรยาสาวหน้าแล้งมั่ง จึงทรงรับสั่งให้หยุดขบวน และเรียกชายตัดฟันและภรรยามาเฝ้า

(เรื่อง ปริศนา 4 ประการ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ตาก็มอง ไปเห็นบิดาของเขาพร้อมด้วยมารดาอนอยู่ที่ใต้ถุนเรือน เข็มจึงได้แวะเข้าไป ฝ่ายนารีในขณะนั้นได้อยู่บ้านแต่ผู้เดียว ส่วนบิดามารดาได้ไปตัดฟันที่ป่า

(เรื่อง พ่อหมาแม่หมา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

อาชีพตัดฟันเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับเพศชาย หรือชายหญิงที่มีครอบครัวแล้ว ทั้งนี้เพราะอาชีพนี้ต้องเข้าป่า หญิงสาวที่ยังไม่มีครอบครัวจึงมักไม่ประกอบอาชีพนี้

1.1.7 การเผาถ่าน

การเผาถ่านเป็นการประกอบอาชีพอีกอย่างหนึ่ง ด้วยการเผาไม้ให้เป็นถ่าน เพื่อนำมาใช้ในการประกอบอาหาร หรือใช้เป็นเชื้อเพลิง จากนิทานพบการเผาถ่าน จำนวน 2 เรื่อง คือ วังแม่ลูกอ่อน และนางสร้างกรรม ดังตัวอย่างนิทาน

ณ หมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยนาท มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อบุญมี ภรรยาชื่อบุญกลูกสาวชื่อมารศรี มารศรีมีคนที่รักแล้วเป็นชาวนาจน ๆ ชื่อเชษฐา แต่ถูกขัดขวางจากผู้เป็นพ่อ คนทั้งสองจึงตกลงหนีตามกันไปปลูกกระท่อมอยู่กลางป่า มีอาชีพทำนาและเผาถ่านประทังชีวิตไปวัน ๆ

(เรื่อง วังแม่ลูกอ่อน จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ในกระท่อมนั้นมีตายายอยู่สองคน ซึ่งเป็นคนใจบุญ เขาทั้งสองก็ได้อาศัยตายายอยู่ด้วย โดยหาเลี้ยงชีพด้วยการตัดฟันเผาถ่านขาย ทาครั้งนี้เสมอมาจนกระทั่งนางได้มีท้องขึ้น

(เรื่อง นางสร้างกรรม จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากนิทานการประกอบอาชีพเผาถ่านก็คล้ายกับอาชีพตัดฟัน ดังนั้นจึงเป็นอาชีพของผู้ชาย เพราะนอกจากจะหาไม้แล้วยังต้องนำมาเผาให้เป็นถ่านผู้ที่หญิงอาจจะเป็นผู้ช่วยเหลือบ้างตามสมควร

1.1.8 การล่าสัตว์

การล่าสัตว์ เป็นอีกอาชีพหนึ่งซึ่งสัตว์ที่ล่ามาได้ อาจนำมาเป็นอาหารหรือนำไปขายได้ จากนิทานพื้นบ้านจะพบการล่าสัตว์ จำนวน 3 เรื่อง ไช่ยกเบ็ดน้ำ, สามเณรแก้ว, และสุวรรณสาม ดังตัวอย่างนิทาน

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีครอบครัวเล็ก ๆ ครอบครัวหนึ่ง มีฐานะยากจนอยู่ด้วยกัน
สามคน แม่ ลูกชาย และลูกสะใภ้ อยู่มาวันหนึ่งชายคนนั้นหาธนูหน้าไม้ไปยิงนกเป็ดน้ำ
ตามทุ่งนา ไม่ได้ตัวนกแต่บังเอิญพบไข่นกเป็ดน้ำห้าฟอง

(เรื่อง ไข่นกเป็ดน้ำ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มีตายายปลูกบ้านอยู่ในป่าดงเขา แกมีอาชีพล่าสัตว์ตัดชีวิต แกเป็นพรานป่า
พอรุ่งขึ้นเช้าแกก็ถือหน้าไม้ออกไปล่าสัตว์ เจอกวาง เก้ง หมูป่า แกยิงไม่เลือก แกก็
ได้มากินในครอบครัวของแก มาเลี้ยงในครอบครัวอยู่ประจำ แกมีอาชีพทางล่าสัตว์
กินเนื้อสัตว์ต่างข้าว"

(เรื่อง สามเณรแก้ว จากงานวิจัยของ ทองสุข บุญธรรม)

มีครอบครัวสองตระกูล อยู่คนละฝั่งแม่น้ำ ฝ่ายตระกูลหนึ่งเป็นผู้มีนิสัยเรียบร้อย
เจ้าศีลภาวนา นับถือพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง ฝ่ายนั้นก็มิได้ลูกสาวอยู่คนหนึ่ง และอีกตระกูลหนึ่ง
เป็นพรานล่าเนื้อ ชอบหาเนื้อมากินเป็นอาหาร

(เรื่อง สุวรรณสาม จากงานวิจัยของ สุนทรี ดวงทิพย์)

จากการศึกษาการดำเนินชีวิตของผู้คนที่สะท้อนจากนิทาน
พบว่า วิถีชีวิตของคนในภาคกลางนั้นประกอบอาชีพตามสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
ที่มีในท้องถิ่นหากอาศัยบริเวณที่ราบลุ่มมีแหล่งน้ำอุดมสมบูรณ์จะประกอบอาชีพทำนา ทำไร่
ถ้าอยู่ใกล้แม่น้ำ ลำคลอง จะประกอบอาชีพทางการประมง ถ้าอยู่ใกล้เขาจะประกอบอาชีพ
ล่าสัตว์หาของป่ามาขาย ตัดฟัน เฝือกาน และยังมีอาชีพที่เกิดจากความสามารถเฉพาะคน
เช่น การทำเครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า เป็นต้น

นอกจากนั้นสิ่งที่ได้พบจากการศึกษา คือ อาชีพต่าง ๆ มักแยก
เพศกันประกอบอาชีพ คือถ้าเป็นอาชีพที่ต้องออกแรงมาก เสี่ยงอันตราย หรือต้องรอนแรมไป
ต่างถิ่น ผู้ชายจะเป็นผู้ประกอบอาชีพ หากเป็นอาชีพที่อยู่กับเหย้าเรือน ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ปฏิบัติ
อย่างไรก็ตามในการประกอบอาชีพ ถ้าบุคคลในครอบครัวได้ช่วยเหลือกันจะทำให้สภาพชีวิตใน
ครอบครัวมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.2 สภาพชีวิตความเป็นอยู่

การศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนจากนิทาน สะท้อนภาพ ผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ ใช้ชีวิตด้วยความเรียบง่าย มีการแบ่งปันและเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน และอาศัยสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติเป็นหลักในการดำเนินชีวิต

จากการวิเคราะห์สภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน พบว่ามีการดำเนินชีวิตตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.2.1 การถ่ายทอดความรู้

ครอบครัวไทยไม่ว่ายุคสมัยใด บรรดาภรรยาก็จะให้สมาชิกในครอบครัวได้มีวิชาความรู้ โดยเฉพาะลูกผู้ชายบิดามารดานิยมส่งเสริมให้มีความรู้เพื่อจะได้เป็นหลักของครอบครัวและนำมาประกอบอาชีพ ในสมัยก่อนการศึกษาหาความรู้จะต้องไปเรียนที่วัด หรือสำนักอาจารย์ต่าง ๆ โดยพระหรืออาจารย์จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้

จากนิทานพื้นบ้านภาคกลางปรากฏตัวละครที่ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้อื่น จำนวน 6 เรื่อง คือ กระต่ายสามขา, ไกรทอง, ใต้ดีเพราะซ่อนกะลา ท้าวใจระโต, พ่อหมาแม่หมา, เศรษฐีโลกมาก ดังตัวอย่างนิทาน

ขณะนั้น ไกรทองซึ่งเป็นชาวเมืองนนทบุรีคุมเรือขึ้นไปค้าขายอยู่ที่เมืองพิจิตร เมื่อว่างจากค้าขายก็ไปรับเรียนวิชาอาคมกับพระครูที่วัดหน้าพระธาตุ จนพระครูรักใคร่เอ็นดูถ่ายทอดเคล็ดวิชาอาคมให้จนหมดสิ้น

(เรื่อง ไกรทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

กล่าวถึงตระกูลคนยากจนนั้น มีลูกชายคนหนึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับบุตรเศรษฐี บิดามารดามานำไปฝากวัดอาจารย์เดียวกันกับบุตรเศรษฐี แต่ลูกคนจนมีนิสัยซื่อตรง ขยันหมั่นเรียนวิชาที่อาจารย์สอน สิ่งที่ไม่รู้ก็ถามอาจารย์ อาจารย์ก็แนะนำให้

(เรื่อง ใต้ดีเพราะซ่อนกะลา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากนิทานผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ให้ นั่น คือ พระ และจะถ่ายทอดความรู้ให้กับศิษย์ที่ใฝ่รู้ ขยัน และมีความตั้งใจอย่างแท้จริง

1.2.2 การมีคู่ครอง

การมีคู่ครอง คือการอยู่ร่วมกันของชายและหญิงเป็นสามีภรรยา รวมเป็นครอบครัว นับแต่อดีตมาสังคมไทยนิยมให้บิดามารดาหรือญาติผู้ใหญ่เป็นผู้เลือกคู่ครองให้บุตรธิดา บางกรณีที่หนุ่มสาวขาดญาติผู้ใหญ่หรือบางครั้งเมื่อชายและหญิงมีความรักความเข้าใจกัน อาจเลือกคู่ครองเองก็ได้

นิทานพื้นบ้านภาคกลางที่บิดามารดาเลือกคู่ครองให้มีปรากฏอยู่หลายเรื่อง อาทิ คลุมถุงชน, นายสุกกับนายติบ, ลูกเขยเจ้าปัญญา, บุตรมีความกตัญญูทเวที่ ปัญหาประเสริฐ และนิทานที่ชายหญิงเลือกคู่ครองเอง อาทิ นางสร้างกรรม, นางอุทัย นางกระเชอกันร้ว, พิกุลทอง ดังตัวอย่างนิทาน

นานมาแล้วยังมีชายหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนที่มีร่างกายไม่สมบูรณ์ คือ ขาเปวันหนึ่งพ่อแม่ก็บอกกับลูกชายว่า เจ้านะโตเป็นหนุ่มสมควรจะมีครอบครัวได้แล้ว แม่จึงได้ไปสูบอภรรยาให้กับลูกชายโดยคิดว่าฐานะและอื่น ๆ ก็เหมาะสมกันดีแล้ว โดยที่ยังไม่เห็นตัวผู้หญิงเลย

(เรื่อง คลุมถุงชน จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

กาลครั้งหนึ่ง ยังมีสามีภรรยาคนหนึ่ง มีลูกสาว 2 คน ชื่ออ้อมกับอุ่น เมื่อทั้ง 2 โตพอที่จะแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝาได้แล้ว 2 สามีภรรยาจึงจัดการแต่งงานให้ลูกสาว โดยให้อ้อมแต่งงานกับทิดสุก ซึ่งผ่านการบวชเรียนแล้วตามความประสงค์ของผู้เป็นพ่อ ส่วนอุ่นแต่งงานกับนายติบซึ่งยังไม่ได้บวชเรียนตามความประสงค์ของผู้เป็นแม่

(เรื่อง นายสุกกับนายติบ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ครั้นต่อมาบิดามารดาก็มีความรักใคร่บุตรของตนเป็นอย่างยิ่ง บิดามารดาก็หาภรรยาให้แก่บุตรของตน ๆ ก็มีภรรยาที่ดีรู้จักปฏิบัติต่อสามีด้วยฐานะเป็นภรรยา

(เรื่อง บุตรมีความกตัญญูทเวที่ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.2.3 เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน

เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน เป็นสิ่งของที่มีไว้ใช้ในครัวเรือน จากนิทานพบของใช้ที่ทำจากงานจักสาน เช่น กระบุง ครุ ไซ งานจักสานเป็นงานหัตถกรรมประเภทหนึ่งที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านที่รู้จักนำไม้ มาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้ โดยอาศัยฝีมือและความคิด เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยดังนั้นงานจักสานจึงเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่ง

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทงานจักสาน จำนวน 6 เรื่อง คือ คนหูหนวก, ยักษ์ขี้ขี้, ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ได้ดีเพราะข้อนกะลา, ท้าวโจระโศ, ผ้าขี้ริ้วทอทอง ดังตัวอย่างนิทาน

นางจิตต์ไกรธเดิมที จึงกระแทกกระบุงวางไว้แล้วก็เดินกลับบ้าน

(เรื่อง คนหูหนวก จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

แต่กระต่ายนั้นไม่หมดมาจะที่ต้องการหญิงนั้นเป็นภรรยา จึงลงจากเกวียนเดินไปหาหญิงสาว พุดขยี้มครูดักน้ำให้วัวที่ลากเกวียนกิน

(เรื่อง ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

สองพี่น้องกลับขึ้นไปบนเรือนปรึกษาหารือกันว่าจับผีป่วนได้อย่างไร อัคคีธราชผู้พี่กลัวผีป่วนมากินตนก็ไม่ยอมรวมคิดกำจัด แต่โพธิธราชน้องชายเป็นคนกล้าคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้บอกกับพี่ชายอย่างไร จึงได้ชวนพี่ชายไปตัดหวายมาสานพ้อม

(เรื่อง ผีป่วน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.2.4 การถนอมอาหาร

การถนอมอาหาร เป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาชาวบ้านอีกลักษณะหนึ่ง ที่ผู้คนในท้องถิ่นหาวิธีการเก็บรักษาอาหาร เพื่อไว้บริโภคได้นาน ๆ โดยการแปรเปลี่ยนลักษณะเดิมตามความเหมาะสมของอาหาร

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏลักษณะการถนอมอาหาร จำนวน 5 เรื่อง คือ นายพุทไธ, หมากมณีโคตร, อยู่ป่าสูงจนเกินศักดิ์, กากชาหน้ามะพร้าว, เคราะห์ของตาจัน ดังตัวอย่างนิทาน

ดังนั้นพระราชแห่งเมืองจาปาละนคร จึงบำวประกาศให้ราษฎรเก็บเนื้อเหล่านั้นไปเป็นอาหารก็ไม่รู้จักหมด จึงคิดทำเป็นเนื้อแผ่นใส่เกลือ ฉะนั้นการทำเนื้อแผ่นจึงติดมาจนถึงทุกวันนี้

(เรื่อง อย่าไฟสูงจนเกินศักดิ์ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ภรรยาของเพื่อนนิกรสงสารตาจัน ครั้นจะขอให้สามีตนกลับมาเสียก่อน ก็เกรงว่าตาจันคงจะหิวแย้ และกำหนดก็คงจะคอยเร่งเอาตัวไป ภรรยาเจ้าของบ้านเป็นคนเดียวจะเอื้อมมือหยิบปลาย่าง ปลาเค็ม ที่แขวนไว้บนหลังคาครัวเอามาให้ตาจันกินก็เอื้อมไม่ถึงต้องเอาม้ามารองเท้าเหยียบขึ้นไป

(เรื่อง เเคราะห์ของตาจัน จากหนังสือ นิทานไทย)

1.2.5 การใช้ยาสมุนไพร

ยาสมุนไพรเป็นยาที่ได้มาจากพืชหรือต้นไม้บางชนิด โดยเชื่อว่าส่วนของต้นไม้สามารถใช้รักษาโรคได้ การใช้ยาสมุนไพรจึงมีการถ่ายทอดความรู้จันในปัจจุบันนี้ก็ยังมีความนิยมใช้ยาสมุนไพรกันอยู่มาก

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏการใช้ยาสมุนไพร จำนวน 3 เรื่อง คือ หัวล้านนอกครู, สัตว์หน้าขน, คนหน้าเกลี้ยง, วังแม่ลูกอ่อน ดังตัวอย่างนิทาน

จนเวลาผ่านไปหลายปี ทั้งสองมีลูกคนแรกชื่อจุก และกำลังตั้งท้องลูกคนที่ 2 มารศรีจึงปรึกษากับสามีเพื่อที่จะกลับไปหาพ่อแม่ เพราะทนความยากจนไม่ไหว จากนั้นวันรุ่งขึ้นทั้งสามคนจึงออกเดินทางทันที จนพลบค่ำจึงเข้าไปพักที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ มารศรีเกิดเจ็บท้องคลอด เชษฐาจึงไปหาสมุนไพร แต่ไม่ได้ระวังตัวจึงถูกงูพิษกัดลั่นใจตาย

(เรื่อง วังแม่ลูกอ่อน จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ทั้งสองคนได้ตระเวนท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะเสาะหาหาและอาจารย์
ดี ๆ ที่จะช่วยแก้โรคผมร่วง ใครบอกว่าอาจารย์ที่ไหนดีก็ได้ค้นค้นไปหาแต่ตรงกันข้าม
นับวันผมก็จะหมดจากหัวไปทุกที ชาวบ้านบางคนก็เกิดความสงสาร จึงได้บอกยา
กลางบ้านให้หลายขนาน

(เรื่อง หัวล้านนอกครู จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

พระเจ้าแผ่นดินได้ฟังจึงสั่งเสนาข้าราชการผู้ใหญ่ปลดใช้ตรวนออก อนุญาตให้
ตาเข้าทำการพยาบาล ทันใดนั้นตาจึงเอาเปลือกไม้ออกมาผสมกับน้ำทาปากแผลที่งูกัด
สักประเดี๋ยวพระธิดาก็มีสติพลิกฟื้นขึ้นทันที ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินเมื่อเห็นตาแก้พระธิดา
รอดขึ้นได้แล้ว จึงพระราชทานอภัยโทษตายาย

(เรื่อง สัตว์หน้าขน คนหน้าเกลี้ยง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.2.6 พาหนะเดินทาง

พาหนะเดินทางของผู้คนในอดีตนิยมใช้เกวียน เพราะเกวียนใช้
บรรทุกสิ่งของได้คราวละมาก ๆ และเป็นพาหนะที่ชาวบ้านสามารถทำเองได้

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏการใช้เกวียนเป็นพาหนะเดินทาง
จำนวน 4 เรื่อง คือ เกร็ดเพื่อนบ้าน, ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด, เศรษฐีสี่คน, วัดโพธิ์เงิน
วัดโพธิ์ทอง ดังตัวอย่างนิทาน

"เมื่อนายพึ่งกินอาหารเสร็จ พวกพ่อค้าเขาก็ถามนายพึ่งว่า นี่หลาน ๆ จะไปไหน
เดี๋ยวแต่ผู้เดียว ไม่มีเพื่อน ฝ่ายนายพึ่งจึงบอกว่าหลานจะไปหาที่พึ่งที่โต ๆ พ่อค้าเกวียน
500 เล่ม บอกไว้ว่า เออหลานที่นี่ไม่มีดอกที่พึ่งโต ๆ ก็มีแต่เกวียนเท่านั้น"

(เรื่อง เกร็ดเพื่อนบ้าน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ครั้นบวชมาได้สามพรรษาแล้ว ก็ได้ลาสิกขาบทเพื่อกลับไปประกอบอาชีพทาง
ศฤง์ของของตน กระทั่งชายผู้นั้นได้กลับบ้านและได้นำเกวียนของเขาที่บ้านมาส่งสำนัก
อาจารย์ เพื่อขนเอาตำราที่เขาเรียนและได้จดไว้ได้ถึง 3 เล่มเกวียน จึงหมด ตำรา

ที่เขาเรียนและเขียนเอาไว้ เมื่อเขาได้บรรทุกเอาตำราที่ใส่เกวียนเรียบร้อยแล้ว
ก็ออกเดินทางเพื่อกลับบ้าน

(เรื่อง ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

นานมาแล้ว ยังมีบุตรเศรษฐีสี่คนอาศัยอยู่ในเมืองพาราณสี อยู่มาวันหนึ่งบุตรทั้ง
สี่คนของท่านเศรษฐีออกจากบ้านไปพบนายพรานบรรทุกเนื้อมาเติมเกวียน เพื่อจะนำ
เอาไปขายในเมือง

(เรื่อง เศรษฐีสี่คน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากนิทานพบว่า เกวียนใช้เป็นพาหนะที่บรรทุกสินค้าหรือสิ่งของ
เพื่อนำไปขายยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ต้องใช้ระยะเวลานาน ๆ

การศึกษาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน
ภาคกลางนั้น ทำให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่รู้จักใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติเพื่อ
การดำรงชีวิต ดังที่ได้วิเคราะห์และเสนอตัวอย่างไว้แล้วนั้น สภาพความเป็นอยู่บางลักษณะ
อาจมาประกอบอาชีพได้ เช่น งานจักสาน และลักษณะบางอย่างอาจมาค้าขายได้ เช่น
การถนอมอาหาร ยาสมุนไพร เป็นต้น

1.3 ประเพณี

ประเพณี หมายถึง ความประเพณีที่สืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของ
คนส่วนใหญ่ในหมู่คณะ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตของคนไทยแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ
ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัวหรือประเพณีส่วนบุคคล เช่น ประเพณีการเกิด การบวช การแต่งงาน
การตาย และการทำบุญอายุ อีกประการหนึ่ง คือประเพณีเกี่ยวกับส่วนรวมซึ่งจัดขึ้นเป็นคราว ๆ
ไป เพื่อทำบุญและเพื่อการรื่นเริงเป็นเทศกาลแต่ละอย่างไป เช่น ตรุษ สารท สงกรานต์
เข้าพรรษาและออกพรรษา เป็นต้น (รัชนิกร เศรษฐ์. 2532 : 149 - 152)

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านภาคกลาง ปรากฏประเพณีเกี่ยวกับชีวิตตาม
ลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1 พิธีการเกิด

การเกิดถือว่เป็นการเริ่มต้นชีวิต จึงเกิดมีพิธีกรรมต่าง ๆ
ลักษณะการทำพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นการทำบุญ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ผู้เกิด
จากนิทานพื้นบ้านปรากฏพิธีการทำบุญโกนผมไฟ และการโกนจุก
จำนวน 2 เรื่อง คือ ได้ดีเพราะช้อนกะลา และหมานิล ดังตัวอย่างนิทาน

จะขอล่าวถึงบุตรเศรษฐีมีลูกสาวคนหนึ่งอายุได้ 1 เดือน ได้นิมนต์พระมาทำบุญ
ที่บ้านเพื่อโกนผมไฟลูกของตน จึงเที่ยวแจกการ์ดไปตามเพื่อนฝูงให้มากินเลี้ยงที่บ้าน
ของตน

(เรื่อง ได้ดีเพราะช้อนกะลา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

แม่หมาก็กลับไปบ้านน้องสาว น้องสาวก็เลี้ยงดูดีและมาตายที่บ้านนาง น้องสาวก็
ไล่หีบบูชาไว้ แม่สั่งไว้ว่า 7 วัน ก็ให้เปิดดูที พอลครบกำหนด 7 วัน ลูกสาวคนนั้นก็
เปิดดู ก็เป็นเงินเป็นทองร่ำรวยใหญ่โต เมื่อน้องสาวรวยแล้ว ก็ทำงานโกนจุกลูกสาว
ก็มีบัตรเชิญไปถึงพี่สาว

(เรื่อง หมานิล จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากนิทานที่ปรากฏการโกนผมไฟหรือโกนจุกนั้น ผู้เป็นพ่อแม่นิยม
บอกต่อเพื่อนบ้านให้มาร่วมงาน เพื่อแสดงถึงฐานะความเป็นอยู่ของตน

1.3.2 พิธีการบวช

การบวช เป็นการให้ลูกผู้ชายแสดงความกตัญญูทวดเวที่ต่อพ่อแม่
และเพื่อเรียนรู้พระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนา คนไทยนิยมให้ลูกชายได้บวชเรียน เมื่ออายุครบ
20 ปี และให้บวชเรียนก่อนจะมีครอบครัว เพราะเชื่อว่าการที่ลูกบวชให้สามารถช่วยพ่อแม่ให้ได้
เกาะชายผ้าเหลืองไปสู่สวรรค์ได้

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏพิธีการบวช จำนวน 5 เรื่อง คือ
ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด, ได้ดีเพราะช้อนกะลา, นายสุกกับนายดิบ, พังไม่ได้ศัพท์จับใบ
กระเดียด, หัวล้านนอกครู, สามเณรแก้ว ดังตัวอย่างนิทาน

สมัยหนึ่งเมื่อพันปีล่วงมาแล้ว มีกระต่ายคนหนึ่งได้เข้าบรรพชาในพระพุทธศาสนา
ในสำนักอาจารย์แห่งหนึ่ง เพื่อต้องการเรียนวิชาทุก ๆ อย่าง
(เรื่อง ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

กล่าวถึงตระกูลคนยากจนนั้น มีลูกชายคนหนึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับบุตร
เศรษฐี บิดามารดาไปฝากวัดอาจารย์เดียวกันกับบุตรเศรษฐี แต่ลูกคนจนก็มีนิสัยชอบ
ขยันหมั่นเรียนวิชาที่อาจารย์สอน สิ่งที่ไม่รู้จักถามอาจารย์ อาจารย์ก็แนะนำให้ ต่อมา
เด็กทั้งสองก็โตใหญ่ อายุได้ 20 ปี อาจารย์ก็พาไปหาบิดามารดาชายทั้งสองตระกูลนั้น
ว่าให้อุปสมบท ตระกูลทั้งสองก็ตกลงให้อุปสมบทตามที่อาจารย์บอก
(เรื่อง ใต้ดีเพราะช้อนกะลา จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

กาลครั้งหนึ่งยังมีสามีภรรยาคนหนึ่ง มีลูกสาว 2 คน ชื่ออ้อมกับอุ่น เมื่อทั้งสองโตพอ
ที่จะแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝาได้แล้ว 2 สามีภรรยาจึงจัดการแต่งงานให้ลูกสาว โดย
ให้อ้อมแต่งงานกับทิดสุก ซึ่งผ่านการบวชเรียนแล้วตามความประสงค์ของผู้เป็นพ่อ
ส่วนอุ่นแต่งงานกับนายติบซึ่งยัง ไม่ได้บวชเรียนตามความประสงค์ของผู้เป็นแม่
(เรื่อง นายสุกกับนายติบ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีชายสองคนเป็นเพื่อนที่รักใคร่กันมาก อาศัยอยู่ในละแวก
บ้านเดียวกันแต่มีฐานะแตกต่างกัน ชายคนแรกเป็นลูกชายเศรษฐีมั่งมีเงินทองชื่อว่า
ทิดทอง ส่วนชายอีกคนหนึ่งเป็นลูกชาวนาค่อนข้างยากจน ชื่อว่าทิดถม ทั้งสองคนเคย
เรียนหนังสือจากโรงเรียนวัดมาด้วยกัน เป็นศิษย์วัดเดียวกัน มาจนกระทั่งได้บวชเรียน
อยู่วัดเดียวกันอีก
(เรื่อง หัวล้านนอกครู จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

กล่าวคือมีชายหญิงชราผัวเมียคู่หนึ่ง เป็นคนชรามากแกมีลูกชายคนหนึ่ง เมื่อลูกชาย
อายุครบบวช ก็จัดให้บวช 1 พรรษา เมื่อสึกออกมาพ่อแม่ได้ส่งขอหญิงบ้านอื่นให้เป็นเมีย
ได้แต่งงานตามประเพณี
(เรื่อง ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

1.3.3 พิธีแต่งงาน

การแต่งงาน เป็นการที่ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายต่างมีความยินยอมพร้อมใจกันที่จะเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อความราบรื่นและผาสุกของครอบครัว มีความพร้อมที่จะยอมล้มหัวจมท้าย กล้าเผชิญกับสถานการณ์ต่ออันจะพึงมีในวันข้างหน้า (คณะราชครู. 2531 : 59) ตามประเพณีนิยมที่คนไทยได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาในพิธีแต่งงานนั้น ฝ่ายชายให้ผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือไปทาบถามสู่ขอต่อผู้ใหญ่วฝ่ายหญิง เมื่อเป็นที่ตกลงกันแล้วก็จะทำพิธีหมั้นและแต่งงานต่อไป

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏพิธีแต่งงาน จำนวน 8 เรื่อง คือ ตาบอดตาใส, ตำนานถนนสามชุก - หนองผักนาก, ปัญหาประเสริฐเจ้าวงจัน, พังไม้ได้ศัพท์จับใบกระเดียด, นางอุทัย, เลือกสะใภ้, พระยากง พระยาพาน ดังตัวอย่างนิทาน

วันต่อมา เศรษฐีบ้านซึกหวายกับเศรษฐีบ้านสามชุกก็มาที่บ้านของเศรษฐีพันเล็ก พร้อมกันโดยบังเอิญ เศรษฐีบ้านซึกหวาย และเศรษฐีบ้านสามชุกต่างก็สวัสดี และกล่าวว่า จะมาเป็นทองแผ่นเดียวกันกับเศรษฐีพันเล็กพร้อม ๆ กัน ต่างคนต่างก็แนะนำลูกชาย ชื่อลูกชายของตนเอง และแย่งกันพูดว่าจะมาสู่ขอพิมาให้ลูกชายของตน โดยไม่เกี่ยง เรื่องเงินสินสอดทองหมั้น ต้องการเท่าไรจะให้ป่าวไพร่ขนมาให้
(เรื่อง ตำนานถนนสายสามชุก - หนองผักนาก จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มีเศรษฐีสองผิวเมีย มีทรัพย์สมบัติมั่งคั่งมาก มีบุตรชาย 1 คน เป็นคนที่ชอบเป็นนักเลงเจ้าชู้ ไม่ค่อยเชื่อฟังถ้อยคำของบิดามารดา อยู่มาวันหนึ่งเศรษฐีผู้เป็นบิดามารดาจึงได้ปรึกษากันว่า ลูกชายของเราอายุสมควรจะมีครอบครัวได้แล้ว จึงได้ปรึกษาในการที่จะไปสู่ขอลูกสาวของเศรษฐีตรงหน้าบ้านเอามาเป็นสะใภ้ เพราะหญิงคนนี้มีนิสัยดี กิริยาวาจาสุภาพ แต่รูปร่างไม่สวย ผิวดำ เมื่อเป็นที่ตกลงกันแล้ว จึงได้จัดเต้าแก่ไปสู่ขอ

(เรื่อง ปัญหาประเสริฐ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

อยู่มาคราวหนึ่ง เจ้ากงจิ้นคุมสำเภาจากเมืองจิ้นเข้ามาค้าขายที่เมืองลพบุรีและ
คราวนี้เอง เจ้ากงจิ้นได้พบกับสาวงามเข้าคนหนึ่งชื่อว่า นางนงปะจันทร์ นางเป็นคน
สวยถูกใจเจ้ากงจิ้นมาก เมื่อสุดที่จะหักห้ามใจได้แล้ว เจ้ากงจิ้นก็ไปทาบถามขอนาง
นงปะจันทร์กับบิดามารดาของนาง ซึ่งทางฝ่ายบิดามารดาก็ไม่ขัดข้องยอมยกให้แก่
โดยดี...

เมื่อทางฝ่ายบิดาของนางนงปะจันทร์ไม่ขัดข้อง เจ้ากงจิ้นก็หมั้นนางไว้ก่อนและ
นัดว่าอีก 1 ปี เจ้ากงจิ้นจะขนเครื่องขันหมากและของแต่งงานมาจากเมืองจิ้น

(เรื่อง เจ้ากงจิ้น จากหนังสือ นิทานไทย)

1.3.4 พิธีศพ

พิธีศพ เป็นพิธีที่มีผู้ตาย ญาติพี่น้องจะจัดการบำเพ็ญกุศล
เผาศพ ผังศพ เก็บกระดูก พิธีกรรมต่าง ๆ ในพิธีศพนั้นจะปฏิบัติแตกต่างกันไปตามสถานะ
ของบุคคล

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏพิธีศพ จำนวน 10 เรื่อง คือ ไชยภัก
เบ็คน้ำ, นางนาคพระโขนง, สามอนงค์, จะได้อีกกับใครเอ่ย, แม่ผาค, เจ้าชายกาพหำ
พัง ไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด, นางสร้อยดอกหมาก, ลูกสะใภ้กับแม่ผัว, นิทานโบราณ
ดังตัวอย่างนิทาน

พระเจ้าสาयน้ำผึ้งทรงเสียพระทัยมากได้เชิญพระศพมาพระราชทานพระเพลิงที่
แหลมบางกะจะ และต่อมาได้สถาปนาเป็นพระอารามให้นามว่า วัดพระเจ้าพระนางเชิง
แต่นั้นมา

(เรื่อง นางสร้อยดอกหมาก จากหนังสือ นิทานไทย)

นายมากจากไปแล้ว 8 เดือน นางนาคก็คลอดลูกชายทั้งกลม ชาวบ้านก็เอาไปฝัง
ไว้ระหว่างต้นตะเคียนคู่ในป่าช้าที่วัดข้างหมู่บ้านนั้น

(เรื่อง นางนาคพระโขนง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ฝ่ายบิดาก็ตั้งให้เจ้าชายภาพร่าลูกชายตนเป็นเจ้าเมืองแทนตนต่อไป ต่อมา
ไม่ช้าบิดามหาเศรษฐีก็ได้ถึงแก่ความตายไป แล้วเจ้าชายภาพร่าก็บ่าวร้องเสนา
อำมาตย์ประชุมราษฎรเข้าเฝ้าศพบิดาของตนแล้วก็จัดให้มีพิธีบำเพ็ญกุศล 7 วัน
7 คืน แล้วก็นำศพเจ้าเมืองขึ้นเผาในประสาธต้งเมรุเสร็จแล้ว ฝ่ายเจ้าชาย
ภาพร่าก็ทรงสั่งสอนให้ชาวเมืองนั้น อยู่ในศีลธรรมอันดีงาม และให้มีความสุข
ตลอดไป

(เรื่อง เจ้าชายภาพร่า จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

แม่หมาเที่ยวตามหาลูกจนไปพบที่บ้านเศรษฐี ลูกสาวคนโตอายุผัวคว่ำ ไม่ไล่ตีแม่หมา
ตกจากบ้านเขาและหลังหัก แม่หมาตะเกียกตะกายไปจนถึงกระท่อมลูกสาวคนเล็ก ลูกสาว
จำได้วิ่งมาอุ้มแม่ไปพยาบาล แม่หมาทนเจ็บไม่ไหวขาดใจตาย สองผัวเมียนำร่างไปเผา
และเก็บกระดูกห่อผ้าไว้

(เรื่อง แม่หมา จากหนังสือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน)

ลูกสาวคนเล็กรีบเดินทางไปหาแม่ วังข้างหยุดข้าง จนมาถึงบ้านแม่และได้พยาบาล
ดูแลแม่ได้ 3 วัน แม่ตายไป ลูกสาวคนเล็กเสียใจมากที่ยังไม่ได้ตอบแทนพระคุณแม่เลย
จึงจัดการฝังศพไว้ใกล้ ๆ กระท่อมด้วยความรักและอาลัยแม่

(เรื่อง สามอนงค์ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากการศึกษาการดำเนินชีวิตจะเห็นว่า วิถีชีวิตนั้นมีหลากหลาย
แตกต่างไปตามฐานะของผู้กระทำ ถ้าเป็นบุคคลที่มีฐานะพิธีกรรมอาจจะโอ้อ่า หากเป็นชาวบ้าน
ธรรมดาพิธีกรรมอาจทำเฉพาะเพียงความเชื่อเท่านั้น

2. การดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคม เป็นวิถีชีวิตของผู้คนที่มีแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตาม
ระเบียบที่สังคมได้กำหนดขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินชีวิตร่วมกัน และปฏิบัติสืบต่อกัน
โดยเป็นที่ยอมรับในสังคม

จากการศึกษานิทานพื้นบ้านภาคกลาง ปรากฏการดำเนินชีวิตในสังคมตามลักษณะ
ดังนี้

2.1 สังคมครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะการอยู่ร่วมกันเป็น
สังคมได้จะต้องมาจากครอบครัว และแต่ละครอบครัวจะต้องมีหัวหน้าหรือผู้นำ เพื่อชี้นำให้ผู้คน
ในสังคมมีความเข้าใจกัน

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏวิถีชีวิตที่มีลักษณะสังคมครอบครัว ดังนี้

2.1.1 ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

พฤติกรรมที่ตัวละครแสดงออกในนิทานเป็นลักษณะที่มีความรัก
ความห่วงใย ความเอื้ออาทรของพ่อแม่ที่มีต่อลูก พฤติกรรมดังกล่าวเกิดขึ้นได้ทั้งมนุษย์และสัตว์
จากนิทานพื้นบ้านปรากฏความสัมพันธ์ภายในครอบครัว จำนวน
4 เรื่อง คือ ความกตัญญูของลูกวัว, ดาวลูกไก่, หัวล้านนอกครุ, ปลาสลิด ดังตัวอย่างนิทาน

เช้าวันหนึ่งแม่วัวจะออกไปหาอาหารเหมือนอย่างเคย จึงสั่งกับลูกน้อยว่าลูกจะ
แม่จะออกไปหาอาหาร ลูกอย่าออกไปเล่นข้างนอกถ้าจะ เพราะนอกถ้ำมีอันตราย
เต็มไปหมด ลูกยังเล็กนักช่วยตัวเองยัง ไม่ได้ ขอให้เล่นอยู่แต่ในถ้ำจนกว่าแม่จะกลับมา
นะลูก

(เรื่อง ความกตัญญูของลูกวัว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

แม่ไก่จึงไปรื้อาลูกไก่ทั้ง 7 ตัว สั่งเสียให้ลูก ๆ รักใคร่ช่วยเหลือกัน และให้
สำนึกในบุญคุณของตากับยาย และรู้จักตอบแทนบุญคุณเมื่อมีโอกาส ลูกไก่ทั้ง 7 ตัว
ได้ฟังแม่ไก่พูดเช่นนั้น ต่างพากันร้องไห้คร่ำครวญอาลัยแม่

(เรื่อง ดาวลูกไก่ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เมื่อไม่สามารถจะขัดขวางได้พ่อแม่จึงต้องยอมให้ทั้งสองคนไปตามทางของเขา
และตกเตือนขอให้ระวัง เมื่อระวังตัวให้ดี ทั้งสองคนรับคำพ่อแม่ของตนแล้ว เริ่มออก
เดินทาง เข้าไปในป่าลึกตั้งแต่เพลานั้น

(เรื่อง หัวล้านนอกครุ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ให้ เอ้อ ต้องจากกันแม่ เพราะแม่ไปอยู่กับลูกไม่ได้ ลูกจะอยู่กับแม่ก็ไม่ได้ ก็จะต้องจากกัน เพราะลูก 2 คน ซึ่งเป็นมนุษย์เป็นพี่น้องกัน ขอให้ความรักใคร่กัน อย่าทิ้งอย่างกว้างกัน ไปไหนจะไปด้วยกัน จงมีความรักใคร่ปรองดองกันเป็นอันดี ฝ่ายพี่ก็คอยดูแลน้อง น้องก็ต้องเชื่อฟังคำพี่

(เรื่อง ปลาสลิด จากงานวิจัยของ จันทรศรี สุปัญญกร)

จากนิทานพบว่า เมื่อพ่อแม่จะต้องจากลูกก็เกิดความห่วงใย จึงสั่งเสียและอบรมให้ลูกรู้จักระมัดระวังอันตรายต่าง ๆ มีความรักใคร่ในพี่น้อง ตลอดจนสอนให้ลูกมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

2.1.2 การอบรมสั่งสอน

การดำเนินชีวิตในสังคมที่จะให้เป็นแนวทางเดียวกัน ผู้คนในสังคมนั้นจะต้องมีความรู้ ความรู้ต่าง ๆ อาจได้จากประสบการณ์ของตนเองหรือจากการอบรมสั่งสอน ซึ่งการอบรมสั่งสอนของคนสมัยก่อนมิได้บอกตรง ๆ แต่จะให้รู้จักคิด และตีความสัญลักษณ์ต่าง ๆ

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏพฤติกรรมการอบรมสั่งสอน จำนวน 8 เรื่อง คือ อีกา, นางสร้างกรรม, ลูกรักเอาไว้หลัง ลูกชังเอาไว้หน้า, สัตว์สี่เกลอ เกร็ดเพื่อนบ้าน, สามภรรยาเป็นคนยากจน, ขยันจึงมี, ปลาสลิด ดังตัวอย่างนิทาน

มีครอบครัวหนึ่งมีเงินทอง ก่อนตายแบ่งสมบัติให้ลูก 2 คน แล้วสอนว่า ให้กินข้าวเย็นก่อนเที่ยงเล่มใหญ่จะดับ เอื้อมิได้ถึงก็ให้พ่อค้าพอยิบ พ่อสอนให้รู้จักประหยัด ให้รู้จักหยิบจักคันคว่ำเล็ก ๆ น้อย ๆ อันใดที่พอจะใช้จนหมดก็ให้เหลือไว้

(เรื่อง ขยันจึงมี จากงานวิจัยของ กิ่งแก้ว เพ็ชรราช)

การที่นายพังจะได้รับความสุขความเจริญก็เพราะประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของบิดามารดาไม่เกียจคร้าน จึงได้ประสบความสุขความเจริญทุกประการ

(เรื่อง เกร็ดเพื่อนบ้าน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

2.1.3 การควบคุมสมาชิกในครอบครัว

การอยู่ร่วมกันในครอบครัว ผู้นำครอบครัวจะวางกฎระเบียบ เพื่อเป็นแนวในการดำเนินชีวิต หากสมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามจะได้รับการยกย่องและได้รับ สิ่งที่ดีตอบแทน แต่ถ้าสมาชิกในครอบครัวฝ่าฝืนก็จะได้รับการลงโทษ

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏการควบคุมสมาชิกในครอบครัว จำนวน 10 เรื่อง คือ สุวรรณสาม, กลองวิเศษ, ไข่นกเบ็ดน้ำ, คนปากเสีย, ความกตัญญูของลูกวัว ปลาบู่ทอง, นายพุทไธ, อีกา, ยายกับตา, เกียจคร้าน ดังตัวอย่างนิทาน

ตัวอย่างนิทานที่สมาชิกในครอบครัวได้รับสิ่งที่ดีตอบแทน

เมื่อทั้งสองตายายได้ทราบขึ้น ก็ขอร้องให้กบิลักษ์นำพาไปหาศุสุวรรณสาม กบิลักษ์ก็ทำตามแบกและจูงทั้งสองตายายไปหาศุสุวรรณสาม พอไปถึงทั้งสองคนก็ อ้อนวอนร้องไห้โอดโอยอ้างความดีของสุวรรณสามตั้งแต่ครั้งที่เข้ามาแล้ว จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย ขอวิงวอนเทพดาเจ้าทั้งหลายลงมาช่วยชุบร่างของ สุวรรณสามให้ฟื้นขึ้น และแล้วก็สมความปรารถนา เทวดาก็มาชุบร่างของสุวรรณสาม ให้ฟื้น ทั้งสามแม่ลูกก็พากันกลับไปถึงเคหสถาน

(เรื่อง สุวรรณสาม จากงานวิจัยของ สุนทรี ดวงทิพย์)

เทวดาจึงบอกว่า ฉันขอบใจตายายมากจริง ๆ ที่ให้อาหารฉันกิน ตายายเป็นคนดี ฉันจะช่วยให้ตายายมีความสุข ตากับยายเอากล่องนี้ไปเถอะ มันเป็นกลองวิเศษ ถ้าตายาย อยากได้อะไรก็จะบอกกับกลองนี้ แล้วตีกลองขึ้นก็จะได้สมใจ

(เรื่อง กลองวิเศษ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

วัวทั้งสองแม่ลูกต่างอ้อนวอนให้เสือกินจนเสือกใจอ่อน เอาเถอะข้าจะไม่กินเจ้า ทั้งสองแล้วเพื่อเป็นการตอบแทนความดีของเจ้าทั้งสอง แม่วัวมีความซื่อสัตย์รักษาสัญญา ลูกวัวมีความกตัญญูจึงกลับไปที่อยู่ของเจ้าเถอะ

(เรื่อง ความกตัญญูของลูกวัว จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ตัวอย่างนิทานที่สมาชิกในครอบครัวทำผิดจึงได้รับโทษ

อยู่มาวันหนึ่ง หลานชายออกไปเดินเล่นนอกไร่ ทั้งไร่ทั่วไร่เงาไว้ อีกาซึ่งแอบ
อยู่บนต้นไผ่ก็ลงมากินเมล็ดถั่วเมล็ดงาไปเจ็ดเมล็ด เจ็ดทะนาน เมื่อยายรู้เรื่อง
ยายก็ดำ เมื่อตามมา ตาก็ดี แต่ว่าหลานชายไม่เฝ้าไร่ปล่อยให้อีกาทำลายถั่วกินงาได้
(เรื่อง ยายกับตา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

แม่จึงตัดพ้อต่อว่า แต่ลูกชายก็ยืนยันว่าไม่รู้จัก แม่ได้ยืงดังนั้นจึงกล่าวว่าถึงจะ
จาไม่ได้ก็ไม่เป็นไร แต่ขอให้ลูกชายลูกสะใภ้กินขนมเงินก่อน แล้วจึงดักขนมเงินยื่นให้
ฝ่ายลูกชายเกิดความจุนเจียวเพราะอับอายภรรยา จึงคว้าหาขนมเงินทั้งลงทะเล
จนหมด แล้วเดินจากไป

สายใยแห่งความรักเส้นสุดท้ายของแม่ขาดสะบั้นลง สุดท้ายแม่จะกลืนไว้ได้ จึงยกมือ
ชี้ไปที่ลูกชาย อีกมือหนึ่งชี้กวาดไปยังท้องทะเล แล้วสาปแช่งให้ลูกชายเป็นอีกาให้สมกับ
ความใจดำหากินด้วยการแอบขโมยและอ้าปากดื่มน้ำจากฟ้า
(เรื่อง อีกา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ทั้งสี่คนหาความเดือดร้อนรำคาญใจให้พ่อแม่เสมอ และไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานเลย
ตั้งแต่มีบุตรสาวทั้งสี่แล้ว เศรษฐีก็ยากจนลง ในที่สุดก็ไม่มีเงินจะเลี้ยงดูอีกต่อไปจึง
ปรึกษากับภรรยาว่าควรจะทำอะไรทั้งสี่คนไปเสี่ยงโชคชะตา
(เรื่อง คนปากเสีย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

2.1.4 การมอมมรดก

การมอมมรดก เป็นการที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่มอมทรัพย์สินเงินทอง
หรือของมีค่าแก่บุตรหลานหรือผู้มีพระคุณ เพื่อให้ครอบครองและรักษาต่อไป
จากนิทานพื้นบ้านภาคกลางมีเรื่องการมอมมรดก
จำนวน 2 เรื่อง คือ เมขลา - รามสูร และเม็ดมะขาม ดังตัวอย่างนิทาน

วันหนึ่งเกิดความคิดดีจึงพานางไปถวายให้เป็นนางสนมของพระอินทร์ หมายถึงนางจะได้ยู่ดีวิมานไม่เที่ยวเล่นไปในที่ทั้งปวงเหมือนแต่ก่อน พร้อมกับที่ถวายธิดาพญามังกรก็ถวายดวงแก้วให้พระอินทร์ไปด้วย เห็นว่าเป็นของดีควรแก่การมีของพระอินทร์มากกว่าตน พระอินทร์ก็รับไว้และให้นางเมขลาเป็นผู้ดูแลรักษาแก้วดวงนั้นไว้ให้ดี

(เรื่อง เมขลา - รามสูร จากหนังสือ คติชาวบ้าน)

นางรู้ว่าตัวเองคงจะอยู่ได้อีกไม่นาน ด้วยความเป็นห่วงลูกทั้งสอง อยากให้ลูก ๆ เป็นฝั่งเป็นฝา ดังนั้นวันหนึ่งนางจึงเรียกลูกทั้งสองมาปรึกษาหารือ และจัดแบ่งสมบัติที่เป็นทรัพย์สินเงินทองพร้อมด้วยที่ดินให้แก่ลูกทั้งสอง ต่อมานางก็ป่วยหนัก นางจึงเรียกลูก ๆ เพื่อมอบสมบัติชิ้นสำคัญชิ้นเดียวที่สามิได้มอบไว้ นางกล่าวกับลูก ๆ ว่า สิ่งนี้แหละเป็นสิ่งที่ช่วยยให้พ่อกับแม่มีฐานะร่ำรวย นางส่งถุงให้ลูกคนละถุงแล้วกล่าวว่า นี่เอาไปคนละถุง แล้วใช้ให้เกิดประโยชน์นะลูก

(เรื่อง เม็ตมะขาม จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากนิทานพบว่าการมอบมรดกในลักษณะมอบสิ่งของที่มีค่า

แก่ผู้มีพระคุณและแบ่งปันทรัพย์สินเงินทองให้แก่ลูก ๆ ด้วยความยุติธรรม

2.2 สังคมเมือง

สังคมเมือง มีวิถีชีวิตในการดำเนินชีวิตของผู้คนใหญ่กว่าสังคมครอบครัว เพราะสมาชิกของสังคมเมืองจะมีผู้คนทุกระดับชั้น ดังนั้นวิถีชีวิตต่าง ๆ จึงมีส่วนที่ต่างจากสังคมครอบครัว ดังนี้

2.2.1 การปกครอง

เนื่องจากสังคมเมืองมีสมาชิกมากมาย จึงต้องมีกฎระเบียบไว้เพื่อให้สมาชิกในสังคมมีการดำเนินชีวิตในแนวทางเดียวกันเพื่อความสงบสุขของสังคม หากมีใครทำผิดกฎระเบียบที่วางไว้จะต้องมีการไต่สวนและตัดสินคดีความตามความเหมาะสม

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏการปกครองจำนวน 2 เรื่อง คือ
เคราะห์ของตาจัน และ คนปากเสีย ดังตัวอย่างนิทาน

คดีนี้เป็นคดีสุดท้าย จำเลยถูกหาว่าใช้ก้อนอิฐขนาดใหญ่ขว้างถูกตาม้าพระที่นั่งแตก
แต่เราเห็นว่ากรกระทำของตาจันผู้เป็นจำเลยได้กระทำไปโดยเจตนาดีไม่ได้กลั่น
แกล้งจะให้ม้าต้องได้รับบาดเจ็บ และโดยที่ม้านั้นเป็นม้าของเรา เราจึงอนุญาต
ยกโทษให้แก่จำเลย

(เรื่องเคราะห์ของตาจัน จากหนังสือ นิทานไทย)

ขณะที่นางทั้งสี่คนลอยอยู่ในแพได้พบกับเรือโจรสลัดหัวหน้าโจรสลัดรับนางทั้งสี่
ไปเลี้ยงไว้บนเรือ ได้ถามความเป็นมาเมื่อหัวหน้าโจรสลัดทราบนิสัยใจคอของนางทั้งสี่
แล้ว พัดคนโตที่กินจุก็ให้ไปอยู่ห้องครัว ทาหน้าที่แม่ครัวจะกินอะไรก็ได้ตามใจชอบ
คนที่สองชอบลักขโมยก็มอบหน้าที่ให้ถือกุญแจหีบสมบัติ คนที่สามชอบคบชู้ก็ให้เป็นภรรยา
หัวหน้าโจร นางจะได้มีความละเอียดไม่กล้าทำอีก คนสุดท้ายให้อยู่ในเรือโดยไม่มีหน้าที่
อะไร ทั้งสามคนเปลี่ยนนิสัยได้และอาศัยอยู่ในเรือโจรสลัดอย่างมีความสุข ส่วน
น้องคนสุดท้ายเป็นคนปากเสียแก้ไม่ได้ อยู่ในเรือโจรสลัดได้ไม่นานก็ก่อเรื่องวุ่นวาย
โดยยุแหย่น้องโจรสลัดให้เข้าใจผิดกันเกิดทะเลาะวิวาททุบตีกัน หัวหน้าโจรสลัด
ทราบเรื่องเห็นว่าไม่สมควรให้นางอยู่ต่อไปจึงให้ลอยแพไปอีก

(เรื่องคนปากเสีย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

2.2.2 การมีหัวหน้า

การที่ผู้คนดำเนินชีวิตร่วมกันเป็นสังคมใหญ่ ๆ เพื่อการอยู่รอด
ปลอดภัยของสมาชิกในสังคม จึงต้องมีหัวหน้าไว้คุ้มครองป้องกัน และคอยให้คำแนะนำในสิ่ง
ที่เหมาะสม

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏการมีหัวหน้าจำนวน 3 เรื่อง คือ
นกเลิอกพระยา, หัวหน้าพ่อค้าเกวียน, เคราะห์ของตาจัน ดังตัวอย่างนิทาน

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว นกทั้งหลายบังเกิดความคิดขึ้นว่าการอยู่โดยไม่มีเจ้านาย
ปกป้องคุ้มครองนั้นทำให้ไม่มีกำลังจะรักษาตัวให้พ้นอันตรายได้ นกต่าง ๆ ได้แก่
นกยูง นกแร้ง นกเข็กเต้า นกตะกรุม นกคุเหว่า นกกระเรียน นกฟิราบ กา หงส์
และนกอื่น ๆ ทั้งหลายก็มาประชุมพร้อมกัน จะยกย่องนกใดคนหนึ่งขึ้นเป็นพระยา
เพื่อเอาไว้ป้องกันภัย อันตรายแก่ฝูงนกทั้งหลาย

(เรื่องนกเลือกพระยา จากหนังสือ คติชาวบ้าน)

ครั้นพวกพ่อค้าเกวียนได้นอนพักกันอยู่ใต้ต้นไทร ขณะนั้นฝนงู้มันไม่เดินออกมาจาก
ต้นไทรก็พบบ่อค้าเกวียนมานอนพักอยู่ นึกแปลกใจก็เดินตรงไปเข้าฝืนบอกว่าให้ไป
ตัดไม้กิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันออกนั้นเมื่อน้ำยังอยู่ข้างใน พอหัวหน้าพ่อค้าเกวียนตื่นขึ้นก็
บอกพวกช่วยกันไปตัดกิ่งไม้ที่นางไม้เข้าฝืน พอตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันออกก็มีน้ำ
ยังอยู่ข้างใน ก็นึกแปลกใจช่วยกันตัดออกทุกกิ่ง แต่ละกิ่งมีของอยู่ข้างใน ได้เมียบ้าง
ได้อาหารบ้าง ได้เพชรได้พลอยบ้าง

(เรื่องหัวหน้าพ่อค้าเกวียน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

มูลคดีที่ตาจันต้องเป็นจำเลยทั้งสี่ เรื่องนี้เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาอย่างสุขุม
และพิจารณาตามความยุติธรรม และความเป็นจริงมากกว่าในแง่กฎหมายเห็นเป็น
คดีที่จะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อขอรับพระราชทานพระบรม
ราชวินิจฉัย จึงจดข้อหาโจทก์และถามคำให้การจำเลยมาสำนวนขึ้นกราบบังคม
ทูลพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อทรงตรวจสำนวนสอบโจทก์และจำเลยเสร็จแล้วก็ทรง
พระราชวินิจฉัยด้วยพระปรีชาญาณ จับข้อเท็จจริงได้โดยไม่ต้องสืบสวนทวนพยาน
ให้มากเรื่อง

(เรื่องเคราะห์ของตาจัน จากหนังสือ นิทานไทย)

2.2.3 การควบคุมสมาชิกในสังคม

การควบคุมสมาชิกในสังคมเมืองนี้ ผู้ที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้าจะ
ต้องคอยควบคุมดูแลสมาชิกในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข จึงมีการกำหนดกฎเกณฑ์ไว้
หากสมาชิกใดทำผิดจะได้รับการลงโทษ หากทำไม่ดีจะถูกลงโทษ

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏการควบคุมสมาชิกในสังคม จำนวน

6 เรื่อง คือ เเคราะห์ของตาจัน, คนปากเสีย, ชะนีน้อย, ปริศนา 4 ประการ, สากกระเบือวิเศษ, ดินบาลเศรษฐี ตัวอย่างนิทาน

ตัวอย่างนิทานของผู้ที่ได้รับรางวัล

ความโง่ของตาจันดูเหมือนจะทำให้พระองค์ มีความสงสารมากขึ้น จึงในวันต่อมา ก็รับสั่งให้เจ้าพนักงานนำเตงไม้มาให้อีกผลหนึ่ง คราวนี้พระองค์คว้านเนื้อแดงออกเพียงครึ่งซีก อีกซีกหนึ่งคงมีเนื้อแดงอยู่ตามเดิม แล้วพระองค์ก็บรรจุทองคำลงไปในซีกที่คว้านเอาเนื้อแดงออก แล้วก็บิดฝาให้สนิทเหมือนผลก่อน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ก็เสด็จออกว่าราชการ และทอดพระเนตรเห็นนายจันทมอญเฝ้าอยู่ จึงมีรับสั่งว่า ตาจัน เมื่อวันก่อนฉันให้เตงไม้เอาไปกิน แกล้งเอาไปให้คนอื่นกินเสียวันนี้ฉันจะให้เตงไม้แกล้งไปกินอีกลูกหนึ่ง คราวนี้แกต้องเอาไปกินให้ได้นะ และถ้าหากว่าจะมีใครมาบอกฝ่าบาทให้เขาแต่เพียงครึ่งเดียว อย่าให้เขาทั้งลูกละ

(เรื่องเเคราะห์ของตาจัน จากหนังสือ นิทานไทย)

พระราชาก็ได้ทรงฟังคำกราบบังคมทูลของชายตัดฟันเช่นนั้นและทรงเห็นจริงตามนั้นทุกประการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำขี้สับมาให้เป็นอิสระ และพระราชทานยศข้าวยกของเงินทองอย่างมากมาย ชายตัดฟันก็เลยเป็นสุขตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

(เรื่องปริศนา 4 ประการ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

พระเจ้ากรุงพาราณสียกทัพให้ไปให้เครื่องแพรรณต่าง ๆ มีเพชรนิลจินดา มีนางสนมกรมใน คล้าย ๆ ก็เป็นเสนาบดีเลย พระเจ้ากรุงพาราณสีโปรดปรานบอกหาได้ยากยิ่งเจ้าศรัทธา แล้วพอตายแล้วก็เกิดเป็นเทวดา อยู่ที่ดาวดึงส์ชั้นเดียวกับเศรษฐีที่เสียเงินมาก ๆ ฉะนั้นได้ศรัทธานี้สำคัญ

(เรื่องดินบาลเศรษฐี จากงานวิจัยของ ชนิตา พินธุสาร)

ตัวอย่างนิทานของผู้ที่ได้รับการลงโทษ

ขณะที่นางลอยแคว้งคว้างอยู่ในทะเล นกอินทรีสองตัวผัวเมียบินผ่านมาเห็นเข้า เกิดความสงสารจึงคาบนางไปเลี้ยงไว้ในถ้ำ ผลัดเปลี่ยนกันไปหาอาหารมาให้นางกิน แต่นางก็ยังคงมีนิสัยปากอยู่ไม่เป็นสุข ขณะที่เพื่อนออกไปหาอาหารก็ยุแหย่แหม่นกว่าเพื่อน เจ้าชู้ขอแต่งงานกับตน ครั้นเวลาแม่่นกออกไปหาอาหารก็บอกเพื่อนว่าแม่่นกแอบไปจูจี้กับเพื่อนตัวอื่น ทำให้ตนกับเพื่อนทะเลาะตบตีกัน ครั้นพอสืบสาวราวเรื่องก็ได้รับความว่ามาจากคำยุแหย่ของนางวี่ นกอินทรีจึงคาบนางไปทิ้งทะเล ในที่สุดนางวี่ก็จมน้ำตาย ร่างกายเป็นอาหารของเต่าปลาเหลือแต่หัวกะโหลกลอยไปติดอยู่ที่ทำนน้ำไถลัด

(เรื่องคนปากเสีย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

เมื่อไทรานาลูกชะนีน้อยมาให้สนมเอก นางได้พาลูกชะนีไปขังไว้ นางชะนีน้อย ตามมาแย่งลูกคืน เกิดการต่อสู้กันขึ้น พอดีพระราช เสด็จมาจึงช่วยปกป้องนางชะนีไว้ นางฟ้าได้มาช่วยเสกให้นางชะนีกลับเป็นพระมเหสีเหมือนเดิม

เมื่อความจริงถูกเปิดเผยขึ้น สนมเอกกับไทรจึงถูกเนรเทศออกจากเมือง กลายเป็นคนวิกลจริตไป ส่วนพระราช พระมเหสี และพระราชธิดา ปกครอง บ้านเมืองอย่างมีความสุขสืบไป

(เรื่อง ชะนีน้อย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

พอถึงบ้านไม่รอช้าเรียกเมียมานั่งแล้วพูดว่า อยู่กันมานานแล้วนางแกล้งมากจะขูบชีวิตาให้ใหม่ เมียไม่ทันพูดอะไรนายอาเภอก็หยิบสากระเบือออกมาอย่างถนัดมือ ยกขึ้นต้อย่างเต็มแรงลงที่หัวของเมีย พร้อมกับพูดว่าไปเข้าห้องกลับออกมาให้เป็นสาว ฝ่ายเมียเลือดสาดเต็มไปหมดชักคั่นชักงอแล้วขาดใจตาย เพราะทุกคนมัดตะลึงช่วยไม่ทัน นายอาเภอดิคุคเพราะฆ่าเมียโดยเจตนา

(เรื่องสากระเบือวิเศษ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

3. ความเชื่อ

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือหรือยึดมั่นในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทั้งที่มีตัวตน หรือไม่ก็ตามว่าเป็นความจริงหรือมีอยู่ การยอมรับนับถือนี้อาจจะมีหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะมาพิสูจน์ได้ หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้พิสูจน์ให้เห็นจริง เกี่ยวกับสิ่งนั้นได้ (บุปผา ทวีสุข. 2526 : 156)

ความเชื่อเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยมาช้านาน แม้ปัจจุบันความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์จะเจริญมากขึ้น แต่อิทธิพลความเชื่อต่าง ๆ ยังเป็นวิถีชีวิตของผู้คนตลอดเวลา

การศึกษานิทานพื้นบ้านภาคกลางปรากฏความเชื่อตามลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญ

การทำบุญถือว่าเป็นการสร้างกรรมดี ผู้ที่สร้างกรรมดีย่อมได้รับผลดีตอบแทน และทำให้ชีวิตมีความสุข นอกจากนี้ยังเชื่อว่าผลของการทำบุญเมื่อตายแล้วจะได้ไปสวรรค์ และอันสงฆ์แห่งผลบุญทำให้ไปเกิดใหม่

จากนิทานพื้นบ้านภาคกลาง ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับการทำบุญที่ผลบุญให้ไปเกิดใหม่ จำนวน 11 เรื่อง คือ ดาวจระเข้, ดาวลูกไก่, เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร, แม่ชี, สรรพสิทธิ์, สามเณรแก้ว, มณโฑ, ดินบาลเศรษฐี, ทำบุญไม่เจตนา, แรงศรัทธา, แรงอธิษฐาน ดังตัวอย่างนิทาน

เศรษฐีไปเข้าฝันภรรยาให้รู้ว่าได้ฝังสมบัติไว้ใต้สะพานให้ภรรยาไปบูชาทรัพย์สมบัติเหล่านั้นขึ้นมา แล้วนำไปทอดกฐิน ภรรยาทำตามความฝันด้วยอันสงฆ์แห่งผลบุญทำให้เศรษฐีไปเกิดเป็นดวงดาวบนท้องฟ้า ที่เราเรียกว่าดาวจระเข้ จนตราบนานทุกวันนี้

(เรื่อง ดาวจระเข้ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

มฆมาณพคิดสร้างศาลาหลังหนึ่ง นางสุธรรมารู้ว่าผู้สร้างศาลาก็ต้องมีข้อฟ้า
ใบระกา จึงไปจ้างช่างแกะข้อฟ้าใบระกาไว้เลย คราวนี้เมื่อยกศาลาขึ้นแล้ว
นายช่างก็บอกว่าลืมข้อฟ้าใบระกา ถ้าหากไม่มีข้อฟ้าใบระกาก็ไม่เป็นศาลา มฆมาณพ
จึงให้บริวารไปหาซื้อที่ไหน ๆ ก็ไม่มี มฆมาณพรู้ว่านางสุธรรมามีข้อฟ้าใบระกาจึงขอซื้อ
ต่อจากนาง แต่นางสุธรรมาไม่ยอมขายให้ บอกว่าถ้าจะให้มีส่วนบุญด้วยก็จะให้
มฆมาณพจึงต้องยอมให้นำข้อฟ้าใบระกาไปติดไว้ที่ศาลานั้น....

เมื่อตายจากชาตินั้นแล้ว มฆมาณพนั้นไปเกิดเป็นพระอินทร์ ฝ่ายนางสุธรรมาก็ไป
เกิดเป็นเมื่อยอยู่บนสวรรค์เช่นเดียวกัน"

(เรื่อง มฆมาณพ จากงานวิจัยของ สุนารี ดวงทิพย์)

3.2 ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม

กฎแห่งกรรมเป็นหลักธรรมประการหนึ่งในทางพุทธศาสนา ที่มุ่งสอนให้
คนทำความดี เพราะเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว จากการศึกษาในทานพื้นบ้านได้สะท้อน
ความเชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม จำนวน 10 เรื่อง คือ ความสัจจะ, เจ้าชายกาฬรา
ทาเองเป็นเอง, นายคดกับนายตรง, นายพุทไธ, เห็นกงจักรเป็นดอกบัว, นางอุทัย, แม่ชี
นภยางได้ญาณสมบัติ, พระเจ้าอุเทน ดังตัวอย่างนิทาน

จ๊กกะนะกลับมาบ้านนำความไปแจ้งแก่พี่ชายว่า จันจับกระต่ายได้ตัวหนึ่งและ
ปล่อยมันไป พี่ชายได้ฟังก็โกรธมาก กลับด่าว่าเจ้าจ๊กกะนะหลายประการ ส่วนเจ้า
จ๊กกะนะก็ไม่ว่ากระไรพี่ชาย แล้วเดินเข้าไปหามารดา แล้วหมอบคลานเข้าไปแทบเท้า
ของมารดา กลับตั้งสัตย์อธิษฐานด้วยวาจาว่า ยโตหิ ชาโตนา ภิกขานามิ เป็นต้น
ว่าตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดมา ไม่ได้มีจิตคิดจะแก่งแย่งฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ อัจฉาสัตว์
ให้ได้รับความทุกข์เวทนา ที่มีชีวิต เป็นต้น ให้ถึงซึ่งความตาย ด้วยเดชความสัจจะ
ของข้าพเจ้านี้ขอให้โรคในกายแห่งมารดาของข้าพเจ้าจงหายไปเถิด ครั้นจบคำอธิษฐาน
ของเจ้าจ๊กกะนะ โรคในกายแห่งมารดาของเจ้าจ๊กกะนะก็อันตรธานหายไป

(เรื่อง ความสัจจะ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ครั้งหนึ่งวันทะกุมารแลไปเห็นเปรตคนหนึ่ง รูปร่างใหญ่โตมโหฬาร รูปพรรณ
 สัณฐานน่ารักใคร่ วันทะกุมารแลเห็นกงจักรบนหัวเปรตนั้นเป็นดอกบัวน่ารักใคร่
 แลเห็นเลือดไหลตามตัวนึกว่าสร้อยสังวาล อยากได้จึงเดินตรงเข้าไปหาเปรตคนนั้น
 แล้วยกมือขึ้นไหวว่า ข้าขอคอกบัวบนหัวท่านเถิด กับสร้อยสังวาลด้วยสวยงามดีน่ารัก
 เปรตคนนั้นจึงเล่าบอกแก่ชายนั่นว่า เจ้านี้เจ้าจะเอาคอกบัวหรือ นี่ไม่ใช่คอกบัวนะ
 คือกงจักรพัดบนหัวข้าจนเลือดไหลลงไปตามตัว เจ้าจะเห็นเป็นสังวาลไม่ใช่คอก
 นี่เลือดเราโดยตรง วันทะกุมารก็ไม่เชื่อฟังแก่เปรตนั้นเล่าบอก เพราะเวรกรรมที่
 ได้ทำแก่บิดามารดาจึงได้เห็นทนต์ตาเช่นนี้ แล้วเปรตคนนั้นก็ส่งกงจักรให้ วันทะกุมาร
 เมื่อได้รับกงจักรแล้วก็ได้รับทุกข์เวรกรรมอย่างเวทนาแสนสาหัส
 (เรื่อง เห็นกงจักรเป็นคอกบัว จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

3.3 ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์และการเสี่ยงทาย

โหราศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยการพยากรณ์โดยอาศัยดาราศาสตร์
 เป็นหลัก (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 884) ในเรื่องโหราศาสตร์จะรวมถึงการเสี่ยงทาย
 เพราะการเสี่ยงทายเป็นการทำนายโชคด้วย

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และการเสี่ยงทาย
 จำนวน 17 เรื่อง คือ กระต่ายสามขา, ชะนีน้อย, ขรวิดาเถร, เจ้าชายกาพริ
 ดาอยู่กับเสือ, เถรทองคนไร้อาชีพ, พระหมอดู, ลั่นทอง, คนจน, หัวเบ็ดให้คู่
 เห็นกงจักรเป็นคอกบัว, อย่างลืมนคนแก่, ท้าวแสนปม, พระยาภม พระยาพาน, อาจารย์ทอง
 นางผมหมอม, บ้านคานหาม ดังตัวอย่างนิทาน

ดังนั้นพระราชาก็ให้นางสนมไปตามไพร่เข้ามาทำนาย ไพร่ก็ทำนายว่าขณะที่
 พระราชาเสวยอยู่นั้นจะมีผู้ใหญ่ได้เข้ามาร่วมเสวยด้วย พระราชาสงสัยว่าทำไมถึงมอง
 ไม่เห็นจึงให้เชือกศักดิ์สิทธิ์ ถ้าหากพระราชาสงสัยหรือผดสังเกตุให้ทรงส่งสัญญาณบอก
 ทหารให้เอาเชือกศักดิ์สิทธิ์นั้นขึงดักไว้หากถูกเชือกก็จะปรากฏตัว

(เรื่อง กระต่ายสามขา จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

วันหนึ่งขณะที่ราชการพระมเหสีได้เล่าความฝันให้พระราชฟังว่า มีชะนีตัวหนึ่ง
 นามะพร้าวหัวม้ายศปาก พระราชาบอกว่า ไบราผว่าฝันร้ายจะกลายเป็นดี ว่าแล้วจึงให้
 ไทรทนาย ไทราได้เพ็ดทูลว่าจะได้พระราชธิดาซึ่งจะเป็นกาสีบ้านกาสีเมือง
 (เรื่อง ชะนีน้อย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

คืนวันหนึ่งลั่นทองได้นอนหลับสนิทแล้วฝันว่าบ้านเมืองได้ถูกข้าศึกกลบทำลายจน
 หมดสิ้น แล้วลั่นทองก็ได้ผวาตื่นขึ้นด้วยความตกใจ รุ่งเช้าจึงให้ไทรทนายฝันนั้น
 ไทรทนายว่าบ้านเมืองจะเป็นอันตราย ฉะนั้นภายในกำหนด 3 วัน 7 วัน ห้ามคนใน
 ไม่ให้ออก คนนอกไม่ให้เข้า

(เรื่อง ลั่นทอง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

เมื่อครบกำหนดพระมเหสีก็ประสูติโอรสออกมา พวกหมอหลวงเอาพานทองเข้าไป
 รองรับ เพื่อยุบพวนไปถูกพระนางเข้าเป็นรอย พระยาทรงจึงให้ไทรทนายว่า
 โอรสของพระองค์จะดีร้ายประการใด ไทรลงเลขบวกลบคูณหารอยู่ครู่หนึ่งก็กราบทูลว่า
 ดวงชะตาของพระกุมารนี้เก่งกล้าสามารถยิ่งนัก แต่ทว่าเสียอย่างเดียวเท่านั้นคือจะ
 ทำปิตุมาต

(เรื่อง พระยาทรง พระยาพาน จากหนังสือ นิทานไทย)

เจ้านครไตรตรึงษ์จึงหาวิธีที่จะให้รู้แน่ว่าใครเป็นบิดาของกุมาร จึงให้ไป
 ประกาศให้เจ้าเมืองต่าง ๆ รวมทั้งทวยราษฎร์มาพร้อมกันที่หน้าพระลาน พร้อมทั้ง
 นายแผนมแนยติดมือมาด้วย ถ้ากุมารรับนมจากมือผู้ใดก็ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบิดาของ
 กุมารและจะได้อภิเษกกับนางอุษา

(เรื่อง ท้าวแสนปม จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จะนั้นในวันหนึ่งนางก็ถอนผมของนางใส่ในผอบ แล้วเอากลับมาเจียกมาจากรัก
ข้อความลงไปว่า ถ้าใครเป็นคู่สร้างของนางแล้ว ขอให้พบข้อความนี้และติดตามมาให้
พบกัน แล้วนางก็เอาใส่รวมลงไปในผอบ ปิดฝาสนิทแล้วก็อธิษฐานปล่อยผอบลอยน้ำไป
(เรื่อง นางผมหอม จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ครั้งหนึ่งแผ่นดินว่างกษัตริย์ พวกขุนนางข้าราชการจึงเสี่ยงเครื่องกฤตภัณฑ์กับ
เรือเอกชัยสุพรรณหงษ์ไปตามชลมารค เรือได้แล่นไปจนถึงหมู่บ้านหัวปลวกที่เด็กเล่น
ออกว่าราชการกัน เรือสุพรรณหงษ์ก็หยุดอยู่จะเร่งฝีพายอย่างไรก็ไม่ยอมเขยื้อนจาก
ที่ไปได้ เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจนัก
(เรื่อง บ้านคานหาม จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

จากนิทานพบว่า ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์เป็นลักษณะ การทำนาย
ดวงชะตาของตัวละครดีหรือร้ายเพียงใด โดยเฉพาะนิทานที่มีเรื่องเกี่ยวกับกษัตริย์จะทำนาย
โชคชะตาของพระโอรสหรือพระธิดาที่ประสูติออกมาว่าเหมาะกับชะตาบ้านเมืองหรือไม่
ส่วนเรื่องการเสี่ยงทายจะพบการใช้สิ่งของมี หอม ผอบ และเรือ เป็นเครื่องเสี่ยงทาย
โชคชะตา

3.4 ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา

เวทมนตร์คาถา เป็นอักขระหรือข้อความที่ผูกขึ้นถือว่ามีอำนาจลึกลับ
เร้นอยู่ เมื่อนำไปใช้ตามลัทธิที่กำหนดไว้ เช่น บริกรรมเสกเป่าหรือสวดขับ ก็เกิดความขลัง
ศักดิ์สิทธิ์ สามารถใช้เป็นประโยชน์ในทางบำบัดเป่าหรือป้องกันสิ่งร้าย หรือดลบันดาลให้เกิด
สิ่งต่าง ๆ ขึ้นตามความต้องการของผู้ใช้ได้ (วิเชียร เกษประทุม. ม.ม.ป. : 29)

จากนิทานพื้นบ้านภาคกลางปรากฏความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถา
จำนวน 8 เรื่อง คือ กระต่ายสามขา, ไกรทอง, ทาคุณกลับให้โทษ, จะได้อีกกับใครเอ่ย
อกตัญญูไม่รู้คุณ, บึงพระอาจารย์, สรรพสิทธิ์, เนื้อไม่ได้กิน หนังสือได้รองนั่ง กระตูกแขวนคอ
ความเชื่อเรื่องเวทมนตร์คาถาจากนิทานดังกล่าวปรากฏในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

3.4.1 ใช้เวทมนตร์คาถาสำหรับป้องกันภัยอันตราย ดังตัวอย่างนิทาน

เมื่อไกรทองไปถึงได้ตั้งโรงพิธีที่หาดทรายริมหน้าผาเมืองพิจิตร แล้วท่องมนต์
อาคมเรียกให้พญาละวันออกจากถ้ำทองขึ้นมาเหนือน้ำ เมื่อพญาละวันออกมาได้
ต่อสู้กับไกรทองถูกไกรทองแทงด้วยหอกสศโลหะหลายแผล

(เรื่อง ไกรทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

3.4.2 ใช้เวทมนตร์คาถาในการขบชีวิต ดังตัวอย่างนิทาน

สักครูใหญ่ ๆ ต่อมา มีฤๅษีคนหนึ่งเดินทางผ่านมา และเห็นเสียนอนตายตัวยัง
อ่อนอยู่ จึงรู้ว่าเสือเพิ่งตาย ฤๅษีจึงเกิดความสงสารคิดว่าควรจะช่วยชีวิตเสือไว้เอาบุญ
จึงร้ายมนต์เป่าลงที่ซากเสือเพื่อชุบชีวิตให้ ทันใดนั้นเสือก็ฟื้น

(เรื่อง ทาคุณกลับให้โทษ จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

3.4.3 ใช้เวทมนตร์คาถาเพื่อให้เกิดผลตามประสงค์ ดังตัวอย่างนิทาน

ฝ่ายกระยาจกเมื่อได้รับสรวงศ์จากมาผแล้ว จับมือมาผนั้นไว้กล่าวว่าเจ้าเป็น
เด็กหนุ่ม มีใจอารีต่อเราผู้เป็นกระยาจกขอร้อง เราไม่มีอะไรจะตอบแทนท่าน
นอกจากวิชาความรู้เป็นมนตร์คาถาอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเราจะมอบไว้ให้แก่ท่าน เพราะ
มนตร์คาถานี้ เมื่อเสกแล้วเอาโปรดตัมมะม่วงนั้นก็จะผลิดอกออกผล ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่
ฤดูของมัน

(เรื่อง ออกตัณญูไม่รู้คุณ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

3.4.4 ใช้เวทมนตร์คาถาในการแปลงกาย ดังตัวอย่างนิทาน

มีบึงอยู่แห่งหนึ่งเรียกกันว่า บึงพระอาจารย์ที่ริมบึงในสมัยโบราณมีวัดอยู่วัดหนึ่ง มีเรื่องเล่ากันว่า ที่วัดนี้มีพระอาจารย์องค์หนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางเวทมนตร์คาถา เป็นอาจารย์ศักดิ์สิทธิ์ มีผู้นับถือกันมาก วิชาที่นับว่าเก่งก็คือวิชานิรมิตกายให้เป็น จระเข้"

(เรื่อง บึงพระอาจารย์ จากหนังสือ นิทานไทย)

3.5 ความเชื่อเรื่องความฝัน

ความฝันเป็นการสะท้อนถึงโศลกที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต ในนิทานพื้นบ้าน ภาคกลาง ปรากฏความเชื่อเรื่องความฝัน จำนวน 6 เรื่อง คือ ชะนีน้อย, เต่าทอง, ความฝัน ลิ่นทอง, หัวหน้าพ่อค้าเกวียน, พระยาภิง พระยาพาน ดังตัวอย่างนิทาน

คืนนั้นตาฝันว่า มีตาบสององค์หนึ่งเอาเต่าทองมาส่งให้ในมือ ตาตกใจตื่น และเล่า ความฝันให้ยายฟัง"

(เรื่อง เต่าทอง จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

คืนวันหนึ่งลิ่นทองได้นอนหลับสนิทและฝันว่าบ้านเมืองได้ถูกข้าศึกลอบทำลายจนหมดสิ้น แล้วลิ่นทองก็ได้ผวาตื่นขึ้นด้วยความตกใจ รุ่งเช้าขึ้นจึงให้ไพร่ทนายฝันนั้น ไพร่ทนายว่าบ้านเมืองจะเป็นอันตราย

(เรื่อง ลิ่นทอง จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ครั้นพวกพ่อค้าเกวียนได้นอนพักกันอยู่ใต้ต้นไทร ขณะนั้นเมฆางไม้เดินออกมาจาก ต้นไทรก็พบพ่อค้าเกวียนมานอนพักอยู่ นึกแปลกใจก็เดินตรงไปเข้าฝันบอกว่า ให้ไป ตัดไม้กิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันออกนั้นเมฆางไม้ยังอยู่ข้างใน พอหัวหน้าพ่อค้าเกวียนตื่นขึ้นก็บอก พวกช่วยกันไปตัดกิ่งไม้ที่นางไม้เข้าฝัน พอตัดกิ่งที่ชี้ไปทางทิศตะวันออกก็มีเมฆางไม้ยังอยู่ ข้างใน

(เรื่อง หัวหน้าพ่อค้าเกวียน จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

3.6 ความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม

ฤกษ์ คือ เวลาที่เหมาะสมเป็นชัยมงคล ยาม คือ ส่วนของวันที่ดี และร้าย ในเรื่องของฤกษ์จะต้องมีการคำนวณว่า ปีใด เดือนใด วันเวลาใดดี (ทวีศักดิ์ ญาขะประทีป. 2530 : 109)

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องฤกษ์ยาม จำนวน 6 เรื่อง คือ อย่างลืมนคนแก่, อำนาจของผีโป่ง, นางอุทัย, บ้านคานหาม, พระยาภัก พระยาพาน, นางสร้อยดอกหมาก ดังตัวอย่างนิทาน

ครั้นถึงวันศุกร์ขึ้น 11 ค่ำ เวลาเช้าได้ฤกษ์ จึงให้แต่งเรือลงไปรับและนำคานหาม ไปรับถึงบ้านนางสาวมอญนั้น

(เรื่อง บ้านคานหาม จากหนังสือ นิทานไทย)

จนกระทั่งอายุครบขวบก็ให้ท่านสมภารบวชให้ บวชอยู่ได้สองพรรษา ก็เข้าไปกราบ อาจารย์ข่อยลิก ท่านอาจารย์เห็นว่าเดือนสี่ วันศุกร์ขึ้น 10 ค่ำ ตามฤกษ์ก็พอจะลิกได้ ก็ไม่ขัดยอมให้ลิก

(เรื่อง พระยาภัก พระยาพาน จากหนังสือ นิทานไทย)

ครั้นได้ฤกษ์ในวันแรม 11 ค่ำ เดือน 12 พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็เสด็จทรงเรือ พระที่นั่งเอกชัยไปแต่เพียงลำเดียว ด้วยบุญบารมีเรือก็แล่นไปได้โดยสะดวก จนถึง เขาไฟเขตแดนจีน

(เรื่อง นางสร้อยดอกหมาก จากหนังสือ นิทานไทย)

3.7 ความเชื่อเรื่องการบวงสรวง

การบวงสรวงเป็นการบูชาเทวดา เพื่อขอในสิ่งที่ปรารถนา ซึ่งการบวงสรวงนี้มาจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์ วิถีชีวิตของไทยมีความเชื่อเกี่ยวกับการบวงสรวง จากนิทานพื้นบ้านปรากฏความเชื่อเรื่องการบวงสรวง จำนวน 5 เรื่อง คือ ท้าวมหาสงครามต์, คนปากเสีย, พระหมอดู, เสาร์ร้องไห้, นางผมหอม ดังตัวอย่างนิทาน

นักเลงสุราจึงตอบว่า ถึงท่านมีสมบัติก็ไม่มียศ ตายแล้วสมบัติจะสูญเปล่า เรามีบุตรเห็นว่าประเสริฐกว่าท่านมาก เศรษฐีได้ฟังดังนั้นก็มีความละอาย จึงบวงสรวงพระอาทิตย์พระจันทร์

(เรื่อง ท้าวมหาสงครามต์ จากหนังสือ คติชาวบ้าน)

มีเศรษฐีสามีภรรยาคนหนึ่ง สามีชื่อเศรษฐีบุญมี ภรรยาชื่อนางบังอร แต่งงานอยู่กันมานานเป็นเวลาหลายปีก็ยังไม่มียศไร้วีรสกุล เศรษฐีบุญมีจึงปรึกษากับภรรยาว่าควรจะทำอย่างไร นางบังอรจึงออกความเห็นว่าคุณนาเครื่องบูชาไปถวายเทพารักษ์ ซึ่งเชื่อว่าสิ่งศักดิ์ประจาดันไม้ในหมู่บ้าน เพื่อขอให้เทพารักษ์ประทานบุตรให้ เศรษฐีบุญมีเห็นด้วยกับความคิดของภรรยาจึงให้บ่าวไพร่จัดข้าวปลาอาหาร ข้าวตอกดอกไม้ไปบวงสรวงเทพารักษ์

(เรื่อง คนปากเสีย จากหนังสือ นิทานพื้นบ้านไทย)

ถ้าท่านทายแม่นเราจักถวายของต้องประสงค์แก่ท่านตามความพอใจ พอหมดกระแสรับสั่งแล้ว หลวงตาก็จัดดอกไม้ ธูป เทียน ทำพิธีบวงสรวงต่าง ๆ คล้ายกับว่าตนได้รับด้วยงาน

(เรื่อง พระหมอดู จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

นายตะเมื่อทราบว่ามีต้นตะเคียนทองงดงามเช่นนั้น ก็พอใจจึงเดินทางไปยังตำบลที่มีต้นตะเคียนทองนั้น เมื่อไปถึงก็จัดเครื่องบวงสรวงสังเวย อัญเชิญนางไม้ให้ออกมาปรากฏกาย

(เรื่อง เสาร์ร้องไห้ จากหนังสือ นิทานไทย)

3.8 ความเชื่อเรื่องการบนบานศาลกล่าว

การบนบาน หมายถึง การขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือถ้าสำเร็จจะแก้บน (ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. 2530 : 293) ซึ่งในการแก้บนนั้นขึ้นอยู่กับคำร้องขอต่อผู้บน อาจจะ เป็น บายศรี หัวหมู ผลไม้

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏความเชื่อเรื่องการบนบานศาลกล่าว จำนวน
3 เรื่อง อย่างลิ่มคนแก่, วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง, คู่สร้าง ดังตัวอย่างนิทาน

พระเจ้าแผ่นดินก็สั่งให้เสนาข้าราชการทำตามคำของไพร่ทูล โดยจัดการตั้งศาล
และบวงสรวงกันต่าง ๆ นานา เรือก็ไม่ออกจากวนได้ยิ่งเข้าวนใหญ่ทุกที ๆ บ้างก็
บนบานศาลกล่าวจะถวายหัวหมู บายศรี เรือก็ออกไม่ได้
(เรื่อง อย่างลิ่มคนแก่ จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

ครั้งหนึ่ง เศรษฐีและโง่ได้นำสินค้าขึ้นไปค้าขายยังเมืองสุโขทัย ขณะที่เดินทาง
ไปนั้น วัวที่ใช้เทียมเกวียนเกิดตื่นตกใจพากันวิ่งแตกฝูงไปไม่มีผู้ใดสามารถควบคุม
กองเกวียนไว้ได้ เกวียนที่เศรษฐีนั่งไปนั้นได้พลัดหลงเข้าป่า เศรษฐีหมดปัญญาที่จะ
แก้ไขเหตุการณ์จึงได้แต่นั่งบนบานต่อเทพารักษ์
(เรื่อง วัดโพธิ์เงิน วัดโพธิ์ทอง จากงานวิจัยของ ก่อเกียรติ สอนสอาด)

วันหนึ่งโจรจึงออกอุบายบอกกับเมียว่า ที่ตนรอดชีวิตมาได้มีมิใช่เพราะนางพรอก
เป็นเพราะใจมันได้บนไว้ที่เขาเจ็ดยอด จึงต้องไปแก้บน
(เรื่อง คู่สร้าง จากงานวิจัยของ สุนทรี ดวงทิพย์)

3.9 ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

ไสยศาสตร์ คือ การเชื่อถือโดยรู้สึกเกรงขาม (หรือกลัว) ในสิ่งที่
เข้าใจว่าอยู่เหนือธรรมชาติ หรือในสิ่งลึกลับ อันไม่สามารถจะทราบด้วยเหตุผลตามหลัก
วิทยาศาสตร์ และสิ่งนั้นอาจจะให้ดีขึ้นหรือร้ายแก่ผู้ที่เชื่อถือก็ได้ เมื่อมีความรู้สึกเช่นนั้น ก็สำแดง
ความเชื่อหรือความรู้สึกนั้นออกมาเป็นรูปพิธีรีตอง อันเนื่องด้วยคาถาและเวทมนต์เพื่ออำนวยความสะดวก
ประโยชน์แก่ตน ทาในทางดีอันได้แก่ ให้เกิดเป็นสิริมงคลหรือป้องกันเหตุร้าย หรืออุบาทว์จัญไร
ไม่ให้เข้ามาเบียดเบียนตน (สุพัศตรา สุภาพ. 2520 : 175 - 176)

จากนิทานพื้นบ้านปรากฏความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ จำนวน 1 เรื่อง คือ
ลูกอตัณญู ดังตัวอย่างนิทาน

โจรคนหนึ่งลักของชาวบ้านได้แล้วหนีพาเอาสิ่งของไปซุกไว้ในถ้ำที่หญิงชรา นั้นอาศัยอยู่ แล้วตนก็ออกไปหลังเขา เมื่อเข้าไปในถ้ำนั้นอีกเพื่อจะเอาสิ่งของนั้นไป ได้ไปพบหญิงชรา นั้นนั่งอยู่ข้าง ๆ ห่อของคิดว่า เป็นยักขิณีหรือภูตผีปีศาจที่หวงแหน และรักษา ห่อของนั้น จึงออกไปหาหมอผีมาอีก เมื่อหมอผีมาถึง แล้วทำร้ายมนต์ เสกเป่าจนหมดความสามารถ ก็ไม่ปรากฏว่ายักขิณีปีศาจนั้นจะหนีไป

(เรื่อง ลูกอกตัญญู จากหนังสือ นิทานชาวบ้าน)

จากการศึกษาความเชื่อต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อมีความผูกพันต่อวิถีชีวิต ชาวบ้านมาแต่โบราณกาล และสืบทอดมาจนปัจจุบัน ถึงแม้ว่าสังคมในชนบทและในเมืองจะเจริญแล้วก็ตาม แต่ความเชื่อบางอย่างเป็นสิ่งช่วยสร้างกำลังใจ และเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้บุคคลมีความประมาท ด้วยเหตุนี้ความเชื่อจึงมีบทบาทสำคัญและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ทุกยุคทุกสมัย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคกลาง สรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้านที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านภาคกลาง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาในครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงคุณธรรมและวิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง ซึ่งสืบเนื่องมาแต่บรรพชนในอดีตถึงปัจจุบัน และสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางหรือเครื่องมือในการสร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่เยาวชน

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. นิทานพื้นบ้านที่นำมาศึกษาเป็นนิทานที่ปรากฏในจังหวัดภาคกลาง 22 จังหวัด ดังนี้ สุโขทัย พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร เพชรบูรณ์ นครสวรรค์ อุทัยธานี ชัยนาท สิงห์บุรี ลพบุรี อ่างทอง สระบุรี อโยธยา ปทุมธานี นนทบุรี นครปฐม กรุงเทพฯ สุพรรณบุรี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และนครนายก
2. นิทานพื้นบ้านที่นำมาวิเคราะห์ คัดเลือกมาจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมนิทานพื้นบ้านไว้และมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร จำนวน 186 เรื่อง

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ศึกษาตำรา เอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนิทานพื้นบ้าน คุณธรรม และวิถีชีวิต
2. วิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง โดยวิเคราะห์จาก ศัพท์ หรือเรื่องราวในนิทานที่ตัวละครแสดงถึงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

2.1 คุณธรรมเฉพาะตน เช่น ความขยัน ความเมตตา กรุณา ความอดทน ความซื่อสัตย์สุจริต

2.2 คุณธรรมต่อสังคม เช่น ความสามัคคี ความเสียสละ ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ

3. วิเคราะห์วิถีชีวิตที่สะท้อนจากนิทานในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ ศาสนา ความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี

4. เสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคกลาง สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง มี 2 ลักษณะใหญ่ คือ คุณธรรมที่มุ่งเสริมสร้างความดีที่เกิดขึ้นเฉพาะตน กับคุณธรรมที่มุ่งเสริมสร้างให้มีความสัมพันธ์กับสังคม จากคุณธรรมดังกล่าว พบว่า คุณธรรมที่มุ่งเสริมสร้างความดีเฉพาะตนมีมากกว่าคุณธรรมที่มุ่งเสริมสร้างให้มีความสัมพันธ์กับสังคม กล่าวคือ คุณธรรมเฉพาะตนพบ 18 ประการ ส่วนคุณธรรมต่อสังคมพบเพียง 9 ประการ

คุณธรรมเฉพาะตน พบว่า ความเมตตา กรุณา สอดแทรกอยู่ในนิทานมากที่สุด จำนวน 62 เรื่อง จากนิทาน 186 เรื่อง คุณธรรมที่เป็นลำดับต่อ ๆ มา ได้แก่ ความกตัญญู ความขยัน ความอดทน ความมีวาจาสุจริต ความใฝ่รู้ ความซื่อสัตย์สุจริต การเชื่อฟัง คำสอน ความเพียรพยายาม ความละเอียดต่อความชั่ว ความมีสัมมาคารวะ การประหยัด ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความรอบคอบ การรักษาคำพูด ความรู้จักประมาณตน ส่วนคุณธรรมที่พบน้อยที่สุด คือ ความสำนึกผิดและความไม่โลภ พบอย่างละ 1 เรื่อง จากนิทาน 186 เรื่อง

คุณธรรมต่อสังคม พบว่า ความรับผิดชอบ สอดแทรกในนิทานมากที่สุด จำนวน 17 เรื่อง จากนิทาน 186 เรื่อง คุณธรรมลำดับต่อ ๆ มา ได้แก่ ความเป็นผู้มีวัฒนธรรม ความสามัคคี ความเสียสละ ความเอื้อเฟื้อ ความยุติธรรม ความกล้าหาญ การให้อภัย ส่วนคุณธรรมที่พบน้อยที่สุด คือ ความมีระเบียบวินัย จำนวน 2 เรื่อง จากนิทาน 186 เรื่อง

นิทานพื้นบ้านภาคกลาง มีปรากฏทั้งคุณธรรมเฉพาะตน และคุณธรรมต่อสังคม
ตัวละครในนิทานที่แสดงคุณธรรมทั้งสองประการนี้ มีทั้งมนุษย์ สัตว์ ตลอดจนมนุษย์ ซึ่งต่างก็
เป็นบุคคลในนิทานที่แสดงคุณธรรมต่าง ๆ ตามสภาวะของนิทานเรื่องนั้น ๆ

2. วิถีชีวิตที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง พบวิถีชีวิต 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การดำเนินชีวิตเฉพาะตน พบลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1.1 การประกอบอาชีพ ปรากฏ 8 อาชีพ คือ การเกษตร

การประมง การค้าขาย การทำเครื่องปั้นดินเผา การทอผ้า การตัดฟัน การเผาถ่าน
การล่าสัตว์

2.1.2 สภาพความเป็นอยู่ ปรากฏ 6 ลักษณะ คือ การถ่ายทอดความรู้
การมีคู่ครอง เครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน การถนอมอาหาร การใช้จ่ายสมุนไพร
พาหนะเดินทาง

2.1.3 ประเพณี ปรากฏ 4 ลักษณะ คือ พิธีการเกิด พิธีการบวช
พิธีการแต่งงาน พิธีศพ

2.2 การดำเนินชีวิตในสังคม พบ 2 ลักษณะ คือ

2.2.1 สังคมครอบครัว ปรากฏ 4 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ภายใน
ครอบครัว การอบรมสั่งสอน การควบคุมสมาชิกในครอบครัว การมอบมรดก

2.2.2 สังคมเมือง ปรากฏ 3 ลักษณะ คือ การปกครอง การมีหัวหน้า
การควบคุมสมาชิกในสังคม

2.3 ความเชื่อ พบความเชื่อลักษณะต่าง ๆ 9 ลักษณะ คือ เรื่อง
การทำบุญ เรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องโหราศาสตร์ เรื่องเวทมนตร์คาถา เรื่องความฝัน
เรื่องฤกษ์ยาม เรื่องการบวงสรวง เรื่องการบนบานศาลกล่าว เรื่องไสยศาสตร์

3. นิทานพื้นบ้านที่นำมาศึกษา พบว่า ลักษณะการแพร่กระจายของนิทาน ทำให้
ปรากฏเนื้อเรื่องของนิทานในลักษณะต่าง ๆ กัน ดังนี้

3.1 นิทานที่มีเค้าโครงเรื่องซ้ำกัน จากการศึกษาในลักษณะนี้ปรากฏหลาย
เรื่อง ลักษณะเค้าโครงเรื่องซ้ำกันเช่นนี้เกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความจำของผู้เล่า
เวลา สถานที่ เมื่อนิทานแพร่กระจายไปสู่ท้องถิ่นใด ทำให้มีการเปลี่ยนชื่อเรื่อง
ชื่อตัวละคร ชื่อสถานที่ การดำเนินเรื่อง ตลอดจนอนุภาคของเรื่องแตกต่างกัน จึงเกิด
เป็นนิทานสำนวนใหม่ ซึ่งมีเค้าโครงเรื่องเดิม

3.2 นิทานที่มาจากท้องถิ่นอื่น จากการศึกษาพบนิทานบางเรื่องมาจากประเทศใกล้เคียงกับประเทศไทย เช่น จีน อินเดีย พบว่า นิทานที่มาจากท้องถิ่นอื่น ๆ นั้น พิจารณาจากชื่อตัวละคร และชื่อสถานที่ในนิทาน เพียงแต่นิทานต่าง ๆ เหล่านั้น ปรากฏอยู่ในจังหวัดภาคกลาง จึงจัดเป็นนิทานพื้นบ้านภาคกลางด้วย

3.3 นิทานชาดก จากการศึกษาพบว่า มีนิทานพื้นบ้านที่มาจากชาดกหลายเรื่อง เนื่องจากสังคมไทยมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และยึดมั่นถือมั่นในเรื่องการทำบุญเรื่องกฎแห่งกรรม จึงนำนิทานชาดกมาเล่า เพื่อเป็นการอบรมสั่งสอนให้กระทำแต่สิ่งที่ดี

3.4 นิทานที่มีชีวิตแบบใหม่ เข้าไปแทรก จากการศึกษาพบว่า นิทานพื้นบ้านบางเรื่องมีการดำเนินชีวิตตามลักษณะสังคมไทยปัจจุบัน นิทานดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของสังคมที่เจริญขึ้น ผู้ถ่ายทอดนิทานรู้จักนำสิ่งแวดล้อมมาสอดแทรกในนิทาน ทำให้นิทานน่าสนใจมากขึ้น

3.5 การศึกษาประเภทของนิทาน ตามที่ กุหลาบ มลลิกะมาส วาสนา เกตุภาค และวิเชียร ณ นคร ได้แบ่งรูปแบบนิทานได้เป็น 20 รูปแบบดังกล่าวไว้ในบทที่ 2 หน้า 22 นั้น เมื่อผู้วิจัยได้สำรวจนิทานพื้นบ้านภาคกลางที่คัดเลือกเพื่อศึกษา จำนวน 186 เรื่อง แล้วผู้วิจัยไม่พบรูปแบบนิทานประเภท นิทานเล่าซ้ำหรือเล่าไม่จบเรื่อง นิทานไม่รู้จบ นิทานหลอกผู้ฟัง นิทานเกี่ยวกับนักบวช และนิทานสมัยใหม่ สำหรับนิทานที่ปรากฏตามรูปแบบนิทานที่จำแนกไว้ มีดังนี้

3.5.1 เทพนิยาย อาทิ ท้าวมหาสงครามต์ เมขลา - รามสูร

3.5.2 นิทานปรัมปรา อาทิ เจ้าชายกาพรั้า นายพุทไธ นางอุทัย
ปลาสด ลิ่นทอง ชะนีน้อย

3.5.3 นิทานตำนาน อาทิ ตำนานหมาก พลุ บูน ดาวลูกไก่ ตำนาน
เมืองสะแกกรัง

3.5.4 นิทานท้องถิ่น อาทิ วังแม่ลูกอ่อน สามเสน วัดพระนอนจักรสีห์

3.5.5 นิทานเกี่ยวกับคตินิยม อาทิ ปริศนา 4 ประการ ดินบาลเศรษฐี
เห็นงจกรเป็นดอกบัว นางกระเชอกันร้ว

3.5.6 นิทานวีรบุรุษ อาทิ ไกรทอง ท้าวแสนปม

3.5.7 นิทานตลก อาทิ คาบอดตาใส คนหูหนวก หัวล้านนอกครู

อาจารย์ทอง

- 3.5.8 นิทานเกี่ยวกับสัตว์ อาทิ ความกตัญญูของลูกวัว ตะขาบ
กับช้าง นกเลื้อยพระยา
- 3.5.9 นิทานอธิบายเหตุ อาทิ กากับนกยูง อีกา ตาอยู่กับเสือ
- 3.5.10 นิทานชีวิต อาทิ ไช่ยกเปิดน้ำ ได้ดีเพราะซ่อนกระลา
- 3.5.11 นิทานเล่าซ้ำ หรือ เล่าไม่จบเรื่อง ไม่ปรากฏนิทานรูปแบบนี้
- 3.5.12 นิทานไม่รู้จบ ไม่ปรากฏนิทานรูปแบบนี้
- 3.5.13 นิทานหลอกผู้ฟัง ไม่ปรากฏนิทานรูปแบบนี้
- 3.5.14 นิทานลูกโซ่ อาทิ ยายกับตา
- 3.5.15 นิทานปริศนา อาทิ จะได้กับใครเอ่ย ขอไปที่
- 3.5.16 นิทานญาติ อาทิ นางนาคพระโขนง ผีปู่พื้น อาณาของผีโป่ง
- 3.5.17 นิทานเกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ อาทิ เสาร์้องให้ วัดโพธิ์เงิน
วัดโพธิ์ทอง พระยาภิง พระยาพาน
- 3.5.18 นิทานเกี่ยวกับสมบัติที่ฝังไว้ อาทิ ตำนานถ้าเขาน้อย คุณของ
ความสามัคคี เคราะห์ของตาจัน
- 3.5.19 นิทานเกี่ยวกับนักบวช ไม่ปรากฏนิทานรูปแบบนี้
- 3.5.20 นิทานสมัยใหม่ ไม่ปรากฏนิทานรูปแบบนี้

อภิปรายผล

การศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคกลางได้ให้ความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านคุณธรรม
และวิถีชีวิตที่น่าสนใจ ดังนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ได้วิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง พบว่า
คุณธรรมเฉพาะตนปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้มองเห็นว่าสังคมไทยมุ่งหวังให้บุคคลมี
พฤติกรรมที่ดีที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล พฤติกรรมที่ดีงามต่าง ๆ นั้นจะส่งผลต่อสังคมส่วนรวมด้วย
คุณธรรมที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดในนิทานอันดับแรก คือ ความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นหลักธรรมใน
การดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เพราะสังคมไทยสมัยก่อนเป็นลักษณะสังคมครอบครัว สมาชิกในสังคม
จะต้องมีความร่วมมือในการประกอบกิจการงานเพื่อให้เกิดความมั่นคงในชีวิต การปลูกฝัง
คุณธรรมด้านความเมตตากรุณา ทำให้บุคคลมีจิตใจอ่อนโยนปรารถนาจะช่วยเหลือผู้อื่นให้มี

ความสุข คุณธรรมที่ปรากฏมากอันดับต่อมา คือ ความกตัญญู ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการเน้น
 ความสำคัญของคุณธรรมขั้นนี้แก่ผู้ฟังนิทาน เพราะความกตัญญูนี้เป็นศาสนาสอนที่สืบทอดกันต่อมา
 และมีความสอดคล้องตามหลักของพุทธศาสนา ซึ่งสอนให้รู้จักระลึกถึงบุญคุณของผู้มีพระคุณ
 และมีกตเวทิตาต่อผู้มีพระคุณ ผู้ที่ยึดมั่นในความกตัญญูจะได้รับการยกย่องสรรเสริญ เนื้อหาของ
 นิทานได้มุ่งเน้นพฤติกรรมของตัวละครให้ความกตัญญู เพื่อปลูกฝังให้ผู้ฟังอ่านใคร่ปฏิบัติตาม

ส่วนคุณธรรมเฉพาะคนที่ปรากฏในนิทานน้อยมาก คือ ความสำนึกผิดและความไม่โลภ
 ทำให้มองเห็นว่าคุณธรรมสองประการนี้อาจเป็นเพราะเหตุผลประการใดประการหนึ่ง คือ
 ประการแรก สังคมไทยอาจมีคุณธรรมความสำนึกผิดและความไม่โลภ สมบูรณ์อยู่แล้วจึงไม่
 สัมผัสปรากฏในศาสนานิทาน อีกประการหนึ่ง สังคมไทยอาจจะเลยหรือไม่เห็นความสำคัญของ
 คุณธรรมเรื่องความสำนึกผิด และความไม่โลภ หากเป็นประการหลังนี้ควรมีการพิจารณาหา
 วิธีปลูกฝังคุณธรรมในเรื่องดังกล่าวให้ปรากฏในตัวบุคคลมากขึ้น เพราะผู้วิจัยมีความเห็นว่า
 คุณธรรมสองประการนี้เป็นเรื่องสำคัญมิใช่น้อย

สำหรับคุณธรรมต่อสังคม พบว่า คุณธรรมที่ปรากฏสูงสุด คือ ความรับผิดชอบโดย
 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและได้ผลดี ตลอดจนยอมรับผลที่เกิดขึ้นทั้งผิดและชอบด้วย
 ความเต็มใจ การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมความรับผิดชอบมีส่วนช่วยพัฒนาสังคมให้เจริญขึ้น ความ
 รับผิดชอบต่อสังคมเป็นคุณธรรมที่ต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้นำสังคมให้มาก เพราะจะได้ปรับปรุง
 ส่วนที่รับผิดชอบต่อให้เสร็จสมบูรณ์ตามความมุ่งหมาย ส่วนคุณธรรมต่อสังคมที่ปรากฏในนิทานน้อยมาก
 คือ ความมีระเบียบวินัย บุคคลในสังคมไทยยังขาดความมีระเบียบวินัย ทั้งนี้เนื่องจากใน
 สมัยก่อนประชากรมีน้อย และประชากรเหล่านั้น ต่างยึดมั่นในจารีตประเพณี และเคารพในวินัย
 ของตนเอง จึงไม่จำเป็นต้องปลูกฝังความมีระเบียบวินัย แต่ในปัจจุบันประชากรมีจำนวนมากขึ้น
 จึงทำให้การดำเนินชีวิตตามจารีตประเพณีน้อยลง บุคคลในสังคม จึงละเลยความมีระเบียบวินัย
 จนเกิดสำนวนว่า "ทำอะไร ตามใจ คือไทยแท้" โดยเหตุที่ลักษณะนิสัยคนไทยยึดมั่นในความ
 เมตตากรุณา จึงมักให้อภัยแก่ผู้ที่ทำผิดระเบียบวินัยเสมอ คำว่า "ไม่เป็นไร" เป็นคำให้อภัย
 และยกโทษในกรณีที่ประพฤติกพร่องในสิ่งที่ไม่สำคัญหรือไม่ร้ายแรง ดังนั้น เพื่อทำให้สังคม
 ของเราเป็นสังคมที่มีระเบียบวินัย จึงควรหาวิธีปลูกฝังคุณธรรมความมีระเบียบวินัยให้มากขึ้น
 การนำนิทานพื้นบ้านที่เน้นคุณธรรมด้านความมีระเบียบวินัยเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอาจทำให้
 บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นได้

การศึกษาด้านวิถีชีวิตพบว่า การดำเนินชีวิตของบุคคลมีความเหมาะสมตามสภาพสังคมแวดล้อม โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ แต่เดิมเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพเกิดจากความสามารถของชาวบ้านที่รู้จักนำวัสดุพื้นบ้านมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือ ปัจจุบันวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้า บุคคลจึงคิดแปลงเครื่องมือเหล่านั้นให้มีคุณภาพดีขึ้น และใช้ประกอบอาชีพให้ปริมาณที่มากขึ้น นอกจากนี้อาชีพบางอย่างที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้าน เช่น งานจักสาน การทอผ้า ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ปัจจุบันมีการพัฒนาอาชีพดังกล่าวให้เป็นงานอุตสาหกรรม และเป็นสินค้าส่งออกที่หารายได้ให้ประเทศอย่างมาก ด้านประเพณียังคงยึดตามพิธีรีตองที่มีมาแต่เดิม แต่มีใช้เรื่องลบล้างข้อห้าม เป็นเพียงเกณฑ์ที่นิยมปฏิบัติเพื่อให้สังคมดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย เพราะสังคมไทยยกย่องผู้ที่ดำเนินตามจารีตประเพณี หากใครฝ่าฝืนหรือไม่ทำตามย่อมได้รับคำติฉินนินทา อย่างไรก็ตามพิธีการต่าง ๆ นั้นอาจมีการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติบ้างเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมปัจจุบัน ส่วนในด้านความเชื่อต่าง ๆ นั้น ไม่ว่าสังคมจะมีความเจริญมากเพียงใดก็ตาม แต่สิ่งที่คนไทยได้รับการสั่งสมมาโดยตลอดคือให้ความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องการทำบุญ เรื่องกฎแห่งกรรม ทำให้ผู้คนนิยมปฏิบัติกิจตามศาสนาโดยการทำบุญ ตักบาตร ปฏิบัติธรรม เพราะเชื่อว่าผลบุญกุศลจะเป็นหนทางนำไปสู่ความสุขทั้งภพนี้และภพหน้า นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และเรื่องฤกษ์ยาม ถือว่ามีอิทธิพลสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ด้วยความเชื่อประเภทนี้ทำให้การปฏิบัติสิ่งใดต้องมีการดูดวงชะตาและฤกษ์ยามที่เหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้น ซึ่งตามหลักการแล้วขัดกับความจริงทางวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตามการยึดมั่นในความเชื่อนั้น ๆ ขึ้นอยู่กับจิตใจ และความศรัทธาของผู้ปฏิบัติเสมอ

การศึกษาการแพร่กระจายของนิทาน ทำให้รู้ว่านิทานต่าง ๆ เมื่อมีการเล่านิทานในสถานที่ใด ผู้เล่าจะสอดแทรกอนุภาคบางอนุภาคให้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง และเพื่อให้เกิดความสนุกสนานตลอดจนปลูกฝังสิ่งที่ผู้เล่าต้องการ นอกจากนี้ยังพบว่านิทานพื้นบ้านภาคกลางที่ปรากฏมีรูปแบบของนิทานหลายประเภท การนำนิทานพื้นบ้านมาเล่าให้บุคคลในยุคปัจจุบันฟังควรสอดแทรกการดำเนินชีวิตแบบใหม่ มีภาษาและสำนวนเป็นปัจจุบันจะทำให้เป็นที่แพร่หลายมากขึ้น นอกจากนี้อาจช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลไม่ให้โน้มเอียงไปนิยมแนวคิดของสังคมตะวันตกเร็วเกินไป การปลูกฝังให้คนไทยมีคุณธรรมตามที่สังคมต้องการจึงควรดัดแปลงนิทานพื้นบ้านให้มีเนื้อหาที่เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการที่ได้ศึกษาวิเคราะห์นิทานพื้นบ้านภาคกลาง ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะในการศึกษาวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

1. ควรคัดเลือกนิทานที่ผูกเรื่องดี ใช้ภาษา มีอุปมาเปรียบคุณธรรมที่เหมาะสมเป็นหนังสืออ่านเสริมทักษะให้แก่นักเรียน
2. ควรจะได้มีการศึกษาคุณธรรมจากคติชาวบ้านด้านอื่น เช่น คุณธรรมจากเพลงพื้นบ้าน หรือคุณธรรมจากเพลงกล่อมเด็ก เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังคุณธรรม
3. ควรจะได้มีการศึกษาคุณธรรมจากนิทานพื้นบ้านภาคอื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรมที่ปรากฏเด่นชัดในแต่ละภาค
4. ควรนํานิทานพื้นบ้านภาคกลางมาศึกษาประเด็นอื่น ๆ อีก อาทิ ศึกษาชื่อท้องถิ่น ศึกษาภาษาและสำนวนต่าง ๆ
5. ควรจะได้มีการศึกษาวิถีชีวิตจากวรรณกรรมพื้นบ้านประเภทอื่นอีก

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมล ทองธรรมชาติ. "คุณธรรมและจริยธรรมของพลเมืองไทย," วารสารไทย.

2(5) : 80 - 82 ; มกราคม - มีนาคม 2525.

กลุ่มมจิตร ปลายเวช. หนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เพื่อการพิมพ์,
2526.

ก่อเกียรติ สอนสอาด. การสร้างต้นแบบนิทานพื้นบ้านพัฒนาทักษะการอ่านนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2529. อัดสำเนา.

กิ่งแก้ว เพ็ชรราช. วิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำบลหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.

กิ่งแก้ว อัคราการ. คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2519.

กิริติ บุญเจือ. จริยศาสตร์ สำหรับผู้ริเริ่มเรียน. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.

กฤษณ มธูรสจรรย์. การวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์, 2527. อัดสำเนา.

กุหลาบ มัลลิกะมาส. คติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง,
2516.

_____. "คติชาวบ้าน," วัฒนธรรมไทย. 4 : กันยายน 2507.

_____. "เล่านิทานที่ไม่สนุก," วัฒนธรรมไทย. 4 : 16 - 17 ; สิงหาคม 2507.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. นิทานพื้นบ้านไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ที.พี.พรินท์ จำกัด, 2537.

_____. คู่มือปลูกฝังค่านิยม. กรุงเทพฯ : กราฟิการ์ต, 2526.

คณะกรรมการส่งเสริมศีลธรรมและวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. เอกสารประกอบการ
สัมมนาเรื่องการปลูกฝังและส่งเสริมวัฒนธรรมและวินัยแห่งชาติ.

กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์, 2527.

คณะราชครู. ประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2531.

ศีกฤทธิ์ พันธุ์วิไล. บทสวดจากอาเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. ปรินิพนธ์ กศ.ม.

กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

จันทร์ศรี สัจญการ. วรรณกรรมไทยรามัญจากตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง

จังหวัดสมุทรปราการ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา

ประสานมิตร, 2517. อัดสำเนา.

เจือ สตะเวทิน. คติชาวบ้านไทย. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือ, 2517.

ชฎารัตน์ สุนทรธรรม และสุนันท์ พวงพุ่ม. การเก็บรวบรวมนิทานและเพลงพื้นบ้าน

ตำบลโรงหีบ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. นครปฐม : มหาวิทยาลัย

ศิลปากร, 2527.

ชนิศา พิณสุสาร. วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี.

ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2526. อัดสำเนา.

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักนายกรัฐมนตรี,

2515.

ณรงค์ เล็งประชา. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนสไตร์,

2531.

ดวงเดือน พัธมนาวิน. พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา.

กรุงเทพฯ : ไทยวัฒธรรม, 2524.

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. การศึกษานิทานพื้นบ้านและความเชื่อในวรรณกรรมพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.

_____. พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,

2531.

ทศิณี ทานตะวานิช. การศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ระยะที่ 2).

โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บางแสน, 2522.

- ทองสุข บุณธรรม. ลัทธิมนุษยชนจากนิทานพื้นเมือง ตำบลชัยนาท อำเภอเมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท. ปริณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530. อัดสำเนา.
- นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ. "จะสร้างสรรค์คุณธรรมในสังคมไทย กันอย่างไร," มิตรครู. 17(18) : 27 ; กันยายน 2518.
- นิตยา ปิ่นชาตชัยยุทธ. การวิเคราะห์คุณธรรมของตัวละครในวรรณคดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน วิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.
- บรรจง ชูสกุลชาติ. "แนวคิดในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม," คู่มือการพัฒนาคุณธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, 2532.
- บัญชา คูเจริญไพบุลย์. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เล่ม 1 (ภาคกายภาพ). พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2525.
- บุญเกษม ดวงจิต และคนอื่น ๆ. "การศึกษาคุณธรรมในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้น ป. 4 ที่สอดคล้องกับคุณสมบัติที่ต้องการเน้นในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521," วิจัยสนเทศ. 2(17) : กุมภาพันธ์ 2525.
- บุปผา ทวีสุข. คติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.
- เบญจวรรณ มั่นสไพบุลย์. "เปิดโลกนิทานคุณธรรม," สกุลไทย. 40(2043) : 96 ; ธันวาคม 2536.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. วัฒนธรรมพื้นบ้าน. พระนครศรีอยุธยา : ภาควิชาภาษาไทย คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา, 2531.
- ประกาศรี สี่หอไฟ. พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ประสาธน์ หลักศิลา. สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2532.
- แปลก สันธิรักษ์. ระเบียบสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ครูสภาลาดพร้าว, ม.ป.ป.
- ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์. มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

พรศักดิ์ พรหมแก้ว. นิทานพื้นบ้านภาคใต้. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สงขลา, 2528.

พทยา สายหู. "วัฒนธรรมกับการพัฒนา," สู่ความเข้าใจวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2532.

พินิจ รัตนกุล. "ปัญหาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน : ทศนะของนักปรัชญา,"
รายงานการสัมมนาในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี,
2522.

ภัสสร่า อินทรกำแหง. การศึกษามโนทัศน์ทางจริยธรรม ตามหลักสูตรประถมศึกษา
พุทธศักราช 2521 ในนิทานพื้นบ้านของจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ค.ม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อุดสาเนา.

ปิฎก จิตต์ธรรม. "ความเชื่อ," วารสารรามคำแหงฉบับพิเศษรายงานการสัมมนา
วัฒนธรรมพื้นบ้านไทยและมลายู. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.

มณี พยอมยงค์. "ความเชื่อของคนไทย," คติความเชื่อ. เอกสารการสัมมนาเรื่อง
วัฒนธรรมพื้นบ้าน โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 8 กันยายน 2526.

ยนต์ ชุ่มจิต. ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2526.

รัชนี้ เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา. จริยธรรมในนิทานวิกรมจรีต : การศึกษาเชิงวิเคราะห์.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

รัชนี้กร เศรษฐไธ. โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
2532.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ :
อักษรเจริญทัศน์, 2525.

ลัดดา เหมพานนท์. "การเล่านิทาน," การรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน.
กรุงเทพฯ : 2529.

วรรณิ ศิริสุนทร. "การเล่านิทาน," ใน เอกสารคำสอนวิชา บร 620. กรุงเทพฯ :
2532.

วาสนา เกตุภาค. คติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหายพัฒนา, 2521.

- วิจิตร สุกกร. วิเคราะห์หนังสืออ่านสำหรับเด็กในด้านคุณธรรมเฉพาะที่พิมพ์เป็นภาษาไทยระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2522. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2523. อัดสำเนา.
- วิเชียร เกษประทุม. นิทานพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ม.ป.ป.
- วิเชียร ณ นคร. การศึกษานิทานพื้นบ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2531.
- วิมล คำศรี. วรรณกรรมท้องถิ่นศึกษา. นครศรีธรรมราช : ภาควิชาภาษาไทย วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, 2525.
- ศรีสุดา เอื้อนครินทร์. วรรณกรรมพื้นบ้านผู้ไทยตำบลเรณู จังหวัดนครพนม. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อัดสำเนา.
- ศิราพร ฐิตะฐาน. ทฤษฎีการแพร่กระจายของนิทาน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525.
- ศิลป์ากร, กรม. นิทานชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : อมรการพิมพ์, 2514.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2525.
- _____. หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2535.
- ส. พลายน้อย. นิทานไทย. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น, 2535.
- สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- สาโรช บัวศรี. "จริยธรรมในสังคมไทย," รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.
- สายสุรี จุติกุล. "บทสัมภาษณ์," ใน เอกสารจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่องการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมพื้นบ้านไทย. หน้า 131 - 133. สงขลา : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2530.

สุกัญญา ภัทรราชย์. "นิทาน," วัฒนธรรมไทย. 22(3) : 59 - 65 ; มีนาคม 2526.

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. เอกสารการสอนชุดวิชาแนวคิดไทย หน่วยที่ 1 - 6.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533.

สุจริต บัวพิมพ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, จันทนา เย็นบาน เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2537.

_____. "ภูมิปัญญาชาวบ้าน โบราณอายุ," วัฒนธรรมไทย. 30(10) : 24 - 25 ;

กรกฎาคม 2536.

สุนทรี ดวงทิพย์. วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านตำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย จังหวัด
กำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

สุนทรี มีพร้อม. วิเคราะห์หนังสือสำหรับเด็กวัยประถมศึกษาในการประกวดในงานสัปดาห์หนังสือ

แห่งชาติตั้งแต่ปี 2515 - 2519. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522. อัดสำเนา.

สุปราณี ไกรวัฒนสุรณ์. การวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์, 2527. อัดสำเนา.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

_____. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2534.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. ศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มิตนราการพิมพ์, 2523.

แสง จันทราราม. "การสอนจริยธรรมในโรงเรียน," รายงานการสัมมนาจริยธรรม

ในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, 2522.

อมรา พงศาพิชญ์. วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.

อรทัย จันทวิชานวงศ์. รูปแบบของนิทานที่ส่งผลต่อการรับผิดชอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4.

วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,

2523. อัดสำเนา.

เอกวิทย์ ณ กลาง. "พลวัตและศักยภาพของสังคม - วัฒนธรรมไทย," วารสารสุโขทัย

ธรรมาธิราช. 6(2) : 4 - 21 ; พฤษภาคม - สิงหาคม 2536.

Good, Carter V. Dictionary of Education. 2ed. New York : Mc Graw-Hill Book Co., 1959.

חזון

รายชื่อนิทานพื้นบ้านภาคกลางที่นำมาวิเคราะห์

กุหลาบ มัลลิกะมาส คติชาวบ้าน 2526 จำนวน 4 เรื่อง

1. ท้าวมหาสงครามต์	2. นกเลิกละพระยา
3. เมขลา - รามสูร	4. สามสหาย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ นิทานพื้นบ้านไทย 2536
จำนวน 43 เรื่อง

5. กระต่ายสามขา	6. กลองวิเศษ
7. ไกรทอง	8. ไชยศึกเบ็ดน้ำ
9. คนปากเสีย	10. คลุมถุงชน
11. ความกตัญญูของลูกวัว	12. ความโลภของนกกา
13. ชะนีน้อย	14. ดาวจระเข้
15. ดาวลูกไก่	16. ตาอิน ตานา
17. ตำนานถนนสายสามชุก - ท้องผักนก	
18. ตำนานถ้ำเขาน้อย	19. ตำนานนางนางบวช
20. ตำนานเมืองสะแกกรัง	21. ตำนานเมืองสามโคก
22. ตำนานหมาก พลุ ปูน	23. เต่าทอง
24. ✓ ท้าวแสนปม	25. ท้าคุณกลับให้โทษ
26. นกแขกเต้า	27. นางกระเชอกันรื้อ
28. นางนาคพระโขนง	29. นายสุกกับนายคืบ
30. บัณฑิตเจ้าปัญญา	31. ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา
32. ปริศนา 4 ประการ	33. ปลาบู่ทอง
34. ปูน้ำผู้กล้าหาญ	35. พญานกแขกเต้า
36. พิกุลทอง	37. เม็ดยะขาม
38. ยายกับตา	39. โยมต้น
40. ลูกเขยเจ้าปัญญา	41. วังแม่ลูกอ่อน

42. วัดพระนอนจักรสีห์	43. สากกระเบือวิเศษ
44. สามองคค์	45. หัวล้านนอกครู
46. อาแว่นแซ	47. อีกา

ประเทือง คล้ายสุบรรณ์ วัฒนธรรมพื้นบ้าน 2531 จำนวน 2 เรื่อง

48. แม่หมา	49. ยักษ์ขี้

กรมศิลปากร นิทานชาวบ้าน 2514 จำนวน 87 เรื่อง

50. กากรุงเทพฯ กับกาบ้านนอก	51. กากันนกยูง
52. การสามตัวเป็นเกลอกัน	53. กระต่าย คางคก และเสือก
54. กลอุบายของผู้หญิงอยากได้หัวใหม่	
55. เกร็ดเพื่อนบ้าน	56. เกียจคร้าน
57. ขโมยกับชายแก่	58. ขรัวตาเถร
59. ขอไปที	60. คนจน
61. คนตรงกับคนคด	62. คนมักได้
63. คนหูหนวก	64. ความคิดของสุนัข
65. ความฝัน	66. ความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด
67. ความสัจจะ	68. คุณของความสามัคคี
69. จะได้กับใครเอ่ย	70. เจ้าชายกาพริ้ว
71. ชายคนหนึ่ง	72. ชายยากจนรู้จักสร้างตนเอง
73. ชายอกตัญญู	74. ได้ดีเพราะซ่อนกะลา
75. ตะขากับช้าง	76. ตาบอดตาใส
77. ตาเหลวตกลาไหล	78. ตาอยู่กับเสือก
79. เถรตรงได้ดี	80. เถรตรงเป็นเหตุ
81. เถรทองคนไร้อาชีพ	82. หัวใจระใด
83. ทำคุณกลับให้ร้าย	84. ทำเองก็เป็นเอง

85. นางขุนทองบอกขุนทรพย์
86. นางผอยทองเจ้าเล่ห์
87. นางสร้างกรรม
88. นายคคกับนายตรง
89. นายพุทไธ
90. นิทานโบราณ
91. นิทานโบราณ
92. เนื้อไม่ได้กิน หนังไม่ได้รองนั่ง กระดุกแขวนคอ
93. บัวอย่าให้ซ้ำ น้ำอย่าให้ขุ่น
94. บุตรมีความกตัญญูทเวที่
95. บุตรเศรษฐีกับนายพรานเนื้อ
96. ปัญญาประเสริฐ
97. ผ้าขี้ริ้วทอทอง
98. ผีปู่พัน
99. พระมหากษัตริย์
100. พระศาสดาจารย์ยังอยู่
101. พระหมอดู
102. พ่อหมา แม่หมา
103. พุดกุก
104. เพื่อนสหายสี่คน
105. พังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด
106. มนุษย์หัวใจดำกับนายพราน
107. มาฆพรายมนตร์ของหาย
108. ไม่เข้าข้างคนผิด
109. ไม่เห็นความสุขส่วนตัว
110. รู้อะไร ไม่สู้รู้วิชา
111. ลิ่นทอง
112. ลูกนกแขกเต้าสองตัวพี่น้อง
113. ลูกรักเอาไว้หลัง ลูกชังเอาไว้หน้า
114. ลูกอกตัญญู
115. โลกมากลางหาย
116. วาสนาอาภัพ
117. เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร
118. เศรษฐีโลกมาก
119. เศรษฐีสี่คน
120. สอนลูกให้เป็นโจร
121. สัตว์สี่เกลอ
122. สัตว์หน้าขน คนหน้าเกลี้ยง
123. สามภรรยาเป็นคนยากจน
124. สุนัขกับพระอาทิตย์
125. หึงอกตัญญู และปากร้าย
126. หึงคู่ยากจนคนลูกมาก
127. หมานิล
128. หมากรมณีโคตร
129. หัวเปิดให้คุช
130. หัวหน้าพ่อค้าเกวียน
131. เห็นแกจกรเป็นดอกบัว
132. อกตัญญูไม่รู้คุณ
133. อย่าเฝ้าสูงจนเกินศักดิ์
134. อย่าลืมนคนแก่
135. อาณาจอของผีโป่ง
136. อาณาจอแห่งความเชื่อมั่น

ส. พลายน้อย นิทานไทย 2535 จำนวน 16 เรื่อง

137. กากชาหน้ามะพร้าว	138. เเคราะห์ของตาจัน
139. เจ้ากัจจัน	140. เจ้าพ่อหอกลอง
141. ท้าวภกชนาก	142. นางผมหอม
143. นางสร้อยดอกหมาก	144. นางอุทัย
145. บ้านคานหาม	146. บึงพระอาจารย์
147. พระยาภิง พระยาพาน	148. ลูกเขยกับพ่อตา
149. เล่นแร่แปรธาตุ	150. โลกมากลากลาภนี้
151. สามเสน	152. เสาร์้องไห้

ก่อเกียรติ สอนสอาด การสร้างต้นแบบนิทานพื้นบ้านพัฒนาทักษะการอ่านนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี 2529

จำนวน 2 เรื่อง

153. วัดโพธิ์เงิน - วัดโพธิ์ทอง	154. สิงห์พาหุ

กิ่งแก้ว เพ็ชรราช วิเคราะห์นิทานไทยพวน ตำนานหาดเลี้ยว อำเภอศรีสัชนาลัย
จังหวัดสุโขทัย 2528 จำนวน 4 เรื่อง

155. ขยันจึงมี	156. ผลไม้วิเศษ
157. โพธิ์เงิน โพธิ์ทอง	158. มนต์คนใจ

จันทร์ศรี สุปัญญากร วรรณกรรมไทยรามัญจากตำบลทรงคนอง อำเภอพระประแดง
จังหวัดสมุทรปราการ 2517 จำนวน 1 เรื่อง

159. ปลาสดิด

ชวรัตน์ สุนทรธรรม และสุนันท์ พวงพุ่ม การเก็บรวบรวมนิทาน และ
เพลงพื้นบ้าน ตำบลโรงหีบ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ 2527

จำนวน 3 เรื่อง

160. บุญไม่ช่วย	161. เลือกสะใภ้
162. สระวิเศษ	

ชนิศา พันธสาร วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัด
ลพบุรี 2526 จำนวน 8 เรื่อง

163. ขายหาปลา	164. ดินบาลเศรษฐี
165. ทานบุญไม่เจตนา	166. ผิดเจตนา
167. พญาช้างเผือก	168. แม่ชี
169. แรงศรัทธา	170. แรงอธิษฐาน

ทองสุข บุญธรรม สิทธิมนุษยชนจากนิทานพื้นเมือง ตำบลชัยนาท อำเภอ
เมืองชัยนาท จังหวัดชัยนาท 2530 จำนวน 7 เรื่อง

171. นกยางได้อาณสมบัติ	172. นกหลายพันธุ์
173. พระเจ้าอุเทน	174. สรรพสิทธิ์
175. สามเณรแก้ว	176. สามปุมตาย
177. อาจารย์ทอง	

สุนทรี ดวงทิพย์ วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน ตำบลท่าไม้ อำเภอพรานกระต่าย
จังหวัดกำแพงเพชร 2525 จำนวน 9 เรื่อง

178. คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย สามคนไปได้	
179. คู่สร้าง	180. เจ้าชายสุมิตร์
181. ปณจรา	182. มฆมาฆ
183. ลูกสะใภ้กับแม่ผัว	184. สุวรรณสาม
185. เห็นชั่วเป็นดีนารีใจทราม	186. อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน

คติชาวบ้าน

ท้าวมหาสงครามค์

เมื่อต้นภัทรวลัยปีนี้ เศรษฐีคนหนึ่งไม่มีบุตร บ้านอยู่ใกล้กับนักเลงสุรา ๆ มีบุตรสองคน มีผิวเนื้อเหมือนทอง วันหนึ่งนักเลงสุรานั้นเข้าไปกล่าวคำหยาบช้าต่อเศรษฐี ๆ จึงถามว่าเหตุใดจึงมาทิ่มประมาทต่อเราผู้มีสมบัติมาก นักเลงสุราจึงตอบว่า ถึงท่านมีสมบัติก็ไม่มีบุตร ตายแล้วสมบัติจะสูญเปล่า เรามีบุตรเห็นว่าประเสริฐกว่าท่านมาก เศรษฐีได้ฟังดังนั้นก็มีความละอายจึงบวงสรวงพระอาทิตย์พระจันทร์ ตั้งอธิษฐานขอบุตรถึงสามปีก็มิได้มีบุตรอยู่มาถึงวันนักขัตฤกษ์สงกรานต์ พระอาทิตย์ยกขึ้นสู่ราศีเมษ เศรษฐีจึงพาบริวารไปยังต้นไทรอันเป็นที่อยู่แห่งผุนกทั้งปวงริมฝั่งน้ำ จึงเอาข้าวสารล้างน้ำเจ็ดครั้ง แล้วหุงขึ้นบูชาพระไทร ประโคมพิณพาทย์ตั้งอธิษฐานขอบุตร พระไทรมีความกรุณาจึงเหาะไปเฝ้าพระอินทร์ขอบุตรให้เศรษฐี พระอินทร์จึงให้ธรรมาลเทพบุตรลงมาปฏิสนธิในครรภ์ภรรยาเศรษฐี เมื่อคลอดแล้วจึงให้ชื่อ ธรรมาลกุมาร บลูบปราสาทเจ็ดชั้นให้อยู่ที่ใต้ต้นไทรริมฝั่งน้ำนั้น กุมารเจริญขึ้นก็รู้ภาษานก แล้วเรียนไตรเพทจบเมื่ออายุได้เจ็ดขวบ ได้เป็นอาจารย์บอกมงคลการต่าง ๆ แก่มนุษย์ทั้งปวง ในขณะนั้นโลกทั้งหลายนับถือท้าวมหาพรหม และกบิลพรหมองค์หนึ่ง ว่าเป็นผู้แสดงมงคลแก่มนุษย์ทั้งปวง เมื่อกบิลพรหมทราบ จึงลงมาถามปัญหาธรรมาลกุมาร ๓ ข้อ สัตว์ว่า ถ้าแก้ปัญหาก็จะตัดศีรษะบูชา ถ้าแก้ไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมาลกุมารเสีย ธรรมาลกุมารคิด 7 วัน ครั้นล่วงไปได้ 6 วันก็ยังคิดไม่เห็น จึงนึกว่าพรุ่งนี้จะตายด้วยอาญา ท้าวกบิลพรหมไม่ต้องการ จาจะหนีไปซุกซ่อนกายเสียดีกว่า จึงลงจากปราสาทไปนอนอยู่ใต้ต้นตาลสองต้น มีนกอินทรีสองตัวผิวเมียวทำรังอาศัยอยู่บนต้นตาลนั้น ครั้นเวลาค่ำนางนกอินทรีถามสามีว่า พรุ่งนี้จะได้อาหารแต่แห่งใด สามีบอกว่าจะได้กินศพรธรรมาลกุมาร ซึ่งท้าวกบิลพรหมจะฆ่าเสีย เพราะทายปัญหาไม่ออก นางนกถามว่าปัญหานั้นว่าอย่างไร สามีจึงบอกว่า เข้าศรีอยู่หน้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างหน้า เวลาเที่ยงอยู่นอก มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาเครื่องหอมประพรมที่อก ข้อหนึ่ง เวลาอัสดงศรีอยู่ที่เท้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาน้ำล้างเท้า ธรรมาลกุมารได้ยินดังนั้นก็กลับไปปราสาท ครั้นรุ่งขึ้นท้าวกบิลพรหมมาถามปัญหา ธรรมาลกุมารก็แก้ตามได้ยี่มา ท้าวกบิลพรหมจึงเรียกเทวดาทั้ง 7 อันเป็นบริวาริกา พระอินทร์มาพร้อมกัน แล้วบอกว่า เราจะตัดศีรษะบูชาธรรมาลกุมาร ถ้าจะตั้งไว้ยังแผ่นดิน

ไฟก็จะไหม้ทั่วโลกธาตุ ถ้าจะทิ้งขึ้นบนอากาศฝนก็จะแล้ง ถ้าจะทิ้งในมหาสมุทรน้ำก็จะแห้ง
 จึงให้บุตรทั้ง 7 เอาพานมารับศีรษะแล้วตัดศีรษะให้นางทงชะงุ้มบุตรใหญ่ นางทงชะงุ้มจึงเอา
 พานรับเศียรบิดา แล้วแห่ทักษิณรอบเขาพระสุเมรุ 60 นาที แล้วเชิญประดิษฐานไว้ใน
 มณฑปถ้ำคันธธูลีเขาไกรลาสบูชาด้วยเครื่องทิพย์ต่าง ๆ พระเวสสุกรรมก็ก่อกมิตโรงแล้วด้วย
 แก้ว 7 ประการ ชื่อ ภควดีให้เป็นที่ประชุมเทวดา เทวดาทั้งปวงก็เอาถาดอนุชาค มาล้าง
 ในสระอโนดาต 7 ครั้ง แล้วแจกเสวยทุก ๆ พระองค์ ครั้นถึงครบกำหนด 365 วัน โลก
 สมมติว่าปีหนึ่ง เป็นวันสงกรานต์หนึ่ง นางเทพธิดา 7 องค์ จึงผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียร
 ท้าวกบิลพรหม (ท้าว महाสงกรานต์) ออกแห่ประทักษิณเขาสุเมรุทุกปี แล้วจึงกลับไปเทวโลก

นกเลือกพระยา

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว นกทั้งหลายบังเกิดความคิดขึ้นว่าการอยู่โดยไม่มีเจ้านาย บกักคัมครองนั้นทำให้ไม่มีกำลังจะรักษาตัวให้พ้นอันตรายได้ นกต่าง ๆ ได้แก่ นกยูง นก แร้ง นกเขกเต่า นกตระกูล นกคู้เหว่า นกกระเรียน นกพิราบ กา หงส์ และนกอื่น ๆ ทั้งหลายก็มาประชุมพร้อมกัน จะยกย่องนกใดนกหนึ่งขึ้นเป็นพระยาเพื่อเอาไว้ป้องกันภัย อันตรายแก่ฝูงนกทั้งหลาย และให้มีอำนาจกล่าวปราบบรรณกนกเงเรที่ เบียดเบียนผู้มีกำลัง น้อยกว่า จึงมีนกตัวหนึ่งกล่าวขึ้นในที่ประชุมว่า "เราสมควรจะเลือกหงส์เป็นพระยานกทั้ง หลาย เพราะหงส์มีสติปัญญาดี รู้หลักนักปราชญ์อาจกล่าวบังคับบัญชาฝูงนกได้ถูกต้อง ยุติธรรม อนึ่งหงส์มีรูปทรงงามทำให้อันสง่า และมีมารยาทอันดีเป็นที่ต้องตาต้องใจของ ผู้พบเห็นทั่วไปอีกด้วย ถ้าได้เป็นพระยานกก็จะได้เป็นศรีสง่าแก่ฝูงนกทั้งหลายอย่างยิ่ง"

ฝ่ายนกกระเรียนเมื่อได้ฟังดังนั้นก็พูดขึ้นว่า ที่ท่านคิดจะยกย่องหงส์ขึ้นเป็นพระยา ของเราทั้งหลายนั้น เรายังไม่เห็นชอบด้วย เพราะหงส์นั้นจะไม่ไหนก็ห่วงแต่มารยาท ทำทีและความงามของตน ไม่นำพาต่อทุกข์สุขของเพื่อนนกทั้งหลาย เราไม่เห็นด้วยว่าหงส์ ควรจะเป็นพระยาของเรา"

นกทั้งหลายจึงถามว่า "ถ้าเช่นนั้นท่านเห็นผู้ใดควรเป็นพระยาของเราเล่า"

นกกระเรียนตอบว่า "เราเห็นสมควรจะให้กาเป็นพระยาของนก เพราะกานี้มี ความดีหลายประการคือ เมื่อกาไปหาอาหารใกล้สักเพียงใดก็ตาม " ไม่ละทิ้งที่อยู่ของตน ประการหนึ่ง เมื่อเพื่อนทุกข์ร้อนก็ช่วยเหลือ มีข่าวดีข่าวร้ายก็ยอมบอกให้ทราบเสมอประการ หนึ่ง รังที่อยู่ก็ให้แก่ภรรยาตนและให้หนาคู้เหว่าพลอยได้อาศัย ทั้งยังช่วยเหลือระวังรักษา ลูกอ่อนของนาคู้เหว่าประการหนึ่ง เมื่อเสพเมณก็มีให้ใครเห็นประการหนึ่ง ความดีของกามี ดังว่ามานี้ เราเห็นสมควรจะยกย่องกาขึ้นเป็นพระยาของเราทั้งหลาย "

ฝูงนกทั้งหลายเมื่อได้ยินนกกระเรียนกล่าวคุณสมบัติของกาอย่างนั้น ที่เห็นด้วยก็มี ที่ไม่ เห็นด้วยก็มี พวกมันส่งเสียงทู่เถียงกันตามความคิดของตน จึงอิงอลไปทั่วบริเวณที่ประชุม นั้น เป็นเหตุไม่ได้ว่าควรเลือกผู้ใดในที่สุดนกเขกเต่าจึงประกาศขึ้นว่า " ท่านทั้งหลายเวลานี้พวก เรายัง ไม่อาจเลือกผู้ใดผู้หนึ่งเป็นอธิบดีของเราได้ เพื่อจะพิสูจน์ให้แน่ชัดว่าผู้ใดควรเป็น

พระยานั้น เราควรจะให้หงส์กับกาลองฤทธิ์กัน และให้เลือกมหาสมุทรเป็นสนาม เราทั้งหลายจะได้รู้ฤทธิ์ให้ชัดแจ้ง ขอให้ท่านเลือกเอาหงส์ผู้กำลังยิ่งตัวหนึ่งกับการมีกำลังยิ่งตัวหนึ่งมาเทียบกัน แล้วให้บินไปยังกลางสมุทร จงลองฤทธิ์กัน"

นกทั้งหลายพากันยินดีเห็นตามนกแขกเต้า

หงส์และกาลองฤทธิ์แข่งฤทธิ์กัน ต่างบินเต็มกำลังไปยังกลางมหาสมุทร เมื่อถึงกลางสมุทรทั้งกาทั้งหงส์ต่างก็เหนื่อยอ่อนแรง บินต่อไปไม่ได้ ฝ่ายหงส์ลงว่ายน้ำไป ส่วนภานันเห็นหงส์ลงว่ายน้ำเช่นนั้นก็เอาอย่างลงว่ายน้ำบ้าง แต่กว่าว่ายน้ำไม่ได้ ถูกคลื่นและลอกใหญ่ซัดโถมมา ก็จะจมน้ำตาย จึงร้องบอกยอมแพ้หงส์ ขอให้หงส์ช่วยชีวิตตนให้รอดพ้นความตาย หงส์จึงตอบว่า "เรามาครั้งนี้มาแข่งฤทธิ์จะเอาแพ้เอาชนะกัน สุระอะไรที่เราจะช่วยท่าน " กาจึงบอกว่า " ถึงเราจะแข่งฤทธิ์กันก็จริงอยู่ แต่เราออกมาถึงกลางสมุทรเช่นนี้ผู้ใดจะมาแลเห็นเราก็ไม่มี ก็จะมีผู้ใส่ความว่าท่านเกลี้ยมาเราเสีย แต่ถ้าท่านช่วยเราให้รอดชีวิตไปได้ ก็จะเป็นที่สรรเสริญว่าท่านเป็นผู้มีความเมตตากรุณาจริง ตัวเราเองก็จะยกย่องสรรเสริญท่านให้ปรากฏ แก่ฝูงนกทั้งปวง และยอมรับว่าท่านสมควรเป็นพระยาของเราอย่างแท้จริง"

ฝ่ายหงส์เมื่อได้ยินกาพูดอย่างนั้นก็นึกว่า คำที่กาพูดนั้นก็จริงอยู่ ประการหนึ่งถึงแม้จะเป็นศัตรูคู่แค้นก็ไม่ควรจะก่อเวร เมื่อเขาขอความช่วยเหลือให้รอดคงชีวิตเช่นนั้น ก็ควรมีใจเมตตาสงสารบ้าง หงส์จึงช่วยให้กาเกาะว่ายน้ำไปจนถึงฝั่ง กาก็รอดชีวิตได้ จึงเป็นคำกล่าวสอนสืบมาจนทุกวันนี้ว่า ผู้ไม่มีกำลังอย่าได้ไปทะนงตนแข่งฤทธิ์กับผู้มีกำลังกว่า

แต่แม้หากว่าหงส์จะเป็นผู้เสียชนะแก่กาในการแข่งฤทธิ์กันครั้งนั้นก็จริง แต่หมูนกก็ยังไม่ตกลงกัน ต่างยกคุณและโทษของนกต่าง ๆ ขึ้นมากล่าว ก็ไม่ได้ใครเป็นใหญ่ในที่สุดก็ตกลงว่าจะพากันไปถวายตัวต่อพระยาครุฑ ขอให้พระยาครุฑเป็นพระยาของตนให้เป็นผู้คุ้มครองรักษาและตัดสินสุขทุกข์ทุกประการ พระยาครุฑจึงได้เป็นอธิบดีในหมู่นกตั้งแต่นั้นมา

เมขลา - รามสูร

เรื่องเมขลา-รามสูรนี้จะเล่ากันอย่างไรในเรื่องรามเกียรติ์ก็สุดแต่นักปราชญ์ผู้รู้
ท่านว่าไว้ แต่ที่เล่ากันเป็นพื้นบ้านพื้นเมืองมีว่าอย่างนี้

ครั้งหนึ่งนานมาแล้วยังมีพญามังกรตัวหนึ่งมีฤทธิ์ท่องเที่ยวอยู่ในมหาสมุทร มีดวงแก้ว
ดวงหนึ่งบังเกิดขึ้นกับตัว พญามังกรตั้งประดับไว้บนหัวของตน บังเกิดเป็นรัศมีมีแสงรุ่งเรืองงาม
สว่างไปทั่ว พญามังกรมีธิดานางหนึ่งรูปงาม แต่มีนิสัยขี้เล่น ชอบเที่ยว ชอบสนุก จึงมัก
ท่องเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ ร้องเล่นเต้นรำไปตามความคะนอง ไม่มีความสงวนตัว นิสัยของนาง
เป็นเช่นนี้ทำให้พญามังกรเป็นห่วงมาก วันหนึ่งเกิดความคิดดีจึงพานางไปถวายให้เป็นนางสนม
ของพระอินทร์ หมายความว่านางจะได้อยู่ดีมีความไม่เที่ยวเล่นไปในที่ทั้งปวงเหมือนแต่ก่อน พร้อมกับ
ที่ถวายธิดา พญามังกรก็ถวายดวงแก้วให้พระอินทร์ไปด้วย เห็นว่าเป็นของดีควรแก่การมีของ
พระอินทร์มากกว่าตน พระอินทร์ก็รับไว้ และให้นางเมขลาเป็นผู้ดูแลรักษาแก้วดวงนั้นไว้ให้ดี

ตั้งแต่มาอยู่ในวิมานพระอินทร์แล้ว นางเมขลาให้มีความอึดอัดกลัดกลุ้มเพราะไม่ได้
ท่องเที่ยวไป ผิดนิสัยเคยประพฤติของนาง วันหนึ่งได้โอกาสจึงขโมยดวงแก้วหนีไปเที่ยวเล่น
ตามสบายใจ นางร้ายร้ายอยู่ระหว่างก้อนเมฆและไปทั่วท้องมหาสมุทร โยนดวงแก้วที่เอามา
เล่นทำให้เกิดแสงแพรวพราววูบวาบเป็นคราว ๆ

กล่าวถึงยักษ์ตนหนึ่ง ชื่อรามสูร ถือขวานเพชรเป็นอาวุธคู่มือ รามสูรเป็นเพื่อนรัก
สนิทกับพระราหู อยู่มาวันหนึ่งรามสูรไปเยี่ยมพระราหูก็ไปพบพระราหูตัวขาดเหลือครึ่งตัวแต่
ไม่ตาย จึงมีความสงสัยว่าผู้ใดบังอาจมาทำเช่นนั้นแก่สหายของตนซึ่งเป็นผู้มีฤทธิ์มาก พระราหู
ก็เล่าให้ฟังว่า พระนารายณ์ชักชวนให้กวนน้ำอมฤต ครั้นกวนขึ้นมาได้แล้ว คนไปแอบดื่มน้ำทิพย์
นั้นเพื่อจะได้ไม่ตาย พอพระนารายณ์ทราบเข้า ก็กริ้วโกรธมากจึงเอาจักรขว้างตัดเอา
ร่างกายขาดเหลือครึ่งท่อนอย่างที่เป็นอยู่นี้ หากแต่พระราหูได้เสวยน้ำทิพย์เข้าไปแล้วจึงทำให้
ไม่ตาย รามสูรได้ฟังดังนั้นให้มิสงสัยแล้วเพื่อนคิดจะช่วยให้ทัมทับกี้ โดยจะไปขอพรพระอินทร์ให้
พระราหูกลับคืนร่างกายเป็นอย่างเก่า แต่ก่อนจะขอพรก็ต้องทำความชอบมียอดใดก็อย่างหนึ่ง
ให้พอเป็นเครื่องนาให้โอกาส ขอเสียก่อน พอคืนใจได้ถึงนางเมขลาที่ลักเอาดวงแก้วของ
พระอินทร์ไปก็คิดว่าถ้าจับนางได้ นำไปถวายพระอินทร์พร้อมกับแก้ววิเศษดวงนั้น ก็จะได้
ความดีความชอบ เป็นอันว่าขอพรช่วยพระราหูได้

ย้อนกล่าวถึงนางเมขลา เมื่อหนีไปจากวิมานพระอินทร์ได้นั้นก็มีความสุขเป็นอย่างยิ่ง เพราะได้เที่ยวเล่นตามความล้าพองคะนองใจ เมื่อพระอินทร์ทราบก็ได้กริ้วโกรธแต่อย่างใด เพราะว่าทรงทราบนิสัยของนางคืออยู่แล้ว เป็นแต่ให้ไปตามตัวให้กลับมาบ้าง หลายครั้งหลายหน แต่นางไม่ยอมกลับมา จะขอเที่ยวเล่นให้สบายใจก่อนทุกครั้งไป พระอินทร์อ่อนพระทัย ก็ต้องยอมผ่อนให้ แต่เห็นว่าจะเที่ยวเตร็ดเตร่ไปอย่างนั้นก็เปล่าประโยชน์ จึงให้ดูแลรักษาพระมหาสมุทร และให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือผู้มีบุญที่ตกน้ำให้พ้นความตายอีกอย่างหนึ่งด้วย นางเมขลาที่ยินดีที่ได้รับหน้าที่นี้ และได้ช่วยผู้มีบุญที่ตกอยู่ในอันตรายหลายท่าน เช่น พระชนก และพระสมุทรโฆษ แต่เรื่องที่พระอินทร์อภัยโทษให้นางเมขลานี้รามสูรหาได้ทราบไม่คงคิดไปว่า ถ้าจับนางเอาดวงแก้วคืนให้พระอินทร์ได้ก็จะได้รับความดีความชอบ แล้วตนก็จะช่วยสหายให้พ้นโทษได้ รามสูรจึงออกตระเวนติดตามนางเมขลาไปในที่ต่าง ๆ หมายจะจับเอาตัวนางไปถวายพระอินทร์ให้จงได้

รามสูรไปพบนางเมขลากำลังร้ายราสำเร้งสำราญใจ อยู่ในระหว่างก้อนเมฆก็จู่โจมเข้าจะจับตัวนางให้ได้ แต่นางเมขลาหลบหนีได้ว่องไว รามสูรไม่อาจจับเอาตัวได้ นางโยนดวงแก้วล่อหลอกให้รามสูรไล่ตาม เพราะรู้ว่ามิชอบวิเศษป้องกันตัว รามสูรทำอันตรายไม่ได้ แสงแก้วสว่างวาบเข้าตารามสูรจนพร่าพรายทำให้ไมไ่หยิ่งนัก จึงขว้างขวานเพชรอาวุธคู่มือไป หมายจะฆ่านางเมขลาเสียให้ตาย แต่อำนาจดวงแก้วก็คุ้มครองนางไว้ได้ทุกคราว ขวานเพชรไม่อาจทำอันตรายนางได้ แล้วนางก็หลบหนีไปได้ไกล รามสูรก็ออกติดตามต่อไปอีก ต่อสู้ล่อหลอกกันเช่นนี้เป็นหลายคราว เมื่อใดตามกันทัน ก็มีเหตุอย่างนี้ทุกครั้งไป แต่เวียนล่อเวียนไล่กันมาตั้งแต่บัดนั้นมาจนบัดนี้ ก็ยังจับกันไม่ได้สักที

เวลาฝนตก พ้าแลบแปลบปลาบในท้องฟ้า ผู้เฝ้าผู้เฝ้าก็เล่ากันว่านั่นแหละคือแสงแก้วของนางเมขลาฉายล่อแสงแปลบเข้าตารามสูร เสียงดังครืน ๆ เป็นเสียงฟ้าร้องนั้น ก็คือเมื่อรามสูรขว้างขวานเพชรด้วยฤทธิ์ไมโท แล่นไล่ตามกันมาชั่วกลับแล้ว สาเหตุมีมาดังนี้แหละ

สามสหาย

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว ในป่าใหญ่แห่งหนึ่ง ยังมีนกประ ตะพานน้ำ และละมั่ง อาศัยอยู่ในป่านี้ สัตว์ทั้งสามสมัครสมานเป็นเพื่อนรักร่วมสาบานกัน มูลเหตุที่สัตว์ทั้งสาม ซึ่งธรรมชาติอาการและกิริยาต่างก็จะเป็นสหายกันนั้น มีอย่างนี้คือ วันหนึ่งนกประกับละมั่งไปกินน้ำในแอ่งน้ำแห่งหนึ่ง ตะพานน้ำที่อาศัยในแอ่งน้ำนั้นจึงผูกขึ้นมา ถามว่า "เหตุใดท่านนกที่อาศัยของเราเช่นนี้เล่า" นกประและละมั่งก็ตอบว่า "ธรรมชาติที่อาศัยอยู่ที่อาศัยแก่สัตว์ทั้งหลาย ท่านยึดเป็นที่อยู่อาศัย ส่วนเราทั้งสองยึดเป็นเครื่องกินดื่มยังชีวิต" ตะพานน้ำก็ตอบว่า "ท่านผูกผูกต้องแล้ว เราทั้งสามต่างต้องพึ่งแอ่งน้ำด้วยกัน" แล้วสัตว์ทั้งสามก็สนทนากันเป็นที่สปรามปรามกันอย่างยิ่ง และมีใจยินดีจะรักใคร่เป็นมิตรไมตรีกันตั้งแต่นั้นมาสัตว์ทั้งสามก็หาโอกาสมาพบปะสนทนากันเสมอ มีทุกข์ร้อนอย่างใดก็รับทุกข์ให้แก่กันฟัง

อยู่มาวันหนึ่ง สัตว์ทั้งสามมาพบกันที่แอ่งน้ำอย่างเช่นเคย ตะพานน้ำก็บารอภักษ์ว่า "เวลานี้ความทุกข์ร้อนใหญ่ของเราอยู่ที่ความกลัวชาวประมงมักจะทิ้งเบ็ดและเครื่องดักต่าง ๆ ไว้ทำให้ต้องระวังตัวอยู่เสมอ" นกประก็กล่าวขึ้นบ้างว่า "ทุกข์ของเราจะคล้ายกันกับทุกข์ของท่าน คือทุกข์ของเรานั้นเนื่องด้วยนายพรานผู้มีทั้งธนู หน้าไม้ บ่วง ข่ายทั้งหลายมักเบียดเบียนฝูงนกต่าง ๆ อยู่เสมอ ที่รู้จักระวังรักษาตัวเป็นก็พ้อพันอันตรายไปได้ แต่เวลานี้ นายพรานธนูมีความคิดแยบคายขึ้น มีวิธีพรางเครื่องดักทั้งหลายให้หลงผิดได้ง่าย ทำให้เราพากันยากลำบากขึ้นกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก ทุกข์ของเราเป็นอย่างนี้" ฝ่ายละมั่งก็ว่า "เราก็เป็นทุกข์ด้วยบ่วงแร้ว เช่นเดียวกับท่าน เราทั้งสามนี้ตั้งสัตย์สาบานเป็นสหายแก่กันแล้ว เราจึงมาขอให้เทวดาที่รักษาธารน้ำที่ช่วยเป็นพยานให้แก่เรา และขอให้อธิษฐานด้วยกันว่าเมื่อใดเรามีความทุกข์ด้วยภัยอันตรายอย่างใดขอให้ระลึกถึงกัน และขอให้ได้ช่วยเหลือกันและกันเถิด" แล้วทั้งสามก็ตั้งสัตย์อธิษฐานต่อเทวดาที่รักษาธารน้ำดังที่ว่าแล้วนั้น

อยู่มาวันหนึ่ง ละมั่งไปหากินที่ไกลและไปติดบ่วงของนายพราน เข้าจะฉุดอย่างไรก็ไม่หลุด นึกทอดอาลัยในชีวิต ก็พ้อนึกขึ้นได้ว่าตั้งสัตย์ไว้กับสหายทั้งสอง จึงตั้งจิตระลึกถึงนกประและตะพานน้ำ ฝ่ายสหายทั้งสองอาทนาจเทวาลใจตามสัตย์อธิษฐาน ก็รีบมายังที่ละมั่งติด

เร็วอยู่ ตะพานน้ำมีพื้นแหลมคมก็ช่วยกัดเร็ว นกประก็ว่าแก่ตะพานน้ำว่า "ขอให้ท่านเร่ง กัดบ่วงนี้เข้าเถิด ส่วนเรานั้นจะรีบไปบ้านนายพราน เราจะส่งเสียงอยู่ใกล้ ๆ นั้น ทำให้ นายพรานสำคัญว่ายังไม่รุ่งแจ้ง ก็จะไม่มาที่นี่ก่อน "ว่าแล้วก็รีบไปยังบ้านนายพราน ๆ ได้ยินเสียงนกประร้องก็เข้าใจว่ายังมีค้อยู่จึงนอนต่อไป ตะพานน้ำจึงพอมีเวลากัดเร็วที่มัดละมั่ง อยู่ให้ขาดออกได้ ละมั่งก็รีบหนีไป ส่วนตะพานเดินช้าจะกลับไปยังธารน้ำที่อยู่ของตนไม่ทัน จึงแอบซ่อนตัวอยู่ในสมุทมนไม้แก่นนั้น

เมื่อนายพรานมาถึงที่ที่ตนดักเร็วไว้ และเห็นเร็วขาดก็รู้ว่ามีสัตว์มากัด เห็นรอยตีน ตะพานน้ำจึงสะกดรอยตามไปก็พบตะพานน้ำซ่อนตัวอยู่ในสมุทมนไม้แก่นนั้น นายพรานมีความ ยินดีที่ไม่เสียเที่ยวเปล่า ถึงไม่ได้สัตว์ที่ตกไว้ก็ยังดีที่ได้ตะพานน้ำไปแทน จึงจับตะพานน้ำ มัดแล้วใส่ปลายไม้คานจะพากลับบ้าน ตะพานน้ำตกใจแทบสิ้นสติ นึกว่าจะต้องตกเป็นอาหาร ของนายพรานเสียแน่แล้ว แต่ครั้นแล้วก็ระลึกถึงคำอธิษฐานที่กล่าวไว้กับสหายของตนได้จึง ระลึกถึงนกประและละมั่ง สัตว์ทั้งสองก็ตามมาตามสัญญา เห็นภัยของตะพานน้ำยิ่งใหญ่มาก แต่มีรู้ที่จะช่วยเหลือประการใด ได้แต่ตามนายพรานไปทาง ๆ หาโอกาสอยู่ว่าเมื่อใด นายพรานเผลอตัวก็จะหาทางช่วยสหายของตนให้รอดพ้นไปให้ได้

นายพรานคอนตะพานน้ำมาถึงสระแห่งหนึ่ง เป็นเวลาควรหยุดพักกินอาหาร กลางวันได้แล้ว ก็ปลดตะพานน้ำลงจากบ่าลงนั่งแก้ห่อข้าวออกกิน ละมั่งกับนกประปรึกษา กันว่าบัดนี้สับช่องคล่องดีแล้ว นกประจึงว่า "เราจะบินไปแกล้งทำตายอยู่บนคำคบไม้ แห่งหนึ่งที่นายพรานจะแลเห็นได้ถนัด เมื่อนายพรานเห็นเราแล้วก็คงจะปีนต้นไม้ขึ้นไป เอาตัวเราเป็นแน่ ในตอนนั้นขอให้ท่านหาทางช่วยสหายของเราให้รอดพ้นอันตราย ให้ได้เถิด"

นกประก็ไปทำตายอยู่บนคำคบไม้ดังว่า ฝ่ายนายพราน แลเห็นเช่นนั้น ตามวิสัยพราน ก็อดมิได้ที่จะขึ้นไปเอามา จึงละอาหารไว้แล้วรีบปีนต้นไม้ขึ้นไป ส่วนละมั่งคอยที่อยู่ เห็นได้ โอกาสเช่นนั้นก็เอาเขาสอดที่เขือกที่ผูกตะพานน้ำไว้ แล้วสลัดจนตะพานน้ำหลุดและหนีไปยังสระ น้ำได้ แล้วละมั่งเองก็รีบวิ่งหนีไปยังป่าใหญ่ ส่วนนกประนั้นครั้นเห็นนายพรานปีนต้นไม้ขึ้น มาใกล้แล้ว ก็บินหนีไป สัตว์ทั้งสามก็ช่วยกันเอาตัวรอดไปได้สำเร็จ ๆ ดังนี้

โบราณท่านจึงสอนว่าถึงจะเป็นสัตว์ก็ดี ถ้ามีน้ำใจรักใคร่สามัคคีกัน ตั้งใจช่วยเหลือ กันแล้ว ก็ย่อมช่วยกันแก้ไขให้พ้นทุกข์ได้ แม้น้ำใจมหาสมุทรก็มีได้ประมาณากเกินไปกว่าน้ำใจ

นิทานพื้นบ้านไทย

กระต่ายสามขา

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีเด็กคนหนึ่งชื่อม่วง ได้ฝากตัวเป็นศิษย์กับพระอาจารย์คง วัดพุทไธสวรรย์ เพื่อศึกษาวิชาอาคมต่าง ๆ ม่วงเป็นเด็กที่มีความอดทนและมั่นคง เจริญสิ่งใดแล้วก็จะไม่ยอมเปลี่ยนคำพูดง่าย ๆ

คราวหนึ่งมีผู้นำเอากระต่ายมาถวายพระอาจารย์คง อาจารย์จึงให้นายม่วงเอาไปย่างไฟไว้สำหรับฉันเพล นายม่วงก็นำกระต่ายไปย่างไฟ แต่ในขณะที่กำลังย่างอยู่นั้น กลิ่นกระต่ายนั้นหอมน่ากิน นายม่วงจึงแอบกินกระต่ายไปทั้งขา

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ขณะนั้นนางสนมคนหนึ่งสังเกตเห็นว่าอาหารหายไปจึงทูลต่อพระราชา พระราชาก็เห็นด้วยว่าทำไมกินไปนิดเดียวอาหารจึงหายไปหมด และถามนางสนมว่ากินหรือเปล่า ทุกคนปฏิเสธว่าไม่ได้กิน

ดังนั้นพระราชาจึงให้นางสนมไปตามใคร่เข้ามาทนาย ใครก็ตามทนายว่า ขณะที่พระราชาเสวยอยู่นั้นมีผู้มิขู่ได้เข้ามาร่วมเสวยด้วย พระราชาสงสัยว่าทำไมถึงมองไม่เห็นใครจึงใช้เชือกศักดิ์สิทธิ์ ถ้าหากพระราชาสงสัยหรือผิคนสังเกตให้ทรงส่งสัญญาณบอกทหารให้เอาเชือกศักดิ์สิทธิ์นั้นขึงตักไว้หากถูกเชือกก็จะปรากฏตัว

วันรุ่งขึ้นนายม่วงหัดก้านพลูเข้ามาร่วมเสวยอีกตามเคย ครั้นมาถึงวังเห็นว่าพระราชากำลังเสวยอยู่นายม่วงจึงเข้าไปร่วมเสวย นางสนมซึ่งเฝ้าอาหารอยู่สังเกตเห็น และได้สะกิดพระราชา พระราชาจึงส่งสัญญาณให้ทหารระวังตัว

นายม่วงเมื่อเห็นทหารมากมายล้อมถืออาวุธอย่างผิคนสังเกต ชักอะใจ จึงรีบย่องออกไปจากห้องพระโรง แต่ด้วยความไม่ระมัดระวังทำให้สะดุดเชือกศักดิ์สิทธิ์จนล้มลง ก้านพลูที่หัดอยู่นั้นหล่นออกประกอบกับถูกเชือกศักดิ์สิทธิ์ จึงทำให้เวทมนตร์คลายลง นายม่วงจึงถูกจับตัวส่งให้พระราชา เมื่อพระราชาทอดพระเนตรเห็นก็ทรงถามว่ามาจากไหน นายม่วงก็ตอบว่า "มาจากวัด" พระราชาจึงถามต่อว่า "วัดอะไร" นายม่วงตอบว่า "วัดวา" พระราชาจึงถามต่อว่า "วาอะไร" นายม่วงตอบว่า "วาพระ" พระราชาทรงกริ้วมากที่นายม่วงพูดไม่รู้เรื่องจึงเรียกทหารมานำตัวนายม่วงไปยังตะแลงแกงที่ประหาร

ฝ่ายอาจารย์นั่งสมาธิเข้าฌานอยู่ทราบที่นายม่วงไปท้าวความผิคนถูกพระราชาจับตัวไปประหารชีวิต จึงรีบไปช่วยโดยเสกก้านพลูแล้วเข้าไปยังแดนประหาร

ที่ลานประหารพระอาจารย์พบนายม่วงถูกจันตึกเตรียมประหารอยู่ พระอาจารย์จึงเข้าไปกระซิบกับนายม่วงว่าจะเสกก้านพลูแทนตัวนายม่วง และให้หัดหุไว้ด้วย จึงถามนายม่วงอีกครั้งว่ากระต่ายมีกี่ขา นายม่วงก็ตอบว่า "สามขา ชีขอรับอาจารย์"

หลังจากนั้นพระอาจารย์ก็คิดในใจว่า เจ้านี้แม้จะตายก็ไม่ยอมเปลี่ยนคำพูด หลังจากนั้นพระอาจารย์ก็พานายม่วงหนีไป

เมื่อได้เวลาประหารเพชฌฆาตก็ลงดาบ แต่ปรากฏว่าร่างปลอมของนายม่วงได้กลายเป็นก้านพลูเพชฌฆาตจึงนำก้านพลูไปถวายแก่พระราชา

พระราชาก็แปลกใจ เพชฌฆาตทูลพระราชาว่าคงจะมีคนที่มีคาถาอาคมมาช่วยไว้แน่นอน พระราชาจึงสั่งทหารไปค้นหาตามวัดต่าง ๆ แล้วจับตัวมาให้ได้

ฝ่ายพระอาจารย์และนายม่วงรู้ตัวว่าพระราชจะต้องตามจับอยู่แน่นอน จึงคิดหนีออกจากเมือง ระหว่างเดินทางพระอาจารย์ถามเจ้าม่วงอีกครั้งว่า กระต่ายมีกี่ขา เจ้าม่วงตอบว่า สามขาขอรับอาจารย์ อาจารย์คงตอบว่า "ชั่วชีวิตนี้เจ้าคงไม่เปลี่ยนใจเลยซิ จิตใจของเจ้าช่างมั่นคงเหลือเกิน"

ตั้งแต่นั้นมานายม่วงอยู่ปรนนิบัติอาจารย์ต่อไปไม่ได้คิดที่จะกลับมากองศรีอยุธยาอีกเลย และการที่นายม่วงยืนยันว่ากระต่ายมีสามขานั้น ได้เข้ามาใช้เรียกคนที่ไม่ยอมรับหรือไม่ยอมเปลี่ยนความคิดว่า "เป็นกระต่ายสามขา" มาจนกระทั่งบัดนี้

กลองวิเศษ

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีสองผู้เมียทำไร่อยู่ริมหมู่บ้าน มีฐานะยากจนมาก ไม่มีลูกช่วยทำงาน สองผู้เมียพยายามช่วยกันทำมาหากินตั้งแต่หนุ่มสาวมาจนกระทั่งแก่ชราก็ยังไม่มีรวยสักที สองตายายพยายามสวดมนต์อธิษฐานขอให้เทวดาช่วยให้ร่ำรวย แต่ก็ยังไม่ร่ำรวยซ้ำยังจนหนักลงไปกว่าเดิม เพราะแก่แล้วเรี่ยวแรงก็ลดลงทำงานหนักไม่ไหว อยู่มาวันหนึ่งเทวดาที่ปกปักรักษาอยู่ในหมู่บ้านนั้นเกิดความสงสารตายายคู่นี้จึงปลอมมาเป็นคนเดินทาง และมาขอหลบแดดในกระท่อมของตายาย ตายายเกิดความสงสารจึงจัดอาหารมาให้กิน

เทวดาจึงบอกว่า ฉันขอบใจตายายมากจริง ๆ ที่ให้อาหารฉันกิน ตายายเป็นคนดีฉันจะช่วยให้ตายายมีความสุข ตากับยายเอากลองนี้ไปเถอะ มันเป็นกลองวิเศษ ถ้าตายายอยากได้อะไรก็จงบอกกับกลองนี้แล้วตีกลองขึ้นก็จะได้สมใจ แต่ว่าตากับยายจะนึกได้เพียง 3 ครั้งเท่านั้น บอกแล้วเทวดาก็หายตัวไป ตาและยายดีใจมากที่รู้ว่าเทวดาเกิดความเมตตาสงสารและนำกลองวิเศษมาให้ ก็นั่งลงกราบไหว้บูชามิถึงบุญคุณของเทวดา

ตาพูดกับยายว่า "ยายเอ๋ย ที่นี่เราคงจะรวยแล้วนะ เราจะนึกเอาอะไรดีล่ะ เอาบ้านหลังใหญ่ ๆ สักหลังดีมั๊ย"

ยายจึงว่า "เอากลองมานี้ ให้บ้านีก่อน ข้าจะนึกให้รวยเป็นนางฟ้าเลย" แล้วยายก็แย่งกลองจากมือตา

ตาโกรธขึ้นมาจึงแย่งกลองกลับแล้วว่า "นึกมือฉันดีอะไรกันล่ะ" พอดีมือตีไปถูกกลองดัง "ตุ้" ตามตัวตาและยายมีมือและตีนเต็มไปหมด

สองตายายตกใจมากจึงพูดว่า "ขอให้มือตีนหายไ้หมด" แล้วมือตีนก็หายไ้หมดรวมทั้งมือและตีนจริง ๆ ของตายายด้วย

ตาและยายจึงต้องนึกครั้งสุดท้ายว่า "ขอให้มือตีนจริง ๆ ของข้ากลับมาด้วยเถิด" พอดีครบ 3 ครั้ง จึงนึกอะไรไม่ได้อีกแล้ว

ตาและยายจึงต้องก้มหน้าทำงานหาเลี้ยงชีวิตต่อไป จนตายจากกัน

ไกรทอง

ที่เมืองพิจิตร มีถ้ำจระเข้อยู่ในน้ำแห่งหนึ่ง ในถ้ำแห่งนี้มีแก้ววิเศษส่องแสงให้ถ้ำสว่างเหมือนเวลากลางวัน จระเข้ตัวใดเข้าไปอยู่ในถ้ำนั้นแก้ววิเศษจะบันดาลให้เป็นมนุษย์ พญาละวันเป็นจระเข้ตัวที่ใหญ่อยู่ในถ้ำ มีเมียสองคนคือนางวิมาลา เป็นเมียหลวง และนางเลื่อมลายวรรณ เป็นเมียน้อย

พญาละวันเป็นจระเข้นิสัยดี รักษาธรรม วันหนึ่งพญาละวันออกจากถ้ำกลายร่างเป็นจระเข้ว่ายน้ำมาทางท่าเมืองพิจิตร

ขณะนั้นนางตะเภาทองและนางตะเภาแก้ว สองพี่น้องบุตรสาวของเศรษฐีเมืองพิจิตร ลงเล่นน้ำอยู่ใกล้บ่อไฟ พญาละวันเห็นนางตะเภาทองก็นึกรักจึงตรงเข้าไปคาบนางตะเภาทองแล้วพาไปยังถ้ำทอง

เมื่อไปถึงถ้ำทองนางตะเภาทองยังสลบอยู่ พญาละวันก็ช่วยแก้ไขให้ฟื้นขึ้นแล้วพูดจาเกี้ยวพา นางตะเภาทองเห็นพญาละวันเป็นมนุษย์รูปร่างหน้าตาดีก็นึกรัก จึงยอมเป็นเมียพญาละวัน

ฝ่ายเศรษฐีบิดานางตะเภาทองรู้ว่าจระเข้คาบเอาลูกสาวไปกิน จึงให้บ่าวไพร่ประกาศหาหมอจะเข้ามาปราบแล้วจะยกนางตะเภาแก้วให้ หมอจะเข้หลายคนได้มาต่อสู้กับพญาละวันแต่กลับถูกพญาละวันขบกัดตายเป็นอันมาก จนไม่มีผู้ใดกล้ามาปราบ

ขณะนั้นไกรทองซึ่งเป็นชาวเมืองนนทบุรีคุมเรือขึ้นไปค้าขายอยู่ที่เมืองพิจิตร เมื่อว่างจากค้าขายก็ไปรับเรียนวิชาอาคมกับพระครูที่วัดหน้าพระธาตุจนพระครูรักใคร่เอ็นดูถ่ายทอดเคล็ดวิชาอาคมให้จนหมดสิ้น

ครั้นไกรทองได้ยินว่าเศรษฐีประกาศหาคนปราบจระเข้จึงอาสาพระครูเพื่อไปปราบพญาละวัน พระครูได้บอกว่าพญาละวันนั้นเป็นจระเข้ที่มีเขี้ยวแก้วกายสิทธิ์ จะฆ่าฟันด้วยอาวุธธรรมดาไม่ตาย จึงมอบหอกสศตโลหะลงอาคมให้ไกรทองไป

เมื่อไกรทองไปถึงได้ตั้งโรงพิธีที่หาดทรายริมหน้าเมืองพิจิตร แล้วท่อมนต์อาคมเรียกให้พญาละวันออกจากถ้ำทองขึ้นมา เหนือหน้า เมื่อพญาละวันออกมาได้ต่อสู้กับไกรทองถูกไกรทองแทงด้วยหอกสศตโลหะหลายแผล

พญาชาละวันได้รับบาดเจ็บสาหัสจึงหนีเข้าถ้ำไป ไกรทองจึงจุดเทียนระเบิดน้ำตามลงไปถึงถ้ำทอง พบนางวิมาลาจึงจับข้อมือถามหาพญาชาละวัน นางวิมาลาตกใจร้องเรียกให้พญาชาละวันช่วย

พญาชาละวันได้ยินเสียงร้องเรียกจึงถลันออกมาจากห้องมีบาดแผลเต็มตัว พญาชาละวันเข้าสู้รบกับไกรทองได้พักหนึ่งก็หมดแรง ไกรทองจึงจับตัวมัดไว้แล้วเดินค้นหานางวิมาลาตามถ้ำ

ขณะที่เดินค้นหานางวิมาลา ไปนั้นได้พบนางตะเภาทอง ซึ่งถูกอาคมของพญาชาละวันทำให้เป็นใบ้พูดไม่ได้ ไกรทองจึงพานางตะเภาทองขึ้นหลังพญาชาละวัน กลับมาให้เศรษฐีผู้เป็นบิดาของนาง

ฝ่ายเศรษฐีเห็นนางตะเภาทองกลายเป็นใบ้จึงอ้อนวอนให้ไกรทองช่วยแก้ไขให้ ไกรทองจึงเอาหอกลดไล่หะ แหงพญาชาละวันจนตาย นางตะเภาทองจึงหายจากการเป็นใบ้ เศรษฐีเห็นไกรทองมีฤทธิ์ปราบจระเข้ได้จึงยกนางตะเภาแก้ว และสมบัติให้ตามที่สัญญา ไว้พร้อมกับยกตะเภาทองให้ไกรทอง ไปด้วย

ไกรทองจึงอยู่กับเมียที่เมืองพิศตรนั้น อยู่มาได้ไม่นานไกรทองก็นึกถึงนางวิมาลาเมียของชาละวันในถ้ำจระเข้ จึงออกอุบายบอกเมียว่าจะไปเยี่ยมพระครูที่วัดหน้ามหาธาตุ

แล้ว ไกรทองก็ลงไปยังถ้ำทอง เกี้ยวพาราสีนางวิมาลาจนได้นางเป็นเมีย แล้วรับนางมาอยู่ด้วยอีกคน ซึ่งเมียทั้งสองก็ไม่ขัดข้อง ต่อมาเศรษฐีตายไกรทองจึงครองสมบัติสืบแทนต่อไป

ไข่นกเป็ดน้ำ

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีครอบครัวเล็ก ๆ ครอบครัวหนึ่ง มีฐานะยากจนอยู่ด้วยกันสามคน แม่ ลูกชายและลูกสะใภ้ อยู่มาวันหนึ่งชายคนนั้นทำธุระน้ำไม่ไปยิงนกเป็ดน้ำตามทุ่งนา ไม่ได้ตัวนกแต่บังเอิญพบไข่นกเป็ดน้ำห้าฟอง จึงนำมามอบให้แก่เมียและสั่งว่าให้เอาไข่นกเป็ดน้ำไปทำให้สุกแล้วให้แม่ไป 2 ฟอง ส่วนที่เหลืออีก 3 ฟอง เก็บไว้กินเป็นมื้อเย็น เมื่อสั่งเมียเสร็จแล้วก็ไปเที่ยวยิงสัตว์ต่อไป

เมื่อเมียได้รับไข่นกเป็ดน้ำจากผัวแล้ว ก็จัดแจงต้มไข่นั้นจนสุก เก็บไว้กินเป็นอาหารมื้อเย็นกินกับผัว 3 ฟอง อีก 2 ฟอง ตัวเองก็กินเสีย แล้วเอามะนาวขนาดเล็กมาปอกเปลือกออกให้เรียบร้อย 2 ผล ใส่จานกับเกลือและข้าวสุกนำไปให้แม่ผัวกินโดยบอกว่าเป็นไข่นกเป็ดน้ำที่ลูกชายได้มา

ยายแก่คนนั้นเป็นคนตาบอดแต่กำเนิด เมื่อลูกสะใภ้เอาอาหารมาให้ จึงลงมือกินข้าวกับลูกมะนาวโดยเชื่อว่าเป็นไข่นกเป็ดน้ำจริงตามที่ลูกสะใภ้บอกกินหมดไปหนึ่งฟองเหลือไว้สำหรับเย็นอีกหนึ่งฟอง ตกตอนเย็นวันนั้นผัวกลับจากยิงนก เมียจึงจัดอาหารมื้อเย็นมากินร่วมกับผัวและมีไข่นกเป็ดน้ำ 3 ฟอง เป็นอาหารมื้อเย็นด้วย พอกินข้าวเสร็จสองผัวเมียนั่งคุยเรื่องต่าง ๆ กันอย่างเพลิดเพลิน

ขณะนั้นเมียนกเป็ดน้ำผู้หนึ่งบินร้องส่งเสียงมาในความมืด แม่ตาบอดจึงถามว่า ตัวอะไรร้องส่งเสียงไพเราะมาก ลูกชายตอบว่าเป็นเสียงนกเป็ดน้ำ

แม่พูดกับลูกชายว่านกเป็ดน้ำร้องเสียงไพเราะมาก แต่ไข่มันเปรี้ยวอย่างกับมะนาว นางตอบลูกว่านางได้กินไข่ไปฟองเดียว แล้วนางก็เอาลูกมะนาวที่เหลือ 1 ลูก ให้ลูกชายดู แล้วบอกว่าเป็นไข่นกเป็ดน้ำที่ลูกสะใภ้นำมาให้กินเมื่อเช้า

เมื่อทราบเรื่องเช่นนั้นลูกชายมีความเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่เมียแสนรักทำกับแม่ผู้บังเกิดเกล้าได้ถึงเพียงนี้ จึงต่อว่าเมียต่าง ๆ นานา และทุบตีจนเกือบจะทอดทิ้งกัน ส่วนนางเมียเมื่อถูกผัวดุเช่นนั้นก็ทำเป็นร้องไห้คร่ำครวญว่าแม่ใส่ร้ายตนโดยที่แม่กินไข่หมด แล้วเอามะนาวมาทำไข่ปลอมไว้แทนเพื่อให้ลูกชายเกลียดตน

เมื่อเมียเล่าให้ฟังเช่นนั้นผัวก็หลงเชื่อตามคำบอกของเมีย ทว่าแม่เป็นคนแสนกลหลบตะเลง จึงคิดอุบายจะฆ่าแม่เสียให้จงได้ เพราะเอาไข่นกเป็ดน้ำไปทำไข่ปลอม เมียจึงออก

ความเห็นว่าให้จับแม่มดมดเท้าใส่โลง แล้วเอาไปเผาไฟที่ป่าช้าใกล้ ๆ บ้าน โดยบ่าวร้องให้ชาวบ้านรู้ว่าแม่เป็นโรคตาย แล้วก็เอาไปเผาเสียในเวลากลางคืนเพื่อให้หน้าอาชญาแผ่นดิน เมื่อเมียออกความคิดเห็นเช่นนั้น พวาก็เห็นด้วยและตกลงจะเผาแม่ทั้งเป็น

อยู่มาคืนวันหนึ่ง เวลาเจิบสัจคนนอนหลับแล้ว คู่ฟัวเมียจึงช่วยกันจับแม่เอาผ้ามัดมดเท้าแล้วเอาใส่ในหีบศพซึ่งเตรียมไว้ แม่เห็นลูกทำเช่นนั้นก็รู้ว่าลูกจะฆ่าตัว คู่ฟัวเมียได้หามหีบศพซึ่งมัดแม่ใส่ไว้ในนั้นไปยังป่าช้าใกล้บ้านในเวลากลางคืน จัดหาฟืนและเชื้อเพลิงมาตั้งกองไว้แล้วยกหีบขึ้นตั้งบนเชิงตะกอนจะเผา เมียใช้ให้ฟัวเป็นผู้จุดไฟเผาก่อน แต่จะเป็นเพราะความละล้าละลังหรือถึงคราวที่แม่ตาบอดชะตาไม่ถึงฆาต ทำให้ฟัวลืมไม้ขีดไฟที่จะจุดเผาเสีย เมียให้ฟัวกลับไปเอาไม้ขีดไฟที่บ้านแต่ฟัวไม่กล้าอยู่ที่ป่าช้า ครั้นจะให้เมียกลับไปเอาเมียก็ไม่กล้ากลับบ้าน ตกลงทั้งคู่จึงพากันกลับบ้านทั้งแม่ไว้ในหีบศพที่ป่าช้านั่นเอง

แม่เมื่อมีโอกาสมะและรู้ตัวว่าลูกจะทำการเผาเช่นนั้น ก็พยายามแก้ผ้าที่มัดมดเท้าออกแล้วปีนย้ายขึ้นจากหีบศพไปซ่อนอยู่ใต้ถุนศาลา ไม่นานนักคู่ฟัวเมียพากันกลับมาเอาไฟเผา ไฟไหม้หีบศพจนหมดทั้งคู่จึงพากันกลับบ้าน ตกตึกในคืนเดียวกัน แม่ตาบอดเข้าไปซ่อนตัวอยู่ใต้ถุนศาลา อากาศหนาวอีกทั้งมด แผลง ยุง กัดจนนอนไม่หลับ

ขณะนั้น มีโจรกลุ่มหนึ่งทำการปล้นทรัพย์เศรษฐีผู้หนึ่ง มาแบ่งปันกันบนศาลาในป่าช้าแห่งนั้น มีเพชรพลอยเงินทองรูปพรรณเป็นอันมาก จนหัวหน้าโจรเกิดความโลภจะเอามากกว่าลูกน้อง พวกโจรไม่สามารถแบ่งปันทรัพย์กันได้ จึงเกิดการโต้เถียงกัน แม่ตาบอดเมื่อได้ยินดังนั้นก็เกิดความสงสัยจึงถามไปด้วยความตกใจว่า พวกเจ้ามาได้เถียงกันทำไม

พวกโจรเมื่อได้ยินเช่นนั้นก็เข้าใจว่าเจ้าของทรัพย์ตามมาทัน พวกตกใจวิ่งหนีไปหมด ทั้งเครื่องเพชรพลอยทองรูปพรรณไว้บนศาลานั้นเอง แม่ตาบอดได้ยินพวกโจรวิ่งหนีไปหมดก็สงสัยจึงค่อย ๆ เอามือคลำหาทางขึ้นบนศาลา และพบเครื่องเพชรพลอยทองรูปพรรณเป็นอันมาก จึงคิดในใจว่าหากเราจะไม่เอาสิ่งของเหล่านี้ ของก็คงไม่ได้กลับไปคืนเจ้าของ อย่างไรก็ตามเสียอาจจะได้กับพวกโจรหรือคนอื่นไป จึงเก็บทรัพย์สิ่งของนั้นสะพายผ้าคลาทางกลับบ้าน โชคดีพบพวกเด็กวัดจึงพยายาแก้ตาบอดกลับถึงบ้าน ร้องเรียกลูกชายให้ออกมารับทรัพย์อันมีค่าที่ตนได้มา

ฟัวเมียพากันตกใจกลัว เข้าใจว่าผีหลอก แม่พยายามพูดลอบโยนให้ลูกเชื่อว่าแม่มยังไม่ตายและบอกกับลูกว่า เมื่อแม่ถูกเผาแล้วแม่ได้ขึ้นไปบนสวรรค์และได้ทรัพย์สิ่งของมากมายเช่นนั้น

ลูกจึงเชื่อว่าแม่ตายแล้วได้ทรัพย์มาเป็นอันมาก จึงช่วยกันตรวจดูสิ่งของต่าง ๆ ที่แม่ได้มาเห็นล้วนแต่เป็นของมีค่าต่างพากันดีใจ และอยากจะได้อีก เมียจึงอ้อนวอนผ้าให้หาคนไปเผา เหมือนกับนางแม่ไปเผาข้าง เพราะการเผาทั้งเป็นนั้นได้ไปเมืองสวรรค์แล้วก็ได้ทรัพย์สิ่งของมีค่ามากด้วย

ผ้าจึงจัดหาหีบศพแล้วมัดเมียใส่หีบนำไปเผาเสีย แต่คราวนี้ไม่ลืมไม้ขีดไฟและเผาจริง ๆ จนภรรยาอันแสนรักของชายคนนั้นกลายเป็นเถ้าถ่านไปหมด

อยู่มาวันหนึ่ง แม่จึงเอาเงินก้อนหนึ่งมอบให้ลูกชายเพื่อนำไปหาซื้อแม่ตามหมู่บ้านใกล้เคียง ๆ และไกลด้วยราคาแพง ๆ แต่ก็หาซื้อไม่ได้เลยแม่สักคนเดียวไม่ จึงกลับมาบอกแม่ว่า "ฉันไปหาซื้อแม่ที่ไหนก็ไม่ได้ แม้จะเป็นคนยากจน เขาก็ไม่ยอมขายแม่ของเขา"

แม่จึงมอบเงินอีกก้อนหนึ่งให้ไปเที่ยวหาซื้อเมีย ชายคนนั้นไปเที่ยวหาซื้อเมีย เพียง 2 - 3 หลังคาเรือนก็มีเจ้าของลูกสาวบอกให้ตาม ๆ กัน จึงกลับมาบอกกับแม่ว่า "ฉันไปหาซื้อเมียได้ง่ายกว่าแม่มากทีเดียว"

แม่จึงบอกกับลูกว่า "ที่นี่เจ้าคงรู้แล้วซิว่าแม่มีความสำคัญมากกว่าเมียเพียงใด"

ชายคนนั้นจึงอยู่กับแม่อย่างมีความสุข จนแม่ก็ตายจากไป

คนปากเสีย

มีเศรษฐีสามภรรยาคนหนึ่ง สามมีชื่อเศรษฐีบุญมี ภรรยาชื่อนางบังอร แต่งงานอยู่กันมานานเป็นเวลหลายปีก็ยังไม่มีบุตรไว้สืบสกุล เศรษฐีบุญมีจึงปรึกษากับภรรยาว่าควรจะทำอย่างไร นางบังอรจึงออกความเห็นว่าการนำเครื่องบูชาไปถวายเทพารักษ์ ซึ่งเชื่อกันว่าสิ่งสถิตประจำต้นโพธิ์ในหมู่บ้านเพื่อขอให้เทพารักษ์ประทานบุตรให้ เศรษฐีบุญมีเห็นด้วยกับความคิดของภรรยาจึงให้บ่าวไพร่จัดข้าวปลาอาหาร ข้าวตอกดอกไม้ไปบวงสรวงเทพารักษ์

หลังจากนั้นไม่นานนางบังอรก็ตั้งครรภ์แล้วคลอดบุตรเป็นฝาแฝด ผู้หญิงสี่คน เศรษฐีจึงชื่อให้บุตรของตน คนที่ 1 ชื่อนากี คนที่ 2 ชื่อจारी คนที่ 3 ชื่อมาลี คนที่ 4 ชื่อวจี เศรษฐีเลี้ยงดูบุตรสาวทั้งสี่เจริญเติบโตย่างเข้าสู่วัยสาว นิสัยของบุตรทั้งสี่คนไม่เหมือนกัน คนโตมีนิสัยกินจุกินไม่เลือก คนที่สองมีนิสัยชอบลักขโมย คนที่สามมีนิสัยเจ้าชู้ ไม่พอใจผู้ชายคนเดียว คนผู้ชายไม่เลือก คนสุดท้ายมีนิสัยปากเสียคอยยุแหย่คนอื่น คนนี้ให้ทะเลาะเบาะแว้งกันอยู่เสมอ ทั้งสี่คนหาความเดือดร้อนรำคาญใจให้พ่อแม่เสมอ และไม่ช่วยพ่อแม่ทำงานเลย ตั้งแต่มีบุตรสาวทั้งสี่แล้ว เศรษฐีก็ยากจนลง ในที่สุดก็ไม่มีเงินจะเลี้ยงดูอีกต่อไปจึงปรึกษากับภรรยาว่าควรจะล่อยแพบุตรทั้งสี่คนไปเลี้ยงโซชะตา

หลังจากตัดสินใจแล้วก็จัดข้าวปลาอาหารใส่แพแล้วให้บุตรสี่คนล่อยแพไป ขณะที่นางทั้งสี่คนล่อยอยู่ในแพได้พบกับเรือโจรสลัด หัวหน้าโจรสลัดรับนางทั้งสี่คนไปเลี้ยงไว้บนเรือ ได้ถามความเป็นมาเมื่อหัวหน้าโจรสลัดทราบนิสัยใจคอของนางทั้งสี่แล้ว พี่คนโตที่กินจุก็ให้ไปอยู่ห้องครัวหาหน้าที่แม่ครัวจะกินอะไรก็ได้ตามใจชอบ คนที่สองชอบลักขโมยก็มอบหน้าที่ให้ถือกุญแจหีบสมบัติ คนที่สามชอบคบชู้ก็ให้เป็นภรรยาหัวหน้าโจร นางจะได้มีความละเอียดไม่กล้าทำอีก คนสุดท้ายให้อยู่ในเรือโดยไม่มีหน้าที่อะไร พี่ ๆ ทั้งสามคนเปลี่ยนนิสัยได้ และอาศัยอยู่ในเรือโจรสลัดอย่างมีความสุข ส่วนน้องคนสุดท้ายเป็นคนปากเสียแก้ไม่ได้ อยู่ในเรือโจรสลัดได้ไม่นานก็ก่อเรื่องวุ่นวาย โดยยุแหย่ลูกน้องโจรสลัดให้เข้าใจผิดกัน เกิดทะเลาะวิวาททุบตีกัน หัวหน้าโจรสลัดทราบเรื่อง เห็นว่าไม่สมควรให้นางอยู่ต่อไปจึงให้ล่อยแพไปอีก

ขณะที่นางล่อยแคว้งคว้างอยู่ในทะเล นกอินทรีสองตัวผัวเมียบินผ่านมาเห็นเข้าเกิดความสงสารจึงคาบนางไปเลี้ยงไว้ในถ้ำ ผลัดเปลี่ยนกันไปหาอาหารมาให้นางกิน แต่นางก็ยังคงนิสัยปากเสียไม่เป็นสุข ขณะที่เพื่อนออกไปหาอาหารก็ยุแหย่แหม่นกว่าเพื่อนเจ้าชู้ขอแต่งงานกับ

ตน ครั้นเวลาแม่ยกออกไปหาอาหารก็บอกเพื่อนว่าแม่ยกแอบไปรู้จักกับเพื่อนตัวอื่น ทำให้
นกอินทรีทะเลาะตบตีกัน ครั้นพอสืบสาวราวเรื่องก็ได้รับความว่ามาจากคำขู่เหย่ของนางวสี
กอินทรีจึงคาบนางไปทิ้งทะเล ในที่สุดนางวสีก็จมน้ำตาย ร่างกายกลายเป็นอาหารของ
เต่าปลาเหลือแต่หัวกะโหลกลอยไปติดอยู่ที่ทำนน้ำใกล้วัด

บังเอิญสามเณร ไปตักน้ำและเจอหัวกะโหลกจึงนำไปให้ท่านสมภาร สมภารเห็นว่ามิ
ประโชชน์จึงให้นำไปแทนขันตักน้ำ ไว้ตักน้ำล้างเท้าพระภิกษุและสามเณรในวัด ปรากฏว่าเวลา
เพียงไม่นานพระเณรในวัดเกิดทะเลาะวิวาทตบตีกันจนหัวร้างข้างแตก เมื่อสมภาร
พิจารณาหาสาเหตุก็ทราบว่ามีมาจากหัวกะโหลกของนางวสี จึงให้สามเณรทุบกะโหลกจนแตก
ละเอียดเผาไฟเป็นขี้เถ้าแล้วทิ้งลงในแม่น้ำ ขี้เถ้าหัวกะโหลกนางวสีก็ล่องลอยไปตามน้ำ ผู้คน
ทั้งหลายที่ได้อาบได้ตมน้ำเข้าไปก็กลายเป็นคนปากเสียจนทุกวันนี้

คลุมถุงชน

นานมาแล้วยังมีชายหนุ่มคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคนที่มีร่างกายไม่สมประกอบคือขาเป๋ วันหนึ่ง พ่อแม่ก็บอกกับลูกชายว่า "เจ้าน่ะโตเป็นหนุ่มสมควรจะหาคู่ได้แล้ว" แม่จึงได้ไปส่งขอ ภรรยาให้กับลูกชายโดยคิดว่าฐานะและอื่น ๆ ก็เหมาะสมกันดีแล้ว โดยที่ยังไม่เห็นตัวผู้หญิงเลย

ฝ่ายหญิงที่ถูกขอก็มีลักษณะร่างกายไม่สมประกอบเช่นกัน คือปากเบี้ยว หล่อนจึงถือผ้า เช็ดหน้าเพื่อปิดบังปากอันบิดเบี้ยวของหล่อน

เมื่อถึงวันแต่งงานต่างฝ่ายต่างก็แต่งตัวสวยงาม เพื่อปกปิดจุดด้อยของตน ตาม ธรรมเนียมฝ่ายหญิงจะต้องยกน้ำและสารอาหารมาให้ฝ่ายชายกิน เมื่อฝ่ายหญิงนำน้ำมาให้ก็ พยายามถือมือเดียวเพราะอีกมือหนึ่งต้องถือผ้าเช็ดหน้า ฝ่ายชายซึ่งขาเป๋ก็ต้องนั่งเรียบกับพื้น เพราะเมื่อนั่งลงก็พยายามดึงขาข้างที่พับไม่ได้ไว้ เมื่อฝ่ายหญิงวางน้ำกับพื้นเขาก็เผลอตัว ปลดมือขาเลยหลุดเตะแก้วน้ำ ฝ่ายหญิงก็หัวเราะผ้าเช็ดหน้าหล่นจากมือ ต่างฝ่ายก็เลยมารู้ ความลับของกันและกัน แต่ก็ยินดีที่จะแต่งงานกัน

ความมกัตถุญญของลูกวัว

กาลครั้งหนึ่งสมัยก่อนพุทธกาล มีวัวสองตัวแม่ลูกอาศัยอยู่ในถ้ำกลางป่าใหญ่แห่งหนึ่ง ทุก ๆ เข้าแม่วัวจะออกไปหาอาหาร เมื่อถึงเวลาให้แม่ลูกก็จะกลับมาที่ถ้ำ ก่อนออกไปจากถ้ำ แม่วัวก็จะสั่งเสียลูกน้อยไม่ให้ออกไปจากถ้ำจนกว่าแม่จะกลับมา

เข้าวันหนึ่งแม่วัวจะออกไปหาอาหารเหมือนอย่างเคย จึงสั่งกับลูกน้อยว่า "ลูกจะแม่จะออกไปหาอาหาร ลูกยังเล็กนักช่วยตัวเองยังไม่ได้ ขอให้เล่นอยู่แต่ในถ้ำจนกว่าแม่จะกลับมานะลูก"

เมื่อลูกวัวรับปากแล้วแม่วัวก็ออกจากถ้ำไป แม่วัวหาอาหารกินจนเพลินหลงเข้าไปในป่าลึก ทันใดนั้นก็มีเสือหัวโตตัวหนึ่งกำลังจ้องหาเหยื่อ เมื่อเห็นแม่วัวเดินมาจึงกระโดดตะครุบหัวขยำกินเป็นอาหาร แม่วัวเสียหลักล้มลงและร้องขึ้นอย่างตกใจ "โอ๊ย! ท่านพญาเสือ อย่างทำช้าเลย สงสารข้าเถอะ ข้าต้องตายแล้วลูกน้อยของข้าจะอยู่กับใคร เมื่อไม่เห็นข้ากลับไป คงตั้งหน้าตั้งตารอข้าอยู่" เสือก็ยังไม่ยอม แม่วัวจึงอ้อนวอนต่อไปว่า "ได้โปรดเถิดท่านเสือเมื่อท่านจะกินข้าให้ได้ก็ไม่ใช่ไร แต่ข้าขอร้องปล่อยข้าไปหาลูก ข้าจะไปให้ลูกข้ากินนมและบอกลาลูกข้า ลูกของข้าจะได้รู้ว่าต่อไปเขาจะไม่มีแม่คอยปกป้องคุ้มครองเขาอีกแล้ว ปล่อยข้าไปเถอะนะ แล้วข้าจะกลับมาให้ท่านกินข้าขอสัญญา" เสือใจอ่อนยอมตกลงจึงกำชับแม่วัวว่า "เจ้าต้องกลับมาให้ข้ากินตามสัญญา ไม่งั้นข้าจะตามเจ้าไปกินเสียทั้งแม่ทั้งลูก" แม่วัวขอบใจเสือแล้วรีบกลับถ้ำไปหาลูก

เมื่อไปถึงถ้ำแม่วัวจึงได้บอกกับลูกว่า "ลูกจำ ต่อไปนี้แม่ไม่มีโอกาสที่จะคอยปกป้องคุ้มครองลูกอีกแล้ว วันนั้นแม่จะให้แม่ลูกเป็นวันสุดท้าย เมื่อไม่มีแม่ก็ขอให้ลูกรักษาเนื้อรักษาคำระวังอันตรายทั้งหลาย ขอให้ลูกจงปลอดภัย" ลูกวัวสงสัยจึงถามแม่ว่า แม่วัวจึงเล่าเหตุการณ์ให้ลูกวัวฟัง ลูกวัวไม่ยอมให้แม่วัวไปหาเสือ "แม่จำ แม่อย่าไปเลยเมื่อแม่สัญญาไว้กับเสือก็ไม่ใช่ไร ลูกจะไปให้เสือกินลูกแทน ตั้งแต่ลูกเกิดมายังไม่เคยตอบแทนบุญคุณของแม่เลย ขอให้ลูกตอบแทนบุญคุณของแม่เถอะนะ"

แม่วัวจึงบอกกับลูกว่า "ไม่ได้ดอกลูกจำ ลูกยังเล็กนักควรมีชีวิตอยู่ต่อไป สำหรับแม่แก่แล้วอยู่ต่อไปก็ไม่มีประโยชน์อะไร" ลูกวัวไม่ยอมจึงวิ่งออกไปทันที แม่วัววิ่งตามไป

เมื่อลูกวัวไปถึงที่อยู่ของเสือได้อ้อนวอนเสือให้กินตนแทน ส่วนแม่วัวก็จะให้กินตนตาม
สัตบุ าวัวทั้งสองแม่ลูกต่างอ้อนวอนให้เสือกินจนเสือใจอ่อน "เอาเถอะ ข้าจะไม่กินเจ้า
ทั้งสองแล้วเพื่อเป็นการตอบแทนความดีของเจ้าทั้งสอง แม่วัวมีความซื่อสัตย์รักษาสัตบุ ลูกวัว
มีความกตัญญูจึงกลับไปที่อยู่ของเจ้าเถอะ" ว่าแล้วเสือกก็เดินจากไป แม่วัวกับลูกวัวจึงกลับไป
ถ้ำและอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

ความโลภของนกกา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีนกกาตัวหนึ่งอาศัยทำรังอยู่บนต้นไม้ข้าง ๆ ครีวของพระราช านกกาตัวนี้อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยวมันจึงรู้สึกเหงา วันหนึ่งมันบินออกจากรังไปเพื่อที่จะ ไปชวนนกตัวอื่นมาอยู่กินด้วยกัน บินไป บินไป บินไปพบนกพิราบเข้าจึงเข้าไปคุยด้วย ทั้งสอง ตัวคุยกันอย่างสนิทสนม พอได้โอกาสนกกาจึงชวนนกพิราบไปอยู่ด้วย โดยบอกว่ามีที่อยู่มีอาหาร มากมายไม่อดอยาก นกพิราบได้ฟังก็เชื่อและเป็นการช่วยนกกาด้วย จึงพากันมาอยู่ในรังของ นกกา วันหนึ่งนกกาเฝ้าอยากกินเนื้อที่พ่อครัวตากไว้ข้าง ๆ รังของมัน จึงนั่งคิดหาวิธีขโมยเนื้อ มากิน เจ้านกกาทำอุบายแกล้งปวดท้องมากจนออกไปหาอาหารไม่ได้ ให้นกพิราบออกไป หาตามลำพัง

ในครั้งแรก นกพิราบไม่เชื่อนกกาว่าป่วยจริงจึงพูดคัดค้านว่า นกกาจะขโมยเนื้อ ของพ่อครัวมากินใช่หรือไม่ นกกายืนยันว่าตนปวดท้องมากจริงบินไปหาอาหารไม่ได้

นกพิราบเห็นอาการของนกกา ก็เชื่อจึงบินไปแต่ตัวเดียว ส่วนนกกาเมื่อนกพิราบบินไป แล้วรีบออกจากรังไปขโมยเนื้อของพ่อครัวมากิน และบินหนีออกมาแต่เพราะทำแบบตะกุ่ม ตะกรามจึงเกิดเสียงดัง พ่อครัวได้ยินเสียงนกกา ก็ออกมาดูเห็นนกกาขโมยกินเนื้อจึงโกรธมาก จับนกกาไปถนบนึ่ง นกกาได้รับความเจ็บปวดมากจึงร้องขอชีวิตตน และให้สัญญาว่าจะไม่ ขโมยเนื้อพ่อครัวกินอีก พ่อครัวไม่เชื่อก่อนนกกาจนเกลี้ยงแล้วยังเอาพริกมาทาด้านนกกาอีก จนนกกาปวดแสบปวดร้อนหนีกลับไปรัง

นกพิราบกลับมาเห็นนกการ้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด ก็รู้ว่านกกาไปขโมยเนื้อ พ่อครัวกินแล้วถูกพ่อครัวทำร้ายจนสาหัส นกพิราบสงสารหน้า นกกาที่ตะกระตะกรามและชอบ ขโมยของคนอื่นกิน นกพิราบรู้สึกละอายมาก จึงหนีจากนกกาไปไม่ยอมอยู่ด้วย

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ความโลภเป็นสิ่งไม่ดี ทำให้เกิดความทุกข์ทรมาน และไม่มี ใครอยากคบเป็นเพื่อนด้วย

ชนะนี้อย

ณ เมืองเมืองหนึ่ง มีพระราชานามว่าจันทโคตย พระมเหสีนามว่า สุวรรณมาพร มีสนมเอกนามว่ากะละมาปอ ซึ่งพระสนมเอกคิดจะชิงตำแหน่งพระมเหสี จึงคบคิดแผนการชั่วร้ายกับไทรอาจารย์นามว่าศรีสุเด่น โดยรู้ว่าพระมเหสีกำลังทรงครรภ์

วันหนึ่ง ขณะว่าราชการ พระมเหสีได้เล่าความฝันให้พระราชานำว่ามีชะนีตัวหนึ่งนำมะพร้าวหัวมาyardปาก พระราชานำบอกว่า ไบราณาว่าฝันร้ายจะกลายเป็นดี ว่าแล้วจึงให้ไทรานำยาไทรมาได้ให้ทูลว่าจะได้พระราชธิดาชื่อ จะเป็นกาสีบ้านกาสีเมือง สนมเอกก็พูดสนับสนุนทำนายของไทร พระราชาจึงตอบหน้าสนมเอก สร้างความน้อยใจและแค้นใจให้กับนาง จึงได้วางแผนกำจัดพระมเหสี ไทราแนะนำให้พระสนมเอกไปหาแม่มดคนหนึ่งซึ่งมีอิทธิฤทธิ์มาก แม่มดบอกให้สนมเอกหลอกพระมเหสีออกมาชมดอกไม้ที่อุทยานท้ายวัง เมื่อนางหลอกพระมเหสีออกมาได้สำเร็จก็แก้มลิงทำเป็นปวดท้องและบอกกับพระมเหสีว่าจะรีบไปแล้วก็จะรีบกลับ ขณะที่พระมเหสีชมดอกไม้อยู่เพียงลำพัง แม่มดซึ่งแอบอยู่หลังพุ่มไม้ก็ปรากฏตัวขึ้นและได้สาปให้พระมเหสีเป็นชะนีทันที

พระสนมเอกนำพระมเหสีชะนี้อยขึ้นถวายตัวให้พระราชาทอดพระเนตร พอพระราชาทอดพระเนตรเห็นก็ตกใจ สั่งให้ไทรานำชะนี้อยออกไปจากวัง ไปอยู่ในป่า ได้รับความทุกข์ยากลำบาก ขณะเดียวกันก็ท้องแก่ใกล้จะคลอด ด้วยบุญญาธิการของลูกในท้อง นางฟ้าจึงลงมาช่วยดูแล

3 ปีผ่านไป สนมเอกรู้สึกสังหรณ์ใจว่า นางชะนีมีชีวิตอยู่จึงสั่งให้ไทรไปตามหานางชะนี้อยในป่า ไทรไปตามหาจนพบนางชะนีและลูกจึงเข้าแย่งลูกชะนีไป นางชะนีเข้าแย่งลูกคืนจนถูกไทราผลักตกเหวตาย แล้วไทราก็นำลูกชะนีไป นางฟ้าองค์เดิมส่งสารนางชะนีจึงมาชุบชีวิตให้เพื่อจะได้ไปช่วยลูก

เมื่อไทรานำลูกชะนี้อยมาให้สนมเอก นางได้พาลูกชะนีไปบังไว้ นางชะนี้อยตามมาแย่งลูกคืน เกิดการต่อสู้กันขึ้น พอดีพระราชาสั่งจึงมาจึงช่วยปกป้องนางชะนีไว้ นางฟ้าได้มาช่วยเสกให้นางชะนีกลับเป็นพระมเหสีเหมือนเดิม

เมื่อความจริงถูกเปิดเผยขึ้น สนมเอกกับไทราจึงถูกเนรเทศออกจากเมือง กลายเป็นคนวิกลจริตไป ส่วนพระราช พระมเหสี และพระราชธิดา บกครองบ้านเมืองอย่างมีความสุขสืบไป

ดาวจระเข้

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเศรษฐีคนหนึ่ง ปลุกบ้านอาศัยอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง แกเป็นคนมีทรัพย์สมบัติมากมายมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นที่ดิน ช้าง ม้า วัว ควาย แก้วแหวน เงินทอง ความร่ำรวยของแก ถ้าเอาไปเปรียบเทียบกับบรรดาเศรษฐีคนอื่น ๆ ในตำบลนั้น รับรองว่าไม่มีใครสู้แกได้ เพราะแกทำมาค้าขายหาเงินมาได้ก็สะสมไว้อย่างเดียว แกไม่ยอมใช้จ่ายเงินทองในเรื่องที่ไม่จำเป็น การกินอยู่ใช้จ่ายทรัพย์สิ้นของแกจะอยู่ในขั้นตระหนี่อย่างมาก เรื่องการทำบุญทำทาน หรือบริจาคทรัพย์สมบัติเพื่อการกุศลนั้นไม่ต้องพูดถึง ทรัพย์สมบัติที่แกมีอยู่ไม่เคยทำให้แกได้รับความสุขกายสุขใจเลย นอกจากนั้นแกยังไม่เคยเอื้อเฟื้อ เพื่อสังคมหรือส่วนรวม ความตระหนี่ของเศรษฐีคนนี้เป็นที่เลื่องลือไปทั่วทั้งตำบล

ในหมู่บ้านที่เศรษฐีอาศัยอยู่นั้น ทุกเช้าจะมีพระมาบิณฑบาต ไพร่ชาวนานำให้ได้ทำบุญทำทานกัน ทุกบ้านจะรีบจัดหาข้าวปลาอาหารมาเตรียมใส่บาตรกันเป็นประจำ แต่ที่บ้านเศรษฐี แม้ภรรยาของแกจะนิมนต์พระไว้ แกก็ยังไม่วายขัดขวาง เพราะเศรษฐีกลัวว่าภรรยาจะนำทรัพย์สมบัติของตนไปทำบุญทำทานหมด จึงเอาทรัพย์สมบัติไปฝังไว้ใต้สะพาน และมาเฝ้าอยู่ตั้งแต่เช้าถึงเย็น จนในที่สุดเศรษฐีก็เสียชีวิต แต่วิญญาณของแกยังห่วงใยทรัพย์สมบัติอยู่จึงไปเกิดเป็นจระเข้ มาวนเวียนเฝ้าสมบัติที่หัวสะพานเป็นเวลานาน ได้รับทุกขเวทนา จึงไปเข้าฝันภรรยาให้รู้ว่า ได้ฝังสมบัติไว้ใต้หัวสะพานให้ภรรยาไปขุดทรัพย์สมบัติเหล่านั้นขึ้นมา แล้วนำไปทอดกฐิน ภรรยาทำตามความฝัน ขณะแห่กฐินไปทางน้ำ จระเข้ได้ว่ายนำตามขบวนเรือกฐินทำให้ชาวบ้านตกใจ ภรรยาเศรษฐีจึงบอกห้ามจระเข้ไม่ให้ตามไป และจระเข้เป็นสัตว์เดรัจฉานห้ามเข้า ไปทำบุญในวัด จระเข้เศรษฐีจึงให้ว่าครูปจระเข้ลงบนธงแห่ไปกับขบวนกฐินนั้นด้วย ภรรยาก็ได้ปฏิบัติตามทุกประการ ด้วยอาณิสย์แห่งผลบุญ ทำให้เศรษฐีไปเกิดเป็นดวงดาวบนท้องฟ้า ที่เราเรียกว่า ดาวจระเข้ จนตราบเท่าทุกวันนี้

ดาวลูกไก่

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีตากับยายคู่หนึ่งเป็นคนยากจน บล็อกบ้านอยู่เชิงเขา ตากับยายเลี้ยงแม่ไก่ไว้ 1 ตัว และแม่ไก่มีลูกอีก 7 ตัว ตากับยายเลี้ยงแม่ไก่และลูกไก่ด้วยความรักและเอาใจใส่ วันหนึ่ง ในเวลาใกล้ค่ำมีพระธุดงค์รูปหนึ่งเดินธุดงค์มาปักกลดอยู่ที่เชิงเขาใกล้บ้านตากับยาย ตากับยายได้ไปกราบไหว้ด้วยความปีติยินดีและปรึกษากันว่าจะทำอาหารไปถวายท่านสัก 1 มื้อ แต่ตนเองก็เป็นคนยากจนไม่มีเงินทองที่จะไปหาซื้ออาหารมาถวายพระ ตากับยายจึงจำใจต้องฆ่าแม่ไก่ เพื่อจะนำไปทำอาหารถวายพระธุดงค์

ส่วนแม่ไก่ซึ่งกกลูกทั้ง 7 ตัวอยู่ใต้ถุนบ้านได้ยินเรื่องที่ตากับยายปรึกษากัน ก็รู้ตัวว่าจะถูกจับฆ่าเพื่อเป็นอาหารของพระธุดงค์ แม่ไก่ก็ไม่ได้มีความท้อแท้เลย เต็มใจสละชีวิตเพื่อทดแทนบุญคุณของตากับยายที่เลี้ยงมา ตากับยายจะได้รับผลบุญจากการทำบุญในครั้งนี้ แม่ไก่จึงไปร่ำลาลูกไก่ทั้ง 7 ตัว สั่งเสียให้ลูก ๆ รักใคร่ช่วยเหลือกัน และให้สำนึกในบุญคุณของตากับยาย และรู้จักตอบแทนบุญคุณเมื่อมีโอกาส ลูกไก่ทั้ง 7 ตัวได้ฟังแม่ไก่พูดเช่นนั้น ต่างพากันร้องไห้คร่ำครวญอาลัยแม่

เช้าวันรุ่งขึ้น ตากับยายก็ฆ่าแม่ไก่แล้วนำไปทำอาหารถวายพระ ส่วนลูกไก่ทั้ง 7 ตัวได้ปรึกษากันว่าเมื่อไม่มีแม่แล้วพวกตนก็จะไม่มีชีวิตรอดอยู่ต่อไปอีก จะขอติดตามแม่ไก่ไปทุกชาติ จึงพร้อมใจกันกระโดดเข้ากองไฟตายตามแม่ไก่ไปทันที ด้วยจิตที่ยึดมั่นกตัญญู ลูกไก่จึงไปเกิดบนท้องฟ้าเป็นกลุ่มดาว 7 ดวง เรียกว่า ดาวลูกไก่ ส่องแสงระยิบระยับอยู่บนท้องฟ้าทุกค่ำคืนตลอดไป

ตาอิน ตานา

ตาอินกับตานาเป็นเพื่อนรักกัน ทุกวันทั้งสองคนจะต้องออกไปพายเรือตกปลา ทุกครั้งที่ตาอินกับตานาออกไปหาปลา เมื่อได้ปลามากหรือน้อยก็จะแบ่งเท่า ๆ กัน มีอยู่วันหนึ่งขณะที่ตกปลาดูเหมือนว่าทั้งสองคนโชคไม่ดี ตกปลาได้เพียงตัวเดียว จนพลบค่ำก็ชวนกันกลับกระท่อม เมื่อตาอินตานาได้ปลามาเพียงตัวเดียวก็เริ่มมีปัญหาเกิดขึ้นทันที เพราะต่างคนจะแย่งเอาส่วนหัวปลาที่แสนมัน เมื่อทั้งสองไม่สามารถตกลงกันได้จำเป็นต้องให้คนกลางมาตัดสิน ในที่สุดตาอยู่เป็นคนกลางเข้ามาตัดสิน ตาอยู่ขอส่วนแบ่งบ้างเพราะเป็นกรรมการตัดสิน ตาอยู่ได้แบ่งปลาเป็นสามส่วน คือ ส่วนหัวปลาให้ตานา ส่วนหางให้ตาอิน เหลือส่วนกลางเนื้อมากที่สุดของตาอยู่ หลังจากตาอยู่ได้ปลาไปแล้ว ตาอินกับตานาได้เกิดมีปากเสียงกันอีก ต่างคนต่างบ่นเสียดยปลาที่ตาอยู่เอาไป เด็ก ๆ ซึ่งอยู่ในบริเวณนั้นได้เห็นเหตุการณ์ทั้งหมด จึงเข้ามาถามและล้อเลียนตาอินกับตานาที่เสียที่ตาอยู่ จนตาอินกับตานาไล่ตะเพิดพวกเด็ก ๆ ไป

ตำนานถนนสายสามชุก-หนองผักนาก จังหวัดสุพรรณบุรี

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย มีมหาเศรษฐีใจบุญคนหนึ่งชื่อว่า เศรษฐีพันเล็ก ท่านเป็นคนดี ทำอะไรมีเหตุผลไม่เห็นแก่ตัว และคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมเสมอ สร้างบ้านใหญ่โตอยู่ที่บ้านหนองโรง จังหวัดสุพรรณบุรี มีลูกสาวคนหนึ่งชื่อพิม ความสวยของพิมเป็นที่กล่าวขานและหมายปองของชายหนุ่มทั้งหลายที่ได้พบเห็นเป็นอย่างมาก

นายสาเกาชายหนุ่มลูกของเศรษฐีบ้านชฎหวาย เป็นคนหนึ่งที่หลงรักพิม และให้บิดาไปสู่ขอพิม โดยบอกบิดาว่าถ้าไม่ได้แต่งงานกับพิมจะต้องตายแน่ ๆ ฝ่ายบิดาก็ขมว่าลูกชายฉลาดที่เลือกพิม เพราะเป็นคนสวยและรวยด้วย จะยอมทุ่มเงินสอจดหมดตัว

นอกจากนายสาเกาแล้วนายโพทองลูกของเศรษฐีบ้านสามเพงหรือบ้านสามชุก ก็ได้บอกให้บิดาของตนไปขอพิมโดยเร็วเช่นกัน เรื่องสินสอดทองหมั้นก็ทุ่มสุดตัวเช่นกัน

วันต่อมา เศรษฐีบ้านชฎหวายกับเศรษฐีบ้านสามชุกก็มาที่บ้านของเศรษฐีพันเล็กพร้อมกัน โดยบังเอิญ เศรษฐีบ้านชฎหวาย และเศรษฐีบ้านสามชุกต่างก็สวัสดี และกล่าวว่าจะมาเป็นทองแผ่นเดียวกันกับเศรษฐีพันเล็กพร้อม ๆ กัน ต่างคนต่างก็แนะนำลูกชาย ชื่อลูกชายของตนเอง และแย่งกันพูดว่าจะมาสู่ขอพิมให้ลูกชายของตน โดยไม่เกี่ยงเรื่องเงินสินสอดทองหมั้น ต้องการเท่าไรจะให้บ้าง ใครจะมาให้

เศรษฐีพันเล็กจึงบอกเศรษฐีทั้งสองว่า เงินทองนั้นตนเองมีมากแล้ว แต่มีบางอย่างจะให้ทำคือบ้านหนองโรงของตนกับบ้านชฎหวายและบ้านสามชุกของเศรษฐีทั้งสอง ยังไม่มีถนนหนทางที่จะติดต่อไปมาหาสู่กัน หรือมีถนนไว้ให้คนในหมู่บ้านค้าขายกัน ถ้ามีถนนหนทางจะทำให้การคมนาคมสะดวกขึ้น หมู่บ้านทั้งสามก็จะมีเจริญขึ้นอีกมิใช่น้อย เศรษฐีทั้งสองก็เห็นด้วย

เศรษฐีพันเล็กจึงให้เศรษฐีทั้งสองไปบอกกับลูกชายของเศรษฐีทั้งสองว่า ให้สร้างถนนจากบ้านของตนเองมาถึงบ้านของเศรษฐีพันเล็ก กว้างสามวา สูงสองศอก เริ่มสร้างเข้าวันขึ้น 5 ค่ำ เป็นเวลา 1 วัน กับ 1 คืน ใครสร้างถึงบ้านเศรษฐีพันเล็กก่อน ท่านเศรษฐีก็จะให้แต่งงานกับลูกสาวของเศรษฐีพันเล็กในวันนั้นเลย เศรษฐีบ้านชฎหวาย และเศรษฐีบ้านสามชุกรับคำแล้วลากลับไป

เมื่อถึงวันขึ้น 5 ค่ำ นายสาเปาลูกชายเศรษฐีบ้านชฎหวาย และนายโพทองลูกชายเศรษฐีบ้านสามชุก พร้อมด้วยบริวารและอุปกรณ์การสร้างถนนก็เริ่มสร้างจากบ้านของตน มุ่งตรงมายังบ้านของเศรษฐีพันเล็ก ทั้งสองฝ่ายทำงานอย่างเข้มแข็งเพื่อให้เสร็จตามเวลา ทางฝ่ายนายสาเปามีท่าทีว่าจะสร้างได้เร็วกว่านายโพทอง ทำให้นายโพทองวิตกมาก คิดหาทางที่จะเอาชนะให้ได้ จึงสั่งให้บริวารไปสร้างถนนตัดหน้าไว้ให้ใกล้กับบ้านตนเองโรง ซึ่งท่าทีว่าจะถึงแล้ว และให้บริวารปักเสาโคมให้สูง ชักโคมลอยฟ้าขึ้น ทำให้ฝ่ายนายสาเปาคิดว่าดาวประกายพุกขึ้น ซึ่งเป็นเวลาใกล้สว่างแล้ว เมื่อเห็นดังนั้นก็คิดว่าแพ้แน่นอน แล้วฝ่ายเศรษฐีบ้านชฎหวายก็พากันกลับไป ทางฝ่ายนายโพทองลูกเศรษฐีบ้านสามชุกก็เร่งทำถนนจนเสร็จถึงบ้านเศรษฐีพันเล็กสว่างพอดี จึงได้แต่งงานกับแม่พิมพ์ตามประเพณีที่ท่านเศรษฐีพันเล็กจัดขึ้นอย่างมโหฬาร

บ้านหนองโรงปัจจุบันอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวอำเภอสามชุกประมาณ 5 กิโลเมตร และอยู่ทางใต้หมู่บ้านหนองผักนาก ประมาณ 2 กิโลเมตร บ้านสามเพง คือตลาดสามชุกในปัจจุบัน ถนนที่นายโพทองสร้างจากบ้านสามชุกไปบ้านหนองโรงปัจจุบันคือ ถนนสายสามชุก-หนองผักนาก

ตำนานถ้ำเขาน้อย

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ตาผาได้ขึ้นไปบนเขาน้อย และได้เข้าไปในถ้ำพบกับแก้วแหวนเงินทองมากมาย รวมทั้งข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ จึงได้นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ยายพิมพ์ที่เป็นภรรยาฟัง ยายพิมพ์อยากเห็นสิ่งของต่าง ๆ จึงรบเร้าให้ตาผาพาไปดู แล้วเกิดความอยากได้นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ยายเตยซึ่งเป็นเพื่อนฟัง เมื่อยายเตยได้ยินยายพิมพ์เล่าถึงทรัพย์สมบัติในถ้ำเขาน้อยก็อยากเห็น และอยากได้ ทั้งสองจึงพากันไปดู และขอยืมมาแต่งตัวออกกันในงานเทศกาลของหมู่บ้าน ฝ่ายยายเตยเมื่องานเทศกาลผ่านไปแล้วจึงชวนตาสุกนางานาสิ่งของที่ขอยืมมากลับไปคืนถ้ำเขาน้อย ส่วนยายพิมพ์ไม่ยอมคืนและยังบังคับให้ตาผาโกหกผู้อื่นว่าได้คืนของที่ขอยืมมาแล้ว ในขณะที่ตาผา ตาสุก ยายพิมพ์ ยายเตย คุยถึงเรื่องทรัพย์สมบัติที่ถ้ำเขาน้อยอยู่นั้น ก็มีชาย 3 คน เดินทางผ่านมาได้ยินเขาจึงปรึกษากันหาวิธีที่จะขโมยของ แต่ทำอย่างไร ๆ ก็หาทางเข้าถ้ำไม่ได้ ทันใดนั้นเองเกิดลมพายุ ฝนตกลงมาอย่างหนัก มีเสียงฟ้าร้อง ฟ้าผ่า และมีเสียงหัวเราะดังขึ้น ชายทั้ง 3 คนตกใจกลัวมาก บุกโหมจึงสาปแช่งคนที่นำของในถ้ำไปให้มอดเป็นไปตาม ๆ กัน ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงบัดนี้ ถ้ำเขาน้อยก็ไม่เปิดให้ใครเห็นอีกเลย นิทานเรื่องนี้ให้คิดสอนว่า ความโลภมากนั้นไม่ดี เราควรพอใจในสิ่งที่เรามีอยู่ และไม่ควรรคิดอยากได้สิ่งของของผู้อื่นมาเป็นของตัวเองโดยที่เจ้าของเขาไม่อนุญาต

ถ้ำเขาน้อยเป็นถ้ำอยู่ที่วัดป่าเขาน้อย หมู่ที่ 5 ตำบลวังทรายพูน อำเภอวังทรายพูน จังหวัดพิจิตร

ตำนานนางนางบวช (เขานมนาง)

อำเภอเดิมบางนางบวช เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุพรรณบุรี มีตำนานเล่ากันว่า กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีหญิงสาวคนหนึ่งชื่อพิมสุราโดย เป็นคนที่สวยงามมาก ผิวพรรณผุดผ่องหน้าตาดี ทำให้มีคนมาหลงรักนางมากมาย นอกจากมีกายงดงาม นางก็เป็นคนที่จิตใจงดงามอีกด้วย

วันหนึ่งหลังจากที่นางกลับจากทำบุญนางก็ได้พบเพื่อนบ้าน เพื่อน ๆ ก็ถามว่าเมื่อไหร่ พิมจะแต่งงานสักที พิมตอบว่าไม่คิดจะแต่งงาน เพราะอยู่คนเดียวก็สบายอยู่แล้ว

วันหนึ่ง นางพิมออกไปเดินเล่น พอเดินมาถึงชายหนุ่ม 2 คนผ่านมาทางนั้น ชายหนุ่ม 2 คน เป็นคนสามะเลเทเมา เมื่อเห็นนางพิมอยู่คนเดียวจึงตรงเข้ามาจะเกี้ยวพาราสีนาง โดยทั้งสองคนจะผลัดกันเข้ามาเกี้ยว คนแรกชื่อนายสง่า แต่นางก็ไม่ใส่ใจ ดังนั้นนายสง่าจึงเข้าไปขอความรักจากนางพิมอีกคนหนึ่ง แต่นางก็ยังไม่ใส่ใจเช่นเดิม คนทั้งสองจึงคิดที่จะล่อลวงนาง และตรงเข้าไปล่อลวงนางทันที พิมร้องขอความช่วยเหลือ เพื่อดูมีชายหนุ่ม 2 คนผ่านมาพอดีจึงตรงเข้าไปช่วยนาง เพราะว่ามีใจรักนางเช่นกัน ชายทั้ง 4 คนชกต่อยกัน พิมจึงหลบหนีไปจากที่นั้น

เมื่อเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ นางจึงตัดสินใจหนีขึ้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่บนเขา โดยอาศัยผลไม้เป็นอาหาร และนางได้ปลูกฝ้าย ทอหูก เพื่อทำเป็นเครื่องนุ่งห่มของนางเอง

อยู่มาวันหนึ่ง พรานป่าชื่อว่าตาสินห์ ผ่านมาทางป่าแถบนั้น และได้แอบเห็นนางพิมก็หลงรัก เพราะเกิดมาไม่เคยเห็นใครสวยเท่า ดังนั้นตาสินห์จึงสะกดรอยตามนาง ไปจนถึงบ้าน ตาสินห์เป็นคนมีวิชา สามารถแปลงกายเป็นงูได้ พอตกกลางคืนขณะที่นางนั่งสวดมนต์ทำสมาธิอยู่นั้น ตาสินห์แปลงร่างเป็นงูแล้วเลื้อยเข้ามาแอบอยู่ในห้องของนาง เมื่อนางนั่งสมาธิเสร็จแล้ว กำลังจะเข้านอน งูแปลงก็เข้ารีดจะกัดนาง นางตกใจมากคว้าไปเจอมันจึงพันไปที่คอกงู

ทันใดนั้นเอง ร่างของงูก็กลับกลายเป็นคน นางเสียใจมากที่ตนเองฆ่าคนตาย และคิดว่าเพราะความงามของนางทำให้นางต้องฆ่าคนตาย นางจึงตัดสินใจตัดผมตัวเองแล้วขว้างทิ้งไป

ณที่นางขว้างไปนั้น ต่อมากลายเป็นภูเขา มีชื่อว่า ภูเขาเมณาง เมื่อนางตัดผมทิ้งไป
 แล้วก็ยังไม่สามารถสงบจิตใจลงได้ นางจึงตัดสินใจออกเดินทางไปเรื่อย ๆ จนไปพบลำน้ำ
 ขวางอยู่ นางไม่สามารถจะเดินทางต่อไปได้ แต่มีช้างเชือกหนึ่งมาช่วยพานางข้ามลำน้ำไปได้
 นางเดินทางระเหเร่รอนไปเรื่อย ๆ และไปพักอาศัยนอนที่วัดร้างแห่งหนึ่ง วัดร้างนั้นได้ชื่อว่าวัด
 นางนอน แต่ปัจจุบันได้กลายเป็นชื่อ วัดยางนอน เพราะการออกเสียงเพี้ยนไป ต่อมานางก็
 เดินทางขึ้นไปบนเขาลูกหนึ่ง ซึ่งตอนนี้นางได้ทำใจได้แล้ว นางจึงตัดสินใจบวชชื่อย่อนนางนั้น
 ปฏิบัติธรรมตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างมีความสุข เขาลูกนั้นจึงได้ชื่อว่า เขานางบวช

ตำนานเมืองสะแกกรัง

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีเมือง ๆ หนึ่งอยู่เหนือเมืองอยุธยาขึ้นไป ชื่อว่า เมืองอุทัย ปัจจุบันเป็นอำเภอหนองฉาง ความเดิมมีว่า นายพะตะเบิดเป็นชาวกะเหรี่ยง มีความสามารถในการปกครองดูแลผู้คนในเมืองอุทัย อยู่มาวันหนึ่งชาวบ้านสามี่กรรยาคุ้หนึ่ง ชื่อแม่เม้งกับนายหม่อง อาศัยอยู่ในเมืองอุทัย ได้พบกับนางชาเตอะบ้านอยู่ไม่ไกลกันนักวิ่งกระเซอะกระเซิงมาบอกสามี่กรรยาว่า ท่านพะตะเบิด ตายเสียแล้ว ด้วยฝีมือของพวกพม่าที่ยกทัพมาฆ่าผู้คนตาย จุดไฟเผาผลาญบ้านเรือนข่มขืนหญิงสาว และฆ่าคนเฒ่าคนแก่ลูกเด็กเล็กแดงก็ฆ่าตายหมด บางคนที่ถูกจับไปเป็นเชลยแล้วนางชาเตอะก็ชวนกันหนีโดยไปบอกเพื่อนบ้านให้หนีมาไปโน่นไปใหญ่

รุ่งเช้าได้พบบ้านชาวจีนคนหนึ่งเป็นบ้านใหญ่โตมีความสุข เป็นชาวจีนใจดีให้ที่พัก และเลี้ยงดูอย่างดี ชาวบ้านที่หนีตายมา มีจำนวนไม่น้อย ก็เลยช่วยกันสร้างบ้านอยู่ใกล้ ๆ กับบ้านของชาวจีนผู้นี้ และตกลงกันว่าต่อไปถ้าหากพม่าตามมาอีกพวกเราจะไม่ถอยไปไหนอีกแล้ว เราจะต่อสู้ให้พม่าพ่ายแพ้ไปให้ได้ นายหม่องกับแม่เม้งแล่นนางชาเตอะ ก็รวมตัวกันคิดวิธีการทำมาหากิน และป้องกันอันตรายจากศัตรู จากนั้นได้ถามชาวจีนใจดีว่าตรงนี้เรียกชื่อหมู่บ้านว่าอะไร ชาวจีนใจดีก็ตอบว่าชื่อซินเกี้ยกั้ง เพราะว่ามีต้นสะแก (ซี่แก) มาก

นับตั้งแต่บัดนั้นมาชาวบ้านที่อพยพหนีตายมาจากเมืองอุทัย ได้อาศัยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ทำมาค้าขายปลูกพืชผักเจริญรุ่งเรืองต่อมา และเสียงที่เรียกหมู่บ้าน ซินเกี้ยกั้ง ก็กลายมาเป็นสะแกกรัง เมืองอุทัยธานีจนทุกวันนี้

ตำนานเมืองสามโคก

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีครอบครัวชาวมอญครอบครัวหนึ่ง มีอาชีพทำเครื่องปั้นดินเผา ทั้งสองมีบุตรชาย 2 คน คนโตชื่อเมะกะลอย เป็นคนที่มีนิสัยโอบอ้อมอารี ใจบุญ ซื่อสัตย์ สุจริต ส่วนคนน้องชื่อเมะกะเล็ด เป็นคนหยาบคาบ นิสัยคดโกง อิจฉาริษยา ชอบคบคนพาล เมื่อทั้งสองโตขึ้นก็มีอาชีพเดียวกับพ่อและแม่ โดยทั้งสองชุดดินเผาโคกให้สูง มีพื้นทำวมถึง และแยกกันอยู่คนละโคกใกล้ ๆ กัน และได้สร้างเตาสำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผาไว้บนโคกด้วย

ทั้งสองได้ทำเครื่องปั้นดินเผายาขายโดยเมะกะลอย ทำด้วยความละเอียดประณีต งามเครื่องปั้นดินเผาของตนให้มีคุณภาพดีเสมอ เป็นที่นิยมของลูกค้าเป็นอย่างมาก ทำให้กิจการของเขารุ่งเรือง และมีฐานะร่ำรวยขึ้นด้วย ส่วนผลงานของเมะกะเล็ดนั้น ทำอย่างลวก ๆ ขอบที่ กิจการของเขาจึงไม่ดีขึ้นเลย แต่กลับทรุดหนัก ทำให้เมะกะเล็ด ไม่พอใจพี่ชายที่ กิจการดีกว่าของตัวเองโดยไม่เคยคิดโทษตัวเองเลย กลับโทษว่าพี่ชายของตนทำดีเกินหน้าตนเอง ซึ่งตรงกับคำพังเพยที่ว่า เราไม่ดีโทษพี่ไทยกลอง

คืนหนึ่ง เมะกะเล็ดและพรรคพวกอันธพาลจำนวนหนึ่งได้แอบเข้าไปจุดไฟเผาโรงเตาของพี่ชายตนวอดวาย เสียหายจนหมดสิ้น ครั้นรุ่งเช้าเมะกะลอยได้พาพ่อแม่ไปดูโรงเตาของเขาซึ่งเสียหายไม่เหลือชิ้นดี แต่เขาหาได้โกรธแค้นหรืออาฆาตพยาบาทในการกระทำของเมะกะเล็ดผู้เป็นน้องชายไม่ กลับคิดไปเสียว่า พ่อเป็นพระ หนะเป็นมาร

ต่อมาเมะกะลอยก็ได้ชุดดินเผาโคกสร้างเตาเผาใหม่ให้อยู่ใกล้บ้านตนเข้าไปอีก เพื่อจะได้สะดวกแก่การดูแล ด้วยความที่เมะกะลอยเป็นคนที่มีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่เคยคิดร้ายทำลายใคร กิจการของเขากลับรุ่งเรืองกว่าแต่ก่อนเสียอีก ซึ่งผิดกับเมะกะเล็ด เมื่อทำลายเตาเผาของพี่ชายแล้วคิดว่า กิจการของตนคงจะดีขึ้น แต่กลับตรงกันข้าม ฐานะกลับทรุดโทรมลงเป็นลำดับ เหมือนคำโบราณที่ว่า ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกข์นั้นถึงตัว เมื่อสำนักผลิตขึ้นมาคราใดก็รู้สึกอับอายในการกระทำของตนเองจนในที่สุดต้องย้ายบ้านไปถิ่นอื่น ได้รับความลำบากมาก ดังพุทธภาษิตที่ว่า ความสังสามบาปนาทุกข์มาให้ ส่วนเมะกะลอยคงอยู่ที่เดิมมีแต่ความสุขความเจริญ ดังคำโบราณว่า คนดีมีคู่ และด้วยเหตุที่เมะกะลอย และเมะกะเล็ดคนโคกสร้างเตาเผา ถึงสามโคกบริเวณนี้จึงได้ชื่อว่า บ้านสามโคก ซึ่งปัจจุบันคือจังหวัดปทุมธานี นั่นเอง

ตำนาน หนุมาน พลุ ปุน

กาลครั้งหนึ่ง มีหญิงสาวคนหนึ่งชื่อนางพลุ นางพลุรู้จักกับพี่น้องฝาแฝดชายคู่หนึ่ง แฝดผู้พี่ชื่อหนุมาน แฝดผู้น้องชื่อปุน ปุนหลงรักนางพลุ ต่อมาปุนทราบว่าหนุมานก็หลงรักนางพลุด้วย ปุนจึงหลีกทางให้หนุมาน จนหนุมานและนางพลุได้แต่งงานกัน และมาอยู่บ้านเดียวกัน หนุมานมีความจำเป็นต้องออกไปทำงานนอกบ้าน หนุมานจึงฝากพลุไว้ให้ปุนดูแล เมื่อนานวันเข้าปุนกับพลุต้องอยู่ด้วยกันที่บ้าน ก็เป็นที่เลื่องลือของชาวบ้านว่าพลุมีอะไรกับปุน หนุมานจึงเดินทางมาเห็นคนทั้งสองนั่งจับมือกัน ทำให้เขาโกรธและหนีไป ฝ่ายพลุและปุนก็ได้ตามหาหนุมาน พลุมาพบหนุมานนอนสลบอยู่ เขากำลังจะตาย นางพลุร้องไห้ร่ำพันให้หนุมานเชื่อใจตน แต่หนุมานก็ไม่เชื่อ ก่อนตายเขาได้อธิษฐานว่าขอย้ายจะเจอผู้หญิงอย่างพลุ นางพลุได้ให้คำอธิษฐานว่านางจะขอติดตามหนุมานไปทุกชาติ ไม่ว่าเขาจะเกิดเป็นอะไร และนางก็ได้กลั่นใจตายตามหนุมานไป เมื่อปุนได้มาเห็นคนทั้งสองนอนสลบอยู่ จึงพยายามเรียกปลุกให้ฟื้น แต่เมื่อทราบว่าหนุมานและพลุตายแล้ว ปุนเสียใจมาก เขาได้อธิษฐานว่าหากเขาเป็นต้นเหตุทำให้ทั้งสองต้องตาย เขาจะขอใช้ชีวิตเพื่อจะได้รับความรักจาก พลุไปทุกชาติ

ด้วยเหตุนี้ เวลาคนเรากินหนุมาน จึงต้องกินทั้งหนุมาน พลุ และปุนรวมกัน

เต่าทอง

ในเมืองหนึ่ง มีตายายสองคนอาศัยอยู่นอกเมือง ทั้งสองไม่มีลูกและอยากได้ลูกมากเหลือเกิน ก่อนนอนคืนนั้น ทั้งสองจึงตั้งใจขอลูกจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังเช่นเคยกระทำมาแล้วหลายครั้ง

คืนนั้นตาฝันว่า มีตาดสองคตหนึ่งเอาเต่าทองมาส่งให้ในมือ ตาตกใจตื่นและเล่าความฝันให้ยายฟัง

รุ่งเช้า เมื่อตายายไปหาผักหาฟันในป่า ก็ได้พบเต่าทองเข้าจริง ๆ ทั้งสองดีใจมาก จึงนำมาเลี้ยงไว้ต่างบุตรบุญธรรม เต่าทองพูดภาษาคนได้ และมีความกตัญญูรู้คุณ คิดหาโอกาสสนองคุณที่ตายายเลี้ยงดูมาด้วยดี

คืนหนึ่ง เต่าทองนอนหมอบอยู่หน้ากระเบื้อง สังเกตดูท้องฟ้าก็รู้ว่าจะมีเหตุร้าย จึงบอกกับตายายว่า น้ำจะท่วมเมืองของเรา ผู้คนจะล้มตายมากมายเพราะฝนตกหนัก ให้ตายายไปตัดหวายและไม้ไผ่มาทำแพ แล้วนำข้าวของขึ้นไว้บนแพ ซึ่งผูกไว้กับต้นไม้ใหญ่ให้มั่นคงแล้วจะปลอดภัย สองตายายก็ปฏิบัติตามคำของเต่าทอง และทุกสิ่งก็เป็นไปตามที่เต่าทองบอกทุกประการ ผู้คนจนน้ำตาย ข้าวของเสียหายเกือบครึ่งอันไปทั่ว แต่ตายายนั่นปลอดภัยดี

วันหนึ่ง เต่าทองคิดจะลงไปตรวจดูเขื่อนซึ่งผูกแพที่อยู่ได้น้ำ เพื่อจะได้แน่ใจว่าปลอดภัย จึงสั่งตายายว่า หากมีสัตว์เศรษฐกิจมาขออาศัยด้วย ขอให้รับแต่หากเป็นมนุษย์ ขอให้บอกปฏิเสธ เพราะสัตว์ส่วนมากมักขี้สตัย ส่วนพวกมนุษย์นั้นไม่ค่อยขี้สตัยนัก และหากมีอะไรผิดปกติเกิดให้ตายายกระตุกเขื่อน เต่าทองจะรีบขึ้นมา แล้วเต่าทองก็ดำน้ำลงไป

มีเสือโคร่งตัวหนึ่ง งูเห่าตัวหนึ่ง และวานรตัวหนึ่ง ถูกน้ำพัดมาถึงแพ และวิงวอนตายายขออาศัยอยู่ด้วย ตายายก็รับตัวเอาไว้

ต่อมามีอำมาตย์คนหนึ่งลอยมาตามกระแสน้ำ อ้อนวอนตายายขออาศัยอยู่ด้วย ตายายสงสารก็ออกปากอนุญาต อยู่มาหลายวัน เต่าทองไม่เห็นตายายกระตุกเขื่อน จึงขึ้นมาด้วยความเป็นห่วง พอเห็นอำมาตย์ก็ถือว่าตายายที่ไม่ทำตามสิ่งที่สั่งไว้ สองตายายก็ได้แต่ขอโทษเต่าทอง

ต่อมาฝนหยุดตกน้ำแห้งจนเป็นปกติ สัตว์ทั้งสามก็ลาตายายกลับป่า และให้สัญญากับตายายว่าหากตายายต้องการสิ่งใด ขอให้บอก ทั้งสามยินดีสนองคุณจนถึงที่สุด ส่วนอำมาตย์ก็ลากลับไปเช่นกัน ตายายและเต่าทองก็อาศัยอยู่ด้วยกันดังเดิม

เวลาผ่านไปตายายคิดถึงสัตว์ทั้งสาม ก็ไปหาวานร เสือ และงูเห่า วานรหาผลไม้มาให้ งูเห่าหาแก้วมณีมาให้ ส่วนเสือโคร่งก็หาเนื้อสัตว์มาให้ตายายปรุงเป็นอาหารอย่างอ้วนหนา

วันหนึ่ง พระราชาของเมืองนี้เสด็จประพาสป่าเพื่อล่าสัตว์ ได้เนื้อสัตว์มากมายแล้ว พระองค์ก็เสด็จเข้าเมือง พนักงานเครื่องคัม น้าพระกระยาหารใส่ถาดทองคำตามเสด็จ แต่เพื้อยหลงพลัดไปยังที่อยู่ของเสือโคร่ง จึงถูกเสือตะบดตาย เสือกก็คาบเอาถาดทองคำไปวางไว้ให้แก่ตายาย ตายายได้ถาดทองคำก็ดีใจ เก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี

ต่อมาบ้านเมืองนี้เกิดทุกข์เข็ญ ข้าวยากหมากแพง ชาวเมืองอดอยากล้มตายกันมาก อำมาตย์คนที่เคยอาศัยกับตายาย ได้พลัดกันกับครอบครัวจึงออกตามหาจนไปถึงบ้านตายาย ตายายดีใจออกมาต้อนรับอย่างดีและนำอาหารใส่ถาดทองคำมาให้ อำมาตย์เห็นถาดทองคำก็จำได้ จึงจับตายายเอาไว้ แล้วตั้งข้อกล่าวหาว่าฆ่าพนักงานเครื่องคัม ตายายตกใจและพยายามอธิบายให้อำมาตย์ฟัง อำมาตย์ก็ไม่เชื่อ ตายายจึงได้แต่คิดว่าอำมาตย์คนนี้อกตัญญูจริง ๆ อำมาตย์พาตายายเข้าเฝ้าพระราชาพร้อมทั้งกล่าวโทษ ตายายจึงถูกเขียนดีและถูกจองจำอย่างน่าเวทนา

ตายายจึงประจักษ์แก่ใจในตอนนี้เองว่าที่เต้าทองพูดว่า สัตว์ชื่อสัตว์กว่ามนุษย์นั้นน่าจะจริง แล้วตายายก็รำลึกถึงงูเห่า สัตว์ครึ่งจันซึ่งมีกตัญญู งูเห่าก็รำลึกถึงตายาย เมื่อทราบเรื่อง ก็เลื้อยเข้าไปในที่คุมขัง แล้วบอกตายายว่า ตนจะไปทักท้วงใส่พระเนตรของพระธิดา และให้ตัวยาแก่ตายายไว้เพื่อไปรักษาตาพระธิดา งูเห่ามอบตัวยาให้ตายายแล้วก็จากไป และเข้าไปในปราสาททักท้วงใส่พระเนตรพระธิดา ขณะที่พระนางบรรทมหลับ มีผลทำให้พระเนตรบอดทั้งสองข้าง

พระธิดาทรงทุกข์ทรมานมาก พระราชาจึงป่าวประกาศหาหมอวิเศษมารักษา โดยจะให้รางวัลทรัพย์ถึงหนึ่งพันตำลึง ชาวแพรวสะพัดไปจนรู้ถึงตายาย ตายายจึงแก้มือออกมาดัง ๆ ให้ผู้คุมได้ยินว่า ตนถูกคุมขังอยู่จึงไม่สามารถไปรักษาพระธิดาได้ ผู้คุมได้ยินจึงไปแจ้งแก่อำมาตย์ อำมาตย์จึงให้นำตัวตายายไปรักษาพระธิดา และยาวิเศษของงูเห่าก็รักษาได้ผลดีจริง ๆ

พระราชาทรงโสมนัส แต่ก็ยังคลางแคลงพระทัยว่า เหตุใดตายายจึงฆ่าคนครัวของพระองค์ ตายายจึงเล่าเรื่องราวตั้งแต่ได้พบกับอำมาตย์ครั้งแรก จนกระทั่งถูกจับกุมให้ พระราชฟัง พระราชาทรงมอบรางวัลให้ตายายมากมาย และแต่งตั้งตาให้เป็นเสนาบดี แล้วให้ถอดยศอำมาตย์ชั่วคราวนั้นเสีย

ต่อมาพระอินทร์ทรงดำริว่า เต้าทองแม้เป็นสัตว์เดรัจฉาน แต่มีคุณธรรม และเจตียาวฉลาดสมควรได้รับการยกย่อง จึงเสด็จลงจากสวรรค์ ปรากฏพระองค์แก่คนทั้งหลาย แล้วตั้งคำถามแก่พระราชาสามข้อ โดยขู่ว่าหากตอบไม่ได้จะลงโทษให้สาหัส

คำถามของพระอินทร์มีดังนี้

ข้อหนึ่ง อะไรมากแล้วกลับน้อยลง

ข้อสอง อะไ้น้อยลงแล้วกลับมาก

ข้อสาม อะไรมากแล้วกลับมากยิ่งขึ้น

พระราชาทรงตกพระทัยและขอเวลาปรึกษาบุโรหิตเสียก่อน แต่แล้วก็ไม่มีใครสามารถตอบปัญหาของพระอินทร์ได้ ในที่สุดบุโรหิตกราบทูลว่า ตาซึ่งเป็นเสนาคืออยู่ในขณะนี้ มีเต้าทองวิเศษอยู่ตัวหนึ่งเห็นที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ จึงมีรับสั่งให้ตาและเต้าทองเข้าเฝ้าพร้อมทั้งเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ฟัง เต้าทองเฉลยปัญหาว่า

ข้อหนึ่ง ผู้เกิดในตระกูลสูงอุดมด้วยทรัพย์สมบัติ ชื่อว่ามาก แต่หากไม่สร้างคุณความดี กลับประทุษร้าย ชื่อว่าน้อยลง

ข้อสอง ผู้เกิดในตระกูลต่ำ ยากจน ชื่อว่าน้อย แต่หากพยายามสร้างคุณความดีให้เกิด ชื่อว่ามาก

ข้อสาม ผู้เกิดในตระกูลสูง ชื่อว่ามากแล้วยังประกอบคุณความดียิ่งขึ้นชื่อว่ามากแล้ว กลับมากยิ่งขึ้น

ทุกคน ณ ที่นั้นได้ฟังคำตอบ ต่างแซ่ซ้องสรรเสริญในปัญญาของเต้าทอง เต้าทองจึงได้รับการยกย่องเป็นวิเศษแห่งเมือง

ท้าวแสนปม

นิทานเรื่องนี้เป็นตำนานของนครไตรตรังซ์ ซึ่งสันนิษฐานว่าตั้งอยู่ที่เมืองแบงเดิมอันเป็นเมืองเก่าร้าง อยู่คนละฟากกับเมืองกำแพงเพชร ปัจจุบันมีเรื่องเล่ามาว่า เจ้านครองค์นี้มีพระธิดานามว่าอุษา มีรูปโฉมงดงามล้าลือไปถึงเมืองศิริชัย เชียงแสน เจ้าชายชินแสนซึ่งเป็นโอรส (สันนิษฐานว่า เป็นต้นราชวงศ์อุทอง) ได้ยินข่าวก็หลงรักนาง

แต่เนื่องจากทั้งสองเมืองนี้ไม่ถูกกันมาก่อน เจ้าชายชินแสนจึงปลอมตนเป็นชายอัปลักษณ์ ให้เนื้อตัวมีขุมขนขึ้นเต็มไปหมด แล้วเข้าไปขออาศัยอยู่กับค้ายายที่เฝ้าอุทยานท้ายวัง เรียกชื่อแสนปม

วันหนึ่งนางอุษาได้ออกมาชมสวน แสนปมก็ลอบดูนางแล้วก็เกิดความรักนางอุษา จึงนำผักที่ปลูกไว้ไปถวาย นางอุษาเมื่อเห็นแสนปมก็รักแสนปมเช่นเดียวกัน จึงให้พี่เลี้ยงนำหมากไปให้เป็นของตอบแทน แสนปมได้สละมะเขือเป็นสารเกี่ยวพาราสีนางแล้วส่งไปถวายอีก นางอุษาก็ตอบสารในիրիրรักแสนปมใส่ในหมาก ผากมาให้แก่แสนปม แสนปมจึงทราบว่านางก็รักตนเช่นเดียวกัน

คืนหนึ่งแสนปมลอบเข้าไปหานางในวัง แล้วทั้งสองก็ได้อยู่ร่วมกันโดยไม่มีใครทราบ เรื่อง จนนางอุษาดังครรภ์

ต่อมาแสนปมได้ทราบข่าวว่าพระเจ้าศิริชัย เชียงแสนประชวรหนัก จึงเดินทางกลับบ้านเมืองของตน โดยไม่ทราบว่านางอุษาดังครรภ์ เวลาผ่านไปนางอุษาให้กำเนิดกุมารหน้าตาน่ารัก ยิ่งความทุกข์ใจมาให้แก่เจ้านครไตรตรังซ์ยิ่งนัก นางอุษาไม่ยอมบอกความจริง เจ้านครไตรตรังซ์จึงหาวิธีที่จะให้รู้แน่ว่าใครเป็นบิดาของกุมาร จึงให้ป่าวประกาศให้เจ้าเมืองต่าง ๆ รวมทั้งทวยราษฎร์มาพร้อมกันที่หน้าพระลาน พร้อมทั้งนำขมเมียดม้อมมาด้วย ถ้ากุมารรับขมจากมือผู้ใดก็ให้ถือว่าผู้นั้นเป็นบิดาของกุมาร และจะได้อภิเษกกับนางอุษา พระชินแสนได้ทราบข่าวก็เตรียมรีพลมาตั้งพระทัยจะอภิเษกกับนางอุษาให้ได้ แล้วก็ปลอมตนเป็นแสนปมนำข้าวเย็นมาก้อนหนึ่งเพื่อนำไปให้กุมารเลือก ครั้นถึงเวลากาหนดก็ให้กุมารเลือกขมจากบรรดาผู้ที่นำมา ปรากฏว่ากุมารรับข้าวเย็นจากแสนปมไปเคี้ยวกันอย่างเอร็ดอร่อย ท้าวไตรตรังซ์รู้สึกอับอายอย่างมาก ความโกรธจึงขับไล่นางอุษาออกจากเมืองโดยทันที แสนปมจึงแสดงตนให้รู้ว่าตนเองคือพระชินแสน แล้วพานางอุษาและกุมารเดินทางกลับไปอาณาจักรศิริชัย เชียงแสน และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

กุมารองค์นี้กล่าวว่า มีผู้นำอุทองศามาถวาย จึงได้นามว่า อุทอง ต่อมาได้สร้าง
เมืองทวารวดีศรีอยุธยา และขึ้นครองราชย์เป็นปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

ทำคุณกลับให้โทษ

ยังมีเสือโคร่งตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในป่า ลี้ตัวทั้งหลายพากันยำเกรง วันหนึ่งเสือตัวใหญ่นี้ ออกหากินในป่ากว้าง ครั้นเห็นคเหิน้อยก็เอนกายลงนอน บังเอิญไปนอนทับรูงูเห่า งูเห่าจะ ออกจากรูก็ออกไม่ได้ จึงโกรธและกัดเสือดาวนั้นจนตาย

สักครู่ใหญ่ ๆ ต่อมา มีฤาษีคนหนึ่งเดินทางผ่านมา และเห็นเสือนอนตายตัวยังอ่อนอยู่ จึงรู้ว่าเสือดาวตาย ฤาษีจึงเกิดความสงสารคิดว่าควรจะช่วยชีวิตเสือไว้เอาบุญ จึงรำยมนต์ เป่าลงที่ซากเสือเพื่อชุบชีวิตให้ ทันใดนั้นเสือกก็ฟื้นขึ้นมา พอลืมตาเห็นฤาษีแทนที่มันจะรู้สึกสากนิก ในบุญคุณที่ช่วยชุบชีวิตของมันขึ้นมา มันกลับตะคอกฤาษีด้วยความโกรธว่า "ข้าหลับอยู่ดี ๆ ทำไมแกจึงมาปลุกให้ตื่น แกไม่รู้หรือหรือว่าข้าเป็นเจ้าของป่าที่นี่ แกนี้ช่างไม่เกรงใจข้าเลย ไม่เคยมีใครบังอาจมาปลุกข้า ฉะนั้นข้าจะต้องจับแกกินเสีย กำลังหิวอยู่พอดีทีเดียว"

ฤาษีจึงกล่าวตอบด้วยความใจเย็นว่า ข้าเดินผ่านมาทางนี้ เห็นเสือนอนตายตัวยังอ่อน อยู่จึงคิดจะชุบชีวิตให้ เพราะสงสารจึงช่วยไว้เอาบุญ ข้าจึงรำยมนต์ชุบชีวิตแกขึ้นมา ที่ข้าเล่านี้ เป็นความจริงทั้งสิ้น ไม่ได้คิดจะแก้ตัวอะไรเลย น่าจะนึกถึงบุญคุณของข้ามากกว่าที่คิดจะ กินข้า

เสือดาวอยู่สักครู่ จึงย้อนถามว่า "แล้วจะให้ข้าทำอย่างไร"

ฤาษีจึงบอกว่า "ทั้งแกและข้าคงไม่มีใครรับว่าตนเองผิด ไปหาคนมาช่วยตัดสินดีกว่า ถ้าข้าผิดแล้วแกถูก ข้าก็จะยอมให้แกจับกินเสีย มันถึงจะยุติธรรม"

เสือดาวยอมทำตามที่ฤาษีแนะ แล้วก็ชวนกันออกไปหาผู้ที่จะช่วยตัดสินให้ ผู้ตัดสินรายแรก ที่เสือดาวและฤาษีไปหา ก็คือ ชายชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งเป็นเทพารักษ์แปลงกายมา กำลังนั่งพักอยู่ใต้ ต้นไม้ ทั้งฤาษีและเสือกก็ชิงกันเล่าเรื่องของตนให้ฟัง ฝ่ายเทพดาแปลงพอฟังแล้วก็คิดว่า เสือดาวจะต้องเป็นฝ่ายผิดแน่ ฤาษีเป็นฝ่ายถูก แล้วจึงมากไปด้วยความเมตตาอีกด้วย แต่เสือดาวยังมี ประโยชน์กว่าฤาษี เพราะเสือดาวยังอยู่คนก็จะเข้าไปตัดไม้ทำลายป่ายาก ฤาษีไม่เห็นได้ทำอะไร เลย ควรรักษาชีวิตเสือไว้ดีกว่า เทพดาแปลงจึงตัดสินว่า "เสือนั้นแหละเป็นฝ่ายถูก ควรจับ ฤาษีกินเสีย" ฤาษีได้ฟังจึงค้านขึ้นว่า "เจ้าตัดสินอย่างนี้ยุติธรรมที่ไหนเล่า ลาเอียงเข้าข้าง เสือดาวเสียจริง ๆ อย่างลาเอียงแท้ ๆ ไม่ให้เป็นธรรมเลย ตายไปเจ้าจะต้องตกนรกแน่" เทพดาแปลงตัดความรำคาญจึงพูดว่า "อย่างนั้นก็อย่าฟังเราเลย ไปหาคนอื่นตัดสินเอาเองเถิด"

ฤษีกับเสือจึงเดินต่อไปอีกพักใหญ่ ๆ ไปพบสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่ง เสือกับฤษีก็ชิงกันเล่าเรื่องของตน เมื่อจบเรื่องแล้วสุนัขจิ้งจอกก็รู้อยู่แก่ใจว่าเสือนั้นแหละเป็นฝ่ายผิด แต่มาคิดในใจว่า เสือเป็นผู้มีอำนาจในป่านี้ ถ้าตนบอกไปว่าเสือผิด ฤษีถูก เสือจะต้องโกรธแน่ต่อไปก็จะจับตนกินเป็นอาหารเสียถ้าเพื่อตัดสินให้เสือเป็นฝ่ายถูก เสือก็จะกินฤษีคนนี้ ยังไงเสียก็ยังมิขาดศพเหลือให้เราแทะกินต่อได้ เมื่อคิดแล้วก็ตัดสินใจออกไปว่า "เรื่องนี้เสือถูกแน่ ๆ จะเป็นจะตายก็เรื่องของเสือ ฤษีไปยุ่งกับเรื่องของเสือทำไม" พอฤษีได้ยินดังนั้นจึงกล่าวแก่สุนัขจิ้งจอก "แกนี้ช่างหาความยุติธรรมไม่ได้สักเท่าขี้เล็บ ที่แกตัดสินอย่างนี้ก็ด้วยความโลภเห็นประโยชน์ตนเป็นที่ตั้ง ฝ่ายใดจะให้ประโยชน์แก่ตนก็ช่วยฝ่ายนั้น อย่างนี้ตายเมื่อไหร่จะตกนรกทันที"

เสือรู้สึกสนุกจึงยอมให้ฤษีเดินทางไปหาผู้ตัดสินต่อไปอีก คิดในใจว่า เรายังไม่หิวอะไร สนุกดีเหมือนกัน หิวเมื่อไหร่แกก็ต้องตายแน่ ๆ ทั้งสองเดินทางต่อไปพบลิงตัวหนึ่ง กำลังปีนป่ายเล่นอยู่บนต้นไม้ใหญ่อย่างสนุกสนาน เสือและฤษีก็พากันขอร้องลิงให้ตัดสินคดี ลิงนั้นชอบทำอะไรลวก ๆ ขาดความคิดที่รอบคอบ ไม่ได้พิจารณาให้สุขุม อยากไปเล่นต่อก็ตัดสินทันทีที่ฟังเรื่องจบว่า "ฤษีนั้นแหละเป็นผู้ผิด เพราะเขาไม่ไปเหย้าเสือ ผู้เหย้าเสือกลับนั้นแหละควรจะให้เสือจับกินได้"

พอได้ยินคำตัดสิน ฤษีชี้หน้าด่าลิงว่า "ท่านตัดสินโดยไม่รู้ข้อเท็จจริง มีหน้าช้ำยังเข้าใจผิดคิดว่าผู้อื่นจะชกชนเท่าตัวเอง ความยุติธรรมจะเกิดขึ้นอย่างไร เพราะเหตุแห่งความหลงผิดนี้ เมื่อแกตายแกจะต้องตกนรกหมกไหม้อย่างแน่นอน ข้าขอแข่ง ถึงไม่แข่ง แกก็ต้องตกนรกอยู่แล้วแน่นอน"

ผู้ตัดสินรายสุดท้ายที่ทั้งสองพบก็คือกระต่าย เมื่อกระต่ายได้ฟังเรื่องราวจบลงมันก็ตอบว่า "ข้ายังตัดสินอะไร ไม่ได้หรอก แต่ก็เต็มใจจะช่วยตัดสินให้ ขอให้ข้าไปเห็นสถานที่เกิดเหตุเสียก่อน" ทั้งเสือและฤษีก็พากระต่ายไปดูที่ ๆ เกิดเหตุ แล้วชี้ให้เห็นว่าเสือนอนอยู่ตรงไหน และฤษีเดินมาจากทางไหน กระต่ายเห็นที่แล้วยังไม่ยอมตัดสิน ขอร้องต่อว่า "กรุณาข้าหน่อยเถิด จะได้ตัดสินไม่ผิด เสือท่านต้องนอนให้ข้าดูจริง ๆ นอนอย่างไร หันหัวไปทางไหน แล้วฤษีก็ต้องเดินเข้ามาหาเสือให้รู้ว่ามาจากทิศไหน มายืนดูเสืออยู่ ๓ จุดใด มิฉะนั้นจะตัดสินพลาดอีก" เสือรำคาญที่กระต่ายโง่เง่าไม่เข้าใจอะไรง่าย ๆ มันจึงล้มตัวลงนอน ๓ ที่เดิม ทับตรงรูปพอดี รู้สึกว่ามีอะไรมาบีบรัดของตนจนหายใจไม่ออกแล้วออกจากกรงไม้ได้ จึงโกรธแค้นแม่เบี้ยแล้วกัดเสือตายอีกครั้งหนึ่ง

ฤาษีขบขันในสติปัญญาและความสุ่มรอบคอบของกระต่าย จึงกล่าวคาบขอบใจกระต่ายว่า "ข้าขอบใจมาก เจ้ารอบคอบจริง ๆ บัดนี้เสือก็ตายอย่างที่เราเล่าแล้ว จะให้ข้าเป่ามณต์ชุบชีวิตเสือคืนชีพอีกหรือไม่ หรือจะให้ทำอะไรต่อไป"

กระต่ายตอบว่า "ท่านนักพรต คนหรือสัตว์ใดก็ตาม ไม่รู้บุญคุณ แล้วยังกลับทำร้ายผู้มีบุญคุณเช่นนี้ สมควรแล้วที่จะต้องตาย ไม่ต้องไปเมตตา ขึ้นพื้นขึ้นมามันก็จะทำพิษท่านอีก ไปกันเถอะ มันกินสัตว์อันมานานให้สัตว์อื่นได้กินซากของมันบ้างเถอะ"

ฤาษีได้ฟังมีความพอใจในสติปัญญาของกระต่ายมาก จึงนำกระต่ายไปยังอาศรมตอบแทนบุญคุณของกระต่าย แล้วเลี้ยงกระต่ายด้วยผักผลไม้อย่างดีเป็นเวลาหลายวัน จึงนำไปส่งที่เดิม

นกแขกเต้า

ในอดีตกาลนานมาแล้ว ยังมีนกแขกเต้าสองตัวผัวเมีย ทำรังอยู่ที่บนต้นจ้าวใกล้ฝั่งมหาสมุทรและออกไปมาสองฟอง แม่นกพ่อนกอุตล้าที่ทะนุถนอมจนฟักไข่ออกมา ปรากฏว่าเป็นนกแขกเต้าตัวผู้น่ารักทั้งคู่ ก็อุตล้าที่หุ้มฟักเลี้ยงดูมาจนบินได้บ้าง อยู่มาวันหนึ่งเป็นเวลากลางวัน พ่อแม่นกไปหากิน ปล่อยลูกนกไว้ที่รัง ได้บังเกิดลมพายุพัดอย่างหนัก บ้านเรือนป่าไม้หักพัง พินาศ ลมพายุพัดนกแขกเต้าตัวหนึ่ง ไปตกในหมู่โจร อีกตัวหนึ่งไปตกในสำนักพระฤาษี

นกตัวที่ตกในหมู่โจร โจรก็สั่งสอนนกแขกเต้าให้บินไปดูคนว่า คนเขามีลาภที่ไหน เขาแจกปลาที่ไหน เขาแจกเงินที่ไหน คนเดินทางมีที่ไหน แล้วให้มาบอก พวกโจรก็จะไปปล้นเอามา อย่าไว้ใจใคร ใครพอลง ใครพอล่า ใครโกรธกับใครต้องฆ่าต้องฉก ลูกเมียทรัพย์สินสมบัติใครก็ตาม ต้องใจแข็งฆ่าฟัน ดูแต่พวกข้า มีปืน มีธนู มีหน้าไม้ ไปปล้นเงินมาได้เป็นร้อยเป็นแสน นกแขกเต้าก็ว่า ตัวผมจะทำตามอย่างเจ้าข้า นกแขกเต้าตัวนี้จึงใจดำ อามหิตเช่นเดียวกับโจร บินไปดูชาวบ้านชาวเรือนที่ไหน พอลจะมีลาภก็ไปบอกโจร โจรก็ไปปล้นเอามาเหมือนเป็นสื่อเป็นชนวนแห่งความร้ายกาจ

นกแขกเต้าตัวที่อยู่กับพระฤาษี ฤาษีก็สั่งสอนในทางดีงามว่า ให้มีเมตตาต่อมนุษย์ต่อสัตว์เครื่องจานหมู่เดียวกันหรือไม่ใช่หมู่เดียวกันก็ตาม เราจงรู้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสมบัติของกันและกัน อย่าไปฉกไปลัก ต้องรู้กรรมสิทธิ์ในเรื่องผัวเมีย ไม่โกหก ไม่ดื่มสุรายาเมา มีเมตตารักใคร่ ใครไปใครมาก็ต้อนรับเขาให้ดี ทำปึกพณเม เขา เวลาเย็นก็ให้ท่อง นะโมตัสสะภควโต อารหโต สัมมา สัมพุทธัสสะ

ต่อมาพระเจ้าพาราณสีเสด็จล่าเนื้อ กับเสนาอำมาตย์ เทพยดาแปลงกายเป็นกวางทองตัวหนึ่งวิ่งผ่านหน้าพระเจ้าพาราณสี พระองค์จึงตรัสว่า เสนาอำมาตย์ทั้งหลาย ถ้ากวางทองมันออกทางด้านไหนจะตัดคอคนด้านนั้น ใครกลัวคอจะขาดจงระมัดระวังให้ดี เทพดาแปลงก็วิ่งออกตรงหน้าพระเจ้าพาราณสี และตะม้าทรงของพระเจ้าพาราณสีล้มลุกคลุกคลาน แล้วก็วิ่งหนีไป พระองค์ทรงอภัยแก่เสนาอำมาตย์ ครั้นพระขรรค์เล่มหนึ่งไล่ตามกวางทองไป กวางทองก็หายตัวไป

พระเจ้าพาราณสีทรงกระหายน้ำ และเดินไปพบสำนักโจร ขณะนั้นโจรไม่อยู่ อยู่แต่นกแขกเต้า พระจึงแวะเข้าไปถามหาเจ้าของนกแขกเต้าที่โจรเลี้ยงไว้บอกว่า ตนอยู่ที่นี้เป็น

ที่สุบสาราญยิ่งนัก ท่านมาแต่ไหนจงพักผ่อนหลับนอนเถิด พระเจ้าพาราณสีจึงนอนพักผ่อน แต่ก็มีครุระวังตน พระองค์ได้ยินนกแขกเต้านั้นพูดว่า คนนี้มีเครื่องประดับงดงามมาก มีผ้าก็งาม จึงบินไปบอกนายโจร พระเจ้าพาราณสีทรงตื่นขึ้นและคิดว่าที่นี่ไม่ปลอดภัย จึงคว้าพระขรรค์ แล้วควมม้าออกไปโดยเร็ว พระองค์ไปพบสำนักพระฤาษี พระฤาษีไม่อยู่ อยู่แต่เจ้านกสวไปคก นกแขกเต้าตัวที่มีศีลธรรม พระเจ้าพาราณสีจึงเดินเข้าไป เห็นนกแขกเต้าตัวหนึ่ง นกแขกเต้าตัวนั้นบินมาทำปีกพนมแล้วพูดว่า ขอเชิญท่านเข้ามาข้างในเถิด เวลานี้พระฤาษีไปหาผลไม้ ท่านสั่งสอนให้มีศีลธรรม ไม่ต้องต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ให้อยู่ในโอวาทของท่านอาจารย์บ้านเมือง จึงจะเจริญ สกุนนั้นก็เจริญ ขอท่านจงมาเถิด แล้วนกแขกเต้าก็ชี้ค้อนำให้

พระเจ้าพาราณสีไม่ยอมบรรทม เพราะไม่ไว้พระทัยเลย จึงพูดว่าดูก่อนเจ้านกแขกเต้า เราตามล่าเนื้อมา หลงป่าไปพบนกแขกเต้าตัวหนึ่งอยู่ที่สำนักในป่าใหญ่ ได้ยินนกแขกเต้าตัวนั้นพูดถึงเครื่องประดับ และของมีค่า และจะไปบอกนายให้มาปล้นเครื่องประดับ ขณะนั้นพระฤาษีกลับมาพอดี พระเจ้าพาราณสีจึงเล่าเหตุการณ์ทั้งหลายให้พระฤาษีฟัง พระฤาษีจึงว่า พระราชาขอถวายพระพรบพิตรพระราชสมภารผู้ประเสริฐ พระพุทธภาชิตว่า ยังเวเสวติกา ติโส คบคนใดก็เป็นเช่นคนนั้นแล คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล คบคนชั่วก็พาตัวยากจน เลื่อมมรรคนลทั้งสวรรค์นิพพาน

นางกระเชอกันร้ว

นานมาแล้ว มีชาวประมงคนหนึ่งได้ไปทอดแหที่ชายทะเลพร้อมด้วยเมียของตน ชาวประมงทอดแหตั้งแต่เช้าได้ปลามากมาย โดยชาวประมงเป็นคนทอด และเมียเป็นผู้ถือข้องใส่ปลาเดินตามหลัง ขณะนั้นมีนายสาเกาคนหนึ่งพร้อมด้วยภรรยาได้ลงเรือสำเภาไปซื้อปลาของชาวประมง ชาวประมงเห็นว่าวันนี้เขาทอดแหได้ปลามากก็จะขายให้กับนายสาเกา เขาจึงได้ก้มดูในข้องใส่ปลาที่เมียถือไว้ แต่ปรากฏว่าในข้องเหลือปลาอยู่เพียง 3 ตัวเท่านั้น เขาไปดูคู่มือที่รู้ว่าข้องที่เมียถืออยู่นั้นร้ว ปลาเลยหลุดไปหมด ชาวประมงไม่โหมกและได้ต่อว่าเมียของตน ทั้งสองต่างก็ทะเลาะกัน

นายสาเกาเห็นสองตัวเมียทะเลาะกันก็พยายามห้ามปราม ประกอบกับนายสาเกาเห็นนางกระเชอกันร้วเป็นคนสวย จึงบอกกับชาวประมงว่าจะขอแลกเมียของชาวประมงกับเมียของตน ชาวประมงตอบตกลง เพราะเนื่องจากเห็นว่าเมียของตนเป็นคนที่ไม่รู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินสมบัติ ส่วนนายสาเกาก็ยกภรรยาของตนให้กับชาวประมงและพานางกระเชอกันร้วจากไป

ฝ่ายชาวประมงพาเมียของนายสาเกามาอยู่ด้วยกัน สองคนต่างช่วยกันทำมาค้าขาย โดยชาวประมงเป็นคนไปทอดแหหาปลาขาย เมียนายสาเกาก็ออยู่กับเพ้าเฝ้ากับเรือนทำงานบ้านสารพัด นางเป็นคนฉลาดรู้จักเก็บรักษาทรัพย์สินสมบัติและสิ่งของต่าง ๆ เมื่อชาวประมงหาปลาได้มาก ๆ นางก็เอาไปขายได้เงินมากับหอมมรมริบไว้ จนในที่สุดชาวประมงก็มีฐานะร่ำรวยจนถึงมีการตั้งโรงงานเลี้ยงคนไ่วที่หน้าบ้าน

ข้างฝ่ายนายสาเกาเมื่อได้นางกระเชอกันร้วไปอยู่กินด้วยกันนั้น ความที่นางกระเชอกันร้วไม่รู้จักเก็บรักษาสิ่งของและทรัพย์สินสมบัติ ทำให้ฐานะของนายสาเกาตกต่ำลงเรื่อย ๆ และอีกทั้งนางกระเชอกันร้วยังไม่สันตติเรื่องการบ้านการเรือน ไม่เป็นคนประหยัดมัธยัสถ์ ไม่รู้จักอดออม ทรัพย์สินสมบัติของนางสาเกาก็หมดไปเรื่อย ๆ จนเป็นหนี้คนอื่น สาเกาก็ถูกยึดไปเพราะไม่มีเงินใช้หนี้ ในที่สุดนายสาเกาต้องกลายสภาพจากคนร่ำรวยเป็นคนยากจนเข็ญใจ

สองตัวเมียจึงอู้มลูกเดินโซซัดโซเซออกจากบ้านเดินทางไปเที่ยวขอทานตามเมืองต่าง ๆ จนเดินทางมาถึงเมืองที่ชาวประมงอาศัยอยู่ นายสาเกาและนางกระเชอกันร้วพร้อม

ด้วยลูก จึงได้แวะเข้าไปที่บ้านของชาวประมงเพราะเห็นเขาตั้งโรงทานเอาไว้ ชาวประมง
พร้อมด้วยเมียก็ให้การต้อนรับและเลี้ยงอาหารอย่างดี

วันรุ่งขึ้นนายสาเภาและนางกระเชอกันรื้อก็ออกเดินทางเพื่อขอลานตามเมืองต่าง ๆ
ต่อไป

นิทานเรื่องนี้เป็นนิทานสุภาษิตที่คนเฒ่าคนแก่นิยมเล่าให้ลูก ๆ หลาน ๆ ฟัง
โดยเฉพาะลูกผู้หญิง ทั้งนี้เพื่อต้องการจะสั่งสอนว่า ลูกผู้หญิงนั้นแม้ค่าหรือไม่ก็อยู่ที่การรู้จักเก็บ
รักษาทรัพย์สมบัติและสิ่งของต่าง ๆ ไม่เป็นคนหยิบหย่อง จึงจะเป็นแม่ศรีเรือนของสามี

นางนาคพระโขนง

กาลครั้งหนึ่ง ณ ท้องที่อำเภอพระโขนง มีสามีภรรยาคนหนึ่ง สามีชื่อมาก ภรรยาชื่อนาค อยู่กินกันอย่างมีความสุข อยู่มาวันหนึ่ง นายมากได้รับหมายเกณฑ์ให้เป็นทหาร นายมากอาลัยอาวรณ์ภรรยาของตนเป็นอย่างมาก จึงได้กล่าวลานางนาคด้วยความทศุใจว่า คนจะต้องไปเป็นทหารในเมืองหลวงไม่ได้อยู่ดูแลเมีย จึงขอให้นางนาคระวางรักษาคัวและดูแลบ้านให้ดี นางนาคผู้เป็นภรรยาให้สัญญาจะอยู่เฝ้าคอยนายมากด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

นายมากจากไปแล้ว 8 เดือน นางนาคก็คลอดลูกชายท้องกลม ชาวบ้านก็เอาใบฝางไว้ระหว่างต้นตะเคียนคู่ในป่าช้าที่วัดข้างหมู่บ้าน พอตกกลางคืนตอนดึก ๆ พวกหรั่งเรไรต่างก็ส่งเสียงเหิงแซ่ เสียงสุนัขเห่าหอนรับต่อกันเป็นทอด ๆ ทำให้จิตใจของผู้ที่เดินผ่านป่าช้าในยามนั้น หวาดหวีว วังเวงอย่างบอกไม่ถูก ยิ่งลมเย็นโชยมาตึงผิวกายเป็นครั่งคราว และได้ยินเสียงกอไผ่เสียดสีกันโชนมา ฟังคล้ายมีใครมาร้องเพลงกล่อมลูกให้นอน ประสาณมากับเสียงของต้นสนซึ่งลุ่มพลีว ยิ่งทำให้ขนลุกสันสะท้านไปทั่วสรรพางค์กาย

คืนวันหนึ่งขณะที่เด็กหนุ่ม 2 คน เดินผ่านต้นตะเคียนคู่ที่ฝางนางนาคนั้น เขาได้ยินเสียงคล้ายมีใครมาลุ่มลูกอยู่ที่นี่ก็เกิดสงสัย ฟังเสียงนั้นอยู่สักครู่หนึ่ง ตอนแรกได้ยินเสียงค่อย ๆ แล้วดังขึ้น ๆ เด็กหนุ่มทั้งสองคนกลัวมากจึงคว่ำก้นอธิบาไปที่ต้นตะเคียนคู่ นั้น ก็ได้ยินเสียงที่เยือกเย็นพูดออกมาว่า ใครอดตีมาขวาง ยิ่งทำให้บรรยากาศน่าหวาดกลัวยิ่งขึ้น

ทันใดนั้นเหมือนมีเงาดำตะลุม ๑ ลอยออกมาจากต้นตะเคียนคู่ นั้น กลิ่นเหม็นสาบผสมกับกลิ่นควาเลือดคลั่งชลบอบอวลไปรอบ ๆ บริเวณนั้น แล้วก็มีเสียงเอื้อย ๆ แ่วมากับสายลม อึกว่าใครอดเก่งมาสู้กัน เด็กหนุ่มทั้งสองคนจึงวิ่งหนีอย่าง ไม่คิดชีวิต

ยิ่งนานวัน นางนาคก็ยิ่งคร่ำอาสวาคมากขึ้น จนชาวบ้านพากันโจษจัน หวาดกลัว ไม่กล้าไปไหนในเวลากลางคืน ชาวบ้านต่างก็ปรึกษาหารือคิดที่จะปราบนางนาคให้จงได้

หลังจากนางนาคตายไปได้สัก 2 เดือน นายมากก็กลับจากราชการทหาร ตรงมายังบ้านของตนขึ้น ไปบนเรือนก็เห็นนางนาคนอนอยู่กับลูกก็ดีใจ และให้นางนาคหุงหาอาหารให้กิน

วันรุ่งขึ้นนายมากมีธุระต้องออกไปนอกบ้าน ก็ไปพบเพื่อนเก่าคนหนึ่ง หลังจากคุยเรื่องไปเป็นทหารแล้ว เพื่อนเก่าก็บอกกับนายมากว่า เมียของนายมากตายไป 2 เดือนแล้ว นายมากไม่เชื่อเพื่อน แล้วบอกกับเพื่อนว่า ตอนตนกลับจากทหาร เมียก็ยังอยู่บนบ้านต้อนรับ

เลี้ยงดูเป็นอย่างดี เพียงแต่ว่าใบหน้าซีดไปหน่อยเดียวเท่านั้น เพื่อนายมากก็บอกว่า
นั้นแหละ ๗ ผีนางนาคมันดุร้ายเสียด้วย อย่างนี้แล้วกัน กลับไปบ้านลองไปสังเกตตามคำ
โบราณเขาว่า ถ้ามันเป็นผีตาจะไม่กระพริบและไม่ยอมยิ้ม

นายมากกลับมาถึงบ้าน ขณะที่นางนาคกำลังค้ำน้ำพริกอยู่ นายมากก็หักท่ายพูดชวนให้
หัวเราะ แต่นางนาคก็ไม่หัวเราะ และไม่กระพริบตาเลย นอกจากนั้นยังพยายามหลบหน้านาย
มากอยู่เสมอ บังเอิญขณะนั้นนางนาคห่มะนาวตกใต้ถุน นายมากแอบเห็นนางนาคเอื้อมมือยาว
นำเกลียดผิดมนุษย์ลง ไปเก็บมะนาวที่ใต้ถุน ทำให้นายมากมั่นใจว่าเมียของตนเป็นผีอย่างแน่นอน

ตอนดึกของคืนวันนั้น ขณะที่ผู้คนหลับกันหมดแล้ว นางนาคเฝ้าสังเกตอาการกระสับกระ
ส่ายของนายมากอยู่ตลอดเวลาจึงไม่ยอมให้ไปไหนคนเดียว ในที่สุดนายมากก็ออกอุบายขึ้น
ว่า ขอไปปัสสาวะ และไม่ต้องกลัวว่าจะหิวน้ำไปไหนหรอก ถ้ากลัวเอาเชือกผูกบันเอวไว้ก็ได้
นางนาคค่อยตาม พร้อมกับผูกบันเอวนายมากเอาไว้

นายมากลุกออกมาที่โถ่งนั้น ดึงจุกซึ่งอุดรูโถ่งที่เจาะเอาไว้ตั้งแต่ตอนกลางวัน พอดึง
จุกออกน้ำในโถ่งก็ไหลดังจ๊อก ๗ ๗ ๗ เหมือนคนนั่งปัสสาวะอยู่นอกชาน แล้วค่อย ๆ ปลด
เชือกออกคล้องกับปากโถ่ง ครั้นแล้วก็รีบลงบันไดไปอย่างรวดเร็วและวิ่งหนีอย่างสุดแรง เพื่อ
ให้พ้นจากบ้านนั้น

ฝ่ายนางนาครู้สึกที่นายมากปัสสาวะนานผิดปกติ นางนาคก็ดึงเชือกดู แต่เชือกยังดึง
ก็เข้าใจว่านายมากยังคงนั่งปัสสาวะอยู่ อีกสักครู่หนึ่งนางจึงร้องเรียกนายมากสามทีก็ไม่มีเสียง
ตอบ นางนาคเอะใจเกิดความสงสัยจึงลุกออกมาดูปรากฏว่าไม่มีนายมากจริง ๆ นางนาครู้
ทันทีว่าบัดนี้นายมากสามทีที่รักยิ่งกว่าชีวิตได้หนีจากนางไปเสียแล้ว อารมณ์รัก อารมณ์ห่วงหึง
นางจึงรีบออกติดตามไปอย่างรวดเร็ว นายมากเห็นนางนาคไล่ตามมาจนตัวแล้ว และ
เบื้องหน้าของเขานั้น พระสงฆ์กำลังสวดมนต์อยู่ในพระอุโบสถ เขาจึงวิ่งเข้าไปนั่งระหว่าง
กลางพระสงฆ์นั้น นางนาคเข้าไปในหมู่พระสงฆ์ไม่ได้ ก็ร้องครวญครางอยู่รอบ ๆ พระอุโบสถ

นายมากคิดว่า ถ้านางนาคยังร้องครวญครางอยู่อย่างนี้ต่อไป พระสงฆ์ท่านจะลำบาก
พอนางเปลวเขาก็ตัดสินใจวิ่งเข้าไปในดงป่าทึบ นางนาคตามเข้าไปในดงป่าทึบไม่ได้ ก็
คร่ำครวญต่อว่านายมากและขอให้กลับมาอยู่กันจะไม่ให้ทำอะไรเลย จะหาเลี้ยงชีพมากเอง
นายมากที่สุดที่ทนรับฟัง จึงตอบนางนาคไปว่า นางนาคเป็นผี ส่วนนายมากเป็นคนจะอยู่ด้วยกัน

ได้อย่างไร หากนางนาคโกรธหรือไม่พอใจขึ้นมาเมื่อไร ก็คงหักคอตนเสีย

ต่อมามีสามเศรฐ์รับอาสาเข้ามาปราบนางนาค ในที่สุดสามเศรฐ์นั้น ก็จับ
 วิญญาณของนางนาคใส่หม้อ แล้วเอาไปถ่วงน้ำได้สำเร็จ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ชาวอำเภอ
 พระไยทองก็อยู่เย็นเป็นปกติสุข ผีนางนาคจึงได้ชื่อว่า นางนาคพระไยทอง

นายสุกกับนายดิบ

กาลครั้งหนึ่ง ยังมีสามภรรยาคนหนึ่งมีลูกสาว 2 คน ชื่ออ้อมกับอุ่น เมื่อทั้ง 2 โศภที่ จะแต่งงานเป็นฝั่งเป็นฝาได้แล้ว 2 สามภรรยาจึงจัดการแต่งงานให้ลูกสาว โดยให้อ้อม แต่งงานกับทิดสุกซึ่งผ่านการบวชเรียนแล้วตามความประสงค์ของผู้เป็นพ่อ ส่วนอุ่นแต่งงานกับ นายดิบซึ่งยังไม่ได้บวชเรียนตามความประสงค์ของผู้เป็นแม่

เมื่อแต่งงานแล้วลูกเขยทั้ง 2 คนก็มาอยู่กับพ่อตาแม่ยาย ตอนแรก ๆ พ่อตาไม่ชอบ นายดิบ คอยจะหาเรื่องอยู่เสมอ จนอยู่มานานหนึ่งพ่อจะไปดูไร่นา จึงให้ลูกเขยทั้ง 2 คนไปด้วย ตอนเย็นนั้นเองเมื่อกลับมาพ่อตาโกรธแม่ยายมากกว่าไปเลือกคนอย่างนายดิบมาเป็นลูกเขย ได้อย่างไร จึงสอบถามนายดิบ ซึ่งนายดิบอธิบายให้ฟังว่า

คุณพ่อถามว่า ทำไมในกระพุ้งลอยน้ำได้ พี่สุกตอบว่าเพราะขนมันหนา ผมตอบว่ามัน เป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง อย่างลูกมะพร้าว ไม่ได้มีขนเหมือนนก แต่ก็ลอยน้ำได้

คุณพ่อถามอีกว่า ทำไมในกระสาถึงร้องเสียงดัง พี่สุกตอบว่าเพราะมีคอยาว ผมตอบ ว่ามันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง เพราะกบ คางคก ไม่ได้มีคอยาวแต่ก็ร้องเสียงดัง

ต่อมาคุณพ่อถามอีกว่า ทำไมใบไม้จึงมีสีเขียว สีแดง พี่สุกตอบว่าใบไม้ด้านนอกแดง เพราะมันถูกแดด ด้านในสีเขียวเพราะไม่ถูกแดด ผมตอบว่ามันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง เช่น แดงไม่ ด้านนอกยังเห็นสีเขียวทั้ง ๆ ที่ถูกแดด แต่ด้านในกลับเป็นสีแดง ทั้ง ๆ ที่แดดส่องไม่ถึง

ต่อมาคุณพ่อเห็นนา 2 แปลง แปลงหนึ่งแห้งแล้งอีกแปลงหนึ่งมีต้นข้าวงอกงามดี จึง ถามว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้น พี่สุกตอบว่าเพราะนาแปลงหนึ่งมีน้ำเค็มไหลผ่าน อีกแปลงหนึ่ง ไม่ได้ไหลผ่านจึงสมบูรณ์ดี แต่ผมตอบว่ามันเป็นธรรมชาติอย่างนั้นเอง อย่างคนหัวล้านก็ไม่ได้เป็น เพราะน้ำเค็มไหลผ่าน

ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา พ่อตาก็ไม่กล่าวโทษนายดิบว่าโง่เง่าอีกต่อไป กลับชอบนายดิบ เท่า ๆ กับนายสุก เพราะพ่อตาารู้แล้วว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแต่เป็นธรรมชาติ เป็น ธรรมชาติของมันอย่างนั้นเอง

ประเพณีปล่อยนกปล่อยปลา

นานมาแล้ว มีสมภารเจ้าวัดองค์หนึ่งมีความชำนาญในทางทำนายโชคชะตาราศีตามวิธีทางโหราศาสตร์ ขณะที่สามเณรผู้ต้องคำหนึ่งกำลังกวาดลานวัด ท่านสมภารมองเห็นใบหน้าของสามเณรดูเหมือนคล้ำ ท่านจึงได้นำ วัน เดือน ปีเกิด ของสามเณรมาตรวจดูดวงชะตาและก็สะดุ้งตกใจ "เอ ไม่ได้การแล้ว ดวงชะตาของสามเณรองค์นี้จะต้องถึงฆาตในเร็ววัน"

จึงเรียกสามเณรองค์นี้เข้ามาหาแล้วพูดว่า "เออ สามเณรเจ้าก็ไม่ได้กลับบ้านมาปีกว่าแล้วนะ อาตมาคิดว่าจะอนุญาตให้เจ้าได้กลับไปเยี่ยมญาติโยมที่บ้าน เพราะตอนนี้เป็นหน้าแล้ง การเดินทางคงสะดวก" สามเณรได้ฟังดังนั้นรู้สึกดีใจเป็นอันมาก จึงลากลับไปกุฏิเพื่อเตรียมตัวที่จะกลับบ้าน

เช้าวันรุ่งขึ้น สามเณรก็ออกเดินทาง ขณะที่กำลังเดินทางไปตามทุ่งนา นั้น สภาพพื้นดินแห้งแล้งมาก สามเณรแลเห็นปลาที่กำลังตกคลั่งอยู่ในหนองน้ำรอวันตาย ถ้าเราไม่ช่วยเหลือปลาคงตายแน่ เมื่อมองเห็นเช่นนั้น จึงใช้มือช้อนปลาแล้วนำไปปล่อยในลำคลอง แล้วพูดว่า "ขอให้เจ้ามีชีวิตใหม่ที่ยืนยาวต่อไป" แล้วก็เดินทางต่อไปจนถึงบ้าน

หลังจากที่สามเณรได้สนทนาวินิจฉัยกับญาติโยมที่บ้านเรียบร้อยแล้วก็เดินทางกลับวัด ฝ่ายท่านสมภารกำลังเดินตรวจตราบริเวณวัด แลเห็นสามเณรกลับมาด้วยใบหน้าที่สดใส่ก็รู้สึกประหลาดใจเป็นล้นพ้น เพราะเหตุการณ์หาได้เป็นไปตามคำทำนายไม่ จึงกล่าวแก่สามเณรว่า "อ้าว สามเณรกลับมาแล้วหรือ ญาติโยมที่บ้านสบายดีหรือ" สามเณรจึงตอบว่า "โยมที่บ้านสบายดี ทุกคนดีใจเมื่อเห็นกระผมกลับบ้าน"

สมภารจึงถามต่อไปว่า เมื่อเดินทางไปบ้าน ได้ประกอบกรรมคืออะไรบ้าง

สามเณรเล่าให้ฟังว่า ขณะที่เดินไปตามทุ่งนา ได้มองไปในหนองน้ำ เห็นปลาคตกคลั่งอยู่ ถ้าน้ำแห้งปลาเหล่านั้นก็จะตาย เห็นดังนั้นก็อดสงสารไม่ได้ จึงช้อนปลาไปปล่อยในลำคลอง และเห็นปลาว่ายน้ำอย่างมีความสุข

สมภารจึงกล่าวว่า อาตมาคิดแล้วว่า เจ้าต้องประกอบกรรมคืออย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นแน่ อาตมายินดีด้วยที่เจ้าได้ใช้ความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น ผลกรรมดีครั้งนี้เท่ากับต่ออายุให้เจ้า

ความเรื่องนี้ได้แพร่หลายไปในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเกิดศรัทธาเลื่อมใสใน
 พฤติกรรมของสามเณรที่ได้ประกอบกรรมดีแล้วทำให้หมดเคราะห์ และมีอายุยืนยาวต่อไป คนที่
 มีทุกข์ มีเคราะห์ก็ได้ปฏิบัติตาม โดยทำบุญด้วยการปล่อยปลา กระทำกันเรื่อยมาและได้มีการ
 ปล่อยนกตามมาภายหลังสืบเนื่องกันมาจนเป็นประเพณีของจังหวัดสมุทรปราการ และได้ให้มีการ
 แห่นกแห่ปลาในประเพณีสงกรานต์เป็นประจำทุกปี จนถึงปัจจุบันนี้

ปริศนา 4 ประการ

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีพระราชองค์หนึ่ง มีพระโสมงคงามเป็นที่เจริญตวยังนัก และมีพระทัยฝักใฝ่สตรียู่มาก จนไม่ยอมรับฟังการพูดจาล่าวความไม่ดีไม่งามของสตรี หากใครพูดถึงสตรีในทางที่ไม่ดีจะได้รับโทษจนอาจเรียกได้ว่าเกินขอบเขตอันสมควร

อยู่มาวันหนึ่ง พระองค์พร้อมด้วยข้าราชการและเหล่านางสนมกำนัลในได้พากันเสด็จประพาสป่าแห่งหนึ่ง ในขณะนั้นเองพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นชายตัดฟันอยู่กับกรรยาสาวหน้าแจ่มจิงทรงรับสั่งให้หยุดขบวน และเรียกชายตัดฟันและกรรยามาเฝ้า ทรงรับสั่งถามชายตัดฟันว่า ตัดฟันไปขายพอกินอยู่หรือเปล่า ชายตัดฟันตอบว่าพอกินอยู่พอกิน พระราชาถามว่า แล้วมีเหลือบ้างไหม ชายตัดฟันตอบว่า มีเหลือเก็บไว้บ้าง พระราชาจึงถามต่อไปว่า เงินที่เหลือเอาไว้ทำอะไร ชายตัดฟันตอบว่า เงินที่เหลือจากการใช้จ่ายในครอบครัวจะแบ่งเป็น 4 ส่วน ส่วนแรกนั้นนำไปฝังไว้ในดิน ส่วนที่สองนำไปใช้หนี้ ส่วนที่สามเหวี่ยงทิ้งน้ำ ส่วนที่สี่นั้นเป็นส่วนสุดท้ายนั้น ได้มอบให้แก่ศัตรู

พระราชาเมื่อได้ทรงฟังคำกราบบังคมทูลของชายตัดฟัน ก็ทรงเข้าพระทัยได้ทันทีว่า ชายตัดฟันได้กราบทูลเป็นข้อปริศนา จึงมีพระราชดำรัสให้ชายตัดฟันนั้นอธิบายปริศนาทั้งสี่ข้อให้พระองค์ฟังเป็นการส่วนตัว ชายตัดฟันก็กราบทูลอธิบายให้ฟังว่า

เงินส่วนที่นำไปฝังดิน หมายความว่าได้อาเงินไปทำบุญให้ทานเหมือนอย่างเราฝังดินไว้ก็ย่อมที่จะมีใครมาขุดได้สักวันหนึ่ง ส่วนที่ว่าเอาไปใช้หนี้หมายถึงได้นำเอาเงินนั้นไปเลี้ยงดูบิดามารดาที่ได้เลี้ยงดูตนมาตั้งแต่ต้น ส่วนที่ว่าได้เหวี่ยงทิ้งน้ำไปหมายถึงเงินที่ได้นำเอาไปเล่นการพนันหรือกินเหล้าเมายา ซึ่งไม่เกิดประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย ส่วนที่ว่าได้มอบให้แก่ศัตรูหมายถึงเงินที่ได้มอบให้แก่กรรยา

เมื่อชายตัดฟันตอบปัญหาทั้ง 4 ข้อแล้ว พระราชาทรงเห็นด้วยกับ 3 ข้อแรกของชายตัดฟัน แต่ไม่ชอบข้อที่ 4 เพราะเป็นการกล่าวร้ายผู้หญิงแล้วให้เก็บปริศนาทั้งสี่ข้อเป็นความลับอย่าได้บอกใครเป็นอันขาด ถ้าปรากฏว่าผิดสัญญาจะถูกจับไปขังคุกตลอดชีวิต

เมื่อพระราชดำรัสแล้วจึงมีรับสั่งให้เคลื่อนขบวนกลับพระนคร พระองค์ทรงครุ่นคิดปริศนาทั้งสี่นั้นเฝ้าคิดมาก ดังนั้นจึงรับสั่งให้อาลักษณ์จารึกปริศนาทั้งสี่นั้นลงในแผ่นหนัง แล้วให้นำออกประกาศแก่ปวงประชาราษฎรว่าถ้าใครตอบปัญหาทั้ง 4 ข้อได้จะพระราชทานรางวัลให้

ภรรยาของชายตัดฟันเมื่อทราบประกาศ ก็นึกถึงปริศนาทั้งสี่ที่สามีคนถวายพระราชาไว้ เกิดมีจิตใจโลภอยากได้รางวัลจึงคิดจะไปลงตามสามีให้รู้ความ และเมื่อได้รับรางวัลมาจะนำไปฝังไม่ให้ใครรู้ และหากพระราชาถามว่ารู้มาจากไหนก็จะบอกพระราชาว่า สามีเป็นคนบอกค่าเฉลี่ย สามีก็จะถูกจับไปลงโทษ คนก็จะกลายเป็นคนร่ำรวยได้แต่งงานใหม่

ครั้นตกเวลาเย็น ชายตัดฟันกลับบ้าน นางก็เล่าเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นให้ฟังและถามถึงปริศนาทั้งสี่ประการนั้น แต่ชายตัดฟันก็ไม่ยอมบอก แดงเตือนให้นางระลึกถึงคำตรัสของพระราชาที่กำชับไว้ นางได้ฟังเช่นนั้นก็ทำเรื่องให้สะอึกสะอื้นด้วยความน้อยใจ ข้างสามีเห็นอาการภรรยาเป็นที่น่าสนใจประกอบกับถูกเมียสาวที่เพิ่งจะแต่งงานกันใหม่ต่อว่าออกค้อน บีบจนครบนัดใจเอาใจ เข้าอีกก็ขยายคำไขปริศนาทั้งสี่ข้อนั้นจนหมด

ครั้นรุ่งเช้า พอสามีออกจากบ้านไปตัดฟันในป่า นางก็ออกจากบ้านไปเช่นกันแต่ไม่ได้เข้าป่าไปช่วยสามี ทว่ามุ่งตรงเข้าไปในเมืองเพื่อเข้าเฝ้าพระราชา นางกราบทูลตามที่ได้ทราบมาจากสามี พระราชาจึงประทานทองคำให้ตามที่ได้สัญญาไว้ แล้วตรัสถามนางว่าได้คำไขปริศนาเหล่านี้มาจากไหน นางจึงบอกว่าสามีของนางคือ ชายตัดฟันเป็นคนบอกให้ พระราชาทรงพิโรธแต่พระองค์ก็ปล่อยให้นางกลับไปพร้อมด้วยทองของรางวัล แล้วจึงมีรับสั่งให้ทหารไปจับตัวชายตัดฟันมาเฝ้า และขังคุกไว้ฐานขัดขืนพระกระแสรับสั่ง แต่ก่อนที่ชายตัดฟันจะถูกขังชายตัดฟันได้กราบทูลพระราชาว่า ตามที่ตนได้กราบทูลไว้แต่ต้นนั้น บัดนี้ก็สมจริงตามนั้นแล้ว ที่ตนบอกคำไขปริศนาให้แก่ภรรยาก็เพราะความรัก และไว้ใจว่านางจะซื่อสัตย์ แต่นางก็หาได้ซื่อสัตย์ต่อตนไม่ นางได้ทรยศต่อตนนำเอาคำไขปริศนาทั้งสี่ข้อมาเฉลยให้พระราชาทราบ พระองค์คงจะทรงจำได้ว่าเงินส่วนหนึ่งที่ตนบอกว่าได้มอบให้แก่ศัตรูนั้น ก็คือเงินที่ตนได้มอบให้แก่ภรรยาของตนนั่นเอง

พระราชาเมื่อได้ทรงฟังคำกราบบังคมทูลของชายตัดฟันเช่นนั้น และทรงเห็นจริงตามนั้นทุกประการ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อภัยชายตัดฟันเป็นอิสระ และพระราชทานยศ ข้าวของเงินทองอย่างมากมาย ชายตัดฟันก็เลยเป็นสุขตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา

ปลาบู่ทอง

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีครอบครัวหนึ่งมีอาชีพจับปลาขาย ผู้นำครอบครัวมีภรรยาสองคน เมียหลวงมีลูกสาวชื่อเอื้อย ส่วนเมียน้อยมีลูกสาวชื่ออ้าย เมียน้อยมีจิตใจริษยาเมียหลวงพยายามยุแหย่ให้สามีหาเรื่องกับเมียหลวงอยู่เสมอ สามีหลงเมียน้อยมาก ทำให้มีจิตใจโง่เลทุเบา และไม่ชอบเมียหลวงกับเอื้อย ทุกเช้าสามีจะต้องนำเรือออกหาปลาเป็นประจำ โดยพลัดเปลี่ยนให้เมียหลวงกับเมียน้อยเป็นผู้พายเรือให้คนละวัน

เข้าวันหนึ่ง เมียหลวงเป็นผู้พายเรือออกหาปลากับสามี มาถึงแม่น้ำบริเวณที่สามีเคยทอดแหได้ปลา แต่วันนี้ทอดแหลงไปครึ่งใดก็ได้ปลาติดขึ้นมาเลย และหลายครั้งที่ทอดแหลงไปแล้วได้ปลาบู่ทองขึ้นมา ทำให้สามีอารมณ์เสีย พาลดค่าเมียหลวง และเมื่อนางร้องขอปลาบู่ทองให้ลูกเอื้อยไว้เลี้ยง ยิ่งทำให้สามีหงุดหงิดโมโห และใช้ไม้พายฟาดตีเมียจนหมดสติ สามีเห็นเมียหลวงหมดสติก็ตกใจคิดว่านางตายแล้วจึงผลักร่างนางให้ตกลงไปในน้ำ แล้วพายเรือกลับบ้านและบอกกับชาวบ้านว่าเมียของตนเป็นลมพลัดตกน้ำ ค้าหาอย่างไรงี้ก็ไม่พบ เอื้อยรู้ว่าแม่ตายก็เสียใจมาก ส่วนเมียน้อยและอ้ายต่างดีใจที่ต่อไปจะไม่มีใครขัดขวางความสุขของพวกเขาอีก

ต่อมาไม่นานสามีก็ล้มป่วยและเสียชีวิตลง เอื้อยได้อาศัยอยู่กับแม่เลี้ยง ซึ่งแม่เลี้ยงได้ใช้ให้เอื้อยทำงานอย่างหนัก เมื่อไม่พอใจก็ด่าว่าและทุบตี เมื่อเอื้อยทำงานเสร็จแล้วเอื้อยคิดถึงแม่ก็จะไปนั่งร้องไห้ที่หน้าน้ำเสมอ ส่วนเมียหลวงเมื่อตายไปแล้ว จิตวิญญาณยังเป็นห่วงลูก นางได้ไปเกิดเป็นปลาบู่ทอง และว่ายน้ำมาหาเอื้อยที่หน้าหน้าบ้านร้องเรียกเอื้อย เอื้อยได้พูดคุยกับปลาบู่ทองจึงรู้เรื่องราวทั้งหมด ตั้งแต่นั้นมาทุกเย็นเอื้อยจะมานั่งที่หน้าน้ำพร้อมกับเอาอาหารไปปรยให้แม่ปลาบู่ทองกินทุกวัน จนกระทั่งอ้ายแอบรู้เรื่องจึงไปบอกแม่ของตน แม่เลี้ยงจึงคิดอุบายให้เอื้อยไปเลี้ยงวัวกลางทุ่ง แล้วนางก็จับแม่ปลาบู่ทองมาขอดเกล็ดนำไปทอดตกเย็นเอื้อยกลับมาก็รับเอาอาหารไปให้แม่ปลาบู่ทองที่หน้าน้ำ แม่ปลาบู่ทองก็ไม่ไหลขึ้นมา เอื้อยคิดว่าคงจะเกิดเหตุร้ายขึ้นแน่นอน จึงรีบกลับขึ้นจากหน้าน้ำเพื่อจะไปถามแม่เลี้ยง เจ้าเปิดซึ่งอยู่ใต้ถุนบ้านเห็นเอื้อยจึงร้องเรียกแล้วเล่าเรื่องที่ปลาบู่ทองถูกแม่เลี้ยงฆ่าให้ฟัง พร้อมทั้งคายเกล็ดแม่ปลาบู่ทองให้เอื้อย

วันรุ่งขึ้น เอื้อยไปเลี้ยงวัวที่ชายทุ่ง เอื้อยเอาเกลือแถมปลาหมึกไปฝังดินแล้ว
อธิษฐานขอให้แม่เกิดอีกครั้งหนึ่งเป็นต้นมะเขือเปราะ เทวดาก็บันดาลให้เกลือปลางอกเป็นต้น
มะเขือเปราะ

เอื้อยหมั้นมารคนาคูแลอยู่เสมอ จนข่าวของเอื้อยที่ไปดูแลต้นมะเขือเปราะจนงอก
งามรู้ไปถึงพ่อแม่เลี้ยง นางจึงให้อ้ายลูกสาวไปหาให้ตายเสีย เอื้อยโศกเศร้าเสียใจเมื่อต้น
มะเขือเปราะถูกหักโค่น พยายามเก็บเอาเมล็ดมะเขือเปราะที่หลงเหลืออยู่แอบไปปลูกไว้ในที่
อีกแห่งหนึ่ง แล้วอธิษฐานขอให้แม่เกิดเป็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง เทวดาก็บันดาลให้เป็นไปตามที่
นางขอทุกประการ เมล็ดมะเขือเปราะงอกเป็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองงดงาม ใบระยิบระยับเหมือน
เกล็ดเงินเกล็ดทอง

วันหนึ่ง ท้าวพรหมทัตเสด็จประพาสป่า พบต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองเป็นที่ถูกพระทัยจึงให้
ทหารถอนต้นโพธิ์ทั้งสองแต่ไม่สามารถถอนขึ้น นำเอาข้างมากถอนก็ไม่ขึ้น จึงให้อามาตย์ไปสืบ
เสาะดูว่าเป็นของผู้ใด ได้ความว่าต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองเป็นของเอื้อย จึงให้เอื้อยช่วยจัดการ
เอาไปปลูกในพระราชวัง ท้าวพรหมทัตทราบเรื่องของเอื้อยทั้งหมด ด้วยความรักและสงสาร
พร้อมกับความดีของเอื้อยจึงทรงแต่งตั้งให้เป็นแม่เหล็ก

ด้วยความกตัญญูของเอื้อย เอื้อยได้กลับมาเยี่ยมบ้านและจะมารับแม่เลี้ยงและอ้ายเข้า
ไปอยู่ในวังด้วย เมื่อเอื้อยมาถึง แม่เลี้ยงออกอุบายให้เอื้อยอาบน้ำเพราะเห็นว่าเดินทาง
มาเหนื่อย เมื่อเอื้อยถอดเครื่องทรงเดินออกไป ก็เหยียบแผ่นกระดานกลที่แม่เลี้ยงทำดักไว้
พลัดตกลงไปในกะทะน้ำร้อนตายทันที อ้ายจึงแต่งตัวด้วยเครื่องทรงปลอมตัวเป็นแม่เหล็กแทนเอื้อย
ส่วนเอื้อยผู้นำส่งสารตายไปได้เกิดเป็นนกแขกเต้า นางนกแขกเต้าเป็นห่วงต้นโพธิ์
เงินโพธิ์ทองจึงบินกลับมา และได้พบท้าวพรหมทัต นางนกแขกเต้าจึงเล่าความให้ฟังทั้งหมด
ท้าวพรหมทัตรู้ว่าแม่เหล็กตายไปเกิดเป็นนกแขกเต้าจึงเลี้ยงไว้ในคานนก

วันหนึ่งอามาตย์ได้กราบทูลว่ามีช้างเผือกในป่า ท้าวพรหมทัตจึงออกไปคล้องช้าง อ้าย
จึงได้โอกาสจับนกแขกเต้าถอนขนปีกและหางให้แม่ครัวแกง แม่ครัวเผลอ นกแขกเต้ากำลัง
ตัวหลบหนีไปอยู่ในรูหนู หนูส่งสารจึงให้อาศัยอยู่ด้วยจนกระทั่งขนปีกและหางขึ้นเต็มตัว นางนก
จึงอาลาไปอยู่ในป่าใกล้อาศรมของพระฤษีนั้น พระฤษีเห็นว่านางคงจะเหงาจึงขบถุนาน้อย
ให้เป็นลูกของนางชื่อว่า ลูกนุมา

เอื้อยและลบกุมาร ปฏิบัติต่อกันประดุจมารดากับบุตรที่รักใคร่ปรองดองกันดี
 ลบกุมารนั้นเป็นเด็กช่างพูด วันหนึ่งได้ซักถามเอื้อยกับบิดาว่าเป็นใคร เอื้อยได้เล่าให้ฟังว่า
 บิดาเป็นกษัตริย์และมารดาเป็นมเหสี พร้อมทั้งเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตให้ฟัง ลบกุมาร
 จึงขออนุญาตออกตามหาพระบิดาก่อนที่ลบกุมารจะออกเดินทางไป เอื้อยได้ร้อยมัลลยปริศนาขึ้น
 พวงหนึ่งให้ลบกุมารคล้องคอไปด้วยลบกุมารได้เดินทางมาถึงเมืองของท้าวพรหมทัต และได้เข้า
 เฝ้าท้าวพรหมทัต พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพวงมัลลยปริศนาที่ลบกุมารคล้องคอมาขึ้น ก็
 ทราบความหมายในพวงมัลลยอย่างกระจ่างแจ้ง พระองค์ทรงดีพระทัยที่ทราบว่ามเหสียังมีชีวิต
 อยู่จึงให้อามาตย์จัดขบวนเสด็จไปรับเอื้อยเข้าพระราชวัง ส่วนอายนั้นรู้ว่าท้าวพรหมทัตทราบ
 ความจริงทั้งหมดกลัวถูกประหารชีวิต จึงฆ่าตัวตายพร้อมแม่ของนาง นับแต่นั้นมาท้าวพรหมทัต
 มเหสีเอื้อย และลบกุมารก็อยู่กันอย่างมีความสุข

บุษมาญ์กล้าหาญ

ครั้นหนึ่งนานมาแล้ว มีบุษมาญ์ตัวโตอาศัยอยู่ในทะเล ชอบแข่งขันเอาชนะสัตว์ทะเลที่พบเห็นอยู่เสมอ พบหน้าใครก็จะทำแข่งขันจนเป็นที่เอือมระอาของบรรดาสัตว์ทะเล วันหนึ่งบุษมาญ์ไปพบม้าม้าเกาะอยู่ที่ต้นสาหร่ายทะเลก็ทำวิ่งแข่งเพราะเห็นว่าชื่อม้าม้า เจ้าม้าม้าบอกว่าเราไม่แข่งกับท่านหรอก ถ้าท่านอยากจะแข่งกับม้าให้ไปท้าม้าบนบกก็แล้วกัน เจ้าบุษมาญ์หัวเราะบอกว่า ม้าบนบกมีแค่ 4 ขา จะมาสู้อะไรกับข้าได้ แค่นับขาข้าก็ชนะอยู่แล้ว แต่เจ้าบุษมาญ์อยากจะอวดเก่งจึงวิ่งขึ้นบกไปบนบกแล้วพยายามท้าม้าทำวิ่งแข่งด้วย

ขณะนั้น มีสัตว์ชนิดหนึ่งวิ่งผ่านหน้าไปอย่างรวดเร็วราวลมพัด จึงร้องเรียกให้หยุดเพื่อไต่ถาม เจ้าบุษมาญ์วิ่งผ่านอย่างรวดเร็วก็หยุดคุยกัน เจ้าบุษมาญ์ถามเจ้าบุษมาญ์ว่า รู้จักม้าบกหรือไม่ เราอยากจะทำวิ่งแข่งด้วย เจ้าบุษมาญ์หัวเราะเยาะแล้วบอกกับบุษมาญ์ว่า เจ้าบุษมาญ์ไม่ต้องทำแข่งกับม้าบกหรอก ลาพังเจ้ากับข้าเจ้าก็วิ่งสู้ข้าไม่ได้อยู่แล้ว เจ้าบุษมาญ์พูดเยาะเย้ย เจ้าบุษมาญ์โกรธมากจึงรับคำท้าวิ่งแข่งโดยกำหนดกติกาว่าให้เลือกรูปข้างหน้าทางออกไปเป็นเส้นชัยชนะ ถ้าใครวิ่งถึงก่อนเป็นอันชนะ

บรรดาสัตว์ทั้งหลายก็มาดูการแข่งขันของบุษมาญ์กับบุษมาญ์ พอนับหนึ่งถึงสามเจ้าบุษมาญ์ก็ออกวิ่งอย่างรวดเร็ว เจ้าบุษมาญ์ปล่อยให้บุษมาญ์ออกหน้าไปก่อนแล้วจึงวิ่งตาม แต่ด้วยความว่องไวของบุษมาญ์เร็วดังลมพัด บุษมาญ์ก็ถึงจุดหมายที่กำหนดไว้ก่อน เป็นอันว่าบุษมาญ์ชนะเจ้าบุษมาญ์ แต่เจ้าบุษมาญ์ไม่ยอมแพ้ อ้างว่าบนหาดทรายเป็นถิ่นของเจ้า ๆ ย่อมวิ่งได้เร็ว เจ้าบุษมาญ์จึงลงไปแข่งขันกับข้าในทะเล ชี้ เจ้าจะต้องแพ้ข้าแน่ ๆ บุษมาญ์ไม่ยอมเลิกรา ฝ่ายเจ้าบุษมาญ์ก็ตกลงรับคำท้าลงไปแข่งได้ทะเลปรากฏว่าคลื่นซัดแรง บุษมาญ์ไม่ไหวจึงยอมแพ้ แต่บอกว่า ตกลงเราเสมอกันเพราะทะเลคนละ 1 ครั้ง แพ้คนละ 1 ครั้ง เจ้าบุษมาญ์ไม่ยอมบอกว่า เกิดมาข้าไม่เคยเสมอกับใครมีแต่ชนะเท่านั้น

ขณะนั้นมีเจ้าบุษมาญ์น้อยเดินผ่านมาพอดี บุษมาญ์ก็หัวเราะเยาะบุษมาญ์น้อย และเรียกเจ้าบุษมาญ์น้อยว่า เจ้าบุษมาญ์น้อยเพราะขาสั้นเดินเชื่องช้า แต่บุษมาญ์น้อยบอกว่าข้าไม่ชอบแข่งขัน ข้าไม่เคยชนะและไม่เคยแพ้ ข้าชอบเดินชมจันทร์ แต่ข้ารู้ว่าพระจันทร์จะต้องตามข้าเสมอ ข้าวิ่งเร็วพระจันทร์ก็ลอยตามเร็ว ถ้าข้าวิ่งช้าพระจันทร์ก็ลอยช้า ข้าจะมีพระจันทร์ติดตามอยู่เสมอ

เจ้าบูมมาก็หัวเราะเยาะแล้วบอกว่าข้านี้แหละจะวิ่งแข่งกับพระจันทร์ที่ลอยเชื่องช้า ยิ่งกว่าแมงกระพรุนเสียอีก พูดแล้วเจ้าบูมก็ออกวิ่งอย่างรวดเร็ว แต่มันก็เห็นพระจันทร์ลอยตามมาตลอด พอมันหยุด พระจันทร์ก็หยุด พอมันวิ่งพระจันทร์ก็ลอยตามมาอีก บูมโกรธมากและแปลกใจว่าทำไมดวงจันทร์จึงลอยตามทันตลอดเวลา

ดวงจันทร์ที่ลอยอยู่บนฟ้าหัวเราะแล้วร้องเตือนเจ้าบูมว่า ทำไมท่านจึงเอาแต่ชนะ ไม่ยอมเสมอหรือแพ้ใครเลย ท่านลองแข่งอย่างนี้บ้างซิ ต่อไปนี้ให้เจ้าลองแข่งให้ได้ที่ 2 ถ้าใครได้ที่ 2 คือผู้ชนะตลอดไป การแข่งขันให้ได้ที่สองยากกว่าแข่งให้ชนะที่หนึ่งเสียอีก บูมได้ฟังก็สนใจและชวนบูลม บูมจันทร์น้อยแข่งกัน 3 ตัว ใครได้ที่ 2 จะเป็นผู้ชนะ การแข่งขันเริ่มขึ้น ต่างตัวต่างไม่ยอมเป็นที่หนึ่งและไม่ยอมเป็นที่ 3 วิ่ง คลาน เดิน หยุดสลับกันไปเรื่อย ๆ จนเย็นก็ยังไม่มีการถึงหลักชัย เพราะถ้าใครถึงก่อนก็จะเป็นที่หนึ่ง แต่กติกาต้องเป็นที่ 2 จึงจะชนะ บูลมเบื่อก็บอกเลิก บูมไม่ยอม ในที่สุดทุกตัวก็บอกเลิกการแข่งขัน บูมเลยได้คิดว่าการเป็นคู่แข่งหรือเสมอนั้นทำได้ยากกว่าเป็นผู้ชนะตั้งมากมาย บูมเห็นสวรรค์ ตั้งแต่บัดนั้นมา บูมเลยเลิกทำวิ่งแข่งกันอีกจนทุกวันนี้

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า ใครที่แพ้ไม่เป็นไม่ใช่คนกล้า คนกล้าจริง ๆ คือคนที่แพ้เป็น เสมอเป็น ไม่ใช่เป็นแต่ผู้ชนะเพียงอย่างเดียว

พญานกแบกเต้า

กาลครั้งหนึ่ง ยังมีนกแบกเต้าฝูงหนึ่งทำรังอาศัยอยู่ตามเชิงเขา ทุกเช้าพญานกแบกเต้าผู้เป็นจ่าฝูงนกแบกเต้าไปลู่หน้าข้าวสาลีของเศรษฐีผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นคนใจดี มีเมตตา ปลอมยให้ฝูงนกแบกเต้ามากินข้าวในนาได้ โดยไม่ทำร้ายหรือขบไล่แต่อย่างใด เมื่อฝูงนกแบกเต้ากินข้าวสาลีจนอิ่มแล้วต่างก็บินกลับรัง แต่พญานกแบกเต้าซึ่งเป็นจ่าฝูงจะคาบข้าวสาลิลับรังไปด้วยทุกวัน ท่านเศรษฐีเห็นดังนั้นก็นึกโกรธ จึงให้คนเฝ้านาเอากับดักดักนกแบกเต้าฝูงนั้นมาวันรุ่งขึ้นนั่นเอง นกทั้งฝูงจึงถูกดักได้ แล้วคนเฝ้านาจึงเอานกใส่กรงไปให้ท่านเศรษฐี พญานกแบกเต้าได้อ้อนวอนให้ท่านเศรษฐีปล่อยนกตัวอื่นไป โดยยินดีที่จะแลกกับตัวเอง ท่านเศรษฐีเห็นว่าพญานกแบกเต้าเป็นผู้กล้าหาญเสียสละและมีนิสัยดี จึงได้ถามข้อสงสัยว่า

พิกุลทอง

นานมาแล้ว มีแม่หม้ายรูปร่างขี้เหร่และใจร้ายเห็นแก่ตัวคนหนึ่ง นางมีลูกสาว 2 คน คนหนึ่งชื่อมะลิ มีรูปร่างหน้าตาและนิสัยเหมือนแม่มาก ส่วนอีกคนหนึ่งชื่อพิกุล มีจิตใจงามและหน้าตาผิวพรรณสวยงามละม้ายไปทางพ่อซึ่งตายไปนานแล้ว

แม่หม้ายคนนี้รักลูกสองคนไม่เท่ากันคือ นางรักมะลิซึ่งมีรูปร่างและนิสัยใจคอเหมือนนางมากกว่าพิกุล นางจะใช้พิกุลให้ทำงานหนักทุกอย่างแถมมะลิ ส่วนงานเบา ๆ ให้มะลิทำ วันหนึ่งนางใช้พิกุลไปตักน้ำจากลำห้วยชายเขาที่อยู่ไกล พิกุลก็ไปตักตามคำสั่ง เมื่อตักน้ำแล้ว ก็เดินกลับ แต่ขณะที่เดินผ่านต้นไม้อใหญ่ได้พบหญิงชราคนหนึ่งยืนอยู่และขอน้ำดื่ม พิกุลถึงจะแบกหม้อน้ำหนักก็มีใจยกหม้อจากบ่าให้หญิงคนนั้นดื่มน้ำด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม หญิงชรารับน้ำดื่มแล้วก็คืนน้ำให้พร้อมขอบคุณ และชมในความเป็นคนมีน้ำใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และบอกให้พิกุลเข้ามาใกล้ ๆ จะให้สิ่งตอบแทน

ความจริงหญิงชรานั้นคือนางไม้ที่มีฤทธิ์แปลงตัวมา เมื่อพิกุลเข้าไปใกล้แล้วนางก็กล่าวว่า ในฐานะที่หลานเป็นคนดีมีวาจาไพเราะอ่อนหวาน ต่อไปนี้เมื่อหลานพูดออกมาคำใด จะมีดอกพิกุลทองร่วงออกจากปาก พูดแล้วร่างของหญิงชราที่หายวับไปกับตา พิกุลก็นึกรู้ได้ว่าหญิงชราแท้จริงเป็นนางไม้หรือเทพยดาแปลงตัวมา

เมื่อกลับมาถึงบ้านก็พบผู้เป็นแม่ยืนรออยู่หน้าบ้านด้วยสีหน้าขึงตึง และคว้าที่ไปนาน เมื่อพิกุลพูดตอบดอกพิกุลทองก็ร่วงพรูออกจากปาก แม่ใจร้ายเห็นเช่นนั้นก็ตาลุกด้วยความโลภ จึงได้ถามถึงความเป็นมาที่เกิดดอกพิกุลทอง ซึ่งลูกสาวก็บอกให้ทราบทุกอย่างโดยไม่ปิดบัง ด้วยเหตุนี้แม่แต่นั้นมานางจึงให้พิกุลพูดอะไรต่อมิอะไรอยู่ตลอดเวลา ส่วนตัวผู้เป็นแม่คอยนั่งเก็บดอกพิกุลทองรวบรวมไว้จนไม่มีที่เก็บ แต่ถึงกระนั้นนางก็ยังบังคับขู่เข็ญให้พิกุลพูดอยู่เรื่อย ๆ ทั้งที่พิกุลเหนื่อยแสนเหนื่อย จนกระทั่งพิกุลเสียงแหบเสียงแห้งพูดไม่ออก และดอกพิกุลทองก็พลอยหดหายไปด้วย นั่นแหละนางจึงยอมหันไปทามะลิลูกสาวคนโตให้เลียนแบบพิกุลบ้าง มะลิเสียอ่อนหวานแม่ไม่ได้ จึงเอาหม้อเงินอย่างดีไปตักน้ำ และเดินมาตามเส้นทางที่น้องสาวเดินก็ได้พบกับหญิงคนหนึ่งเช่นเดียวกัน แต่คราวนี้แทนที่จะเป็นหญิงชราดังพิกุลพบ กลับเป็นหญิงสาวสวยได้ร้องขอดื่มน้ำ มะลิไม่ยอมให้ น้ำดื่ม มีพิษร้ายยิ่งว่าเสียอย่างสาหัสเสียเทเสียหญิงสาวความจริงก็เป็นนางไม้คนเก่าที่แปลงเป็นหญิงชราได้พบกับคนปากร้ายใจบาปเช่นนั้น ก็

เลยให้คำสาปแข่งว่า ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไปหากหญิงสาวปากเสียพูดออกมาคำใด ให้ไล่เดือนกึ่งก็อ
ร่วงออกจากปากคำละตัวทุก ๆ คำไป

เมื่อกลับถึงบ้านแม่ผู้เฒ่าก็พูดคักคว่ำควงได้พรอย่างพิรุณน้องสาวเป็นแน่ แต่พอ
มะลิลูกสาวคนโตขยับปากพูด ไล่เดือน กึ่งก็อก็ร่วงออกมา นางจึงให้ลูกสาวเล่าเหตุที่กลับ
ตาลปัตรให้ฟัง ขณะที่เล่าไล่เดือน กึ่งก็อก็ร่วงออกมาจนยั่วเย้าไปหมด แม่ใจร้ายเห็น
ดังนั้น ก็โกรธพิรุณหาว่าพูดหลอกลวงจึงได้ตบพิรุณ พิศุจจึงหนีออกจากบ้านเดินทางไปในป่า

หลังจากพิรุณยื่นร้องไห้คนเดียวอยู่นั้นมีเจ้าชายลูกเจ้าเมืองขี่ม้าผ่านมาจึงได้ถามความ
เป็นมา พิศุจก็เล่าเรื่องทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนตลอด เจ้าชายได้ฟังก็ทราบพิรุณคือเนื้อคู่
ของตน จึงได้พาพิรุณเข้าเมือง ทาพิธีสมรสพรครองคู่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

เม็ดมะขาม

กาลครั้งหนึ่ง มีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่งมีฐานะร่ำรวยพอสมควร ครอบครัวนี้มีบุตรชายสองคน คนโตชื่ออ๋ม คนเล็กชื่อเอิบ เมื่อทั้งคู่โตเป็นหนุ่ม เจ้าเอิบก็นิสัยไม่เอาการ เอางาน ชอบเล่นการพนัน เป็นที่หนึ่งซึ่งผิดกับพี่คนโตคือเจ้าอ๋มที่เป็นคนขยันขันแข็งไม่ชอบเที่ยวเตร่

อยู่มาวันหนึ่งสองสามีภรรยาได้ปรึกษาหารือกันว่า ควรแบ่งสมบัติให้แก่ลูก ๆ เพื่อจะได้เป็นทุนประกอบอาชีพ เพราะตัวเองแก่เฒ่ามากแล้ว

เจ้าเอิบแอบได้ยินเข้าก็นึกกระหยิ่มอยู่ในใจ หลังจากนั้นไม่นานพ่อก็ล้มป่วยลงและตายจากไป ทำให้ผู้เป็นแม่เศร้าโศกเสียใจมากจนสังขารของนางร่วงโรยเจ็บปวด ๆ แด่ ๆ เรื่อยมา นางรู้ว่าตัวเองคงจะอยู่ได้อีกไม่นาน ด้วยความเป็นห่วงลูกทั้งสองอยากให้ลูก ๆ เป็นฝั่งเป็นฝา ดังนั้นวันหนึ่งนางจึงเรียกลูกทั้งสองมาปรึกษาหารือ และจัดแบ่งสมบัติที่เป็นทรัพย์สินเงินทองพร้อมด้วยที่ดินให้แก่ลูกทั้งสอง ต่อมานางก็ป่วยหนัก นางจึงเรียกลูก ๆ เพื่อมอบสมบัติชิ้นสำคัญสิ่งเดียวที่สามีได้มอบไว้ นางกล่าวกับลูก ๆ ว่าสิ่งนี้แหละจะเป็นสิ่งที่ช่วยให้พ่อกับแม่มีฐานะร่ำรวย นางส่งลูกให้ลูกคนละถุงแล้วกล่าวว่านี่เอาไปคนละถุง แล้วใช้ให้เกิดประโยชน์นะลูก

ต่อมานางก็จากลูก ๆ ไปอีกคน สร้างความเศร้าโศกให้กับเจ้าอ๋มมาก ส่วนเจ้าเอิบกลับกระหยิ่มยิ้มย่องกับถุงที่แม่มอบให้ก่อนตาย พอเสร็จสิ้นงานศพ เจ้าอ๋มกับเจ้าเอิบก็นำถุงมาเปิดดูพบว่า เป็นเม็ดมะขามมากมาย สร้างความไม่พอใจแก่เจ้าเอิบเป็นอย่างมาก

หลังจากวันนั้นพี่น้องทั้งสองได้แยกย้ายกันดำเนินชีวิตไปตามทางของตน ต่างคนต่างมีครอบครัว เจ้าอ๋มเมื่อมีภรรยาและลูกก็ขยันทำมาหากินใช้ที่ดินและเม็ดมะขามที่แม่มอบให้นำไปปลูกหมั่นดูแลรักษาจนผลิดอกออกผลอย่างงอกงาม เขาได้นำเอามะขามไปขายได้เงินเป็นจำนวนมาก สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้กับครอบครัว ซึ่งผิดกับครอบครัวของเจ้าเอิบ ถึงแม้จะมีครอบครัวไปแล้ว แต่นิสัยเดิมก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงเลย เม็ดมะขามที่แม่ให้มานั้น เจ้าเอิบมองไม่เห็นคุณค่าอะไร นอกจากนำมาผ่างาครั้งเท่านั้น เครื่องมือการพนันชนิดหนึ่งที่เรียกว่าใบกกระเวน เป็นเจ้ามือเล่นในละแวกหมู่บ้านไม่เว้นแต่ละวัน เม็ดมะขามส่วนที่เหลือก็ใส่ถุงแขวนไว้จนลืมน วันหนึ่งภรรยาเจ้าเอิบมาพบเข้ามองเห็นเม็ดมะขามนึกอยากกินเม็ดมะขามคั่วจึงนำเม็ดมะขามที่เหลือมาคั่วกินจนหมด

ส่วนเจ้าเอิบก็เล่นการพนันจนหมดตัว ในที่สุดความแตกร้างก็เกิดกับครอบครัวของเจ้าเอิบ ภรรยาและลูกทนความไม่เอาไหนของเจ้าเอิบไม่ไหวจึงพากันจากไป ทิ้งให้เจ้าเอิบ อยู่อย่างโดดเดี่ยวเดียวดาย เหลือแค่ชีวิตที่สิ้นไร้ไม้ตอก ไม่มีแม้แต่ที่จะซุกหัวนอนต้องพเนจร ร่อนเร่อยู่เรื่อยไป

ยายกับตา

กาลครั้งหนึ่ง ยังมีตากับยายปลูกถั่วปลูกงาไว้ในไร่ แต่ตากับยายกลัวว่าอีกาจะมากิน ถั่วกับงาที่ปลูกไว้ จึงให้หลานชายคอยเฝ้าไร่อีกาที่จะมาขโมยกินถั่วกับงา

อยู่มาวันหนึ่ง หลานชายออกไปเดินเล่นนอกไร่ ทั้งไร่ถั่วไร่งาไว้ อีกาซึ่งแอบอยู่บน ต้นโพธิ์ก็ลงมากินเมล็ดถั่วเมล็ดงาไปเจ็ดเมล็ด เจ็ดทะนาน เมื่อยายรู้เรื่อง ยายก็ดำ เมื่อตา มา ตาก็ดี คิดว่าหลานชายไม่เฝ้าไร่ปล่อยให้อีกามาลักถั่วกับงาได้

หลานชายเดินร้องไห้ไปหานายพรานแล้วบอกกับนายพรานว่า นายพรานจำช่วยหนูด้วยเกิด หนูโดนยายดำโดนตาดำ เพราะปล่อยให้อีกามาลักถั่วกับงาไป นายพรานช่วยไปยิงอีกา เอาตัวเอามาคืนมาให้หนูหน่อยซิจะ แต่นายพรานไม่ยอมไปยิงอีกาให้แม้ว่าหลานชายจะวิงวอน อยู่จนอ่อนใจ หลานชายจึงไปหาหนูเล่าเรื่องที่ให้เกิดให้หนูฟัง แล้วขอร้องให้หนูไปกัดสายธนูนาย พรานเพราะนายพรานไม่ยอมไปยิงอีกาให้ หนูได้ฟังแล้วก็บอกว่าไม่ใช่ธุระของตน นายพราน อยู่ดี ๆ เรื่องอะไรจะให้ไปกัดสายธนูของเขา

เมื่อหนูไม่ยอมไปกัดสายธนูนายพรานให้ หลานชายก็ไปอ้อนวอนแหมขอให้ไปกัดหนู เพราะหนูไม่ได้กัดสายธนูของนายพราน เมื่อแหมได้ฟังเรื่องราวแล้วก็ส่ายหน้าไม่ไปกัดหนูให้ หลานชายจึงไปหาหมาขอให้หมาไปกัดแหม แต่หมาก็ไม่ยอมไปกัดแหมบอกว่าไม่ใช่ธุระของตน หลานชายไม่ไหวมาก ก็ไปอ้อนวอนค้อนให้ไปแหยงทูหมา ค้อนก็ไม่ยอมไปแหยงทูหมาให้

เมื่อผิดหวังจากค้อน หลานชายจึงไปบอกให้ไผมาเผาไม้ค้อนให้เป็นถ่าน แต่ไฟก็ ไม่ยอมทำตาม บอกว่า ค้อนไม่ได้ทำความผิดอะไร หลานชายจึงเดินไปที่ทำน้ำเพื่ออ้อนวอนน้ำให้ ไปดับไฟ แต่น้ำก็ไม่ยอมไปดับไฟให้ หลานชายจึงไปบอกตลิงให้ไปพังทับน้ำ แต่ตลิงก็ไม่ยอม ทำตามบอกว่าน้ำเขาอยู่ดี ๆ ไม่ได้ทำความผิดอะไร เรื่องอะไรต้องไปพังตลิงทับเขา

หลานชายก็ยังไม่วางความพยายามจึงไปหาช้าง ขอให้ช้างช่วยไปพังตลิงให้ที เพราะ ตลิงไม่ยอมไปพังทับน้ำ ช้างก็บอกว่าเรื่องอะไรกันตลิงเขาอยู่ดี ๆ จะให้ไปพังเขาเสีย ไม่ เอาละ หลานชายชักกลุ้มใจที่ไปขอให้ใครช่วยก็ไม่มีใครช่วยจึงเดินไปเดินมาอย่างกลุ้มใจอยู่ ครู่หนึ่ง ก็มีแมลงหวี่บินมาใกล้ ๆ หลานชายจึงคิดแผนการได้ในทันที แล้วจึงวิ่งไล่จับแมลงหวี่ เมื่อหลานชายจับแมลงหวี่มาได้ก็บอกให้แมลงหวี่ไปตอมตาช้างให้ มิฉะนั้นจะบีบแมลงหวี่ให้ตาย เสีย แมลงหวี่กลัวถูกบีบยอมทำตามบินไปตอมตาช้าง ช้างทนแมลงหวี่ตอมตาไม่ไหวก็จะไปพัง

ต๋อง ต๋องก็จะไปทับน้ำ น้ำก็จะไปดับไฟฟ ไฟก็จะไปไหม้ไม้ค้อน ค้อนก็จะไปแยงหูหมา หมาแล้วก็จะไปกัดแมว แมวก็จะไปกัดหนู หนูก็จะไปกัดสายธนูของนายพราน นายพรานเห็นทำไม่ได้ก็ตกลง จะไปยังอีกาให้

เมื่ออีกาจะถูกนายพรานยิงก็กลัวยอมคืนถ้วยยอมคืนงาที่ขโมยไปเจ็ดเมล็ด เจ็ดทะนาน ให้แก่หลานชายนำไปคืนกับตายายทั้งหมด

ตายายเมื่อได้ถ้วยได้งาที่อีกาขโมยไปคืนมาก็หายโกรธ ยอมยกโทษให้แก่หลานชาย นับแต่นั้นมาหลานชายก็อยู่กับตายายอย่างมีความสุข และไม่เคยละทิ้งการเฝ้าไร่ถั่วไร่งาเมื่อตายายใช้ให้เฝ้าอีกเลย

โยมตัน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีหมู่บ้านแห่งหนึ่งชื่อบ้านอัมมมงคล มีชายแก่คนหนึ่งชื่อโยมตัน ซึ่งมีลูกสาวที่ศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทุก ๆ วันเธอจะตื่นแต่เช้าเพื่อจัดเตรียม หุงหาอาหารไปทำบุญที่วัด โยมตันบอกลูกสาวว่าเห็นไปวัดทุกทีไม่เห็นได้อะไรมา เดินกลับมาตัวเปล่าทุกที ลูกสาวก็บอกว่าฉันไปทำบุญขอศีลขอพรพระก็ได้บุญกลับมา ฝ่ายโยมตันก็บอกว่าศีลพรที่ขอมาจากพระมันหน้าตาเป็นอย่างไร ว่าแล้วก็เปิดคู่มือโศภณแต่เป็นโศเภสัช ๗ เล่มบอก ว่าพ่อจะไปวัดเองจะเอาศีลเอาพรกลับมาเอง

วันต่อมาโยมตันจัดหาอาหารใส่ปิ่นโต พร้อมดอกไม้ธูปเทียน หมากพลู ก็เดินทางไปวัดทันที โยมตันเดินไปที่กุฏิจึงเคาะประตูเรียกพระ พระท่านถามว่าใคร เขาจึงบอกว่าโยมตันครับ เมื่อหลวงพ่อดำยิ่นก็แปลกใจจึงถามโยมตันว่า มาทำไม โยมตันบอกมาขอศีลขอพรจากหลวงพ่อ ท่านจึงให้โยมตันไปรอที่ศาลาโรงธรรม

ครู่หนึ่ง หลวงพ่อดำยิ่นถามว่าพร้อมหรือยัง โยมตันบอกว่าพร้อมแล้ว หลวงพ่อบอกให้ตั้งใจพนมมือแล้วว่าตาม หลวงพ่อก็เห็นว่าโยมตันยังไม่ได้ถวายพานหมากพลูจึงบอกให้โยมตันเอาพานหมากมาประเคน โยมตันก็พูดตามว่าหลวงพ่อบอกเอาพานหมากมาประเคนแต่ไม่ได้เอาไปประเคน หลวงพ่อรู้สึกไม่พอใจ นึกว่าโยมตันล้อเลียนจึงพูดอีกให้โยมตันเอาพานหมากมา โยมตันก็พูดตามหลวงพ่อบอกอีก บอกว่าเอาพานหมากมา คราวนี้หลวงพ่อก็ไร้อึด คว้าพานหมากทุบลงที่ศีรษะ โยมตันอย่างจัง พลังพูดว่านี่นะประเคน โยมตันจึงทำตามหลวงพ่อบ้าง ทั้งสองบลุกปล้ำจนเหนื่อยจนหลวงพ่อบอกว่าพอแล้ว ๆ โยมตัน โอ๊ย ๆ พอที่เถอะ โยมตันจึงหยุดกลางคิดว่า หลวงพ่อก็คงจะให้ศีลให้พรจบแล้ว โยมตันถามหลวงพ่อบอกว่าทำไมถึงได้ยากเย็นอย่างนี้ หลวงพ่อบอกว่าให้ศีลให้พรหลาย ๆ คน หลวงพ่อก็จะต้องเหนื่อยมากเลยลากลับ หลวงพ่อก็ได้แต่ส่ายหัวในความโง่ของโยมตัน

เมื่อรับศีลรับพรแล้ว โยมตันจึงเดินกลับไป บอกกับชาวบ้านทั้งหลายว่าอย่าไปวัดเลย เพราะรับศีลยากเย็นเหลือเกิน หลวงพ่อบีบคอจนแทบจะหายใจไม่ออกเลย ขนาดศีลห้าแบบเบาที่สุดแล้วนั้นยังเท่านั้น และพวกผู้หญิง ไม่ต้องไปเด็ดขาด สู้แรงหลวงพ่อบีบคอดีกว่า เหนื่อยแท้ ๆ เสียตายก็ปานนั้น ชาวบ้านทั้งหลายก็ไม่ไปวัดกันอีก บ้านนั้นจึงถูกเรียกว่า บ้านอัมมมงคล แต่นั่นมา

ลูกเขยเจ้าปัญญา

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว มีกระต่ายคนหนึ่งมีฐานะยากจนมาก ปลุกกระต่ายอยู่ตรงข้ามกับบ้านของมหาเศรษฐีซึ่งมีบุตรสาวแสนสวยอยู่คนหนึ่ง ชายยากจนคนนั้นพยายามหาโอกาสพบกับลูกสาวเศรษฐีเป็นประจำโดยลอบพบกันตอนอาบน้ำอยู่เป็นประจำ วันหนึ่งชายหนุ่มเผลอกับสาวสวยว่า ถ้านางได้แต่งงานกับตนและทามาค้าขาย 3 ปี ก็จะรวย ถึงขั้นเรือยอคหัก ลูกสาวเศรษฐีแย้งว่าไม่เชื่อ ชายหนุ่มก็บอกว่าขอให้เชื่อเถอะและวันหนึ่งนางจะได้คืนน้ำด้วยขันทองคำอย่างแน่นอน

อยู่ต่อมาวันหนึ่งชายยากจนก็ให้คนไปลอบลูกสาวเศรษฐี ๗ เห็นว่าชายยากจนคนนั้นทำทีจะเป็นคนมีสติปัญญาจึงยอมยกลูกสาวให้ ต่อมาชายยากจนปรึกษากับภรรยาว่าจะค้าขาย ขอให้ไปบอกกับพ่อตาแม่ยายว่าขอข้าวเปลือกเป็นทุนสัก 7 ลาเรือสำเภา พ่อตาแม่ยายก็ยกให้ ลูกเขยจึงเอาข้าวเปลือกไปแลกกับมะพร้าว ได้มะพร้าวมา 7 ลาเรือสำเภา พอลกลับมาก็ให้คนงานขมมะพร้าวไว้หน้าบ้าน แล้วให้คนงานปอกมะพร้าวคังเอาโยมะพร้าวกองไว้พะเนินเทินทึก

ต่อจากนั้นก็ไปหาพ่อตาแม่ยายอีก และขอข้าวสาร 7 ลาเรือสำเภา พ่อตาแม่ยายก็ไม่ขัดข้อง ลูกเขยก็เอาข้าวสารไปแลกกับผ้าลายมาได้ 7 ลาเรือสำเภา ขนไว้หน้าบ้านจากนั้นก็ไปบ้านพ่อตาแม่ยายขอทองคำทำลูกฟัก 7 ลูก พ่อตาแม่ยายตกใจเพราะเป็นของมีราคา แต่ก็อยากดูปัญญาของลูกเขย จึงตัดสินใจให้ทองคำไปอีก 7 ลูกฟัก

เมื่อลูกเขยได้ทองคำมาแล้วก็ให้ลูกเรือเอาผ้าลายฉีกออกห่อ โยมะพร้าวมัดอย่างแน่นหนาเป็นชั้น ๆ ไป ให้มีลักษณะเหมือนลูกฟัก เมื่อห่อเสร็จแล้วถ้าใครจะแกะห่อต้องใช้เวลาแกะทีละชั้นเป็นวัน ๆ จึงจะถึงข้างใน พวกลูกเรือช่วยกันห่ออย่างนั้นจนได้โยมะพร้าวห่อด้วยผ้าลายถึง 7 ลาเรือสำเภา

ส่วนชายผู้นั้นกับภรรยาก็ช่วยกันเอาผ้าลายห่อทองคำหลาย ๆ ชั้นให้แกะได้ยากเท่ากับห่อเปลือกมะพร้าว จากนั้นก็ขนทองคำ 7 ลูกไปค้าขายโดยให้คนซื้อแก้ออกดู ว่าจะแกะได้ทั้งหมดเวลาไป 1 วันเต็ม ๆ แต่ผู้ซื้อก็ดีใจเพราะได้ทองคำขนาดลูกฟักคุ้มกว่าที่เสียเงินไปหลายร้อยเท่า คนที่เห็นก็อยากได้บ้าง แต่ชายยากจนบอกว่าหมดแล้วมีตัวอย่างมาแล้ว 7 ลูกเท่านั้น ให้รอวันหลัง ต่อจากนั้นอีก 1 เดือน ชายยากจนก็เล่นสำเภาทั้ง 7 ลาที่มีห่อผ้าลายใส่โย

มะพร้าวมา 7 ลาเรือ ผู้คนก็มาแย่งกันซื้อเพื่อจะได้แก้ออกพบทองคำ การค้าขายไม่ก็ช้าไม่ง
 ของก็หมดทั้ง 7 ลาเรือ ได้เงินทองจนเต็มเรือสำเภา และก็ออกเดินทางกลับบ้านอย่าง
 ปลอดภัย ลูกเขยก็สั่งให้คนงานขนเงินทองเข้าบ้าน เรือสำเภาบรรทุกเงินทองมาหนักจนยอด
 เรือหักเมื่อเทียบท่า ซึ่งตรงกับคำสัญญาที่ชายยากจนบอกไว้กับลูกสาวเศรษฐี และมีเงินทอง
 มากมายจนซื้อบ้านทองให้ภรรยาดีมีน้ำได้ นับว่ามีปัญญาเป็นเลิศ

วังแม่ลูกอ่อน

๗ หมู่บ้านแห่งหนึ่งในจังหวัดชัยนาท มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อบุญมี ภรรยาชื่อบุญภา ลูกสาวชื่อมารศรี มารศรีมีคนรักแล้วเป็นชาวนาจน ๆ ชื่อเชษฐา แต่ถูกขัดขวางจากผู้เป็นพ่อ คนทั้งสองจึงตกลงหนีตามกันไปปลูกกระท่อมอยู่กลางป่า มีอาชีพนานาและเผาถ่านประทังชีวิตไปวัน ๆ จนเวลาผ่านไปหลายปีทั้งสองมีลูกคนแรกชื่อจุก และกำลังตั้งท้องลูกคนที่ 2 มารศรีจึงปรึกษากับสามีเพื่อที่จะกลับไปหาพ่อแม่ เพราะทนความยากจนไม่ไหว จากนั้นวันรุ่งขึ้นทั้งสามคนจึงออกเดินทางทันที จนพลบค่ำจึงเข้าไปพักที่ใต้ต้นไทร มารศรีเกิดเจ็บท้องคลอด เชษฐาจึงไปหาสมุนไพร แต่ไม่ได้ระวังตัวจึงถูกงูพิษงัดกลืนใจตาย

ฝ่ายมารศรีเมื่อคลอดลูกแล้วก็พากันไปตามหาสามี จนกระทั่งไปพบศพ จึงตัดใจจากไปอย่างอาลัยอาวรณ์ จากนั้นได้เดินทางต่อไปจนถึงชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งน้ำเชี่ยวมาก มารศรีไม่สามารถพาลูกข้ามไปที่เดียวได้ทั้ง 2 คน จึงสั่งให้ลูกคนโตอยู่ก่อนแล้วนางก็ก้าวลงน้ำพาลูกคนเล็กข้ามฝั่งไป พอถึงฝั่งก็วางลูกน้อยลงแล้วกลับไปรับคนโต แต่พอถึงกลางแม่น้ำมีเหยี่ยวใหญ่ตัวหนึ่งโฉบลูกคนเล็กของนางไป นางจึงโหมมือไล่เหยี่ยวใหญ่ ลูกคนโตคิดว่าแม่เรียกตนจึงก้าวลงไปในน้ำและจมน้ำตายทันที มารศรีร้องไห้แทบขาดใจแล้วจึงจมน้ำตายตามลูกไป

ปัจจุบันบริเวณนี้ชาวบ้านเรียกกันว่า วังแม่ลูกอ่อน และได้สร้างศาลขึ้นที่หมู่ที่ 4

ต.นางหลวง อ.สรรพยา จ.ชัยนาท

วัดพระนอนจักรสีห์

กาลครั้งหนึ่ง ณ หมู่บ้านหัวทุ่ง มีเศรษฐีชื่อสุขอยู่กับภรรยาชื่อแยม มีลูกสาวชื่อลาควนแม่แยมเป็นช่างทอผ้ามีฝีมือดี และมีกระสวยทองคำอันหนึ่งให้ลาควนลูกสาวเก็บไว้ วันหนึ่งแม่แยมต้องการใช้กระสวยทองคำจึงขอลูกสาว ลาควนจึงเข้าไปหาในห้องซึ่งเก็บกระสวยทองคำไว้ที่หัวนอน แต่แล้วก็หาไม่พบจึงไปบอกกับแม่แยม เศรษฐีได้ยินสองแม่ลูกคุยกันจึงสั่งให้พวกบริวารของท่านค้นหาให้ทั่ว แต่หาอย่างไรก็ไม่พบ ลาควนเสียใจมากถึงกับหลุดปากออกไปว่า ถ้าหากใครเอากะสวยทองคำคืนให้จะยอมแต่งงานด้วย แม่แยมได้ยินดังนั้นก็ตกใจมากและห้ามไม่ให้พูดแต่ลาควนก็ยืนยันว่าพูดจริง

พอสิ้นคำพูดของลาควนก็มีสิ่งมีชีวิตหนึ่งนำกระสวยทองคำคืนให้ ทุกคนตกใจมาก แม่แยมร้องให้บอกกับลูกสาวว่า คนกับสัตว์จะแต่งงานกันได้อย่างไรและห้ามไม่ให้ไป ฝ่ายเศรษฐีก็จะไปหยิบคามาฆ่าสิ่งมีชีวิต แต่สิ่งมีชีวิตนั้นนำค้อนหลังลาควนให้ตามมันไป ลาควนร้องไห้และส่งลาพ่อแม่

สิ่งทั้งปวงลาควนมาอยู่ในถ้ำ เวลาอยู่ด้วยกันในถ้ำสิ่งที่จะกลายร่างเป็นคน อยู่ด้วยกันจนมีลูกชายชื่อ สิงพาหุ สิงพาหุขี้คอสิ่งออกไปเที่ยวเสมอจนคนในหมู่บ้านรู้ทั่วกันว่าเขาเป็นลูกสิงห์ สิงพาหุโตขึ้นก็ถูกคนดูถูกยิ่งขึ้นว่าเป็นลูกสัตว์ ทำให้เขาเกลียดชังสิ่งที่ยังขึ้น และคิดจะฆ่าสิ่งให้ตาย

วันหนึ่งสิ่งก็ออกไปหาอาหาร สิงพาหุขอตามไปด้วย สิ่งให้ลูกคอยที่ใต้ต้นโพธิ์จนกว่าจะกลับ สิงพาหุเห็นสิ่งไปนานแล้วยังไม่กลับจึงปีนต้นโพธิ์ตะโกนเรียกสิ่งให้กลับ สิ่งได้ยินเสียงลูกเรียกก็รีบกลับมา สิงพาหุแอบข้างต้นโพธิ์เห็นสิ่งกลับมา ก็เฝ้าแทงด้วยดาบอย่างแรง สิ่งไม่ทันระวังตัวเลยถูกแทงเต็มแรง สิ่งเห็นเป็นลูกของตนจึงไม่คิดทำร้ายได้แต่มองดูลูกอย่างเสียใจ ไม่เข้าใจว่าทำไมลูกจึงฆ่าตน สิ่งค่อย ๆ ล้มลงและขาดใจตาย สิงพาหุเสียใจสำนึกผิดจึงกลับไปหาแม่และบอกกับแม่ว่าตัวเองฆ่าพ่อตาย ลาควนเสียใจมากได้แต่บอกกับลูกว่าทำไมลูกทำอย่างนั้น ไม่น่าฆ่าพ่อตัวเองเลย สิงพาหุพาแม่ไปบูชาพ่อ และทาศพาให้ แล้วกลับไปอยู่กับตายาย

เวลาผ่านไป สิงพาหุได้เป็นเจ้าเมืองปกครองบ้านเมืองที่เขาอยู่ ซึ่งต่อมาคือเมืองสิงห์ สิงพาหุรู้สึกเศร้าหมองไม่สบายใจทุกครั้งที่เขาผ่านไปบริเวณที่ฆ่าพ่อ และถ้าที่เคยอยู่ จึง

ไปถามชีปะขาวและเล่าเรื่องเมื่อครั้งที่สาปให้อำพอง แต่ต้องการให้ไถ่บาปจะทำได้อย่างไร

ชีปะขาวจึงบอกว่าให้สร้างวัดสร้างพระ และพระที่สร้างต้องเป็นพระขนาดใหญ่ ต้องใช้ทองคำกว้าง 3 กามือ ยาว 1 เส้นเป็นแกนกลางองค์พระจะช่วยไถ่บาปที่สาปให้ได้

สิงหาหึงจึงสร้างพระนอนปางเทศนาปาฏิหาริย์ ตรงถ้ำที่เขาเคยอยู่เมื่อเด็ก ๆ และสร้างวัดประชิดอีกวัดไว้เพื่อเหลือเพื่อขาดในการไถ่บาปด้วย และต่อมาวัดนี้เรียกว่า วัดประโชติการาม คราบเท่าทุกวันนี้

สากระเบือวิเศษ

มีกระต่ายนายหนึ่งชื่อแก่นแก้ว และแกก็เป็นคนแก่นเสียจริง ๆ ในขณะนั้น บ้านเมืองต้องการชายฉกรรจ์เข้าฝึกทหารเพื่อป้องกันข้าศึกศัตรู เมื่อถึงกำหนดวันเรียกชายฉกรรจ์ คนอื่นเขามารวมกันตามหมายเกณฑ์ของอำเภอทุกคน เว้นแต่นายแก่นแก้วเพียงคนเดียวที่ไม่มา นายอำเภอจึงสั่งให้คนใช้นำหมายไปส่งให้ และสั่งให้มาพบนายอำเภอในวันรุ่งขึ้น เมื่อนายแก่นแก้วได้รับหมายของนายอำเภอแล้วจึงให้คนใช้อ่านหมายให้ฟัง นายแก่นแก้วต้องการที่จะหลีกเลี่ยงไม่ไปพบนายอำเภอจึงถามคนใช้ว่า ถ้าไม่ไปวันนี้จะได้หรือไม่ คนใช้บอกว่าไม่ได้ เพราะเป็นราชการงานเมือง นายแก่นแก้วบอกว่าเมียของตนต้องแก่ไปไม่ได้ คนใช้บอกว่าอย่าว่าแต่ท้องแก่เลย เรื่องราชการทหารต่อให้คนตายคาบ้านก็ต้องไป นายแก่นแก้วบอกกับคนใช้ของนายอำเภอว่า จะอย่างไรก็ตามให้เมียคลอดลูกเสียก่อนแล้วจึงจะไป หรือมิฉะนั้นก็ให้นายอำเภอมาเอง คนใช้ไม่รู้จะทำอย่างไรจึงลงเรือพายกลับมาบอกนายอำเภอ

นายอำเภอได้ฟังก็โกรธมาก และคิดในใจว่าเราเป็นถึงนายอำเภอมียศมีศักดิ์สูง แต่ นายแก่นแก้วเป็นชาวบ้านธรรมดาบังอาจสั่งให้นายอำเภอไปหา คนนี้คงจะโอหังนัก เอาเถอะ พรุ่งนี้จะไปลากออกมาเอง ระหว่างที่คนใช้กลับไปบอกนายอำเภอ นายแก่นแก้วก็ปรึกษากับเมียว่า อย่างไรเสียนายอำเภอต้องมาแน่และมาเอาตัวเราไปจนได้ เมียก็ร้องให้รำไรว่าถ้าที่แก่นแก้วไปใครจะตัดฟันให้เมียอยู่ไฟ นายแก่นแก้วจึงปลอบเมียว่า เจ้าไม่ต้องเศร้าโศก ถึงอย่างไรที่จะไม่ต้องไป ทั้งจะทำให้นายอำเภอต้องได้รับความอับอายด้วย เมียยังร้องให้หนักขึ้นอีกเมื่อได้ยินนายแก่นแก้วพูดอย่างนั้น เพราะคนใช้พูดไว้แล้วว่าราชการเป็นเรื่องสำคัญ นายแก่นแก้วจึงปลอบว่า ไม่ต้องเป็นทุกข์ร้องไห้ให้เสียน้ำตาไปเลย ฝ่ายเมียก็ถามว่าแล้วพี่จะแก้ตัวอย่างไร นายแก่นแก้วก็บอกว่าเรื่องเล็กจงทำตามตนก็แล้วกันเมื่อปรึกษากับเมียเรียบร้อยแล้ว ก็คอยนายอำเภออยู่ที่บ้าน เพราะถึงอย่างไรนายอำเภอก็ต้องไปจับตัวแน่

เมื่อถึงเวลาเช้าของวันรุ่งขึ้น เขาคอยคู้หน้าเพราะถ้านายอำเภอมาจะต้องมาทางเรือ ก่อนกินข้าวนายอำเภอก็ให้คนพายเรือมาจอดที่ท่าจริง ๆ นายแก่นแก้วเห็นก็ลงไปต้อนรับนายอำเภอเป็นอย่างดี แต่นายอำเภอทนนั่งไม่ได้เพราะโกรธเคืองมากก่อนแล้ว จึงพูดขึ้นว่าทำไมไม่ไปตามที่สั่ง ถึงอย่างไรวันนี้ต้องไปให้ได้ และไปเดี๋ยวนี้ จะผิดผ่อนอย่างไรไม่ได้อีกแล้ว นายแก่นแก้วยกมือไหว้ขอประทานโทษตอบว่าตนไม่ได้ความคิดหรือหลบหลีกแต่อย่างใด แต่

ผมขอเผด็จให้เมียคลอดลูกก่อนเท่านั้น เพราะการเป็นทหารต้องเป็นนานนับปีจึงจะกลับมาได้หรือ ออกสงครามก็อาจตายได้ นายอำเภอบอกว่าเมื่อเมียท้องก็คลอดเอง นายแค้นแก้วต้องไปราชการทหารถ้าขัดขึ้นต้องติดตาราง จะได้อยู่เฝ้าเมียก็หาไม่ นายแค้นแก้วจนใจไม่รู้จะพูดคาใจต่อไป

เขานั่งคิดอยู่ครู่หนึ่งจึงพูดอ้อนวอนว่า ถึงอย่างไรก็จำเป็นแล้วในวันนี้จะหลบจะหนีไม่ได้ แต่ขอให้นายอำเภอได้รับประทานอาหารเสียก่อน เพราะเวลานี้ก็จะถึงเวลาอาหารแล้ว พายเรือไปกว่าจะถึงอำเภอก็จะหิวมากเสร็จแล้วตนก็ไม่ขัดข้องต้องไปรับราชการทหาร อย่างแน่นอน นายอำเภอทำตามคำขอร้อง นายแค้นแก้วดีใจจึงไปเอาคันกระสุนคู่มือมาพร้อมกับลูกกระสุนที่ปั้นด้วยดินเหนียวอย่างกลมเกลี้ยง แล้วสั่งเมียว่า ให้จัดการทำอาหารให้อย่างดี สักความสามารถทีเดียว เพื่อเป็นเกียรติที่ท่านนายอำเภอได้มารับประทานอาหาร เมียจึงถามขึ้น ต่อนายอำเภอว่า จะให้ทำอาหารชนิดไหน อะไรบ้าง นายแค้นแก้วมองตาเมียอย่างเป็นนัย แล้วก็สั่งให้เมียต้มก๋วยเตี๋ยว ผัดก๋วยเตี๋ยว ทอดก๋วยเตี๋ยว ทำให้อย่างดี เขาพูดดัง ๆ เพื่อให้ นายอำเภอได้ยิน เมียจึงถามว่าเอานกที่โหนดไหนจะให้ทำ นายแค้นแก้วมองตาเมียอีกครั้งแล้ว บอกว่า อยู่ด้วยกันมานานแล้วยังไม่รู้หรือ กระสุนคันนี้จะเอาเมื่อไรก็ได้จะไปติดเดี๋ยวนี้ ให้คอยเก็บนกทำก็แล้วกัน ไม่ต้องพูดมาก ว่าแล้วนายแค้นแก้วหันบอกนายอำเภอว่านั่งรอสักครู่ ตนไปติดนกไม่นานจะกลับมา นายอำเภอรู้ทันกลัwnายแค้นแก้วจะหนี นายอำเภอบอกว่าถ้าอย่างนั้นก็ขอไปด้วยเพื่อต้องการคู่มือ นายแค้นแก้วไม่พูดอะไรจึงเดินออกไป

นายอำเภอไปกับคนใช้เดินตามนายแค้นแก้วไปด้วย พอออกพ้นบ้านก็มีนกฝูงหนึ่งบินผ่าน นายแค้นแก้วยกกระสุนขึ้นติดทันทีโดยไม่ต้องหมาย พอติดที่หนึ่งก็พูดว่า "ตายเรือน" อย่างนี้ทุกที ว่าไปติดไปจนกระทั่งนกทั้งฝูงบินไปหมด ไม่มีนกตัวใดในฝูงถูกกระสุนตกลงมาเลย นายแค้นแก้วเมื่อเห็นดังนั้นก็หันหลังกลับบ้าน

นายอำเภอไปกับคนใช้เดินตามกลับโดยไม่พูดอะไร นายอำเภอยิ่งสงสัยมากขึ้นว่านางจะ มาตายเรือนได้อย่างไร เมื่อมาถึงบ้าน นายแค้นแก้วร้องถามเมียทันทีว่าอาหารเสร็จแล้วหรือยัง เมียตอบว่าเสร็จเรียบร้อยแล้วตามสั่งทุกอย่าง นายแค้นแก้วถามต่อไปว่าทานหมดหรือเปล่า เมียบอกว่ายังไม่หมดเพราะติดมามากเกินไปหาไม่ไหว นกที่เหลือยังไม่ได้อาหารยุบ่น หลังคา เอลงมาเฉพาะที่ทำอาหารเท่านั้น นายอำเภอไปกับคนใช้ได้ฟังยืงตะลึงคิดว่าจะเป็นไปได้หรือ แล้วออกไปนอกบ้านมองดูบนหลังคาบ้านก็เห็นนกตายอยู่อีกสี่ห้าตัว ทำให้ลงนั่งขึ้น

จึงถามนายแก่นแก้วว่า นี่เป็นไปได้จริง ๆ หรือ นายแก่นแก้วเห็นได้ทีก็พูดว่าจะจริงหรือไม่ก็ดู
เอาเอง ตนไม่รู้จะทำอย่างไรให้เห็นได้ นอกจากได้พิสูจน์กับตาของตนเองแล้ว ครั้นเป็น
อย่างนั้นนายอำเภอมีความกระหายยิ่งยั่งอยู่ในใจว่าถึงอย่างไรต้องเอากระสุนคืนนี้ให้ได้

เมื่อรับประทานอาหารเสร็จแล้ว นายอำเภอก็ขอกระสุนทันที นายแก่นแก้วแก้งบิตพลั่ว
ไปว่าอย่าได้เอาไปเลย กระสุนคืนนี้แหละที่ได้ช่วยเรื่องอาหารการกินของตนอยู่ตลอด
มา นายอำเภอพูดเอาจริงเอาจังและชิงขังเพราะอยากได้ว่า ถ้าไม่ให้กระสุนก็ต้องไปเป็น
ทหารวันนี้ทีเดียว นายแก่นแก้วแก้งบิตพลั่วทำเป็นเสียดาย ท้าร้องให้ตาแดงแล้วว่าถ้าจะเอาคืนก็ให้
ไม่ขัดข้อง นายอำเภอดีใจที่ได้กระสุนคืนนั้น ชวนคนใช้พายเรือกลับอำเภอ นายแก่นแก้วกับเมียดี
ใจที่พ้นราชการทหารไปได้

นายอำเภอกลับถึงบ้านก็สั่งเมียเหมือนกับนายแก่นแก้วทุกประการ แล้วให้คนซื้ออก
เชิฐพรรคพวก บรรดาข้าราชการให้มารับประทานอาหารในเย็นวันนั้น เพราะต้องการทดลอง
กระสุนของนายแก่นแก้ว เมื่อถึงเวลานัดบรรดาเพื่อนมากันมากมาย นายอำเภอถือกระสุน
กลับมาจากยิงนก ถามเมียว่าทำอาหารเสร็จหรือยัง เมียก็ตอบอย่างหน้าตาตื่นว่าทำอะไร
ไม่เห็นมีนกตายสักตัวหนึ่ง นายอำเภอตกใจมากที่ไม่ได้เป็นไปอย่างที่เคยคิดไว้ อุตสาหัส
เพื่อนมาเต็มบ้านหวังเลี้ยงให้อิ่มหน้าสำราญจึงไม่กล้าอยู่ให้เพื่อนเห็นหน้า เข้าห้องปิดประตู
นอนเมื่อกายหน้าผากไม่ยอมไปพูดจากับแขก คนที่มาเห็นผิดสังเกตก็ทยอยกันกลับบ้าน ต่างบ่นว่า
นายอำเภอต่าง ๆ นานา

ฝ่ายนายอำเภอหมายมั่นปั้นมือว่า พรุ่งนี้ต้องนำตัวนายแก่นแก้วมาลงทัณฑ์ให้ได้ พรุ่ง
เช้ากินข้าวปลาเสร็จ ชวนคนใช้พายเรือไป เมื่อไปถึงก็จอดเรือแล้วรีบขึ้นทันที ให้คนใช้จับนาย
แก่นแก้วไว้ไม่ให้หนีไปไหน นายแก่นแก้วรู้ตัวและเตรียมตัวไว้เรียบร้อยแล้ว ถึงแม้ว่านายแก่น
แก้วถูกมัดไว้ก็ยังสั่งเมียให้รับท้าวเทียวน้ำกระทิาก่อน เพราะทุกวันเมื่อกินข้าวเสร็จ
ต้องกินขนมหวานทุกครั้ง นายอำเภอเร่งให้คนใช้พาตัวไป นายแก่นแก้วขอพักสักครู่เมื่อกิน
ของหวานแล้วจะรีบไป นายอำเภอเห็นใจให้รออยู่ก่อน เมียหุงข้าวเหนียวเสร็จก็ถามสามีว่า
น้ำตาลอยู่ที่ไหน นายแก่นแก้วตอบว่า อยู่กันมาตั้งนานยังไม่รู้อีกหรือว่าเอาน้ำตาลมาจากที่ไหน
ก็ชี้ไปกู่ทั้งเล่าลือไปแล้วหรือ ว่าแล้วเมียก็ไปกวาดขี้ไก่ในเล้าจนหมด แล้วเปิดฝาน้ำดินที่ใส่
น้ำตาลไว้ เอามาทำน้ำกะทิ นายอำเภอได้ฟังแทบจะอาเจียนเมื่อได้ยินว่าเอาขี้ไก่มาทำน้ำ
กะทิ เมียทำเสร็จก็ยกมาและเชิญนายอำเภอกับคนใช้ให้กิน นายอำเภอพูดว่าขี้ไก่ใครจะ ไปกินได้
คนใช้แก้มัดให้นายแก่นแก้วแล้วสั่งให้กินให้ดู นายแก่นแก้วกับเมียรีบกินทันที และอ้วน

นายอำเภอให้กิน นายอำเภอกับคนใช้เห็นนายแก่นแก้วกับเมียกินได้ก็คั่นชิมชนิด ๆ ก็คิดใจ
เลยกินหมด และถามว่าโก้นิดไหนขึ้นหวานนัก เอามาให้ข้าเดี๋ยวนี้ได้ไหม นายแก่นแก้วกับเมีย
บอกว่าเอาเข้าไปติดคุกเถิดอย่าเอาไปเลย ต่อไปจะได้โทษของหวาน นายอำเภอไม่ฟังเอา
ไปจนได้

นายอำเภอได้ก็ตั้งใจให้คนใช้ลงเรือพากลับบ้าน พอถึงบ้านก็ไม่รอช้าเอาน้ำมาให้
โก้นิด ทำเล้าให้อยู่ไม่ยอมให้โก้นิดออกไปไหนเลย อยู่มา 3 - 4 วัน ก็มีพ่อสมควร สั่งให้เมียหุง
ข้าวเหนียวทาน้ำกะทิกับขี้โก้นิด เมียได้ยินแทนอาเจียน แต่นายอำเภอบังคับก็ต้องทำ เมื่อทำเสร็จ
ก็บอกคนใช้ในบ้านและทุกคนที่อยู่ในบ้านให้กินด้วยบอกว่าอร่อยทั้งหวานทั้งหอม โดยคราว
นี้อาเจียนกันแทนตายนายอำเภอโกรธมาก เพื่องทั้งหมดทั้งแม่แต่ภรรยาที่ไม่ยอมเอามาใช้อีก

รุ่งเช้าพาคนใช้ไปโดยไม่รอช้า คิดว่าวันนี้ถึงจะมีอะไรก็ไม่ยอม รีบพายเรือไปถึง
บ้านนายแก่นแก้ว นายอำเภอเข้าจับตัวนายแก่นแก้วเอง โดยไม่ใช่ให้คนใช้จับ นายแก่นแก้วซึ่ง
รู้ตัวอยู่ก่อนแล้วก็บอกว่า เมียของตนต้องอยู่ถ้าตนถูกจับไปใครจะดูแลเมีย แต่ถึงอย่างไรก็
ขัดขืนไม่ได้ แต่ขอทำให้เมียตนเป็นสาวเสียก่อนจะได้ไม่ลำบากตอนคลอดลูก เพราะไม่มีใครตัด
พิน นายอำเภอสงสัยปล่อยตัวนายแก่นแก้วว่าทำอะไรก็ทำเสีย นายแก่นแก้วไม่รอช้าเรียก
เมียมาแล้วพูดว่าตนต้องไปเป็นทหาร นางอยู่ไปก็ลำบากคลอดลูกก็ไม่มีใครตัดพิน จะนั่งอยู่
ให้สบายไม่ต้องคลอดลูก แต่รักษาตัวให้ดี ถ้าตนไม่ตายคงได้กลับมาอยู่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันอีก

ระหว่างนั้นนายอำเภอและคนใช้มองดูตาแทบไม่กระพริบ นายแก่นแก้วสั่งเมียเสร็จ
ก็วิ่งเข้าครัว เอาไม้ตีพริกออกมา ยกขึ้นตีหัวเมียพอแตกแล้วสั่งว่าให้เข้าไปในห้องแล้วกลับออก
มาให้เป็นสาว นายอำเภอกับคนใช้ยังมองด้วยความประหลาดใจ พอเมียนายแก่นแก้วเข้าห้อง
น้องเมียนายแก่นแก้วซึ่งแต่งตัวรออยู่แล้วก็เดินออกมา สวยกว่าเมียนายแก่นแก้วตั้งหลายเท่า
และเป็นสาวที่ไม่ได้มีท้อง น้องเมียนายแก่นแก้วออกมาก็ยกมือไหว้นายอำเภอ พร้อมทั้งบอกว่า
ขอให้นายอำเภอเอาตัวนายแก่นแก้วไปเป็นทหารได้แล้ว เพราะนางไม่ลำบากแล้วจะอยู่รอแก่น
แก้วเท่านั้นเอง

นายอำเภอมองจนลืมน คนใช้สะกิดจึงรู้สึกตัว และบอกนายแก่นแก้วว่า จะไม่เอานาย
แก่นแก้วไปเป็นทหารแล้ว ถ้าโทษติดคุกก็จะติดแทน แต่ขอฝากกระเบือพิเศษก็แล้วกัน เพราะ
เมียนายอำเภอแก่แล้วจะไปทำให้เป็นสาวบ้าง นายแก่นแก้วไม่ขัดข้อง แต่บอกว่าถ้าต้องการให้
สาวและสวยมาก ๆ ก็ต้องตีให้แรงของตบตีเบา ๆ ยังสาวและสวย ถ้าตีแรงเท่าไร

นางฟ้าก็สู้ไม่ได้ นายอำเภอดีใจรับสากระเบือจากนายแก่นแก้ว สากระเบือที่นายแก่นแก้วทำไว้ยาวราว 1 ศอก ขนาดพอกำ พอลงเรือไปต่างพูดเสียงกับคนใช้ คนใช้ก็ว่าขอให้ตนไปตีเมียให้สาวก่อน แต่นายอำเภอไม่ยอม พอถึงบ้านไม่รอช้าเรียกเมียมานั่งแล้วพูดว่า อยู่กันมานานแล้วนางแก่งมากจะชุบชีวิตให้ใหม่ เมียไม่ทันพูดอะไรนายอำเภอก็หยิบสากระเบือออกมาอย่างถนัดมือยกขึ้นต้อย่างเต็มแรงลงที่หัวของเมีย พร้อมกับพูดว่า ไปเข้าห้องลับออกมาให้เป็นสาว ฝ่ายเมียเลือดสาดเต็มไปหมดชักดิ้นชักงอแล้วขาดใจตาย เพราะทุกคนัวตะลึงช่วยไม่ทัน นายอำเภอติดคุกเพราะฆ่าเมียโดยเจตนา

สามอนงค์

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีกระท่อมเก่าแก่อยู่หลังหนึ่ง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของหญิงม่ายวัยชราคนหนึ่ง เมื่อครั้งที่ลูก ๆ ของเธอยังเล็ก ๆ เธอได้ทำงานอย่างเหน็ดเหนื่อยทุกวันเพื่อหาเงินมาเลี้ยงลูกทั้งสามคน จนกระทั่งต่อมาลูก ๆ เติบโตเป็นสาวและแต่งงานไปอยู่กับสามีของตนโดยให้แม่อยู่ตามลำพังเพียงผู้เดียว

วันหนึ่งหญิงชราผู้นี้เจ็บป่วยลง นางมีเพื่อนเป็นนกขุนทองตัวเดียวเท่านั้นที่อยู่ด้วย แต่นกก็ไม่สามารถช่วยอะไรเธอได้ นกขุนทองเลยมีความคิดที่จะไปส่งข่าวให้ลูกสาวทั้งสามของหญิงชราทราบ

นกขุนทองไปหาลูกสาวคนโตของหญิงชราซึ่งกำลังนั่งตากปลาอยู่ริมแม่น้ำแห่งหนึ่ง และบอกว่าแม่ไม่สบายมากนัก ไม่ไปเยี่ยมแม่ของเธอหรือ? ไม่มีใครไปดูแลเลย ทำไมลูกไม่ไปเยี่ยมแม่ ลูกสาวคนโตตอบว่าขณะที่กำลังตากปลาเพื่อไปขายตลาด แม่ป่วยเป็นโรคธรรมดาของคนแก่คนเฒ่าจะให้แข็งแรงเหมือนตอนเป็นสาว ๆ คงไม่ได้ และอีก 2 - 3 วันก็หายเอง

นกขุนทองเมื่อได้ฟังคำพูดของลูกสาวคนโตแล้วรู้สึกเสียใจมาก จึงบินไปหาลูกสาวคนกลางซึ่งกำลังนั่งเย็บผ้าอยู่ที่บ้าน นกขุนทองก็บอกว่าแม่ไม่สบายมากนัก ไม่มีใครไปนําน้ำไปให้น้ำให้เลย ทำไมไม่หิ้วแม่ ลูกสาวคนกลางก็ตอบว่าไปไม่ได้เพราะกำลังเย็บผ้าอยู่ จะต้องรีบตัดให้เสร็จเพื่อจะได้มีเสื้อสวย ๆ ใส่ไปเที่ยวในเมืองกับสามี อยู่แต่ในป่าไม่เคยเข้าเมืองเลย นกขุนทองก็เลยถามว่าจะไปเที่ยวทั้ง ๆ ที่แม่ยังนอนเจ็บอยู่อย่างนั้นหรือ ลูกสาวคนกลางให้เหตุผลว่าโอกาสเหมาะ ๆ อย่างนี้หาไม่ได้ เอาไว้กลับจากเที่ยวก่อนและจะไปเยี่ยมแม่ให้พี่น้องคนอื่นเขาไปก่อน

นกขุนทองรู้สึกผิดหวังมาก จึงบินไปหาลูกสาวคนเล็กซึ่งกำลังนั่งรับประทานอาหารอยู่ และบอกว่าแม่ไม่สบายแม่อยู่ในกระท่อมคนเดียว ลูกสาวคนเล็กได้ยินดังนั้นก็ตกใจและถามว่าแม่ไม่สบายมากจริง ๆ หรือ นกขุนทองก็ตอบว่า แม่เจ็บหนักนอนจมอยู่ในกระท่อม อาการเป็นตายเท่ากัน ลูกสาวคนเล็กได้ยินดังนั้นก็เสียใจที่ปล่อยให้แม่อยู่ตามลำพังคนเดียว

ลูกสาวคนเล็กรีบเดินทางไปหาแม่ วิ่งบ้างหยุดบ้าง จนมาถึงบ้านแม่และได้พยาบาลดูแลแม่ได้ 3 วันแม่ตายไป ลูกสาวคนเล็กเสียใจมากที่ยังไม่ได้ตอบแทนพระคุณแม่เลย จึงจัดการฝังศพไว้ใกล้ ๆ กระท่อมด้วยความรักและอาลัยแม่ ต่อมาอีกไม่นานที่หลุมศพแห่งนี้ ได้

มีต้นไม้ชนิดหนึ่งผุดงอกขึ้นมา และเจริญเติบโตขึ้นทุกวัน ออกดอกสะพรั่งมีกลิ่นหอมอบอวล วันหนึ่งลูกสาวคนเล็กมาราบศพแม่ จึงได้เห็นดอกไม้ชนิดนี้ และลูกสาวคนเล็กได้เข้าไปชมและเก็บดอกไม้ เพราะเห็นว่าสวยและมีกลิ่นหอม ในขณะที่ลูกสาวคนเล็กกำลังชื่นชมดอกไม้ อยู่นั้น ทันใดนั้นดอกไม้ก็กลายเป็นทองคำไปในทันที สร้างความประหลาดใจให้กับลูกสาวคนเล็กเป็นอย่างยิ่ง ลูกสาวคนเล็กดีใจมากและจะนำดอกไม้ไปขาย

ในที่สุดลูกสาวคนเล็กของหญิงชราที่ร่ำรวยขึ้นมาก็มาจากการขายดอกไม้ทองคำ มีชีวิตที่สุขสบาย พี่สาวทั้งสองของเธอรู้ว่าน้องสาวคนเล็กร่ำรวยมาจากการขายดอกไม้ทองคำ ทั้งสองก็รีบเดินทางมายังหลุมฝังศพแม่ และได้พบกับต้นไม้วิเศษจริง ๆ เธอต่างก็เข้าไปแย่งกันเก็บดอกไม้กันอย่างขุณขุนวุ่นวาย ทันใดนั้นคนทั้งสองก็รู้สึกหน้ามืดและเป็นลมล้มตึงและขาดใจตาย ลูกสาวคนโตได้กลายเป็นนกกระยาง ส่วนลูกสาวคนกลางก็กลายเป็นแมงมุมเดินจากไปคนทั้งสองไม่รู้สำนึกบุญคุณของแม่ที่เลี้ยงลูกมาด้วยความยากลำบาก ย่อมไม่มีวันเจริญรุ่งเรืองได้ ส่วนลูกสาวคนเล็ก ได้รับความสุขสบายเพราะได้แสดงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

หัวล้านนอกครู

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีชายสองคนเป็นเพื่อนที่รักใคร่กันมาก อาศัยอยู่ในละแวกบ้านเดียวกันแต่มีฐานะแตกต่างกัน ชายคนแรกเป็นลูกชายเศรษฐีมั่งมีเงินทองชื่อว่าทิดทอง ส่วนชายอีกคนหนึ่งเป็นลูกชวานาค่อนข้างยากจนชื่อว่าทิดถม ทั้งสองคนเรียนหนังสือจากโรงเรียนวัดมาด้วยกัน เป็นศิษย์วัดเดียวกัน มาจนกระทั่งได้บวชเรียนอยู่วัดเดียวกันอีก คนทั้งสองไม่ได้ถือตนว่าเป็นเศรษฐีและชวานา เมื่อบวชเรียนแล้วทั้งสองคนก็กลับบ้านมาช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพตามทางของตน แต่ยังคงไปมาหาสู่กันเสมอ

วันหนึ่งมีพ่อค้าหาบเร่ขายของต่าง ๆ มาขาย และมีม้ากับวัวใส่ของมาขายด้วย ทั้งสองคนจึงเข้าไปดูและชอบใจมาก ม้ากับวัวเหล่านั้นหอมมาก ทั้งสองคนจึงได้ซื้อมาใช้ใส่ของและหิ้วกันเรียบแปรี แม่ลงวันเกาะแทบไม่ติดทีเดียว ต่อจากนั้นมาอีกประมาณหนึ่งสัปดาห์ ผมของคนทั้งสองก็ค่อย ๆ ร่วงทีละน้อย ๆ จนกระทั่งเกือบหมดศีรษะ ทั้งสองคนตกใจมากไม่เป็นอันกินอันนอนขายหน้า ไม่ว่าจะไปที่ไหนก็มีแต่คนหัวเราะเยาะอยู่ทุกหนทุกแห่ง ทั้งสองคนได้ตระเวนท่องเที่ยวไปตามที่ต่าง ๆ เพื่อที่จะเสาะหาและอาจารย์ดี ๆ ที่จะช่วยแก้ไขโรคผมร่วง ใครบอกว่าอาจารย์ที่ไหนดีก็ได้ตัดสินใจไปหา แต่ตรงกันข้าม นับวันผมก็จะหมดจากหัวไปทุกที ชาวบ้านบางคนก็นิยัไม่เห็นความทุกข์ของผู้อื่นเป็นความสนุกของตน จึงแกล้งบอกยาพิเรนต่าง ๆ ให้ ชนิดที่หาตัวยายไม่ได้ ถึงแม้จะทดลองยามากมายหลายอย่างก็ไม่ได้ผล ทั้งสองคนจึงปรึกษากันว่า ขึ้นอยู่ที่บ้านคงจะกลุ้มใจตายเป็นแน่ จึงคิดจะออกเดินทางเสาะแสวงหาและหาหมอไปตามยถากรรม

เมื่อตกลงใจเช่นนั้น ทั้งสองคนจึงเข้าไปกราบลาพ่อแม่ของตน พ่อแม่ก็พยายามทัดท้วง ทั้งสองคนก็ไม่ยอมเชื่อฟัง เมื่อไม่สามารถจะขัดขวางได้พ่อแม่จึงต้องยอมให้ทั้งสองคนไปตามทางของเขา และตักเตือนขอให้ระวังเนื้อระวังตัวให้ดี ทั้งสองคนรับคำพ่อแม่ของตนแล้วเริ่มออกเดินทางเข้าไปในป่าลึกตั้งแต่เพลานั้น ด้วยความหวังที่จะได้พบหมอผู้วิเศษที่จะช่วยรักษาให้หัวของตนให้หายล้านได้

ทั้งสองคนเดินทางรอนแรมด้วยความทุกข์ทรมานอยู่ในป่าเป็นเวลาเดือนเศษ ก็บรรลุถึงป่าแห่งหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะแปลกกว่าป่าที่เคยผ่านมา มีต้นไม้ร่มรื่นออกดอกสวยงาม และขึ้นอยู่เป็นระเบียบ เหมือนกับว่ามีใครมาปลูกเอาไว้ นอกจากนั้นยังมีภูเขาสูงใหญ่อยู่ข้างหน้า บน

ยอดเขามีต้นไม้ขึ้นอยู่เขียวชอุ่ม และระหว่างหมู่ไม้เหล่านั้นมีอาศรมตั้งอยู่อย่างโดดเด่นเดี่ยว มอง
เห็นหลังคาสีขาวสะท้อนกับแสงแดดเป็นฉาบวาบ ทิศทองและทิศตะวันตกก็ใจมาก รีบไปเข้ายืนไปยังยอด
เขาได้อย่างรวดเร็วไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อย ด้วยความหวังว่าคงจะได้พบกับผู้วิเศษที่จำศีล
อยู่ที่อาศรมนี้ และคงจะช่วยตนได้ ครั้นเมื่อขึ้นมาถึงยอดเขาแล้วทั้งสองคนก็ค่อยคลานเข้าไปยัง
หน้าอาศรมมองเห็นชายชราผู้หนึ่งนั่งขาวท่มขาวนึ่งหลับตานิ่งอยู่ จึงก้มลงกราบแล้วทูลบอ
ยู่ไม่กล้าทำเสียงดัง เกรงว่าจะทำลายสมาธิของท่าน และตนจะพลอยไม่ได้รับความเมตตา
ของท่าน ความหวังทั้งหมดก็คงจะสลายลง เขาทูลบอญ่อยู่สักครู่หนึ่งก็ได้ยินเสียงกล่าวอย่างแผ่ว
เบาจากชายชราผู้หนึ่งว่า ทั้งสองมาหาด้วยเหตุอันใด

เมื่อชายหนุ่มทั้งสองเงยหน้าขึ้นก็ยังเห็นชายชราผู้หนึ่งหลับตาอยู่ก็แปลกใจยิ่งนัก แต่ก็
ไม่กล้ากล่าวอะไร นอกจากก้มลงกราบอีกครั้งหนึ่งแล้วก็ทูลบอญ่อยู่เช่นเดิม สักครู่ก็ได้ยิน
เสียงชายชราเอ่ยถามถึงสาเหตุที่ชายทั้งสองมาพบตน ทั้ง ๆ ที่ท่านรู้ดีทุกอย่าง ชายทั้งสองก็
อีกอัก ๆ แล้วเล่าสาเหตุให้ชายชราฟัง เมื่อชายชราได้ฟังดังนั้นก็รับปากที่จะช่วยชายทั้งสอง แต่
ได้ขอร้องให้ชายทั้งสองดำนน้ำในสระข้าง ๆ อาศรมนั้น 3 ครั้ง แล้วขึ้นจากสระ ถ้าผิด
สัญญาจะต้องเสียใจไปตลอดชีวิต

เมื่อชายทั้งสองได้ฟังดังนั้นก็รีบลงสระน้ำข้างอาศรม แล้วดำน้ำครั้งที่ 1 เผลอเริ่มขึ้น
เล็กน้อย ครั้งที่สอง หมดขึ้นเกือบครึ่งหัว ครั้งที่สาม หมดขึ้นเกือบเต็มหัว แต่ทิศทองยังไม่สนใจ
ชวนทิศตะวันตกเพื่อนรักดำนน้ำอีก แต่ทิศตะวันตกก็ห้ามและเตือนเพื่อนว่าจะผิดสัญญากับชายชรา แต่ตน
เสียรบเร้าไม่ไหวจึงตัดสินใจดำนน้ำอีกครั้ง คราวนี้พอโผล่ขึ้นมาทั้งคู่ก็ตกใจ เพราะพบกลับ
ร่างหายกลายเป็นคนหัวล้านเหมือนเดิม

อาแวเน็เซ

อาแวเน็เซเป็นชายหนุ่มที่มีนิสัยขี้ไม้ ไอ้อวด แถมยังขี้เกียจ ชอบกินน้ำตาลแวนเป็นอาหารหลัก เข้าวันหนึ่ง ภรรยาได้สั่งให้อาแวเน็เซไปซื้อข้าวที่ตลาด อาแวเน็เซเอาเงินไปซื้อน้ำตาลแวนจนหมด และตบแมลงวันตาย 7 ตัว พร้อมกับเดินไปว่า 7 ศพ ๆ ชาวบ้านแถวนั้นได้ยินคำพูดของอาแวเน็เซก็เกิดความกลัว และพูดกันต่อ ๆ ไปว่า อาแวเน็เซฆ่าคนตาย 7 ศพ จึงไปบอกเจ้าเมือง เจ้าเมืองได้ให้ทหารนำตัวอาแวเน็เซไปพบ และสั่งให้อาแวเน็เซไปปราบช้างที่กำลังตกมันอาละวาดทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน อาแวเน็เซตกใจมาก แต่ต้องรับปากโดยขอว่าหากปราบช้างได้จะขอน้ำตาลแวนเป็นรางวัล ซึ่งเจ้าเมืองก็ตกลง

จากนั้นอาแวเน็เซพยายามหลบหนี เดินทางจนพลบค่ำ รู้สึกเหนื่อยและหิวมากจึงไปหยุดไถ่ต้นไม้และหลับไป ขณะนั้นช้างตกมันได้วิ่งมานอนไถ่ต้นไม้ด้วย อาแวเน็เซตื่นเห็นช้างก็ร้องตะโกนขึ้นทำให้ช้างที่กำลังหลับตกใจจึงวิ่งหนีไปชนต้นไม้คอหักตาย อาแวเน็เซก็น้ำตาลแวนรางวัลตามต้องการ

หลายเดือนผ่านไปมีเสือโคร่งตัวหนึ่งเข้ามาอาละวาดในหมู่บ้าน เจ้าเมืองจึงให้อาแวเน็เซไปปราบเสืออีก อาแวเน็เซวิตกกังวล แต่ด้วยนิสัยขี้ไม้ไอ้อวดจึงยอมรับปาก แล้วก็หนีอีกครั้งหนึ่ง จนไปนอนหลับอยู่ไถ่ต้นไม้แห่งหนึ่ง ในตอนเด็กคืนนั้น เสือซึ่งก็มาจวนเอ็งได้มานอนหลับใกล้ ๆ อาแวเน็เซ จนเขารู้สึกอึดอัดจึงตกใจตื่น เมื่อเห็นเสือก็ยังตกใจร้องเสียงดัง ทำให้เสือแผ่นหนีไปชนต้นไม้คอหักตาย

อาแวเน็เซมาข่าวไปบอกเจ้าเมือง เจ้าเมืองพอใจมากจึงบอกว่าจะให้รางวัลโดยแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพพร้อมกับยกลูกสาวให้ด้วย จึงได้สารภาพว่า เขาไม่ได้ฆ่าช้างและเสือวิ่งไปชนต้นไม้ตายเอง เจ้าเมืองได้ยินดังนั้นจึงให้อภัยและกล่าวว่า การยอมสารภาพผิด แสดงว่าเป็นคนกล้าหาญและมีความซื่อสัตย์ จึงแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพและยกลูกสาวให้ตามที่ตั้งใจไว้

อีกา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ๕ ท่าเรือแห่งหนึ่งมีแม่ลูกคู่หนึ่ง พ่อตายตั้งแต่เด็ก แม่ลูกเลี้ยงชีพด้วยการทำขนมหาบขายได้เงินเล็ก ๆ น้อย ๆ พ่อกินพอใช้อย่างมีความสุข ความรักระหว่างแม่ลูกแน่นแฟ้นมากแทบจะไม่มีสิ่งใดมาแยกเขาทั้งสองออกจากกันได้ กาลเวลาผ่านไปจนลูกชายเติบโตขึ้นเป็นหนุ่ม ตลอดเวลาเขาได้ช่วยเหลืองานของแม่เสมอ วันหนึ่งลูกชายคิดว่าควรจะทำงานให้เป็นหลักเป็นฐานกว่าที่เป็นอยู่ ก็เกิดความคิดที่จะเป็นลูกเรือเพื่อฝึกการค้ากับเรือลำหนึ่ง จึงขออนุญาตแม่เดินทางไปค้าขาย และรับปากว่าจะกลับมาเยี่ยมแม่บ่อย ๆ

ในตอนแรก ๆ ลูกกลับมาเยี่ยมแม่สม่ำเสมอ และนำเงินมาฝากไว้มิได้ขาด นานเข้าลูกชายเริ่มชำนาญการเดินเรือ มีประสบการณ์ค้าขายและมีเงินเก็บมากขึ้น จึงซื้อเรือเป็นของตนเอง ก็กิจการดีขึ้นเรื่อย ๆ จนแทบไม่มีเวลามาเยี่ยมแม่ จากที่เคยกลับไปเยี่ยมบ่อย ๆ ก็เว้นช่วงห่างเป็นเดือน เป็นปี จนในที่สุดลืบลืบกว่าผ่านไป ลูกไม่เคยกลับมาเยี่ยมแม่อีกเลย

ฝ่ายแม่เฝ้ารอคอยการกลับมาของลูกทุกวันเวลา และได้ติดตามข่าวคราวลูกชายจากเรือลำอื่น ๆ เสมอ ๆ จนทราบว่าลูกชายของตนสบายดีทำมาค้าขึ้นเป็นเศรษฐี และแต่งงานกับสาวสวยลูกสาวเศรษฐีที่เมืองท่าแห่งหนึ่ง กำลังจะแล่นเรือมาส่งสินค้าที่ทำในอีกไม่กี่เดือนข้างหน้า แม่ได้ยินดีนั้นก็ดีใจเป็นที่สุด ได้แต่เฝ้าคอยถามข่าวคราวถึงกำหนดวันที่เรือลูกชายจะเข้าเทียบฝั่ง

เมื่อรู้กำหนดวันแน่นอน นางจึงตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะมารับลูกให้ได้ และคิดว่าควรจะทำขนมที่หายาก และใช้เวลาทำนานให้สมกับการตั้งใจคอยของแม่ แม้จะเหนื่อยล้ามากก็ยอมแม่จึงคิดทำขนมเงิน เริ่มต้นต้องแช่ข้าวให้พองก่อนหนึ่งคืน เอาไปไม้มือจึงจะได้ น้ำแป้ง ต่อมาเอาก้อนแป้งมาต้มน้ำให้สุก แล้วใส่ลงในกระบอกหมนกดออกเป็นเส้นลงในกะทะใบใหญ่ซึ่งใส่น้ำเย็นไว้แล้ว ส่วนน้ำแกงจะเริ่มด้วยขมิ้นพริ้ว คั้นเอาแต่หัวกะทิ อย่างปลากระเอาแต่เนื้อแล้วโขลกกับเครื่องแกง ส่วนผักเหาะหรือผักเหมือดจะจัดหามาหลาย ๆ ชนิด แม่ได้เตรียมการไว้ล่วงหน้าถึง 3 - 4 วัน

และแล้ววันนั้นก็มาถึง แม่หาขนมเงินด้วยสังขารอันโรยแรงเพราะชรามากแล้ว ไปถึงท่าเรือตั้งแต่เช้าด้วยกลัวจะไม่พบลูกชาย คอยอยู่จนสายแม่จึงเห็นชายหญิงคู่หนึ่งหล่อเหลา

และสวยงาม จาได้ว่าผู้ชายนั้นเป็นลูกชายแน่ ส่วนผู้หญิงคงจะเป็นลูกสะใภ้ จึงร้องทักขึ้นและเรียกให้กินขนมจีน ฝ่ายหญิงสาวสวยหันมามองหญิงแก่ที่กำลังร้องทัก แล้วถามสามีว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นใคร ลูกชายครุ่นคิดสักพักจึงตอบว่าไม่รู้จัก แล้วทำท่าจะเดินผ่านไป แม่จึงตัดพ้อต่อว่า แต่ลูกชายก็ยืนยันว่าไม่รู้จัก แม่ได้ขึ้นคังนั้นจึงกล่าวว่ถึงจะจาไม่ได้ก็ไม่เป็นไร แต่ขอให้ลูกชายลูกสะใภ้กินขนมจีนก่อน แล้วจึงตักขนมจีนยื่นให้ ฝ่ายลูกชายเกิดความฉุนเฉียว เพราะอับอายภรรยา จึงคว้าทาบขนมจีนเททิ้งลงทะเลจนหมด แล้วเดินจากไป

สายใยแห่งความรักเส้นสุดท้ายของแม่ขาดสะบั้นลง สุดท้ายแม่จะกลั้นไว้ได้ จึงยกมือขึ้นไปตีลูกชาย อีกมือหนึ่งชี้กราดไปยังท้องทะเล แล้วสาปแช่งให้ลูกชายเป็นอึก้าให้สมกับความโศกนาถาด้วยการแอบขโมยและอำปากคิม้หน้าจากฟ้า

ด้วยอำนาจวาจาของแม่ผู้มีพระคุณ ไม่นานนักลูกชายก็มีอาการผิดปกติ ปากยาวแหลม กิริยาลุกลกนกล้วนน้ำ ตามตัวเริ่มมีขนสีด่างออกประปราย ไม่ยอมกินอาหารแต่จะแอบ ๆ กินเพียงเล็กน้อย จนตัวผอมเล็กลง ๆ ในที่สุดมีขนงอกเต็มตัวและมีปีกบินได้ วันหนึ่งจึงบินขึ้นสู่ท้องฟ้าวนเวียนหาคนรักและน้ำแกักระหายเป็นที่เวทนาแก่ผู้พบเห็นทั่วไป

เราจึงเห็นได้ว่า กางจะไม่กินน้ำบนพื้นโลก เมื่อถึงหน้าร้อนกาจะทรมานมากเพราะไม่มีฝนตก จึงร้องกากา แต่ให้หน้าฝนจะไม่ค่อยร้องให้ใครได้ยินเลย

วัฒนธรรมพื้นบ้าน

แม่หมา

แม่หมาท้องแก่ตัวหนึ่ง ออกลูกในโรงไม้เป็นผู้หญิงสองคน แม่หมาเที่ยวไปลักผ้าที่
เขาตากไว้มาหมั้ให้ลูก ลักอาหารชาวบ้านมาเลี้ยงลูกจนโตเป็นสาว ลูกชายเศรษฐีกับบ่าวมา
เลี้ยงวัวควายพบนางทั้งสองอยู่ในโรงไม้ หลงรักนาง พาไปอยู่ด้วย คนพี่ได้กับลูกเศรษฐี
คนน้องได้กับบ่าว

แม่หมาเที่ยวตามหาลูก จนไปพบที่บ้านเศรษฐี ลูกสาวคนโตอายุยี่สิบห้าตัวว่าไม่ไผ่ดี
แม่หมาตกจากบ้านขาคหักและหลังหัก แม่หมาตะเกียกตะกายไปจนถึงกระท่อมลูกสาวคนเล็ก
ลูกสาวจาได้วิ่งมาอุ้มแม่ไปพยาบาล แม่หมาทนเจ็บไม่ไหวขาดใจตาย

สองพี่เมียหน้าร้างไปเผาและเก็บกระดูกห่อผ้าไว้ วันหนึ่งคิดถึงแม่ เปิดห่อผ้าออกดู
กระดูกกลายเป็นทองคำ สองคนร่ำรวยเป็นเศรษฐี ส่วนลูกสาวคนพี่ก็จนลง ๆ

ยักษิณี

ชายยากจนคนหนึ่ง มีอาชีพหาปลา วันหนึ่งปลาในไซหายไปหมด จึงแอบดูพบยักษิณีคนหนึ่งกำลังลักปลากิน ก็โกรธวิ่งออกไปจับยักษิ แต่กลับถูกยักษิจับไปไว้ในถ้ำอยู่กินเป็นผัวเมียกันจนมีลูกคนหนึ่ง ชายหาปลาจึงหนีออกจากถ้ำ นางยักษิกลับมาไม่พบผัว ก็ออกตาม ชายหาปลารั้งหนิไปตกหลุมแก้งทำเป็นนอนตายอยู่ นางยักษิคิดว่าผัวตายจริงร้องให้คร่ำครวญว่าผัวตายก็ไม่มีอะไรให้ มีแต่ห้องอยู่ใบเดียว ห้องนี้จะดีเอาเงินเอาทองได้ทั้งนั้น พอนางยักษิหนีไปแล้ว ชายหาปลาก็กลับบ้าน และตีห้องเรียกเงินเรียกทองจนกลายเป็นคนร่ำรวย

ชายอีกคนหนึ่งเป็นเพื่อนบ้านกับชายหาปลาอยากจะทำร่ำรวยบ้าง จึงแกล้งไปดักปลาจนไปพบกับนางยักษิณี และอยู่กินจนมีลูกด้วยกัน เมื่อชายคนนั้นวิ่งหนียักษิมาตกหลุมแก้งทำเป็นตายอยู่ นางยักษิก็คร่ำครวญว่าผัวตายไม่มีอะไรให้นอกจากกลองใบเดียว กลองนี้จะดีเอาเงินเอาทองได้ทั้งนั้น แล้วใช้มือจี้เอวผัว ชายนั้นทนไม่ไหวหัวเราะออกมา นางยักษิรู้ว่าไม่ตายจริงจึงโกรธจับสำกินเสีย

กากรุงเพฯ กับ กาบ้านนอก

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีกาดัวหนึ่งเที่ยวหากินอยู่ตามชนบทบ้านนอก ต่อมาให้รู้สึกเบื่อหน่ายต่อภูมิประเทศ และอาหารที่เพี้ยนๆ กล้วยไม้ขาวของของเขากินตามบ้านป่าและท้องทุ่งเนืองๆ อยู่มาวันหนึ่งได้ทราบข่าวจากนกยางว่าทางทิศใต้มีเมืองใหญ่อยู่เมืองหนึ่งชื่อว่า กรุงเพทมหานคร เป็นทั้งเมืองหลวงและเมืองท่า มีผู้คนอยู่หนาแน่นคับคั่ง มีบ้านเรือนตึกราม พระราชวังหลวงสวยสดงดงามตาไปทุกอย่าง ล้วนแต่่น่าดู น่าสนุกสนานทั้งนั้น มีอาหารนานาชนิดและแปลก ๆ รสอร่อยดีอย่างมากมาย ชาวเมืองทอดทิ้งไว้เพื่อไปหา กาบ้านนอกตัวนี้ไต่ผืนถึงกรุงเพฯ อยู่แทบทุกลมหายใจ หลังจากรู้ข่าวดีมาจากนกยาง เพราะกาดัวนี้ไม่เห็นกรุงเพฯ มาก่อนเลย ครั้นมาวันหนึ่งด้วยความกระหายอย่างถึงขนาดที่สุด กาบ้านนอกตัวนี้ได้บินขึ้นไปบนอากาศจนสูง แล้วก็หันหน้าสู่ทิศใต้ตั้งใจบินร่อนไปจนถึงกรุงเพฯ จึงบินลงจวบพักเรือนอยู่ที่ต้นไม้อายุยืนยาววังหลวงซึ่งอยู่ริมลำน้ำเจ้าพระยา พลังก็พลัดเพลินอยู่กับวังใหม่จะเหลียวแลไปทิศไหนก็พบแต่เรือนโรง ตึก วัง ซึ่งสะอาดสดใสสดชื่นงดงามน่าดู เจริญตาเจริญใจไปทั้งนั้น กาบ้านนอกตัวนี้รู้สึกตกใจเมื่อมันได้ยินเสียงเพื่อนกาอีกตัวหนึ่ง ร้อง กา, กา, กา และบินตรงเข้ามาจับที่ต้นไทรข้างๆ กับกาบ้านนอก กาดัวนี้เป็นกาในกรุงเพฯ มีไหวพริบและอัธยาศัยดี เมื่อมันเห็นเพื่อนของมันต่างถิ่นมา จึงกล่าวทักขึ้นก่อน สวัสดีครับท่านกาบ้านนอก กาดัวนี้เป็นกาในกรุงเพฯ แล้วกาทั้งสองต่างก็คุยกันถึงเรื่องส่วนตัวทุกข์สุขดิบพอดวร กากรุงเพฯ ถึงถามว่า ท่านมาจับอยู่ที่ต้นไทรนี้มีอะไรหรือ ? กาบ้านนอกจึงตอบว่า เรามาที่นี่ก็เพื่อจะมาอยู่ร่วมกับท่านและหากินในกรุงกับเขาบ้าง กากรุงเพฯ ? จึงถามอีก บ้านนอกที่ท่านอยู่อดอยากกันดารมากหรือ ? กาบ้านนอกตอบว่า บ้านนอกไม่อดอยากอาหารมีบริบูรณ์ แต่เราเบื่ออาหารและภูมิประเทศหัวเมือง แล้วก็เล่าให้ฟังดังกล่าวก่อนแล้วกากรุงเพฯจึงกล่าวเตือนกาบ้านนอก การหากินในกรุงเพฯต่างกับหัวเมือง เราต้องมีไหวพริบและเฉลียวฉลาดดี จึงจะอยู่ในกรุงได้และเลี้ยงตัวรอด ขณะที่กำลังคุยกันอยู่นั่นเอง กากรุงเพฯ มองไปในแม่น้ำพบเจ๊กพายเรือเป่าเขาควายขายหมูมาขายฝั่ง กากรุงเพฯ ใคร่จะทดลองความฉลาดของกาบ้านนอก จึงว่า ท่านเห็นไหม? หมูในแม่น้ำโน้มนแล้ว เราจะเอาหมูกินได้อย่างไร? กาบ้านนอกมองดูแล้วนิ่งอึ้งอยู่ครู่

หนึ่ง แล้วตอบว่า เราหมดปัญญา เราต้องการความคิดของท่าน กากรุงเทพฯ จึงแนะนำให้
 กาบินไปจับที่ท้ายเรือแจ็ก แล้วต่อไปก็เป็นหน้าที่ของกากรุงเทพฯ เอง กาบ้านนอกทำตาม
 ขณะที่กาบ้านนอกบินตกลงจับท้ายเรือ แจ็กตกใจหันมาไล่ก้านั้นเอง กากรุงเทพฯ ได้ฉวย
 โอกาสบินลงโฉบเอาหมูไปหนึ่งชิ้น แล้วก็บินขึ้นไปจับอยู่ยอดไทรสูง ได้เอาหมูส่งกาบ้านนอก
 กินอย่างอร่อย เมื่อทั้งสองตัวกินหมูอิ่มแล้ว กากรุงเทพฯ ก็ลากลับที่อยู่ ส่วนกาบ้านนอกหนึ่ง
 นิกในใจ ถ้าบินอยู่ในกรุงเทพฯ คงอดอยากอยู่ไม่ได้ เพราะยังโง่อีกมากนัก เมื่อความหวังที่
 ตั้งใจไว้ไม่สำเร็จ กาบ้านนอกก็ตั้งหน้าบินขึ้นไปทางทิศเหนือ จนถึงถิ่นเดิม และตั้งหน้าหากิน
 ด้วยความขยันขันแข็ง

กากับนกยูง

กากับนกยูงสองตัวเป็นสหายกัน อยู่มาวันหนึ่งสองสหายปรึกษากันว่า เราทั้งสองมีร่างกายไม่สวยงามเหมือนเพื่อนกทั้งหลายเขา เราจะทำอย่างไรชนปีกและหางของเรา จึงจะสวยงามเหมือนเขาทั้งหลายบ้าง กาก็บอกว่าเรามาผลัดกันเขียนบนปีกและหางของเราให้เรียบร้อย เรายังจะสวยขึ้นเอง ยูงเห็นชอบตามคำที่กากกล่าว แล้วสัตว์ทั้งสองก็ผลัดกันเขียนบน กากก็ประคิษฐ์คิดเขียนให้ยูงก่อน ถึงที่กนกยูงก็ลงลักแล้วคิดจะปิดทองแล้วปักลายทองให้พอลงลักเสร็จยังมีทันปิดและปักลายทอง กากเห็นสุนัขเฝ้าลอยน้ำมาก็ใคร่จะกิน สัตูชาติกาอันลามกก็ไปเกาะกินสุนัขเฝ้า เมื่อนกยูงเห็นกาทำลามกเช่นนั้นก็โกรธ จึงกล่าวว่า ท่านนี้ชั่วลามกนัก เราไม่เขียนบนให้ กากกล่าวว่าเราเขียนให้ท่านแล้วโยท่านมิเขียนให้เราเล่า นกยูงกล่าวตอบว่า เพื่อประโยชน์อันใด สวยแต่กายใจลามกเหมือนท่านนี้ ยูงก็ไม่เขียนให้กากลักที่ทาคิดตัวก็แห้งดำ นกยูงสวยงาม กาคาปี ตั้งแต่บัดนั้นมานกยูงกับกากก็เป็นศัตรูกัน นกยูงเห็นกากก็ลั่นเพนหางออกอวดกา กากเห็นก็ไล่กวัดตีนนกยูง เพราะนกยูงเอาลักทา ลักแห้งติดตัวกาคา ตัวกากก็เลยดำจนทุกวันนี้

กาสามตัว เป็นเกลอกัน

เรื่องกาสามตัวเป็นเกลอกัน กาคาวที่ 1 เป็นกามีปัญญา กาคาวที่ 2 เป็นกาฉลาด กาคาวที่ 3 เป็นกาสกปรก ได้ชวนกันบินข้ามทะเล ขณะนั้นพอบินไปถึงครึ่งทะเล เจาะไปพบช้างตายลอยอยู่ในกลางทะเล กาสามตัวนั้นก็แลเห็นช้างตายอยู่ในทะเล คราวนี้กาทั้งสามชวนกันลงกินช้างที่ตายลอยอยู่ในทะเลและคราวนี้กามีปัญญาก็ชวนกันลงกิน ครั้นกินอิ่มแล้วได้ชวนกันไปเถาะเพื่อนจะได้พ้นทางทะเลเสีย กาฉลาดก็ตอบว่า ไปก่อนเถาะเพื่อนกันจะไปทีหลัง พอกินอิ่มแล้วกาฉลาดก็ชวนกาสกปรกก็ตอบว่า ไปกันเถาะเพื่อนเอ๋ย เราจะหนีช้างทั้งตัวไปเสียทำไมเล่า เราจะเฝ้ากินอยู่นี่ก่อน ขณะนั้นกาสกปรกก็เฝ้ากินอยู่นั้น ครั้นกินอยู่มาหลายวันเข้าทราบของช้างก็ยุบลงน้ำก็เข้าห้องช้าง ช้างก็จมลง กาสกปรกก็เลยตายในห้องช้างนั่นเอง กามีปัญญากับกาฉลาดก็เลยรอดจากความตาย

กระต่าย คางคก และ เสือ

มีกระต่ายตัวหนึ่งอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง เทียวหากินหญ้าอ่อนตามป่าเป็นอาหารทุกวันเป็น
 นิจในป่านั้น ต่อมาวันหนึ่งกระต่ายตัวนั้นไปเที่ยวหาอาหารกินตามเคย ยังมีคางคกตัวหนึ่ง ซึ่ง
 มีพวกด้วยกันหลายตัว พวกมันไปเที่ยวหาอาหารกินตามชอบ จึงไปพบกระต่ายตัวที่เคยมาหา
 อาหารกินนั้น คางคกแลเห็นกระต่ายก็ตกใจ กลัวกระต่ายจะเหยียบย่ำตัว จึงนึกหาเหลี่ยม
 ที่จะแก้ตัวให้กระต่ายกลัวตัวบ้าง จึงพูดว่า เอ๊ย นั่นใคร พวกเราลาบากแต่เช้าจริงพวกเรา
 วันนี้ เมื่อวานนี้เหนื่อยจริงตั้งแต่เช้าจนเย็นไม่เจอลาเลย วันนี้พวกเราช่วยกันจับกระต่าย
 กินให้ได้ พอคางคกพูดขึ้น กระต่ายได้ยินก็หัวเราะเยาะไม่กระดุกกระดิก ชั่วครู่กระต่ายจึงนึกว่า
 ใคร กลัวว่าพวกพรานป่ามาดักจับตัวก็กลัวจะวิ่งหนีก็กลัวไปคิดร้ายอีก เพราะตัวเคยถูกมา
 แล้ว จึงเหลือบมองเห็นคางคกเดินกะโหล่งกะเหย้งตามพุ่มหญ้าหลายตัว กระต่ายก็หายกลัว
 จึงพูดว่าเอ๊ยไอ้คางคกมึงอย่าพูดให้เกินตัว เตียวกูจะกระต๊อบให้ตายเดี๋ยวนี้ คางคกจึงตอบว่า
 เอ๊ยมาๆ กระต๊อบเร็ว เมื่อวานนี้กูจะเสือ วันนี้ได้จะกระต่ายอีกแล้ว ตัวเล็กนิดเดียวไม่พอยา
 ขี้ฟันเลย พอคางคกจบคำพูด กระต่ายไม่ไหวก็กระโดดเหยียบคางคก ยางตัวคางคกก็คุดอกกุดตา
 กระต่าย ๆ ก็ถอยเพราะแสบร้อนตา จึงได้ร้องทำทนายหลายประการ ต่างคนต่างโกรธเคือง
 กัน ผูกพยาบาทคาดเวร ก็เลิกกันไป แล้วก็ไปหากินตามลำพัง ต่อมาวันหนึ่งคางคกก็ไปหา
 อาหารอีกแห่งหนึ่ง ไปเจอฝูงมดแดงกำลังจะเจาะรูทาร์รังเป็นกลุ่ม ๆ คางคกก็กระโดดแลบลิ้น
 ออกเลียกิน มดแดงก็เกาะกัดเอาลูกตาคางคกสิมิไม่ได้ จะกินมดอีกก็แลไม่เห็น เผอิญไปคาบ
 ลูกถ่านไฟไหม้ที่เรียรายอยู่ริมขุมมดแดงเข้า 1 ก้อน จะคายทิ้งก็อายพวกที่มาด้วยกัน สู้มซ่อน
 ไว้ในปากของตัวไว้หนึ่งเฉย ขณะนั้นมีเสือตัวหนึ่งเดินเที่ยวสัญจรคอยดักจับกระต่าย เมื่อ
 กระต่ายออกหากินก็มาพบปะกับคางคกกำลังกินมดอยู่ เสือจึงถามคางคกว่า ทาอะไรกัน
 ไอ้คางคกๆ ก็ตกใจกลัวพูดไม่ออกจึงนึกได้ว่าเสือไม่กินเพราะไม่ใช่อาหารของเสือ คางคก
 จึงถามว่าก็เอ็งจะไปไหนแล้วอ้าวก็ถามมึง ๆ ยังย้อนถามกูได้ กูก็มาหากินซี คางคกตอบว่า
 กูก็เหมือนกันนะซี คางคกถามเสือน่ามึงกินอะไร กูกินวัวกินควายกินหมูกินเนื้อนะซี เสือถามว่า
 เอ็งกินอะไร เตื่อสับ มึงว่ามึงกินเนื้อวัวเนื้อควาย มึงโกหก กูไม่เชื่อมึง ถ้ามึงกินจริง ๆ
 กูเห็นกูจะเชื่อ กูไม่เห็นกูไม่เชื่ออ้าวให้มึงคอยคูดซี่ไปด้วยกัน คางคกตอบว่า กูจะไปกับมึงยังง
 ี้ได้บากูสิ้นไปไม่ทันมึง คางคกจึงพูดว่า เอ๊ยอย่าพูดเล่นนะมาทำให้เห็นจริงๆ กันดีกว่าจะได้

เป็นที่เชื่อถือกัน เข้ามึงว่ามึงกินวัว ควาย และเนื้อขอให้มึงสารอกรากออกมาให้กูดูให้เห็นจริง
 หน่อยวะ เสือกก็พูดว่า เออถ้างั้นมึงคอยดูนะ กูจะให้มึงดูเห็นกะตาเดี๋ยวนี้นะแหละ ก็มึงละมึงว่า
 มึงคอยดูนะ กูจะให้มึงดูเห็นกะตาเดี๋ยวนี้นะแหละ ก็มึงละมึงว่ามึงกินเนื้อสับ กูก็อยากให้เห็น
 เหมือนกัน มึงสารอกรากออกมาให้กูดูให้เห็นได้ไหม ให้มึงสารอกรากออกมาให้กูดูก่อน กูจะสารอกราก
 ให้มึงดูทีหลัง ต่างฝ่ายต่างก็ยอมตกลงกัน เสือกจึงสารอกรากออกมาให้คางคกดู ถามว่านี่อะไร
 เสือพบวาก็เนื้อวัวเนื้อควายนะซิจริงไหมมึงดูซิ คางคกจึงว่าอ้อ ๆ ของมึง เอามึงคอยดู
 สารอกรากบ้าง เสือกจึงว่าเออสารอกรากออกมาจะดู คางคกก็คายออกมาเป็นถ่านไฟไหม้ 1 ก้อน
 ที่คางคกอมซ่อนไว้ในปากสีดำ เสือเห็นจึงถามว่านี่อะไร คางคกพบว่า ก็เพื่อสับนะซิ ไอ้เพื่อ
 สับนี่มันเป็นอะไรกูยังไม่เคยเห็น มึงพูดศัพท์ภาษาบ้า ๆ ไปได้ คางคกก็ไม่อยากจะบอก เพราะ
 ตัวเป็นหมูโกหกนักกระดากยังนึกละอายปากไม่กล้าพูดเท่าใด แต่ได้สัญญากันไปแล้วจำใจต้องบอก
 เพื่อสับกับตัวเสือนะซิข้างไม่รู้ภาษาไงเหลือเกิน ซื่อสักแต่ว่าเป็นเสือเท่านั้นไม่มีความเจตนา
 ฉลาดบ้างเลย พอเสือกได้ยื่นคางคกพูดเช่นนั้นก็นึกกลัวคางคกจะกินตัวอีก หน้าตาซีดอ่อนเพลีย
 ไม่มีเรี่ยวแรงจะไปไหนก็ตกประหม่าไปไม่ได้ คางคกเห็นเสือประหม่าก็ขู่ ขี้พูดเป็นตัวมีอำนาจ
 องอาจมาก เสือกยิ่งข้ากกลัวเข้าอีก คางคกจึงพูดว่าไม่ต้องกลัวกูอย่าเสือก นิสัยของกูเป็นคนพูดจริง
 ทำจริง กูไม่ชอบพูดโกหก ชอบตรงไปตรงมา ถ้าผู้ใดคดโกงหรือเป็นนิสัยใจพาลไม่ซื่อตรงต่อ
 กูแล้ว กูก็จะโกรธเคือง ถ้าซื่อตรงต่อกูแล้ว ทำให้กูเห็นว่านิสัยซื่อตรงดีก็ทำอะไร กลับมี
 ความเมตตากรุณาอีกเสียด้วยส่วนนิสัยของมึงกูก็มองเห็นอยู่แล้วว่า ขึ้นชื่อว่าเสือกๆ คงมีนิสัย
 คดโกง ย่อมข่มเหงแต่สัตว์เล็ก ๆ กว่าที่เขาสู้กำลังของเสือกไม่ได้ ถ้าไม่เช่นนั้นเอ็งคงคอย
 ตักจับและลักลอบจับกินสัตว์เล็กที่เขาปล่อยเท่านั้น มีแต่จะผลาญชีวิตให้เขาตายไปเท่านั้น
 จริงไหม เสือกตอบว่าถูกแล้วๆ ถ้าไม่หากินเช่นนั้นก็ไม่รู้จะหากินอะไร เพราะกินดินกินแมลงไม่ได้
 เหมือนมึง อ้าวไอ้เนี้ยังจะมาปากแข็งขึ้นอีกเดี๋ยวกินอีกเลยมันยิ่งหิวท้องแล้วแต่เมื่อวานนี้ไม่ได้กิน
 กระต่ายมาหลายวันแล้ว ด้วยกระต่ายตัวนี้กูจะตามจับมากินให้ได้ ว่าแล้วคางคกก็แผลงฤทธิ์
 ไก่่งสีข้างให้ยางตัวฉุดออกเข้าตาเสือก เสือกก็ตาฟางไม่เห็น จะเดินไหนก็ไม่กล้าเดิน จึงหมอบ
 อยู่กับพื้นหายใจหอบออกปากบอกว่ายอม ๆ แล้ว ขอชีวิตไว้สักครั้งอย่าฆ่าให้ตายเลย จง
 กรุณาเถิด จะใช้สอยสิ่งใดๆ ก็ไม่ขัดสักประการ ขอเป็นข้าใช้ทุกสิ่งทุกอย่าง คางคกจึงพูดว่า
 กลัวแน่หรือ ยอมจริงหรือเสือกก็บอกว่ากลัวและยอม ต่อไปจะพูดอีกไหม เสือกตอบว่าไม่พูดอีก
 ต่อไป คางคกจึงพูดว่า เออเอาละทีนี้เป็นครั้งแรกจะยกยให้ คางคกจึงมีวาจาอ่อนหวานต่อ

เสือเพราะได้ยินเสือมีวาทะจาอ่อนนุ่มต่อตัว คางคกจึงได้สอนเสือว่าอย่าข่มเหงที่เขาไม่สู้
 อย่าลบหลู่ศีลธรรมเกรงกรรมอย่าทาบยาบ อย่าเห็นแก่ส่วนตัว เช่นนี้ให้แจ้งจำไว้ เพื่อจะได้
 เป็นคติบ้าง เอ็งพูดว่า ไม่นิสต์ตัวนั้นก็ไม่รู้จะกินอะไร เพราะกินดินกินมดไม่ได้ มันก็ถูก ยัดกัน
 เป็นการข่มเหงเหลือเกิน ถ้าถือว่าตัวเก่งและดีพอแล้วก็ทำไมไม่ไปกินมนุษย์ที่มันผิดศีลธรรม
 บ้างเล่า เนื้อมนุษย์ยิ่งอร่อยกว่าเนื้อสัตว์เสียอีก พอคางคกพูดจบลงแล้วคางคกก็โคดขึ้นที่
 บนหลังเสือ มีความเวทนาเสือจึงพูดว่าภูก็สงสารมึงอ้ายเพื่อนเสือ ภูได้ยินมึงพูดก็ใจอ่อนมี
 ความสงสาร แต่มึงช่วยสงเคราะห์ได้ไหมเพื่อน ถ้ามึงช่วยสงเคราะห์กูแล้ว กูจะไม่ลืมบุญคุณ
 มึงจนชีวิตกูหาไม่ เสือจึงรับอาสาทุกประการ เออซิเน เพื่อนกูจะไม่ลืมบุญคุณของมึง เท่าที่
 มึงได้สอนกูได้เป็นคตินับว่าเป็นบุญคุณมากที่สุด เออ ไอ้เพื่อนรักกูก็รักคำพูดของมึง ถ้ามึงช่วย
 สงเคราะห์กูนั้นไม่ยากไม่ช้าเลย ง่ายนิดเดียวกูเห็นมึงเคยเที่ยวป่าจับสัตว์กิน ป่าอาหารได้
 แต่อยากจะให้เพื่อนช่วยจับกระต่ายตัวที่ค่ากูเมื่อวานนี้ เอ๊ยมันดูลูกกู มันเห็นกูเป็นคางคกมัน
 อวดว่ามันเป็นกระต่ายยาววิ่งได้ไว มันกระโดดเหยียบเพื่อนฝูงของกูเจ็บแล้วก็โคดหลบหนี
 ไปเลย จับตัวไม่ได้พูดขึ้นมาเรื่องกระต่ายมันให้น้ำลายออกอยากกินหัวมันมาทันที อ้อ เรื่อง
 ที่จะให้เราสงเคราะห์ทำนี้หรือ มันจะ ไปยากข้าอะไรบอกกล้วยก็ยากเสียกว่า คางคกชอบใจ
 คำพูดเสือเป็นที่พอใจใน เสือรับสงเคราะห์ตัวที่หัวเราะยินดี ก็ลงจุมเสือว่าเออเพื่อนรักให้ได้
 ยั้งซี่ รีบไปด้วยกัน ไปไหนก็ไปตามกัน เราสองคนเป็นเพื่อนรักกัน เป็นตายอย่างไรไม่ทิ้งกัน
 สองคนต่างก็สนทนากันไปตามคางคกพา พอมาถึงป่าดงแห่งหนึ่งซึ่งเป็นป่าหญ้าและป่าไม้
 ต้นใหญ่หนาทึบ คางคกเดินบุกคางคกตามเสือจนอ่อนเพลียกำลังสู้เสือไม่ได้เพราะเสือเป็นผู้
 ชำนาญในการเดินคางคกและ เป็นสัตว์ที่มีกำลังวังชามาก เสือเห็นคางคกเดินไม่ทันตัว จึงนึกเห็น
 คางคกเป็นสัตว์น้อยกำลังวังชาไม่มากเท่าตัว จึงหยุดรอคางคกอยู่ข้างหน้า คอยคางคก
 ลักกระเดี้ยวคางคกก็มาถึงตัว เสือเห็นคางคกถ้าจะเหนื่อยมากจึงร้องถามคางคกว่า ไง
 เพื่อนรักเห็นจะเหนื่อยมากกระมัง คางคกพอได้ยินเสือถามตัวเช่นนั้นจะตอบเสือว่าเหนื่อยก็มี
 ความละอายเสือ จึงตอบเสือว่าจะไปเหนื่อยอะไรเท่านี้ เพลินตาเย็นดีจริง เอาเถอะน่า
 เพื่อนเอ็งเดินหน้าก่อนก็แล้วกัน ให้อันเดินหน้าไม่ได้ดอก ถ้ากันเดินหน้าแล้วกันรอไม่ได้วะ
 ใจมันร้อนอย่างกะไฟ เดียวก็หายตัวไปก่อนเพื่อนนี่กันเห็นว่าเพื่อนรักหรือกันจึงเดินหลังคอย
 ระวังให้เพื่อนข้างหลังกลัวนายพรานมันจะด้อมตามลอบเอาป็นยิ่ง พูดพลางสองตัวค่อยเดินแหวก
 ป่าดงทึบไปเจอขอนไม้ใหญ่ยาวเหลือความสามารถที่จะสลักไปพัน เสือก็มาคิดสงสารคางคก

คิดว่าคงคงจะมีความลำบากในการเป็นฝ่ายข้ามขอนไม้ใหญ่เห็นจะไม่ได้แน่ แต่ตัวเองไม่นึก
 ย้อท่อเลย กระโดดแล้วก็ได้ ใจเพื่อนมีขอนใหญ่ขวางหน้าเราเสียแล้ว เพื่อนเห็นจะไป
 ไม่ได้กระมัง คงคงจึงพูดว่า พุทโธเป็นเสือแท้งมาท้อฮ้อนเท่านั้นได้ ออย่าว่าแต่ข้ามเลย
 กูจะแบกให้มึงดูเดี๋ยวนี้ ให้มึงเห็นกะตาก็ได้วะอ้ายเสือ ว่าแล้วคงคงก็กระโดดเข้าไปได้
 ขอนไม้ใหญ่กองหลังขึ้นรับขอนท่าทำแบก ว่าหือ ๆ ให้มึงดูกูแบกซิไอ้เสือเห็นไหม ให้มึงแบกได้
 เหมือนกูเถอะจะไปท้ออะไรกับอี้ยข้ามขอนเท่านั้น เสือจึงพูดว่าที่นี้มึงออกหน้าข้าก่อนกูจะดูมึงว่า
 มึงจะทำอะไร ไ้ กูก็บอกกับมึงแล้ว กูเดินหน้าไม่ได้ ว่าประเดี๋ยวจะหายตัวไปไหนมึงเสียละ
 นี่กูห่วงมึงหรือกูจึงอยู่หลังให้มึงกระโดดข้ามขอนนี้ให้พ้นกันแล้วกัน ไม่ต้องเป็นห่วงกูหรอกนะ
 ถ้ามึงกระโดดข้ามไปแล้วจึงค่อยดูกูกระโดดข้าม เอาขาข้ามจะมัวช้าเวลามันไม่ค่อย มันยัง
 หิวท้องแล้ว เสือกก็เตรียมท่าที่จะกระโดด คงคงอยู่ทางหลังแอบคาบหางเสือไว้แน่นก่อนแล้ว
 อ้ายเสือกระโดดข้ามขอนไปแล้วทีเดียว รีบหันมาดูคงคงว่าคงคงจะกระโดดอะไรทำ ไ้ แต่
 คงคงคาบหางเสือติดไปพร้อมกับเสือกระโดดไป เหวี่ยงคงคงไปตกข้างหลัง ปากคงคง
 กระแทกกับไม้ต่อริมขอน ปากแตกเลือดออกมาแดงเต็มปาก ฝ่ายเสือยังจะหันหน้าไปเรียกอีก
 กูมาก่อนมึง ๆ ไม่เห็นใจ อ้าวมึงมาเมื่อไรกูไม่เห็น คงคงตอบว่าดูซิกูมากินหมากได้คำแล้ว
 เสือถามว่าริมฝีปากเมื่อตะกี้เล็กเป็นไรจึงได้เป็นงั้น กูกินหมากมึงไม่เห็นใจ บูนกินปาก
 เลอะเทอะหมดปูนมาก แกนี่จงทองจริง ถ้ามันปล่อยให้เด็กเล่นเป็นแน่ ที่เห็นปากไปปะทะ
 กับตอไม้แตกเลือดออกริมฝีปากขมยั้งว่าตัวกินหมากปูนกินปาก

กลอุบายของผู้หญิงอยากได้ตัวใหม่

มีชาวนาสองตัวเมีย พวกกันทานาขายข้าวจนเป็นคนมั่งมีไม่อดคัตัดสนทุกสิ่งทุกอย่าง ต่อมาเมียจะคิดหาตัวใหม่ อยากให้ตัวทั้งเพราะรักคนใหม่จึงได้ออกกลอุบายว่าอยากได้ทอง ทำลูกปัก ก็ถามตัวว่าทองทำลูกปักที่ไหน ตัวตอบว่าเมืองมหาเศรษฐีมี เมียก็หาโอกาส หาตัวใหม่ ส่วนตัวเมื่อถึงเมืองมหาเศรษฐีแล้วเศรษฐีได้ถามว่าเจ้ามาทำไม ตัวจึงตอบว่า ข้าพเจ้ามารับจ้างอยากจะได้ทองทำปัก เศรษฐี พูดว่าที่บ้านข้ามี ตัวจึงตั้งหน้าทำงานต่อไป ทำอยู่ประมาณ 3 ปี 7 เดือน ครบกำหนดการจ้าง เศรษฐีก็ให้ทองทำลูกปัก และได้เตือน ว่าเจ้าไปจากข้าแล้วนอนสูงให้นอนคว่ำ นอนต่ำให้นอนหงาย เมียนอนอย่างนั้น มีข้าวพุงกิน อดนอนนอนตาย เมียรักอย่าฝากกับแม่ยาย ตัวได้จำคำสั่งของเศรษฐีได้แล้วก็ออกเดินทาง เดินไปพบศาลากลางทาง เมื่อเวลาค่ำก็นอนที่ศาลานั้น และขึ้นบนช่อเพราะกลัวตาย นอนคว่ำ บนช่อตามคำเศรษฐีสั่งไว้ อยู่มาประมาณครึ่งคืนมียักษ์เหาะมาที่ศาลานั้น ได้มาถอดเครื่อง แต่งกายวิเศษแขวนไว้ที่ศาลา แล้วลงไปกินน้ำในบ่อใกล้จากศาลาประมาณ 2 เส้นเศษ ตัวเห็น ก็ฉวยโอกาสสวมเครื่องวิเศษนั้นเหาะ ไปถึงบ้านเดิมแต่ยัง เข้าไปไม่ถึงเรือน ให้เสียงสัญญาณ ถามเมียว่า หลับแล้วหรือยัง เมียจำเสียงตัวได้จึงตอบว่า พ่อหนูอย่าเพิ่ง เข้ามาหามันจะกัด เพราะแก่ไปจากบ้านเป็นเวลา 3 ปี 7 เดือนนานมาก หมาจำแก่ไม่ได้ จึงได้เอาเครื่อง วิเศษซ่อนไว้โดยเอาครกครอบไว้ข้างรั้วบ้านที่ขายคาคกแล้วก็ขึ้นบนเรือน เมียถามว่ากินข้าว มาแล้วหรือยัง เพื่อถ่วงเวลาหาโอกาสให้ชายชู้ออกจากเรือน เมื่อส่งชายชู้ออกจากเรือนแล้ว ก็ว่าพ่อหนูเข้ามาเถิด ตัวว่าข้าวกินมาแล้วนอนอยู่ร่วมกันต่อไป เมียถามว่า ได้อะไรมาบ้าง ตัวตอบว่าได้ทองกับเครื่องวิเศษแต่งตัวแล้วเหาะได้ เมียถามว่าเอาไว้ที่ไหน ตัวตอบว่า เอาครกครอบไว้ข้างรั้วได้ขายคาคก ชายชู้ได้ยินตัวกับเมียพูดกันรู้เรื่องราวของวิเศษอยู่ที่นั่นก็ ลักเอาไปซ่อนไว้ที่ยังข้าว เมื่อตื่นนอนเข้ามาหาที่ดังกล่าวไม่เห็นดังคำพูดก็ว่าตัวโกหกโกรธตัว แล้วไล่ตัวหนี เมื่อตัวจากเมียมาดูของ ๆ คนไม่เห็นก็แบกรกไปฟ้องที่ว่าการอำเภอ ทาง อำเภอตัดสินไม่ได้ก็ส่งไปจังหวัด ทางผู้พิพากษาตัดสินโดยทากลอุบายทากล่องขึ้นลูกหนึ่ง เอาปลัดสองคนเข้าในกลอง เพื่อให้บันทึกคำพูดของผู้ต้องหาว่าอะไรให้การไปอย่างไร ก็เรียกผู้ต้องหามาให้ถามกลองใบนั้นกับชายหลายคนหลายวัน วันหนึ่งถึงคราวที่ชายชู้มาเป็น

คู่หมั้นด้วยกับผู้หญิง ก็ถามชายชู้ว่าของสิ่งนั้นเอาไปซ่อนไว้ที่ไหน ชายชู้ได้บอกว่าเอาไปซ่อนไว้ในยุ้งข้าวบ้านแม่ของชายชู้ หญิงคนนั้นบอกว่าให้เอามาไว้ให้เขาเสียเถอะ ถ้าไม่เอามาไว้ให้เขาฉันลำบากมาก ปลัดที่อยู่ในคลองทั้งสองก็ได้จดเอาปากคำชายชู้กับผู้หญิงคนนั้นว่าเป็นคนเอาไปจริง จึงพูดขึ้นในคลองหญิงกับชายชู้ก็วางคลองลงร้องว่า เอ๊ะคนอะไรอยู่ในนี้ปลัดทั้งสองจึงได้ทำลายคลองออกมาจับเอาตัวชายชู้บังคับให้ไปเอาของที่ลักไปนั้นมาคืนให้ ผัวเก่าได้รับเอาไว้แล้ว ปลัดทั้งสองบังคับให้ผัวเก่าสวมเครื่องวิเศษเหาะให้ดู เมื่อสวมแล้วผัวเก่าก็เหาะได้แน่จริงๆเลยไม่ห่วงเมียเก่า

เกร็ดเพื่อนบ้าน

ยังมีตระกูลที่ยากจนอยู่ตระกูลหนึ่ง ซึ่งอาศัยชาวบ้านดำรงชีวิตอยู่เป็นนิตย แต่ตระกูลนี้เป็นตระกูลที่ซื่อตรงสุจริตที่มีอยู่ด้วยกัน 3 คนคือ พ่อแม่ลูก ในตระกูลนี้บุตรของเขาชื่อนายฟ้ง แต่นายฟ้งคนนี้เป็นคนที่ซื่อตรง พ่อแม่แนะนำสั่งสอนอย่างไรก็ประพฤติและปฏิบัติตาม ครั้นต่อมา พ่อนายฟ้งตายลง เหลือแต่แม่และนายฟ้งด้วยกันสองคน นายฟ้งก็อุตสาหะทำมาหากินเลี้ยงแม่ของเขา เข้าป่าหาพิณมาขายเอาเงินไปแลกเปลี่ยนซื้อต่อไป แต่นายฟ้งนับแต่พ่อตายหาเลี้ยงแม่มาเป็นเวลานาน ครั้นต่อมาแม่ตาย แต่เวลาที่แม่ของนายฟ้งจะถึงซึ่งความตาย อยากจะสอนให้ลูกของเขา คือ ให้นายฟ้งนั้นหาที่พึ่งที่ใด ๆ ว่าอย่างนั้น ฝ่ายลูกก็คือนายฟ้งก็รับคำของแม่ว่าจะปฏิบัติตาม พอสั่งเสร็จแม่ก็ตาย ฝ่ายนายฟ้งพอฝังศพมารดาเสร็จก็ตั้งหน้าจะเดินทางไปหาที่พึ่งที่ใด ๆ ตามที่แม่บอกไว้ เมื่อนายฟ้งจะออกเดินทางไปแสวงหาที่พึ่ง ก็ไปขอลาบรรดาเพื่อนบ้านที่คุ้นเคย ฝ่ายเพื่อนบ้านเขาก็ชักชวนด้วย แต่นายฟ้งไม่ยอม จึงพูดกับเพื่อนบ้านว่า เราจะไปหาที่พึ่งที่ใด ๆ ที่สุด นายฟ้งก็ขอลาเพื่อนบ้านลัทธิจรไป ขณะที่เดินทางไปก็ไปพบบ้านหมูหนึ่งมีคนตลอดจนพ่อค้าทั้งทางน้ำทางบกมากมาย นายฟ้งก็พิจารณาดูไม่เห็นที่ไหนเป็นที่พึ่งที่ใด ๆ นายฟ้งจึงออกจากหมู่บ้านนั้นออกเดินทางต่อไป คราวนี้นายฟ้งพบพ่อค้าเกวียน 500 เล่ม กำลังพักร่อนอยู่ริมป่า และพากันหุงข้าวหุงปลากิน นายฟ้งก็มีความหิวโหยมาก จึงแวะเข้าไปขออาหาร พวกพ่อค้าเกวียนเหล่านั้นกิน เมื่อนายฟ้งกินอาหารเสร็จ พ่อค้าเขาก็ถามนายฟ้งว่า นี่หลาน ๆ จะไปไหน เดินมาแต่ผู้เดียวไม่มีเพื่อน ฝ่ายนายฟ้งจึงบอกว่าหลานจะไปหาที่พึ่งที่ใด ๆ พ่อค้าเกวียน 500 เล่มบอกไว้ว่า เออหลานที่นี้ไม่มีดอกหลานที่พึ่งที่ใด ๆ ก็มีแต่เกวียนเท่านั้น ฝ่ายนายฟ้งได้ฟังพ่อค้าบอกเช่นนั้นจึงว่า ถ้าเช่นนั้นหลานขอลาไปข้างหน้าอีก แล้วนายฟ้งก็ลาพ่อค้าเกวียนเดินต่อไป คราวนี้นายฟ้งออกเดินทางไปเสียหลายวัน คราวนี้นายฟ้งไปพบโจรพวกหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในป่าข้างชายเขา ฝ่ายนายโจรเมื่อเห็นนายฟ้งก็วิ่งเข้ามาถามเพราะเข้าใจว่าเจ้าหน้าที่ตามหา เมื่อถามนายฟ้งได้ความว่า ไม่ได้เกี่ยวข้อง นายโจรก็มีความกรุณาและได้ความจากนายฟ้งว่าจะหาที่พึ่งที่ใด ๆ ในคืนนั้นเป็นอันว่านายฟ้งพักนอนอยู่ด้วยพวกโจรนั้นเอง พอตื่นนอนนายฟ้งก็ออกเดินทางต่อไป คราวนี้นายฟ้งไปพบแม่น้ำขวางหน้าจะข้ามก็ข้ามไม่ได้ เดินไปเดินมาก็พอดีไปพบพรานคนหนึ่ง นายฟ้งจึงขอความกรุณาให้พาข้ามปาก นายพรานนั้นก็มีความสงสาร นำนายฟ้งส่งข้ามปากตามความปรารถนา เมื่อนายฟ้งข้ามปากได้แล้วก็ตั้งหน้าเดินต่อไปอีก 3 วัน คราวนี้

ได้ไปพบเมืองหนึ่งมีนามว่าเมืองพาราณสี ในเมืองนี้มีตระกูลที่มั่งคั่งสมบูรณ์ไปด้วยข้าวของ
 เงินทองมากมาย นายพังก์ก็เดินเข้าไปในหมู่บ้านเล็กบ้านน้อย ก็ไปพบช่างตัวหนึ่งเจ้าของ
 เขาปล่อยไว้ สมัยนั้นช่างพูดได้ นายพังก์จึงไปหาช่าง สนทนากับช่าง ฝ่ายช่างต่างสนทนาคด้วย
 พอช่างรู้เรื่องและความมุ่งหมายของนายพังก์ว่าจะหาที่พึ่งใด ๆ กว่าตัวนั้นจึงเอาแก้วดวงหนึ่ง
 ให้นายพังก์ นายพังก์ได้แก้วจากช่างก็ดีใจ ถามช่างว่า แก้วนี้มีประโยชน์อย่างไร ช่างก็บอก
 นายพังก์ว่า แก้วนี้มีประโยชน์มากจะนึกเอาสิ่งใดเป็นต้นว่าเงินทอง ข้าวของอะไรก็ได้ ช่างจึง
 บอกว่าคราวนี้แหละความประสงค์ของท่าน ที่ท่านอยากได้ที่พึ่งใด ๆ ก็จะมีพบจะเห็นและจะได้
 อยู่กับที่พึ่งใด ๆ นายพังก์เมื่อได้แก้วจากช่างก็มีความสุขความเจริญ มีข้าวของเงินทองตลอดถึง
 เหย้าเรือนที่พิศอาศัย ล้วนแล้ว แต่ใด ๆ และแน่นอนถาวรที่จะนำความก้าวหน้าไปสู่ความ
 เจริญทุกวัน การที่นายพังก์จะได้รับความสุขความเจริญก็เพราะประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอน
 ของบิดามารดาไม่เกียจคร้าน จึงได้ประสบความสุขความเจริญทุกประการ ครั้นต่อมานาย
 พังก์ได้ที่พึ่งอาศัยแน่นอนถาวรดีแล้วก็ตั้งหน้าทำมาหากินและปฏิบัติในกิจที่ควรทำ เป็นต้นว่า
 บิดามารดาได้เลิยงคนมา เวลาถึงแก่กรรมทำลายขันธก็ทำบุญกุศลส่งไปให้ นับว่านายพังก์เป็น
 คนที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของพ่อแม่สมตามคำของพ่อแม่ให้นามว่านายพังก์ คือพังก์พ่อแม่
 แล้วประพฤติตาม

เกียจคร้าน

มีชายคนหนึ่งเป็นคนเกียจคร้าน ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ตำบลแห่งหนึ่ง ตั้งแต่เกิดมาเห็นเดือนเห็นตะวัน ก็ไม่เคยได้ทำการงานอะไรเลย เพราะความเกียจคร้านของตน โดยเห็นว่าตัวไปทำการงานก็ได้รับความเหน็ดเหนื่อย ดากแดดกรำฝน อาบเหงื่อต่างน้ำก็ยังไม่ได้เงิน ลูไปเที่ยวขอรานเขามาเลี้ยงชีวิตไปวันหนึ่งๆ ไม่ได้ เมื่อขอเขามาได้แล้วก็ไม่ต้องเอามาเก็บรักษาไว้ให้ลำบาก และยังจะได้ไปเที่ยวตามหัวเมืองต่างๆ ด้วยเคยทำอย่างนี้เสมอมา จนได้มีชื่อว่า นายเกียจคร้าน

ต่อมาเมื่อเศรษฐกิจหนึ่ง ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้เคียงกันได้เคยเห็นนายเกียจคร้านไปเที่ยวขอรานเขาทุกวัน ๆ ก็รู้สึกไม่พอใจในเรื่องอาชีพของนายเกียจคร้าน ชายเศรษฐกิจไม่รู้จักแก้ไขอย่างไร จึงไปนั่งคิดนอนคิดเรื่องอาชีพของนายเกียจคร้านว่า จะให้นายเกียจคร้านเป็นคนประกอบอาชีพได้ ท่านเศรษฐกิจจึงไปนั่งสนทนากับท่านผู้เฒ่าว่า จะทำอย่างไรจึงจะให้นายเกียจคร้านเป็นคนทำงานได้ ผู้เฒ่าจึงตอบว่า ท่านเศรษฐกิจทำดังนี้เถิด ให้นายเศรษฐกิจไปบอกแนะนำให้เขาปลูกพริก เมื่อได้มีผลผลก็ให้นำมาขายให้เศรษฐกิจ และให้เศรษฐกิจรับซื้อถ่านไม้พริกเป็นจำนวนเล่มเกวียนอีก โดยคิดราคาสูงที่สุดให้ เมื่อได้สมดังคำพูดแล้ว ก็ให้นำมาส่งยังบ้านของเศรษฐกิจ เมื่อเศรษฐกิจรู้ดังนี้แล้ว ก็นำความมาเล่ากับนายเกียจคร้านว่าต่อไปนายเกียจคร้านอย่าไปเที่ยวขอรานเขามาเลี้ยงชีวิตเลย จงอุตส่าห์ประกอบการอาชีพดังนี้เถิด แล้วชายเศรษฐกิจก็เล่าความมาให้ฟัง นายเกียจคร้านก็รับจะทำตามคำของชายเศรษฐกิจที่บอก ต่อมานายเกียจคร้านก็มีมานะอดทนบากบั่นต่องานที่ทำจนสำเร็จ เมื่องานนั้นเกิดประโยชน์แก่นายเกียจคร้านขึ้น ก็ทำให้นายเกียจคร้านเป็นคนมีทรัพย์สินเงินทองขึ้นทีละเล็กละน้อย เมื่อนายเกียจคร้านเห็นประโยชน์ของงานก็เลยลืมอาชีพเก่าๆ ไปหมด ตั้งหน้าทำแต่งาน เงินทองก็ไหลมาเทมาจนนายเกียจคร้านกลายเป็นคนมหาเศรษฐี และได้เปลี่ยนชื่อว่า นายมั่งมี เพราะผลประโยชน์อันนั้นเอง ทำให้เขามั่งมี

ขโมยกับชายแก่

ในครั้งหนึ่งมีชายแก่คนหนึ่ง ความมั่งคั่งของชายแก่ผู้นี้ลือขจรทั่วไป จนทราบถึงหูของ ขโมยฉลาด ขโมยผู้นั้นจึงคิดจะขโมยเอาทรัพย์สินสมบัติของชายแก่มาเป็นของตนเองบ้าง ขณะที่ ชายแก่กำลังนั่งนับถุงเงินอยู่นั้น ขโมยก็ได้เข้าไปซ่อนตัวอยู่ที่มุมมืดในห้อง พอชายแก่ผู้นั้นออกจากห้องไป เพื่อเอาอะไรบางอย่าง ขโมยก็เอาถุงเงินสองถุงพาหนีไปได้ ส่วนเจ้าของนั้น เมื่อออกไปจากห้องแล้ว เมื่อกลับมารู้สึกแปลกใจมากที่เห็นถุงเงินขาดไป แต่ก็หาร่องรอย ขโมยไม่ได้ จะอย่างไรก็ตาม เช้าวันรุ่งขึ้นเขาเผอิญไปพบขโมยอยู่นอกบ้าน ชายที่เป็นขโมย นั้นแสดงกริยามีพิรุณ ถึงกับทำให้ชายแก่สงสัยว่าเป็นขโมยจริงๆ แต่อย่างไรก็ดี เขาก็หาอาจ พิสูจน์ได้ว่า ชายคนที่เป็นขโมยนั้นเป็นขโมยเงินเขาไป ดังนั้นชายแก่จึงนำความไปฟ้องตุลาการ เมื่อขโมยได้ทราบว่าตนถูกฟ้องดังนั้น ก็มีความตกใจมาก จึงไปขอคำแนะนำจากชายคนหนึ่ง ชายผู้นั้นเป็นผู้ฉลาด จึงพูดว่า จะต้องแบ่งเงินให้กับข้าพเจ้ากึ่งหนึ่งจึงจะช่วยให้ ขโมยนั้นก็ ตกลงทันที และชายผู้ที่จะช่วยขโมยนั้นพูดว่า ถ้าตุลาการถามด้วยประการต่างๆ ขอท่านจง พูดว่า อย่า และให้แต่งกายด้วยผ้าขี้ริ้ว ทาผมเผ้าหนวดเคราให้ยุ่งเหยิงเหมือนกับคนบ้า เมื่อ ใครถามอะไรก็ให้ตอบคำเดียวว่า อย่า เท่านั้นขโมยได้ทำตามคำแนะนำนั้นทุกประการ และ เมื่อตุลาการถามอะไร ขโมยนั้นตอบว่า อย่า อย่า ในที่สุดตุลาการโกรธขึ้นมา จึงสั่งให้ยก ฟ้องเสีย เป็นอันว่าขโมยกลับไปบ้านได้ด้วยความเป็นจริง วันรุ่งขึ้นชายคนที่แนะนำก็มาขอ ส่วนแบ่งเท่าที่ได้พูดกันไว้เมื่อขโมยถูกฟ้อง แต่คนที่ได้เป็นขโมยนั้นก็ไม่พูดด้วยประการใด นอกเสียจากพูดว่า อย่า อย่า เท่านั้น ชายฉลาดผู้นั้นรู้สึกเสียใจมาก ที่ตนได้ช่วยผู้คิดไว้ มิให้ได้รับโทษ ชายฉลาดก็กลับบ้านไปโดยหมดหวัง

ขรัวตาเถร

ในครั้งก่อนยังมีขรัวตาองค์หนึ่ง เป็นหมอดูแม่น ความอันนี้เลื่องลือไปถึงบ้านเศรษฐี ขรัวตาองค์นี้รู้เวทมนตร์ดี จึงใช้ให้คนไปนิมนต์มา เพื่อจะให้สุณฺณลูกของเศรษฐีซึ่งเป็นผีที่แก้ไม่คาถาศักดิ์สิทธิ์ไม่มีในตัว แต่มีความศักดิ์สิทธิ์ในใจ ขรัวตาจึงออกเดินทางออกจากวัด เดินมาพบชายคนหนึ่งนั่งกลิ้งคุมเกวียนขรัวตาก็จำเอาไว้ เดินต่อไปชายอีกคนหนึ่งนั่งขีดเขียนคันทนาก็จำเอาไว้เป็นข้อ 2 และเดินไปพบอีกคนหนึ่งตัดต้นหว้า แก้กจำเอาไว้เป็นข้อ 3 และในที่สุดเดินไปพบอีกคนหนึ่งนั่งผ่าฟืนเปื่อยก แล้วท่องจนจำใจ ครั้นถึงบ้านเศรษฐี ท่านเศรษฐีจึงบอกความประสงค์ว่า จะให้สุณฺณลูกของตน ลูกของเศรษฐีลูกมาหมอบอยู่ที่หน้าขรัวตา ขรัวตาจึงจัดแจงเอาแป้งบุณมาผสม และเริ่มคาถา นะโม 3 จบ พุทัง ธัมมัง สังฆัง 3 ครั้ง และกล่าวว่า เขากลิ้งคุมเกวียน เขียนคันทน ตัดต้นหว้า ผ่าฟืนเปื่อยก เพียงหาย พอครบ 3 หลูกของเศรษฐีก็ขึ้นขึ้นเฝ้าทูลเราละ ฝึจึงแตก คราวนี้ขรัวตาก็อธิษฐานว่า นันปะไร ฝึแตกแล้วเห็นไหม คราวนี้ก็เลื่องลือกันใหญ่ รุ่งเช้าเศรษฐีได้นิมนต์ขรัวตามาฉันอาหารที่บ้าน กำลังนั่งฉันอยู่นั้น เผอญวนครืนอยู่ ขรัวตาฉันทะแวกไถ่ขึ้นใหญ่ กลืนเข้าไปในคอ ติดคอ ขรัวตาก็อทัยกัฟเย็ด ทาหน้าตากัฟไปกัฟมา เศรษฐีจึงลุกเดินเข้าไปหา ขณะนั้นฟ้าผ่าเปรี้ยงลงมาที่เศรษฐีนั่ง กระตุกเปิดที่ติดคออยู่เลยหลุดเข้าไปในท้อง ขรัวตาตกใจจึงว่า นันปะไร พยักหน้าให้เข้ามา ไม่ค่อยจะมาใหม่ฟ้าผ่าตาย

บอไปที

มีชายคนหนึ่งชื่อเจ้าปลิ้น เจ้าปลิ้นคนนี้มีไหวพริบดี แต่มีนิสัยเห็นแก่ได้ ส่วนตัวชอบเป็นพ่อค้าโคกระบือเที่ยวไปขายต่างท้องที่ วันหนึ่งเจ้าปลิ้นไปเที่ยวขายโคกระบือต่างท้องที่ ขายโคกระบือหมดแล้วได้เงินก็ใส่ได้คาดเอว สมัยก่อนเขาใช้เงินบาทต้องเย็บได้คาดเอว ในระหว่างเดินทางกลับนั้นต้องผ่านป่าเสือหมีข้าง การเดินทางมานั้นต้องนอนค้างคืนก่อนจะนอนก็สุ่มไฟสว่าง ฤดูนั้นเป็นฤดูหนาว ฝ่ายเจ้าหมีตัวหนึ่งเป็นสัตว์ป่าที่ดุ เมื่อเห็นแสงไฟก็แอบมาเพื่อจะผิงเพราะหนาว ก็พบเจ้าปลิ้น ๆ คอยระวังตัวไม่กล้านอนหลับเพราะกลัวสัตว์ร้าย เจ้าหมีเห็นเจ้าปลิ้นก็เดินเข้ามาทักทายจะกัดเจ้าปลิ้น ฝ่ายเจ้าปลิ้นเห็นหมีก็หลบไปบังกกไม้ หมีกับเจ้าปลิ้นก็หันหลบกันที่กกไม้ หมีไล่เจ้าปลิ้นเท่าใด เจ้าปลิ้นก็หลบทำอะไรไม่ได้ หมีชักอ่อนใจก็เอามืออ้อมต้นไม้วางจับเจ้าปลิ้น เจ้าปลิ้นได้โอกาสก็คว้ามือหมีทั้งสองมือ หมีกับเจ้าปลิ้นก็ผันที่กกไม้ขึ้น คืนหนึ่งจนแจ้งได้เงินเจ้าปลิ้นขาด เงินร่วงหล่นอยู่ตามกกไม้ก็เลื่อนกลาดไปรอบกกไม้

พอแจ้งสายเวลาประมาณ 2 โมงเช้า มีชายคนหนึ่งเดินสวนทางมา เห็นนายปลิ้นกับหมีกำลังผันกันอยู่บังกกไม้ ชายคนนั้นก็ถามว่า นั่นทำอะไรกันกับหมีเล่า เวลานั้นนายปลิ้นจวนหมดกำลัง แต่จะวางมือไม่ได้ พอชายคนนั้นทักก็เงยไปพบเห็นชายเดินมาพอดีโอกาสก็บอกให้ชายคนนั้นว่า แกลยอยากได้เงินบ้างไหมเล่า เงินที่ไหนกัน แกลมานี้ซื้ฉันทจับหมีผันเอาเงินจวนจะพอแล้ว ถ้าแกไม่เอาข้าจะปล่อยหมีไป ชายคนนั้นแลเห็นเงินเลื่อนกลาดตามกกไม้มากมายก็เลยบอกว่าแกอย่ารีบปล่อย ข้าจะผันเอาบ้าง ชายคนนั้นก็หยักรั้งคว้ามือหมีผันให้นายปลิ้นเก็บเงินจนหมด เมื่อนายปลิ้นเก็บเงินหมดแล้ว ก็เลยสั่งชายคนนั้นว่า แกผันเรื่อยไปเถิด ข้าจะไปก่อนละ ชายคนนั้นก็ต้องผันกับหมีอยู่ตรงต้นไม้นั้นเรื่อยไป

คนจน

มีชายคนหนึ่งเป็นคนยากจนเบื่อใจ ไร้ญาติพี่น้อง อยู่กระท่อมน้อย ๆ แต่ลำพังคนเดียว การหาเลี้ยงชีพขอทานหาเข้ากินค่า อยู่มาวันหนึ่งนั่งคิดนอนตรองอยู่คนเดียว อยากจะมีเงินทองอย่างคนทั้งหลายบ้าง จึงอยากจะไปหาหมอดู พอถึงบ้านหมอดู ก็บอกหมอดูว่า ฉันจะมาให้คุณหมอดูโชคดูลากสักหน่อย ฉันจะมีโชคมีลาภอะไรเกิดขึ้นบ้าง หมอดูก็จับกระดาน ดินสอถามวันเดือนปีเกิดแล้วตั้งต้นลงเลข เรียบร้อยดีแล้ว ก็ทักชายคนนั้นว่า แก่จนแล้วยังแต่จะจันท่าไหน ชายคนนั้นจึงย้อนถามหมอดูต่อไปว่า เอ๊ะ จัน หมายความว่าอย่างไร หมอดูก็ตอบชายคนนั้นว่า จัน หมายความว่า ยิ่งกว่าจนเสียอีก เมื่อหมอดูทักทายให้เรียบร้อย แล้วคนนั้นก็ลาหมอดูกลับบ้าน ชายคนนั้นเมื่อทราบว่หมอดูทักทายเช่นนั้นก็นั่งคิดนอนตรอง อยู่แต่ผู้เดียวว่า เอ หมอทำไมจึงทักทายเราเช่นนั้นขอ เจ้าหมอดูนี้คิดไปคิดมาก็คู่กับหมอเดา นั้นแหละ

อยู่มาวันหนึ่งชายคนนั้นนั่งคิดไปคิดมา เอ วันนี้เราออกไปเที่ยวป่า เห็นจะได้อาหาร อย่างดี ๆ มากินเป็นแน่ที่เดียวคิดแล้วก็คว้าได้มีดพร้าได้ 1 เล่ม นุ่งผ้าหยักเรียงลงเรือนเข้าป่า ไปถึงลำธารแห่งหนึ่ง เผอิญไปพบกระต่ายวิ่งผ่านหน้ามาก็เลยเหยียดด้วยมีดพร้าได้เล่มนั้น มีดพร้าได้ก็ตกน้ำหายไป ชายคนนั้นก็บ่นพึมพำอยู่แต่ผู้เดียว เอ มีดพร้าได้ของสำคัญของเราก็ตกน้ำไปแล้ว ยังแต่ผ้าถุงติดตัวอยู่ผืนเดียวเท่านั้น ว่าแล้วก็เดินต่อไป ไปพบพังพอนตัวหนึ่งวิ่งเข้าไปในโพรงไม้ ชายคนนั้นก็แก้ผ้าถุงอุดโพรงนั้นไว้ เพื่อมิให้พังพอนวิ่งออก แล้วก็เอากิ่งไม้ ยัดเข้าไปในโพรงไม้นั้น แล้วก็เอาไม้ขีดไฟจุด ไฟนั้นก็เลยลุกลามไปติดผ้าถุงผืนนั้นไหม้หมดทั้งผืน ชายคนนั้นก็เลยยืนตะลึงอยู่แต่ผู้เดียว แล้วก็เดินก้มหน้าบ่นพึมพำมาตามทางกลับบ้านบอกแต่ผู้กระยาว่าเราไม่มีวาสนาเลยหนอ อยากจะมีกับเขาบ้างก็เลยมาจนเสียจริงๆ เอ หมอดูนี้ก็ทักทายแม่นจริง ๆ หนอ

คนตรงกับคนคด

มีนิทานเก่าเล่ากันสืบมาว่า ในแคว้นแห่งหนึ่งมีกะทาศายอยู่ร่วมกัน 4 คนเป็นสหายรักใคร่กันอย่างสนิทสนม แต่คนในจำนวน 5 คนนี้เป็นคนตรงอยู่คนหนึ่ง เป็นคนใจคอคดอยู่ 4 คน ส่วนคนตรงจะเดินทางไปไหนแล้วทำให้เพื่อนเหล่านั้นระอาเพราะทางจะรกอย่างใดก็พยายามตรงไปไม่อ้อม ส่วนอีก 4 คนนั้นก็พยายามหลีกเลี่ยงทางที่คดเดิน ก็พากันเดินไปถึงคลองใหญ่แห่งหนึ่งขวางหน้า เพื่อนเหล่านั้นพยายามตักเตือนสักเท่าใดก็ไม่ฟัง ขึ้นจะข้ามน้ำให้จงได้ เพราะถือว่าตรง ส่วนนอกนั้นก็ชี้แจงว่ามีสะพานอยู่ไม่ไกลควรอ้อมไป ส่วนคนตรงไม่ยอมก็ว่าอย่าข้ามไป ว่ายากกว่าจะถึงฝั่งได้ทำให้เหนื่อยอ่อนเปลี้ยมากเพื่อนไปถึงก็พูดเยาะเย้ยต่างนานา ว่าคนตรงย่อมได้รับโทษอย่างนี้สิเราไม่ได้ ส่วนคนตรงก็ไม่กลับความตั้งใจแต่ประการใด คงปฏิบัติตามเดิม ทำให้เพื่อน 4 คนคิดแกล้งให้เพื่อนคนตรงนั้นตายจึงพาคนตรงไปที่ต้นตาลแห่งหนึ่ง ต้นตาลต้นนี้เป็นต้นตาลที่ใหญ่และสูงมาก พวกคนคดก็อ้อมไป คนตรงก็พยายามไต่ข้ามต้นตาลให้จงได้ พอไต่ขึ้นไปถึงยอดแล้วก็จะกระโดดตามพวกนั้น ส่วนเพื่อน 4 คนเลเห็นเข้าให้มีใจนึกสมเพชจึงร้องบอกเพื่อนคนตรงว่า ท่านอย่ารีบโดดลงมาเลยจะตายเสียเปล่า รอเราจะรับท่านให้พ้นอันตราย แล้วพวก 4 คนก็เอาผ้าผูกคอแล้วยืนทำเป็นหลัก 4 เล้า ให้เจ้าคนตรงโดดลงมาในเปลหมายจะช่วยชีวิต พอเสร็จแล้วก็ร้องบอกคนตรงให้โดดลงมาในเปล เจ้าคนตรงก็โดดลงมาตามคำบอก การโดดจากที่สูงนั้นย่อมมีความแรงมาก ทำให้พวก 4 คนนั้นศีรษะชนกันแตกตาย คงเหลืออยู่แต่คนตรงเท่านั้น

คนมักได้

มีสองคนผิวเมื่อยเป็นคนมักได้ วันหนึ่งสองคนผิวเมื่อยลงเรือไปหาปลากับเพื่อนบ้านหลายลำด้วยกัน ต่างคนต่างมีแหด้วยกันทุกลำ แล้วเหวี่ยงแหไปในน้ำพร้อมด้วยกันทุกคน ส่วนแหของสองคนผิวเมื่อยนั้นไปรวบเอาจระเข้เข้าไว้ สองคนผิวเมื่อยเข้าใจว่าแหของตนงมเอาเรือของใครมาจมอยู่ในน้ำ จึงกระซิบกะเมื่อยอย่างเบาๆว่าอย่าพูดไป เราได้เรือลำหนึ่งแล้ว ก็ช่วยกันดำใหญ่ ครั้นดำไปแล้วก็ไม่ขึ้นมา พวกเพื่อนถามว่าปลาอะไรสองคนผิวเมื่อยก็ยังไม่บอก รับดำใหญ่ เพื่อนจึงถามอีกว่า ปลาอะไรกันแน่ เขาจึงได้บอกขึ้นมาด้วยวาทะยาบาย ๆ ว่า ได้เรือของกูลาหนึ่ง แล้วเขาก็ดำลงไปอีก ไปจับเอาคางจระเข้เข้าใจว่าหัวเรือ โดยไม่รู้ว่าจะเข้าพอเล็กตื่นเหตลบไป แล้วก็จับคางจระเข้ข้างไปอย่างแรง โดยไม่คิดว่าจระเข้พอจระเข้เห็นสองคนผิวเมื่อยตลบตีแพและข้างคางของมัน จระเข้ก็พลิกตัว เมื่อจระเข้พลิกตัวสองคนผิวเมื่อยจึงได้รู้ว่าเป็นจระเข้ สองคนผิวเมื่อยจึงรีบหนีขึ้นจากน้ำ พอไพล่หัวขึ้นมาพ้นน้ำเพื่อนเรือจึงถามว่าเป็นอะไรกันแน่ สองคนผิวเมื่อยไม่ตอบรีบขึ้นเรืออย่างกลัวความตาย พอสองคนผิวเมื่อยขึ้นเรือได้แล้วตัวสั่นขวัญหาย และเพื่อนเรือจึงถามไปอีกว่าอะไร สองคนผิวเมื่อยจึงตอบว่าจระเข้ พุดกับเพื่อนเรือ และเพื่อนเรือได้ยืนยันเสียงสั้นเบา ๆ แพบลันแรง

คนหูหนวก

มีครอบครัวหนึ่งเป็นชาวนา อยู่ในตำบลหนึ่ง หัวหน้าตระกูลนั้นเป็นชายชื่อนายไสตร์ จิตสาตร์ ภรรยาชื่อนางจิตต์ จิตสาตร์ บุตรสาวชื่อนางคล้อยใจ จิตสาตร์ เป็นคนหูหนวกด้วยกัน ทั้งสามคน ประกอบอาชีพทางทำนามาช้านานด้วยความสุจริต จนกระทั่งคล้อยใจเติบโต ขึ้นเป็นสาว จึงได้แต่งงานกับชายคนหนึ่งชื่อนายแก้ว ว่องไว เป็นคนชาวนาเช่นเดียวกัน คล้อยใจจึงไปอยู่กับสามีของตนด้วยความสุข แต่นายแก้ว ว่องไว ก็เป็นคนหูหนวกเหมือนกัน ต่อมานายไสตร์ จิตสาตร์ เห็นว่าใกล้ถึงหน้าทานาแล้ว ก็ซื้อกระบือหนึ่งตัวแล้วออกไปไถนา ทุก ๆ วัน ส่วนนางจิตต์ จิตสาตร์ผู้ภรรยา เมื่อได้เวลาก็นำข้าวไปส่งสามีทุกวัน อยู่มาวันหนึ่ง ได้ให้คล้อยใจบุตรสาวมาเฝ้าบ้านตนไว้ด้วย เพื่อจะไปส่งข้าวสามี ในวันนั้นเองมีชาย เดินทางมาทางนั้นคนหนึ่งชื่อนายบุญมา นายบุญมาหวังจะไปเยี่ยมญาติของตนในตำบลแห่งหนึ่ง แต่ ยังไม่รู้จักบ้านญาติ จึงได้เข้าไปถามนายไสตร์ซึ่งกำลังไถนาอยู่ว่า ลุง ทางไปบ้านญาติของ จันนั้นไปทางไหน นายไสตร์ตอบว่า กระบือของจันเพิ่งซื้อมานะ จันไม่ขายของจันหรอก นายบุญมา รู้ว่าถามไม่ได้เรื่องแล้ว ก็เดินเลยไป ส่วนนางจิตต์ภรรยาเมื่อจัดแจงหุงต้มเสร็จแล้ว ก็นำ ไปส่งสามีที่ท้องนา นายไสตร์เมื่อเห็นภรรยา มา จึงกล่าวว่านี่นะแม่จิตต์ เมื่อไหร่ใครมันมาถาม ซื้อกระบือเราได้ จันจึงบอกว่าจันไม่ขายหรอก

เมื่อนางจิตต์เห็นสามีหยุดไถนา หันมาพูดกับตัวก็เข้าใจว่า นายไสตร์สามีดูใน เรื่องมาส่งข้าวสายไป นางจิตต์จึงกล่าวว่า จันก็มาแต่เช้าเหมือนทุกวันนี้ละ ไม่ได้มาสาย หรือ นายไสตร์เห็นภรรยาพูดด้วยก็เข้าใจว่าภรรยาคงจะถามเรื่องที่ตนบอก จึงกล่าว ต่อไปว่าจันก็บอกกับมันแล้วว่าไม่ขาย มันก็ถามอีก จันก็เลยดุให้ว่า อุ๊ยะ บอกว่าไม่ขาย จะมาถามเอาอะไรกันล่ะ นางจิตต์ภรรยาเมื่อเห็นสามีพูดอีก ก็เข้าใจว่าคุดัว จึงทิ้งไถรถ ทั้งคันจึงกล่าวว่า จันก็มาส่งแต่เช้านี้ละ จะมาดุจันไม่ได้

นางจิตต์โกรธเต็มที จึงกระแทกกระบือวางไว้แล้วก็เดินกลับบ้าน เมื่อไปถึงบ้านจึง กล่าวกับนางคล้อยใจบุตรสาวว่า แม่ไปส่งข้าวพ่อเจ้า เขากลับคุดัวว่าไปส่งข้าวเขาสาย ไป คล้อยใจเมื่อได้ยินแม่พูดดังนั้นก็เข้าใจว่า แม่หาว่าตัวลักของ ๆ แม่จึงกล่าวว่า จันอยู่ บ้านนี้ละ จันไม่ได้ลักของแม่ คล้อยใจพูดเท่านั้นแล้วก็โกรธเดินกลับบ้านของตน ในเวลานั้น

นายแก้ว ว่องไว สามีกลับจากกิจธุระพอดี คล้อยใจจึงกล่าวกับสามีว่า ฉันไปเฝ้าบ้านให้แม่เขา
 เขาหาว่าฉันลักของ ๆ เขา ว่าฉันใหญ่ทีเดียวนายแก้วเห็นภรรยาพูดก็เข้าใจว่า
 ภรรยาหาว่าตัวไปเที่ยวคบชู้สาวกับคนอื่น จึงกล่าวขึ้นมาว่า ฉันก็อยู่บ้านนี่นะ ไม่ได้ไปเป็น
 ชู้กับใครนี่ จะมาว่าฉันไม่ได้หรือ นายแก้ว โกรธภรรยามากที่หาว่าตัวไปเที่ยวสาวอื่น
 เลยลงจากบ้านไป

ความคิดของสุนัข

ในกาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีพระภิกษุผู้ครองศีลองค์หนึ่งกับสุนัขตัวหนึ่ง พระภิกษุองค์นั้นเป็นผู้ที่สำเร็จแล้วก็ได้ คือท่านมีวาจาสิทธิ์ พุทธอะไรก็เป็นอันนั้นตามความปรารถนา ท่านได้เลี้ยงสุนัขไว้ตัวหนึ่ง ท่านรักใคร่สุนัขตัวนั้นมากอยากจะให้สุนัขได้มีความสุข วันหนึ่งท่านจึงเรียกสุนัขตัวนั้นมาถามว่า เจ้าอยากจะให้ตัวของเจ้าเป็นอะไร เมื่อต้องการเป็นอะไรจงบอกข้าฯ จะประสิทธิ์ประสาทให้เป็นทุกอย่างตามความประสงค์ ส่วนสุนัขได้ฟังดังนั้นก็นิ่งคิดว่าตนจะเป็นอะไรดีจึงจะมีอำนาจอันยิ่งใหญ่เหนือสิ่งใดทั้งหลาย เมื่อนิ่งได้แล้วจึงบอกแก่พระภิกษุผู้มีความปรารถนาดีของตนว่า ข้าแต่ท่านผู้ทรงความกรุณาอันดีต่อสัตว์ที่ท่านรัก ข้าอยากจะเป็นพระอาทิตย์ สุนัขก็ได้เป็นพระอาทิตย์ตามความต้องการ ด้วยท่านประสิทธิ์ประสาทด้วยวาจาสิทธิ์ของท่าน เมื่อเป็นพระอาทิตย์แล้วก็เปล่งรัศมีทำให้มนุษย์พืชสัตว์ได้รับความลำบาก เนื่องจากความร้อนแรงของดวงอาทิตย์จนถึงกับน้ำในแม่น้ำลำคลองต่างแห้งหมด มนุษย์สัตว์พืชล้มตายเป็นอันมาก พระภิกษุเห็นว่าสุนัขใช้อำนาจแรงกล้าทารุณเกินหน้าที่ของตน ท่านจึงประกาศวาจาสิทธิ์ให้เมฆไปรับแสงพระอาทิตย์ไว้ พระอาทิตย์สุนัขนั้นพยายามเปล่งรัศมีสักเพียงใดก็สุดความสามารถ เมฆปิดบังสนิทหมด สุนัขจึงมาหาพระภิกษุบอกความประสงค์ของตนว่าเป็นพระอาทิตย์ไม่ได้ หมดอำนาจรัศมีของตนด้วยอำนาจเมฆ ฉะนั้นข้าอยากเป็นเมฆ พระภิกษุก็ประกาศวาจาสิทธิ์ให้สุนัขเป็นเมฆตามความประสงค์ พอสุนัขได้เป็นเมฆก็บังแสงอาทิตย์ไม่ยอมให้พระอาทิตย์ส่องแสงมาเยี่ยมพื้นโลกได้ จึงกลายเป็นกลางคืนตลอดกาลทำให้ความลำบากให้แก่มนุษย์สัตว์อีก พระภิกษุจึงให้วาจาสิทธิ์ให้ลมไปพัดพาเอาเมฆไปเสียที่อื่น สุนัขซึ่งเป็นเมฆจึงคิดว่าตนไม่มีอำนาจเหนือลมได้ จึงคิดว่าตนควรจะเป็นลมอีกตามความทะเยอทะยานของสุนัข พอได้เป็นลมก็พัดเอาต้นไม้บ้านเรือนพังทลายพินาศหมด พระภิกษุเห็นว่าสุนัขทำลายความสุขของโลกด้วยอำนาจโหดร้ายขาดเมตตากรุณา จึงบอกให้ลมซึ่งสุนัขสถิตอยู่นั้นพัดหวับลวกกลางทุ่งนาให้หมดสิ้น ลมซึ่งสุนัขเป็นอยู่นั้นพยายามพัดสักเท่าใดก็หาสามารถเอาบลวกไปได้ไม่ ในที่สุดก็แพ้อำนาจบลวก สุนัขซึ่งกำลังเป็นลมอยู่นั้นคิดอยากจะเป็นหวับลวก พระภิกษุก็ยอม ตอนนั้นค้อยยังชั่วหน่อย มนุษย์สัตว์พืชไม่ค่อยได้รับความลำบาก รู้ว่าอยู่ร่มเย็นเป็นสุขตามปกติหน่อย พอถึงฤดูฝนควายวัวและสัตว์อื่น ๆ ไปนอนหนองน้ำตามคลองทุ่งนาและเที่ยวไปขวิดหวับลวกพังทลายหมดด้วยความคะนองของควายวัว เป็นอันว่าหวับลวกซึ่งสุนัขเป็นอยู่นั้นพ่ายแพ้อำนาจมหาศาล

ของควายอีกตัวที่เป็นมา สุนัขจึงไปขอความกรุณาจากพระภิกษุเป็นควายบ้าง เมื่อสุนัขเป็นควาย แล้วถืออำนาจของตัวอีกเที่ยว ไล่ขวิดควายน้อยและมนุษย์ล้มตาย เสียตายเป็นอันมาก พระภิกษุ เห็นถ้าคงจะไม่ได้การอีก จึงให้พวกชาวบ้านพากันเอา เชือกทำด้วยหนังสัตว์ไปมัดควายสุนัข ควายสุนัขใช้อำนาจที่จะให้ เชือกหนังนั้นขาด ผลที่สุดก็ไม่ขาดต้องยอม กลับมาอ่อนน้อมขอ พระภิกษุเป็น เชือกหนัง พระภิกษุก็ให้เป็น เชือกหนังอีก คราวนี้เขาเอา เชือกหนังไปมัดควายใน ฤดูฝน เชือกหนังสุนัขก็เน่าเหม็น พวกสุนัขอื่นได้กลิ่น ของ เชือกหนังก็พากันกัดกินทำให้ เชือก หนังใช้อะไร ไม่ได้ พระภิกษุเห็นดังนั้นจึง เรียกสุนัขใจดีว่านั้นมาถามว่าต้องการเป็นอะไรอีก สุนัขหมดปัญญาถึง เป็นอะไรก็ไม่มีอำนาจสมาธิและนึกถึงตัวขึ้นมาได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นอะไร ให้อำนาจใหญ่โตมีอำนาจวาสนาใด ๆ แต่ใช้สิทธิ์อำนาจเกินหน้าที่หรือโตกว่าฐานะตระกูลของตน ไม่ได้ เมื่อคิดได้ว่าเรานี้ทะเยอทะยานมากลิมตัวว่าเป็นสุนัขไปจึงหลงระเรีงไปในอนิจจารามณ์ ไปพักหนึ่ง จึงกลับมา เป็นสุนัขตามสัญชาติเดิมของตน

เรื่องความฝัน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว เมื่อโลกของเราได้มีสัตว์และมนุษย์เกิดขึ้นใหม่ ๆ มนุษย์เรายังหว่าดเถาและไถเขามากที่สุด ขณะนั้นสัตว์ต่าง ๆ ก็พูดได้และเข้าใจภาษาทั้งหมด มนุษย์กับสัตว์ก็พูดกันรู้เรื่องดี ในสมัยนั้นถือกันว่าความฝันเป็นความจริงทุกอย่าง เช่นฝันว่าได้เงินได้ทอง ก็ได้เงินได้ทอง ฝันว่าตาย ก็ตาย ไม่ว่าจะฝันว่าอะไรก็ตาม ต้องเป็นไปตามความฝันนั้น ๆ ดังมีเรื่อง ๆ หนึ่ง คือ

ครั้งนั้นยังมีเสือโคร่งตัวหนึ่งนอนหลับอยู่ เผอิญคืนนั้นฝันว่าได้กินช้างเป็นอาหาร พอตื่นขึ้นมันก็ตั้งใจที่จะได้กินช้าง พอรุ่งเช้ามันจึงเที่ยวเดินไปในป่า และได้พบช้างตัวหนึ่งเข้าจริงๆ เสือโคร่งจึงพูดว่า เมื่อคืนนี้เราฝันว่า ได้กินท่านเป็นอาหาร นี่เราก็พบแล้ว เราจะต้องกินท่านเสีย พอช้างได้ฟังเช่นนั้นก็ตกใจกลัวจนตัวสั่น และพูดขึ้นว่า ท่านอย่าเพิ่งกินเราเลย นึกว่าสงสารเราเกิด ต่อนี้ไปเราจะยอมเป็นข้ารับใช้ท่านทุกอย่างจนกว่าจะตาย เสือไม่ยอม จึงพูดว่า ไม่ได้ ไม่ได้ เราต้องกินท่านเดี๋ยวนี้ ช้างสนใจไม่รู้จะทำอย่างไร จึงอ่อนวอนเสือน่า เมื่อท่านจะกินเราจริงๆเราก็กยอม ไหนๆเราก็ไม่รอดตายแล้ว แต่จะขอพักไปอีกสัก 7 วัน ท่านจึงค่อยกินเรา เสือได้ยินช้างพูดดังนั้นก็สงสาร จึงยอมตกลงตามคำขอของช้าง

ฝ่ายช้างเมื่อรอดตายจากวันนั้นไปได้ ก็เดินร้องไห้เรื่อยไปในป่าโดยไม่มีจุดหมายปลายทาง จนที่สุดไปพบกษัตริย์นกยูงตัวหนึ่ง นกยูงจึงถามว่า มีความทุกข์ร้อนอะไรหรือ ถึงได้ร้องไห้มาเช่นนี้ ลองเล่าให้ฟังจนตลอด นกยูงจึงบอกว่า เอาเกิดไม่เป็นไร เรายังจะช่วยเหลือท่านให้รอดพ้นจากความตาย ช้างได้ยินคำพูดของนกยูงก็ดีใจขึ้นบ้าง ที่ตนจะมีหวังรอดตายได้บ้าง

วันนั้นนกยูงก็พาช้างไปเฝ้าพระอินทร์ด้วยกัน และได้ถามพระอินทร์ว่า มีเสือโคร่งตัวหนึ่งฝันว่า ได้กินช้างเป็นอาหาร เดียวนี้ช้างก็ได้รับความลำบากจะทำอย่างไรดีจึงจะให้ช้างรอดจากความตายได้ พระอินทร์จึงตอบว่า เมื่อเขาฝันอย่างที่ว่าละก็ให้เขากินเสียซี พอนกยูงทราบเรื่องเช่นนั้นก็หมดหวัง จึงแกล้งทำเป็นเคลิ้มหลับไปในคืนหนึ่ง พอตกใจตื่นขึ้นมา ก็บอกพระอินทร์ว่า เมื่อคืนข้าพเจ้าหลับไปหน่อยหนึ่งฝันว่า ได้เมียของพระอินทร์มาเป็นเมีย ดังนั้นข้าพเจ้าต้องเอาเมียของพระอินทร์มาเป็นเมียเดี๋ยวนี้ พระอินทร์ได้ฟังนกยูงพูดเช่นนั้นก็ตกใจ เห็นว่าจะไม่ได้เรื่อง ถ้าขึ้นปล่อยไว้จะต้องเกิดยุ่งยากมากขึ้นทุกที จึงบอกกับนกยูงว่า

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นไป เรื่องความฝันจะเอาเป็นความจริงหรือเป็นแก่นสารไม่ได้ เพราะมันเป็นของเหลวไหลทั้งสิ้น นกยูงจึงบอกกับช้างว่า ท่านรอดจากความตายแล้ว ช้างได้ยินดังนั้นก็ดีใจและรู้สึกขอบคุณนกยูงมากที่ทำให้ตนรอดพ้นจากความตาย ตกลงในคราวนั้นช้างก็รอดพ้นจากความตายไปได้

ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด

สมัยหนึ่งเมื่อพันปีล่วงมาแล้ว มีกระต่ายคนหนึ่งได้เข้าบรรพชาในพระพุทธศาสนา ในสำนักอาจารย์แห่งหนึ่ง เพื่อต้องการเรียนวิชาทุกอย่าง

กระต่ายผู้นั้น เมื่อได้ร่ำเรียนวิชาแล้วก็เขียนใส่ใบลานไว้ โดยมีต้องท่องบ่นจดจำให้ขึ้นใจแต่ประการใด เรียนไปก็เขียนไป นานวันมากเข้าก็เขียนมากเข้า จนใบลานที่เขียนวิชาไว้นั้นเต็มห้องกุฏิไปหมด

ครั้นบวชมาได้นานพอสมควร ก็ได้ลาสิกขาบท เพื่อกลับไปประกอบอาชีพทางคหฬัตถ์ของตน กระต่ายผู้นั้นได้ไปบ้านและได้นำเกวียนของเขากลับมาซึ่งสำนักอาจารย์ เพื่อขนเอาตำราที่เขาเรียนและได้จดไว้ได้ถึง 3 เล่มเกวียน จึงหมดตำราที่เขาได้เรียนและเขียนเอาไว้ เมื่อเขาได้บรรทุกเอาตำรานั้นใส่เกวียนเรียบร้อยแล้ว ก็ออกเดินทางเพื่อกลับไปบ้าน กระต่ายผู้นั้นเดินทางได้ครึ่งวัน มาถึงบ่อน้ำแห่งหนึ่ง ก็บังเอิญพบสาวงามผู้หนึ่งกำลังตักน้ำ เมื่อกระต่ายผู้นั้นเห็นเข้าก็มีใจรักใคร่ อยากจะได้ไว้เป็นภรรยา แต่มานึกถึงคาถาบทหนึ่งที่อาจารย์ให้ไว้เพื่อใช้ในทางผู้หญิง แต่กระต่ายผู้นั้นไม่ได้ท่องบ่นให้ขึ้นใจไว้ คงอยู่ในตำราใบลานที่เขาจดเอาไว้เมื่อเรียนอยู่ กระต่ายผู้นั้นจึงได้ค้นหาคาถาที่เขียนไว้ในใบลานในเล่มเกวียนที่ขนมา ค้นไป ค้นไปเท่าใดก็หาพบไม่ เพราะตำรานั้นมากต่อมากด้วยกัน เมื่อหาไม่พบก็คิดระอาใจ พยายามค้นหา แต่กระต่ายผู้นั้นไม่หมดมานะที่จะต้องการหญิงนั้นเป็นภรรยา จึงลงจากเกวียนเดินไปหาผู้หญิงสาว พูดยอขี้อ้อนมาตักน้ำให้วัวที่ลากเกวียนกิน แต่อันที่จริงกระต่ายผู้นั้นหาอุบายเพื่อจะพูดจาเกี้ยวพาราสีมากกว่า แต่หญิงสาวนั้นก็รู้เท่าในอุบายนั้นจึงอยากจะใคร่ลองวิชาที่กระต่ายผู้นั้นเรียนมา จึงบอกให้กระต่ายผู้นั้นไปหยิบครุเอาเอง พอกระต่ายเดินไปที่บ่อน้ำ หญิงสาวก็เดินตามมาข้างหลัง พอเห็นกระต่ายเปลือยตัว หญิงสาวจึงผลักกระต่ายตกลงในบ่อน้ำ บ่อน้ำลึกมาก กระต่ายผู้นั้นจะเป็นปาย ลึกเท่าใดก็ขึ้นไม่ได้ เมื่อหมดหนทางที่จะขึ้นได้แล้วก็ได้แต่ยืนดูหญิงสาวนั้นอยู่ ครั้นจะออกไปให้หญิงสาวช่วยตนหรือก็นึกเลลายใจ เพราะวิชาที่เรียนมานั้นมากมาย หญิงสาวเห็น

กระต่ายมองดูตนเฉยอยู่เช่นนั้น จึงพูดขึ้นว่า ไหนท่านคุยว่าวิชาที่เรียนมามากตั้ง 2 - 3 เล่มเกวียน ท่านจงทดลองวิชาที่เรียนมาให้ขึ้นจากบ่อให้เราดูซิ กระต่ายนั้นก็จนปัญญาพูดว่า วิชาที่ฉันเรียนมาในเรื่องจะขึ้นจากบ่อไม่มี เมื่อหมดหนทางแล้ว กระต่ายจึงอ้อนวอนขอให้หญิงสาวนั้นช่วยตนขึ้นจากบ่อ หญิงสาวนั้นจึงว่า เอาเถอะเมื่อท่านจนปัญญาขึ้นมาจากบ่อไม่ได้แล้วเราก็จะช่วยเหลือ ฝ่ายชาวบ้านใกล้เคียงได้ฟังหญิงสาวร้องเอะอะไววายเช่นนั้น สำคัญว่าเกิดเหตุร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นกับหญิงสาว จึงฉวยไม้พลองกระบองสั้นวิ่งตรงมาที่บ่อ ครั้นมาถึงกันแล้วจึงถามหญิงสาวว่า มีเหตุอะไรเกิดขึ้น หญิงสาวก็ตอบว่า ไม่มีเหตุร้ายอะไรสำคัญนักหรอกท่านร้องเนื่องจากฉันทกใจมากเกินไปที่เห็นกระต่ายผู้นั้นตกลงไปในบ่อเพื่อร้องขอให้พวกท่านช่วยให้กระต่ายผู้นั้นขึ้นจากบ่อด้วย พวกที่มาก็ช่วยกันเอากะต่ายผู้นั้นขึ้นจากบ่อได้สำเร็จ

เมื่อกระต่ายได้ขึ้นมาจากบ่อแล้ว ก็ให้เฝ้าละอายใจแก่หญิงสาวเป็นอันมาก จึงได้ลาหญิงสาวมาเกวียนกลับบ้านของตน ครั้นมาถึงบ้านก็ขนตำราที่เรียนขึ้นเก็บไว้บนเรือนเรียบร้อย แล้ว ก็มานั่งคิดว่า วิชาเราก็เรียนมามากต่อมาก แต่มาสู่ความคิดของผู้หญิงก็ไม่ได้จึงบารอกแก่ตัวเองว่า อย่าเลยเราจะต้องไปเรียนวิชาเพิ่มเติมให้มากขึ้นกว่านี้อีก เมื่อคิดดังนั้นแล้ว เขาก็รีบเดินทางไปหาฤๅษีเพื่อขอเรียนวิชาเพิ่มเติม ครั้นเมื่อเขาไปถึงอาศรมของฤๅษีจึงเข้าไปหาความเคารพและแจ้งว่าจะมาขอเรียนวิชาต่อฤๅษี ท่านฤๅษีจึงบอกกับกระต่ายว่า ฉันยังมีวิชาไม่ดีพอ ยังมีผู้มีความดีดีกว่าฉันอีก ท่านผู้นั้นคือพระอาทิตย์ กระต่ายจึงได้ขอเรียนวิชาหะจากฤๅษีเพื่อจะขึ้นไปหาพระอาทิตย์ ครั้นเรียนวิชาหะได้จากฤๅษีแล้ว กระต่ายจึงขึ้นไปหาพระอาทิตย์เพื่อขอเรียนวิชา พระอาทิตย์ก็บอกว่า ฉันยังไม่ดีพอ ผู้ที่ดีกว่าฉันอีกคือเมฆ เพราะว่าเมื่อเมฆเคลื่อนที่มาบังฉันก็มีมิติมองอะไรไม่เห็น กระต่ายเห็นจริง จึงไปหาเมฆเพื่อขอเรียนวิชาต่อเมฆ เมฆก็ว่ายังมีคนดีกว่าฉันอีก ท่านผู้นั้นคือลม เพราะเมื่อลมพัดไปมาก็พัดพาฉันไปด้วย ฉันไม่อาจทานกำลังลมได้ ฉันจึงยังไม่ดีพอที่จะให้วิชากับท่าน กระต่ายผู้นั้นจึงไปขอเรียนวิชาต่อลม ลมก็บอกว่า ฉันยังไม่ดีพอ ยังสู้ไม้ไผ่เขาไม่ได้ เพราะว่าฉันจะพัดเท่าใดต้นไม้ก็หาได้ เป็นอันครายไป ฉะนั้นท่านควรไปรับวิชาจากต้นไม้ไผ่ดีกว่า กระต่ายก็ไปหาต้นไม้ไผ่เพื่อขอเรียนวิชาต้นไม้ไผ่ก็บอกอีกว่า ฉันยังไม่ดีพอ เพราะเท่าที่ฉันถูกลมพัดไม้หักนั้นก็เพราะฉันรู้จักอ่อนตัวเท่านั้น ไม่มีดีอะไร ผู้ที่ดีกว่าฉันอีกคือ จอมปลวก กระต่ายผู้นั้นจึงไปหาจอมปลวกเพื่อขอเรียนวิชา จอมปลวกก็ปฏิเสธอีกว่า ฉันยังไม่ดีพอ ฉันยังสู้ควายไม่ได้

เพราะอาจชีวิตฉันเล่นให้พังและหักโค่นลงเมื่อใดก็ได้ ท่านควรไปเรียนวิชากับควายนั่น
 กระต่ายก็ไปหาควายเพื่อขอเรียนวิชา ควายก็บอกว่าฉันยังไม่ดีอะไรดอกท่าน ลูตาค่ะที่
 นั่งอยู่โคนต้นไม้ฉันไม่ได้ เพราะเขาเป็นนายเรา เขาใช้งานเราได้ เขาเกิดไม่พอใจเราขึ้นมา
 เขาจับเราสนสะพายแล้วก็ขี้นหลังเรา ทำอะไรได้ทั้งนั้น กระต่ายจึงเดินเข้าไปหาตาแก่
 ครั้นถึงแล้วจึงทำความเคารพและแจ้งว่า ตนขอเรียนวิชา ตาแก่จึงถามว่าเจ้าบวชแล้วเรียน
 แล้วหรือยัง กระต่ายตอบว่า ฉันบวชแล้วและเรียนแล้ว ฉันได้เรียนวิชามากหลายอาจารย์ก็ยัง
 ไม่เห็นดีเลย เห็นตานี้แหละเป็นคนดีมีวิชามาก ฉันจึงใคร่ขอเรียนวิชาจากตา

เมื่อได้สนทนากันพอสมควรแล้ว ตาแก่รู้ว่า กระต่ายผู้นี้ได้เรียนมามากก็จริง
 แต่ไม่ได้ท่องบ่นวิชาที่เรียนมาให้ขึ้นใจ และไม่มีจิตมั่นคงในวิชาที่เรียนมา จึงตกลงรับสอนให้
 ตาแก่จึงให้กระต่ายผู้นั้นไปตัดไม้ไผ่ขนาดยาวมาสามท่อน ครั้นได้มาแล้วจึงเอามายัดไว้ตรง
 หน้า แล้วบอกให้กระต่ายผู้นั้นขึ้นไปบนไม้ไผ่ท่อน แล้วตาแก่ก็สัญญาว่า เมื่อกระต่าย
 ขึ้นไปแล้ว ตาแก่ก็จะบอกวิชาให้ ครั้นกระต่ายขึ้นไปได้กลางลำแล้ว ก็ตะโกนลงมามาถามตา
 แก่ว่าจะบอกหรือยังเล่าตา ตาแก่ก็ร้องว่า ให้ขึ้นไปให้สุดปลายไม้ กระต่ายก็ขึ้นไปจนถึง
 ปลายไม้แล้วก็ถามอีกว่าจะบอกหรือยัง ตาแก่เห็นสูงพอสมควรแล้ว จึงเดินเข้าไปใกล้ลำไม้ไผ่
 ที่ฝั่งไว้ จึงร้องขึ้นไปว่า ระวังตัวนะ จะบอกให้เดี๋ยวนี้แหละ จับให้มัน ๆ จับให้มัน ๆ ว่าแล้ว
 ตาแก่ก็เขย่าไม้ไผ่ให้แกว่งไปมา กระต่ายผู้นั้นเมื่อถูกตาแก่เขย่าไม้ไผ่ก็กลัวตกยิ่งนัก จึง
 ร้องถามลงมาว่า อย่างไรเล่าตาจะบอกหรือยัง ตาแก่ก็บอกว่า จับให้มัน ๆ ว่าแล้วก็เขย่าลำ
 ไม้ไผ่ให้แกว่งมากขึ้นอีก ไม้ไผ่ก็แกว่งมากขึ้นจนกระต่ายผู้นั้นแทบร่วงลงมาหลายหน
 กระต่ายก็ร้องลงมาว่า คุณตาฉันจะตกอยู่แล้ว จะบอกได้หรือยัง ตาแก่ก็บอกว่า ข้าบอกให้
 แล้วอย่างไรเล่า คือ ข้าบอกให้ จับให้มัน ๆ บอกให้จับให้มัน ๆ อย่างไรเล่า กระต่าย
 ได้ฟังดังนั้นจึงได้สติคิดว่า วิชาที่ตนเรียนมามากนั้นก็จริงอยู่ แต่ไม่มั่นคง คือไม่ได้ท่องบ่น
 ให้ขึ้นใจ คงให้อยู่ในสมุติบาลานั่นเอง ครั้นแล้วจึงลงมาจากปลายไม้ไผ่ เข้าไปหาตาแก่ ก็ลง
 กราบทำความเคารพแล้วก็สรรเสริญตาแก่ว่า คุณตาดีกับฉันเหลือเกิน ที่ได้ให้สติต่อฉัน
 ตั้งแต่นี้ต่อไป ฉันจะยึดมั่นในวิชาที่เรียนมา และจะท่องบ่นวิชาที่เรียนมาให้เข้าใจทุกประการ
 แล้วก็ลาตาแก่กลับบ้านของตน

ความสัจจะ

ครั้งอดีตกาล ในหมู่บ้านตำบลหนึ่งตั้งอยู่ในเกาะลังกา มีบุรุษคนหนึ่งชื่อจักกะณะ มีมารดาแต่ไม่ปรากฏนาม ส่วนบิดาของเขาได้ถึงแก่กรรมตั้งแต่จักกะณะอายุได้ 2 เดือน และมารดาของเจ้าจักกะณะบังเกิดเป็นโรคมะตั้งแต่บุตรยังเป็นทารกน้อย ๆ มีกายอันผอมจนเหลือง มีหมอยารักษาบอกว่า ต้องการเนื้อกระต่ายสดมาประกอบเป็นยาเพื่อรักษามารดาของเจ้าจักกะณะ ๆ ยังมีพี่ชายอีกคนหนึ่ง จึงบังคับเจ้าจักกะณะว่า คุณก่อนเจ้าจักกะณะ เจ้าจงไปเที่ยวหากระต่ายสดในป่าตัวหนึ่งเกิด เพื่อเอามาประกอบยาให้แก่มารดาของเรา เจ้าจักกะณะ ก็รับคำของพี่ชาย แล้วก็มุ่งเข้าไปในป่าเพื่อหากระต่าย ในกาลครั้งนั้นมีกระต่ายตัวหนึ่งออกมาหากิน เจ้าจักกะณะเห็นก็ดีใจ ก็วิ่งไล่จับ กระต่ายตัวนั้นได้ กระต่ายตัวนั้นก็ร้องและดิ้นไปมา และร้องขอชีวิต เจ้าจักกะณะก็มีใจสงสารกระต่ายจึงคิดอยู่แต่ในใจว่า เราฆ่ากระต่ายตัวนี้ไปทำไมให้แก่มารดาของเรา เจ้าจักกะณะคิดว่าเราจะเอาชีวิตของเขาไปช่วยชีวิตของมารดา และคิดว่าชีวิตของมารดาเราไม่สมควรเลย คิดแล้วก็มีความสงสารมาก จึงปล่อยกระต่ายตัวนั้นไปตามคำวิงวอน และกลับมาบ้านหาความไปแจ้งแก่พี่ชายว่า ฉันจับกระต่ายได้ตัวหนึ่ง และปล่อยมันไป พี่ชายได้ฟังก็โกรธมาก กลับด่าว่าเจ้าจักกะณะหลายประการ ส่วนเจ้าจักกะณะก็ไม่ว่าอะไรพี่ชาย แล้วเดินเข้าไปหามารดา แล้วหมอบคลานเข้าไปแทบเท้าของมารดา กลับตั้งสัตย์อธิฐานด้วยวาจาว่า ยโธทำ ชาโตนาภิขานามิ เป็นต้น ว่าตั้งแต่ข้าพเจ้าเกิดมาไม่ได้มีจิตคิดจะแก่งแย่งฆ่าสัตว์และเบียดเบียนสัตว์ อิจฉาสัตว์ ให้ได้รับความทุกข์เวทนา ที่มีชีวิตเป็นต้นให้ถึงซึ่งความตาย ด้วยเดชความสัจจะของข้าพเจ้านี้ ขอให้โรคในกายแห่งมารดาของข้าพเจ้าจงหายไปเถิด ครั้นจบคำอธิษฐานของเจ้าจักกะณะ โรคในกายแห่งมารดาของเจ้าจักกะณะก็อันตรธานหายไป พร้อมด้วยอำนาจแห่งความสัจจะนี้ ก็ขบจบเรื่องความสัจจะเพียงเท่านั้น

คุณของความสามัคคี

ในกาลครั้งหนึ่งมีชายผู้ยากจนคนหนึ่ง เมื่อได้ภรรยาเข้าภรรยาของเขาก็เป็นคนยากจนเช่นเดียวกัน เขาไม่รู้ว่าจะประกอบอาชีพในทางใด เพราะไม่มีทุนรอน ฝ่ายผู้ซึ่งได้ข่าวจากผู้หลักผู้ใหญ่ว่า ในทะเลมีทรัพย์สิ้นเงินทองจมอยู่มาก เกี่ยวกับเรือล่ม และทรัพย์สิ้นที่เกิดจากธรรมชาติ จึงได้ชวนเมียของตนไปวัดทะเล ข้างเมียได้ฟังผู้บรรยายเช่นนั้นก็เห็นด้วย ทั้งสองจึงตกลงไปทำการวัดน้ำทะเล เมื่อสองผู้เมียไปถึงทะเลแห่งหนึ่งก็จัดการตั้งชะโลงทำการวัดน้ำทะเล มิได้นึกถึงความเหนื่อยยากอะไรเลย เมื่อวัดไปสักครู่ ก็มีกาตัวหนึ่งบินผ่านมา ผู้ก็บอกเมียว่ากา นั้นขาวนะเจ้านะ (ทั้ง ๆ ที่กานั้นดำ) ฝ่ายข้างเมียก็รับคำว่าขาว ต่อมาก็มีนกกระยางบินมาตัวหนึ่ง ผู้ก็บอกเมียอีกว่า นกกระยาง นั้นดำนะเจ้านะ (ทั้ง ๆ ที่นกกระยาง นั้นขาว) ฝ่ายข้างเมียก็รับคำว่าดำ แล้วทั้งสองก็ทำการวัดกันต่อไป เมื่อวัดต่อไปอีกไม่นานก็มีฝนตั้งเค้ามาท่าที่จะตก ฝ่ายข้างผู้ก็บอกเมียว่า ฝนที่ตั้งเค้ามาเดี๋ยวก็หายนะเจ้านะ ฝ่ายเมียสนับสนุนว่าเดี๋ยวก็หาย แล้วต่อมาฝนนั้นก็หายไปไม่ตกลงมา เมื่อทำการวัดต่อไปได้หลายวัน น้ำก็แห้งลงไปมาก มีเรือสำเภาลำหนึ่งแล่นมาพบสองคนผู้เมียเข้าเห็นทำการวัดน้ำทะเลให้แห้งจะได้เก็บเอาทรัพย์สมบัติในท้องทะเล ฝ่ายคนในเรือสำเภาก็บอกว่า ท่านอย่ามัววัดน้ำทะเลให้จนแห้งหมดแล้ว ขอให้ท่านได้ไปเก็บเอาทรัพย์สมบัติเถิด ฝ่ายสองคนผู้เมียเมื่อได้ฟังเช่นนั้น ก็ยวได้ออกเก็บทรัพย์สมบัติตามท้องทะเลที่แห้งได้มาเป็นอันมาก จนร่ำรวยมีฐานะเป็นเศรษฐี เมื่อกลับมาบ้านข่าวก็เล่าลือกันต่อ ๆ ไป

ยังมีเพื่อนของชายนี้อีกคนหนึ่ง เป็นคนยากจนเหมือนกัน เมื่อได้ข่าวเล่าลือว่าเพื่อนได้ร่ำรวยมาเช่นนั้น ก็มาหาเพื่อน ครั้นมาถึงเพื่อนก็ต้อนรับเป็นอันดี เมื่อได้ถามเพื่อนผู้มาหา ก็ทราบว่ายากจน ก็จัดการบอกให้เอาทรัพย์สมบัติไปใช้ ข้างเพื่อนนั้นก็ยินยอมรับเอา อยากจะรวยอย่างกับเพื่อนคนนั้นบ้าง จึงถามวิธีไปทำอย่างไรจึงเล่าให้ฟังตามที่ตนได้ไปทำมา เมื่อได้ทราบความจริงนั้นก็เล่าเพื่อนกลับบ้าน ชวนเมียไปทำการวัดทะเลบ้าง ฝ่ายข้างเมียก็ทำการด่าว่าด้วยประการต่าง ๆ แต่ด้วยความจนใจขัดแค้นสามิไม่ได้ ก็ไปช่วยสามีวัดน้ำทะเล เมื่อวัดไปไม่นานก็มีนกกาตัวหนึ่งบินผ่านมาตัวหนึ่ง ผู้ก็บอกว่า นั้นกาขาวนะเจ้านะ (เช่นเดียวกับเพื่อนคนก่อน) ฝ่ายข้างเมียเมื่อได้ยินผู้บอกเช่นนั้นก็ด่าว่าด้วยประการต่าง ๆ ว่าเกิดมาไม่เคยพบกาขาว กาดำแท้ ๆ ยังมาว่ากาขาว ข้างผู้ก็ไม่ว่าอะไรทำการวัดน้ำต่อไปอีก ต่อมาก็มีนก

กระยางขาวบินผ่านมามากตัวหนึ่ง พัวก็บอกกับเมียว่า นกกระยางนั้นคานะเจ้านะ ข้างเมียก็
 คำว่าเอาอีก และว่าไม่เคยเห็นนกกระยางสีดำที่ไหนเลยมีแต่ขาวทั้งนั้น และเมื่อได้วิคต่อ
 ไปอีกได้ไม่นาน ก็มีเค้าผดุงมีตมา ข้างพัวก็บอกเมียว่า ผดุงเค้ามาเดี๋ยวก็หายนะเจ้านะ
 ข้างเมียได้ยินก็คำว่า และว่าประเดี๋ยวเถอะ ผดุงจะตกลงมาท้าวหัวสั่นหัวคลอน เมื่อคำ
 ว่ากันเช่นนั้นไม่นาน ผดุงก็ตกลงมามากมาย ทว่าการวิคต่อไปเท่าไรไม่เหือกไม่แห้ง ผลสุดท้าย
 ก็เลิกล้มความตั้งใจ ไม่ได้ผลอะไรตอบแทน เมื่อผิดหวังเช่นนั้นแล้ว สองพัวเมียก็พากัน
 กลับบ้านมาหาเพื่อนร่ำรวย แต่เมื่อไปหาก็ไม่พบ เพราะเพื่อนนั้นได้อพยพไปอยู่ที่อื่นเสียแล้ว
 ผลสุดท้ายก็ตกเป็นคนจนตามเดิม

จะได้กับใคร แอ่ย

ครึ่งหนึ่งในสมัยโบราณ นานมาแล้วภายในชมพูทวีป คือในประเทศอินเดียเวลานี้ ในสมัยนั้นเขามีความเชื่อถือกันอย่างหนึ่งว่า ถ้าหากหญิงคนใดมีอายุเกิน 20 ปี ยังไม่มีสามี เขาถือว่าเป็นหญิงกาลิ ชาวเมืองจะพากันเกลียดชังและพยายามที่จะฆ่าผู้หญิงนั้นเสีย ดังนั้นพ่อแม่ทุกๆ คนที่มีบุตรสาว จึงจัดแจงให้มีครอบครัวเสียก่อนที่จะมีอายุครบกำหนด ซึ่งชาวเมืองนั้นมีความเชื่อถือและปฏิบัติตามกันตลอดมา

มีหญิงคนหนึ่ง รูปร่างหน้าตาสะสวยมาก ซึ่งถ้าผู้ใดเห็นแล้ว วันทีจะนิกรักเสียมิได้ หล่อนเกิดในตระกูลของเศรษฐีร่ำรวยเงินทองมาก หล่อนมีชื่อว่ามาลินี และยังมีพี่ชายคนหนึ่ง ชื่อสัตโกระ พ่อแม่พี่น้องพากันรักและหวงแหนหล่อนมาก เพราะมาลินีเป็นธิดาคนเดียวและงามน่ารัก แต่เป็นชะตาเคราะห์ของนาง จึงไม่มีผู้ที่จะมาสู่ขอจนกระทั่งนางมีอายุเกือบจะครบกำหนดอยู่แล้ว พ่อแม่พี่น้องจึงพากันวิตกเรื่องของนางมาก ด้วยกลัวว่าจะเป็นหญิงกาลิ ชาวบ้านก็จะพากันฆ่าเสีย

แต่ว่ายังไม่ถึงชะตาเคราะห์ของนางที่จะต้องตาย จึงมีเหตุเกิดขึ้น คือ พ่อแม่และพี่ของนางได้ออกไปธูระ และได้พบชายหนุ่มหน้าตาหมดจดงดงามทั้งสามคน พ่อแม่และพี่น้องของนางก็ได้นัดแนะให้ชายทั้งสามนั้นมาบ้านเพื่อจะยกลูกสาวให้ ซึ่งต่างคนต่างนึกโดยไม่รู้เรื่องกัน เมื่อกลับมาถึงบ้านต่างก็คุยอวดให้กันฟัง ว่าได้พบผู้ชายเป็นที่ชอบเนื้อพึงพอใจ พ่อแม่จึงวิตกที่ได้นัดให้มาถึงสามคน จึงปรึกษาจะให้มาลินีเลือกเอาแต่ผู้ใดผู้หนึ่งแล้วแต่จะเป็นบุพพาลของผู้นั้น จะขอสมมติให้ช่วยทั้งสามนั้นเป็นชายคนที่หนึ่ง ที่สอง และ ที่สาม

ในวันรุ่งขึ้น ชายทั้งสามจึงมาพร้อมกันที่บ้านเศรษฐีเพื่อจะได้มาลินี เมื่อมีถึงสามคน เช่นนี้ เศรษฐีจึงให้มาลินีออกมาเลือก มาลินีได้ออกมาเลือกชายทั้งสามซึ่งพ่อได้จัดไว้ให้ แต่ก็ให้รู้สึกพอใจทั้งสามคน จึงไม่กล้าจะเลือกเอาแต่ผู้หนึ่งผู้ใดได้ เข้าทูลทูลว่า รักที่เสียคายน้อง เมื่อนางตัดสินใจไม่ตกลงก็ยืนอึ้งอยู่ ด้วยบุพพาลมีของนางตั้งแต่ชาติปางก่อน จึงทำให้เทวดารู้สึกร้อนใจ จะนอนก็นอนไม่หลับ จึงประชุมปรึกษากัน ต่างก็รู้ว่าเป็นเหตุด้วยนางมาลินีเลือกคู่ไม่ได้ จึงทำให้เทวดาร้อนใจไปตาม ๆ กัน ต่างก็ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรดี จึงมีเทวดาองค์หนึ่ง ซึ่งกำลังโกรธเคืองมาก จึงออกความเห็นว่าจะฆ่านางเสีย ในที่ประชุมก็เห็นพร้อมด้วย ดังนั้นเทวดาจึงแปลงเป็นงูไปกัดนางตายในขณะที่นางกำลังยืนเลือกคู่อยู่ พ่อแม่พี่

น้องและชายทั้งสามรู้สึกตกใจที่มีเหตุการณ์ประหลาดเกิดขึ้นดังนั้น จึงช่วยกันแก้ไขก็ไม่เป็น
เป็นอันว่านางต้องตายไปเพราะงูกัด พ่อแม่พี่น้องจึงจัดการปลงศพอย่างเอิกเกริก และมีการ
ละเล่นมากมาย

ในเวลาตีสองซึ่งผู้คนพากันกลับบ้านไปหมดแล้ว เจ้าชายคนหนึ่งได้แอบไปที่กองฟอน
และกวาดกระดูกห่อผ้าไปหมด เพราะด้วยความรักนาง เมื่อชายคนที่หนึ่งไปแล้ว ชายคนที่สอง
ก็มาถึงพอดี ตั้งใจว่าจะมาลักกระดูกเหมือนกัน แต่ไม่พบ จึงกวาดเอาขี้เถ้าไปหมด พอคนที่สอง
ไป คนที่สามก็มาถึง เมื่อไม่พบอะไรเหลืออยู่เลยจึงกลับไป ด้วยความรักนางจึงค้นค้นไปในป่า
เพราะความกลุ้มใจ จนกระทั่งไปพบตาฤๅษีจึงขอน้ำมนต์ชুবคน ตาฤๅษีก็ทำน้ำมนต์ให้เมื่อชาย
คนที่สามได้น้ำมนต์แล้วจึงออกติดตามชายทั้งสองคนเพื่อชুবนางให้ฟื้นขึ้น

ในที่สุดทั้งสามก็ได้มาพบกัน จึงเอากกระดูกกับขี้เถ้ารวมกันแล้วประนําน้ำมนต์ในไม้ช้า
นางก็ฟื้นขึ้นมาทันที จึงเกิดแก่งแย่งกันระหว่างชายทั้งสาม เพื่อจะได้นาง เมื่อไม่ตกลงจึง
พาไปให้เศรษฐีตัดสินว่าจะให้แก่ผู้ใด เพราะคนทั้งสามก็ได้รับความเหนื่อยยากทั้งสามคน คนที่
หนึ่งอุทิศส่วแบกกระดูกไปด้วยความรัก และคนที่สองแบกขี้เถ้า คนที่สามอุทิศส่วไปหาน้ำมนต์มา
ชুবให้ฟื้นขึ้น

เจ้าชายกาพฐา

ยังมีชายคนหนึ่ง บิดามีเมียใหม่ แม่เดิมตาย ฝ่ายบิดาเมื่อได้มารดาใหม่แล้วก็มีบุตรด้วยกัน 3 คน รวมทั้งบุตรเก่าด้วยเป็น 4 คน แต่ว่าบิดาชายคนนั้นเป็นเศรษฐีมีทรัพย์สมบัติมาก ครั้นเมื่ออยู่มานานหลายปีเข้า ชายลูกเดิมนั้นมีอายุได้ 12 ปี ฝ่ายบิดาก็ให้เข้าเล่าเรียนวิชาความรู้ก็ปราดเปรื่อง มีชื่อเสียงดีมาก ถ้าเติบโตไปแล้วจะได้เป็นท้าวพระยา ฝ่ายแม่น้ามีความอิจฉาลูกเลี้ยงขึ้น หากลอบบายว่าลูกติดหัวไม่ดีเลยว่าเป็นคนกาลกิณีบ้าง ว่าเป็นคนมีกระสือตกกลางคืนไปเที่ยวกินอุจจาระทุกคืน ในวันหนึ่งแม่น้าเที่ยวปรึกษาหารือกับหมอดูเสร็จแล้วว่าให้หมอดูไปทายทัก ว่าชายติดหัวนั้น ให้ว่าเป็นกระสือเที่ยวกินอุจจาระชาวบ้าน ก็กลับมาอนที่เพราะเขาจัดห้องนอนให้นอนคนเดียวอยู่ในห้องหนึ่งต่างหาก ในวันหนึ่งแม่น้าเกิดอิจฉาลูกพี่เก่าขึ้นมาก็เลยเตรียมห่ออุจจาระไว้ตั้งแต่กลางวันไว้ห่อหนึ่ง พอตกเย็นมาชายลูกติดหัวก็เข้านอนในห้องตามเคย พอรู้วาคิดพอคิดชายคนนั้นก็นอนหลับ ฝ่ายแม่น้าก็เปิดประตูห้อง เข้าไปหาชายคนนั้น แล้วก็รีบออกจากห้องชายคนนั้น แล้วก็เข้ามาอยู่ห้องนอนกับหัว ฝ่ายเจ้าหัวนั้นก็หลงด้วยเมียน้อยเพราะมารยาของเมียน้อย ลาเอียงเกลียดลูกติดหัวกลัวว่าถ้าเติบโตไปลูกติดหัวจะได้เป็นมหาเศรษฐีแทนพ่อ เพราะว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ดีและมีผู้รักใคร่มาก จึงพูดกับหัวตนว่า ลูกชายของท่านคนนั้นเขาว่าเป็นผีกระสือพวกชาวบ้านเขาเห็น เขาล่าลือกันอยู่เนื่อง ๆ บิดาคือมหาเศรษฐีคนนั้นก็กละอายในใจ จึงได้มีคำได้เถียงกับแม่น้าคนนั้นอยู่ ฝ่ายแม่น้านั้นถ้าไม่เชื่อแล้วจะตามเจ้าหัวไปดูในห้องฝ่ายเจ้าหัวไม่เชื่อเลยจึงได้ออกจากห้องนอนตน แล้วได้เห็นอุจจาระที่แม่น้าคนป้ายไว้ตามริมฝีปากและมือลูกชายของตน ก็เกิดโมโหโกรธมากเพราะนึกว่าลูกของเราเป็นผีกระสือจริงหรือไม่ จึงให้คนไปตามหาหมอดูลงเลขว่าเป็นกาลกิณีบ้านเมืองจริงหรืออย่างไร ฝ่ายแม่น้าให้คนใช้ไปน้าหมอดูคนนั้นมาลงเลขดูว่าเป็นกาลกิณีบ้านเมืองและเป็นผีกระสือจริงหรือไม่ ฝ่ายหมอดูคนนั้นก็รู้ความเป็นอยู่ของแม่น้าเพราะว่าถ้าได้จับลูกคนนี้ออกจากบ้านเมืองไปได้ จะให้สินบนกับหมอดูคนนั้นจนเต็มใจของหมอดู เขาก็เลยทำนายทายทักต่อหน้าบิดาของชายคนนั้นว่า ถ้าโตไปแล้วจะฉิบหาย สมบัติจะล่มจมไปทั้งหมด ต้องให้จับชายคนนั้นออกจากบ้านจากเรือนไปนอกเมืองโดยเร็ว เพราะชายคนนี้เป็นผีกระสือเที่ยวกินอุจจาระกลางคืนและเป็นคนกาลกิณีบ้านเมืองด้วย ฝ่ายบิดาไม่พิจารณาก็หลงเชื่อแม่น้าและหมอดู ก็เลยจับลูกชายของตนออกจากบ้านเมืองไป ฝ่ายลูกชายคนนั้นเพราะว่าแม่น้า

กับหมอเขาหาเรื่องใส่ร้ายก็ร้องไห้ตอบบิดา ว่าตนไม่เป็นอย่างเขาหาเรื่องใส่เลย ลูกชายพูด
 อย่างไรบิดาก็ไม่เชื่อ ก็ตีและไล่ออกจากบ้านเมือง ลูกชายอยู่ไม่ได้ก็เลยออกจากบ้านเมือง
 ไป เดินตามทางเข้าป่าใหญ่ निकลแล้วเลี้ยวจะกินข้างและกลับข้างบ้าง กลับข้างเพราะเคยแต่สบาย
 เพราะเป็นบุตรมหาเศรษฐี ก็ร้องไห้เดินเข้าป่า ขณะเด็กชายคนนั้นเดินทางไป ก็บังคาลร้อน
 ถึงพระอินทร์ ก็บังคาลให้ไปพบฤๅษีในป่าใหญ่ นั้น ชายคนนั้นก็เข้าไปในศาลฤๅษีของค่านั้น ฤๅษี
 เห็นชายคนนั้นก็ถามว่าไปอย่างไรมาอย่างไร ชายคนนั้นก็เล่าเรื่องที่บิดาไล่ออกจากบ้านเมือง
 มา ฤๅษีรู้ความเป็นอยู่ของชายคนนั้น ก็ให้อยู่ด้วยแล้วก็สอนเวทมนตร์คาถาให้กับชายคนนั้น
 หลายอย่างหลายประการ แล้วสอนชายคนนั้นหัตถิยศรด้วยศาสตรศิลป์ด้วยฤทธิเดชคาถาได้
 เรียบร้อยดี อยู่กับฤๅษีมาจน 19 ปีแล้ว ฝ่ายชายคนนั้นอยากจะกลับบ้านเมืองเพราะคิดถึงบิดา
 ตนอยู่เนื่อง ๆ แล้วก็ได้พูดกับฤๅษีว่าคิดถึงบิดาของตนอยู่ ฝ่ายฤๅษีก็ไม่ว่าจะห้ามปรามอย่างไร
 ในวันหนึ่งฤๅษีพาชายคนนั้นออกไปรบราบเลี้ยวและฝึกบำ ด้วยเป็นศรด้วยคาถาที่ฤๅษีสอนตนอยู่
 เนื่อง ๆ เมื่อกลับมาจากป่าแล้ว ฤๅษีก็สอนวิชาอาคมหายตัวได้ชั่ว 30 นาทีและปราบผีต่าง ๆ
 ได้ตามความประสงค์ แล้วก็ให้สีผึ้ง 1 ตลับ สีผึ้งนั้นถ้าเกิดเหตุใหญ่จึงให้เปิดแล้วเป็นทหาร
 ได้หนึ่งล้าน คนมีฤทธิเดชมาก ฝ่ายชายคนนั้นก็ออกจากศาลฤๅษีจะกลับบ้านเดิม ครั้นต่อมา
 เดินทางมาตามภาษาคน ๆ เดียว ก็มาพบสิงหะโมไนใหญ่ตัวหนึ่งอยู่บนต้นยางใหญ่ ชายคนนั้น
 ยกปืนศรจะยิงสิงหะโมไนใหญ่ตัวนั้นอยู่บนต้นยาง ถึงตัวนั้นแลเห็นชายคนนั้นยกปืนศรจะยิงตัว
 ก็ร้องด้วยเสียงอันอ่อนหวานต่อชายคนนั้นว่าท่านต้องการอะไร ว่าแล้วสิงหะตัวนั้นก็ลงมาจาก
 ต้นยางมาหาชายคนนั้นทันที แล้วก็ว่าจะขออาสาไปกับท่าน เพื่อไปหาผลไม้บนต้นไม้นาลงมา
 ให้ท่านกินทุกวัน ๆ ไป ว่าแล้วสิงหะตัวนั้นก็กับชายพากันเดินไป พบพงพอนตัวหนึ่งใหญ่เหลือขนาด
 ชายคนนั้นก็ยกปืนศรจะยิง ฝ่ายพงพอนตัวนั้นเห็นชายคนนั้นก็ร้องขึ้นด้วยเสียงอันอ่อนหวาน
 แล้วก็อาสาไปกับชายคนนั้น ว่าข้าพเจ้าขออาสาไปอยู่ด้วยกับท่านเถิด จะเป็นผู้คุ้มหัวมัน
 และหัวเพื่อไม่ให้ท่านกินทุกวันไป ชายคนนั้นเดินทางไปกับสิงหะโมไนกับพงพอนใหญ่ วันหนึ่ง
 ชายคนนั้นนอนหลับอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ ด้านหนึ่ง แล้วมียักษ์ตนหนึ่งเดินเข้ามาที่ต้นไม้ใหญ่ มา
 เห็นชายคนนั้นนอนอยู่ใต้ต้นไม้ใหญ่ มันหมายว่าจะกินชายคนนั้น ฝ่ายสิงหะโมไนใหญ่ซึ่งแอบ
 อยู่บนต้นไม้ใหญ่ และพงพอนด้วยก็กระโดดเข้ากัด ฝ่ายชายคนนั้นสะดุ้งตื่นนอนขึ้นแล้วก็
 เอาปืนศรยิงยักษ์ก็ตายแล้วก็เดินต่อไปถึงเมืองมหาเศรษฐี ก็พักอยู่นอกเมืองแล้วก็ตีหน้าด่าน
 เมืองมหาเศรษฐีแล้วสาแดงฤทธิ์ยิงปืนศรเสียงสนั่นทั่วเมืองมหาเศรษฐี ฝ่ายเศรษฐีได้เป็น

เจ้าเมืองก็ให้เสนาอำมาตย์ออกไปติดตามดู ก็ไม่ทราบว่าเป็นใคร เข้ามาทูลมหาเศรษฐี แล้วมหาเศรษฐีก็ให้เสนาอำมาตย์จัดราชรถและทหาร ออกไปตีทัพกับเจ้าชายกาพรำ ก็จัดยิงกระสุนเข้า ไปหาเจ้าชายมากมาย ฝ่ายเจ้าชายกาพรำก็ยกปืนสอยตอมาหากองทัพบิดาก็ตายเป็นอันมากฝ่ายเสนาอำมาตย์ก็กลับเข้ามาทูลมหาเศรษฐีว่า พวกทหารชาวเมืองถูกศรเจ้าชายเกือบจะหมดแล้ว ฝ่ายมหาเศรษฐีก็ให้เรียกหมอโหรมาทำนายทายศว่า จะเป็นใครแน่นอน ฝ่ายหมอโหรผู้เชี่ยวชาญในการดูเลข ก็มาพิจารณา ดู ก็รู้เหตุผลว่าเป็นลูกชายของมหาเศรษฐี ฝ่ายแม่เลี้ยงครั้นได้รู้เรื่องแล้ว ก็มีความวิตกมากเพราะตัวได้คิดคบกันไว้สมัยก่อน ฝ่ายบิดาก็ให้จัดเสนาอำมาตย์ไป ชี้ลูกชายให้เข้ามาเมืองของตน ฝ่ายเสนาได้รับคำสั่งจากมหาเศรษฐี แล้วก็จัดดอกไม้ธูปเทียนออกได้อัญเชิญเจ้าชายกาพรำ พอเห็นเสนากับอำมาตย์นำพานข้าวตอกดอกไม้ธูปเทียนมา ชี้ตนให้เข้าไปหาบิดาของตนอย่างนั้น ฝ่ายเจ้าชายกาพรำก็ไม่รู้จะจัดได้อย่างไร ขึ้นช้างเข้าไปในเมืองมหาเศรษฐี ครั้นไปถึงปราสาทของบิดาแล้วก็ลงจากหลังช้างก็เข้าไปน้อมบังคมทูลพระราชาบิดาและพระราชบิดาได้แลเห็นลูกชายของตนพร้อมกับลิงทะเลimon และพังพอนใหญ่เข้ามาอย่างนั้นก็มีความยินดี ก็ขอเชิญให้ลูกอยู่ด้วยในเมืองนั้น แล้วฝ่ายบิดาก็ถามความเป็นอยู่ของเจ้าชายกาพรำนั้น ให้อธิบายเรื่องราวไปอยู่กับใครฝ่ายลูกชายได้เล่าเรื่องให้บิดาว่า ได้ไปอยู่กับฤๅษีที่ป่าไม้ใหญ่ แล้วก็ได้รับความรู้และป็นศรหลายอย่าง อย่างความสมนึกในใจ ฝ่ายบิดาก็ร้องไห้แล้วอุ้มกอดลูกชายของตน มหาเศรษฐีว่าแม่น้าเมียของตน หาเรื่องให้ลูกชายของตนไม่มีเหตุผล แล้วก็สั่งให้เสนาและอำมาตย์นำแม่น้าเมียของตนใส่ถุงขังไว้ทันทีนั้น ฝ่ายแผ่นดินก็ร้อนถึงแม่พระธรณี ก็สูบกินแม่น้าและทั้งลูกชายทั้ง 3 คนนั้นไปเลย ฝ่ายบิดาเห็นแผ่นดินแม่นางธรณีสูบแยกเอาไปกิน ก็มีความสลดใจมาก ฝ่ายบิดาก็ตั้งใจให้เจ้าชายกาพรำลูกชายตนเป็นพระยาเจ้าเมืองแทนตนต่อไป ต่อมาไม่ช้าบิดามหาเศรษฐีก็ได้ถึงแก่ชราตายไป แล้วเจ้าชายกาพรำก็ป่าวร้องเสนาอำมาตย์ประชุมราชรถเข้าเฝ้าศพบิดาของตน แล้วก็จัดให้มีพิธีบำเพ็ญกุศล 7 วัน 7 คืน แล้วก็นำศพเจ้าเมืองขึ้นเผาในปราสาทตั้งเมรุเสร็จแล้ว ฝ่ายเจ้าชายกาพรำก็ทรงสั่งสอนให้ชาวเมืองนั้นอยู่ในศีลธรรมอันดีงามและให้มีความสุขตลอดไป

ชายคนหนึ่ง

ชายคนหนึ่ง ได้สุนัขเป็นภรรยา ต่อมาสุนัขนั้นก็ตั้งครรภ์ ชายคนนั้นอายุชวบ้านจึงไล่สุนัขออกจากบ้าน สุนัขได้ความเจ็บปวดก็หนีไปอาศัยอยู่ในโพรงไม้ ต่อมาสุนัขนั้นก็ออกลูกมาเป็นคน 2 คน เป็นผู้หญิงทั้งคู่

สุนัขนั้นก็เที่ยวไปหาอาหารมาเลี้ยงลูกจนเติบโต ลูกก็สงสัยจึงถามหาพ่อ แม่ก็เล่าความจริงให้ฟัง ลูกสาวนั้นอยากได้ผ้าสำหรับนุ่งห่มบ้างเพราะโตแล้ว จึงอ้อนวอนแม่ แม่ได้ฟังจึงพูดว่าเอาเถิดพรุ่งนี้แม่จะหาผ้าให้เจ้าทั้งสอง รุ่งขึ้นแม่เดินไปตามถนนเห็นผ้าที่เขาตากไว้จึงคาบเอามาให้ลูก ชายคนหนึ่งเห็นสุนัขคาบผ้ามาไว้ในโพรงก็ตามไปดู เห็นผู้หญิง 2 คนก็มีความรักใคร่ จึงถามถึงพ่อแม่ของนางทั้งสอง ๆ ตอบว่าแม่ไปหาพ่อยังไม่กลับมา ชายคนนั้นจึงเอาหญิงทั้งสองไป และคนที่ไปเป็นภรรยาเพื่อน ส่วนตัวเองได้คนน้องเป็นภรรยา ฝ่ายนางสุนัขกลับมาไม่เห็นลูกก็เที่ยวไปถามหาลูกสาว แล้วจึงไปตามนายประตุ ๆ บอกให้ นางสุนัขจึงไปหาลูกสาวคนเล็ก ๆ มีความละอายจึงให้คนไล่ตีไป นางสุนัขได้รับความเจ็บปวดและเสียใจมาก จึงไปหาพี่สาว ๆ เห็นแม่มาก็ดีใจ รีบอุ้มแม่ไปบนบ้านแล้วเลี้ยงดูให้มีความสุข ต่อมานางสุนัขตาย จึงเอากระดูกใส่หีบไว้บนเขือ สามีของคนพี่ถามว่าหีบอะไรจึงเอาไว้บนเขือ ภรรยาจึงได้ยกลงมาและเปิดหีบออกดูกระดูกก็กลายเป็นทองหมดทั้งหีบ

ชายยากจนรู้จักสร้างตนเอง

ในอดีตกาลล่วงมาแล้วหลายพันปี ในแคว้นกาลลีมีชายชาวชนบทผู้หนึ่งเป็นคนไร้ที่พึ่ง ปราศจากญาติมิตร เขาคิดในใจว่า เราเป็นตัวคนเดียวไม่มีญาติพี่น้อง ถึงอยู่ในชนบทถิ่นนี้ ก็ไม่มีประกอบอาชีพให้เป็นล่ำเป็นสันพอจะตั้งตัวได้ เพราะเป็นที่กันดารน้ำที่จะหล่อเลี้ยงพืชผลที่จะเพาะปลูก ถ้าขึ้นอยู่ไปก็ไม่มีพื้นความอดอยาก คิดเช่นนี้เขาจึงออกเดินทางจากชนบทถิ่นนั้น เทียวซัดเซพเนจรไปยังชนบทต่าง ๆ อย่างปราศจากจุดหมายได้กินอาหารบ้าง ไม่ได้กินอาหารบ้าง อดมือกินมือ แม้กระนั้นเขาก็มีความทรหดอดทนพอ จนเดินทางไปจนถึงกรุงพาราณสีในแคว้นกาลลี และในกรุงพาราณสีนั้น มีบ้านเศรษฐีบ้านหนึ่ง ชายยากจนจึงเข้าไปอาศัยเป็นคนใช้ของเศรษฐีผู้นั้น ซึ่งมีนามว่าจุลกะเศรษฐี เขาทำงานแลกอาหารกินพอประทังชีวิต ไม่ถึงกับอดอยาก เพราะจุลกะเศรษฐีนี้เป็นคนใจบุญ มีนิสัยโอบอ้อมอารี คอยเอาใจใส่ดูแลคนในครอบครัวเสมอ และท่านเศรษฐีผู้นี้เป็นคนเจียวฉลาด มีปัญญาเห็นอะไรเป็นเงินเป็นทองไปหมด

วันหนึ่งท่านเศรษฐีเดินทางจะไปเฝ้าพระเจ้าพาราณสี พอออกจากประตูบ้านน้อยหนึ่ง ก็มองเห็นหนูตายตัวหนึ่งอยู่กลางถนน จึงพูดขึ้นลอย ๆ ว่า คนที่มีปัญญารู้เท่าถึงการนี้ และมีความสามารถแล้ว จะทำมาหาเลี้ยงชีพในทางใดก็ได้ ไม่ต้องอื่นไกลลาพังหนูตายตัวนี้ หากคนฉลาดรู้จักนำไปขาย ก็สามารถเลี้ยงครอบครัวหรือตั้งตัวเองได้ พูดเท่านั้น ท่านเศรษฐีก็เดินทางไปเฝ้าพระเจ้าพาราณสี ฝ่ายชายที่ยากจนซึ่งอาศัยเป็นคนรับใช้อยู่นั้น เมื่อได้ฟังท่านเศรษฐีพูดดังนั้น จึงคิดว่าถ้าไม่จริงท่านคงจะไม่พูด คิดเช่นนั้นแล้วก็เก็บหนูตายตัวนั้นห่ออย่างมิดชิด นำไปขายยังภัตตาคารแห่งหนึ่งซึ่งเลี้ยงแมวไว้หลายตัว เจ้าของแมวถามว่า หนูตัวนี้ราคาเท่าไร ชายยากจนตอบว่าแล้วแต่ท่านจะให้ราคาก็แล้วกัน เจ้าของแมวรู้สึกสงสารที่เป็นคนยากจนจึงให้เงินหนึ่งบาท ชายยากจนกล่าวคำขอบใจ แล้วก็ลาเจ้าของแมวไป เขาเดินคิดไปตามทางว่า จะควรนำเงินหนึ่งบาทนี้ไปทำประโยชน์อย่างไรจึงจะดี ครั้นคิดออกแล้ว จึงนำไปจ่ายซื้อน้ำอ้อยมาห่อหนึ่ง แล้วหิ้วหม้อน้ำไปอีกหม้อหนึ่ง เดินต่อไปพบคนเก็บดอกไม้ไปขาย จึงเอาน้ำอ้อยแจกพวกนั้นคนละเล็กคนละน้อย แล้วตักน้ำในหม้อให้ดื่มด้วย คนเหล่านั้นต่างก็สงสาร จึงให้ดอกไม้คนละกำ เขาจึงนำดอกไม้เหล่านั้นไปขาย ได้เงินมาเก็บไว้บ้าน แบ่งไปซื้อน้ำอ้อยแจกคนขายดอกไม้อย่างเช่นเคยบ้าง และพวกคนเก็บดอกไม้เหล่านั้นก็ให้

ดอกไม้แก่เขามากขึ้นกว่าก่อน เขาได้นำดอกไม้ที่ได้มานั้นไปขายและซื้อน้ำอ้อยมาแจกอยู่เช่นนั้น ไม่นานนัก ก็รวบรวมเงินได้ประมาณ 8 ตำลึง

ต่อจากนั้นมาวันหนึ่งฝนตกหนัก พายุพัดวันยังค่ำ กิ่งไม้แห้งและใบไม้ในสวนหลวงหักลงเป็นก่ายกอง คนรักษาสวนหลวงไม่รู้จะเก็บกวาดตัดแผ้วอย่างไรจึงจะหมด บังเอิญชายยากจน คนนั้นเห็นเข้าจึงเข้าไปสนทนากับคนรักษาสวนหลวงว่า กิ่งไม้และใบไม้ร่วงหล่นอย่างนี้ท่านจะเก็บไหมหรือ เราจะช่วย แต่ขอให้ยกกิ่งไม้ใบไม้ให้เรา คนรักษาสวนหลวงจึงตกลงยอมยกให้ ชายยากจนจึงไปหาเด็กที่กำลังเล่นกันอยู่มากขอร้องให้เด็กเหล่านั้นให้ช่วยขน กิ่งไม้และใบไม้จะให้รางวัล ข้าวประเดี้ยวเดียวก็หมด ชายยากจนจึงไปหาพวกช่างปั้นดินเผาภาชนะ ชายยากจนขายให้เป็นเงิน 20 ตำลึง กับโอ่ง 5 ใบ แล้วตั้งน้ำใส่เต็มตั้งไว้ นอกประตูเมือง พวกเกี้ยวพวัก 500 คนขนพวักมาขายในเมือง ชายยากจนตักน้ำให้ดื่ม พวกเกี้ยวพวักรู้สึกชอบใจ จึงอยากจะช่วยเหลือชายยากจน จึงให้พวักคนละฟ่อน และได้เอาพวักไปขายได้เงินพันตำลึง และอยู่มาอีกสองสามวันมีส่วาภามาจอดท่าเรือ ชายยากจนได้แต่งตัวเรียบร้อยแล้วเข้ารถคันหนึ่งอย่างสง่า แล่นไปที่ท่าและพบพ่อค้า จึงเจรจาเหมาซื้อสินค้าในเรือ โดยวางมัดจำไว้พันตำลึง และได้จับปลุกที่พักอยู่ที่ท่าเรือนั้น เมื่อพ่อค้าพาราณสีได้ทราบข่าวว่าส่วาภามาจอด จึงมาติดต่อสินค้า จึงไปหาชายยากจนเพื่อขอซื้อสินค้า ได้วางเงินให้แปดแสนบาท เมื่อชายยากจนได้เงินแล้วจึงไปหาท่านเศรษฐีและเล่าเรื่องให้ฟังจนตลอด เศรษฐีมีความยินดี จึงจัดให้แต่งงานกับธิดาของตน แล้วมอบเงินให้อีกแปดแสนบาท สองสามีภรรยาได้อยู่เป็นสุขตลอดมา

ขายอกตัณญู

นักล่าสัตว์คนหนึ่งเป็นคนยากจนมาก วันหนึ่งเขาเดินเข้าป่าไปเพื่อเสาะหาอาหาร พอมาถึงไพร่งลึกแห่งหนึ่ง เห็นมีเสือคาบ งู หนู อย่างละตัว และคน ๆ หนึ่งตกอยู่ในไพร่งนั้น ขึ้นมาไม่ได้ เมื่อสัตว์และคนเหล่านั้นเห็นชายล่าสัตว์ จึงอ่อนวอนขอให้ช่วยเหลือเอาตัวขึ้น ครึ่งแรกนักล่าสัตว์ไม่อยากจะช่วยสัตว์ทั้งสามตัว นอกจากคนเท่านั้น เพราะเห็นเสือคาบมักจะไปขโมยวัวควายของเขามากินบ่อย ๆ ส่วนงูก็คอยกัดคนและทำลายชีวิตมนุษย์ หนูก็ไม่ทำประโยชน์ให้แก่ใครเลย จึงเห็นว่าไม่ควรจะเอาขึ้นมา แต่อย่างไรก็ดี เมื่อสัตว์เหล่านั้นอ่อนวอนหนักเข้า และสัญญาว่าจะประพาศิตัวตจจนตลอดชีวิตแล้วนักล่าสัตว์ก็ช่วยเอาตัวขึ้นมาทั้งหมด สัตว์เหล่านั้นต่างก็พากันขอบคุณในความกรุณาของเขา และสัญญาว่าจะหาอะไรมาให้เป็นเครื่องตอบแทน ส่วนคนนั้นหาพูดอะไรไม่ นอกจากบอกตัวว่าเป็นคนจน นักล่าสัตว์เป็นคนใจดี จึงพาไปและให้อยู่บ้านด้วยกัน

ต่อจากนั้นมาไม่นาน งูไปหานักล่าสัตว์และเอายาผงสำหรับแก้งูกัดไปให้ด้วยและพูดว่า ท่านจงเก็บไว้ให้ดี วันหนึ่งยานี้จะเป็นประโยชน์แก่ท่าน ถ้าท่านจะใช้ยานี้ จงอย่าลืมเอาเลือดของคนเนรคุณมาผสมเสียก่อน นักล่าสัตว์กล่าวคำขอบใจ แล้วก็เก็บยาผงนั้นไว้ด้วยความระมัดระวัง ไม่ว่าจะไปไหน ก็เอาติดตัวไปด้วยเสมอ เสือคาบก็ได้ตอบแทนบุญคุณ คือช่วยนักล่าสัตว์อยู่เสมอ วันหนึ่งพญามหา เขาเอาทองคำ พะงมาให้ แล้วพูดว่า บ้างในทองคำนี้เสื่อผ้าที่ชาวพื้นเมืองเขาใช้กัน มีทองผงและมีงาช้างด้วย ที่นี่ท่านจะร่ำรวยละ นักล่าสัตว์กล่าวคำขอบใจ แล้วก็เอาทองคำเก็บไว้ในห้อง ตั้งแต่นั้นมานักล่าสัตว์ก็ได้รับความผาสุก เขาปลูกบ้านหลังใหม่และงามอีกหลังหนึ่ง มีเครื่องใช้ทุกอย่างพร้อม คนที่เขาช่วยมาจากไพร่งนั้นก็ยังอยู่กับเขา ชายคนนั้นไม่มีความยินดีในโชคลาภของเจ้าของบ้านที่ตนอาศัยอยู่เลย มีแต่คอยจะคิดบงการ้ายอยู่เสมอในไม่ช้าก็มีโอกาส มีชายเศรษฐีคนหนึ่งประกาศไปทั่วประเทศว่า มีคนร้ายเข้าไปในเขตบ้านเศรษฐี ได้ขโมยเอาเครื่องแต่งกาย เช่น เสื้อผ้า กับของที่มีค่าอีกหลายอย่าง ขายอกตัณญูผู้ซึ่งรับขึ้นไพบาผู้เป็นเศรษฐี แล้วถามว่า ถ้าเขาบอกชื่อคนร้ายแล้วท่านผู้เป็นเศรษฐีจะประทานอะไรให้ เศรษฐีจึงพูดว่าจะแบ่งทรัพย์ที่ถูกขโมยลักไปนั้นให้กึ่งหนึ่ง ชายคนนั้นจึงพูดว่า เจ้าของบ้านที่ตนอาศัยอยู่นั้นเป็นผู้ขโมย ซึ่งทั้งนี้ชายคนนั้นย่อมทราบดีว่าเขาเป็นผู้บริสุทธิ์ ต่อจากนั้นนักล่าสัตว์ผู้ซึ่งตรงก็ถูกจับไปขังคุกทันที แล้วจึงถูกนำไปพบ

เศรษฐี ๆ ได้ซักถามว่า ทำอย่างไรจึงร่ำรวยมากนัก นักล่าสัตว์จึงบอกตามความจริงทุกประการ แต่ก็หาใครเชื่อไม่ ดังนั้นเขาจึงตัดสินใจให้ประหารชีวิตในเวลาเที่ยงวันรุ่งขึ้น ในขณะที่กำลังเตรียมการจะประหารชีวิตนักล่าสัตว์นั้น มีคนไปพูดที่คุกว่า บุตรของเศรษฐีคนใหม่ถูกงูกัดมีอาการปางตาย ถ้าใครรักษาได้ก็ขอให้ไปรักษา ทันใดนั้นนักล่าสัตว์ก็นึกถึงยาผงที่งูให้ไว้ จึงขออนุญาตเป็นผู้ทำการรักษา ที่แรกผู้คุมไม่ยอมให้นำนักล่าสัตว์รักษาบาดแผลที่บุตรของท่านเศรษฐีที่ถูกงูกัด ท่านเศรษฐีถามว่า เขาต้องการอะไรบ้าง ชายนักล่าสัตว์จึงพูดว่า ข้าพเจ้าต้องการเลือดคนเนรคุณมาผสมยา ท่านเศรษฐีจึงขี่มอไปหาลูกเขยคนหนึ่งที่พ่อเขายายเนรคุณยืนอยู่นั้น มันเป็นผู้ที่คิดจะฆ่าเจ้าของบ้านซึ่งได้ช่วยชีวิตมันไว้ เมื่อชายคนนั้นถูกตัดหัวแล้ว นักล่าสัตว์ก็เอาเลือดมาผสมกับยาผง พอเอายาทาตรงที่บาดแผลนั้นบุตรของเศรษฐีก็หาย ท่านเศรษฐีจึงยินดีมากและจึงยกย่องสรรเสริญนักล่าสัตว์นั้น แล้วก็สั่งให้กลับไปอยู่บ้านเดิม

ได้ดี เพราะ ข้อนกะลา

ในตำบลหนึ่งมีคนสองตระกูล ตระกูลหนึ่งเป็นเศรษฐี อีกตระกูลหนึ่งยากจน ตระกูลเศรษฐีมีลูกชายคนหนึ่งและมีทรัพย์สมบัติมากมาย อายุของบุตรประมาณ ๑๐ ปี บิดามารดาอยากให้บุตรมีวิชาความรู้ เพื่อจะได้ประกอบอาชีพของวงศ์ตระกูลต่อไปในอนาคต จึงเอาไปฝากอาจารย์ที่วัด แต่บุตรคนนี้มีนิสัยเป็นคนจับจดเกเร ที่แรกก็ขยันหมั่นเรียนดี ท่านอาจารย์รักมาก ต่อมาบุตรคนนี้มีการเบื่อหน่ายในการเล่าเรียน เที่ยวชวนเพื่อนฝูงเล่นการพนันเป็นนิจ และมีนิสัยเกเรต่อเพื่อน อาจารย์สั่งสอนเท่าไรก็ไม่เชื่อฟัง จนอาจารย์เบื่อหน่าย

กล่าวถึงตระกูลคนยากจนนั้น มีลูกชายคนหนึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกันกับบุตรเศรษฐี บิดามารดาพาไปฝากวัดอาจารย์เดียวกันกับบุตรเศรษฐี แต่ลูกคนจนมีนิสัยขี้ตรง ขยันหมั่นเรียนวิชาที่อาจารย์สอน สิ่งที่ไม่รู้จักถามอาจารย์ อาจารย์ก็แนะนำให้ ต่อมาเด็กทั้งสองก็โตใหญ่ อายุได้ 20 ปี อาจารย์ก็พาไปหาบิดามารดาชายทั้งสองตระกูลนั้น ว่าให้อุปสมบท ตระกูลทั้งสองก็ตกลงให้อุปสมบทตามที่อาจารย์บอก เมื่ออุปสมบทแล้วก็อยู่ในวัดเดียวกัน ขณะที่อุปสมบทอยู่ทั้งสองก็ต่างท่องบ่นวิชาต่าง ๆ ครั้นต่อมาบุตรของเศรษฐีก็คิดเบื่อหน่าย ในการเป็นภิกษุสงฆ์ จึงขอลาอาจารย์สึก อาจารย์ก็ห้ามปราม แต่ภิกษุผู้เป็นบุตรเศรษฐีนี้ไม่ยอม ท่านอาจารย์จึงสั่งให้ตามความประสงค์ สึกแล้วก็กลับมาอยู่กับบิดามารดาตามเดิม ต่อมาบุตรเศรษฐีผู้นี้คิดอ่านเล่นการพนัน ตีมสุราไม่เอาการงานต่างๆ บิดามารดาเห็นจะเสียตระกูลก็ห้ามปราม แต่บุตรเศรษฐีไม่เชื่อฟัง ยังคงประพฤติเช่นนั้นเรื่อย ๆ มา ต่อมาบิดามารดาของบุตรเศรษฐีนี้ก็ชราลง และถึงแก่กรรมทั้งสองคน บุตรเศรษฐีก็ครอบครองทรัพย์สมบัติต่อมาแล้วเที่ยวชวนเพื่อนฝูงตีมสุราเล่นการพนันตามใจของตน ทรัพย์สมบัติของบิดามารดาที่ครอบครองก็หมดไปเป็นลำดับ ต่อมาบุตรเศรษฐีผู้นี้ได้แต่งงานกับหญิงสาวผู้หนึ่ง และหญิงสาวนี้ก็มีนิสัยชอบการพนันเหมือนกัน จึงอยู่ร่วมเป็นสามีภรรยากัน ครั้นต่อมาบุตรเศรษฐีคิดว่าการไปเล่นการพนันที่บ้านคนอื่นนั้นเป็นการลำบาก จึงคิดคิดการพนันที่บ้านของตน แล้วก็เที่ยวประกาศเพื่อนฝูงให้มาเล่นที่บ้านของตน พวกเพื่อนฝูงที่ทราบแล้วก็พากันมาเล่นการพนันที่บ้านเศรษฐีลูกเศรษฐีมีความพอใจมาก

จะกล่าวถึงลูกคนจนที่อุปสมบทอยู่กับอาจารย์ก็เล่าเรียนได้ตามความปรารถนาจึงหวังคิดถึงบิดามารดาเห็นว่าแก่ชราลงมากแล้ว ก็ไปขอลาอาจารย์จะลาสิกขาบท จึงเล่าให้อาจารย์ฟังว่าบิดามารดาที่ชราลงมาก จะขอลาอาจารย์สึกไปช่วยบิดามารดาประกอบการ

อาชีพรักเรียนก็อนุญาตให้เลิก ครั้นเลิกไปแล้วก็ไปช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพโดยนำพัก
น้ำหนักของตนเองไปผูกพืชต่างๆ สิ่งของที่เหลือจากบริโภคก็เอาไปขายที่ละเล็กละน้อยได้
เป็นเงินเก็บไว้ได้ปีละเล็กละน้อยทุกปี

จะกล่าวถึงบุตรเศรษฐีมีลูกสาวคนหนึ่งอายุได้ ๑ เดือน ได้มีนิต์พระมาทาบุญที่
บ้านเพื่อไถนนมไฟลูกของตน จึงเที่ยวแจกการ์ดไปตามเพื่อนฝูงให้มากินเลี้ยงที่บ้านของตน พวก
เพื่อนฝูงที่ได้รับการค้ำพักกันมากินเลี้ยงที่บ้านของบุตรเศรษฐี ครั้นกินเลี้ยงกันเสร็จแล้วบุตร
เศรษฐีก็ชวนเพื่อนเล่นการพนันที่บ้านของตน แต่ลูกตระกูลคนจนนั้นเขาเชิญมาด้วย การแต่งกาย
ไม่สมหน้าตา สวมกางเกงและเสื้อเก่าขาดรุ่งริ่งไม่น่าดูเดินเข้าไปหาเพื่อน ลูกเศรษฐีเห็นเข้า
ไม่พอใจ ชัดเพื่อนไม่ได้ก็พยักหน้าบอกให้ภรรยาจัดหาอาหารให้เพื่อนไปรับประทานตามลำพัง
คนเดียวทางหลังบ้าน เพื่อนลูกคนจนรับประทานไปๆ นึกในใจว่าเราจนเขาจึงเอาช้อนกะลามา
มาให้ตักอาหารกิน เพื่อนที่เขาพาเขากินบนโต๊ะเสี่ยงช้อนดังกริ่งกร่าง เราคนจนไม่มีใคร
นับหน้าถือตา เมื่อรับประทานอิ่มแล้วก็ลักเอาช้อนกะลามาด้วย พลังนึกในใจว่าช้อนกะลา
จะทำให้เรามีมาณะท่ามาหากินโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ เดินไปนึกไปจนกระทั่งถึงบ้านของตน
ครั้นถึงบ้านแล้วก็คิดมาณะท่ามาหากินขึ้นมากกว่าเมื่อก่อนมา ตั้งแต่นั้นมาลูกคนจนก็มีอันจะกิน
เป็นลำดับทุกปีจนตั้งบ้านเรือนใหญ่โตเป็นที่พอใจของเพื่อนบ้านใกล้เคียง มีคนนับหน้าถือตา
มากขึ้น

กล่าวถึงตระกูลเศรษฐี ทรัพย์สมบัติก็หมดสิ้นถึงกับขายบ้านเรือนกินจนตกทุกข์ได้ยาก
เพราะตนประพฤติไม่ดี ชอบดื่มสุราเล่นการพนันดังกล่าวแล้ว สุดท้ายก็ต้องไปอาศัยเพื่อนกิน
บ้านละวันสองวัน และสุดท้ายก็ไปเป็นลูกจ้างอยู่กับตระกูลคนจน และตระกูลคนจนนั้นเขานึก
ได้เพราะเคยเป็นลูกศิษย์อาจารย์เดียวกันมา จึงให้อยู่ด้วยกันต่อมาจนมีความสุข วันหนึ่งลูก
ของคนจนนั้นรับประทานอาหารร่วมกันทั้งครอบครัว สารีบในการรับประทานอาหารในครอบ
ครัวใช้ช้อนเงินช้อนทอง ส่วนลูกคนจนนั้นเขาใช้ช้อนกะลาที่ได้ลักมาจากบ้านเศรษฐีตักอาหาร
รับประทาน เพื่อนเศรษฐีถึงถามเพื่อนว่า ทำไมท่านจึงใช้ช้อนกะลาตักอาหารรับประทานลูกคนจน
จึงตอบว่า ช้อนนี้แหละทำให้เรามีมาณะท่ามาหากินโดยอาบเหงื่อต่างน้ำ เราจึงได้มีบ้านเรือน
และเงินทองอยู่เย็นเป็นสุขมาจนทุกวันนี้ ลูกเศรษฐีเมื่อได้ฟังดังนั้นจึงคิดได้ เมื่อคราวเรา
เชิญเขากินเลี้ยง เราได้เอาช้อนกะลาให้เขาดักรับประทานเขาก็รู้สึกตัวได้ ตั้งแต่นั้นมา
ลูกเศรษฐีก็ประพฤติตนเป็นคนดี ตั้งหน้าท่ามาหากินต่อไป

ตะขาบกับช้าง

ยังมีตะขาบใหญ่ตัวหนึ่ง อาศัยอยู่ในเกาะแห่งหนึ่งอันตั้งอยู่ในท้องทะเล ตะขาบตัวนั้นกินช้างเป็นอาหารทุกวัน วันละตัว จนกระดูกและงาของช้างเป็นภูเขา อยู่มาวันหนึ่งมีนายสำเภาคนหนึ่งซึ่งเป็นคนค้าขายอยู่ในท้องทะเลแล่นสำเภามาพบเข้าก็ดีใจอยากได้คิดจะมาเอาไปขายในบ้านในเมือง ครั้นกลับมาถึงบ้านเมืองของตนแล้ว ก็ชักชวนกันประมาณ 500 คน แล่นสำเภามาพอลงเกาะ ต่างคนต่างก็ช่วยกันขนงาช้างมาบรรทุกจนเต็มลำสำเภาแล้วก็แล่นออกท้องทะเลหลวง ตะขาบเมื่อกลับจากหาอาหารถึงเกาะเห็นกระดูกและงาของตนที่กองอยู่หายไปก็โกรธ คิดในใจของตัวเองว่าทำผู้ใดใครหนอมาลอบลักเอาไปจนหมดสิ้น ก็ยกศีรษะขึ้นดูเห็นลำสำเภา ด้วยความโกรธก็กระโดดลงน้ำไปติดตามมาด้วยกำลังไธสะ กล่าวถึงปูใหญ่ตัวหนึ่งอาศัยอยู่ในท้องทะเลเป็นเจ้าแห่งปูทั้งหลาย ครั้นถึงกำหนด 7 วันที่ขึ้นมาหาอาหารกินตามกำหนด ปูใหญ่อำก้ามคอยดักจับสัตว์เพื่อเป็นอาหารกินตามกำหนด ขณะที่นายสำเภาแล่นสำเภาหนีตะขาบก็แล่นรอดเข้าไปในก้ามปูไปได้สบาย ตะขาบก็ไล่ติดตามสำเภาเข้าไปในก้ามปูเช่นเดียวกัน แต่ตัวตะขาบใหญ่กว่าสำเภาก็กระทบก้ามปู บรู๊สึกหับก้ามลง ตะขาบเมื่อถูกหับก้ามลงไว้พยายามดิ้นรนเพื่อจะให้ตัวรอดออกไปจากก้ามปู ตะขาบดิ้นบู่ก็หับขยับไว้ บู่ขยับก็ดิ้นเพื่อรอดออก ต่างก็พยายามกันอยู่อย่างนั้นเป็นเวลานาน ในที่สุดตะขาบก็หลุดออกไปได้ด้วยความเจ็บปวด หมดความสามารถที่ติดตามลำสำเภาต่อไปได้ ก็จำใจต้องกลับหลังมายังเกาะที่ตนอยู่อาศัย แล้วขึ้นไปหาพระฤๅษี เล่าความที่ตนถูกปูหนีบให้พระฤๅษีฟัง แล้วขอความช่วยเหลือ พระฤๅษีกล่าวว่าเราช่วยท่านไม่ได้ ท่านจะต้องตาย แต่อาการของท่านจะตายวันละปล้อง ตามที่ปูเขาหนีบกะไว้ให้ท่าน ตะขาบเมื่อหมดหนทางแก้ไขแล้ว ก็ต้องนอนรอความตาย วันคืนล่วงไป ๆ ปล้องที่ปูหนีบไว้ก็เหลือน้อยลงทุกที ๆ ในที่สุดตัวก็ตาย พระฤๅษีก็ช่วยไม่ได้ งาช้างก็หาย เกาะที่อยู่อาศัยก็กลายเป็นเกาะร้าง เป็นคากล่าวอ้างของฤๅษี จึงได้เรียกกันมาจนทุกวันนี้ว่า "เกาะร้าง"

ตาบอดตาใส

ยังมีหญิงหม้ายคนหนึ่งผัวแก่ตายมาหลายปีแล้ว มีลูกสาวอยู่คนหนึ่งอายุประมาณ 18 ปี ลูกสาวของหญิงหม้ายคนนี้มีรูปร่างสวยงามมากจนเป็นที่ติดตาต้องใจต่อบรรดาหนุ่มทั้งหลายที่ได้มาพบเห็นที่จะอดรักเสียไม่ได้ ดังนั้นทุกคืนที่แม่ลูกทั้งสองอยู่กันตามลำพัง จะมีชายหนุ่มได้พากันคุยเล่นกับสองแม่ลูกอยู่เสมอทุกๆ คืน ชายหนุ่มเหล่านั้นทุกคนมีความพอใจและรักลูกสาวของหญิงหม้ายนั้นทุกคน แต่ไม่มีใครจะได้สนทนากับเธอเพียง 2 ต่อสองสักครั้งเดียว เพราะวันไหนก็พากันไปพร้อมกันเสียหมด แต่ชายหนุ่มทั้งหมดเหล่านี้ มีคนตาบอดอยู่คนหนึ่ง แต่ตาใสเหมือนคนตาดี ดังนั้น 2 แม่ลูกจึงไม่รู้ว่าเป็นคนตาบอด ส่วนหญิงหม้ายนั้นเมื่อเห็นพวกหนุ่ม ๆ มาที่เรือนตนทุกวันก็เข้าใจว่า พวกหนุ่มเหล่านั้นพากันรักลูกสาวของตัวเอง แต่ไม่รู้จะเอาใครเป็นลูกเขย เพราะมากคนนัก อยู่มาวันหนึ่งหลังจากที่พวกหนุ่ม ๆ ได้พากันกลับบ้านหมด เพราะเป็นเวลาคดึกแล้ว ในระหว่างที่พวกหนุ่มทั้งหมดกลับบ้านนั้นคนที่ตาบอดตาใสหลงเพื่อนในระหว่างทาง จึงกลับไม่ได้ ตกลงจึงนั่งอยู่ที่นั่นเองจนสว่าง จึงมีพวกเพื่อนมารับไป ในคืนวันนี้นายตาบอดตาใสนั่งอยู่ที่นี่ เขาจึงได้ยินหญิงหม้ายพูดกับลูกสาวว่า "อืหนูพรุ่งนี้ แม่จะให้พวกหนุ่ม ๆ จับข้อมือ ถ้ามีใครเย็น ๆ แล้วให้เอาคนนั้นเป็นผัว" เมื่อนายตาบอดตาใสได้ยินดังนั้น เขาดีใจมากและคิดว่า เสรีจุลละคราวนี้ จะนั้นเมื่อถึงเวลาค่ำในคืนต่อมา พวกหนุ่ม ๆ เหล่านั้นก็พากันมาบ้านหญิงหม้ายตามเคย และรวมทั้งนายตาบอดตาใสด้วย เมื่อนายตาบอดตาใสกับพวกครั้นถึงเรือนหญิงหม้ายแล้ว เขาจึงนั่งใกล้ ๆ กับโถงน้ำแล้วเอามือแช่ไว้ในโถงน้ำโดยไม่ให้ใครเห็น และต่อมาเมื่อสนทนากันได้ซักหน่อย หญิงหม้ายจึงพูดขึ้นว่า "วันนี้แม่จะให้พวกเจ้าไปจับข้อมืออืหนูนั้น ถ้ามีใครเย็นแล้วแม่จะเอาเป็นลูกเขยของแม่ จะได้พากันทานอาหารกินกันต่อไป ฉะนั้นพวกหนุ่ม เหล่านี้จึงผลักดันไปจับข้อมือลูกสาวของหญิงหม้ายกันทุกคน แต่ไม่ปรากฏว่ามีใครเย็น ต่อมาถึงคนสุดท้ายคือนายตาบอดตาใสนั่นเองเข้าไปจับข้อมือทันใดนั้นลูกสาวของหญิงหม้ายนั้นจึงร้องขึ้นว่าแม่ คนนี้มือเย็นแล้วเพราะนายตาบอดตาใสเอามือไปแช่น้ำไว้แล้วมือจึงเย็น ดังนั้นหญิงหม้ายจึงผูกมือให้เป็นผัวเมียกันแต่คืนวันนั้น ครั้นถึงเวลาเช้าหญิงหม้ายจึงให้นายตาบอดตาใสไปไกลเพื่อตกกล้า ส่วนตาบอดใสไม่รู้ก็ทำอะไร เพราะตาไม่เห็นอะไรวางอยู่ที่ไหน คว้าอยู่ที่ไหนไม่รู้ โถงอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้และนาอยู่ตรงไหนก็ไม่รู้ แต่ทันใดนั้น เขาคิดมีปัญหาน้อยอย่างหนึ่ง จึงให้ภรรยาไปเอาควายมาให้ แล้วเขาจึงขึ้นหลังควาย

โดยภรรยาจับมาให้ แล้วจึงให้ภรรยาเอาไถมาให้อีกเมื่อเอาไถได้แล้ว เขาจึงทำเป็นไล่ควายไป ส่วนควายก็แสนรู้ เพราะเคยเดินเข้าออกทุกวัน เขาจึงปล่อยให้ควายเดินไปตามลำพังสุดแต่มันจะพาไปทางไหน ส่วนควายเมื่อเดินไปถึงทุ่งนาแล้ว มันจึงหยุดกินหญ้าต่อไป เขาจึงลงจากควายแล้วรู้ว่าเป็นทุ่งนา เขาจึงจัดการเทียมไถทันทีแล้วเริ่มไถนาต่อไป และนั่นจะเป็นนาของใครไม่ทราบ ครั้นถึงเขายักไถไล่ควายให้เดินเรื่อยไป สุดแต่ควายจะไปทางไหน เขาก็ตามควายเรื่อยไป ครั้นถึงเวลาสายหึ่งหม้ายจึงออกไปดูไม่เห็นลูกเขยไถนาตน กลับไปไถนาของคนอื่นจึงถามมาว่า (ลูกเขย) มีงทำไมไม่ไถนาเขา ทำไมจึงไม่ไถนาเรา ฝ่ายนายตาบอดตาใสแก้ตัวไปว่า จันไถเอาแรงจะแม่ตอนเย็นจึงค่อยไถนาของเราจะได้แล้วเร็วเพราะ 2 ไถด้วยกันเดี๋ยวนี้เขายังไปเอาขวานอยู่เพราะไถเขาเล็ก ไถนั้นควายเขาปล่อยไว้ไถ ส่วนหญิงหม้ายเห็นว่าควายอยู่จริง ๆ จึงเชื่อ แล้วจึงเดินกลับบ้านไปบอกลูกสาว พี่สาวจึงไปไถนาเอาแรงเขาเสียก่อน แล้วจึงจะไถนาของเราในตอนเย็น ทว่าไม่รู้ว่าคุณเขยของตัวตาบอดตาใส ส่วนนายตาบอดตาใสพอไถนาเหนื่อยแล้วเขาจึงหยุดปล่อยควายแล้วก็เก็บไถไว้ เขาจึงเดินไปเอาควายและไถขึ้นเลี้ยงควายเดินอยู่ข้างหน้า เขาจึงวิดน้ำใส่ควายเพื่อจะล้างให้สะอาด แต่บังเอิญควายบังหัวบलกอยู่ เขาจึงวิดน้ำไม่ถูกตัวควาย เลยวิดไปถูกหัวบलก ในขณะนั้นหญิงหม้ายได้ออกมาอีก เพื่อจะบอกให้เขาเลิกไถ เพราะสายแล้ว ส่วนหญิงหม้ายนั้นได้เห็นลูกเขยของตัววิดน้ำใส่หัวบलกอยู่จึงบอกไปว่า อ้าว ลูกเขย มีงทำไมไปวิดน้ำใส่หัวบलกเล่า นายตาบอดตาใสจึงตอบไปว่า เมื่อเช้านี้เตนมันค่อยเอาหลายตัว จึงวิดน้ำใส่หัวใส่ให้มันหนีไป ส่วนหญิงหม้ายจึงเดินเข้าไปใกล้ ๆ ลูกเขยของเขาแล้วจึงกัดตบไปใส่ตรงจมูกลูกเขย ส่วนนายตาบอดตาใสเข้าใจว่าเป็นควาย จึงพูดออกไปว่า "ควายตัวนี้จมูกเหม็นเหลือเกิน" พอจากนั้นหญิงหม้ายจึงทราบว่าลูกเขยตัวตาบอดแท้ ๆ ที่เดียว จำต้องเอาไปปล่อยเสีย คิดดังนี้แล้วเขาจึงนำลูกเขยมาบ้าน กินข้าวปลาเสร็จแล้ว หญิงหม้ายจึงพูดกับเขาว่า ลูกเอ๋ย แม่เห็นเข้าไถนาไม่ค่อยแข็งแรง แม่จึงคิดจะให้ลูกหาอาชีพทางอื่น คือ ไปค้าขายกับนางหนูมัน จะได้มีอยู่กินและมีเงินใช้เสียเร็ว ๆ เมื่อนายตาบอดตาใสได้ยินแม่ยายพูดเช่นนั้น เข้าใจว่าเขาจะได้ไปค้าขายกับภรรยาของตนจริง ๆ จึงพูดว่า ตี ตีแม่ ลูกจะได้ไปซื้อของมาแลกข้าวแล้วจะขายได้เงินคล่อง ๆ หน่อยโดยไม่ต้องลำบากสักเท่าใดนัก พอตกลงกันแล้ว หญิงหม้ายจึงไปจ้างคนให้ทำแพไม้ไผ่ให้กว้างพออยู่ได้ แล้วหาหนามเล็บแมวมาล้อมเป็นวงเอาไว้ และเอากะบอกไม้ไผ่มาตั้งเอาไว้ 1 กระบอก แล้วจึงให้นายตาบอดตาใสลงไปที่แพ ฝ่ายภรรยาของเขาที่

2 ฝ่าย จึงเริ่มแข่งขันกันทันที ครั้งแรกแข่งเส้นผมกันเสียก่อน ยักษ์จึงถอนผมของมันออกมาแล้ว จึงพูดว่า ผมใครจะเส้นโตกว่ากันฝ่ายนายชาติติจึงโยนหนังวัวให้ยักษ์ดู และบอกว่านี่แหละผมแต่พ่อ แต่แม่กละ การแข่งขันครั้งนี้ยักษ์เป็นฝ่ายแพ้ เพราะยักษ์ผมเล็กกว่าหนังวัว แต่ยักษ์หาได้ยอมแพ้ไม่ มันจึงถอนฟันใหญ่ของมันออกมาอีก และร้องทำว่าฟันใครจะโตกว่ากัน พวกชาติติตาบอดจึงเอาผานโกนไปให้ยักษ์ดู แล้วบอกว่านี่แหละฟันเรา และคราวนี้ยักษ์ก็แพ้อีก แต่ยังไม่ยอมแพ้ต่อไปอีก ยักษ์เอาหัวออกมาให้นายชาติติดูและพูดว่า พวกท่านยอมแพ้เสียเถิด หรือ หัวของท่านไม่โตกว่าหัวของข้าดอก พอยักษ์พูดดังนี้แล้ว นายชาติติจึงจับคราด ๆ นาใหญ่ เบื่อเรื่อโยนออกไป และบอกยักษ์ว่า เอ้า นี่หัวของกูอย่ายักษ์ พอยักษ์เห็นคราดก็ตกใจ เพราะโตกว่าหัวของมัน แต่มันหายอมแพ้ไม่ มันจึงหยิบเหาตัวเท่ากำปั้นออกมาจากหัวของมันอีก แล้วร้องบอกไปว่า เอาเหาพวกท่านออกมาดูคราวนี้พวกท่านแพ้ข้าแน่แล้ว จงยอมเสียเถิดอย่ามาแข่งกับข้าเลย ส่วนนายชาติติจึงโยนกระดองเต่าใหญ่ออกไป คราวนี้ยักษ์ชักจะกลัวนายชาติติตาบอดมากแล้ว เพราะสู้ไม่ได้สักทีมันจึงพูดต่อไปอีกว่า ขอแข่งอีกครั้งเถิด คราวนี้ข้าสู้พวกท่านไม่ได้แล้วจะยอมยกเมืองให้ทั้งหนึ่งตามสัญญา คราวนี้เรามาแข่งตกกันเถิด ถ้าตกท่านเสี่ยงดังกว่าตกข้า ๆ จะยอม ถ้าตกพวกท่านไม่ดังเท่าตกข้า ๆ ก็จะไม่ยอมพวกท่านละ พอยักษ์พูดแล้ว มันจึงเริ่มตกทันที พอนายชาติติตาบอดได้ยินเสียงตก เขาก็เริ่มตีกลองขึ้นไม่หยุดยั้ง ฝ่ายยักษ์ได้ยินเสียงกลองดังกว่าตกของตนจึงเริ่มวิ่งเข้ามาหานายชาติติและนายตาบอดตาใสยอมแพ้โดยดี และยอมยกเมืองให้ทั้งหนึ่งตามสัญญา แต่นายชาติติและนายตาบอดไม่ยอมเอา ขอเพียงเงินทองอย่างละพันชั่ง และขอรักษาชาติและตาบอดให้หาย ยักษ์ก็จัดการหาให้ แล้วขอให้ยักษ์ไปส่งยังเมืองมนุษย์ด้วยยักษ์ยอมไปส่ง เมื่อทั้ง 2 ชาติติและตาบอดถึงเมืองของตนแล้ว เขาจึงเอายาที่ยักษ์ให้มันใส่ขาติขา คัดก็หายใส่ตาบอดตาก็เห็นดีดังเดิม ดังนั้นนายตาบอดตาใสจึงกลับมาหาภรรยาและเอาเงินเอาทองที่ได้มาให้ภรรยาของตน ส่วนนายชาติติได้แต่งงานกับหญิงสาวคนหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กันนั้น และทั้ง 2 เขาก็เป็นคนร่ำรวยและอยู่เป็นสุขต่อไป

ตาเหลวตกปลาไหล

กาลครั้งหนึ่ง มีชายคนหนึ่งบิดามารดาขนานนามให้ว่า นายเหลวตั้งแต่นั้นจนแก่เฒ่าเข้าวัยเกือบบรา จนได้สมญาว่า ตาเหลวแล้ว แก่ทำมาหากินแต่ทางตกเบ็ดหาปลา มาขายเลี้ยงชีพตนเองและภรรยา ในเรื่องการหาปลาละยกไว้ให้ตาเหลวแก่ ไปหาปลาค้างก้นมากมาย ใคร ๆ ไม่ได้ตาเหลวเป็นต้องได้ เพราะแกชำนาญมาก วันหนึ่งตาเหลวนึกอยากจะไปลงเบ็ดตกปลาในหนองแห่งหนึ่ง แต่น้ำในหนองลึกมาก จำต้องหาเรือไปลอยเรือตกปลา จึงไปขอยืมเรือมาขนาดยาว 3 วา ของเพื่อนบ้านได้ลำหนึ่ง แก่ก็เตรียมเบ็ดเตรียมเหยื่อใส่เรือ แล้วก็ขึ้นเรือจากบ้านไปลงหนองด้วยกำลังของแก่ เมื่อถึงหนองน้ำแล้ว แก่ขึ้นบนเรือตกเบ็ดไป วันนั้นตั้งแต่เช้าจนบ่าย ตกปลาเท่าไร ๆ ปลาก็ไม่กินเบ็ด หัก ๆ ที่ปลาในหนองนั้นชุมคำพูดคำว่ายออกบวบๆ บับๆ แก่ก็โมโหมาก และนั่งมานานจนเมื่อย แก่ก็ตั้งใจจะหยุดพัก จึงเอาสายเบ็ดทางมือถือผูกติดเข้ากับกระตังเรือ ตัวแกเองก็ล้มตัวลงนอนบนแคร่เรือ ลมพัดมาเจือย ๆ ตาเหลวก็เคลิ้ม ๆ ไปได้สักหน่อย แก่ก็สะดุ้งตกใจตื่น เพราะเรือโคลงเคลง ผิดปกติแกจึงลุกขึ้นเห็นสายเบ็ดไหวๆ ก็เข้าใจว่าปลาตัวใดกินเบ็ด จึงจับสายเบ็ดดึงขึ้นมา แต่จะดึงเท่าไรก็ดึงไม่ขึ้น ยิ่งดึงปลาก็ยิ่งคั้งคั้งพาเรือจมลงไปทุกที จนหัวเรือจมน้ำเหลือแต่ท้ายเรือ โด่งโพล่น้ำอยู่สักครั้งหนึ่ง ตาเหลวตกใจมาก รีบกระโดดน้ำว่ายขึ้นบกได้ก็วิ่งหน้าตื่นตาตื่นไปบอกเพื่อนบ้านมาช่วยกู้เรือและจับปลา พวกเพื่อนบ้านก็ไม่เชื่อว่าปลาอะไรจะใหญ่ถึงเพียงนั้น แต่ด้วยความอารีของตาเหลว พวกเพื่อนบ้านก็ซังกะตายมาช่วย เมื่อมาถึงหนองน้ำก็ช่วยกันดึงเรือและสาวสายเบ็ดขึ้น ก็เกิดอัศจรรย์เพราะปลาไหลตัวมหึมากินเบ็ดตาเหลว พาเบ็ดไปอยู่ในรูได้ เมื่อได้ข่าวกันกู้เรือและเอาเบ็ดขึ้นมาพร้อมกับปลาไหลแล้ว ก็ช่วยตาเหลวขึ้นเรือและหาปลาตัวนั้นไป คณะคนที่มาช่วยตาเหลว 30 คน ต่างหาปลาแยกแยกย้ายกันไปตาม ๆ กัน

รุ่งเช้าตาเหลวก็ยืมเรือลำเก่าบรรทุกปลาไหลตัวนั้นแลกรับข้าวทางบ้านคอน เพราะบ้านคอนอดปลา มีแต่ข้าว ตาเหลวแลกรับข้าวเฉพาะหัวแลกรับข้าวได้ 1 ปั้น ส่วนตัวได้ข้าว 1 เกวียน เมื่อได้ข้าวแล้วตาเหลวก็บรรทุกข้าวล่องมาตามคลองเพื่อจะกลับบ้าน จวนกับเวลาเย็นตาเหลวนึกหิวข้าว แต่จำเพราะมีแต่พื้น หม้อข้าว เต้าและข้าวสาร ไม่ขัดไฟที่เอาไปก็ใช้จุบจุบหิวในท้องแห้งเสียหมดแล้ว แกล้งเรือเรื่อย ๆ มา ตาก็แลไปข้างหลัง เพื่อจะเจอบ้านช่องกองไฟแห่งใดเข้าจะได้แวะเข้า ไปขอไฟหรือต่อไฟหุงข้าว ยิ่งพยามยิ่งมืด

ขมุกขมัวลงก็ไม่เจอไฟที่ต้องการ เมื่อเรือจะผ่านดงต้นยางแห้งหนึ่ง ดงยางนี้มีเสือลาย
พาดกลอนตัวหนึ่งใหญ่ถนัด มาแอบซุ่มคอยจับสัตว์ที่จะมาลงกินน้ำอยู่ข้างคลอง แสงตาพราวเป็น
ประกายเหมือนไฟสุ่มซอน ตาเหลวก็เข้าใจว่าไฟติดขอนจึงวาดเรือแฉะเข้าไปจะต่อเชื้อไฟ
เมื่อเรือถึงตลิ่งแล้วตาเหลวก็หยิบไข่มุกหางเสือที่อ้อมต้นยางมาทางริมน้ำสำคัญว่ารากต้นยาง
ฝายเสือเห็นตาเหลวเอาไข่มุกมาหางอยู่ก็เลยตะลึงนอนนิ่งทาทาวว ๗ อยู่ตาเหลวก็เอาได้
เข้าไปจ่อที่ตา จ่อตาในันก็ไม่คิด จ่อตานี้ก็ไม่คิด ก็จ่อหลายหนเข้าตาเหลวก็เข้าใจว่าได้
ของตัวนี้ถ้าติดมากจึงเขี่ยหัวได้ให้บาน แล้วก็เข้าจ่อตาเสืออีก จ่อทางโน้นก็แล้วทางนี้ก็แล้ว
ไม่ติดสักทีจนชักเคือง จึงเอาดุนได้ตาเข้าไปที่ตาเสือ เสือพาดกลอนตกใจมาก ลูกขึ้นกระ
โจนพรวดเข้าป่าไป ด้วยกำลังแรง ทำให้เรือที่ผูกหางเสือแล่นขึ้นบนฝั่ง ด้วยกำลังเสือลากขึ้น
มาทำให้เรือยาวออกไปอีก 2 ศอก ตาเหลวลงมือออกแรงเป็นสักเท่าหนึ่งเท่าใด เรือก็ไม่
เขี่ยลงสู่คลองได้ จึงนั่งเป็นทุกข์เป็นร้อนมาก ตกกลางคืนนอนเฝ้าเรืออยู่ ๗ ที่นั่นเอง

ครั้นเวลารุ่งเช้าตาเหลวก็ไปหาผลไม้ในป่ามากินแก้หิวกลับมาถึงเรือปรากฏว่าผูกไถ
ปากาลังลงกินข้าวในเรือจนเกือบหมด ตาเหลวตกลงใจว่าจะดักไถป่าเหล่านั้น จึงออก
เดินทางไปตัดหวายในป่าสิ้นเวลาไปอีก 1 วัน เมื่อได้หวายแล้วก็มาจักหวายทำบ่วงเป็นอัน
มากมายผูกติดไว้กับกระพวงเรือ พอมาเข้าอีกวันหนึ่งไถป่าผุนั้นก็พามาเก็บกินข้าวตาเหลวอีก
ต่างกินล่องล้าเข้าไปติดบ่วงที่ตาเหลวชิงดักไว้หมดทุกตัว ตาเหลวคิดขึ้นว่าจำเป็นต้องให้ไถ
เหล่านี้ช่วยเขี่ยเรือลงคลองให้ด้วย ก็ออกมาจากที่ซ่อน เปล่งเสียงให้ขึ้น ไถป่าตกใจมากจึง
พากันบินไปทางคลอง ด้วยกำลังแรงบินของไถได้พาเรือไปลงคลองไปด้วยโดยง่าย ตาเหลว
ก็มาจับไถพาควให้ตายที่ละตัวแล้วฉีกกระเพาะออกเอาข้าวใส่เรือ ปรากฏว่าเมื่อฉีกกระเพาะ
ไถทุกตัวแล้วได้ข้าวมากออกไปอีก 1 บัน รวมเป็นสองเกวียนพอดี เพราะไถได้กินข้าวสำรอง
จากที่อื่นมาอีกบ้าง ครั้นพายเรือมาถึงบ้านจัดการขนข้าวขึ้นยุ้งเรียบร้อยแล้ว ตาเหลวก็บอก
ให้ภรรยานำเรือไปส่งคืนเจ้าของ ภรรยาก็นำไปเพราะเห็นว่าสามีเหนื่อยมา เมื่อพายเรือ
ไปถึงบ้านเจ้าของเรือก็กล่าวคาบอกลง เจ้าของเรือเห็นเรือของตนยาวไปอีกตั้ง 2 ศอก
ก็ไม่รับเอาเพราะหาว่าเอาเรือของตนไปทำยาวออกไป ภรรยาตาเหลวก็ฉิวจัด พายเรือ
บนกะปอดตะแบกกลับบ้าน หว่าผ้าผืนของตัวเหลวไหลพาเรือของเขายาวไปตั้ง 2 ศอก
พอพายเรือมาได้ครึ่งทาง เผอิญเกิดพายุจัดฝนตกลงไปหมด ภรรยาตาเหลวไม่สามารถจะคัด

วาดเรือให้ไปตามแม่น้ำได้ เรือก็พุ่งตรงเอาหัวโดนตลิ่งตั้งโครมใหญ่ เรือลำนั้นเลยเหวี่ยงไป
สองศอก ก็พายกลับมาบ้าน แล้วเล่าความให้ตาเหลวฟัง ตาเหลวก็พายเรือนำเรือไปส่ง
เจ้าของ ๆ เห็นเรือของตนถวน 3 วาก็ดีใจรับเรือของตนไว้ใช้ต่อไป

คาอยู่กับเสือ

แต่ก่อนนานมา คือตั้งแต่สมัยที่กล่าวกันว่า มนุษย์กับสัตว์เดียรัจฉานยังพูดจากันรู้เรื่อง นั้น มีชายคนหนึ่งชื่ออยู่อย่างเข้าขุนขราแล้ว ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ชายดงแห่งหนึ่ง คาอยู่ผู้นี้มีอาชีพในการทำนาและทำไร่ และถ้ามีเวลาว่างก็เข้าดงเพื่อตัดไม้และหาของป่าไปขายในเมือง โดยอาชีพดังกล่าวนี้ คาอยู่ได้หากินเลี้ยงครอบครัวเป็นสุขตามสมควรมาช้านาน

วันหนึ่ง เมื่อมีเวลาว่างจากการไถนา คาอยู่ก็ฉวยพร้าใหญ่เข้าสู่ดงเพื่อตัดหาหว้งนาเข้าไปขายในเมืองตามผู้ที่สั่งมา แก่เพลิดเพลินสาละวนอยู่กับการตัดหาหว้งตั้งแต่เข้าจนบ่ายได้หาหว้งมิใช่น้อย เมื่อตัดหาหว้งได้ในที่ใด แก่ก็นำมาฉ้วนเป็นวง ๆ แล้วกองทิ้งไว้ตามในต้นไม้เป็นแห่ง ๆ ไป เพื่อสะดวกแก่การรวบรวมเมื่อเวลาจะกลับบ้าน แล้วก็ลัดเลาะเสาะหาในที่อื่น ๆ ต่อไปอีก จนล่วงเข้าเวลาเย็นจนได้เวลากลับบ้าน ขณะที่แก่เที่ยวเสาะหาหว้งอยู่นั้น ก็ได้พบหาหว้งเข้าอีกกอใหญ่ แก่ก็ใจตรงเข้าไปหวังจะตัดเพิ่มเติมอีกเป็นจำนวนสุดท้ายแล้วก็กลับบ้าน แต่ขณะที่แก่กำลังสาละวนอยู่กับการตัดหาหว้งนั้นเอง ก็ได้ยินเสียงดังแกรกรากทางเบื้องหลัง แก่จึงเหลียวไปดู ก็ได้เห็นเสือโคร่งใหญ่ขนาดม้าตัวหนึ่งกำลังย่องตรงเข้ามาหาแก่ด้วยนัยน์ตาอันวาว ยังระยะอีกห่างจากตัวแก่เพียงเล็กน้อยก็จะมาถึง กล่าวกันว่า เสือโคร่งในสมัยนี้ยังไม่มีลายดำ ๆ ตามตัว คงมีแต่ขนสีเหลืองตลอดตัว เมื่อจะหนีก็หนีไม่ทัน ครั้นจะสู้ก็สู้ไม่ไหว แก่ก็เกิดภูมิต้านหน้าคิดสู้ด้วยปัญญา จึงพยายามรวบรวมสติซึ่งคิดจะพ้อเติมพ่นแค้นหน้าตาซึ่งบังพลาญร้องครวญด้วยเสียงอันดังว่า เฮ้ยเจ้าเสือร้ายโง่เขลาเบาปัญญา ช่างไม่สำนึกถึงความตายที่กำลังจะมาถึงตัว มัวแต่เดินกริดกรายเที่ยวเล่นความตายกำลังจะมาถึงตัวเจ้าอยู่แล้ว ยังไม่รู้สึกรู้สีกหรือ เสือได้ยินก็ตกใจจะจุกด้วยไม่เคยคิดว่าจะพบกับเหตุการณ์เช่นนี้ เพราะธรรมดามนุษย์และสัตว์อื่น ๆ เมื่อยามได้พบเสื่อย่อมตกใจกลัวและหนีหรืออย่างน้อยก็ต้องแสดงกริยาอาการหวาดหวั่นให้เห็น เมื่อได้พบคาอยู่ไม่แสดงกริยาสะดุ้งสะเทือนและพูดเป็นปริศนาเช่นนี้ จึงถามว่า ที่ว่าความตายจะมาถึงตัวมันนั้นเพราะเหตุใด คาอยู่จึงตอบด้วยท่าทางอันขึงขังว่า เจ้ายังไม่รู้หรือว่าอีกเจ็ดวันข้างหน้านี้ มนุษย์และสัตว์ทั้งโลกบรรดาที่อาศัยอยู่บนพื้นดิน จะต้องถึงแก่ความตายกันหมดสิ้น ถ้าไม่หาทางหนีหรือป้องกันด้วยอะไรใหญ่ผู้ปรีชาสามารถได้ทำนายเหตุการณ์เข้าไว้ว่าอีกเจ็ดวันข้างหน้านี้ ฝนจะตกใหญ่น้ำจะไหลหลากมาท่วมโลก ผู้คนและสัตว์ที่อาศัยบนพื้นดินจะต้องจมน้ำตายจนหมดสิ้น ขณะนี้

พวกมนุษย์กำลังต่อไม้ไผ่ต่อแพกันขนานใหญ่ทุกครอบครัว เพื่อเตรียมตัวไว้หนีน้ำ การที่เข้ามาตัด
 หวายครั้งนี้ ก็เพื่อนำไปมัดไม้ไผ่ต่อแพของตัวข้าและนำไปขายแก่บรรดาคนอื่น ๆ ที่ต้องการ
 ต่อแพหนีน้ำครั้งนี้ ส่วนตัวเจ้าไม่ชวนขายหาอะไร เพื่อหนียที่จะมาถึงตัว มัวแต่กรีดยาเดิน
 เทียวเล่น จึงเห็นว่าจะต้องตายเสียเปล่าเมื่อน้ำใหญ่หลากมาเป็นแน่แท้ เสือโง่ได้ยินดังนั้นก็
 ตกใจและเชื่อสนิทว่าจะเป็นความจริง จึงวิ่งวนขอให้ตาอยู่ช่วยหาทางช่วยเหลือ ตาอยู่ได้ยิน
 ก็ใจชื้น แสร้งวางท่าขมขื่นอยู่ครู่หนึ่งแล้วกล่าวว่า ข้าก็สงสารเจ้าเหลือเกิน แต่ที่จะหาทาง
 ช่วยนั้นยากแท้ เห็นมีแต่วิธีเดียวก็ต้องชักเรือเจ้าขึ้นไปบนต้นไม้สูง ๆ เพื่อเมื่อน้ำหลากมา
 เจ้าจะพ้นน้ำ เสือได้ยินก็ยินยอมแต่โดยดี ตาอยู่จึงบอกให้เสือนอนลง แล้วรับเอาหาวยที่เกัด
 กองไว้แน่นมัดทำทั้ง 4 ของเสือให้แน่น แล้วนำหาวยที่ผูกเสือขึ้นไปบนกิ่งไม้ให้ปลายข้างนั้น
 ตกลงมาอีกทางหนึ่ง แล้วก็พยายามชักเรือเสือขึ้นไปด้วยกำลังแรงสุดสามารถ เมื่อตัวเสือลอย
 สูงพ้นจากพื้นดินพอสมควรแล้ว แกนปลายหาวยที่เกัดขึ้นไประลอกเข้ากับต้นไม้ใกล้ๆ ให้แน่น
 ตัวเสือร้ายจึงลอยอยู่ในอากาศด้วยความทรมาน ครั้นแล้วตาอยู่ก็เที่ยวตัดแขนงไม้ไผ่มาหลายอัน
 แล้วลงมือเขียนดีเสื่อโดยแรงจนเหนื่อยแล้วกลับด้วยความปลอดภัย เสือถูกเจ็บก็ร้องก้องป่า
 แต่จะคืนรนอย่างไรก็ไม่หลุด กล่าวกันว่าลายคำ ๆ ที่ตัวเสือนั้น ก็คือรอยไม้เรียวที่ถูกตาอยู่
 เขียนดี และตั้งแต่นั้นมา เสือโคร่งในชั้นหลังๆทุก ๆ ตัวจึงมีลายคำตามตัวคล้ายรอยถูกเขียน
 ด้วยไม้เรียว และทุกตัวยอมกลัวไม้เรียว ทั้งนี้เพราะเป็นมรดกตกทอดมาแต่เสือด่านตระกูล
 ของมันที่ถูกตาอยู่เขียนดีในครั้งศึกดาบรรพ์โน้น และด้วยความเชื่ออันนี้เอง แม้ในปัจจุบันนี้
 ยังมีคนชาวป่าชาวคางพวกเมื่อจะเข้าดงเข้าป่าใหญ่ มักจะตัดไม้เรียวถือติดมือไปด้วย เมื่อ
 ย่างเข้าเขตดงเขตป่าซึ่งหวาดเกรงว่าจะมีเสือมาซุ่มซ่อนอยู่ ก็ใช้ไม้เรียวที่ถือติดมือไปนั้น
 หวดไปมาในอากาศโดยแรงให้บังเกิดเสียงดัง เพื่อหากเสือเฝ้าดูมาซุ่มซ่อนอยู่ในที่ใกล้
 เมื่อได้ยินเสียงไม้เรียวจะได้หลบหนีไปเสีย

เกรงตรงได้ดี

ในกาลครั้งหนึ่ง ยังมีกระต่ายผู้หนึ่งอายุเพิ่งแรกรุ่งเป็นหนุ่ม อยู่กันสองคนกับมารดา เป็นผู้ยากจนเป็นใจ บลุกบ้านหลังน้อย ๆ อยู่ที่ชายเขาแห่งหนึ่ง และเขากับมารดาไปเที่ยวรับจ้างทำงานรายวัน พอได้ค่าจ้างมาซื้อเสบียงอาหารพอได้เลี้ยงชีวิตไปวันหนึ่ง ๆ กระต่ายผู้นี้เป็นผู้ซื่อสัตย์และถือตรง ครั้นมารดาเขาสอนให้กระต่ายอย่างไรแล้ว เขาก็กระทำตามคำสั่งสอนของมารดาทุกประการ

อยู่มาวันหนึ่ง กระต่ายผู้นี้ได้ไปรับจ้างขวนาเขาเกี่ยวข้าว ขวนาเขาคิดค่าจ้างให้เป็นเงินตราวันละ 2 สลึง เมื่อถึงเวลาแล้วกระต่ายผู้นี้ก็กลับบ้าน และขวนาเขาก็ให้ค่าจ้างไป เป็นเงินเหรียญสลึง 2 อัน เมื่อกระต่ายผู้นี้ได้รับเงินจากขวนาแล้วก็กาไปในเมื่อเสียจนแน่น แต่ขณะที่เดินไปตามทางบังเอิญเท้าของเขาได้สะดุดก้อนหินที่ริมถนน กระต่ายได้เขลงไปกับด้วยความเจ็บปวดที่เท้าสะดุดก้อนหินโลหิตไหลนองเอง ทำให้เขาล้มตัวแบมือออกแล้วก็กาเข้าไว้อย่างเค็ม ครั้นเดินมาถึงบ้านเขาคิดใจมาก จึงรีบเข้าไปรายงานกับมารดาของเขาว่า แม่จำแม่ วันนี้เป็นโชคดียิ่งนักเงินมากเหลือเกิน ฉันไปรับจ้างขวนาเขาเกี่ยวข้าว ขวนาเขาใจดี เขาให้ค่าจ้างฉันถึง 2 สลึงนะแม่ ส่วนมารดาครั้นได้ยินบุตรของตนรายงานดังนั้นก็พลอยดีใจกับบุตรมาก แล้วมารดาจึงพูดกับบุตรของเขาว่า ดีแล้วละเป็นไร ถ้าเช่นนั้นเจ้าจงเอาเงินมานี้แม่จะเก็บไว้ซื้ออาหารรับประทาน กระต่ายเมื่อได้ยินมารดาเรียกเอาเงินดังนั้นก็เดินตรงเข้ามาหามารดา ทำท่าจะส่งเงินให้ ในทันใดนั้นเอง กระต่ายก็หันหน้าเสีร่าลงทันที พลาบเปล่งเสียงออกมาด้วยความตกใจว่า ตายจริง แม่จำแม่ แม่เคยสอนฉันว่า ถ้าใครเขาให้อะไรมาแล้วก็ต้องถือให้แน่น นี่ฉันก็กาเงินมาจนแน่น แต่เหตุไฉนจึงหล่นหายไปได้ ครั้นเมื่อมารดารู้ว่าบุตรของตนเผลอเอาเงินหายเช่นนั้น ก็มีความโกรธมาก ถึงกับด่าว่าด้วยประการต่าง ๆ และได้สอนไว้อีกว่า ถ้าคราวนี้ใครเขาให้สิ่งของมาแล้ว เราอย่าถือ ถ้าถือแล้วย่อมตกหล่นดังนี้เป็นต้น ถ้าเขาให้มาคราวนี้เจ้าจงเอาเก็บใส่เข้าไว้ในกระเป๋าสีหรือกางเกงเสียให้เรียบร้อย กระต่ายก็จำคำของมารดาเขาสอนทุกประการ

ครั้นในวันรุ่งขึ้น ก็ได้มีแขกปริศนมาขานมาว่าจ้างกระต่ายไปเป็นคนรีตนม และคิดค่าจ้างให้วันละ 2 สลึงเพียง กระต่ายก็ตกลงและไปทำการรีตนมให้แก่นายจ้าง ตามที่

นายจ้างสั่งทุกประการ ขณะเมื่อถึงเวลาเย็นกระต่ายก็เตรียมตัวกลับบ้าน แยกจึงบอกกับลูกจ้างว่า นายจ้าง วัณนี้ฉันขายผมยังไม่ได้เงินเลย จะทำอย่างไรดี พรุ่งนี้จึงค่อยมาเอาได้ไหม กระต่ายก็ไม่ยอม แยกจึงว่า อย่างนี้เอาไหมนาย บังจะให้ผมขายไป และคิดราคามาให้เท่าค่าจ้าง ฝ่ายกระต่ายก็ตกลงและดีใจมาก ที่จะได้เข้าไปให้มารดาได้รับประทาน แยกจึงหยิบหม้อทะนมาใส่มาให้จนเต็ม แล้วก็ส่งให้กระต่ายแบกกลับบ้าน ครั้นกระต่ายแบกมาได้ครึ่งทาง ก็นึกขึ้นมาได้ว่า มารดาเขาได้สอนว่า ถ้าใครให้อะไรมาแล้วต้องใส่กระเป๋าลือหรือกางเกงให้เรียบร้อย ของนั้นจึงจะไม่ตกหล่น นี่หากเราแบกไปอย่างนี้ อาจจะตกหล่นได้ เมื่อตกหล่นไปแล้วมารดาคงโกรธเรามาก ทว่าเราไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของมารดา เมื่อกระต่ายคิดดังนี้แล้ว ก็ยกหม้อตกลงจากบ่าแล้วเอาหม้อนั้นเทใส่ลงไปในกระเป๋าลือ ขณะที่เขาเทลงในกระเป๋านั้น ผมเป็นน้ำก็รั่วไหลไปหมด เหลืออยู่แต่ผ้าของผมเปื้อนเปรอะอยู่ในกระเป๋าท่านั้น เมื่อกระต่ายเทหม้อใส่กระเป๋าลือแล้วก็รีบเดินกลับบ้าน และเสียใจมากที่เอาหม้อใส่กระเป๋าลือแล้วหายไปหมด จึงรีบตรงไปหามารดา และเล่าเรื่องที่แยกให้ผมมาตั้งแต่ต้นจนจบ เมื่อมารดาได้ฟังบุตรของตนเล่าให้ฟังด้วยความใจดังนั้น ก็ยิ่งเพิ่มความโกรธมากขึ้น ถึงกับเขี่ยเตี๋ยด้วยความแค้นใจในความโง่ของลูก และพละงก็สอนต่อไปอีกว่า ถ้าใครเขาให้อะไรมาในคราวนี้แล้วจงแบกใส่บ่ามา กระต่ายก็รับคำว่าจะปฏิบัติตามคำของมารดา

ครั้นในวันรุ่งขึ้น กระต่ายผู้นี้ก็ไปเที่ยวรับจ้างใหม่ วันนี้เฝ้าผู้มีพ่อค้าลาฟุ้งหนึ่งมาหาจ้างคนไปเลี้ยงลา บังเอิญมาพบกระต่ายเดินไปตามถนนก็ได้ถามและว่าจ้างกระต่ายไปเลี้ยงลาและบอกว่า จะให้ลาเป็นค่าจ้างสักตัวหนึ่ง เมื่อกระต่ายได้ยินว่าจะให้ลาสักตัวหนึ่งดังนั้น แล้วก็มีสติดีใจมาก เพราะอยากได้ลาไปรีดนมขาย จึงตกลงไปเลี้ยงลาให้ ครั้นถึงเวลาแล้วพ่อค้าเขาก็ให้ลาตัวผู้แก่กระต่ายตัวหนึ่ง เมื่อกระต่ายจับลาได้แล้วก็เอาใส่บ่าแบกกลับบ้าน ฝ่ายลาเมื่อถูกแบกดังนั้น มันกลัวตายมันก็ดิ้นพลัดตกลงจากบ่า และกระต่ายก็ปล้ำลาจะแบกอีก ทำงี้ๆกั๊งๆ มากลางถนนหลวงแต่ผู้เดียว

ในกาลครั้งนั้น ยังมีพระมหากษัตริย์พระองค์หนึ่ง มีพระราชบุตรอายุแรกรุ่งกำลังเป็นสาวน้อย ๆ รูปร่างสวยเก๋มาก แต่เธอเป็นใบ้ ในอาการเป็นใบ้ของพระนางผู้นี้แปลกประหลาดมากเหลือเกินคือว่า ถ้าหากว่าเธออยู่ในพระตำหนักและห้องบรรทมแต่ผู้เดียว เธอมักพูดหิมพาล่าท่องบ่นหนังสือต่าง ๆ ได้ดี แต่ครั้นเมื่อบุคคลใดเข้าไปในที่นั้นแล้ว เธอเป็นพูดไม่ได้โดยเด็ดขาด ตลอดจนพระราชบิดาและพระราชมารดาก็เช่นเดียวกัน เมื่อพระมหากษัตริย์

ทรงทอดพระเนตรเหตุการณ์ของพระราชบุตรมีอาภาววิปลาสไปดังนี้ พระองค์ก็มีพระทัยกลัดกลุ้มเป็นกำลัง พระองค์จึงเสด็จประทับออกราชบัลลังก์มีทหารแวดล้อมตามประเพณี และจึงตรัสแก่เหล่าทหารทั้งหลายว่า ให้ทหารไปเที่ยวต้อนถ้าหากมีใครเป็นผู้กระทำให้พระราชบุตรของพระองค์ผิดได้แล้ว พระองค์จะอุปภิเษกให้เป็นพระมเหสี และให้ครอบครองพระราชอาณาจักรทั้งครึ่งพระนคร ครั้นเมื่อตรัสแล้วเหล่าทหารทั้งหลายก็ต่างแยกย้ายกันไปว่าประกาศทั่ว ๆ ไป ในขณะที่ทหารไปเที่ยวว่าประกาศยังไม่กลับนี้ บังเอิญกระต่ายได้ปล้ำลาแบกเดินมาในท้องถนน ซึ่งผ่านพระตำหนักของพระธิดาไปผู้นี้ และในขณะที่พระธิดาไปกำลังทอดพระเนตรเพลินอยู่นี้ ได้ทอดพระเนตรไปพบเข้ากับกระต่ายกำลังแบกลา ลาดันปล้ำกันแก่งมา พระธิดาทอดพระเนตรอยู่นานแล้ว ก็ให้นึกขำอยู่แต่ในพระทัยว่า บุรุษผู้นี้ถ้าจะเสียสติหรือเป็นอย่างใดหนอจึงได้แบกลาแก่งอยู่ ลาตัวที่แบกหรือเท้าก็ดี ครั้นจะจับจูงไปลากก็เดินไปได้สะดวก ที่มาแบกเช่นนี้ที่ไหนเลยมันจะยอมให้แบก เพราะลามันก็กลัวความตาย เมื่อพระธิดามีพระทัยคิดดังนี้แล้ว ก็ทรงพระสรวลพลางวิ่งเข้าไปในพระตำหนักเพื่อไปตามพระราชบิดาและพระมารดามาให้ดูบุรุษผู้นี้วิปลาส ส่วนพระมหากษัตริย์และพระมเหสีครั้นเห็นพระราชบุตรของตนผิดได้ และมาตามให้ไปดูเหตุการณ์ดังนี้แล้วก็ได้เสด็จตามพระราชบุตรของตนไปยังพระแท่นที่ ครั้นทรงทอดพระเนตรเห็นเหตุการณ์ดังนี้ ก็ทรงฟังพระราชบุตรของตนอธิบายถึงเหตุการณ์ที่จะต้องนำลา ไปยังบ้านของตนจบลงแล้ว เสียงแตรสังข์ฆ้องกลองก็บรรเลงขึ้นพร้อมกันเป็นปฐมฤกษ์ แล้วพระมหากษัตริย์ก็ตรัสสั่งให้ทหารไปจับเอาชายที่แบกลาผ่านพระตำหนักขึ้นมาถวาย ฝ่ายทหารเมื่อได้รับสั่งดังนี้แล้ว ก็ตรงไปช่วยกันจับกระต่ายและแย่งเอาลาออก บอกว่าพระมหากษัตริย์ต้องการตัว ฝ่ายกระต่ายไม่รู้ว่าเป็นพระมหากษัตริย์นั้นเป็นอย่างไร ก็เข้าใจว่าพวกนี้เป็นโจรมาปล้นลาของตน จึงได้กู่ร้องระงม ร้องเรียกให้ชาวบ้านช่วยแต่ไม่มีใครจะมาช่วย ทหารจึงจับกระต่ายมัดนำเข้าไปถวายพระมหากษัตริย์ส่วนกระต่ายเมื่อไปถึงพระมหากษัตริย์แล้ว ก็รายงานว่า บุคคลเหล่านี้เป็นโจรปล้นลาของตนให้พระมหากษัตริย์ฟัง พระมหากษัตริย์บอกว่า พวกนี้มิใช่โจรปล้นลา เขาเป็นทหาร เราเป็นผู้ให้ให้เขาไปตามตัวเข้ามา เพื่อต้องการถามว่า เพราะเหตุไรเจ้าจึงแบกลา ลาเป็นสัตว์ที่มีทำไว้สำหรับเดิน เจ้าควรจงให้มันเดินไปตามถนน กระต่ายก็กราบทูลพระมหากษัตริย์ว่า มารดาของข้าพระพุทธเจ้าสอนไว้ว่า ถ้ามีใครให้อะไรมาแล้วให้แบกไปจึงจะไม่หลุดตกหล่น ฉะนั้นจึงปฏิบัติ

ตามคำของมารดา พระมหากษัตริย์^๕ครั้นได้ฟังชายบ้านป่าผู้^๖ขอตรงบอกดังนั้น พระองค์ทรงพอ
พระทัยมาก มีพระทัยรักใคร่ชายผู้^๗ขอตรง พระองค์จึงทรงแจ้งเหตุให้กระษัตรา^๘ชายผู้^๙ทราบว่า
เราได้ให้ทหารไปเที่ยวป่าประกาศว่า ถ้าใครทำให้ลูกสาวของเราเลิกจากเป็นไป^{๑๐}ได้แล้ว
เราจะยกให้เป็นมเหสีและครอบครองนครครึ่งหนึ่ง ฉะนั้นเจ้า^{๑๑}เป็นคนที่ทำให้ลูกสาวเราหายจาก
เป็นไป^{๑๒}ได้ เราจึงต้องให้เจ้าจัดการแต่งงานกับลูกสาวของเรา จะได้ครอบครองบ้านเมือง
ต่อไป ครั้นเมื่อกระษัตรา^{๑๓}ชายได้ทราบเหตุการณ์^{๑๔}ดังนั้น ก็รู้สึกว่าเป็นวาสนาอันดีเลิศของตน

เถรตรง เป็น เหตุ

ในกาลครั้งหนึ่งซึ่งนานมาแล้ว ยังมีเถรคนหนึ่งชื่อ เถรตรง การที่เถรคนนี้ได้ชื่อว่า "เถรตรง" ก็เพราะว่าเขาเป็นคนซื่อตรง เป็นคนตรงไปตรงมาแม้จนกระทั่งการเดินของเขาก็เป็นเส้นตรงไม่คดเคี้ยว ชาวบ้านจึงพากันเรียกเขาว่า "เถรตรง"

วันหนึ่งเถรตรงได้ออกจากที่อยู่เพื่อจะไปธุระ ณ ที่แห่งหนึ่ง เพื่อที่เขาจะไปมีต้นตาลเอนไปข้างหน้าต้นหนึ่งขวางหน้าที่เถรตรงจะต้องผ่านไป เมื่อเถรตรงเดินมาถึงต้นตาลก็หยุดคิดในใจว่า ถ้าเราจะหลีกเลี่ยงต้นตาลต้นนี้ไปเราก็เสียสัตย์ ครั้นจะกลับก็ไม่ได้เพื่อไม่ให้เสียสัตย์ เขาจึงได้เดินเลยขึ้นไปบนต้นตาลซึ่งเอนไปข้างหน้า เมื่อไปถึงยอดตาลก็หยุดยืนเฉยอยู่

ขณะนั้นมีชายสี่ระลำน 4 คนเดินผ่านมา เมื่อมองขึ้นไปบนยอดตาลเห็นเถรตรงยืนอยู่ก็มีความสงสัย คนหนึ่งใน 4 คนจึงถามว่า อ้าวนี้พระคุณเจ้าไปยืนอยู่ทำไมบนยอดตาลเล่า เถรตรงตอบว่าฉันเป็นคนตรง เมื่อเดินมาถึงต้นตาลนี้จะหลีกเลี่ยงก็ไม่ได้ จะกลับก็ไม่ได้เพื่อไม่ให้เสียสัตย์ ฉันจึงได้เดินขึ้นมาบนยอดตาลนี้ โยมทั้งสี่คนช่วยกันหน่อยได้ไหม จะให้ผมช่วยยังงัยครับ ชายสี่ระลำนถาม ฉันจะโยนจี้วรลงไปได้ไหม แล้วโยมทั้งสี่คนช่วยกันจับมุมจี้วรคนละมุมดึงให้ตึง แล้วฉันจะกระโดดลงมา เถรตรงตอบ ได้ครับ ชายหัวล้านพูด เถรตรงจึงกระโจนลงมากลางจี้วร ขณะที่เถรตรงกระโจนลงมาที่กลางจี้วรนั้น จี้วรซึ่งอยู่ก็หย่อนลงทำให้สี่ระของชายหัวล้านทั้งสี่กระแทกกันจนสี่ระแตกตายทั้งสี่คน

เพื่อเหตุตรงที่ชายหัวล้านทั้งสี่ตายนั้นเป็นหลังบ้านสาวงามคนหนึ่ง เมื่อสาวงามออกมานอกบ้านได้เห็นชายหัวล้านทั้งสี่คนนอกเรียงตายกันอยู่ก็ตกใจ เพราะหล่อนเป็นคนกลัวผี หล่อนจึงนึกในใจว่า อย่าเลยเรามีคู่รักอยู่คนหนึ่ง ทุก ๆ วันเคยมาหาที่บ้านเสมอ เราจะต้องให้เขาเอาหัวล้านทั้งสี่นี้ไปเผา แต่เราจะให้เขาขนไปเผาที่เดียวทั้งสี่คนก็ดูกระไรอยู่ เราจะต้องให้เขาเอาไปเผาที่ลาน หล่อนคิดดังนั้นแล้วจึงได้ลากเอาหัวล้าน 3 คนไปซ่อนเสีย เหลือไว้แต่เพียงคนเดียว

ตอนเย็นเจ้าหนุ่มคู่รักของสาวงามเจ้าดังคิด หล่อนจึงพูดว่านี่แน่พี่ ที่หลังบ้านฉันมีหัวล้านนอนตายคนหนึ่ง พี่ช่วยเอาไปเผาที่เถอะ เมื่อพี่เผาแล้วคืนนี้ฉันจะยอมแต่งงานด้วย เมื่อเจ้าหนุ่มได้ยินสาวงามพูดดังนั้นก็นึกกระหยิ่มในใจจึงพูดว่าอ้อได้ซิ อยู่ที่ไหนเล่าพี่จะเอาไปเผาเอง สาวงามจึงพาเจ้าหนุ่มไปที่หัวล้านนอนตายอยู่ เมื่อเจ้าหนุ่มเอาชายหัวล้านคนที่หนึ่งไปเผา

เสร็จแล้ว สาวงามจึงบอกว่าเผอะไรกัน ฉันยังเห็นหัวล้านนอนตายอยู่ที่เก่าเลย ไม่เชื่อที่ออกไปดู เมื่อเจ้าหนุ่มออกไปดูก็ได้เห็นจริงอย่างนางว่า เขานึกในใจว่าคงถูกผีหลอก แต่เขาก็ได้อาหัวล้านคนที่สองไปเผ้ออีก

สาวงามได้ใช้อุบายนี้ให้เจ้าหนุ่มคู่รักเอาชายหัวล้านไปเผ้อจนกระทั่งถึงชายหัวล้านคนที่ 4 ไปเผ้อและตั้งใจว่าจะจับผีให้ได้ขณะที่เอาเขาจึงนั่งเผ้ออยู่

ขณะนั้นผีชายหัวล้านคนหนึ่งไปเผ้อถ่านอยู่ใกล้ ๆ กับที่เจ้าหนุ่มเผ้อผีชายหัวล้านอยู่เมื่อเขาเห็นเจ้าหนุ่มนั่งเผ้อกองฟอนอยู่ก็รู้สึกสงสัย จึงเดินเข้าไปหาเพื่อจะถามว่าเจ้าหนุ่มทำอะไร

ฝ่ายเจ้าหนุ่มเมื่อเห็นชายหัวล้านเผ้อถ่านเดินมาก็เข้าใจว่าเป็นผีมาหลอก จึงพูดว่า อ้อเจ้านี่เองที่หลอกกูมาสามครั้งแล้ว คราวนี้จะไม่ยอมให้มึงหลอกกูอีกต่อไป ว่าแล้วก็วิ่งออกไปจับหัว

เถรทองคนไร้อาชีพ

ครั้งโบราณ มีพระเจ้าแผ่นดินไทยพระองค์หนึ่ง คลับจันทร์ของพระองค์หายไป ทรงทราบตามข่าวเลื่องลือว่า เถรทองเป็นหมอดูทายแม่นยำมาก จึงให้อำมาตย์ซื้อทองไปตามเถรตรงเถรทองจึงถามเรื่องราว อำมาตย์ทองจึงบอกให้ทราบ เถรตรงเถรทองพูดว่าคราวนี้มึงต้องตายแน่ ๆ อำมาตย์ทองเป็นผู้ลักไปจึงรับสารภาพว่าเอาไปฝังไว้ใต้ต้นจันทน์ และขอย่าให้ทูลพระเจ้าแผ่นดินว่าคนเอาไป เมื่อไปถึงพระเจ้าแผ่นดินก็ทำเป็นลงเลขยันต์ว่ากลับนี้ไปอยู่ใต้ต้นจันทน์ ดูเสร็จแล้วจึงให้คนไปส่งวัด

ต่อมาเมื่อมีเรือนอกลาหนึ่ง เจ้าเมืองเอาแดงไมมาทนายพันกับพระเจ้าแผ่นดินเมืองไทยว่า แดงไมของเรามี 3 ใบ ว่าใบหนึ่งจะมีกิมี่เกิด ทายถูกจะยอมเป็นเมืองขึ้น หากผิดจะริบเอาเมืองไทย พระเจ้าแผ่นดินจึงให้คนไปตามเถรทองมาแล้วเฝ้าความให้ฟังและบอกว่าเถรทองจะคิดอย่างไร เถรทองคิดว่า ตัวเห็นจะตายแน่คราวนี้ จึงเอาไฟเผาทุกถั่ว แล้วเอาเสื้อห่อตัวไคค น้ำจะให้ตาย เถรทองได้ลอบไปติดอยู่ที่เรือแดงไม เผอิญได้ยินเจ้าของแดงไมพูดว่า พรุ่งนี้จะเอาแดงไมขึ้นพัน ลูกใหญ่ 7 เมล็ด ลูกกลาง 3 เมล็ด ลูกเล็ก 1 เมล็ด พรุ่งนี้เช้าจึงเอาแดงไมขึ้นพัน ถามว่าลูกใหญ่ ลูกกลาง และลูกเล็ก มีกี่เมล็ด เถรจึงลงเลขยันต์และทายได้ถูกต้อง เจ้าเมืองจึงยอมเป็นข้าพระเจ้าแผ่นดินได้ประทานเครื่องไตรจีวรแก่เถรทอง แล้วนำมาส่งวัด

ท้าวโจระโต

กระดังง์ได้ยินมา ยังมีเด็กกำพร้าคนหนึ่ง บิดามารดาได้ล้มตายไป และก่อนตายบิดามารดาได้นำเด็กคนนั้นไปฝากไว้กับท่านสมภารวัด ท่านสมภารรักเด็กคนนั้นมาก เสมือนเด็กคนนี้เป็นบุตรของท่านสมภาร แต่เด็กคนนี้เป็นเด็กที่ขี้เกียจที่สุด เมื่อพระจันทร์ขึ้นแล้วไม่มีใครยกสารับมาให้กิน เด็กคนนั้นก็ไม่นอนและเมื่อกินแล้ว ไม่มีใครล้างมือให้ก็ไม่ล้าง จะไปไหนก็คลานไปเพราะขี้เกียจเดิน ท่านสมภารได้สั่งสอนให้ท่องบทหนังสือสวดมนต์ให้แก่เด็กคนนั้นบทหนึ่งราชะโตวา โจระโตวา เด็กนั้นก็ท่องได้ แต่เมื่อนาน ๆ เข้าก็เหลือแต่คำว่า โจระโต ตัววานนั้นก็ลืมเสีย ผลสุดท้ายก็ตั้งชื่อว่า เด็กชายโจระโต และเมื่อสมภารได้สังเกตดูว่าการเรียนของเด็กนี้เห็นจะไม่ตลอดรอดฝั่ง ครั้นถึงฤดูชาวไร่เขาถางไร่กัน ท่านสมภารก็เอามีดมาผูกเข้าที่คอเด็ก แล้วบอกว่า เขาถางป่าทำไร่กัน จงไปทำกับเขาบ้าง เด็กชายโจระโตก็คลาน ลงกู่ไปจนถึงป่า พอเลือกได้ที่เหมาะเด็กชายโจระโตก็นั่งถางป่าไป ได้เนื้อที่กว้างยาวประมาณตารางวา แล้วก็คลานกลับวัด ต่อมาพอถึงฤดูชาวไร่เขาจุดไฟ ท่านสมภารก็เอาไม้ขีดไฟผูกคอให้แล้วบอกว่า เจ้าจงไปจุดไร่ของเจ้าเถิด เด็กชายโจระโตก็คลานไปถึงไร่ ครั้นถึงขีดไฟใส่แล้วก็รีบคลานกลับจะติดหรือไม่ติดไม่เข้าใจ ครั้นถึงวัดท่านสมภารถามว่า จุดแล้วหรือยัง เด็กชายโจระโตตอบว่า จุดแล้ว รุ่งขึ้นท่านสมภารก็เอาพันธุ์ฝ้ายกับแดงผูกคอให้ไปปลูก เด็กชายโจระโตก็คลานไปปลูก นับแต่นั้นมา เด็กชายโจระโตก็มีได้เหยี่ยวแล ครั้นถึงฤดูแดงสุกท่านสมภารไปดู เออแดงสุกเกลื่อนไร่ ท่านสมภารเก็บแดงสุกลูกบ่อเรือมาฝากเจ้าของ เจ้าของเห็นแล้วก็หัวเราะเท่านั้นเอง ท่านสมภารจึงบอกญาติโยมให้หาบเอาแดงไปขายให้ (ปรากฏตามเล่าถึง 1 เล่มเกวียน) และต่อมาถึงฤดูเก็บฝ้าย ท่านสมภารก็ไปเก็บฝ้าย ฝ้ายทั้งหมดได้ประมาณ 1 กระสอบ

ต่อมาก็มีพ่อค้าสำเภานำสำเภามาจอดที่ท่าวัด ท่านสมภารจึงลงไปหาพ่อค้าขอฝากเด็กและฝากฝ้ายไปขาย พ่อค้าสำเภาก็รับฝาก เมื่อตอนเรือออกจากท่า พ่อค้าจึงได้หารือกันว่า เราจะออกอุบายอย่างไรฝ้ายนี้จึงจะได้ราคาล้นตัว ต่างหารือกันไป ก็มีคนหนึ่งออกความเห็นว่าจะไม่ควรขาย ควรจะแห่ฝ้ายนี้ไปถวายพระเจ้าแผ่นดิน แล้วกราบบังคลทูลว่า ท้าวโจระโตให้นามถวายเป็นของขัณฑ์ ต่างเห็นชอบ พอเรือไปถึงท่า ต่างก็จัดหาปีและฆ้องกลองตีแห่ไป ชาวตลาดถามว่าแห่อะไรกัน พ่อค้าสำเภาทองก็ตอบว่า แห่ของท้าวโจระโตไปถวายพระเจ้าแผ่นดิน ชาวบ้านร้านตลาดต่างพากันแห่ร่วมไปด้วย นับเป็นขบวนยาวหลายร้อยคน ครั้นไปถึงวังหลวงพระเจ้าแผ่นดินทรงถามว่า ท่านทั้งหลายแห่อะไรมา พ่อค้าสำเภาทองกราบบังคลทูลว่า

ท้าวโจระโตะให้แห่ของมาน้อมเกล้าถวายพระเจ้าแผ่นดินจึงเรียกเสนาบดีมาพร้อมกันแล้วแก้
 ห่อของออก ก็มีแต่ชะลอมฝ้าย แล้วพระเจ้าแผ่นดินทรงดำรัสต่อเสนาบดีว่า ฝ้ายนี้เป็นบริศนา
 ขอให้เสนาบดี ต่างแก้ ฝ้ายหนึ่งเห็น ท้าวโจระโตะคงเข้าใจว่า เมืองเราปลูกฝ้ายไม่เป็นจึง
 ส่งฝ้ายมาให้ทำพันธุ์อีกฝ้ายหนึ่งเห็น ฝ้ายเป็นของที่ชาวบริสุทธิ ท้าวโจระโตะคงจะขอมุมิตร
 โดยนำใส่ใจจริงและบริสุทธิดังฝ้าย พระเจ้าแผ่นดินทรงเห็นชอบกับฝ้ายหลัง จึงทรงรับสั่งให้
 จัดบรรดาสั่งของแก้วแหวนเงินทอง เพชรนิลจินดา ไปเป็นการผูกมิตรตอบแทน ครั้นแล้วพ่อค้า
 สำเภาก็แก่กลับ เมื่อถึงสำเภาแล้วก็ชี้แจงให้เจ้าของทราบ เจ้าของก็ยิ้มแล้วถามพ่อค้าสำเภา
 ว่าเราจะกลับหรือจะต่อไปอีก พ่อค้าว่าต้องไปอีกหลายเมืองจึงจะกลับหรือจะต่อไปอีก พ่อค้าว่า
 ต้องไปอีกหลายเมืองจึงจะกลับ เด็กชายโจระโตะจึงบอกกับพ่อค้าสำเภาทองว่า เมื่อไปถึง
 เมืองไหนก็ให้น้ำของทั้งหมดนี้ขึ้นไปถวายอีก แต่ท่านจะให้อะไรก็อย่าเอา ขอแต่คาบเล่ม
 เดียวเท่านั้น

เมื่อสำเภาไปถึงพ่อค้าก็ทำดังได้กระทัสมาแต่หลังกษัตริย์เมืองนี้เมื่อเห็นของขวัญ
 ล้วนแล้วแต่เป็นของกษัตริย์ก็ยินดีทั้งอยากได้มิตรอันเป็นกษัตริย์ด้วยกัน จึงถามพ่อค้าสำเภาว่า
 เมื่อท่านนำของเหล่านี้มาให้เราแล้ว เราขอถามว่าท่านอยากได้สิ่งอันใดเราก็จะยกให้ตาม
 ความปรารถนา พ่อค้าสำเภาจึงทูลว่าท้าวโจระโตะสั่งว่า ถ้าท่านจะให้สิ่งอันใดก็อย่าเอา
 ขอแต่คาบเล่มเดียวเท่านั้น พระมหากษัตริย์ให้อดอันตนใจ เมื่อได้ตรัสออกไปแล้วก็ต้องให้
 (คาบเล่มนี้เมื่อถอดออกจากฝัก จะมีทหารพลรบถึงหมื่นคนออกจากฝักคาบ มีอาวุธครบมือ
 และให้รับได้) จึงตรัสแก่พ่อค้าสำเภาว่า มีแต่ท้าวโจระโตะผู้เดียวเท่านั้นที่เราจะให้คาบ
 เล่มนี้ ว่าแล้วก็ส่งคาบให้พ่อค้าไป พ่อค้าต่างพากันแก่กลับตามเคย แต่พ่อค้าหาทราบไม่ว่า
 มีทหารในคาบ เมื่อถึงก็ส่งให้เจ้าของ ๆ ก็ชอบใจ ยิ้มและถามพ่อค้าว่า เราจะกลับหรือจะ
 ไปอีกต่อไป พ่อค้าก็ตอบว่าไปอีก ท้าวโจระโตะจึงบอกว่า เมื่อไปถึงเมืองนั้น ท่านจงนำคาบ
 เล่มนี้ไปถวายพระเจ้าแผ่นดินอีก แต่ท่านจะให้อะไรก็ไม่ควรเอา เอาแต่ไม้เท้าอันเดียวเท่านั้น
 เมื่อพ่อค้าสำเภาเดินเรือไปถึงก็จัดแจงแต่คาบขึ้นไปถวายตามเคย พระเจ้าแผ่นดินทรงรับคาบ
 จากพ่อค้าสำเภา แล้วชักคาบออกจากฝัก ทหารที่อยู่ในคาบต่างก็หลั่งไหลออกจากฝักจนแน่น
 พระราชวังหลวง องค์พระมหากษัตริย์จึงรีบกลับเอาคาบสวมเข้าฝักทันที ทหารต่างอันตรธาน
 หายเข้าฝักไป พระมหากษัตริย์ทรงขอบพระทัยจึงถามพ่อค้าสำเภาว่า ท้าวโจระโตะต้องการ
 สิ่งใดในเมืองนี้ เรายอมให้ทั้งสิ้น นอกจากตัวเราและบุตรภรรยา พ่อค้าสำเภาตอบว่าท้าว

โจระโตสั่งมาว่าให้อะไร ๆ ก็ไม่เอา ท่านขอไม้เท้าอันเดียวเท่านั้นเมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรง
 พังนายสาภาพทุก็ทรงเสียพระทัยยิ่งนัก เพราะไม้เท้าอันนี้เป็นของคู่บ้านคู่เมือง มีฤทธาภาพ
 คือเอาทางตันชี้ให้ข้าศึกตายข้าศึกก็ตาย เอาทางปลายชี้ใส่คนตาย ๆ ก็คืน แต่ได้ลั่นวาจาว่า
 จะให้แล้ว ก็จำใจให้นายสาภาพเมื่อรับได้ไม้เท้าแล้วต่างอาลาและแห่กลับ เมื่อถึงก็ส่งให้เจ้า
 ของ ๆ คือโจระโตรับไม้เท้าจากนายสาภาพ แล้วล่านายสาภาพลงเรือไปเดินทางไปอย่างไม่มีจุด
 หมาย จนไม่ทราบว่าจะไปทางไหนกลับทางไหน เอกกายไปแต่ผู้เดียว ครั้นไปถึงป่าแห่งหนึ่ง
 ได้พบกานอนตายอยู่ตัวหนึ่ง ท้าวโจระโตจึงเอาไม้เท้าของตนชี้คืน เมื่อการอดตายแลเห็น
 ท้าวโจระโตนั่งอยู่ข้างตน กาก็นึกรู้ว่าคงเป็นท่านผู้เฒ่าเฒ่าที่แก่เฒ่าเรากลับคืนมา กาก็ตื่นจึง
 ถามว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าได้ถึงแก่กรรมหลายวันแล้ว ท่านได้มาแก้ไขให้เรากลับคืนฟื้นคืนมา
 ครั้งนี้ ท่านต้องการอะไรแก่ตัวเรา ท้าวโจระโตจึงตอบว่า เราเดินทางหลงป่ามาแต่ผู้เดียว
 ไม่ทราบว่าป่านี้เรียกว่าป่าอะไร เป็นแดนของใครครั้นมาพบเจ้าอนตายอยู่ตัวเดียว เราก็นึก
 สมเพชเวทนาเสมือนหนึ่งตัวเราที่ไร้ญาติวงศ์พงศ์จึงทำการแก้ท่านคืนมาเพื่อสนทนากัน เมื่อ
 กาก็ได้ฟังดังนั้น จึงตอบว่าเป็นพระคุณยิ่ง ป่านี้ชื่อว่าป่าหิมพานต์และเป็นแดนอันกันดารไม่มีใครมา
 ถึง เอาเถะเมื่อท่านมีพระคุณต่อเราเช่นนี้ เราก็นำทาง ส่งท่านไปให้พ้นแดนกันดาร เมื่อ
 สนทนากันเสร็จแล้ว กาก็นำหน้า ท้าวโจระโตก็ค่อยเดินตามไป หลายวันหลายคืน จึงบรรลุ
 ถึงเมืองยักษ์แห่งหนึ่ง ส่วนการรู้สึกเบือนหน้าต่อท้าวโจระโต เพราะได้แต่บินนำทางไม่มีเวลา
 หากิน อย่าเลยหลอกให้ยักษ์มาจับท้าวโจระโตกินเสียเราได้ทะเล็มกระดูก ยังจะอึดท้องดีกว่า
 มาบินนำอาหาร เมื่อถึงต้นไม้ง่ามหนึ่งกาก็จึงบอกว่าขอท่านได้พักนอนอยู่ ณ ร่มไม้นี้ เราจะ
 ไปหาอาหารกินพอหายเหนื่อย จึงค่อยเดินทางต่อไป ท้าวโจระโตก็พักร่มไม้ตามคำของกา
 กาก็จึงบินเข้าไปในบ้านยักษ์ แลเห็นเนื้อที่ยักษ์ตากไว้ กาก็ก็นอนลงนอนแล้วบินขึ้นทันที ตั้งหน้า
 ไปยังที่พักของท้าวโจระโตเพื่อหลบหนียักษ์ เมื่อยักษ์เห็นกาคือนกบินคาลไธสง ว่าไม้กระบอง
 ออกติดตามกา เมื่อมาถึงต้นไม้ง่ามก็เห็นท้าวโจระโตนอนอยู่ ยักษ์จึงถามว่าทำไมท่านจึงมานอนอยู่
 ในแคว้นของเรา ท้าวโจระโตตอบว่า เราหลงทางไม่ทราบว่านี่เป็นเขตแคว้นของผู้ใด
 เราขอภัยเกิด ยักษ์ไม่ยอมจับท้าวโจระโตมาที่บ้าน แล้วเอาท้าวโจระโตชิงไว้ในเรือน
 ส่วนยักษ์ได้ไปบ่าวร้องเพื่อนฝูงให้มากินแกงมนุษย์ ส่วนท้าวโจระโตเมื่อถูกกักตัวอยู่ในเรือนยักษ์
 เหลียวไปแลเห็นศพภรรยาของยักษ์นอนตายอยู่ในเรือน จึงเอาไม้เท้าชี้คุณนางยักษ์ นางยักษ์
 กลับคืนมา เมื่อลืมนึกเห็นท้าวโจระโตนั่งอยู่ นางยักษ์จึงกราบไหว้ถามว่าท่านเป็นมนุษย์ เหตุใด

จึงมาได้ถึงบ้านเราและเราตายได้สองวันแล้ว คงจะเป็นท่านรักษา หรือใคร ท้าวโจระโตก็ตอบและเล่าให้มายักษ์ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ นางยักษ์หันเข้าสวมกอดรัดท้าวโจระโตดังบุตรเกิดในอุทร ฝ่ายนายยักษ์สามีเมื่อไปบอกเพื่อนฝูงแล้ว กลับมาเห็นภรรยาอุ้มท้าวโจระโต นึกแปลกใจ จึงถามภรรยา ๆ ก็เล่าให้ฟังตั้งแต่ต้นจนจบ ถึงตัวได้กลับมีชีวิตขึ้นมา ยักษ์ผู้เป็นสามีแสนจะดีใจ เข้าสวมกอดท้าวโจระโตเดียวกับภรรยาและอ่อนน้อมให้อยู่ด้วย เพราะตนไม่มีบุตร

ครั้นถึงตอนเย็น เพื่อนฝูงญาติมิตรของยักษ์ต่างก็พากันมาจะกินแกงมนุษย์ เมื่อมาถึงยักษ์เจ้าของบ้านจึงบอกว่า มนุษย์ผู้นี้เป็นคนมีบุญคุณต่อเรามาก ภรรยาของเราตายไปแล้ว เขารักษาหายคืนมา เป็นอันว่าแกงไม่ได้เสียแล้ว เพื่อนฝูงต่างโกรธ ถึงกับต้องรบกัน ท้าวโจระโตเห็นดังนั้นจึงบอกแม่ยักษ์ออกมาดูการรบ พ่อยักษ์คนเดียว เพื่อนเขาหลายคนล้อมหน้าล้อมหลัง โอกาสสุดท้ายพ่อยักษ์ถึงแก่ความตาย ท้าวโจระโตเอาไม้เท้าชี้ให้คืน ต่างกลับสู้กันไปอีก ท้าวโจระโตจะห้ามยักษ์เหล่านั้นหาฟังไม่ จึงเอาไม้เท้าใส่ปากยักษ์ ยักษ์ต่างก็ตาย พ่อยักษ์ได้โอกาสก็ตีพวกเหล่านั้นจนยอมแพ้ เมื่อพวยักษ์เหล่านั้นยอมแพ้ และยอมเป็นข้าทาสบริวาร ก็สถาปนาเอาท้าวโจระโตขึ้นเป็นเจ้าครอบครอง

ส่วนท้าวโจระโตก็มอบให้พ่อยักษ์เป็นผู้ปกครองแทนตน แล้วลาพ่อยักษ์และบริวารจะออกเดินทางต่อไป พ่อยักษ์และบริวารก็ตามส่งจนพ้นแดนกันดาร ถึงเขตแคว้นแห่งเมืองมนุษย์เมืองหนึ่ง ท้าวโจระโตกลัวสาว ๆ ชาวเมืองจะพากันตื่นตกใจ จึงสั่งให้พ่อยักษ์ยกขบวนกลับ

เมื่อถึงเมืองนั้นแล้ว ท้าวโจระโตก็พักอยู่ที่ศาลาแห่งหนึ่ง แลเห็นสาว ๆ ชาววังมาหาน้ำล้างหน้าตาสดสวย จึงถามว่า เขาตักน้ำทำไมกันมากนัก สาว ๆ จึงตอบว่า ลูกสาวของพระยาเมืองตาย ท่านอยู่ที่ไหนจึงไม่รู้ ท้าวโจระโตตอบว่าเราหลงป่ามา ลูกสาวพระยาเป็นอะไรตาย สาวตักน้ำบอกว่า หวิดกลืนแล้วป่วยตาย ท้าวโจระโตจึงถามว่าทำไมจึงไม่รักษา จะไปเผาทั้งทำไม สาวตักน้ำเมื่อได้ฟังคำถามก็ว่าหนูน้อยผู้นี้เป็นบ้า คนตายแล้วจะรักษาอย่างไร ครั้นแล้วสาวตักน้ำก็ไปตักน้ำไม่หยุดด้วย ครั้นถึงจึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระยารับสั่งให้หาตัวไปเผา เสนาอำมาตย์ก็แต่งวอขอพาออกไปรับ ท้าวโจระโตก็มาด้วยเสนา

พระยาจึงทรงถามว่า ท่านมีนามกรใด อยู่ที่ไหนจึงมาถึงเมืองเรา ท้าวโจระโตก็เล่าตั้งแต่ต้นจนสิ้นความที่ได้มาถ่มถึงสาวตักน้ำ พระยาจึงว่า ถ้าท่านรักษามนุษย์เราได้ เราจะยกบ้านเมืองให้ครอบครอง ท้าวโจระโตก็รับอาสา พระยาก็ทรงดีพระทัย ถามว่า ท่านจะเอาเครื่องเทพหรือเครื่องไทยให้บอกว่า ว่าแล้วก็ทรงสั่งมหาดเล็กให้เอาม่านกันศพถึงเจ็ดชั้น ปี่พาทย์ฆ้องกลองมาประโคม เสร็จแล้วเชิญท้าวโจระโตเข้าสู่โรงทอง

ท้าวโจระโตเมื่อไปถึงก็เอาไม้เท้าเคาะโถงสามหน และชี้ลงที่ศพของผู้ตาย
ลูกสาวพระยาเมื่อถูกชี้ก็หัน ลุกขึ้นเข้ากราบขอขมาบิดา พระยาจึงสั่งเสนาอำมาตย์ให้จัดการ
แต่งงานบุตรสาวของตนกับท้าวโจระโตขึ้นครองบ้านเมืองสืบแทนตนต่อไป

ทาคุณกลับให้ร้าย

นานมาแล้วยังมีชายผู้หนึ่ง เป็นคนกระยาจก ขี้ใจ มีอาชีพในทางตัดฟันและเก็บของป่าขายเลี้ยงชีวิตอยู่ทุก ๆ วัน

วันหนึ่งชายผู้นั้นได้เข้าป่า เพื่อเสาะแสวงหาสิ่งที่จะได้นำไปขาย ขณะที่เดินเสาะหาสิ่งของที่จะนำไปขายอยู่ ได้พบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ซึ่งตนไม่เคยเห็นมาก่อนเลย ทั้งอยู่ไกลนอกกลางกายได้ต้นไม้ใหญ่แห่งหนึ่ง ปราศจากผู้เป็นเจ้าของ ชายผู้นั้นมีความสงสัยจึงทำการตรวจค้นไปรอบๆบริเวณนั้น ก็ไม่พบคน พบแต่กระดูกมนุษย์ผู้หนึ่งที่อยู่เกะกะหลายท่อน ชายผู้นั้นนึกอยู่ในใจว่า มนุษย์ผู้นี้คงถูกเสือคาบเอามากัดกินเป็นแน่ เมื่อคิดเช่นนั้นก็รีบกลับบ้านด้วยความดีใจเพราะเครื่องทรงต่าง ๆ ที่ได้มานั้นประดังรูปลดด้วยทองคำทั้งสิ้น จึงเอามาเก็บรักษาไว้ที่บ้าน จะนำเอาไปขายก็เกรงว่าจะถูกจับ

รุ่งขึ้นเวลาเช้าชายผู้นั้นก็เข้าป่าเช่นเคย เมื่อเดินไปสักหน่อยได้พบเหวกว้างและลึกมาก เมื่อชายผู้นั้นมองลงไปก็พบชายคนหนึ่งตกในเหว ในเหวนั้นมีงูเห่าอยู่ด้วย ชายผู้ตกเหวเมื่อเห็นชายผู้นั้นก็คิดใจได้ร้องขอความช่วยเหลือให้ช่วยเอาร่างขึ้นจากเหว และรับรองว่าจะตอบแทนบุญคุณให้ภายหลังและยอมเป็นข้ารับใช้ไปตลอดชีวิต เมื่องูเห่าที่อยู่ในเหวได้ยินเช่นนั้นก็พูดว่า คนหัวคทาคุณอาจให้ร้าย พูดอยู่ดังนี้หลายครั้ง ชายผู้นั้นจึงมีความสงสัยมาก จะช่วยเอาแต่คนขึ้นก็กลัวงูจะเสียใจ จึงช่วยทั้งคนและงูเห่าขึ้นจากเหว เมื่อขึ้นมาแล้วงูเห่าก่อนที่จะจากไปได้ให้ยางูแก่ชายผู้นั้นไว้ และได้พูดว่า ถ้ามีทุกข์ด้วยประการใดจงนึกถึงข้าพเจ้า ชายผู้นั้นก็รับคำและพาชายที่ช่วยขึ้นจากเหวนั้นมาที่บ้าน

อยู่ต่อมาชายที่ตกเหวเห็นเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์จึงถามชายผู้นั้นว่า เครื่องเหล่านี้ได้มาด้วยประการใด ชายผู้นั้นตอบว่า ได้มาจากในป่า เจ้าของเครื่องทรงนั้นคงถูกเสือกินเพราะเห็นแต่กระดูก ชายที่ตกเหวได้ฟังดังนั้นก็คิดว่าชายผู้นั้นได้ฆ่าพระมหากษัตริย์ จึงเอาความไปกราบทูล

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงทราบจึงใช้ให้เสนาข้าราชการมาจับตัวชายผู้นั้นไปขังไว้และลงโทษให้ประหารชีวิต ชายผู้นั้นเมื่อได้รับทุกข์จึงนึกขึ้นมาได้ว่า งูเห่าเคยบอกไว้ว่าเมื่อมีทุกข์ให้นึกถึง จึงนึกถึงงูว่า เออเวลานี้ได้รับทุกข์แล้ว ของงูเห่าช่วยเหลือเราบ้าง ดังนั้นเมื่อเรื่องทราบถึงงู งูจึงรีบมาหา งูได้พูดกับชายผู้นั้นว่า ข้าพเจ้าจะค่อย ๆ เลื้อยเข้าไปกัดลูกสาว

พระมหากษัตริย์ แล้วท่านเอายาที่ข้าพเจ้าให้ไว้รักษาก็จะหาย พอคำคิดวันนั้นงูเห่าก็ได้เลื้อยเข้าไปกัดพระธิดาพระมหากษัตริย์เข้าที่แขนเป็นแผลลึก ร้องครวญครางพระราชนิดาตกใจมากกลัวว่าพระราชนิดาจะตาย ดังนั้นจึงให้เสนาข้าราชบริพารเที่ยวต้อนร้องป่าวหาหมอมารักษา แต่ก็หาไม่ได้ ในที่สุดชายผู้ถูกต้องโทษได้ทราบก็รักษา พระมหากษัตริย์ทราบก็รู้สึกดีใจ และตรัสว่า ถ้าเจ้ารักษาหายข้าจะยกเมืองให้ครึ่งหนึ่ง และจะยกลูกสาวให้ด้วย ตามที่ข้าได้ประกาศให้ชาวเมืองทราบแล้ว ชายผู้นั้นดีใจ ได้ลงมือรักษาด้วยยาของงู ในไม่ช้าพระธิดาก็หายเป็นปกติ

ก่อนที่พระมหากษัตริย์จะยกทรัพย์สินสมบัติและพระราชนิดาให้ ชายผู้นั้นได้ทูลว่าตนไม่มี ความประสงค์เช่นนั้น มีความประสงค์เพียงขอเป็นข้ารับใช้อยู่ด้วยให้พ้นจากความลำบากยากเข็ญก็พอใจแล้ว

เมื่อพระมหากษัตริย์ได้ฟังดังนั้นก็ดีใจ จึงได้ประกาศให้ชาวเมืองได้ทราบทั่วกันถึงคุณความดีของชายผู้นั้น และแต่งตั้งให้เป็นอมาตย์รับราชการอยู่ในบ้านเมืองสืบต่อไป ชายผู้นั้นได้รับความร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา

ทำเองก็เป็นเอง

ครึ่งหนึ่งในอดีตกาลนานมาแล้ว มีชายหญิงสองคนได้เข้าไปอาศัยอยู่กับท่านสมภารในวัดแห่งหนึ่ง เขาทั้งสองมีความสนใจตรงกันในการแสวงหาความสุข ในการเจริญเมตตาภาวนา และหาความสงบในที่เงียบสงัด เพื่อจะกล่อมเกลาร่างจิตให้มีความสุข เขาปฏิบัติกิจในวัดนี้ล่วงมาตลอดระยะเวลา 5 ปีผ่านไป เมื่อท่านสมภารเห็นชายหญิงสองคนมีความเห็นดีเห็นชอบในทางธรรมนี้ จึงยินดีที่จะบรรพชาให้ ซึ่งภายหลังมีชื่อเรียกว่าท่านชายเถนกับหญิงชี

วันหนึ่ง เขาทั้งสองได้เข้าไปพึ่งธรรมเทศนาในละเวกบ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งชาวบ้านนั้นจัดให้มีขึ้น เพื่อกระทำเบตพลีส่งผลบุญนั้นไปให้ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไป เพื่อให้ได้รับผลบุญแห่งการกระทำนี้ และได้นิมนต์ท่านสมภารไปแสดงธรรมเทศนากับทั้งได้เชื้อเชิญชายเถนกับหญิงชีสองคนนั้นไปร่วมพิธีด้วย

ท่านสมภารเมื่อได้รับนิมนต์จากชาวบ้านนั้นแล้ว ก็ใคร่ที่จะฉลองศรัทธาด้วยการจัดหาพระธรรมเทศนาที่สามารถจะสอนจิตใจบุคคลให้ยับยั้งการกระทำความชั่ว เช่นการอิจฉาริษยา การยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เป็นต้น ซึ่งท่านสมภารได้จัดไว้เรียบร้อยแล้ว ครั้นได้เวลาท่านสมภารก็ขึ้นแสดงพระธรรมเทศนา ใจความแห่งพระธรรมเทศนานั้น เมื่อสรุปเป็นหัวข้อใหญ่แล้วก็จะได้ความว่า "ทำเองก็เป็นเอง" ฝ่ายหญิงชีผู้ที่ได้ถูกเชื้อเชิญจากชาวบ้านนั้น เมื่อได้รับแห่งพระธรรมเทศนานั้นแล้วยึดมั่นด้วยอุบาทน ไม่ยอมลดละท้องบนอยู่จนขึ้นใจ "ทำเองก็เป็นเอง" ดังนี้ เมื่อเสร็จพิธีเรียบร้อยแล้วต่างคนก็อำลาจากกันไป ฝ่ายชายเถนเมื่อกลับจากวัดแล้ว ก็มานั่งคิดนอนคิด คิดไม่ออกในพระธรรมเทศนานั้น มิหนำซ้ำยังทำให้จิตใจฟุ้งซ่านไปตามอารมณ์ต่าง ๆ อีกด้วย

อยู่มาวันหนึ่งชายเถนนั้นเกิดความกำเริบด้วยราคะ คิดจะเอาหญิงชีนั้นเป็นภรรยาของตน เผอิญวันนั้นเป็นโอกาสเหมาะที่ชายเถนนั้นจะบอกความในใจให้หญิงชีนั้นฟัง ก็เข้าไปพูดจากับหญิงชีนั้นให้ฟังทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดไว้ เขากระทำเช่นนี้อยู่อย่างนี้เป็นอยู่หลายครั้ง

ฝ่ายหญิงชีนั้นเห็นชายเถนพูดจาละลาบละล้วงถึงหลายครั้งดังนั้นแล้ว ก็นึกไม่พอใจ จึงคิดค้นหนทางที่จะไม่ให้ชายเถนนั้นมาพูดรบกวนบ่อยๆ จึงตัดพ้อต่อว่าชายเถนนั้นสูง ๆ ต่ำ ๆ นานาประการ จนความเรื่องนี้ล่วงรู้ไปถึงท่านสมภารก็ไม่ว่าอะไร เพราะถือเสียว่า "ทำเองก็เป็นเอง"

ความเจ็บใจ ความอาย ความใคร่ได้ประดังขึ้นมาพร้อมกันในร่างกายของชายเถนจนไม่รู้ว่าจะระบายไปที่ใดถูก จึงตัดสินใจว่า ไม่ควรที่จะให้หญิงชื่อนี้ได้อยู่ร่วมกันต่อไป จึงหาอุบายที่จะให้หญิงชื่อนี้ถึงแก่ความตายดีกว่าที่จะให้อยู่ทรมาณตนต่อไป ชายเถนจึงออกอุบายด้วยการต่อแพด้วยหยวกกล้วยมัดติดกัน เตรียมเครื่องอาหารพร้อม แล้วพูดกับหญิงชื่อนี้ว่า ท่านสมควรสั่งข้าพเจ้าเพียรด้วยการลอยแพไปจนถึงปากอ่าวทะเล จะได้สำเร็จกิจอย่างใดอย่างหนึ่งดังที่ปรากฏในเมื่อไปถึงที่นั่นแล้ว

ฝ่ายหญิงชื่อนี้เมื่อได้รับฟังจากชายเถนนั้นแล้ว ก็รู้เท่าทันในอุบายนั้นทุกอย่าง แต่ก็ปฏิบัติตามเพื่อสนองความตั้งใจ เพราะถือเสียว่า "ทำเองก็เป็นเอง" ครั้นได้เวลาแล้วหญิงชื่อนี้ก็เตรียมตัวลงแพลอยไปจนกระทั่งลับสายตา

ชายเถนนั้นเมื่อเห็นหญิงชื่หลงอุบายตนเช่นนั้นก็นึกกระหยิ่มใจในความโง่เขลาของหญิงชื่อนี้ และคิดว่าถ้าแพของหญิงชื่อนี้ออกทะเลเมื่อใดแล้วคงถูกคลื่นทะเลพัดแพแตก ชีวิตของหญิงชื่อนี้คงเป็นเหยื่อของสัตว์ร้ายในทะเลนั่นแน่

ครั้นเวลาล่วงมาได้สองวันเต็ม ๆ แพของหญิงชื่อนี้ก็ล่องมาถึงระหว่างกลางทางที่ไปนั้นบังเกิดมีปลาตะเพียนทองตัวหนึ่งกระโดดขึ้นมาบนแพของหญิงชื่อนี้ ๆ จากที่สมการได้เทศนาไว้แต่เดิมว่า "ทำเองก็เป็นเอง" จึงอุทานออกมา ปลาตะเพียนเองได้ยินแล้วก็กระโดดลงน้ำต่อไปแพนั้นก็ลอยต่อไปอีกไกลเวลาที่จะลุดถึงปากอ่าวแล้ว ปลาตะเพียนทองตัวนั้นก็กระโดดขึ้น มาบนแพดังเดิมอีก หญิงชื่อนี้ก็ไม่ทึ่งคำเดิมพูดว่า "ทำเองก็เป็นเอง" ปลาตะเพียนทองตัวนั้นก็กระโดดลงน้ำไปอีก ครั้นแพนั้นจวนจะออกปากอ่าวก็บังเกิดเสียงแปลกประหลาดดังครืนคราน ๆ ทันใดนั้นก็ปรากฏเป็นรูปเทพารักษ์หน้าแก้วแหวนเงินทองต่าง ๆ มาให้หญิงชื่อนี้เหลือจะประมาธ และทรงลั่นพระวาจาว่าท่านนำแพนี้กลับไปยังที่อยู่ของท่าน ด้วยเทพดาบันดาล แพของหญิงชื่อนี้ก็ลอยทวนน้ำมาจนกระทั่งถึงท่าน้ำของวัดนี้ที่เป็นวัดของชื่อยูมาแต่ก่อน ทันใดนั้นชายเถนก็ลงไปอาบน้ำเห็นหญิงชื่อนี้กลับมาได้พร้อมกับมีแก้วแหวนเงินทองมาอย่างมากมาย จึงล้นปากถามไปว่า ท่านทำมาจึงกลับมาได้ถึงนี้ได้ และเครื่องของเงินทองต่าง ๆ ท่านเอามาจากไหน หญิงชื่อนี้ได้ยินชายเถนถามดังนั้น ก็ไม่ตอบว่าอะไร เพียงแต่พูดออกมาว่า "ทำเองก็เป็นเอง ๆ" ชายเถนได้ฟังดังนั้นก็อยากรวบอย่างหญิงชื่อนี้บ้าง ก็จัดแจงเครื่องเสียบ้างต่าง ๆ เตรียมตัวลอยแพไปบ้าง ครั้นได้เวลาก็ลอยแพไปเช่นหญิงชื่อนี้ พอไปถึงกลางทางก็มีปลาตะเพียนทองกระโดดขึ้นมา เช่นหญิงชื่อนี้เหมือนกันทั้งสองครั้ง แต่ชายเถนได้ทุบจนปลาตะเพียนตายและเก็บไว้ จนกระทั่งแพนั้นลอยไปออกปากอ่าว บังเกิดลมพัดอย่างหนักจนแพของชายเถนนั้นแตกและตัวเองก็ได้จมน้ำหายไป จนตราบเท่าทุกวันนี้มิได้ขึ้นมาให้ชาวโลกได้เห็นหน้าตาเถนเลย

นกขุนทองบอกขุมทรัพย์

๗ กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีชายคนหนึ่งเลี้ยงนกขุนทองไว้ตัวหนึ่ง มันเป็นนกที่สวยงามน่ารัก ดาที่ใส่แจ้วของมันคล้ายกับว่ามันมีแววฉลาดเสียเหลือเกิน ชายผู้เจ้าของได้อุตส่าห์สอนให้มันหัดพูดภาษาคน และทำให้มันพูดเฉพาะประโยคที่ว่า "ไม่ต้องสงสัย ะ" นกขุนทองที่น่ารักจืดจาง และพูดประโยคนี้ได้อย่างคล่องแคล่ว ครั้นต่อมาชายผู้เป็นเจ้าของเกิดความคิดดีขึ้นมา คำนึงถึงเงินของตัวเองไปเที่ยวผิงไว้ในที่ต่างๆ ในหมู่บ้านนั้นครั้นวันรุ่งขึ้น เขาจึงประกาศให้ชาวบ้านทั่วกันว่านกขุนทองของเขาเป็นนกวิเศษ สามารถจะบอกได้ว่าที่ไหนมีทรัพย์ เมื่อขุดลงไปแล้วจะได้เงินทอง ชาวบ้านเหล่านั้นเชื่อและพากันมาดู ชายผู้นั้นได้นำกรงนกขุนทองมาแล้วพาไปยังที่เขาฝังเงินไว้ ซึ่งชาวบ้านไม่รู้มาก่อน เขาจึงถามนกขุนทองของเขาว่า โอ้ เจ้านกขุนทองที่น่ารัก เจ้าจงบอกข้าตามจริง ถ้าข้าขุดลงไปตรงนี้ จะได้พบเงินไหม "ไม่ต้องสงสัย ไม่ต้องสงสัย" นกขุนทองพูดขึ้นด้วยอาการยืนยันอย่างแข็งแรง แล้วเขาก็ลงมือขุดทันที ขุดลงไปไม่เท่าไรก็ได้พบเงินทองตามประสงค์เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านพากันตกตะลึงและอัศจรรย์ไปตาม ๆ กัน

นางผอยทอง เจ้าเล่ห์

นางผอยทองมีชู้ เอาชู้ซ่อนไว้ในตุ่ม เจ้าผัวรู้เข้าแก่งตัวเป็นไม่รู้เสีย และสั่งเมียว่าต้มน้ำให้พี่สัก 1 ปีบ พี่จะลวกมัน เพราะเลือดมันขุ่นนัก และส่วนนางเมียนึกว่าผัวไม่รู้ก็ดีใจ จึงไปต้มน้ำให้ผัว 1 ปีบ แต่ก่อนที่น้ำจะเดือด เจ้าผัวก็บอกให้เมียไปตลาดไปซื้อปลาช่อนตัวใหญ่ ๆ มา 1 ตัว พี่จะต้มยากิน นางเมียนึกไปตลาด ส่วนผัวอยู่ทางนี้ น้ำในเปิบก็เดือด ผัวก็ยกน้ำในเปิบที่เดือดเทลงไปในโอ่งที่ซ่อนชู้ ชู้นั้นก็ตายในโอ่ง นางเมียนกลับมาเห็นชู้ตายคาโอ่งก็คิดเพทุบายจะเอาศพไปให้พี่บ้าน แล้วนางเอาศพใส่หีบเสื่อไว้ เทียวไปขอยืมผ้าม่วงผ้าไหมชาวบ้านมาตากไว้ พอเย็นก็เก็บส่งเขา ฝ่ายขโมยหมายว่าผ้าบ้านนี้มีมาก คินนี้จะลักให้ได้ พอค่ำลงได้เวลา ก็ย่องเข้าลักเอาหีบศพไปเข้าใจว่าผ้า พอไปพี่บ้านก็เปิดหีบนั่นออกดู ก็เจอศพอยู่ในหีบ คนอยู่ข้างหน้าที่เจอก่อน ก็บอกคนข้างหลังว่า คนไว้วัย ๆ ขโมยพวกนี้แหละก็ตกใจ ก็พากันหนีไปหมดและทิ้งศพไว้กลางป่า

นางสร้างกรรม

มีเศรษฐีบ้านหนึ่ง ซึ่งมีบ่าวไพร่ใช้สอยมากมาย และเศรษฐีผู้นั้นมีบุตรสาวคนหนึ่งชื่อ ประภา อยู่มานางได้เกิดรักกันขึ้นกับบ่าว ได้ให้คำมั่นสัญญากันอย่างแน่วหน่ว่า ถึงอย่างไรก็ตาม จะไม่ยอมเลิกรักกัน ครึ่งหนึ่งมีเศรษฐีอีกผู้หนึ่ง ได้มาลุ่มบอนุตรสาวของเศรษฐีนี้ให้บุตรชายของเขา ฝ่ายบิดามารดาของประภาเห็นดังนั้น ก็ยินดีพร้อมใจกันจะยกให้เพราะเห็นว่า เป็นผู้มั่งคั่งเหมือนกัน ครั้นเมื่อมาถามบุตรสาวของตน บุตรสาวหายินยอมไม่ อ้างว่านางยังไม่เข้าใจในหน้าที่ของการเป็นภรรยาของเศรษฐี แต่ความจริงนางแกล้งบอก เพราะนางยังห่วงใยและอาลัยบ่าวคนนั้นอยู่มาก บิดามารดาอ่อนวอนและบังคับเท่าไรนางก็ปฏิเสธเสมอ ยังไม่ยอมแต่งงานด้วย ต่อมานางคิดจะหนีบิดามารดาออกจากบ้าน จึงได้ไปนัดกับบ่าวคนรักของนางให้พานางออกจากบ้าน ถ้าขึ้นอยู่จะต้องถูกบังคับแต่งงาน บ่าวคนรักก็เห็นดีด้วย วันหนึ่งพอเวลาบิดามารดาของนางไม่อยู่ นางก็หนีบิดามารดาออกจากบ้านในวันนั้นไปกับบ่าวคนรัก เทียวซัดเซพเนจรบุป่าฝ่าดง ไปตามยถากรรมจนไปพบกระท่อมหลังหนึ่งตั้งอยู่กลางป่า ในกระท่อมนี้มีตายายอยู่สองคน ซึ่งเป็นคนใจบุญ เขาทั้งสองก็ได้อาศัยตายายอยู่ด้วย โดยหาเลี้ยงชีพด้วยการตัดฟันเผาถ่านขาย ทาตั้งนี้เสมอมาจนกระทั่งนาง ได้มีท้องขึ้น ต่อมาท้องแก่เข้านางก็อยากจะกลับบ้านเพื่อไปหาบิดามารดาของนาง นางจึงให้สามีไปตัดฟันเผาถ่านแต่ผู้เดียว พอสามีเข้าป่าไปแล้ว นางก็เตรียมหนีและสั่งตายายไว้ว่า ถ้าสามีของนางกลับจากป่าให้บอกนางได้กลับไปยังเรือนของนางแล้ว ไม่ต้องห่วงนางหรอก สิ่งเสร็จแล้วนางก็ออกเดินทาง พอถึงเวลาสามีของนางกลับที่พัก ครั้นถึงกระท่อมที่พักไม่แลเห็นภรรยา ก็เทียวตามหาด้วยความเศร้าโศก พร้อมกับได้ทราบความจากสองตายายว่า ภรรยาของเขาหนีไปแล้ว เมื่อเขาได้ทราบความดังนั้น เขาก็ได้พยายามติดตามขบวนภรรยาที่กลางป่า และได้อ่อนวอนภรรยาของเขาให้กลับไปกระท่อมตายาย นางเสียคำอ่อนวอนของสามีไม่ได้ ก็ต้องยอมกลับกระท่อมโดยดี พอนางกลับถึงกระท่อมตายายก็พอดีนางเจ็บท้องคลอดบุตรเป็นชาย เขาทั้งสองได้พยายามเลี้ยงดูบุตรด้วยความสุขอยู่มาจนกระทั่งบุตรของเขาอายุย่างเข้าสามขวบ และนางก็ได้มีท้องแก่ขึ้นใหม่อีก คิดจะหนีสามีของนางอีก โดยคิดว่าจะเป็นตายร้ายดีอย่างไร นางจะไม่ยอมกลับกระท่อม และจะไม่บอกให้ตายายทราบเลย ครั้นรุ่งขึ้นสามีของนางเข้าป่าไปตัดไม้เช่นเคย นางก็รีบหนีไปกับบุตรของนางสองคน ต่างมุ่งหน้าตั้งใจจะไปให้ถึง

บ้านบิดามารดาให้จึงได้ ฝ่ายสามีของนางเมื่อถึงเวลาก็กลับกระท่อม พอถึงกระท่อมไม่เห็น ภรรยาและบุตร ข้าตายายก็ไม่ทราบเหตุว่าไปแห่งใด เขาก็แน่ใจได้เลยว่าภรรยาของเขา ต้องหนีอีก เขาก็รีบพยายามบากบันติดตามจนทันภรรยาที่กลางทาง และเป็นป่าเปลี่ยว เขาก็ อ่อนวอนให้กลับกระท่อมอีก อ่อนวอนเท่าไรนางก็ไม่กลับ พอดีเกิดลมฝนใหญ่ขึ้นกลางนั้น และ นางก็ปวดท้องจะคลอดบุตรขึ้นอีกในขณะนั้น สามีเกรงว่าภรรยาและบุตรจะเป็นอันตราย จึงไป เทียวหาไม้และใบไม้มาทำค้ำบังฝนให้ภรรยาและบุตร ก็เผอิญไปถูกงูร้ายกัดคนตายอยู่ข้าง จอมปลวกแห่งหนึ่ง ส่วนภรรยาไม่เห็นสามีของนางกลับไม่รู้จะทำอย่างไร ก็พอดีคลอดบุตร ออกมาในเวลานั้น เดชะเจ้าป่าได้คุ้มครองไว้มิได้เป็นอันตรายในการคลอดบุตรครั้งนี้ และลม ฝนก็ยังแรงอยู่ นางเกรงว่าบุตรที่คลอดใหม่ถูกลมฝนจะเป็นอันตราย นางพยายามคร่อมบุตร เอาร่างกายก้ำบังฝนไว้มิให้ต้องบุตรของนางจนลมฝนหายแล้วก็ได้พยายามเที่ยวค้นหาสามี ได้ พบสามีนอนตายอยู่ข้างจอมปลวกนั้น นางสงสารและอาลัยสามีอย่างยิ่ง เมื่อไม่รู้จะทำอย่างใด จึงพยายามหาใบหญ้าใบไม้มาปิดคลุมสามีไว้ แล้วนางก็มุงหน้าออกเดินไปด้วยความเศร้าโศก กับบุตรของนางสามคนด้วยกัน จนไปพบแม่น้ำขวางหน้าสายหนึ่งซึ่งมีกระแสน้ำไหลเชี่ยวมาก แต่น้ำนั้น ไม่สู้ลึกนักพอที่จะเดินข้ามได้ นางคิดว่า ถ้านำบุตรข้ามไปที่เดียวทั้งหมดเกรงจะทาน กาลังน้ำไหลไม่ได้ จำเป็นจะต้องนำข้ามทีละคน คิดแล้วนางก็นำบุตรคนเล็กข้ามไปก่อน ให้ บุตรคนโต รอยุ่ชายฝั่ง แล้วนางก็นำบุตรคนเล็กไป พอถึงฝั่งนางก็วางบุตรคนเล็กไว้ที่ชายฝั่งนั้น แล้วรีบข้ามกลับมารับบุตรคนโตพอข้ามมาถึงกลางน้ำก็พอดีมีนกใหญ่ตัวหนึ่ง เจี้ยวเอาบุตรคนเล็กไป นางก็ยกมือขึ้นหาที่ว่าจะทำให้มันนั้นและบุตรของนาง ฝ่ายบุตรคนโตเห็นมารดายกมือขึ้นก็สำคัญว่า มารดาจกมือให้ลง ไปหาที่วิ่งลงไปในน้ำกระแสน้ำก็พัดจมหายไป นางเห็นดังนั้นก็รู้สึกว้าวุ่น เหว ใจและเศร้าโศกยิ่งนัก ผลที่สุดนางก็ต้องกลายเป็นคนเสียจริตเพราะความเสียใจ เทียวเดิน เลี้ยงบุญเลี้ยงกรรมไปโดยไม่มีจุดหมาย

นายคคกับนายตรง

นาน มาแล้วมีชายสองคน หนึ่งชื่อคค อีกคนหนึ่งชื่อ ตรง เขาทั้งสองนี้เป็นเพื่อนกัน และต่อมาเขาทั้งสองก็จากกันไปประกอบอาชีพกันคนละทาง ส่วนนายตรงนั้นได้ลูกสาวของผู้มีอันจะกินคนหนึ่งเป็นภรรยา พ่อตาจึงลงทุนให้มีอาชีพในการค้าเรือสำเภาส่งสินค้าออกนอกประเทศ และรับสินค้านอกประเทศเอามาขายในประเทศตน

วันหนึ่งเขาจึงรวบรวม ผ้าม่วง ผ้าไหม เต็มลำเรือสำเภาแล้ว จึงแล่นไปยังอีกประเทศหนึ่ง แล้วประกาศว่าใครต้องการ ผ้าม่วง ผ้าไหม จงนำผ้าขี้ริ้วมาแลกเอาผ้าม่วง ผ้าไหม ของเราไปใช้ ชาวเมืองนั้นก็มีความศรัทธาเป็นอันมาก จึงนำผ้าขี้ริ้วมาแลกเปลี่ยนเอาผ้าม่วงและผ้าไหมของนายตรงไปจนหมดทั้งเรือสำเภา นายตรงเมื่อได้ผ้าขี้ริ้วเต็มลำเรือสำเภาแล้ว จึงแล่นเรือกลับประเทศของตน เมื่อมาถึงพ่อตาจึงไปเยี่ยมลูกสาว ลูกเขย เมื่อเห็นสินค้าในเรือสำเภาเป็นผ้าขี้ริ้วก็มีความเสียใจในลูกเขยของตน ว่าอะไรช่างโง่เง่าเช่นนี้ ลูกเขยจึงตอบว่าเอาเถอะพ่อ จัวยอมโง่ก่อนแล้วฉันจึงจะฉลาดภายหลัง ครั้นต่อมานายตรงก็เริ่มทำอิฐและเผาให้สุกเสร็จแล้ว จึงใช้ทองคำเปลวทาหน้าอิฐบรรทุกเรือสำเภาจนเต็มลำแล้วแล่นออกไปยังเมืองที่เคยแลกผ้าม่วงไหมนั้น บอกแก่ชาวเมืองนั้นว่า ใครมีเงินจงมาแลกเอาทองคำของเราไปใช้ แลกกันหนักต่อหนัก ชาวเมืองนั้นเคยได้เปรียบนายตรงมาครั้งหนึ่งแล้ว ต่างก็นำเงินมาแลก เมื่อนายตรงได้เงินเต็มลำเรือสำเภาแล้วก็แล่นเรือกลับประเทศของตน ชาวที่นายตรงได้เงินมาลำเรือสำเภาว่ารายก็เลื่องลือไปถึงนายคคซึ่งเคยเป็นเพื่อนกัน นายคคจึงมาอาศัยอยู่ด้วย นายตรงก็ยินดีรับเลี้ยงอย่างจืดเพื่อนให้มีความสุขสำราญตลอดมา นายคคเมื่ออยู่กับนายตรงมานานเข้า มีความใคร่ปรารถนาจะกำจัดนายตรงเสีย เพื่อจะได้ครอบครองทรัพย์สมบัติและภรรยาของนายตรง

วันหนึ่งจึงจับนายตรงมัด แล้วเอาไปขังไว้ในห้องเรือสำเภาให้อดอาหารนาน ๆ จึงลงไปดูว่าจะตายหรือยัง นายตรงเมื่อเห็นเพื่อนก็ขออาหารกิน แต่นายคคกลับพูดว่า เจ้าต้องเอาลูกตามาแลกกับอาหารของเราซิ ด้วยความหิวโหยนายตรงจึงยอมควักลูกตาออกไปหนึ่งข้าง แลกกับอาหารมือหนึ่ง ครั้นต่อมาหัวอีกก็ต้องควักลูกตาไปอีก เมื่อนายตรงตาบอดหมดสองข้างแล้ว นายคคจึงจับเอาตัวไปปล่อยไว้ในป่า แต่ป่านั้นมีเอ็งมีกุกฤษอยู่ที่นั่น สุนัขฤๅษีมาพบเข้าก็เห่า นายตรงจึงกล่าวคำระลึกถึงคุณพระว่า พุทโธ อัมโม สังฆะ สุนัขฤๅษีก็คาบเอานายตรงไปให้ฤๅษี ฤๅษีเห็นดังนั้นจึงทำพิธีชุบนายตรงขึ้นใหม่ มีรูปร่าง

สวยงาม หูตาแจ่มใส นายตรงจึงลาฤกษ์กลับมานั่งเรือสำเภของตน ฝ่ายนายคเห็น
นายตรง ไม่ตายและมีรูปร่างสวยสดงดงาม จึงถามนายตรง นายตรงก็เล่าความให้ตั้งแต่ต้น
จนปลาย นายคอยากจะมีรูปร่างเช่นนั้นบ้าง จึงให้นายตรงจับเอาตัวไปมัดให้อดอาหาร แล้ว
ควักลูกตาออกแลกอาหาร เมื่อตาบอดสองข้างแล้ว ให้เอาไปปล่อยในที่เช่นเดียวกัน นายตรง
จะไม่ทรมานนายคก็ขอร้องให้ทำ

เมื่อนานนายคไปปล่อยไว้แล้ว ในไม่ช้าสุนัขฤกษ์พบเข้าก็เห่า นายคได้ยินสุนัขเห่า
มีความรำคาญจึงกล่าวสาปหยาบคำว่าไปต่างๆ นานา สุนัขมีความโกรธจึงตรงเข้ากัดจนนายค
นั้นตาย ต่ออีกหลายวัน นายตรงจึงไปเยี่ยมนายคในที่ปล่อยไว้นั้น แต่พบกระดูกของนายค
เกลื่อนกลาดอยู่ จึงนำกระดูกไปฝังในวัด พระวัดนั้นไม่เคยทะเลาะวิวาท
เมื่อกระดูกของนายคไปอยู่ในวัด ก็เกิดวิวาทกันขึ้น จึงนำกระดูกนั้นจะไปเผา
ไฟต่อไป ขณะนายตรงนำกระดูกไปนั้นไปพบโรงต้มกลั่นสุรา จึงโยนกระดูกนั้นเข้า
ไปในเตาต้มกลั่น ด้วยไอของกระดูกของนายคเข้าไปผสมสุรา จึงทำให้ผู้ดื่มสุราเข้าไป
แล้วมักส่งเสียงเอะอะวิวาทกันดังนี้

นายพุทไธ

ในกาลครั้งนั้น ยังมีครอบครัวหนึ่งอาศัยอยู่ในหมู่บ้านในแขวงเมืองท้าวธรรมราคะนคร มีบุตรคนหนึ่งชื่อ นายพุทไธ นายพุทไธคนนี้นับตั้งแต่เกิดมาจำความได้จนอายุย่างเข้า 15 ปี เป็นคนเกียจคร้านอาศัยการนอนเป็นใหญ่ แต่มีสิ่งหนึ่งที่นายพุทไธยึดมั่นอยู่อย่างหนึ่ง คือเมื่อนั่งหรือนอนก็ตาม หรือในเมื่อประสบความคับแค้นหรือมีความสุข นายพุทไธก็จะพูดอยู่คำเดียวเท่านั้น คือ "พุทไธ ๆ" ซึ่งเป็นที่อดทนระอาใจของพ่อแม่ที่เลี้ยงลูกมาหวังจะได้ฟังได้อาศัยในยามแก่เฒ่า พยายามเคี่ยวเข็ญทั้งดีและด่า นายพุทไธเมื่อทนต่อการถูกตักเตือนไม่ได้ ก็มักจะตายทาไปโดยเสียไม่ได้ ในวันหนึ่งนั้นฝนหลากมาปลาชุกชุม เด็กทั้งหลายซึ่งอายุรุ่นราวคราวเดียวกับนายพุทไธพากันหาปลาได้มากมาย พ่อของนายพุทไธก็ให้เงินไปให้ลูกของตัวที่มัวแต่นอน ไม่เอาเยี่ยงอย่างลูกชาวบ้านเขา จึงเรียกนายพุทไธออกมาจากในเรือน เจ้าพุทไธเอ็งนะดีแต่กินแล้วก็นอน ในวันหนึ่งเมื่อสิ้นบุญข้าและแม่เอ็ง เอ็งจะต้องอดตาย เอ็งลูกลูกชาวบ้านเขาซิเขาเหมือนเอ็งไหม เขาช่วยพ่อแม่เขาทำไร่ไถนาเพื่อตอบแทนบุญคุณพ่อแม่และเขาหาเอาไว้ใช้ในอนาคตของเขา เอ็งคุณโน้นซิ เขาชี้ให้ลูกเขาคูหนูเด็กซึ่งพากันไปหาปลาเป็นแถว วันนี้เจ้าต้องไปหาปลา ม่ายเช่นนั้นข้าจะต้องสอนความขี้เกียจของเจ้าด้วยไม้เรียวบ้างละ นายพุทไธเมื่อพ่อใช้ดังนั้น ครั้นจะไม่ไปหรือก็แสนจะเข็ดหลาบไ้ไม่เรียวอันนั้น จำเป็นต้องลุกเดินไปอย่างซังกะตาย คว่ำเบ็ดได้ลงเรือนไปอย่างอ่อนระโหยคล้ายคนจะสิ้นแรง ปากก็พร่ำว่าพุทไธ มาจนถึงหนองน้ำ ซึ่งมีพวกเพื่อนเขานั่งตกปลากันอยู่มากมาย นายพุทไธก็เอาเบ็ดนั้นลงปลาไปลากมาบนผิวน้ำ ทั้งๆ ที่เบ็ดไม่มีเหยื่อ พลาดพูดว่า ปลาเอ๋ย ถ้าตัวไหนถึงที่ตายแล้วก็ขอให้คิดเบ็ดข้าขึ้นมาเถิด ลากไปลากมาสักครู่ มีปลาเผ่าตัวหนึ่งยาวประมาณ 1 แขนงเบ็ดของนายพุทไธ นายพุทไธก็ได้แสดงความคิดใจแค้นแต่คนเดียว นอกเสียจากร้องว่า พุทไธ แล้วก็รวบทั้งปลาทั้งเบ็ดโดยมิได้ปลดออกจากปาก ลุกขึ้นเดินมุ่งหน้ากลับบ้าน พอมาถึงบ้านก็วางปลาและเบ็ดไว้นอกชาน ตัวเองก็เข้าเรือนนอนทันที ฝ่ายพ่อแม่กลับจากทำงาน เห็นปลากับเบ็ดวางติดคาอยู่ที่นอกชาน สองคนหัวเมี้ยนแสนโมโหยิ่ง น้อยหรืออ้ายพุทไธได้ปลามาแล้วแทนที่มันจะทำอะไรกิน มันกลับชุกหัวนอนปล่อยให้ปลาเน่า สองคนหัวเมี้ยนตรงเข้าเรือนทั้งดีและด่า นายพุทไธเมื่อทนความเจ็บปวดไม่ได้ ก็ลุกออกมาเอามัดสับ

ปลาตัวนั้น เป็นท่อนาแล้ว เกล็ดก็หลุดไปหมดแล้ว เข้าให้แน่นตามแต่ตัวมันจะเป็นอะไรเกิด แล้วกลับเข้านอนต่อไป ในกาลต่อมาความเกียจคร้านของนายพุทไธก็หาหย่อนลงไปกว่าเดิม พ่อและแม่ก็สุดที่จะเคี่ยวเข็ญให้ลูกชายกลับใจจากการเกียจคร้านได้ จำเป็นต้องเลี้ยงดูไปตามเรื่อง อยู่มาวันหนึ่งลูกเศรษฐีพ่อค้าสำเภาซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับบ้านนายพุทไธ จะออกเดินเรือขายผ้าแพรพรรณต่างหัวเมือง เมื่อเดินผ่านบ้านนายพุทไธก็ร้องถามว่า พุทไธเราจะเดินทางไปขายผ้าแพรพรรณในวันพรุ่งนี้ เจ้าจะมีสินค้าอะไรฝากเราไปขาย หรือจะต้องการหาซื้อของแปลก ๆ อะไรบ้างเล่า นายพุทไธลุกขึ้นนั่งสั่นหัว เราไม่ต้องการอะไรหรอก เอ เราตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยทำอะไรเป็นชิ้นเป็นอันเลย แต่เราปลาร้าอยู่หนึ่งไหเราขอฝากไปขายด้วย ตามแต่ท่านจะแลกเปลี่ยนซื้อขายด้วยวิธีใดก็ตาม ลูกชายเศรษฐีพ่อค้าเมื่อได้ยินว่า นายพุทไธจะฝากปลาร้าไปแลกเปลี่ยนและขาย นึกหัวเราะอยู่ในใจ พุทไธสมบัติบ้าบออะไร ปลาร้าจะไปแลกเปลี่ยนและขายได้ที่ไหนกันได้ รังแต่จะขายหน้าเขาเท่านั้น แต่เมื่อนายพุทไธออกปากฝากแล้วก็รีบฝากไปโดยเสียไม่ได้ เอาเถิดนายพุทไธเราจะเอาไปขายให้ เมื่อขายไม่ได้เราจะเอามาคืน แล้วลูกชายเศรษฐีพ่อค้าก็รับปลาร้าของนายพุทไธมายังเรือ ในวันรุ่งขึ้นก็ออกเดินทางทะเลไป เล่นเรือภายใน 15 วัน ถึงเมืองหนึ่งก็แวะสำเภาเพื่อจะได้ขายแลกเปลี่ยนสินค้าฝ่ายในเมืองนี้เจ้าเมืองกำลังประชวรหนัก อยากจะเสวยปลาร้า 3 ปี เมื่อทราบข่าวว่าเรือสำเภาพ่อค้ามาจอดที่ท่าก็ใช้ให้เสนาข้าราชการลงไปตามดูว่า เขามีปลาร้า 3 ปี ที่พระองค์ต้องการเสวยติดเรือมาบ้างหรือไม่ เสนาข้าราชการต่างก็ลงมาถามลูกเศรษฐีพ่อค้า ครั้นทราบว่าเจ้าเมืองต้องการจะเสวยปลาร้าก็เอาปลาร้าของนายพุทไธที่เก็บไว้ในห้องเรือให้เสนาข้าราชการเอาเข้าไปถวาย เมื่อเจ้าเมืองได้เสวยปลาร้าแล้ว อาการประชวรหนักก็หายจนเป็นปกติ พระองค์และเสนาข้าราชการต่างก็แปลกใจมาก นึกไม่ถึงเลยว่าปลาร้าของนายพ่อค้าสำเภาจะเป็นยาขนานวิเศษที่ทำให้พระองค์หายจากประชวรหนักจนแทบจะเอาชีวิตไว้ไม่รอดแล้วยังคืนหายได้ดังเดิม พระองค์จึงตรัสสั่งให้เสนาข้าราชการไปตามตัวนายพ่อค้าสำเภาให้เข้าเฝ้า เมื่อพ่อค้าสำเภาเข้าเฝ้าแล้ว พระองค์จึงตรัสว่า ปลาร้าของท่านมีคุณยิ่งนักราคาของท่านเท่าไร ขอให้ท่านบอกมา แล้วเราจะให้รางวัลแก่ท่านให้ถึงขนาด นายพ่อค้าจึงตอบว่า อันปลานี้หาว่ามีได้เป็นของ ๆ เพื่อนของข้าพระพุทธเจ้าฝากมาตามแต่พระองค์จะโปรดประทานเถิด พระองค์ได้ยินดังนั้นจึงตรัสว่า ปลาร้ามีค่ายิ่งนัก ฉะนั้นเราจะให้รางวัลของเราซึ่งเรารักยิ่ง ว่าพลางยิบท่อนาส่งให้นายพ่อค้าสำเภา เมื่อเสด็จแล้วนายพ่อค้าก็กลับพร้อมกับเอาท่อนานี้กลับมาด้วย เมื่อเที่ยวแลกเปลี่ยนสินค้าหมดแล้ว นายพ่อค้าก็นำสำเภา

กลับบ้านเมืองตน ครั้นผ่านบ้านนายพุทไธ ก็นำท่อนงาขึ้นให้นายพุทไธ และก็ไม่ได้เล่าเรื่องอะไรต่าง ๆ ให้นายพุทไธฟัง แล้วก็เลยไปยังบ้านตน ฝ่ายนายพุทไธเมื่อนายพ่อค้าสำเภานำท่อนงามาส่งให้ที่นอกชานเรือน ก็ไม่ยินดีอะไรในท่อนงานั้น นอกจากดู ๆ แล้วก็ปล่อยทิ้งไว้ที่นอกชานตามเดิม พ่อแม่กับมาเห็นท่อนงา เขาก็เลยจับโยนไว้ในเรือน นึกเบื่อแสนเบื่อจนขึ้นเกี้ยวบนอยู่ต่อ ๆ มาสองพ่อเมียต่างปรึกษากันว่า ลูกเราคนนี้จะเลี้ยงไม่ได้ เพราะการงานเล็กน้อยก็ไม่ทำ วันนี้จะต้องไล่ออกจากบ้าน เมื่อต่างปรึกษากันแล้ว จึงเรียกนายพุทไธออกมา แล้วพูดว่า เจ้าพุทไธข้าเห็นจะเลี้ยงเอ็งไม่ได้แล้ว เพราะเอ็งมัวแต่นอนเล่นนี้การงานไม่ทำ ข้าก็แกล้งทุก ๆ วัน ข้าจะเลี้ยงเอ็งได้อย่างไร เอ็งต้องออกจากบ้านข้าวันนี้ไป ไปเดี๋ยวนี้ นายพุทไธเมื่อพ่อแม่ไล่ดังนั้น ก็ทำอิดๆเอื้อนๆอยู่ สองพ่อเมียเห็นว่าพูดดี ไม่ได้แล้วก็จួយไม้ดี ๆ จนนายพุทไธทนเจ็บปวดไม่ได้ จำเป็นต้องออกเดินจากบ้านไปตามยถากรรม เมื่อจะออกจากบ้านพ่อแม่ได้เอาท่อนงาซึ่งเป็นสมบัติชิ้นเดียวของเขาให้ถือไปด้วย เดิน ๆ ไปความหิวก็เริ่มรบกวนเขามากขึ้นทุก ๆ ที่ หนักเข้าท่อนงาซึ่งเป็นสมบัติของเขาก็เห็นว่าไม่มีประโยชน์ จะเอาไปทำไมทั้งเสียดีกว่า แล้วเขาก็ทิ้งท่อนงาไว้ตรงนั้นเอง แล้วเดินต่อไปไม่สู้ไกลนัก เขาพบบ้านหลังหนึ่ง นายพุทไธจึงแวะเข้าไป เห็นว่าไม่มีคนอยู่และมีอาหารผลไม้ สำหรับที่จะบริโภคพร้อมมูล นายพุทไธจึงพักอาศัยอยู่ในบ้านหลังนั้นด้วยความสุขสบาย ครั้นต่อมาประมาณ 2 วัน ในเวลาเช้านายพุทไธตื่นขึ้นมาเห็นท่อนงาวางอยู่ที่บ้าน ให้นึกแปลกใจว่า ทำไมหนอท่อนงานี้เราทิ้งไว้กลางทาง ทำไมจึงได้ตามเรามาได้ดังนี้ นายพุทไธจึงหยิบท่อนงาเก็บไว้ในเรือน ครั้นอยู่ต่อมานั่งนอนๆอยู่ในบ้านหนัก เขาก็นึกอยากจะเดินเล่นตามป่าบ้าง เข้าจึงออกเดินเข้าป่าไปเที่ยวตามประสงค์ พอเวลาเย็นเห็นสมควรก็กลับมายังบ้าน พอนายพุทไธขึ้นเรือนได้กลิ่นอาหารล้นแต่ดี ๆ ตั้งอยู่พร้อมมูล นายพุทไธจึงรับประทานอาหารนั้นด้วยความเอร็ดอร่อย พอรุ่งขึ้นก็ไปเที่ยวดังนั้นอีก พอกลับมาบ้านก็มีอาหารตามเคย นายพุทไธให้นึกแปลกใจมาก วันหนึ่งจึงทำเป็นเข้าป่าแต่หาไปไม่ คอยแอบดูอยู่นอกบ้าน ลึกครู่หนึ่งเห็นมีผู้หญิงคนหนึ่งรูปร่างสะสวยงดงามมากออกมาทำอาหาร นายพุทไธจึงรีบเข้าไปเพื่อจะทักทายปราศรัยแต่หาทันไม่ ผู้หญิงคนนั้นจึงกลับหายเข้าไปในเรือน นายพุทไธค้นหาสักเท่าไรก็ไม่พบ วันต่อมาก็ทำเช่นนั้นอีก เมื่อเห็นผู้หญิงออกมาเห็นวากำลังเพลินกับการทำอาหาร นายพุทไธจึงรีบเข้าไปทันทีที่เห็นนางนั้นเข้า ไปในท่อนงา จึงคิดว่าผู้หญิงนี้ต้องออกมาจากท่อนงาเป็นแน่ ในวันรุ่งขึ้นจะต้องจับตัวให้จงได้ พอเช้าขึ้นนายพุทไธก็ทำเป็นเดินออกไปตามเดิม

แต่ก็ย้อนกลับมาแอบใกล้ที่สุด พอถึงเวลานางนั้นก็ออกจากมาทำอาหาร ก็รีบตรงเข้าเรือน
ทูลท่อนางจนแตกละเอียด นางนั้นรีบวิ่งเพื่อจะมาเข้าท่อนางแต่เข้าไม่ได้ คือนายพุทโธทูลแตก
เสียแล้ว นางนั้นก็นั่งร้องไห้ นายพุทโธจึงบอกล่าว่า นางที่รักไหนเจ้าจะมานั่งร้องไห้ทำไมเล่า
ให้ช่วยการ อันที่นี้ไม่นึกเลยว่าท่อนางจะมีน้องซ่อนตัวอยู่ข้างใน แต่ครั้นเองแหละน้องเอ๋ย ตั้ง
แต่พี่เกิดมาก็มีสมบัติกับเขาเท่านั้นแหละ อุตส่าห์อุ้มหอบมาแต่ความเขลาโง่ของพี่จึงถึงน้อง
ไว้กลางป่า น้องยังอุตส่าห์ตามพี่มาเป็นบุญของพี่แล้ว พี่จะขอร่วมสุขทุกข์กับน้องสืบไปจนวสาน
แห่งชีวิต นับตั้งแต่นั้นมาก็ได้ร่วมเป็นผัวเมียกันมา

กล่าวถึงท้าวธรรมราชาผู้ครองนคร อยากจะประพาสป่าล่าโคตึกให้สำราญ
พระทัย จึงตรัสสั่งให้เสนาข้าราชการเตรียมเรือพลออกเดินทางจากพระนคร จนถึงบ้านที่
นายพุทโธอาศัยอยู่จึงแวะเข้าไป เห็นเมียของนายพุทโธมีรูปร่างงดงามมากใคร่อยากจะได้
ครั้นจะแย่งเอาเฉยๆ ก็นึกละอายแก่เสนาข้าราชการ จึงออกอุบายให้นายพุทโธให้ไปหาเขี้ยว
เสือกับเขี้ยวจระเข้เป็น ๆ ให้ ถ้าหาไม่ได้ก็จะฆ่านายพุทโธเสีย เมื่อนายพุทโธได้รับคำสั่ง
นึกทุกข์ทรมานแสนไม่เป็นอันกินอันนอน เมียเห็นผัวของตนผิดปกติ นางจึงสอบถามด้วย
ประการต่าง ๆ นายพุทโธจึงเล่าเรื่องให้เมียของตนฟัง เมียก็อ้อนวอนให้ผัวรักของตนเที่ยว
ไปหา นายพุทโธก็รับคำเมียว่าจะไป พอรุ่งเช้าก็ออกเดิน ๆ ไปจนเข้าป่าลึก พบเสือโคร่ง
ตัวหนึ่งใหญ่โตมาก นายพุทโธคิดว่าคราวนี้แล้วชีวิตเราคงไม่รอดเป็นแน่แท้ จึงลงนั่งหลับตา
ปากพร่ำว่า พุทโธฯ เมื่อเสือโคร่งเดินเข้ามาใกล้ทักว่า อ้าวนายพุทโธทำมาทำไม
นายพุทโธจึงลืมหูลำเล้าเรื่องที่ท้าวธรรมราชาใช้มา เสือโคร่งก็บอกว่าจะไปไหนเล่าว่า
พลงแยกเขี้ยวให้นายพุทโธ เอ้า เขียวท่านถอดเอาไป นายพุทโธดีใจมาก ปากก็พูดขอบคุณ
มิขาดเสียง พอถอดเขี้ยวเสือโคร่งได้แล้วก็ลาเสือออกเดินทางต่อไปตามลำดับ ต่อนั้นมาพอ
มาถึงริมแม่น้ำใหญ่พลงราพิงอยู่ในใจว่า พุทโธเอ๋ย เราจะเอาที่ไหนเขี้ยวจระเข้ เรากลับ
ไปคราวนี้เห็นจะตายแน่ สักครูก็มีจระเข้ใหญ่โผล่หัวขึ้นมาพลงร้องทักว่า พุทโธหรือนี่ มาทำ
ไม่นายพุทโธ นายพุทโธก็เล่าดังที่เล่าให้เสือฟัง จระเข้ก็ให้ถอดเขี้ยวแต่โดยดี เมื่อ
นายพุทโธได้ของที่ต้องการแล้วก็เดินทางกลับถึงบ้าน พอขึ้นเรือนเห็นเมียแต่งสำหรับไว้สำหรับ
ก็ให้นึกแปลกใจ จึงถามเมียว่า ทำไมน้องจึงจัดสร้างตั้งสี่ที่เล่า เมียก็บอกว่า ไหนเล่าเขี้ยว
เสือและเขี้ยวจระเข้ ขอให้ออกมาพอนายพุทโธเอาออกมาแล้วมีผู้หญิงสองคนออกมาจากเขี้ยว
เสือและเขี้ยวจระเข้ รูปร่างสวยงามมาก มาร่วมรับประทานอาหารด้วย ในวันรุ่งขึ้นท้าว

อธรรมราคะเห็นนายพุทโธไปนานก็คิดว่าเสียและจะเข้กินไปแล้ว ครั้นเมื่อเสด็จมาถึงบ้าน
 นายพุทโธกลับมีหญิงงามไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันเลยรวมเป็นสามคน ความใคร่ของพระองค์ก็ยิ่ง
 เพิ่มขึ้นมากขึ้น จึงถามนายพุทโธว่า ได้หรือไม่ตามที่เรารู้ให้ไปหา นายพุทโธก็นำเขี้ยวเสือ
 เขี้ยวจะเข้มาถวาย พระองค์จึงคิดว่า โฉนทนายนายพุทโธคนนี้เราคิดว่าคงตายแน่ๆ แต่กลับ
 ไม่ตายนำเขี้ยวเสือเขี้ยวจะเข้มาให้เราได้ และยังกลับได้เมียงามเพิ่มมาอีกสองคน อย่าเลย
 คราวนี้เราจะต้องฆ่ามัน เอาเมียเสียให้ได้ จึงตรัสว่า นี่แน่นายพุทโธ คราวนี้เจ้ามาได้
 ดีแล้ว แต่ข้ายังต้องการสิ่งของอีกอย่างหนึ่ง คือข้าต้องการหัวใจพระกาฬ ถ้าเจ้าหามาให้
 ข้าไม่ได้ ข้าจะไม่ไว้ชีวิตเจ้าเลย เมื่อนายพุทโธได้ฟังดังนั้นก็คิดว่า ชีวิตเรคราวนี้เห็นว่าจะ
 ไม่รอดแน่กลับเข้าห้องนอนโดยไม่ยอมพูด เมียทั้งสามก็ลอบโยนได้ถามเรื่องราว นายพุทโธ
 ก็เล่าให้ฟัง เมียทั้งสามก็ลอบโยนว่า พี่จ๋าจะทุกข์ร้อนไปใยเล่า ขอให้พี่พยายามไปหาเกิด
 ความเป็นธรรมยอมไม่แพ้ธรรม วันพรุ่งนี้ขอให้พี่ออกเดินทางเกิด หอรุ่งขึ้นนายพุทโธก็ออก
 เดินทางไปหลายวันหลายคืน จนล่วงเข้าในป่าลึกแลเห็นภูเขาลูกหนึ่งจึงแวะไปแลเห็นพระกาฬ
 กำลังกวาดทำความสะอาดอยู่ นายพุทโธจึงตรงเข้าไปกราบแล้ว เล่าเรื่องให้พระกาฬฟัง
 พระกาฬก็ให้นายพุทโธเดินทางกลับ ส่วนหัวใจนั้นเราจะเอาไปให้เอง นายพุทโธก็กลับมา
 ถึงบ้านโดยสวัสดิภาพ คอยอยู่ที่บ้านเห็นว่าพระกาฬคงจะไม่มาแน่ เมียก็อ้อนวอนให้นายพุทโธไป
 เล่าเรื่องให้ท้าวผู้ครองนครฟัง ตามแต่พระองค์จะทรงพระกรุณาโปรด เมื่อนายพุทโธเข้าไปรับ
 สารภาพว่า ได้พบตัวพระกาฬแล้วแต่ไม่ยอมให้ พระกาฬบอกว่าจะเอามาถวายเอง ท้าวผู้ครอง
 นครเห็นสมดังความคิดแล้ว จึงทำเป็นพิโรธสั่งให้เพชฌฆาตเอาไปฆ่า ยังไม่ทันขาดคำ
 ความอธรรมได้ตามสนองพระองค์ท่าน แล้วพระกาฬได้หักเอาพระศอห้อยลงสิ้นชีวิตทันที พวก
 เสนาข้าราชการต่างก็แปลกใจเห็นว่า นายพุทโธนี้เป็นผู้มีบุญคุณมาก จึงยกบ้านเมืองให้
 นายพุทโธครอบครอง นายพุทโธก็ใช้เสนาไปรับนางทั้งสามมาอุปภิเษกอยู่เย็นเป็นสุขตั้งแต่นั้น
 สืบมา

นิทานโบราณ

มีนายโจรคนหนึ่งเที่ยวปล้นสะดมเขาเป็นอาชีพ ที่อยู่ของนายโจรนั้นอาศัยอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง นายโจรนั้นเที่ยวปล้นสะดมเขาจนมีทรัพย์สินเงินทองมาก อยู่มาวันหนึ่งนายโจรคิดว่าถ้าเราไปเที่ยวปล้นสะดมเขาก็จะไม่มีใครครอบครองดูแลสมบัติ เมื่อคิดดังนั้นแล้ว จึงไปจับเอาเด็กหญิงมาไว้ด้วยคนหนึ่ง เพื่อจะให้เป็นผู้ดูแลข้าวของที่ปล้นเขามาได้ และนายโจรมีใจรักใคร่เด็กหญิงนั้นเหมือนกับบุตรของตน อยู่ต่อมานายโจรคิดในใจว่า ถ้าเราไม่อยู่ลูกของเราคงจะมีแต่ความกลัว แล้วจึงไปจับเอายายแก่มาคนหนึ่ง หวังว่าจะเอาไปไว้เป็นเพื่อนลูกของตน ส่วนยายแก่ นั้นไม่ไปกับโจรก็ได้ เพราะกลัวนายโจรจะทำอันตรายแก่ตน จำใจต้องไป แล้วยายแก่ นั้นจึงเอาเม็ดผักและเม็ดงาห่อพกไปด้วย ขณะที่ไปนั้นยายแก่ตามนายโจรไป แล้วจึงเอาเม็ดผักและเม็ดงาโปรยลงที่ตามทางเดินไปนั้น พอถึงถ้ำ นายโจรก็ให้ยายแก่อยู่กับลูกสาวของตัว ถึงเวลานายโจรก็ไปเที่ยวปล้นสะดมพวกชาวบ้าน พอถึงฤดูเดือนหกผักและเม็ดงานั้นก็งอกงามขึ้น อยู่มาวันหนึ่งนายโจรไม่อยู่ ยายแก่ก็หลบหลีกหนีนายโจรเดินมาตามเถาผักและงาที่โรยไว้ พอมาถึงกลางทางก็พบมาดพน้อยคนหนึ่ง ยายแก่จึงพูดกับมาดพน้อยว่าท่านอยากจะมีเมียหรือไม่ มาดพตอบว่า อยากจะมีเหมือนกัน ถ้าท่านอยากจะมีก็เดินตามเถาผักและงานั้นไปที่ยายโรยไว้ มาดพน้อยก็เดินไปตามที่ยายแก่บอกให้ พอเดินมาถึงครุฑก็ถึงนางอยู่ในถ้ำ จึงเกี้ยวพาราสีกัน มีความรักใคร่กันเป็นสามีภรรยาอยู่ร่วมกัน ฝ่ายนางนั้นรู้เวลาที่บิดาตนจะมาเก็บเอาสามีส่อนไว้ ในมวยผมกลัวว่าบิดาจะมาพบอยู่มานางนั้นก็มีครรภ์ นายโจรจึงถามบุตรของตนว่า เจ้ามีครรภ์กับใคร บุตรสาวของตนไม่บอก แต่บิดาเข้าใจว่า บุตรของตนคงเอาชายมาซ่อนไว้เป็นแน่ แต่พอถึงเวลานายโจรก็ออกจากถ้ำไปเที่ยวปล้นสะดมเขา พอเดินไปถึงหนองน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นที่พักอาศัยของคชเดินทาง นายโจรก็ขึ้นต้นไม้คอยดูคนไปมา สักครู่หนึ่งก็มีกระต่ายคนหนึ่งเดินมาพอลถึงหนองน้ำ กระต่ายมีความกระหายน้ำ จึงคายเมื่อยของตนออกจากปาก แล้วลงไปกินน้ำ ฝ่ายช้างเมื่อยนั้นเห็นผิวของตนลับตัวลงไปในหนองน้ำ ก็คายชู้ออกจากปากลงไปในน้ำ ครั้นกินน้ำอิ่มแล้วก็เอาชู้เข้าไว้ในปากตามเดิม ฝ่ายผิวเมื่อกินน้ำและพักผ่อนสบายใจ ก็เอาเมื่อยของตนใส่ไว้ในปากตามเดิม เพื่อจะเดินทางต่อไป นายโจรเห็นดังนั้นก็คิดว่า บุตรของตนก็คงเป็นเช่นคนทั้ง 3 นี้ จึงพูดเชื้อเชิญกระต่ายนั้นไปพักในถ้ำที่ตนอยู่ พอถึงแล้วจึงให้ลูกสาวของตนหุงหาอาหาร

ให้กระต่ายนั้นรับประทาน ครั้นลูกสาวหุงหาอาหารเสร็จแล้ว จึงยกมาให้กระต่าย
 รับประทาน นายโจรจึงให้กระต่ายนั้นคายเม็ยออกจากปาก เมื่อกระต่ายคายเม็ยออกมา
 แล้ว นายโจรจึงให้เม็ยของกระต่ายนั้นคายชู้่ออกมาอีก แล้วจึงบังคับลูกสาวของตน ซึ่งเอา
 ผัวซ่อนไว้ในเม็ยผม ทั้งหกคนรับประทานอาหารอิ่มแล้ว นายโจรจึงพูดว่า ความลับในโลกนี้ไม่
 ล้นสุค เช่นเม็ยของกระต่ายและลูกสาวของตน จึงมีความเสียใจว่า บุตรของเราช่างนอก
 ใจพ้อ แล้วนายโจรก็ลาคนทั้ง 5 คนไปบนยอดเขาโคดลงมาจนถึงแก่ความตาย ฝ่ายลูกสาวนั้น
 เห็นพ่อมีความเสียใจถึงกับโคตเขาตาย ก็เพราะเรานอกใจพ้อ ก็ไปโคดลงมาจากเขาตายอีก
 ฝ่ายสามีของหญิงซึ่งเป็นบุตรโจร เห็นว่านายโจรและภรรยาตาย เพราะตัวได้ละเมิดเช่นนั้น
 ก็ไปโคตเขาตายอีก ฝ่ายกระต่ายซึ่งเป็นสามีของหญิงที่อมชู้มานั้น ก็มีความเสียใจเป็นอัน
 มากที่ตนได้ทำตนไม่คืนอกใจสามี และชายชู้ก็เสียใจเช่นเดียวกันว่าตนละเมิดเล่นชู้กับเม็ยเขา
 ฝ่ายกระต่ายก็เสียใจว่า ตนได้นำเอาความเสียหายของภรรยาและชู้มาให้นายโจรผู้มีคุณ
 แก่ตนถึงแก่ความตาย คนทั้งสามนี้ก็ไปกระโคดลงมาจากยอดเขาตายหมด ทั้งกระต่ายและ
 ภรรยาชู้ในด้วย

นิทานโบราณ

ชายคนหนึ่งทำตาลอยู่ใกล้ทางคนเดินไปมา ในวันนี้มีเถรสี่คนได้เที่ยวภิกขาจารไปตามทาง พอตีฆ่านั้นไปบนคันตาลจะไปเอาน้ำตาลที่รองไว้ และจะต้องปาดวงตาลที่รองเอาน้ำ ขณะนั้นเถรสี่คนก็มาถึงต้นตาลที่ชายนั้นขึ้นอยู่ ฝ่ายชายนั้นเลื้อยไปแลเห็นเถร 4 คนก็ตะลึงแลดูกันกำลังจะปาดวงตาลรองเอาน้ำอีก มีคของตนไม่มีใครคมเอากดลงกับวงตาลเต็มที ด้วยกำลังแรงที่กดลงกับวงตาลก็พลาดและคะมำลงมาจากยอดตาล พอมีมือไวจับได้ใบตาลก็ลงมาห้อยโหนอยู่ จะปีนป่ายขึ้นไปก็สุดกำลัง จำเป็นต้องยึดใบตาลห้อยโหนอยู่ ทันใดนั้นมีความทุกข์คนหนึ่ง ได้ขับช้างมาที่นั่น ชายนั้นเห็นก็ร้องวิงวอนให้ความทุกข์ขับช้างเข้ามารับ ความทุกข์ได้ยินชายนั้นร้องให้ช่วยก็มีใจสงสาร จึงขับช้างเข้าไปถึงใต้ต้นตาล แล้วขึ้นขึ้นจากคอช้างยืนมือรับ ฝ่ายชายได้ยินเสียงใบตาลดังโกรกกรากก็ตกใจกลัววิ่งหนีไป ความทุกข์ก็ต้องเกาะเท้าชายนั้นห้อยอยู่อีกคนหนึ่ง เถรทั้งสี่ซึ่งภิกขาจารมาก็มีใจสงสาร ทั้งสี่คนได้เอาก้อนหินสี่เม็ดมาขว้างแล้วจับยึดไว้คนละมุม ครั้นแล้วจึงเอาใบรองรับและบอกกับความทุกข์และชายนั้นให้ทิ้งตัวห้อยลงมา ฝ่ายคนทั้งสองได้ยินเถรทั้งสี่บอกดังนั้นก็ปล่อยมือจากใบตาลทิ้งตัวห้อยลงมา ด้วยกำลังแรงและน้ำหนักของชายทั้งสองที่ห้อยลงตัวลงมาจากฝ่ามือจึงรับ และมือที่จับยึดไว้จะไม่ทันก็คะมำเอาศีรษะโดนกันตายหมดทั้งสี่คน ฝ่ายความทุกข์และชายนั้นเห็นเถรสี่คนตายไปหมด จึงระลึกถึงเกียรติคุณของเถรสี่คนที่ได้ช่วยเหลือตน จึงไปว่าจ้างสัปเหร่อให้เอาเถรสี่คนไปฝังศพ และก่อนที่จะตกลงกับสัปเหร่อ ชายสองคนนั้นได้ช่วยกันหามเถรสี่คนไปขุดป่าไว้เสียสามคน ตกลงแล้วสัปเหร่อจึงแบกหามเถรคนหนึ่งไปเผาศพ เสร็จแล้วก็เดินกลับเอาเงินค่าจ้าง พอตีฆาทั้งสองก็หามเอาเถรที่ขุดป่าไว้มาแทนที่ไว้อีก สัปเหร่อก็จำเป็นรับเอาค่าจ้างไปไม่ได้ จะต้องแบกหามเอาศพไปเผาอีก ชายทั้งสองทำอยู่เช่นนั้นจนถึงศพคนที่สี่ เล่นเอาสัปเหร่อมีความโกรธแค้นของเถรนั้นว่า เผาแล้วยังกลับมานอนแทนที่อยู่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นก็เอามีดฟันลงไปที่ตรงหน้าผากของศพเถรคนที่สี่ เพื่อเป็นคำหั้น แล้วก็แบกหามเอาศพนั้นไปเผาอีก ครั้นสัปเหร่อเผาศพนั้นไหม้แล้ว ก็ออกเดินทางมาเพื่อจะไปรับเงินค่าจ้าง พอตีฆาคนหนึ่งคู้ยถ่านมีเขม่าถ่านเประอะเปื้อนตัวดำไปทั้งนั้น แลเห็นแต่ลูกตา ฝ่ายสัปเหร่อเห็นเข้าก็มีใจโกรธว่า เถรคนนี้เผาแล้วก็จะไปแทนที่อีก ก็ตรงเข้าจับข้อมือชายคนที่ไปคู้ยถ่านมานั้นจะให้เข้าในกองไฟ ชายนั้นไม่รู้เหตุการณของสัปเหร่อ จึงร้องและดิ้นกันไปมาก็เลยเข้าไปในไฟกำลังลุกโผลงอยู่หมดทั้งสองคน

เนื้อไม้ได้กิน หนึ่งไม้ได้รองนั่ง กระดุกแวนคอ

มีชายหนุ่มสามคน คนที่หนึ่งชื่อฟุ่ม คนที่สองชื่ออิน คนที่สามชื่อสิน อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน ทั้งเป็นญาติกันอย่างสนิท วันหนึ่งบิดาของชายทั้งสามได้พาไปเรียนศิลปศาสตร์กับฤษีคนหนึ่งซึ่งสำนักอยู่ในป่าแห่งหนึ่ง ชายสามคนนี้ต่างก็ร่ำเรียนศิลปวิทยาจากพระอาจารย์ได้เป็นอย่างดี อาจารย์มีความรักใคร่มาก อยู่มาวันหนึ่งจึงปรึกษากันในเรื่องที่จะขอลาพระอาจารย์กลับบ้านเพื่อนเยี่ยมบิดามารดาและญาติของตนว่าจะอยู่สุขสบายดีหรือประการใด เมื่อต่างคนต่างตกลงกันแล้ว จึงพากันไปหาพระอาจารย์ของตน ต่างคนต่างก็ขอลา พระอาจารย์ก็ขัดไม่ได้ จึงอนุญาตให้ไปตามความประสงค์ และได้สั่งศิษย์ของตนว่า เสร็จจากการเยี่ยมบิดามารดาและญาติแล้ว ให้กลับมาหาพระอาจารย์อีกเพื่อจะได้เรียนศิลปวิทยาต่อไปต่างคนก็รับคำพระอาจารย์แล้วก็ออกเดินทางไปร่วมกันทั้งสามคน เมื่อถึงทางแยกแล้วต่างก็จะได้แยกทางกลับไปยังบ้านของตน ในขณะที่เดินไปนั้นได้พบหญิงสาวคนหนึ่ง เดินหลงทางมาซึ่งมีรูปร่างสะสวยงดงามต่างเป็นที่พอใจด้วยกันทั้งสามคนต่างคนต่างก็อยากจะได้ไว้เป็นภรรยาของตน จึงตกลงกันว่าลัดกันไปเกี่ยว ถ้าหญิงนั้นมีความรักใคร่ต่อใครแล้ว ก็เป็นอันว่าเป็นของคนหนึ่ง

ฝ่ายหญิงเมื่อได้เห็นชายทั้งสามก็รักอยากจะได้ใคร่ได้ไว้เป็นสามี แต่ไม่รู้จะหาประการใด เพราะหญิงหนึ่งชายสามจึงตกลงให้ชายหนุ่มทั้งสามคนนั้นมาแสดงความรักต่อนางที่ละคน ว่าใครจะมีความรักนางเพียงใด ถ้าใครรักนางมากก็จะยอมเป็นภรรยาของคน นั้น

ชายคนที่หนึ่งชื่อฟุ่ม จึงไปแสดงความรักต่อนางก่อนและในที่สุดจึงได้สัญญาว่า ถ้าได้นางมาเป็นภรรยาแล้ว นางจะไปทางไหนตนก็จะไปด้วย ถึงคราวกินและนอนก็จะกินและนอนด้วยไม่ยอมให้นางอยู่ห่าง นางก็รู้สึกพอใจ แต่ใครจะรอฟังความรักของคนที่สองต่อไป

ชายคนที่สองชื่ออิน เมื่อเห็นเพื่อนกลับออกมาด้วยความร่าเริงก็นึกใจไม่ใคร่จะดี ตนจึงไปแสดงความรักต่อนางนั้นบ้าง ในที่สุดก็ได้สัญญาต่อนางว่า เมื่อได้นางมาเป็นภรรยาของตนแล้ว ถ้านางถึงแก่ความตาย ตนก็ต้องตายตามไปด้วย จะมิยอมอยู่อีกต่อไป เมื่อได้ฟังดังนั้นนางก็รู้สึกพอใจ แต่ใคร่อยากจะได้ฟังความรัก ของคนที่สามอีกต่อไป

ชายคนที่สามชื่อสิน เมื่อเห็นเพื่อนคนที่สองออกมามีหน้าแจ่มใสในใจไม่ใคร่จะดี ตนจึงไปแสดงความรักต่อนางนั้นบ้าง ในที่สุดก็ได้สัญญาว่า เมื่อได้นางมาเป็นภรรยาแล้ว

เมื่อตนถึงแก่กรรมไปก่อนนางแล้วก็แล้วไป ถ้านางถึงแก่กรรมก่อน ตนจะเอากระดูกห่อผ้า
แขวนคอไปด้วย จนตลอดชีวิตของตน และจะไม่มีภรรยาสองอีกต่อไป

เมื่อนางได้รับทราบความรักของชายหนุ่มทั้งสามคน นางรู้สึกสงสารเป็นอย่างมาก
รู้ที่จะทำประการใด จึงคิดแต่ในใจว่าควรจะตายเสียดีกว่า เมื่อคิดเช่นนั้นแล้วนางจึงขอ
ความร่วมมือจากชายหนุ่มทั้งสามให้ไปเก็บพื้นมารวมเป็นกองเดียวกัน แล้วเอาไฟจุด ชายหนุ่ม
ทั้งสามต่างก็ไม่ทราบความประสงค์ของนาง จึงได้ปฏิบัติตามทุกประการ ระหว่างไฟกำลังลุกอยู่
นั้น นางจึงพูดขึ้นว่า นางมีความน้อยใจว่าจะรักและยอมเป็นภรรยาใครลงไปคนหนึ่งคน
ใด ก็กลัวชายคนอื่น ๆ จะเสียใจ จึงจะยอมตายเสียดีกว่า พอพูดจบนางก็กระโดดเข้าไป
ในกองไฟ ชายทั้งสามคนต่างก็ตระหนกตกใจไปตามกัน ครั้นจะเข้าไปดูครั้งไว้ก็ไม่ทัน

ชายคนที่สองอิน เมื่อเห็นเหตุการณ์ของนางเช่นนั้นตนก็กระโดดเข้ากองไฟ ตามนาง
ตามที่ได้สัญญาไว้ ฝ่ายนายพุ่มและนายสินเห็นเหตุการณ์เช่นนั้น ต่างก็เสียใจร้องไห้
รำพันถึงนางและเพื่อนต่าง ๆ นานา เมื่อไฟได้วอดลงไปแล้ว นายสินจึงได้เก็บเอากระดูก
ของนางนั้นห่อผ้าแขวนคอไป กระดูกนั้นจะเป็นของนางคนเดียวก็หาไม่ จึงชวนเพื่อนให้กลับ
ไปหาอาจารย์ของตน เพื่อเล่าเหตุการณ์ให้อาจารย์ฟัง และจะวิงวอนให้พระอาจารย์ชุนนางนั้น
ขึ้นมา และให้ตัดสินว่านางนั้นจะคู่ควรแก่ใคร นายพุ่มเห็นชอบด้วย ทั้งสองจึงพากันไปยังที่
สำนักของพระอาจารย์ของตน เมื่อถึงแล้วนายสินจึงเล่าความเป็นไปที่ตนและเพื่อนได้ไปพบ
นาง จนตนได้เอากระดูกแขวนคอมาดังกล่าวแล้ว พระอาจารย์รู้สึกยินดีจึงจัดแจงทำเป็น
พิธีแล้วเอากระดูกนั้นมาวางลงบนพิธี เมื่อทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระฤๅษีก็เป่ามนต์ให้กระดูก
นั้นกลับเป็นคนขึ้นมา ในพริบตาตนเอง นายอินและนางก็ปรากฏขึ้นมา เมื่อต่างคนต่างเห็น เช่น
นั้น ต่างก็ตระหนกตกใจเป็นประมาธ พระอาจารย์ไม่รู้จะทำอย่างไรต่อไป จึงตัดสินให้นางเป็น
ภรรยาของนายอินต่อไป

บัวอย่าให้ช้า น้าอย่าให้ขุ่น

มีหนองน้ำแห่งหนึ่ง มีบัวหลวงงามสะพรั่ง ชูดอกไสวอยู่กลางดอน น้ำใสแลเห็นปลา มีนกกระยางตัวหนึ่ง ไปยืนจ้องอยู่ริมหนองคอยจะกินปลาในหนองนั้น เพราะแลเห็นตัวปลา ๆ ก็แลเห็นนก นกกระยางนั้น ไปยืนจ้องอยู่จนกระทั่งมีร่างกายซูบผอมลงทุกวันก็กินปลาไม่ได้ เมื่อครั้งนั้นแลตัวผู้ได้ทุกชนิดทุกอย่าง นกกระยางนั้นจึงมีอุบายพูดว่า ท่านทั้งหลายยามนี้ก็แล้งลงทุกวัน น้ำในหนองนี้ก็แล้งลงทุกที ท่านจะพากันตายเสียหมด แล้วจึงพูดกับปลาว่าน้ำไหนยังฝังไหนเย็น ขึ้นมาเถิดเราจะพาท่านไป ปลานั้นครั้นได้ยินนกกระยางพูดว่าเช่นนั้นจึงลอยตัวมาหานกกระยาง นกกระยางก็ค่อย ๆ เอาปากคาบกลัวว่าปลานั้นจะเจ็บ แล้วก็พาบินไปถึงต้นไม้แห่งหนึ่งอยู่กลางดอน จึงกินปลานั้นเสีย แล้วก็บินกลับมาที่หนอง ได้กล่าวคำพูดเดิมปลาเหล่านั้นได้ยินก็ลอยตัวขึ้นมาอีก เพราะเห็นว่าปลาตัวแรกที่ลอยขึ้นมานั้นก็ค่อย ๆ คาบ จึงเข้าใจว่าคำพูดของนกกระยางนั้น เป็นคำพูดด้วยความสงสารน่าเชื่อถือ จึงลอยขึ้นมาอีกนกกระยางก็ค่อย ๆ คาบอย่างเดิมแล้วบินมาที่ต้นไม้นั้นแล้วก็กินปลานั้นเสียอีก ถ้าวันไหนได้ตัวใหญ่พอก็ก็เที่ยวเดียว ถ้าได้ตัวเล็กไม่พอก็ก็หลายเที่ยว ถ้าพอก็แล้วก็บอกกับปลาว่าฉันเหนื่อยอ่อนมาก ฉันพักผ่อนวันนี้ ต่อวันพรุ่งนี้จึงจะมาพาท่านไปอีก ทำอยู่อย่างนั้นเรื่อยมาจนกระทั่งปลาหมดหนองยังเหลืออยู่อีกตัวเดียวเท่านั้น นกกระยางก็ไปยืนจ้องอยู่ จึงกล่าวคำพูดขึ้นเหมือนอย่างที่แล้วมาบุ๊กลานขึ้นมา นกกระยางก็ใช้ปากค่อย ๆ คาบ แต่ในระหว่างที่นกกระยางคาบมานั้น บุ๊ก็คิดว่าถ้าเขาเอาก้ามคล้องคอนนกกระยางเข้า ถ้านกจะกินเรา ๆ จะใช้ก้ามหนีเบคอนนกกระยางให้ตายเหมือนกัน พอดีถึงต้นไม้มันที่เคยกินปลาในนั้น นกกระยางจึงจับก้ามจะวางบุลงกิน แต่บุนี้หน่วยตายอยู่บนหลัง นกก็คาบหงายท้องมา บุจึงแลเห็นเกล็ดปลาและก้างปลามากมายกายกอง จึงคิดว่านกกระยางนี้พาบริวารเรามากินเป็นแน่นอน จึงใช้ก้ามหนีเบคอนนกกระยางนั้นตาย

บุตรมีความกตัญญูทดแทน

ในกาลครั้งหนึ่ง ยังมีชายอนาถาคนหนึ่งอยู่กับบิดามารดา 3 คนด้วยกัน เขาเลี้ยงดูบิดามารดาของเขาให้ได้รับความสุขเป็นอย่างดี เพราะเขาเป็นลูกที่รู้จักบุญคุณของบิดามารดา เขาปฏิบัติบิดามารดาของเขาด้วยในฐานะเป็นลูก คือ 1. เอาใจใส่ทำการงานของบิดามารดา 2. เลี้ยงและอุปการะตอบแทน 3. พยายามทำตนให้ดี คำนึงวงศ์ตระกูลให้มั่นคง 4. กระทำตนให้ควรแก่การรับมรดก 5. เมื่อท่านล่วงลับไปทำบุญอุทิศให้แก่ท่าน

ครั้นต่อมาบิดามารดาก็มีความรักใคร่บุตรของตนเป็นอย่างยิ่ง บิดามารดาก็หาภรรยาให้แก่บุตรตน ๆ ก็มีภรรยาที่ศรัทธาปฏิบัติต่อสามีด้วยฐานะเป็นภรรยา คือ 1. จัดการงานดี 2. ช่วยเหลือญาติของสามีด้วยอารี 3. ไม่นอกใจตัว 4. รักษาทรัพย์สมบัติที่สามีหามาได้ และไม่เกียจคร้าน ชายนั้นก็หาเลี้ยงบิดามารดาและภรรยาของตนต่อมาด้วยการเที่ยวเก็บฟืนแบกมาขายทุก ๆ วัน เมื่อได้เงินแล้วก็แบ่งเงินเป็น 4 ส่วน คือส่วนที่ 1 ให้บิดามารดา ส่วนที่ 2 ซื้อของบริโภค ส่วนที่ 3 ทำบุญ ส่วนที่ 4 ให้แก่ภรรยา ครั้นต่อมาผู้ซื้อเขาชักฟืนออกเป็นค่าแถมเสียอีก เงินที่ได้ก็น้อยลงไปแบ่งไม่ได้เต็ม 4 ส่วน ต่อมาชายนั้นคิดว่าเราต้องใช้หาบและแบกด้วย คิดแล้วชายนั้นก็หาบด้วยและแถมแบกใส่บา ก็เดินมาตามทาง ในขณะที่เดินไปนั้น ก็ไปพบคน ๆ หนึ่งซึ่งเป็นมหาเศรษฐีอยู่ในเมืองพาราณสี จึงถามชายนั้นว่า ท่านทำไมจึงโลกมากอย่างนั้นเล่า หาบแล้วยังแถมแบกอีกข้างหนึ่ง ชายนั้นจึงพูดว่า ฟืนที่ข้าพเจ้านำไปขายนี้ เงินค่าฟืนก็แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ใช้หนี้เก่าส่วน 1 ทิ้งน้ำส่วน 1 ผังไว้ส่วน 1 ใส่ปากถุงเท้า ส่วน 1 มหาเศรษฐีได้ฟังก็สงสัย จึงถามว่า เจ้าพูดเป็นนัย ไหนจงอธิบายให้เราเข้าใจทีหรือ ชายนั้นจึงว่า ส่วนที่ 1 ใช้หนี้เก่า นั่น คือยกให้แก่บิดามารดาผู้มีบุญคุณเลี้ยงข้าพเจ้ามาเปรียบเหมือนเจ้าหนี้ ส่วนที่ 2 ทิ้งน้ำไป ได้แก่ซื้อของบริโภคเปรียบเหมือนทิ้งน้ำ ส่วนที่ 3 ผังไว้ ได้แก่ทำบุญให้ท่าน คือ ผลความสุขในชาติหน้า ส่วนที่ 4 ใส่ปากถุงเท้า ให้แก่ภรรยา ภรรยาเปรียบเหมือนสรพัส เมื่อยามรัก ๆ สนทนเหมือนมิตรร่วมใจ เวลาโกรธหรือคนขี้เกียจอาจฆ่าสามีได้ ฉะนั้นจึงว่าภรรยาเหมือนถุงเท้า มหาเศรษฐีได้ฟังดังนั้นก็มีความยินดีว่า ชายคนนั้นพูดมีศีลธรรมดีมาก เราควรเอาไปเลี้ยงเข้าไว้ในบ้าน จึงบอกแก่ชายนั้นว่า ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไปท่านอย่าไปเก็บฟืนมาขายเขาอีกเลย เราจะเลี้ยงท่านกับบิดามารดาและภรรยาของท่าน

ไว้มีความสุข แล้วจึงสั่งให้คนใช้ในบ้านไปนำเอาชายคนนั้นเลี้ยงไว้ในบ้าน เศรษฐีก็รักเหมือน
อย่างบุตรของตน และบิดามารดาของชายนั้นก็รักเหมือนอย่างพี่น้องร่วมท้องมารดาเดียวกัน
ตั้งแต่นั้นมาชายอนาถาคนนั้นก็มีความสุขยิ่งกว่าแต่กาลก่อน

บุตร เศรษฐีกับนายพรานเนื้อ

ในเมือง ๑ แห่ง มีบุตรเศรษฐี 4 คนเป็นเพื่อนสนิทสนมกันมาก เย็นวันหนึ่งชวนกันออกไปเที่ยวนอกเมือง นั่งพักอยู่ข้างทาง เห็นนายพรานไปล่าเนื้อกลับมา ขับเกวียนบรรทุกเนื้อเต็มเรือนเกวียนกลับเข้าเมือง เพื่อนำมาขายเลี้ยงชีวิต อันเป็นกิจประจำวันของเขา จึงปรึกษากันว่าเมื่อเกวียนเข้ามาใกล้แล้ว เราทั้ง 4 คนพูดขออนุญาตพรานกันดูซิว่าใครจะเป็นผู้มีโชคกว่ากัน ครั้นตกลงกันแล้วสักครู่ เกวียนของนายพรานก็ผ่านเข้ามาใกล้ คนที่ 1 จึงร้องว่า เอ๊ยไอพราน ถอยขออนุญาตสักก่อนเถอะวะ พรานฟังคำพูดขออนุญาตแล้วอารมณ์ขุ่น ไม่พอใจจึงพูดว่า ธรรมดาคนขอควรจะพูดให้น่าฟังน่ารักจึงจะชอบ คำของท่านหยาบเป็นเหมือนพังผืดเนื้อเหลือที่จะรับ จะไม่ให้ก็ไม่ควร เพราะท่านขอแล้วแต่จะให้ ให้สมกับคำพูดของท่านว่าแล้วก็ตัดเนื้อพังผืดส่งให้บุตรเศรษฐีนั้น 1 ก้อน พร้อมกับพูดว่า เชิญรับไปเถิดนาย เทนิยคีนัก บุตรเศรษฐีคนนั้นเสียใจในคำพูดของตนที่ได้พูดพล่อยออกไปโดยมิได้ใคร่ครวญ จนได้ผลสนองที่สาสมเช่นนั้น

คนที่สองร้องขอบ้างว่า พี่ชาย ขอเนื้อสักชิ้นเถอะ พรานตอบว่า นี่เน่ท่าน ธรรมดาพี่ชายพี่หญิงย่อมเนื่องด้วยตัว ด้วยสายสัมพันธ์เดียวกัน พรากกันไม่ได้ เราขอใบคำพูดของท่านจะให้เนื้อล้วน ๆ แก่ท่านชิ้นหนึ่ง เพื่อสมแก่คำพูดขอของท่าน ว่าแล้วตัดเนื้อล่าส่งให้บุตรเศรษฐีนั้น 1 ก้อน พร้อมพูดว่าเนื้อคีนัก เชิญรับไปเถิดนาย

คนที่ 3 ร้องขอต่อไปว่า พ่อขอเนื้อให้ฉันบ้าง เอ๋ยชื่นใจจริง พรานว่า ธรรมดาว่าลูกเรียกพ่อว่าพ่อ พ่อ ย่อมทำให้หัวใจของพ่อชุ่มไปด้วยความเอ็นดู อ่อนไปตามเสียงของลูกดังนั้น ข้าพเจ้าขอให้หัวใจเนื้อแก่ท่านเถอะ เพื่อให้สมกับคำขอของท่าน ว่าแล้วนายพรานก็ตัดหัวใจเนื้อส่งให้แก่บุตรเศรษฐีนั้น 1 หัวใจ

คนที่ 4 จึงร้องขอบ้างว่า เพื่อนยากขอเนื้อให้เราสักชิ้นเถอะ พรานฟังแล้วพอใจในคำพูดของเขา หลางกล่าวว่าปกติบ้านใครไม่มีเพื่อน บ้านเขาคือป่าไร่มนุษย์ดี ๆ นั้นเอง ดังนั้นคำพูดขอของท่านจึงสมกับมวลสมบัติของข้าพเจ้าที่มีอยู่ข้าพเจ้าพอใจในคำพูดของท่านนักสหาย ฉะนั้นจึงขอมอบเนื้อทั้งเล่มเกวียนนี้แก่ท่าน ว่าแล้วก็เชิญบุตรเศรษฐีนั้นขึ้นนั่งบนเกวียนด้วย ขับเกวียนไปส่ง พร้อมกับมอบเกวียนและเนื้อให้ทั้งหมด

บุตรเศรษฐีนั้นได้ทำการต้อนรับมิตรจิตของนายพรานด้วยไมตรีอันงาม แล้วแนะนำให้นายพรานนั้นเลิกจากงานของพรานเสียพร้อมกับให้ไปรับบุตรภรรยาмаอยู่ด้วย กับจัดงานที่ดีกว่านั้นส่งเคราะห์พรานประกอบอาชีพ ต่อมาพรานผู้นี้ได้พยายามทำเลี้ยงครอบครัวจนมั่งคั่ง เป็นเศรษฐีคนหนึ่งในเมืองนั้น

ปัญญาประเสริฐ

มีเศรษฐีสองหัวเมีย มีทรัพย์สมบัติมั่งคั่งมาก มีบุตรชาย 1 คน เป็นคนที่ชอบเป็น
นักเลงเจ้าชู้ ไม่ค่อยเชื่อฟังถ้อยคำของบิดามารดา อยู่มาวันหนึ่ง เศรษฐีผู้เป็นบิดามารดาจึง
ปรารภกันว่า ลูกชายของเราอายุสมควรจะมีครอบครัวได้แล้ว จึงได้ปรึกษาในการที่จะ
ไปสูขอลูกสาวของเศรษฐีตรงหน้าบ้านเอามาเป็นสะใภ้ เพราะหญิงคนนี้มีนิสัยดี กิริยา
วาจาสุภาพแต่รูปร่างไม่สวย ผิวดำ เมื่อเป็นที่ตกลงกัน จึงได้จัดเก้าอี้ไปสูขอ และได้เป็น
ที่ตกลงกัน เศรษฐีผู้เป็นบิดามารดาจึงบอกลูกชายของตนทราบ ลูกชายบอกว่ารูปร่างไม่สวย
ไม่ชอบ ฉันชอบอยู่กับหญิงคนอยู่เหนือบ้านของเรา 1 คนและใต้บ้านของเรา 1 คน พ่อ
แม่ด้วยความรักลูกจึงถามว่าหญิงสองคนนี้เป็นลูกใคร ลูกชายจึงรีบตอบโดยเร็ว ให้พ่อแม่ฟัง
พ่อแม่ไม่พอใจเพราะเป็นตระกูลต่ำ ลูกชายไม่ยอมฟังคำของพ่อแม่ ต่อมาอีก 7 วันลูกชายของ
เศรษฐีก็พาเอาหญิงเหนือมาเป็นภรรยา พ่อแม่มีความกลุ้มใจ ไม่รู้จะทำอย่างไรเพราะความรักลูก
จึงพูดเกลี้ยกล่อมว่า พ่อแม่ก็ได้ให้เก้าอี้ไปสูขอลูกสาวเศรษฐีที่อยู่หน้าบ้านเราไว้แล้ว ถ้าไม่จัด
การก็จะกลายเป็นคนไม่มีวาจาสัตย์ ไม่มีคนนับหน้าถือตา ลูกชายก็ตามใจยอมแต่งงานด้วย ครั้น
แต่งงานกันแล้ว ลูกชายก็คงยังติดต่อกับภริยาทั้งสองอยู่อีก และไม่มีการหึงหวงกันระหว่างภริยา
อยู่ต่อมา 1 เดือน ลูกชายเศรษฐีก็มีปัญหาเกิดขึ้น คิดอ่านจะค้าขาย ลงเรือสำเภามาเอาสินค้า
เมืองนี้ไปยังเมืองโน้นเพื่อหากำไรมาเลี้ยงครอบครัว จึงไปหาเช่าสำเภามา 1 ลำและบอกพ่อ
แม่ให้ทราบ พ่อแม่ก็ตามใจ เมื่อก่อนจะไปค้าขายได้นอกเมียคนแรกว่า ฉันจะไปค้าสำเภาดัง
เมืองเธอจะสั่งซื้ออะไรบ้าง เมียคนแรกบอกว่า ตนต้องการน้ำมันฝรั่ง 1 ขวด ผ้าแพรสัก 2 ผืน
และได้นอกเมียคนที่ 2 เมียคนที่ 2 ให้ซื้อ ทอง 1 บาท น้ำมันอย่างดี 1 ขวด ผ้าแพรผืน 1 ผืน
เมียคนที่ 3 สั่งซื้อปัญจมาสัก 2 ไพ่ พ่อผู้รับรองจะซื้อมาให้

เมื่อไปถึงท่าเมืองแล้ว ได้จัดการขายสินค้า และได้จัดการซื้อสินค้าเมืองนั้นมา และซื้อ
ของมาฝากภริยาคนที่ 1-2 ส่วนภริยาคนที่ 3 ให้ซื้อปัญหา ก็เที่ยวค้นหาซื้อไม่ได้ ไม่รู้ว่าจะไป
ซื้อที่ไหน พอตีพบผู้เฒ่าคนหนึ่งเดินมา จึงถามว่าพ่อลุงจะไปไหนผู้เฒ่าตอบว่า อะไรไม่ประเสริฐ
กว่าปัญหา ลูกชายเศรษฐีได้ยินดังนั้น จึงขอซื้อปัญหามาเท่านั้น 2 ไพ่ ผู้เฒ่าไม่มีอะไรจะขาย
ให้ เพราะที่ข้าพเจ้านั้นก็พอแล้ว ลูกชายเศรษฐีจึงลงสำเภากลับบ้าน เมื่อถึงบ้านจึงนำของไปฝาก
เมียคนที่ 1-2 ส่วนคนที่ 3 นั้นบอกว่า หาซื้อไม่ได้ มีแต่ตาแก่คนหนึ่งบอกว่า อะไรไม่ประเสริฐ
กว่าปัญหาแล้วที่ขอแบ่งซื้อ ตาแก่บอกว่า ไม่มีอะไรจะขายให้ เมียคนที่ 3 พูดว่าไม่เป็นไรค่ะพี่
เท่าที่บอกมานี้ก็พอแล้วว่ะอะไรไม่ประเสริฐกว่าปัญหา ขอพี่จงจำไว้

ผ้าขี้ริ้วห่อทอง

มีชายยากผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นคนยากจนอนาถา มีอาชีพหาเลี้ยงตัวในทางตกปลา ครึ่งหนึ่งขายยากนั้นไปตกปลาที่หน้าบ้านของ เศรษฐี แต่พอเห็นลูกสาวของ เศรษฐีก็รักอยากได้ แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไรดี ถึงกับไปนั่งตกปลาที่หน้าบ้านของ เศรษฐีทุก ๆ วัน และได้กล่าวคำพูดจนติดปากพอเวลาวิดิปลาครั้งหนึ่งว่า "นะพินวยรวลี้ ถ้าได้ลูกสาว เศรษฐีสามปีเหลือกินเหลือใช้" อย่างนี้เสมอมาทุกวัน จนวันหนึ่งชาย เศรษฐีได้ยินเข้า จึงถามชายยากว่า ที่พูดคั้งนี้หมายความว่าอะไร ชายยากตอบว่าถ้าได้ลูกสาวของ เศรษฐีจริง ๆ แล้วสามปีจะทำให้เหลือกินเหลือใช้ ชาย เศรษฐีนั้นนึกแปลกใจ คิดจะลองดูชายยากคนนี้ดูที จึงยอมยกลูกสาวของตนให้ ตั้งแต่นั้นมาชายยากก็ให้พ่อตาสร้างเรือสำเภารับแล่นขึ้น ปี่แรกเที่ยวหาซื้อข้าวเปลือกจนเต็มลำเรือสำเภาก็แล่นไปเที่ยวแลกเกลือ ใครมีเกลือที่ไหนให้อามาแลกข้าวเปลือก ฝ่ายชาวบ้านรู้จักเที่ยวหาเกลือมาแลกข้าวเปลือกเป็นอันมาก จนชายยากก็ได้แลกเต็มลำเรือสำเภาก็แล่นกลับบ้าน เมื่อพ่อตาเห็นเข้าก็ตกใจคิดว่า ได้ลูกเขยบ้าเสียแล้ว แต่ก็จะลองดูไปให้ถึงสามปีก่อน ปีที่สองเที่ยวหาซื้อผ้าม่วงไหมจนเต็มเรือสำเภาก็แล่นไปเที่ยวแลกผ้าขี้ริ้วในแถบนั้นอีก ชาวบ้านในแถบนั้นเห็นชายยากผู้นี้เอาผ้าม่วงไหมมาแลกผ้าขี้ริ้วก็ดีใจ นำเอาผ้าขี้ริ้วมาแลกกันเป็นอันมาก จนชายยากคนนี้ได้ผ้าขี้ริ้วมาเต็มลำเรือสำเภากลับบ้านอีก พ่อตาเห็นก็เสียอกเสียใจ แต่ก็ไม่รู้จะทำอย่างไร จึงรอดูไปอีก ทีนี้ชายยากคนนั้นไปเที่ยวหาดินเหนียวมาผสมกับเกลือที่แลกมาได้ทำเป็นอิฐมากมายแล้วใช้ทองเปลวปิดให้เต็มแผ่นอิฐทุก ๆ แผ่น ใช้ผ้าขี้ริ้วที่แลกมานั้นห่อแผ่นอิฐแล้วบรรทุกเรือสำเภาก็แล่นไปขายในแถบที่ได้ไปแลกข้าวและผ้าเมื่อคราวก่อน บอกว่าแผ่นทองคำดีราคาขายทองหนักบาทต่อเงินหนึ่งบาท ชาวบ้านแถบนั้นให้ทราบว่ายายิงคนนั้นได้นำทองมาขายหนักบาทต่อบาทก็พากันมาซื้อจนหมด ชายยากคนนั้นได้เงินบรรทุกไปจนเต็มเรือสำเภากลับบ้าน พ่อตาเห็นดีก็ใจว่า ลูกเขยมีความฉลาดและความคิดดี ก็เลยยกบ้านเรือนและทรัพย์สินสมบัติให้ครอบครองต่อไป

ผีป่วน

เดิมมีเมือง ๗ หนึ่งในชื่อเมืองนครศรีธรรมราช ยังมีชายทุกคน 2 คนพี่น้องผู้พี่ชื่อ อัคคีธราช ผู้น้องชื่อ ไพธราช พ่อแม่พาออกจากเมืองไปอยู่หมู่บ้านเล็ก ๆ นอกเมือง เนื่องจากด้วยความผิดเคื่องในเรื่องอาชีพ พ่อแม่และลูก 2 คนได้ช่วยกันหักล้างทางปาลูกพี่ผลและเลี้ยงสัตว์ พ่อเลี้ยงชีพไม่ถึงอดอยากเหมือนเช่นแต่กาลก่อน ต่อมาพ่อแม่ตายลง พี่น้องทั้งคู่อพยพไปหาที่ทำมาหากินใหม่ พวกกันเดินไปถึงฝั่งแม่น้ำที่หลวงพที่ราบอุดมสมบูรณ์ดี ก็ช่วยกันถากถางป่าเพราะปลูกพืชพันธุ์ไม้ได้งอกงามดี พอถึงฤดูน้ำหลาก สองพี่น้องก็ช่วยกันทาลักปลาในแม่น้ำที่หลวง ได้ปลามากก็ทำปลาต้มปลาร้าปลาย่างไว้ แล้วนำปลาที่เหลือไปจำหน่ายขายแจกแก่ชาวบ้านอื่น ๆ อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อสองพี่น้องนำปลาไปจำหน่ายกลับมาถึงเรือน มองเห็นปลาร้าปลาย่างที่เก็บไว้หายไหมด มีความสงสัยยิ่งนัก จึงพากันไปหาปลาอย่างมาทำปลาร้าไว้อีก แล้วทำที่ออกจากบ้านเรือนไปแล้วจึงวกกลับมาซุ่มคอยดูอยู่ เวลาต่อมาในไม่ช้าก็เห็นผีป่วนรูปร่างแก่หง่อมผมหงอกหัวออกมาจากป่า เข้าไปกินปลาร้าปลาย่างที่เก็บไว้แล้วก็หลบตัวเข้าป่าไป สองพี่น้องกลับขึ้นไบนเรือนปรึกษาหารือกันว่าจับผีป่วนได้อย่างไร อัคคีธราชผู้พี่กล่าวว่าผีป่วนมากินตนก็ไม่ยอมร่วมคิดกำจัด แต่ไพธราชน้องชายเป็นคนกล้าคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง แต่ไม่ได้บอกพี่ชายอย่างไร จึงได้ชวนพี่ชายไปป่าตัดหวายมาสานพ้อม

อยู่มาวันหนึ่ง ไพธราชนั่งสานพ้อมอยู่กลางบ้าน อัคคีธราชไปหาปลา ผีป่วนก็ออกมาจากป่า ไพธราชจึงเชิญให้ผีป่วนไปกินปลาร้าปลาย่างที่บนเรือน พอผีกินหมดแล้วก็หันมาถามไพธราชว่า สานอันยัง ไพธราชตอบว่าสานพ้อมไว้ใส่หูก ไพธราชบอกผีป่วนให้ช่วยสานอยู่ข้างในตนจะช่วยสานข้างนอก ผีป่วนหลงกลนึกว่าจะไม่มีอันตรายจึงเข้าไปอยู่ในพ้อมคอยรับเส้นหวายสานไปรอบ ๆ ผีป่วนพูดว่าส้มปลาของเจ้าแซบจัง ไพธราชสานให้ปากพ้อมแค้นลงทุกที แล้วก็รวปากพ้อมไว้แน่น แล้วตะโกนเรียกพี่ชายมา สองพี่น้องช่วยกันลากผีป่วนไปจะทิ้งน้ำเสีย ผีป่วนตกใจกลัวจึงอ่อนน้อมขอชีวิตไว้ สัญญาว่าเมื่ออยากได้อะไรก็ให้ไปหาที่ถ้าที่ภูเขา พี่น้องสองคนก็ตามไป ผีป่วนจึงให้ม้ามณีกาบ ดาบกายสิทธิ์ และน้ำเต้าแก้วแก่สองพี่น้องก็พากันกลับบ้าน ขณะที่เดินทางมาพบยายแก่คนหนึ่ง ไพธราชจึงเอาน้ำเต้าแก้วเทน้ำรดลง ยายแก่ก็กลับเป็นสาวรูปร่างงดงามมาก อัคคีธราชหลงรักนางจึงลวงไพธราชว่าไม่สบาย เห็นท่าจะตายเสียในป่า จึงนอนลงท้าวปวยให้ไพธราชไปหา ยา พอไพธราชไปลับตาแล้ว

อัคคีธราชก็พานางขึ้นม้ามณีกาบเหาะหนีไปถึงเมืองนครศิรินทรราช ได้แย่งชิงราชสมบัติจาก
เจ้าเมืองได้ จึงตั้งตัวเป็นเจ้าเมืองแทน มีนามว่าพระยาไฟ ส่วนโพธิราชผู้น้องกลับมาไม่เห็น
พี่ก็เสียใจ จึงเก็บน้ำเต้าแก้วและดาบกายสิทธิ์ไว้แล้วออกติดตาม พระอินทร์เนรมิตกายเป็น
พรานป่ามาบอกว่า อย่าติดตามต่อไปเลยให้ไปที่เมืองพาราณสีจะมีลาภ โพธิราชจึงเดินทางต่อ
ไปถึงเมืองพาราณสีเข้าไปอาศัยอยู่ในวัดแห่งหนึ่ง เจ้าเมืองพาราณสีมีธิดา 7 องค์ ล้วนแต่มี
รูปโฉมงดงามองค์สวยที่สุดคือองค์สุดท้าย มีข่าวลือไปถึงพระยาไฟเจ้าเมืองนครศิรินทรราช ๆ
จึงมีสาส์นมาขอธิดาทั้ง 7 องค์ไปเป็นมเหสี เจ้าเมืองนครพาราณสีไม่ยินยอม จึงได้ข่าว
ร้องชาวเมืองมาประชุมกัน ให้ธิดา 7 องค์เลือกเอาเป็นสามี ธิดา 6 องค์เลือกได้ชายรูป
สวยเป็นสามี แต่ธิดาองค์ที่ 7 เลือกไม่ได้ เจ้าเมืองจึงถามเสนาอำมาตย์ว่า มีใครบ้างที่ไม่ได้
มาประชุมด้วย อำมาตย์บอกว่า ยังมีชายคนหนึ่งอาศัยวัดอยู่ไม่ได้มาประชุมด้วย เจ้าเมือง
จึงสั่งอำมาตย์ไปนำตัวมา เมื่อโพธิราชถูกนำตัวมาให้ธิดาองค์ที่ 7 เลือก ธิดาองค์ที่ 7
เห็นก็รัก จึงเลือกเอาโพธิราชเป็นสามี เจ้าเมืองจึงจัดให้แต่งพิธีวิวาห์พร้อมกัน

จะกล่าวถึงพระยาไฟเมื่อได้รับสาส์นเจ้าเมืองพาราณสีไม่ยอมส่งธิดาทั้ง 7 องค์ก็
โกรธ จึงยกทัพเข้ามาล้อมเมืองพาราณสี ตนเองขึ้นม้ามณีกาบเหาะมาทำการรบ บุตรเขยของ
เจ้าเมืองผู้พี่สององค์อาสาออกรบ แต่ก็พ่ายแก่พระยาไฟ โพธิราชออกทำการรบถือดาบ
กายสิทธิ์ที่พี่พี่ให้มาเข้าต่อสู้กับพระยาไฟได้ชัยชนะประหารพระยาไฟได้สำเร็จ ก็ได้รับแต่งตั้งให้ครองเมืองพาราณสีแทนผู้เป็นพ่อตาสืบต่อมา

พระมหากษัตริย์

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งทรงพระปรีชาสามารถทราบเรื่องราวทุกสิ่งทุกอย่าง สิ่งลึกลับที่ไม่มีใครรู้ก็รู้ แต่กษัตริย์องค์นี้มีวิธีแปลกอยู่อย่างหนึ่งกล่าวคือในเวลาเที่ยงวันทุกวัน เมื่อแขกเมืองของพระองค์ลากลับกันหมดแล้ว ไม่มีผู้ใดเหลืออยู่ในห้องประทับเลย มหาเดเล็กผู้ซื่อสัตย์จะต้องไปรับขามเสวยจากพระมเหสีไปถวายขามเสวยนั้นมีผาปิดมิดชิด ตัวมหาเดเล็กเองก็ไม่ทราบว่ามีสิ่งใดอยู่ในภาชนะนั้น เพราะว่าพระเจ้าแผ่นดินจะไม่เสวยจนกว่ามหาเดเล็กจะออกไปพ้นห้องแล้ว เหตุการณ์เช่นนี้ดำเนินไปเป็นเวลานานจนอยู่มานานหนึ่งมหาเดเล็กเองผู้ถือขามเสวยมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าใครจะรู้ว่าในขามนี้มีอะไร เขาไม่สามารถถอดกลืนไว้ได้ต่อไป ดังนั้นเมื่อเขารับขามเสวยจากมเหสีแล้วจึงถือเดินเลยเข้าไปในห้องเขา บิดูประตูลงกลอนอย่างแน่นหนา ครั้นแล้วเขาก็เปิดฝาขามออกเห็นขนมชนิดหนึ่งลักษณะคล้ายไส้กรอกวางอยู่อย่างน่ากิน พอเห็นเข้า เขายากจะชิมดูสักคำหนึ่ง จึงหยิบมีดมาตัดออกชิ้นหนึ่งแล้วใส่ปากยังไม่ทันจะรู้รส หูได้ยินเสียงประหลาดพูดเบาๆ ตรงหน้าต่างห้อง

เขาเงยหูฟัง จึงทราบว่า เป็นเสียงนกกระจอกกำลังคุยกัน มันเล่าเหตุการณ์ที่ได้ไปประสบมาจากทุ่งนาและป่าเขา เขาคิดว่าอาหารทิพย์แน่ทีเดียว เพราะเพียงคำเดียวเท่านั้นยังมีฤทธิ์เดชทำให้เขารู้ภาษาสัตว์ได้ถึงเพียงนี้

ในวันเดียวกัน บังเอิญพระธำมรงค์วงงามที่สุดของพระมเหสีหายไ้ ใคร ๆ พากันคิดว่า มหาเดเล็กผู้นี้ต้องเป็นผู้ลักเอาไปอย่างแน่นอน เพราะเขาเป็นผู้ดูแลเครื่องประดับอันมีค่าของพระนาง พระเจ้าแผ่นดินรับสั่งให้เขาเข้าเฝ้าโดยด่วน ตรัสด้วยความพิโรธว่า เขาจะต้องถูกประหารชีวิต ถ้าแม้ว่าในวันรุ่งขึ้นเขาไม่สามารถจะนำตัวคนร้ายมาถวายได้

มหาเดเล็กลุ่มใจเป็นทุกข์หนัก เขาเดินเข้าไปในอุทยานพลางคิดหาหนทางช่วยตัวเอง ณ ที่นั้นมีริมธารสายหนึ่ง น้ำใสกัลลังไทรริน เบ็ดผูกหนึ่งกัลลังไ้ขบนและสนทนากันอย่างสนุกสนาน มหาเดเล็กยินตะลึงฟังเรื่องที่มันเล่าสู่กันฟัง ตัวหนึ่งบอกว่า มีอะไรบางอย่างอยู่ในห้องของฉัน เพราะวันนี้ขณะฉันกำลังหาอาหารอยู่พบแหวนวงหนึ่งตกอยู่ก็เลยกินเข้าไป ทันทีที่มหาเดเล็กตรงเข้าคว้าคอบเปิดตัวที่ผูกแล้วหิ้วไปส่งให้แม่ครัว เขาว่าฆ่าเบ็ดตัวนี้เสียเถิดอ้วนดีเหลือเกิน ได้ซิแม่ครัวตอบ เอามือขึงน้ำหนักดู เบ็ดตัวนี้จะกละมาก เราควรจะอย่างมึนนาน

แล้วละ ว่าแล้วแกก็หันคอเปิดทันที เมื่อผ่าท้องดู แกก็พบพระธำรงค์ของพระมเหสีวางที่หายไปอยู่ในท้องเปิด

คราวนั้นมหาดเล็กสามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนต่อพระมเหสี พระนางรู้สึกผิดจึงขอโทษเขาและหวังว่าจะเอาใจ จึงแต่งตั้งให้เขามียศศักดิ์สูงในราชสำนัก มหาดเล็กปฏิเสธตำแหน่งที่ได้รับพระราชทาน แต่เขาขอม้าและเงินแทน เขาอยากจะท่องเที่ยวเพื่อเป็นการพักผ่อน

เมื่อได้รับพระราชทานสิ่งที่ต้องการแล้ว เขาเริ่มออกเดินทางทันที วันหนึ่งเขาเดินมาถึงสระน้ำริมทางเดินแห่งหนึ่ง เขาดูปลาสามตัวติดสาหร่ายอยู่ใกล้กระแสน้ำอยู่คั่นรอนจะไปให้ถึงน้ำ แม้จะเคยมีคนพูดกันว่าปลาเป็นใบ้ แต่เขาก็ยังได้ยืนยันรำพันกันว่า ในไม่ช้ามันจะต้องติดสาหร่ายตาย เขาเป็นคนใจบุญจึงหยุดม้าแล้วหยิบปลาบ่วงลงน้ำไป มันดีใจมากว่ายวนเวียนไปมา ประเดี๋ยวหนึ่งโพล่หัวขึ้นมาพูดกับเขาว่า พวกเราขอบคุณท่านมาก วันหนึ่งเราจะตอบแทนคุณท่าน

พระศาสดาจารย์ยังอยู่

เวลานั้นยังมีกระต่ายคนหนึ่งเป็นผู้ยากจนอนาถา และยังมีภรรยาคนหนึ่งเป็นคู่ทุกข์คู่ยากกับเขา ในเรื่องความจน เมื่อนึกถึงในเรื่องจนแล้วก็เฝ้าแต่ปรารภกับสามี จนสามีอดรนทนมิได้ให้ไปหาพระศาสดาจารย์ ด้วยเขาเล้าลือกกันว่าพระศาสดาจารย์นี้ท่านเป็นผู้มีศาคามังมี จึงบอกให้สามีไปขอศาคา เพื่อจะมาท่อมานับให้มั่งมี สามีจึงลงไปโบสถ์แล้วจึงตั้งสัตย์อธิษฐานด้วยความดี แล้วจึงเค็ดคอกบัวทั้งสามคอก แล้วก็มาหาพระศาสดาจารย์ ด้วยเวลานั้นพระศาสดาจารย์ท่านกำลังประชุมสงฆ์ เพื่อจะส่งสงฆ์ให้ไปที่ต่างเมือง ก็พอดีมองเห็นกระต่ายคนนั้นเดินมา จึงบอกแก่พระภิกษุทั้งหลายด้วยรู้ว่าจะมาขอศาคามังมี ก็พอดีชายคนนั้นมาถึง จึงนำเอาคอกบัวมาถวาย แล้วท่านจึงรับเอาก็ถามว่า ท่านจะมีประสงค์อย่างไร หรือ กระต่ายว่า ข้าพเจ้าจะมาขอศาคามังมีต่อพระศาสดาด้วยว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ยากจน ท่านจึงบอกให้พระศาคาสมาตว์ พุทธัง ธรรมมัง สังฆัง สามัตถ์ เมื่อได้แล้วก็กราบลาท่านกลับมาสู่สถานเคหา แต่เมื่อเดินมาก็เผลอไปจึงหายเสียทั้งตัว เหลือแต่ พุทธ กับสัง สองตัว ก็มาบอกกับภรรยาให้ว่า พุทธ ตัวเองก็ว่าสัง ท่องกันมาเป็นเวลานานก็ยังไม่เห็นมั่งมี ภรรยา ก็บอกสามีให้ไปขอใหม่ สามีก็เต็มใจด้วยลืมหืมตาก็จัดแจงเดินทางออกจากบ้านประมาณ 5 โยชน์ ก็พอดีมาเจอภูเขื่อนพันจอมพลวกอยู่หนึ่งตัว งูนั้นจึงถามว่าท่านจะไปไหน ชายคนนั้นจึงบอกว่าจะไปเฝ้าพระศาสดาจารย์ จูว่าเอาท่านไปก็ดี ท่านลองทูลถามดูว่าข้าพเจ้ามีเวระอะไรจึงมาอยู่ที่จอมพลวกนี้ จะไปหาท่านก็ไม่ได้ ชายนั้นรับปากว่าจะถามดู ก็เดินออกจากรั้วไปในราวทางกัน 3 โยชน์ ก็เจอช้างยืนอยู่บนแท่นหินใบใหญ่ใบมา เมื่อชายคนนั้นเดินมาถึง ช้างจึงถามไปว่า ท่านเดินมาจะไปไหน ชายคนนั้นจึงบอกกับช้างว่า เราจะไปเฝ้าพระศาสดา ถ้าท่านไปเฝ้าพระศาสดาเมื่อพบแล้ว ทูลถามถึงตัวเราที่ว่ามีเวระอะไร ครั้นเมื่อชายคนนั้นไปถึงพระศาสดาจารย์ จึงถามถึงช้างและงูว่า เขามีเวระอะไร ท่านจึงบอกกับชายผู้หนึ่งว่า สัตว์สองตัวนี้ชาติแต่ปางก่อนเป็นมนุษย์เป็นเศรษฐีผู้ตระหนี่ บุญทานมิได้ทำ สร้างแต่กรรมใส่ตัวและโลก เมื่อตายไปแล้วก็เป็นงูเหลือมและช้างไปเฝ้าทรัพย์ ท่านจึงบอกกับเขาผู้หนึ่งว่าให้ไปบอกกับช้างและงูว่า เมื่อเป็นมนุษย์บุญทานมิได้ทำ ชายผู้หนึ่งจึงลากลับก็มาเล่าให้ช้างและงูฟัง ช้างกับงูจึงบอกว่า ท่านจงเอาเงินและทองที่ข้าพเจ้าเฝ้าอยู่นี้ไปสร้างโบสถ์หรือวิหาร หรือถ้ำที่ถ้ำ

อุจจาระ เหลือจากนั้นท่านจงเอาไปไว้กินเถิด เมื่อชายคนนั้นมาถึงบ้านก็ชวนภรรยาให้ไปเอา
เงินที่ข้างและงูบอก ชนกันมาไว้บ้าน ผัวเมียก็หนีทะเลาะทะยานไปในทางโลก ทานึกถึงไม่ว่า
จะสร้างในทางกุศลให้ข้างกับงู ทรัพย์อันนั้นเลยบันดาลหายไปหมด

พระหมอคู

ในกาลครั้งหนึ่งมีวัด ๑ แห่งซึ่งเป็นวัดที่เก่าแก่ ตั้งอยู่ในชนบทที่ค่อนข้างจะไกลออกไปจากพระนคร สถานที่ของวัดนี้เป็นต้นว่า กุฏิ ศาลา และโบสถ์ก็บรรจุพระเลื่อมไทรมงคลเรื่อย ๆ ตามลำดับ เพราะปราศจากทุนทรัพย์ที่จะมาบำรุงวัดให้เจริญได้ มีบ้านหลายสิบหลังคาเรือนตั้งอยู่ใกล้ ๆ วัดนั้น แต่พวกญาติโยมเหล่านั้นไม่มีใจศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเสียเลย ไม่ทำบุญตักบาตรเข้าวัดฟังธรรม บ่อยบ่นละเลยให้พระอด ๆ อยาก ๆ จนพระไม่สามารถที่จะอยู่ต่อไปได้ ต่างก็พากันลาสิกขาบทไปบ้าง ไปอยู่ที่วัดอื่นบ้าง ยังเหลือพระอยู่เพียงองค์เดียวกับสามเณรน้อยองค์หนึ่ง ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของพระองค์ที่กล่าวแล้ว พระองค์นี้เป็นพระหลวงตาที่ชอบกินหมาก ภริยาได้ตายจากท่านไป ท่านจึงได้อุปสมบทเป็นภิกษุสงฆ์ประจำอยู่ที่วัดนี้

เนื่องจากวัดนี้อัตคัดขัดสนในเรื่องอาหารบิณฑบาตอยู่แล้ว อยู่มาวันหนึ่ง หลังจากได้น้ำเพลแล้ว หลวงตาได้ปรึกษากับเณรน้อยว่า เราจะหาวิธีใดจึงจะได้อาหารจากพวกโยมมาฉันเพื่อเลี้ยงตนสืบไป ประจวบด้วยเวลานั้นย่างเข้าฤดูฝน พวกโยมต่างก็พากันเตรียมเครื่องคราด ไถจอบเสียมที่เป็นเครื่องอุปกรณ์ในการทนา เณรน้อยนั่งอิงเป็นเชิงตริกครอง มองดูพื้นอยู่พักหนึ่ง จึงกล่าวแก่หลวงตาขึ้นว่า เวลานี้เป็นเวลาที่พวกโยมจะได้ลงมือทนา เครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทนาของพวกโยมเป็นสิ่งจำเป็นมาก ผมจะเป็นผู้ไปขโมยเอาเครื่องอุปกรณ์เหล่านั้นตามบ้านพวกโยมเอาไปซ่อนไว้ให้ติดตามทิศต่างๆในที่ที่เหมาะสม แล้วให้หลวงพ่อบเป็นหมอ คอยทนายบอกให้พวกโยมว่าของนั้นอยู่ทางทิศไหน ณ ที่แห่งใด หลวงพ่อเห็นพ้องด้วยหรือเปล่า เณรน้อยถาม ส่วนหลวงตาก็ตกลงเห็นชอบด้วย ในคืนวันนั้นเอง เวลาดึกสงัดนาฬิกาเรือนใหญ่ที่แขวนไว้ในห้องของหลวงตา ก็ดังกังวานขึ้นบอกเวลาที่สองครั้งพอดี คืนวันนั้นเป็นคืนข้างแรมพระจันทร์ครึ่งดวงกำลังโผล่ขึ้นพ้นจากยอดไม้ ส่องเข้าไปยังใต้ถุนบ้านของพวกโยมทำให้เห็นเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วได้อย่างชัดเจน เณรน้อยเห็นว่าขณะนี้คนกำลังนอนหลับสนิท ก็เริ่มวิธีการของตนได้สมดังความประสงค์ จึงนำเอาของต่าง ๆ ที่ได้มาเหล่านั้นไปซ่อนไว้ในที่ที่เห็นว่าสมควร รุ่งเช้าขึ้นพวกโยมไม่เห็นเครื่องใช้ไม้สอยของตนที่สำหรับใช้ในการทนา ต่างก็พากันใจจันเป็นโสมง ส่วนเณรน้อยก็เดินไปเรียบ ๆ ริมรั้ววัด แสร้งถามพวกโยมว่าอะไรหายโยม แล้วเณรน้อยก็แนะนำให้พวกโยมพากันไปหาหลวงตา โยมทั้งหลายก็ดูเณรน้อยว่า หมอคูหมอเดาบ้าบออะไรที่ไหนกัน หลวงตาเคยเป็นหมอคูเมื่อไร ไป

เรียนมาจากไทน์ เมื่อเชรน้อยได้ฟังแล้ว ก็ยังไม่หมดความพยายามที่จะให้พวกโยมเชื่อ จึงเล่าให้โยมฟังต่อไปอีกว่า หลวงตาได้รอบรู้วิชาโหราศาสตร์มาช้านานแล้ว แต่ท่านไม่ได้แสดงออกมาให้ใครรู้ ท่านดูแลเม่นย่นัก นอกจากตัวของตนเองแล้วหาไม่มีใครรู้ไม่ เชรน้อยว่าแต่พวกโยมก็ยังไม่เชื่อเท่าไรนัก จึงลองไปให้หลวงตาดูให้ จะเป็นจริงดังเชรน้อยกล่าวหรือไม่ พอไปถึงต่างก็พากันเข้าไปในห้องของหลวงตา บอกให้หลวงตาทำนายให้ว่าของนั้นจะหายไปทางไทน์ ๕ แห่งใด หลวงตาก็นั่งขัดสมาธิมีท่าทางองอาจผึ่งผาย สั่งให้เชรน้อยไปเอากระดานชนวนและดินสอพองมาให้ เมื่อได้กระดานกับดินสอมาแล้วหลวงตาก็ขีดเขียนเลขไว้ลงในกระดาน แต่หลวงตาทราบแล้วว่าของสิ่งนั้นอยู่ทางทิศใด แห่งใด เพราะเชรน้อยมาเล่าให้ฟังตลอดหมดแล้ว หลวงตาจึงสามารถบอกให้โยมถูกต้องทุกประการ และพวกโยมก็ได้ของที่หายไปคืนมาทุกสิ่งอัน ก็พากันนับถือหลวงตา แต่ก็ยังไม่มากเท่าไรนัก ต่อมาก็ให้เชรน้อยขึ้นไปขโมยของที่มีค่าบนเรือนของพวกโยมอีก เมื่อได้มาแล้วก็ให้เชรน้อยนำไปซ่อนไว้ดัง เช่น เคยแต่เปลี่ยนที่เสียใหม่ แล้วพวกเจ้าของสิ่งของที่หายไปนั้นก็ไปหาหลวงตาอีกเช่นคราวก่อน หลวงตาก็ทายบอกที่อยู่ของสิ่งของที่หายไปได้อย่างแม่นยำ ดังคราวที่แล้ว ทำเช่นนี้อยู่หลายครั้ง คนทั้งหลายเกิดความนับถือขึ้นเรื่อย ๆ ตามลำดับ อาหารการกินก็อุดมสมบูรณ์ นับแต่วันนั้นร่ำรวยขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดจนกระทั่งเงินทองก็ไม่อด เพราะได้รับการถวายของบุคคลที่นับถือเหล่านั้น อยู่มาเรื่องได้เลื่องลือออกไปไกลมาก

วันหนึ่งของเดือนต่อมา เรื่องได้ทราบไปถึงพระเจ้าแผ่นดินที่ครองเมืองนั้นเอง และขณะนั้นพระบรมคัของพระองค์ได้หายไปโดยไม่ได้ร่องรอย พระองค์จึงได้รับสั่งให้เสนาอำมาตย์สี่คนไปเฝ้าหลวงตาเข้าเฝ้าให้จงได้ ในจำนวนอำมาตย์นั้นมีคนที่ขโมยพระบรมคัของพระเจ้าแผ่นดินมาด้วย และชายคนนั้นเป็นลาว ได้เข้ารับราชการในพระองค์มีนามว่าเชียง เมื่ออำมาตย์ทั้งสี่เข้าไปเฝ้าหลวงตา ได้เล่าพระราชประสงค์ของพระองค์ให้หลวงตาฟังตลอด ประโยคที่ทำให้หลวงตาต้องสะดุ้งและเบิกตากว้าง "ถ้าทายแม่นจะให้เป็นใหญ่ และจะถวายพระราชทานตามความประสงค์ แต่ถ้าหากทายไม่แม่นจะต้องถูกตัดศีรษะ" เมื่อได้ฟังดังนั้นแล้ว หลวงตาก็มีความกลัดกลุ้มใจเป็นอันมาก กลัวตนจะถูกตัดศีรษะ แต่จะหาอย่างไรได้จำเป็นต้องเข้าไปเฝ้า จึงออกเดินทางนั้น หลวงตาก็มีความเสียใจขึ้นเป็นลำดับ ไม่รู้จะหาอย่างไร หลวงตาเป็นคนลาวก็มีชื่อว่า เชียงเหมือนกับอำมาตย์คนที่กล่าวแล้ว หลวงตาคิดสมน้ำหน้าตัวเองที่เลือกประพาศิตตนเป็นเช่นนั้น จึงบ่นขึ้นว่า ตายแน่ละเชียง บ่นอยู่

เช่นนี้เป็นหลายครั้ง ส่วนอำมาตย์ผู้มีชื่อเขียนเข้าใจว่าหลวงตาเห็นว่าตนเป็นผู้เอาพระบรค์ จึงได้ออกความจริงให้หลวงตาทราบทุกประการ แล้วก็อ้อนวอนให้หลวงตาช่วยชีวิตของตนไว้ ส่วนหลวงตาพูดขึ้นว่า อาตมาว่าแล้วรู้ไว้ไม่มีผิด แล้วหลวงตาก็มั่นใจว่าจะช่วยชีวิตไว้ จึงนัดแนะกันไว้ให้อำมาตย์เขียนเอาพระบรค์ไปซ่อนไว้ ณ ที่แห่งใดแห่งหนึ่งทางซ้ายพระแท่นของพระองค์ ให้ห่างประมาณห้าวา เมื่อไปถึงประตูพระราชวังแล้วอำมาตย์ทั้งสี่ก็เข้าไปกราบบังคมทูลพระองค์ว่า หลวงตาได้มาถึงประตูพระราชวังแล้ว พระองค์รับสั่งให้เข้าเฝ้า ส่วนอำมาตย์เขียนก็รีบไปเอาพระบรค์มาซ่อนไว้ เมื่อหลวงตาเข้าเฝ้าพระองค์แล้ว พระองค์ก็ตรัสถามหาขึ้นว่าท่านหรือประชาชนรำลึกกันนักว่าเป็นพระหมอคูที่แม่นยำนัก หลวงตาก็ตูตอบไปว่า แ่ละอาตมาเองที่ใคร ๆ ก็นับถือ แล้วพระองค์ก็รับสั่งให้หลวงตาทำนาย หลวงตาก็ก้แก้เอาท่อกระดานและดินสอของตนที่เตรียมมาพร้อมออกมา แล้วลงเลขใส่ในกระดาน ทูลตอบไปว่า พระบรค์ของพระองค์อยู่ทางซ้ายของพระแท่น ห่างจากพระแท่นประมาณห้าวา พระองค์จึงสั่งให้อำมาตย์คันดู ก็พบพระบรค์ดังความทำนายของหลวงตา เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเห็นความแม่นยำของหลวงตาเช่นนั้น ก็เกิดความเชื่อถือเป็นอันมาก จึงถวายของให้หลวงตาตามความประสงค์ และพระราชทานแต่งตั้งให้เป็นหมอโหรประจำพระองค์ แต่หลวงตาคิดแต่ในใจว่า ถ้าตนรำรวยมากแล้ว จะหาภริยาสวย ๆ เพื่อหาความสุขของตนทางฝ่ายโลกต่อไป เมื่อคิดดังนั้นแล้ว จึงทูลตอบไปว่า ตนยังมีใจรักในการเป็นสงฆ์อยู่ เมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงฟังดังนั้น ก็ทรงยินยอมตามความประสงค์ เรื่องของหลวงตาได้เลื่องลือไปจนถึงประเทศที่ใกล้เคียง

ต่อมาอีกหนึ่งปีเศษ ยังมีเมือง ๆ หนึ่งที่อยู่ใกล้เคียงประเทศนั้น ฝนแล้งมาแล้วเจ็ดปี เมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงทราบข่าวลือของหลวงตานี้เข้า จึงได้จัดราชทูตเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน กราบบทูลขอหลวงตานี้เข้าเฝ้า เพื่อจะให้ทำนายว่า เพราะเหตุใดฝนจึงได้แล้งมาแล้วเจ็ดปี ถ้าหลวงตาทำนายแม่นยำต้องประสงค์สิ่งใดจะถวาย ถ้าหากไม่แม่นยำจะตัดศีรษะ แล้วพระเจ้าแผ่นดินจึงทรงอนุญาตให้หลวงตาเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินยังเมืองที่อยู่ใกล้เคียงนั้นได้ แต่ราชทูตต่างเมืองนั้นได้บอกแก่หลวงตาให้ทราบ ตามเรื่องที่ตนได้ทูลแก่พระเจ้าแผ่นดินแล้ว เมื่อหลวงตาได้ทราบดังนั้น ก็มีความเสียใจเป็นอันมากจึงคิดแต่ในใจว่าอย่างไร เสียตนก็ต้องตายเป็นแน่ แต่ก็ต้องจำเป็น รุ่งขึ้นเช้าของวันต่อมา หลวงตาก็ก้เตรียมตัวเดินทางไปยังเมืองนั้น ระหว่างทางที่เดินไปนั้นหลวงตามีความเศร้าใจเป็นลำดับ หนักที่เคย

ชอบกิน ท่านก็ไม่มีกะใจกิน อาหารหรือก็ฉันเพียงนิดหน่อย เมื่อความยุ่งยากให้เกิดแก่หลวงตา
เช่นนี้แล้ว ท่านจึงรำพึงในใจว่า เราจะมีวิธียาหนอที่จะทำให้ตายไปเสียจากโลกนี้ ขึ้นอยู่ไปที่
ทุกข์ ชีวิตมีแต่ความยุ่งยาก หลวงตาได้คิดอยู่เช่นนี้ไปตลอดทาง ยิ่งใกล้เมืองเข้าเท่าไร ก็ยิ่ง
กลัดกลุ้มมากขึ้นเท่านั้น การเดินทางได้ข้ามเขตเข้าไปในเมืองนั้นแล้ว ขณะที่เดินไปถึง
พระนครที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินอยู่แล้ว เผอิญไปเจอบ่อน้ำบ่อหนึ่ง หลวงตาจึงกระโจน
ลงไปในบ่อน้ำนั้น หมายถึงให้ตาย แต่บ่อน้ำนั้นมีกบและเขียดอาศัยอยู่เป็นอันมาก เมื่อหลวงตา
ตกลงไปถึงน้ำ ลูกกบและเขียดเข้าใจว่าฝนตกจึงพากันร้องออกสั่นสั่นหวั่นไหว ส่วนแม่กบ
กับแม่เขียดจึงพูดกับลูกของตนขึ้นว่า ไม่ใช่ฝนตกหรือลูกเอ๋ยอย่าร้องเลย คงไม่กี่วันฝน
ก็จะตกลงมาให้ ลูกกบและลูกเขียดได้ฟังดังนั้น ต่างก็ถามแม่ของตนว่า อีกกี่วันล่ะฝนจะตก
ลงมาให้แก่เรา แม่ของสัตว์ทั้งสองเหล่านั้นก็ตอบแก่ลูกว่า อีกสามวันฝนจะตกลงมายังเมือง
ของเรา น้ำจะท่วมบันไดหอปราสาทในพระราชวังถึงเจ็ดชั้น เมื่อหลวงตาได้ยินคำตอบของ
แม่กบและเขียดดังนั้น ก็มีความดีใจอย่างล้นเหลือ จึงตะเกียกตะกายขึ้นจากบ่อ มานั่งกินหมาก
ทอดอารมณ์อย่างเยือกเย็น เมื่อหายเหนื่อยแล้วท่านก็ออกเดินทางต่อไปจนถึงพระนครแล้วเข้า
เฝ้าพระเจ้าแผ่นดินตามพระราชประสงค์ของพระองค์ พระองค์จึงตรัสถามขึ้นว่า ท่านหรือ
ที่เขาเลื่องลือว่าเป็นหมอคู่แม่ยาวิเศษ หลวงตาจึงทูลตอบว่า แน่ทีเดียวอาตมานั้นแหละแล้ว
พระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ท่านลองทำนายซิว่า เมื่อไรฝนจึงจะตกในเมืองนี้ ถ้าหากทายไม่แม่น
เราจะสั่งตัดศีรษะของท่าน ถ้าท่านทายแม่นเราจักถวายของต้องประสงค์แก่ท่านตามความพอใจ
พอหมดกระแสรับสั่งแล้ว หลวงตาก็จัดดอกไม้ธูปเทียนทำพิธีบวงสรวงต่าง ๆ คล้ายกับคน
ได้รู้ด้วยญาณของอาตมาเอง แล้วว่า อีกสามวันฝนจะตกใหญ่ จะท่วมบันไดหอปราสาทในพระ
ราชวังถึงเจ็ดชั้น ต่อมาเมื่อครบกำหนดสามวัน ฝนก็ตกใหญ่ท่วมบันไดถึงเจ็ดชั้นดังคำทำนาย
ของหลวงตา พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นยังเกิดความเชื่อถือหลวงตาเป็นอันมากแล้วก็ถวาย
ของตามความประสงค์ของหลวงตา เมื่อหลวงตาได้เงินทองและเพชรนิลจินดาตามความประสงค์
ของตนแล้ว ก็เดินทางกลับมายังเมืองของตนเต็มไปด้วยความปิติ พอมาถึงเมืองไม่ช้านาน
มีพ่อค้าเรือสำเภา 500 ลำ เข้ามาค้าขายในเมืองของตน เมื่อทราบข่าวของหลวงตานี้
เข้าคิดอยากจะลองกับหลวงตา ดูจึงนำเรือเข้าไปจอดที่ท่าน้ำหน้าวัด ขึ้นจากเรือพากันเข้าไป
หาหลวงตา แล้วพูดกับหลวงตาอย่างเอาจริงจังว่า หลวงตาเป็นหมอวิเศษที่เขาเลื่องลือกันนัก
หนา อะเรืออยู่ที่ไหนสิ่งใดรู้หมด จะลองให้ท่านนายของในหีบสามใบที่จัดมา เพื่อจะให้หลวงตา

ท่านายดู ใบโหนดเฝ้าโรงบรรจุอยู่ข้างในบ้าง และพ่อค้าสำเภาจึงพูดต่อไปด้วยสำเนียงอันหนักแน่น ว่า ต้องท่านายให้แน่ ถ้าหากไม่แน่แล้วจะตัดศีรษะหลวงตาเสีย ถ้าหากท่านายแน่ พวกเราจะยอมยกสินค้าทั้งหมดที่มีอยู่ในสำเภา 500 ลว แก่หลวงตา แล้วก็พูดเป็นเชิงบังคับต่อไปว่า ต้องท่านายถ้าไม่ท่านายก็ต้องตาย เมื่อหลวงตาได้ยินคำพูดของพวกพ่อค้าสำเภา เหล่านั้น ก็มีความเดือดแค้นเป็นอันมาก แต่ก็ต้องซ่อนไว้ในใจของตน จึงคิดอยู่ในใจว่า อย่างไรเสียคราวนี้แหละ เราต้องตายอย่างไม่มีหนทางจะแก้ไขได้ คิดดังนั้นอยู่เป็นเวลานานด้วยอาการเหม่อลอย สายตาก็มองผ่านออกไปทางนอกกุฏิตรงทำน้ำที่เรือพ่อค้าจอดอยู่ และคิดหาวิธีที่จะให้ทราบของที่อยู่ในหีบทั้งสามนั้นได้ คิดอยู่ชั่วครู่หนึ่ง จึงคิดได้วิธีที่ดีและเหมาะสมมาก หลวงตาก็มีความดีใจเป็นอย่างยิ่ง จึงค่อยเอื้อมมือไปหยิบเอากระป๋องบุหรี่ปอกมาจุดสูบ นั่งไขว่ห้างพ่นควันเป็นโขมยทอดอารมณ์อย่างมีความสุข มวนที่หนึ่งก็หมดไปและที่สองก็หมดไปอีก พอบุหรี่ปอกสามได้ถูกอัดเข้าไปในสมองของหลวงตาอย่างมีความสุขแล้ว จึงเปลี่ยนผ้าจีวรและอังสะออก ปลัดผ้าสับด้วยผ้าสร่งน้ำมาเห็นกะเบน แล้วจึงค่อย ๆ เดินย่องไปยังทำน้ำ แอบอยู่ที่แคมเรือสินค้าเหล่านั้น ค่อยเกาะเลื้อยไป ๆ จนถึงเรือลำหนึ่ง เป็นเรือลำที่หีบทั้งสามนั้นอยู่ ครั้งแรกหลวงตาทอดลมหายใจอย่างยาวและถึสลับกันด้วยอาการเหนื่อยและอ่อนเพลีย เพราะความกลัวพ่อค้าเหล่านั้นจะรู้ ต่อมาไม่กี่นาทีนัก ก็ค่อย ๆ สงบอารมณ์ไว้ได้เป็นปกติ ส่วนพวกพ่อค้าเล่ามีจำนวนหลายสิบคน ก็เป็นการจำเป็นอยู่เองที่ทำอะไรไม่ค่อยพร้อมเพรียงกันได้ จึงต่างก็พากันมาดูหีบ และบ้างก็ถามกันอยู่ข้างนอกว่า หีบใบโหนดเฝ้าโรงบ้าง ผู้อยู่ใกล้ก็เห็นสิ่งของในหีบได้ดี จึงตอบแก่ผู้ถามว่าหีบใบดำใส่หิ้งห้อย ใบแดงใส่สาหลี ใบขาวใส่ถ่าน หลวงตาได้ยินแล้วอย่างชัดเจน กว่าพ่อค้าจะได้ทราบทั่วถึงกันทุกคน ก็เป็นเวลานาน หลวงตาจึงค่อย ๆ เกาะแคมเรือกลับมายังกุฏิของตน เมื่อพวกพ่อค้าเรือเรียบร้อยแล้วก็พากันแห่หีบทั้งสามนั้นขึ้นบนกุฏิ หลวงตา ฝ่ายหลวงตาที่เตรียมต้อนรับไว้แล้วครองผ้าเรียบร้อย นั่งอยู่ในท่าสมาธิอย่างองอาจ แล้วเรียกเณรน้อยนำดอกไม้ธูปเทียนมาให้ เมื่อเณรน้อยนำสิ่งของที่ตนต้องการมาให้แล้ว ก็เอาดอกไม้ปักใส่แจกันอันสวยงามของท่านบอกให้พ่อค้านำเอาหีบทั้งสามตั้งโต๊ะที่มีผ้าลายดอกอย่างสวยงามปู ซึ่งหลวงตาให้เณรน้อยจัดตั้งไว้หน้าพระพุทธรูปบนหัวนอน เมื่อจัดการเรียบร้อยแล้ว หลวงตาก็นั่งสมาธิข้างเสาต้นหนึ่งซึ่งตั้งอยู่กลางห้อง และเริ่มทำพิธีไหว้พระ ภาวนาพิมพ์าอยู่ในลาคอ เมื่อท่านทำพิธีอันไร้สาระปราศจากมูลความจริงของท่านเรียบร้อยแล้ว ท่านก็ท่านายหีบทั้งสามให้แก่พวกพ่อค้าเหล่านั้นฟังว่า หีบใบขาวใส่ถ่าน ใบแดง

ใส่สาส์น ใบคำ อาใส่ พอพูดได้แค่นี้หลวงตากก็หยุดเพราะลืม หลวงตากก็หลับตานึกหา พร้อมกับแกว่งหัวไปมา แต่ก็ไม่ออก ขณะที่ทำอยู่ ชั่วขณะนั้นเป็นเวลานาน หัวจึงไปชนกับเสาที่ตั้งอยู่ในกลางห้องที่กล่าวแล้วนั้นเข้า จึงเกิดมีแสงหึ่งห้อยออกจากตา ก็เลยนึกได้ว่า อ้อ ...พุทโธ เอ๊ย ได้แล้ว ใบคำใส่หึ่งห้อย แล้วหลวงตากก็สั่งให้เณรน้อยที่นั่งอยู่ใกล้ๆ นั้นไปเปิดหีบขึ้นดู ก็ถูกอย่างหลวงตาทำนาย พวกพ่อค้าสาเกาเหล่านั้นต่างก็เกิดความประหลาดใจเป็นอย่างยิ่ง จึงพากันมีใจเชื่อมั่นในตัวของหลวงตามากก็เลยพากันยกสินค้าจำนวนมากที่บรรจุอยู่บนสาเกาใหญ่ทั้ง 500 ล้า ให้แก่หลวงตานั่น ตามสัญญาไว้ ส่วนหลวงตากก็ได้รับเอาสินค้าทั้งหมดนั้นไว้ก็ลาสิกขาบท หลังจากได้รับสินค้าเหล่านั้นแล้วไม่นานนัก จึงนำเอาสินค้าจำนวนนั้นไปขายจากหน่วยไปจนหมด ได้เงินเป็นจำนวนมากรวมทั้งเงินที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ทั้งสองพระองค์ดังกล่าวแล้วแต่ตอนต้น เป็นจำนวนเงินก้อนมหึมา เงินก้อนใหญ่จำนวนนั้นกินไปได้จนชั่วลูกหลานของตน เมื่อหลวงตาสึกแล้ว หลวงตากก็ได้แต่งงานกับหญิงสาวที่มีผิวขาวเป็นใบร่างสะคราญผู้หนึ่ง ความสวยของนางไม่มีที่ตำหนิได้เลย มีนัยน์ตาสีเล็ก คิ้วโก่งงามดังวงพระจันทร์ ขนด้ายาวอน ใบหน้าอ้มเอิบ บรมกัณท์ทั้งสองก็เปล่งปลั่ง นางสาวมเลื้อเผยอให้เห็นฐานอันขาวผ่องอย่างชวนใจ ในสมัยนั้นนับว่านางเป็นผู้สวยกว่าใคร ๆ ทั้งหมดในเมืองนั้น หลวงตากับนางได้อยู่กินร่วมกันแต่บัดนั้นมาด้วยความผาสุก จนชีวิตของทั้งสองแยกทางกันเดินไปสู่ปรโลก

พ่อหมา แม่หมา

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีสุนัขสองตัวผิวเมียวขทานได้ไปอาศัยอยู่วัด ๆ หนึ่งชื่อว่า วัดญาณเสน ซึ่งตั้งอยู่เมืองอโยธยา (จังหวัดพระนครศรีอยุธยา) ครั้นต่อมาสุนัขสองตัวผิวเมียวได้ออกลูกมาเป็นมนุษย์และเป็นชาย เมื่อเจ้าอาวาสทราบว่สุนัขสองตัวผิวเมียวได้ออกลูกเป็นมนุษย์ก็ได้พาเอาไปเลี้ยงไว้ เมื่อเด็กนั้นเติบโตขึ้น ก็ได้ตั้งชื่อว่า "เหม็น" และให้เล่าเรียนวิชาอยู่ในวัดนั้นตลอดมา เมื่อเด็กเหม็นได้รับการศึกษาดี จนอาจารย์ไม่สามารถจะสอนต่อไป ๆ ได้ เหม็นก็ขอลาอาจารย์เพื่อไปแสวงหาวิชาที่อื่นต่อไป เมื่ออาจารย์อนุญาตแล้ว เหม็นก็ไปยังที่อยู่ของพ่อแม่ของเขาและเล่าความประสงค์ให้พ่อแม่ฟังว่าตนจะได้กราบลาไปศึกษาวิชาต่อเมื่อสองสุนัขได้เห็นลูกรักมากก็มีความดีใจ และทราบว่าลูกรักจะได้ไปแสวงหาวิชาที่มีความปราบปลื้มเป็นอย่างยิ่ง และก็ได้อนุญาตให้ไปได้ตามประสงค์ เมื่อเหม็นได้ลาอาจารย์และพ่อแม่ อาจารย์และพ่อแม่ไม่มีการขัดข้องแล้วก็ดีใจก้มลงกราบพ่อและแม่คนละครั้งแล้วก็ลาไปได้เดินทางเข้าสู่ป่าไม้ทิบ

เมื่อเหม็นได้ไปแล้วต่อมาอีกในไม่ช้าในราวปีเศษ สุนัขสองตัวผิวเมียวได้ออกลูกมาอีกและเป็นมนุษย์เช่นเดียวกัน แต่เป็นหญิง และเจ้าอาวาสก็ได้พาเอาไปเลี้ยงไว้เช่นเดียวกัน ครั้นหญิงนี้ได้โตขึ้น อาจารย์ก็ได้ตั้งชื่อว่า "อโนทัย" อโนทัยเป็นเด็กหญิงที่สวยงามมาก อาจารย์ให้เล่าเรียนวิชาจนสำเร็จการศึกษาเป็นอย่างดีเมื่ออายุได้ 18 ปีบริบูรณ์

ยังมีอีกเมืองหนึ่งชื่อว่าเมืองละโว้ราชธานี มีเจ้าแผ่นดินเข้าครอบครองเมือง เจ้าเมืองนี้มีบุตรีสืบสายโลหิตเพียงคนเดียว เป็นชายชื่อบิดิน เมื่อเจ้าชายบิตินเจริญวัยอายุได้ประมาณ 22 ปีเศษ และมีรูปร่างสะสวยมากจนเป็นที่เสนาหาของพระราชบิดาเป็นอันมาก เจ้าเมืองละโว้ก็ใคร่จะให้ราชบุตรได้อภิเษกสมรสเพื่อจะได้มอบอาณาเขตหรือราชอาณาจักรให้ครอบครองต่อไป จึงได้ตรัสแก่เสนาข้าราชการในท้องพระโรงว่า ใครเห็นหญิงงามอยู่ที่ไหน ถ้าหากพบปะแล้วก็ขอให้นำเอาเจ้าชายบิตินไปคู่ตัว เมื่อเป็นการพอใจแล้วจะได้จัดการสมรสให้ทันที มีอำมาตย์คนหนึ่งแจ้งว่า ข้าพระพุทธเจ้าได้เห็นหญิงคนหนึ่งแต่อยู่ที่เมืองอโยธยา และได้อาศัยอยู่กับท่านอาจารย์วัดญาณเสนพระเจ้าข้า รูปร่างเป็นที่น่าดูนัก ถ้าหากมีพระประสงค์แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ขัดข้องที่จะนำเจ้าบิตินไปคู่ในวันรุ่งขึ้นนี้พระเจ้าข้า แน่นนอนหรือเสนาแก่พระเจ้าข้า ครั้นวันรุ่งขึ้นเสนากับเจ้าชายบิตินก็ได้ไปยังอโยธยา เมื่อถึงเมืองอโยธยา

แล้วก็ตรงไปยังวัดหนึ่งชื่อว่าวัดญาณแสนและไปขออาศัยพักที่นั่น เจ้าอาวาสวัดท่านใจดีมากจึงให้พักได้ตามสบาย และได้มอบให้อโนทัยเป็นผู้รับรอง เมื่ออโนทัยได้เข้ามาจัดที่พักให้เจ้าชายชิตชิน เจ้าชายชิตชินเห็นก็มีความพอใจเป็นอันมาก พอตกกลางคืนก็ให้เสนาสะกด และลักพาไป เมื่อเจ้าชายชิตชินได้นำเอาอโนทัยไปถึงเมืองแล้วก็ได้พูดจาเล่าโลมจนอโนทัยสมัครใจ อโนทัยได้ยอมเป็นเมียของเจ้าชิตชินแล้วก็อยู่ร่วมกันตลอดมา จนถึงวันหนึ่ง เมื่อเจ้าชายไม่อยู่ และให้เจ้าหญิงอโนทัยอยู่แต่ในวังผู้เดียว สุนัขสองตัวเมียเมื่อทราบว่าลูกของตนได้หายไป และได้สมรสกับ เจ้าชายชิตชินที่เมืองละโว้ก็มีความดีใจ จึงพากันติดตามไปยังเมืองละโว้ ครั้นไปถึงเมืองละโว้แล้ว ก็ได้ผ่านเข้าไปถึงในพระราชวังที่เจ้าชิตชินและเจ้าหญิงอโนทัยประทับ เมื่อไปถึงมองไปไม่ได้เห็นใครอยู่ที่นั่นก็ตรงเข้าไป ฝ่ายเมื่อเจ้าหญิงแลเห็นสุนัข พ่อและแม่ของตนเข้า เห็นนี้มีความตกใจเป็นอันมาก เกรงว่าสามีจะได้มาพบเข้าจึงให้ออกไปข้างนอก และไม่รับว่าเป็นพ่อแม่บังเกิดเกล้าของตน สองตัวเมียได้รับการต้อนรับจากลูกของตัว เห็นนี้ก็มี ความเสียใจเป็นอันมาก จึงพากันซัดเซพเนจรไปในที่ต่าง ๆ ต่อไป และได้ไปอาศัยอยู่บ้าน ๆ ที่หนึ่งที่บ้านลูกขุน (คือขุนนาง) บ้านนี้เจ้าของบ้านใจดีมากชื่อ นายเต็ม มี ลูกสาวคนหนึ่งชื่อนารี และได้อาศัยเป็นสุขต่อมา

เมื่อนั้นเมื่อได้ลาบิดามารดาและพระอาจารย์ไปศึกษาวิชาการแล้ว ก็ได้มุ่งตรงไปยังป่าทึบแห่งหนึ่ง และป่าแห่งนี้ก็ไม่ใหญ่โตอะไรนัก แต่มีน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ดี สัตว์ป่านานาชนิดได้พากันอาศัยกันอยู่มาก ครั้นเลยไปจากป่าก็มองเห็นภูเขาสูงตระหง่านอยู่ข้างหน้า ภูเขาสูงนี้เรียกว่าภูเขาผาเสด็จ มีพระฤๅษีคนหนึ่งได้ไปบำเพ็ญการกุศลอยู่ที่นั่น เมื่อเมื่อนั้นไปถึงแล้วก็ก้มตัวกราบไหว้ และขอมอบตัวไว้กับท่านพระฤๅษีที่รับไว้ เมื่อนั้นได้รับการศึกษาและศิลปวิชาจากฤๅษีเป็นเวลานานจนสามารถเหาะเหินเดินอากาศและดำดินได้ เมื่อเมื่อนั้นได้รับความพอใจแล้วมาวันหนึ่งเมื่อนั้นหวนคิดถึงพ่อแม่ ก็ใคร่จะลาพระฤๅษีกลับยังบ้านเมืองของตน เพื่อทามาหาเลี้ยงพ่อแม่ จึงตรงเข้าไปกราบพระอาจารย์และเล่าเหตุผลให้ท่านฟัง พระอาจารย์มีความยินดีมากที่ได้เห็นเมื่อนั้นมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ของเขา จึงได้อนุญาตให้กลับได้ พร้อมกับให้เสกผ้าขี้ผึ้งให้มาอีกหนึ่งตัวเพื่อไว้เป็นพาหนะต่อไป เมื่อเมื่อนั้นสมควรความตั้งใจ แล้วถอยออกไปด้วยใจหาย แต่ความคิดถึงบิดามารดาอย่างมากว่า จึงได้หัดใจไป เมื่อเมื่อนั้นได้หันอาจารย์มาแล้วก็ตรงมายังเมืองอโยธยาซึ่งเป็นถิ่นเดิม และสอบถามหาบิดามารดาของเขาที่วัด แต่ก็ไม่มีผู้ใดได้พบเห็น เมื่อนั้นจึงได้ออกติดตามไปยังเมืองต่าง ๆ จนไปถึงเมือง

ละไว้ตาก็ได้สวดสวดหาพ่อและแม่ตลอดเวลา จนมาถึงตลาดท่าลูกขุน สาว ๆ ชาวบ้านก็พากัน
ออกมาทำการต้อนรับเป็นอันมาก แต่เหมันมิได้เอาใจใส่เลยแม้แต่หน่อย เมื่อพ้นตลาดท่าขุนนางไป
แล้วก็ไปพบบ้านอีกบ้านหนึ่งคือบ้านนายเทิ้มบิดาของนารี ตาก็มองไปเห็นบิดาของเข
พร้อมด้วยมารดาตอนอยู่ใต้ถุนเรือน เหมันจึงได้แวะเข้าไป ฝ่ายนารีในขณะนั้นได้อยู่บ้าน
แต่คนเดียว ส่วนบิดามารดาได้ไปตัดฝืนที่ป่า เมื่อเห็นเหมันเข้ามาและมีรูปร่างหน้าตาน่าเอ็นดู
ก็มีความรักใคร่มาก จึงได้ออกปากเชื้อเชิญให้เข้าไปพักอาศัยเสียบนบ้านของตน แต่เหมันก็มี
ได้ว่อย่างไรร ตาก็ได้แต่มองไปยังสุนัขสองตัวที่ได้เอนอยู่ใต้ถุนเรือนเท่านั้น นารีเข้าใจว่า
เหมันคงจะกลัวและเกรงสุนัขกระมัง จึงได้ลงเรือนไปแล้วร้องทวาดสุนัขให้ออกไปเสียที่อื่น
เมื่อสุนัขสองตัวได้ยินเสียงร้องทวาดดังนั้นก็มีความแปลกใจจึงลุกขึ้นและมองดู และจำคำ
หน้าได้ว่าเป็นบุตรของตนก็มีความดีใจ จึงได้พากันวิ่งเข้ามา ฝ่ายเหมันเมื่อบิดามารดา
เข้ามาหาเช่นนั้นก็มักกราบสุนัขทันที นารีมีความแปลกใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นเหมันมักกราบ
สุนัขดังนี้ จึงได้ร้องไปว่า ไ้ท่านผู้แปลกหน้า เหตุใดท่านจึงได้มักกราบสุนัขของข้าพเจ้า และ
สุนัขของข้าพเจ้าได้เป็นอะไรกับท่านหรือ เหมันก็หันไปและยิ้มกับนารี และพูดว่า ขอโทษท่าน
เจ้าของบ้านนี้ที่ใจบุญ การที่ข้าพเจ้าได้กราบไหว้สุนัขนั้นขอท่านอย่าได้เข้าใจไปอย่างอื่นเลย
เพราะสองสุนัขที่ท่านได้เลี้ยงไว้ก็มีชื่ออื่นไกล เป็นบิดามารดาของข้าพเจ้าเอง ขออย่าได้
ตำหนิข้าพเจ้าเลย ในระหว่างทั้งสองได้สนทนากันอยู่นี้ สองสุนัขผัวเมียได้เอามากาบกะลา
และวิ่งออกจากบ้านไป นารีได้เชื้อเชิญให้เหมันขึ้นไปพักผ่อนบนเรือน และรอคอยสุนัขจนกว่า
จะกลับมา เมื่อเหมันได้พักผ่อนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นารีก็ได้นำเอาอาหารมาต้อนรับเหมัน แต่
เหมันยังไม่ยอมรับ เพียงแต่บอกว่ายังไม่หิว สักครู่ใหญ่สองสุนัขผัวเมียก็พากันกลับมาพร้อมทั้ง
อาหารภายในกะลาเต็ม เมื่อเหมันเห็นดังนั้นก็มีความยินดีและออกไปรับอาหารนั้นมา และยก
เอาอาหารที่นารียกมาให้ ยกไปให้กับพ่อแม่ของตนรับ ส่วนตนเองก็รับอาหารที่พ่อแม่ของตนหา
มาให้ นารีมีความรักและเอ็นดูเหมันเป็นอันมากที่เหมันยังรู้จักรักและรู้คุณพ่อแม่ผู้บังเกิดเกล้า
ของตน เมื่อกินอาหารเสร็จแล้วต่างก็ได้เล่าถึงความเป็นมาในเบื้องหลังให้กันและกันฟัง เมื่อ
เหมันได้ทราบจากพ่อแม่ว่า ว่าอินทย์น้องได้ประพฤติดนินทาจากศีลธรรมก็มีความเสียใจมาก ถึง
กับออกปากว่า เขาเองจะเป็นผู้ทรนทานให้สมกับความเยอหยิ่งและกรรมที่ได้ทำไว้ต่อพ่อแม่
และจะยกทัพเหยียบเมืองนี้ให้ราบเป็นหน้ากลองเลยทีเดียว แต่สองสุนัขพ่อแม่ได้ห้ามปรามมิ
ให้อาสาเป็นผู้เป็นน้อง ข้างเขาเกิดลูกรัก ในคำวันนั้นเมื่อเห็นพ่อแม่ของตนหลังดีแล้ว จึงได้ออก

ปากผากพ่อแม่ณารี่ นารี่มีความยินดีมากที่จะรับเลี้ยงดูให้เหมือนพ่อแม่ของตน เมื่อผากพ่อแม่เสร็จแล้ว เหมันก็มุ่งตรงไปยังพระราชวังของเจ้าเมืองละโว้ และทำรบกับซิดชินลูกเจ้าเมืองละโว้ทันที เมื่อเจ้าเมืองละโว้ทราบว่า ได้มีชายหนึ่งมาทำการทำรบเช่นนั้น ก็มีความเจ็บใจทำการรบ แต่ผลของการสู้รบปรากฏว่าสู้ไม่ได้ เหมันจึงจับเจ้าซิดชินไว้ได้และจะประหารชีวิตเสีย แต่เหมันยังคิดว่าถ้าจะประหารเสียแล้ว เมื่อประชาชนได้รู้เรื่องเข้าก็จะทำการตีฉันทินหาได้ จึงมิได้ประหารแต่ประการใด เป็นแต่คุมขังไว้ แล้วเหมันก็ได้ไปเชิญพ่อและแม่เข้ามาในวังหลวงเพื่อพิจารณาโทษต่อไป เมื่อพิจารณาโทษแล้ว พี่น้องก็อยู่ร่วมกันมาด้วยความสุข และเจ้าชายซิดชินก็ได้อภัยโทษเหมันขึ้นครองราชย์ เมื่อเหมันขึ้นครองราชย์แล้ว จึงได้จัดพิธีอภิเษกสมรสกับนารี่ ซึ่งเป็นผู้ได้อุปการะพ่อแม่ของตนขึ้นเป็นเอกอัครมเหสีปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยความสุขสืบไป

พุดกุก

ในกาลครั้งหนึ่ง ยังมีราชสีห์ สุนัขจิ้งจอก สุนัขป่า สัตว์สามสหายซึ่งได้อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาช้านาน เข้าวันหนึ่งสามสหายพากันไปจับสัตว์ป่า ได้สัตว์มาเป็นอาหารสามตัว คือลา กวาง และกระต่าย สามสหายยืนดูสัตว์ทั้งสามที่หามาได้ ทันใดนั้นราชสีห์ซึ่งเป็นหัวหน้า จึงพูดกับสุนัขป่าว่า อย่างไรสหายสุนัขป่า เราทั้งสามสมควรจะแบ่งปันส่วนสัตว์ที่พวกเราจับกันมา ได้อย่างไรจึงจะดี สุนัขป่าตอบไปโดยไม่ทันไตร่ตรองว่า ก็ไม่จำเป็นจะต้องแบ่งอะไรกันนัก ท่านราชสีห์กินลาแล้วก็แล้วกัน ให้สุนัขจิ้งจอกกินกระต่าย ส่วนตัวเราจะขอกินกวาง พอสุนัขจิ้งจอกพูดจบลง เสียงคำรามดังสนั่นหวั่นไหวก็ก้องไปทั้งป่า ทันใดนั้นเองราชสีห์ก็ดับที่หัวสุนัขป่าเต็มแรง สุนัขป่าก็ตายทันที นี่คือการตอบแทนที่สุนัขป่าได้รับในการออกความเห็น ครั้นแล้วราชสีห์ก็หันไปถามสุนัขจิ้งจอกว่า ก็สหายที่รักเล่า จะมีความเห็นเป็นอย่างไร สุนัขจิ้งจอกผู้ซึ่งมีเขี้ยวไวคิดว่าถ้าหากเราตอบความจริงไป หากไม่ถูกใจราชสีห์แล้ว ตัวเราก็คงนอนกลิ้งเหมือนสุนัขป่าแน่แท้ คิดแล้วสุนัขจิ้งจอกจึงก้มหัวลงต่ำ ให้ความเคารพอย่างสูง แล้วจึงตอบว่า จะลำบากอะไร ราชสีห์ควรจะกินลาเป็นอาหารเช้า เก็บกวางไว้เป็นอาหารเย็น ควรกินกระต่ายเป็นอาหารว่าง ราชสีห์หัวเราะร่วนด้วยความพอใจ ตอบว่า ดีมาก จิ้งจอกใครสั่งสอนเจ้า จึงได้มีปัญญาพุดกุกต้อง และเป็นยุติธรรมถึงอย่างนี้ สุนัขจิ้งจอกตอบอย่างอ่อย ๆ ว่า ข้าพเจ้าได้ปัญญาความรู้มาจากสุนัขป่าที่อนตายอยู่ข้างหน้านั่นเอง เป็นอันว่าสุนัขจิ้งจอกรอดพ้นจากเล็บมฤตยูของราชสีห์ไปได้ เพราะพุดกุกใจของราชสีห์ แต่ไม่ถูกใจสุนัขจิ้งจอก

เพื่อนสหายสี่คน

เพื่อนสหายสี่คนแต่คราวก่อนพ่อแม่เป็นคนมั่งมี ให้อภัยสมบัติแก่บุตรคนละ 500 บาท ให้เป็นทุน คนหนึ่งสี่ชะล้น คนที่ 2 ขี้กลาก คนที่ 3 ขี้หิด คนที่ 4 ตาแฉะ บิดามารดาให้อภัยดังกล่าวนั้น พวกกันไปเล่นการพนัน ไม่พากันหาทำอย่างอื่น บัดนี้เลยมาเป็นคนทุกข์ยากเข็ญใจ สี่คนสหายนั้น พวกกันไปเที่ยวพระนคร ไปพบตาแก่คนหนึ่งเป็นผู้ทำการเพาะปลูก ได้บอกเล่าว่าเราทุกข์ยากเข็ญใจดังนี้ ข้าไต่ยืมเขาเล่าว่า คนไม่มีผ้าถุงทั้นนั้นให้ไปเมืองนาบุญ ในเมืองนั้น เขาให้ทานคนทุกข์ยากเข็ญใจ แต่เมืองนาบุญอยู่ปากทะเลไกลแสนไกล สี่สหายไต่ยืมก็พากันยินดีคิดจะไป บัดนี้ก็กลับมาบอกลูกเมียให้หาเสบียงไป ตาแก่ทำการเพาะปลูกอยู่นั้นบอกว่า 7 วัน 7 คืนจึงจะถึงฝั่งทะเล พอออกจากบ้านไปแล้ว หลงทางเสบียงอาหารหมด เดินทางไปอีกวันหนึ่ง ไปพบนายเรือจ้างคนหนึ่งมาแต่เมืองนาบุญ จึงได้ถามนายเรือจ้างว่า ฉันสี่คนนี้จะขอข้ามปากไปเมืองนาบุญ คิดค่าราคาเรือจ้างตกลงแล้ว เฉพาะเรือบรรทุกได้สี่คนกับเจ้าของเรือเท่านั้น ถ้าจะไปถึงท่าคนนั้น ก็ให้ท่านเก็บผ้าออกให้หมด ถึงจะลงเรือได้ แต่ไม่ให้กระตุกกระดิก รับปากคำดังกล่าวนี้ก็ให้ลงเรือ นายเรือจ้างก็แจวเรือออก แต่นายเรือจ้างก็ทอดเลื้อยออกหมดเหมือนกัน ประมาณชั่วโมงหนึ่งนายเรือจ้างก็เหนื่อยมากไม่มีคนพุดกัน นายเรือจ้างว่าใครมีนิทานอย่างใด ให้พุดขึ้นไม่เป็นไร แต่พุดทีละคนรับรองไม่ให้เรือล่ม แต่เจ้าสี่ชะล้นตอบว่า ผมพุดขึ้นต้องมีท่ามีทาง ทุกคนในเรือจ้างรับรองว่าพุดเถอะอย่างใดก็ตาม แต่พุดทีละคน บัดนี้เจ้าสี่ชะล้นก็พุด ผมเดินทางมาเห็นนกเอี้ยงตัวหนึ่งมันเล่นน้ำอยู่ต่อหน้า ปีกมันวกน้ำใส่สี่ชะล้น เจ้าสี่ชะล้นก็พุดเหมือนนกเพราะร้อนสี่ชะล้น นายเรือจึงไต่ยืมก็หัวเราะหายเหนื่อยไปพักหนึ่ง ต่อมาเจ้าขี้กลากถูกแดดคันมากขึ้น พอดึงหางแล้ว ก็เล่านิทานขึ้นอีก ผมเดินทางมา ผมเห็นวัวดำตัวหนึ่งดำมาก ได้พุดกับนายเรือจ้างว่า มันดำตรงไหน ดำทางไหน ดำทางนี้ เพื่อว่าจะเกาะขี้กลาก นายเรือจ้างไต่ยืมก็หัวเราะ จวนจะค่อนทะเลไปแล้ว ทั้งเจ้าขี้หิด มันคันขี้หิดขึ้น ก็ได้พุดนิทานขึ้นอีก ว่าผมเดินเข้าตลาดพระนคร ผมเห็นปลาไหลเผือกสองตัวเขามาขายในตลาดว่าจะซื้อเอา เขาว่าราคาตัวละ 50 บาท นายเรือจ้างถามว่า มันเป็นอย่างไร มันถึงได้ราคาแพงนัก เจ้าขี้หิดตอบว่า มันทั้งเลื่อมขาวดี แต่มันบิดกันอยู่ เจ้าขี้หิดเอามือประสานกันเข้าบิคล้ายปลาไหล เพราะประสงค์เกาะขี้หิด นายเรือจ้างไต่ยืมหัวเราะหายเหนื่อยไป บัดนี้จวนจะถึงฝั่งแล้ว

เจ้าศรีษะล้านก็พูดแล้ว ก็ตบมือไชโย ๆ ตบเพื่อประสงค์บแมลงหวี่ออกจากตา สีสหาย
 นี้ไปถึงเมืองนาบุญแล้ว เห็นเพื่อนบ้านเขาเป็นคนก่อสร้างทามาหากินด้วยตนเอง จะกลับมาก็ยาก
 เพราะทางไกล ก็เลยเป็นคนมั่งมีศรีสุขขึ้น จึงกลับคืนมาหาลูกหาเมีย ภายใน 5 ปี
 เลยเป็นคนดี พ่อแม่พี่น้องญาตินับหน้าถือตา ไม่เป็นคนเล่นการพนัน ลักเล็กลักน้อย เป็นผู้
 ศีลธรรมอาชีพดี

ฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด

สมัยโบราณ ถ้าญาติพี่น้องตายลงไป ก็ต้องมีการไว้ทุกข์ให้แก่คนตาย คือโกนหัวกัน ตามบรรดาลูกหลานหรือเกี่ยวดองทั้งฝ่ายหญิงและชายทั้งสองข้าง กล่าวคือมีชายหญิงชราผัวเมียคู่หนึ่ง เป็นคนชรามาก แกมีลูกชายคนหนึ่ง เมื่อลูกชายอายุครบขวบ ก็จัดให้บวช 1 พรรษา เมื่อสึกออกมาพ่อแม่ได้ส่งขอรหัสบ้านอื่นให้เป็นเมีย ได้แต่งงานตามประเพณีอยู่ต่อมาไม่นาน คนที่บ้านผู้เฒ่าทั้งสองนี้เกิดตายกันขึ้น ญาติพี่น้องผู้ตายได้ทำการต่อหีบศพที่หลังบ้านผู้เฒ่าทั้งสอง ขณะนี้ได้มีชายผู้หนึ่งเดินผ่านมาเห็นเข้าก็เข้าใจว่า พ่อเฒ่าหรือแม่เฒ่าตาย ชายคนนั้นได้เดินต่อไปจนถึงบ้านที่ลูกชายพ่อเฒ่าแม่เฒ่าไปได้เมีย ได้พบเมียของลูกพ่อเฒ่าที่หลังบ้าน จึงร้องบอกว่า ที่หลังบ้านของผัวเอ็งข้าเห็นเขาต่อหีบศพกัน ฝ่ายลูกสะใภ้พ่อเฒ่าจึงนำความไปบอกพ่อแม่ของตนว่าพ่อผัวตายมีคนมาบอก พ่อแม่ลูกสะใภ้จึงจัดแจงโกนหัวทุกคน ส่วนผัวของตัวได้ไปธุระยังไม่กลับ อยู่มาไม่ช้าคนที่เหนือบ้านของลูกสะใภ้พ่อเฒ่า เห็นทางลูกสะใภ้และเกี่ยวดองของพ่อเฒ่าโกนหัว ก็สำคัญว่าญาติพี่น้องของลูกสะใภ้พ่อเฒ่าตาย รุ่งขึ้นเขามีธุระเดินทางไปทางบ้านพ่อเฒ่า นั้น ชายคนนั้นจึงร้องบอก ทางฝ่ายบ้านของพ่อเฒ่าก็สำคัญว่าญาติลูกสะใภ้ตายจึงจัดแจงโกนหัว

อยู่ต่อมาผัวได้กลับมาจากธุระ มาพบเมียโกนหัวจึงถามว่า ใครตาย เมียจึงเล่าเนื้อความให้ฟัง ฝ่ายผัวสำคัญว่าพ่อหรือแม่ของตนตาย จึงจัดแจงพาเมียมาบ้านพ่อแม่ครั้นมาเห็นพ่อแม่โกนหัว ก็สงสัย จึงถามว่าโกนหัวทำไม จึงบอกว่า มีชายคนหนึ่งมาร้องบอกว่า ทางบ้านพ่อตาของเอ็งตาย นี่แหละฟังไม่ได้ศัพท์จับไปกระเดียด

มนุษย์หัวใจดำกับนายพราน

ยังมีเจ้าฟ้ามหากษัตริย์องค์หนึ่ง มีพระธิดาสององค์พี่น้อง ได้กราบลาพระบิดาไปชมป่า ยังมีเสือสมิงตัวหนึ่งดุร้ายแรงมาก ได้ลอบเข้ามากัดเอาพระธิดาองค์พี่ไปได้ ไปกัดกินเป็นอาหาร เหลือแต่เครื่องสร้อยสนิมพินิจพาล้วนแต่ทองคำ เจ้าเสือสมิงตัวนั้นได้เอาทองคำไปซ่อนไว้ในถ้ำ แล้วอยู่มาวันหนึ่งเจ้าเสือสมิงตัวนั้นก็เที่ยวหากินตามป่า ได้มาตกแห ยังมีลิงลมตัวหนึ่งได้เดินพลัดตกในแห แล้วยังมีพระยานาคตัวหนึ่งได้เดินมาริมแหก็พลัดตกในแห ยังมีมนุษย์หัวใจดำคนหนึ่งได้เดินเที่ยวในป่าก็กระหายน้ำจึงลงไปในแห จึงขึ้นไม่ได้ทั้งมนุษย์และสัตว์ ด้วยเหตุนั้นพระธิดาองค์พี่ได้สาปไว้ ถึงใครจะมีฤทธิ์ก็ขึ้นไม่ได้ ต้องมีมนุษย์หรือเทวดาช่วยจึงจะขึ้นได้ ยังมีนายพรานคนหนึ่งยังเป็นหนุ่มโสดได้ไปยังเนื้อในป่า จึงเดินไปริมแหได้พบมนุษย์ตกอยู่ในแห มนุษย์และสัตว์จึงขอวิงวอนนายพรานว่าให้ช่วยฉนขึ้นจากแห ฉนจะตอบแทนบุญคุณท่าน นายพรานจึงได้ไปตัดเถาวัลย์หย่อนลงไปให้ในแห เจ้าลิงลมก็ได้เถาวัลย์ขึ้นมาได้ จึงได้บอกกับนายพรานว่ามนุษย์หัวใจดำที่อยู่ในแห อย่าให้มันขึ้นมา หัวใจมันดำ ถ้าท่านมีทุกข์เมื่อไรแล้วให้รำลึกถึงเรา เราจะมาช่วยท่าน ลิงลมก็ลานายพรานไป นายพรานก็เอาเถาวัลย์หย่อนลงไปให้ในแห พระยานาคจึงได้เถาวัลย์ขึ้นมาได้ จึงบอกกับนายพรานว่ามนุษย์ใจดำอย่าให้มันขึ้นมาได้ จึงบอกกับนายพรานว่าท่านมีทุกข์เมื่อไรเราจะมาช่วยท่าน พระยานาค จึงลานายพรานไป นายพรานจึงเอาเถาวัลย์หย่อนลงไปให้ในแห เจ้าเสือสมิงได้เห็นเถาวัลย์ขึ้นมาได้ เสือสมิงจึงบอกกับนายพรานว่า มนุษย์ใจดำอย่าให้มันขึ้นมา หัวใจมันดำ แล้วเสือสมิงได้บอกกับนายพรานว่าเราจะตอบแทนบุญคุณท่านในวันนี้ แล้วเสือสมิงลานายพรานกลับไปเอาทองคำที่ในถ้ำ ก็เอาไปให้นายพราน เสือสมิงก็ลานายพราน มนุษย์หัวใจดำก็วิงวอนนายพรานอยู่ในแห ว่าเราเป็นมนุษย์ด้วยกันควรจะช่วยชีวิตเราด้วย นายพรานก็มีความสงสารมนุษย์ใจดำ จึงเอาเถาวัลย์หย่อนลงไปให้ในแห มนุษย์ใจดำก็เห็นเถาวัลย์ขึ้นมาได้ จึงบอกกับนายพรานว่า ท่านจะเปลี่ยนแปลงรูปพรรณทองคำอย่างไร เราเปลี่ยนได้ทุกอย่าง นายพรานจึงมอบทองคำที่เสือสมิงให้กับมนุษย์ใจดำ แต่มนุษย์ใจดำรู้เต็มอกแล้วว่าทองคำนี้เป็นของพระธิดาองค์พี่ที่หายไปไม่รู้เหตุ เข้าใจว่านายพรานนั้นจับเอาพระธิดาไปฆ่า จึงจับนายพรานกับทองคำเป็นของกลาง ไปทูลกษัตริย์ว่าข้าพเจ้าจับได้แล้ว กษัตริย์จึงตรัสสั่งให้ตระเวนถึงเจ็ดวันแล้วให้เอาไปฆ่าเสีย นายพรานได้ทนทุกข์ทรมารมาถึงห้าวันแล้ว ยังเหลือ

อีกสองวันเท่านั้นเขาจะฆ่าตัวเราแล้ว ทนทุกข์ทรมานอยู่ในคุกจึงรำลึกถึงลิงลมกับพระยานาค
 ว่า เวลานี้เราได้ทุกข์แล้วเพราะมนุษย์หัวใจดำ ว่าพระยานาคกับลิงลมให้ช่วยกันในวันนี้
 พระยานาคกับลิงลมก็ช่วยในเวลานั้น ลิงลมจึงบอกกับนายพรานว่า พระธิดาของพระมหากษัตริย์
 ยังมีอีกองค์หนึ่ง อายุได้ 18 เท่านั้น แล้วลิงลมจึงสูลมเข้าทูลพระธิดาองค์นี้่องจนใหญ่โต
 จนถึงแก่ความตาย แล้วลิงลมก็ลาไป เหลือแต่พระยานาคก็อยู่กับนายพรานจนถึงวันที่ฆ่า
 นายพราน เขาได้มาตีฆ้องร้องป่าวว่า ใครรักษาพระธิดาหายจะยกให้เป็นอัศวินเหาะ
 แล้วจะให้หนึ่งเมือง นายพรานขอรับอาสาวันที่จะฆ่าตัวนั้น จึงวิ่งวนเพชฌฆาตอย่าพึ่งฆ่าเรา
 เลยในวันนี้ เราจะขออาสารักษาพระธิดาของมหากษัตริย์ก่อน พรุ่งนี้แล้วจึงให้ฆ่า เพชฌฆาต
 ก็ยอมจึงพานายพรานไปเฝ้าพระมหากษัตริย์ว่าจะขอรับรักษาพระธิดาของพระองค์ ให้ปลูก
 โรงพิธีแล้วให้กินเม่านเจ็ดชั้น แล้วห้ามผู้หนึ่งผู้ใดเข้าไปในเม่านที่กินนั้น เข้าได้จำเพาะนายพราน
 กับพระธิดาของพระองค์เท่านั้น พระยานาคจึงสูลมออกจากทูลพระธิดานั้นจนหมดท้องแห่ง
 พระองค์จึงยกพระธิดาให้กับนายพรานแล้วครองเมือง แล้วจึงสั่งเพชฌฆาตให้จับมนุษย์หัวใจดำ
 มาฆ่าเสีย

มาณพรายมณตรีของหาย

สมัยหนึ่งว่ายังมีกษัตริย์ นามชื่อว่า พระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ ณ เมือง พาราณสี ยังมีบุรุษหุตะเข้ใจออกจากเมือง ไปในป่า แสงหาผักพื้น และอื่น ๆ ตามแต่ จะได้มาโดยสุจริต ครั้นได้แล้วกลับมาถึงบ้าน ก็แจกจ่ายจำหน่ายได้พอเป็นค่าอาหารบำรุงเลี้ยง บุตรภรรยาในครอบครัวให้อยู่เป็นสุขไปได้มีหนึ่ง ๆ เท่านั้น เพราะความจนเข้ใจเที่ยวหาไป ของที่เคยหาเคยเก็บได้ก็หมดไป ยิ่งหากยิ่งไกลมากขึ้นจนบรรลุเข้าป่าใหม่ ในป่าใหม่นั้นมีนาง ยักษ์ินตนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ต้องสาปมาจากพระอินทร์ นางก็หากินอยู่ในถ้ำป่าใหญ่ นางมีถ้ำและศิลา ใหญ่เป็นที่พำนักอาศัย เมื่อออกจากถ้ำแล้ว ก่อนจะเที่ยวไปก็หยิบเอาศิลาก้อนใหญ่ปิดไว้ นางทำอยู่แต่อย่างนั้นเป็นนิจมาช้านาน ถ้าจะประมาณก็เห็นจะหลายสิบปี เพราะนางยักษ์ินนี้ ต้องสาปมีเขตคั่นและมีแม่น้ำกั้นเป็นเครื่องหมาย จะกล่าวถึงบุรุษผู้เข้ใจก็เดินไปเที่ยวหาของ แต่ได้มองไปเห็นยักษ์ินนี้ ฝ่ายนางยักษ์ินนี้เล่านางเห็นก่อน นางใจร้อนเพราะกระหม่อมใจด้วย ราคะ นางคิดลึนใจว่าแน่ละวันนี้ต้องได้ผัว ฉะนั้นนางยักษ์ินนี้ก็เตรียมตัวแล้วแปลงกายชั่วพริบตา เดียว รูปนางยักษ์ินก็หายกลายเป็นนางมนุษย์อันโสกา นางก็กระทำเป็นอิตถีมารยาได้หลายเล่ห์

ครั้นมนุษย์ผู้เข้ใจเมื่อชะเง้อมองไปเห็นสาวสวย จิตใจก็งวยไปด้วยเชิงสวาท หาได้นึกอมมนุษย์ปีศาจแปลงกาย เพราะ เป็นด้วยอำนาจแห่งกามตัณหาเข้าครอบงำ เพราะ เหตุนี้แลเป็นกรรมของสัตว์ พระท่านจึงเรียกว่าทาสแห่งตัณหา เราท่านทั้งหลายที่เกิดมายาก ที่จะหลีกเลี่ยงหนีไป เรื่องนี้ตัดสิทธิ์พอเป็นสาว นานให้เข้าใจว่า ได้เป็นสามีภรรยากันตามประเพณี ต่อจากนั้นนางยักษ์ินก็พาสามีไปสู่ถ้ำ ถึงเวลานางยักษ์ินออกจากถ้ำไปหาอาหาร นางก็เอาศิลา ใหญ่ปิดไว้ เช่นเดิมมา

เมื่อนางยักษ์ินเที่ยวหาอาหารกินอิ่มสำราญแล้ว จึงหาผลไม้กับเอามาฝากสามี นาง ทำเช่นนั้นมาช้านาน จนนางมีครรภ์แก่ครบกำหนดก็คลอดบุตรออกมาเป็นชาย ค่อยทะนุถนอม เลี้ยงไว้ให้อยู่กับพ่อ ครั้นอยู่ต่อมาบุตรก็เจริญวัยใหญ่ ร่างกายแข็งแรงทั้งมีกำลังมากเทียบเท่ากับ มารดา ภายหลังต่อมาฝ่ายบิดาก็รู้ว่าเมียเป็นยักษ์ินจึงปรึกษากับลูกรักเป็นเชิงวิตกว่า ลูกเอ๋ย แม่เจ้าเขาเป็นยักษ์ ธรรมดาว่ายักษ์ินนั้นมันแสนจะร้ายกาจ หากว่าเขาโกรธอาละวาดขึ้นคราว ไร เขาอาจกินเราเป็นอาหารของเราเสียก็ได้ พ่อคิดว่าจะหนีเขาไปก็สุดปัญญา อีกทั้งกำลัง วังชาของพ่อก็น้อย เจ้าซึ่งเป็นลูกรักของพ่อเจ้าจะคิดอย่างไร พ่อคิดว่าจะหนีแม่เจ้าไปก็

เกรงว่าจะหนีไปไม่พ้น ขณะนั้นลูกได้ฟังบิดาปราศรัยซึ่งทุกข์ในใจที่มีอยู่ ลูกจึงตอบว่าได้ซีพ่อ
ลูกจะลองกำลังใจของลูกดูก่อน ลูกจะไปค้นแท่นหินนั้นจะคลอนบ้างไหม ด้วยกำลังใจของมาดนั้น
มีมาก ศิลาก้อนใหญ่ก็กลิ้งออกไปได้ ก็รีบเข้าไปบอกพ่อว่า พ่อจ๋า เราจะมาพากันรีบไป

ขณะนั้นลูกผู้มีใจพร้อมไปด้วยกตัญญูจึงรีบอุ้มเอาพ่อขึ้นสู่บนป่าไหล่ ถ้าจะให้เดินไปเอง
ก็เกรงว่ามารดาจะตามมาทัน ครั้นอุ้มบิดาได้พักใหญ่เห็นไกลมาก ส่วนนางยักษ์ไปหาอาหารนั้น
กลับมาถึงคูหาเห็นถ้ำเปิดก็แปลกใจ จึงรีบเข้าไปในคูหา มองไปทางซ้ายและทางขวา ครั้นไม่
เห็นหน้าลูกยาและผัวรักก็อกใจแทบจะหัก เจียวคราวนี้ นางจึงรีบเร่งจรลีออกจากถ้ำตามรอย
เท้าได้ไม่ถลาจาได้เรื่อยมา ในไม่ช้าเห็นหลังอยู่ไว ๆ นางจึงร้องบอกออกไปว่า หยุดก่อนนา
เจ้าผู้เป็นลูกรักของแม่ ครั้นบุตรและบิดาได้ยินเสียงแล้วเหลียวมาเห็นไว ๆ บุตรก็รีบพาบิดาไป
ใกล้จะถึงแม่น้ำ แต่พอถึงแม่น้ำก็พาบิดาข้ามแม่น้ำ ขณะที่ถึงกลางแม่น้ำ ก็พอดีนางยักษ์มาถึงริม
ตลิ่ง นางยักษ์จะตามต่อไปอีกก็ไปไม่ได้ เพราะเขตเขาสาบได้แค่นั้น นางจึงวิ่งวนให้ลูกและผัว
กลับ ลูกและผัวของตัวก็ไม่กลับ จะพูดวิ่งวนสักเท่าไรลูกและผัวก็ไม่กลับด้วย ส่วนนางยักษ์
จึงบอกกับลูกว่า ลูกเอ๋ย ลูกรักของแม่ ลูกจะจากแม่ไปสู่หมู่มนุษย์ไปอยู่ในชมพูทวีป ในหมู่มนุษย์
นั้นมากไปด้วยขโมยและโจรผู้ร้ายนั้นมากนักหา เจ้าไปส่งพ่อของเจ้ายังฝั่งโน้นแล้ว เจ้าจง
ข้ามกลับมาเรียนมนต์ของแม่ไปไว้สำหรับตนประจำตัว แม้จะตายเสียวันนี้ ครั้นมาดน้อยผู้เป็น
บุตรนาบิดาไปส่งถึงตลิ่งแล้วก็กลับมาหาแม่ ส่วนนางยักษ์ผู้เป็นแม่เมื่อลูกข้ามมาถึงแล้วก็สอนมนต์
ให้กับลูก ว่ามนต์นี้เจ้าจงท่องจำให้ดีให้แม่นอย่า ถึงมาตรแม้นว่าขโมยมันจะลักของไปนานสักกี่ปี
ก็ตาม ร่ายมนต์อันนี้เข้าเจ้าก็จะรู้ว่าของที่หายนั้นจะอยู่ ณ ที่ไหน และใครจะเป็นขโมย เจ้าจะ
รู้ได้และจับได้ เจ้าจงจำไว้นะลูกรักของแม่ แม่ก็จะลาเจ้าตายเสียเดี๋ยวนี้ แต่พอสอนสั่งลูกรัก
เสร็จ นางยักษ์ทำการกริยาตายแล้ว ก็เกิดธรรมสังเวชสลดใจ ก็จัดแจงแสวงหาดอกไม้มาตาม
ควรเพื่อกระถางบนกิ่งแก่มารดา แล้วก็พาบิดามาสู่เมืองมนุษย์ ก็พาเดินมาตามบ้านเล็กแล
บ้านใหญ่ ครั้นมาถึงบ้านหม่มมาก และบ้านหนึ่งเห็นคนอลหม่านกันมากมาย ส่วนมาดพ่อบิดา
เข้ามาในที่นั้น ครั้นฟังเขาพูดกันบอกว่า ควายหายมาหลายวัน คนทั้งหลายเขามาเยี่ยมกันล้วน
มากมี บ้างก็ช่วยสืบ บ้างก็ช่วยหา ก็ยังไม่รู้ว่าขโมยนาพาไปไว้ที่ไหน

ฝ่ายมาดพ่อบิดาที่ เขาจึงรีบเร่งรีบไปหาเจ้าของควายรีบบอกความประสงคว่า ข้านี้
แหละคงจะทำให้รู้ได้ ว่าอ้ายเรื่องขโมยและเรื่องของ ขอให้ลองทำดูเถอะจะรู้จริง ฝ่าย
เจ้าของควายผู้มีทุกข์พอได้ยินถ้อยคำ เขาก็ลุกรีบมาจับข้อมือแล้วถามว่าจริงดังเจ้าว่า

หรือพ่อหนู มาฉพจึงตอบไป ถ้าไม่แน่ใจก็ลองดู ถ้ากระนั้นเชิญเจ้าลอง คนทั้งหลายเขาจะ
 มองและคอยดู ฝ่ายมาฉพเขาคณคมีศีลธรรม เขาก็มีประจำอยู่ ร่ายมนต์ที่เรียนมาจากมารดา
 แล้วเขาก็รู้ จึงบอกกับเจ้าของควาย เย็นขบโมยนาพาให้ท่านคอยดู ส่วนเจ้าของควายและคนทั้ง
 หลายตั้งใจคอยรอดู ในไม่ช้าพระอาทิตย์ลับดวง คนก็จึงควายมาให้ทั้งคู่ ครั้นนั้นฝูงควาย
 ทั้งหลายพากันสรรเสริญเจ้ามาฉพผู้มีมนต์อันศักดิ์สิทธิ์ จึงนำมาซึ่งเครื่องอุปโภคและบริโภคเป็น
 อเนกประการมาให้กับมาฉพ ส่วนมาฉพกับบิดาได้รับเครื่องสักการะจากคนทั้งหลายเป็นอัน
 มาก กิตติศัพท์ข่าวก็เล่าลือกันไปรู้ถึงกษัตริย์ครั้งนั้นพระบรมกษัตริย์สั่งให้ราชบุรุษออกสืบหาและ
 ถ้ารู้ว่ามีวิชาจริงดังใจกัน เจ้าจงนำคนนั้นมาให้เราให้จงได้ เมื่อราชบุรุษได้รับพระราช
 โองการกระนั้นแล้ว ก็ออกเที่ยวเดินทางไปสืบหา ครั้นสืบได้ความจริงสมดังรับสั่งใช้ ราชบุรุษ
 ก็นำเอาคนทั้งสอง คือเจ้ามาฉพกับบิดาเข้ามาเฝ้า เมื่อเจ้ามาฉพเข้ามาถึงแล้วก็กราบถวายบัง
 คมพระบรมกษัตริย์ แล้วก็นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้งนั้นพระราชาก็ทอดพระเนตรเห็นมาฉพ
 กับบิดาที่ราชบุรุษนำมาเฝ้า จึงมีพระราชโองการตรัสถามเจ้ามาฉพ ส่วนเจ้ามาฉพก็กราบถวาย
 บังคมทูลว่าจริงเหมือนดังพระองค์ได้ทรงทราบมานั้นทุกประการ เมื่อพระราชาก็ทรงสดับแล้วมี
 ความยินดีจึงตรัสว่าเจ้าจงอยู่กับเราเถิด แล้วทรงสั่งให้ราชบุรุษจัดหาที่ให้มาฉพและบิดาให้อยู่
 พอสมควร และมีบาเหน็จรางวัลให้พอเลี้ยงชีพตลอดมา อยู่มีช้านาน ยังมีอำมาตย์คนสนิทอยู่
 ใกล้ชิดกับพระเจ้าแผ่นดิน แต่มีจิตใจมากไปด้วยริษยาอยู่ในสันดาน จึงมาร่ำพึงอยู่แต่ผู้เดียวว่า
 พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดปรานเจ้ามาฉพสองคนพอลูกนี้เป็นอันมากจาเราจะเข้าไปกราบทูล
 ก้าวจัดเจ้าหนุ่มน้อยกับบิดาสองคนนี้เสียให้จงได้ ก็คอยดูท่วงท่าหาโอกาสที่จะทูลพระเจ้าแผ่นดิน
 อยู่มาวันหนึ่งอำมาตย์ผู้นั้นเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน โดยเฉพาะสองต่อสอง ซึ่งเป็นโอกาสอันดี
 ของอำมาตย์ทุจริตนั้น จึงกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินว่า ขอเดชะพระบารมีเป็นล้นเกล้าฯ
 ข้าแต่พระองค์สมมติเทวราช พระองค์ทรงเลี้ยงเจ้านั้นมาช้านานแล้ว โดยหมดเปลืองค่า
 บาเหน็จและรางวัล แต่จะหาประโยชน์สิ่งหนึ่งประการใดมิได้พระเจ้าข้า เมื่อกษัตริย์ได้ทรง
 พังอำมาตย์ผู้มีใจทุจริตกราบทูลอย่างนั้นแล้ว พระองค์ก็ทรงมีความเห็นคล้อยตามถ้อยคำของ
 อำมาตย์ผู้นั้น พระบรมกษัตริย์จึงตรัสกับอำมาตย์ว่า ถ้ากระนั้นเราจะทำอย่างไรดี ฝ่ายอำมาตย์
 เห็นเป็นที่สมเจตนาที่คิดไว้ จึงกราบถวายบังคมทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้ประเสริฐ ข้าพระพุทธเจ้า
 มีความเห็นจะต้องทดลองวิชาที่เขาว่าอยู่ว่าจะจริงเท็จเป็นประการใด ขอให้พระองค์กับ
 ข้าพระพุทธบาทกระทำเป็นขโมยเข้า ไปลักเก็บเงินทองในท้องพระคลังเอาไปซ่อน

เสียในสระโบกขรณีในราตรีวันหนึ่งพระเจ้าข้า เมื่อพระบรมกษัตริย์ได้ทรงฟังถ้อยคำของอำมาตย์กราบทูลดังนั้นแล้ว ก็ทรงพอพระทัยเห็นชอบด้วย ถ้ากระนั้นเราพากันไปหาบันไดพาดขึ้นไปทางช่องหน้าต่าง เมื่อกษัตริย์กับอำมาตย์ผู้เป็นโจรก่อนที่จะขึ้นบันไดไปขนเงินทองในคลังครั้งนั้น จึงพากันเดินวนพระคลังเสีย 7 รอบ แล้วก็ขึ้นบันไดเข้าไปเก็บเงินและทองในท้องพระคลังเสียจนหมดสิ้น ได้แล้วกลับลงมาตั้งใจจะนำลงไปซ่อนไว้ในกลางสระโบกขรณี แต่ก่อนที่จะลงสระโบกขรณีก็พากันเดินวนสระอีก 7 รอบ แล้วจึงนำเอาเงินและทองลงไปซ่อนไว้กลางสระโบกขรณี เมื่อไปซ่อนเอาไว้ในสระแล้วก็ขึ้นจากสระพากันเดินวนอีก 7 รอบ แล้วก็กลับสู่ที่อยู่ ครั้นเข้าขึ้นเจ้าหน้าที่ยุวกษัตริย์มาตรวจดูคลังเห็นเงินและทองหาย และแลเห็นมีรอยโจรผู้ร้ายเป็นอันมากมาลักเงินและทองไปจนหมดสิ้น ก็มีความตกใจก็รีบเข้าไปกราบทูลพระเจ้าแผ่นดิน ทันทันนั้นพ่อตีพระเจ้าแผ่นดินออกว่าราชการ ณ ท้องพระโรง หม่อมขุนนางราชมนตรีคอยเฝ้าอยู่พร้อมหน้า ขณะนั้นเจ้าพนักงานกรมคลังจึงกราบถวายบังคมทูลว่า ขอเดชะ ข้าแต่สมมติเทวราช ข้าฝ่าละอองธุลีพระบาท ข้าพระพุทธเจ้าเป็นพนักงานกรมคลัง เมื่อคืนนี้มีโจรผู้ร้ายมาลักเงินและทองในท้องพระคลังไปจนหมดสิ้นแล้ว ขอพระองค์จงทราบพระเจ้าข้า เมื่อพระบรมกษัตริย์ได้ทรงฟังพนักงานกรมคลังกราบทูลดังนั้นแล้ว พระองค์ทำเป็นตกพระทัย จึงมีพระพักตร์ไปตรัสแก่อำมาตย์ทั้งหลายทั้งปวงว่า จงรีบไปสืบหาเจ้าผู้ร้ายนี้มาให้จงได้ ฝ่ายอำมาตย์ที่ได้สมคบจึงกราบถวายบังคมทูลว่า พระองค์จะต้องทรงวิตกไปใย พระองค์ได้ทรงชูปเลียงมาฉพไว้ในราชการเรามีความรู้วิชาญาณสามารถจะรู้ซึ่งของที่หายและใครเป็นขโมย เมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้ทรงฟังอำมาตย์ทูลดังนั้นแล้ว ก็ทำเป็นเข้าเฝ้า จึงมีพระราชโองการตรัสสั่งให้หาตัวมาฉพนั้นเข้ามาเฝ้า ฝ่ายมาฉพนนั้นครั้งได้รับกระแสรับสั่งแล้ว ก็เข้ามาเฝ้าพระบรมกษัตริย์กราบถวายบังคมแล้วก็นั่งๆ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง เมื่อพระบรมกษัตริย์ได้ทอดพระเนตรเห็นเจ้ามาฉพ ตรัสว่าเราเลี้ยงเจ้ามาช้านานแล้ว เมื่อคืนนี้มีผู้ร้ายมาลักเอาเงินทองในท้องพระคลังไปหมดสิ้นแล้วเจ้ามีวิชาว่ามนตร์รู้ว่าเป็นขโมยลักเอาของไปซ่อนไว้ ณ ที่ใดเจ้าจงบอกเราให้แจ้งใจ ณ บัดนี้ มาฉพนั้นรับพระราชบัญชาแล้วก็สรวมจิตบริกรรมว่ามนต์แล้วทราบอยู่ในใจ แต่ยังไม่กล้าจะกราบทูล เพราะมาฉพนี้มีศีลธรรมประจำสันดานอยู่แนบแน่น ถ้ากราบทูลไปในทันใดนั้น ก็คิดเกรงว่าจะเป็นอันตรายแก่กษัตริย์และอำมาตย์เป็นที่ยังแท้ ฉะนั้นเจ้ามาฉพกราบทูลเป็นอุบายว่า ข้าแต่พระองค์สมมติเทวราช ข้าพระพุทธเจ้ามีนิทานอยู่ 5 เรื่อง ใครจะเล่าถวาย แล้วมาฉพนนั้นก็เริ่มเล่านิทาน

1. ว่ายังมีบุรุษผู้หนึ่งขุดดินไปปั้นหม้อ เมื่อขุดลึกลงไปก็ยิ่งได้เนื้อดินละเอียดดี นายช่างก็ขุดเล่นไปขณะนั้นฝนก็ตกลงมา ดินข้างบนพังทับบุรุษผู้ขุดดินถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะตายเขาพูดว่า แผ่นดินนี้หนอ ย่อมเป็นที่พึ่งอาศัยแห่งสัตว์ทั้งหลาย สัตว์จะทรงอยู่ได้ก็อาศัยแผ่นดิน โฉนหนอแผ่นดินจึงทำให้เราตาย เขาพูดเท่านั้นแล้วก็ตายไป

2. ยังมีบุรุษผู้หนึ่ง ลงเรือพายในกระแสน้ำอันเชี่ยว เฉพาะเรือน้อยก็ล่มลง บุรุษถึงกับจมน้ำตายก่อนที่จะเขาจะตายเขาพูดว่า น้ำนี้หนอสำหรับบำรุงเลี้ยงสัตว์ทั้งหลาย และสัตว์ทั้งหลายย่อมได้อาศัยน้ำเป็นที่พึ่ง โฉนหนอน้ำจึงมาทำให้เราตายเล่า เขาพูดเท่านั้นแล้วเขาก็ตายไป

3. ยังมีบุรุษเดินทางไกลฝ่าลมและแดดอันร้อนจัดเหลือกำลัง แต่พอแลเห็นต้นไม้ใหญ่ร่มด้วยใบและกิ่งก้าน บุรุษผู้นั้นดีใจตรงเข้าไปพักอาศัย มีลมพายุใหญ่หักโค่นทับบุรุษนั้นถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะตายเขาพูดว่า ต้นไม้ใหญ่ร่มใบกิ่งสาขา สัตว์ทั้งหลายไปมาก็พากันพักอาศัย โฉนจึงโค่นทับให้เราตายเล่า เขาพูดเท่านั้นเขาก็ตายไป

4. ยังมีบุรุษผู้หนึ่งบริโภคอาหารมีรสอร่อยกับบริโภคมากเกินไป ยังไพศาคูไม่สามารถจะย่อยอาหารในทันใด จึงเกิดเป็นโรคปัจจุบันถึงซึ่งความตาย ก่อนที่จะตายเขาพูดว่าอาหารทั้งหลายย่อมบำรุงเลี้ยงสัตว์ทั่วไป สัตว์จะมีชีวิตอยู่ได้ก็อาศัยอาหาร โฉนหนออาหารจึงให้เราตาย เมื่อเขาพูดจบแล้วก็ตายไป

5. ยังมีบุรุษผู้หนึ่งอยู่ในบ้านเผอิญไฟไหม้บ้านลูกกลมไปรอบบ้าน บุรุษผู้นั้นไม่รู้จะหนีไปไหนได้ ครั้นไฟไหม้เข้ามาถึงตัวทนความร้อนอยู่ไม่ได้ถึงแก่ความตาย ก่อนที่จะตายเขาพูดว่า ไฟเป็นที่อาศัยของหมู่มนุษย์ทั้งหลาย มนุษย์ทั้งหลายย่อมได้อาศัยไฟเป็นที่พึ่ง แต่ไฟทำไมจึงทำให้เราตายด้วยเล่า เมื่อเขากล่าวอย่างนี้แล้วเขาก็ตายไป

ครั้นจบนิทานลงแล้วครั้งนั้น บรมกษัตริย์จึงตรัสว่า เจ้าไม่รู้ดอกหรือว่า ใครเป็นขโมย มาฉนงจึงตอบว่า เหล่ากระหม่อมรู้พะยะค่ะ กษัตริย์จึงตรัสซ้ำอีกว่า เมื่อเจ้ารู้ทำไมไม่บอกเรา ขณะนั้น มาฉนงก็อยู่แต่ในใจว่าพระเจ้าแผ่นดินองค์นี้พระหฤทัยเขลา เราอุตส่าห์เล่านิทานถวายถึง 5 เรื่องแล้วก็ยังไม่เข้าพระทัย ฉะนั้นเราจะต้องบอกซึ่งตัวขโมยและที่ซ่อนเงินและทองให้แจ้งแก่หมู่อำมาตย์ราชมนตรีทั้งหลายเถิด นึกอยู่แต่ในใจอย่างนี้ ส่วนมาฉนงก็ลุกขึ้นประกาศว่า ชาวเราทั้งหลายจงฟังเถิด ขโมยคือกษัตริย์ผู้นี้และอำมาตย์คนนั้น ได้นำเอาเงินทองไปซ่อนไว้กลางสระโบกขรณีโน้น

ไม่เข้าข้างคนผิด

นานมาแล้ว มีบ้านหลังหนึ่งอยู่หมู่ 6 ตำบลวัดตะกู อำเภอบางบาล พ่อบ้านชื่อนายอ่ำ มีลูกชายสองคน ชื่อแก้ว และกล้า วันหนึ่งนายอ่ำไปอาบน้ำที่หน้าบ้านพบตลับลอยน้ำมาใบหนึ่ง ได้เปิดดูในนั้นมีหนังสือเขียนว่า ถ้าใครเก็บได้จะให้ลูกสาว 1 คนและมรดกกองใหญ่ ให้ไปที่บ้าน สุโขทัย นายอ่ำจึงเล่าให้ลูกชายของตนฟัง กล้าและแก้วจึงตกลงไปด้วยกันสองคน แก้วคิดในใจว่า ถ้าได้นางมาจริง ก็จะฆ่ากล้าเสีย เพื่อเอานางเสียเอง

แก้วและกล้าจึงเตรียมอาหารลงเรือไปจากบ้านพร้อมด้วยพวกพ้องเรือแล่นไป 7 วัน 7 คืนถึงเกาะแห่งหนึ่ง พบเสือโคร่งซึ่งเทวดาปลอมมาอยู่บนเกาะนั้นพร้อมด้วยบริวาร เมื่อแก้วและกล้าพบเสือ แก้วมีความกลัว กล้าจึงขึ้นไปพูดกับเสือว่า ท่านผู้ปกครองเกาะข้ารู้ตัวดีว่าพวกข้าต้องเป็นอาหารของพวกท่าน แต่ก่อนจะตายข้าขอพบพญาเสือในเกาะนี้สักหน่อย เสือจึงนำพาไปถึงถ้ำใหญ่พบกับพญาเสือโคร่ง กล้าจึงบอกความประสงค์ให้ทราบและวิงวอนขอให้ช่วยเหลือ พญาเสือจึงพากลับไปยังเชิงเขา และเนรมิตทางของตนให้ลงไปถึงบาดาล บอกให้กล้าได้ทางลงไปบอกว่าให้ไปปราสาทสีทอง จะพบนางเนื้อหอม ให้เอาตลับนั้นให้ดู แล้วรับพานางขึ้นมา กล้าจึงได้ทางลงไปพบนาง เมื่อกล้าได้นางขึ้นมาแล้ว ก็จะนำพญาเสือโคร่งลงเรือ ขณะที่นางขึ้นจากบาดาลได้นางของมีค่ามาด้วยเป็นจำนวนมาก กล้านางลงเรือออกจากท่าเล่นบ่ายหน้ากลับอยุธยา ระหว่างทางแก้วพอได้ช่อง ก็จับกล้าซึ่งกำลังเผลอตบยกลงทะเลลิกไป เทวดาได้ช่วยเหลือกล้าให้ขึ้นฝั่งได้ และเทวดาได้ให้เชือกวิเศษสั่งให้มัดได้ กล้าอาศัยเรือของโจรสลัดกับบ้าน ฝ่ายเรือของแก้วก็แล่นกลับมาถึงบ้านโดยสวัสดิภาพเช่นเดียวกัน เมื่อแก้วมาถึงบ้าน จึงให้นายอ่ำมาเชิญนางเนื้อหอมให้ขึ้นเรือ นางไม่ยอมขึ้นแก้วจึงให้บริวารจุก นางจึงคืนรื่องส่งเสียงเรียกกล้า

ฝ่ายกล้าได้แอบอยู่ข้างนั้นโดยปลอมกาย เขาจึงสั่งเชือกวิเศษให้มัดบริวารบิดาและแก้ว เชือกจึงมัดตามคำสั่ง กล้าจึงพูดว่าเทวดาไม่เข้าข้างคนผิด บัดนี้ช่วยข้าเป็นของข้าแล้วเขาจึงพานางขึ้นสู่บ้าน บริวาร บิดา และแก้วถูกเชือกรัดจนจะขาดใจจึงร้องขอชีวิต เขาจึงสั่งเชือกให้คลายออก

ความแค้นกล้าของกล้าจึงมีคนรักและบริวารมาก ในเว้นต่อมามีโอกาสเหมาะจึงลาบิดาและพี่ชาย (แก้ว) พร้อมด้วยนาง และบริวาร 800,000 คน ไปสร้างเมืองอยู่ใหม่ ชื่อว่า วิเศษไชยศรี ปกครองมากับนางเนื้อหอมทุกวันนี้

ไม่เห็นความสุขส่วนตัว

ในอดีตกาลล่วงแล้ว มีพระราชองค์หนึ่งเสวยราชสมบัติอยู่ในเมืองแห่งหนึ่ง ชื่อว่า พาราณสี มีบ้านช่างไม้อยู่บ้านหนึ่ง ไม่ห่างไกลกับเมืองพาราณสีนี้ และมีพวกช่างไม้นี้ ประมาณ 500 คน พวกช่างไม้ได้พากันลงเรือขึ้นไปทวนกระแสน้ำ ไปตัดไม้ทำเป็นบ้านเรือนต่าง ๆ แล้วมาขายที่เมืองใกล้กับบ้านที่อยู่ของตน ได้ทำการอาชีพเช่นนี้เสมอมาเป็นเนืองนิตย์ อยู่มาคราวหนึ่งก็ไปทำการตัดไม้อีก ขณะที่เดินเข้าป่าไปตัดไม้ นั้น ได้ไปพบช่างเชือกหนึ่งซึ่งเลี้ยงตอตะเคียนตาอยู่ที่ท่าชำนั้น ทำให้ช่างนั้นยินยอมเขาได้รับการเจ็บปวดอย่างสาหัส เมื่อพวกช่างไม้ไปพบเข้าก็มีจิตเมตตาสงสาร จึงช่วยกันถอนเส้นตะเคียนออกจากท่าชำนั้น แล้วก็ช่วยกันรักษาแผลจนกระทั่งหาย ช่างตัวนั้นเมื่อหายดีจึงคิดว่าเราได้รอดชีวิตเพราะพวกช่างไม้ เราสมควรจะตอบแทนบุญคุณแก่เขา จาเดิมแต่นั้นไป ก็ได้ไปช่วยพวกช่างไม้ จักไม้ ลากไม้จากป่าลงแม่น้ำ และกิจการงานต่าง ๆ ที่ทำได้ ต่อมาภายหลังช่างตัวนี้ก็ได้ออกลูกมาตัวหนึ่งเป็นช่างเผือก มีร่างกายผ่องใสดุจดังสาลีและมีรูปร่างลักษณะสง่างามสมกับเป็นช่างเผือก ช่างนั้นก็อุตสาหะพยายามทะนุถนอมเลี้ยงดูเป็นอย่างดี และทั้งตัวก็รับใช้งานของช่างไม้เรื่อยมา ครั้นอยู่มาเป็นเวลานานปี ช่างตัวนั้นจึงคิดว่าตัวของตัวก็แก่ชราลงมากแล้ว ทำกิจการงานก็ไม่ใคร่จะไหว ทั้งโรคภัยไข้เจ็บก็เบียดเบียนมากขึ้น เราสมควรจะให้บุตรสุดที่รักของเราช่วยทำงานแทนตัวเราก็คงคิดดังนั้นแล้วจึงได้ไปหาบุตร แล้วเล่าความหลังที่นายช่างไม้ได้ช่วยชีวิตตนไว้ให้บุตรฟัง แล้วจึงแจ้งความประสงค์ว่า แม่จะนำเจ้าไปมอบให้แก่ นายช่าง เพื่อช่วยเขาทำงานแทนแม่ เพราะแม่ทำงานไม่ไหวแล้ว เพราะร่างกายของแม่แก่ลงไปมากแล้ว บุตรช่างนี้ก็มีมิตินทรีย์รับรองแม่เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของแม่ แล้วแม่ช่างจึงนำบุตรมามอบให้แก่ช่าง เมื่อได้รู้ลานายช่างไม้ แล้วสั่งสอนลูกพอสมควรแล้ว จึงเดินเข้าป่าหาไม้ไป จาเดิมแต่นั้นมา ลูกช่างเผือกเชือกนั้นก็ช่วยนายช่างทำกิจการทั้งปวงพอเสร็จกิจการแล้วก็ลงไปอาบน้ำ พวกเด็ก ๆ ซึ่งเป็นบุตรของนายช่างก็ลงไปเล่นกับลูกช่างนั้นด้วย เพราะเขามีความรักใคร่สนิทสนมกันมาก ธรรมดาช่างอาชาไนย 1 ม้าอาชาไนย 2 บุรุษอาชาไนย 3 สามอย่างนี้ย่อมไม่ถ้อยอุจจาระ บัสน้ำลงในน้ำ ย่อมถ้อยแต่บนบก

ครั้นต่อมาวันหนึ่ง ฝนได้ตกลงมามากทางเหนือ น้ำมูลของลูกช่างเผือกตัวนั้นได้ไหลไปตามลำน้ำทางใต้ ได้ไปค้างอยู่บนพุ่มไม้แห่งหนึ่งที่ทำน้ำใกล้กับเมืองพาราณสีนั้น เผอิญ

นั้นพวกเลี้ยงช้างของนายหัตถาจารย์ ได้นำช้าง 500 เชือกไปอาบน้ำใกล้ ๆ กับที่มูลช้าง
 เพื่อกำล้างมูลช้างนั้น ช้างทั้ง 500 เชือกนั้นครั้นได้กลิ่นมูลของช้างเพื่อกนั้นก็มีความกลัวจึงไม่
 ลงเล่นน้ำแม้แต่ตัวเดียว ต่างก็ขู่หวงร้องขึ้นแล้วก็วิ่งไป ต่อมาพวกเลี้ยงช้างทั้งหลายก็ได้
 เนื้อความอันประหลาดนี้ไปแจ้งแก่นายหัตถาจารย์ ฝ่ายนายหัตถาจารย์จึงได้ไปเดินตรวจดู
 ตามช้างริมน้ำ ครั้นไปถึงพุ่มไม้ เข้าพุ่มหนึ่งจึงไปพบมูลช้างเพือกที่ไหลมาค้างอยู่ จึงได้ทราบ
 เหตุผล แล้วนายหัตถาจารย์จึงนำมูลช้างเพื่อกนั้นไปยังบ้านของตน แล้วจึงเอามูลช้างนำ
 มาขยำนานแล้วใส่ถาด แล้วนำไปทาตัวตน ช้าง 500 เพือก ตัวช้างก็หอมแล้วต่อไปข้างลงน้ำ
 ได้ทั้งหมด ต่อมานายหัตถาจารย์จึงนำเนื้อความขึ้นกราบทูลแด่พระราชอาแห่งเมืองพาราณสีว่า
 จะต้องมีช้างเพื่อกอยู่ทางเหนืออย่างแน่นนอน พระราชาทรงทราบคำกราบทูลเช่นนั้น จึงตรัส
 สั่งแก่ข้าทาสบริวารให้เตรียมเรือนาน แล้วก็เสด็จขึ้นไปทางเหนือ จนกระทั่งถึงที่อยู่ของ
 พวกไม้ ขณะนั้นลูกช้างเพื่อกตัวนั้นกำลังยืนเล่นน้ำอยู่ ได้ยินเสียงฆ้องกลอง และแตรสังข์
 สังคีตประโคมขาน ก็ก้องไกลหล ช้างเพื่อกตัวนั้นมีความตกใจมาก จึงรีบขึ้นจากน้ำไปยืน
 แอบอยู่ข้าง ๆ กับพวกช้างไม้ พวกช้างไม้เมื่อทราบว่าพระราชเสด็จมา จึงได้ลงไปทำการ
 ต้อนรับพระราช พระราชาเมื่อพบกับพวกช้างไม้จึงตรัสปราศรัยว่า แท้ที่เรามาเสด็จมาในครั้ง
 นี้ มีพระราชประสงค์จะต้องการช้างเพื่อกนี้ นายช้างไม้ได้สดับความดังนั้น ก็ยินดีพร้อมใจกัน
 ถวายช้างเพื่อกเชือกนั้น แต่ลูกช้างเพื่อกไม่ต้องการจะไปด้วย พระราชาจึงตรัสถามช้างเพื่อก
 นั้นว่า ทำไมจึงไม่ไป ช้างเพื่อกตัวนั้นจึงทูลแก่พระราชว่า ต้องคิดค่าเลี้ยงดูให้แก่นายช้างไม้
 พระราชาจึงตรัสว่าได้ แล้วพระราชาก็ให้เสนาบดีนำเงินไปกองที่เท้าช้างเพื่อกนั้นทั้ง
 4 เท้า และทิ้งวงที่หาง รวมเป็น 6 กอง ๆ ละหนึ่งแสนบาท ถึงอย่างนั้นลูกช้างเพื่อกก็ยังไม
 ยอมไปด้วย ต่อเมื่อพระราชได้ประทานเครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคภัยไข้เจ็บแก่ครอบครัว
 ของนายช้างไม้กับเครื่องเด็กเล่นต่าง ๆ แก่เพื่อนที่เคยเล่นน้ำด้วยกัน เสร็จเรียบร้อยแล้วจึง
 ไปด้วย พระราชาจึงได้นำช้างเพื่อกตัวนั้นไปไว้ในเมือง แล้วจึงจัดคนไว้ให้ปฏิบัติมิให้ได้รับ
 ความลำบากอะไร ลูกช้างเพื่อกตัวนั้นจึงได้รับความสุขสบาย มีตังทำงานเหมือนอยู่กับนาย
 ช้างไม้ แล้วยังส่งวงแหวนไปให้ขาดเพื่อน ๆ เด็ก ๆ ที่เคยเล่นด้วยกัน

รู้อะไรไม่รู้วิชา

นายमाणพ ปาละ เป็นเศรษฐีอยู่ในเมืองกบิลพัสดุ์ มีภริยาชื่อนางสุคนธะวดี ได้เป็นสามีภริยาอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุกตลอดกาลนานมา วันหนึ่งนายमाणพ ปาละ ได้ไปฟังเทศน์ที่วัดเวฬุวัน พระธรรมกถึกเอกได้แสดงธรรมเรื่อง "รู้อะไรไม่รู้วิชา" จบเทศนาแล้วได้เกิดความรู้สึกเลื่อมใสใคร่จะหาวิชาความรู้พิเศษให้มากขึ้น กลับไปถึงบ้านแล้วได้ปรึกษากับภริยาของตนว่าจะหาความรู้พิเศษตามที่ตนได้ฟังธรรมมา จึงได้ให้นายช่างทอง ทำทองคำแท่งลูกฟัก แล้วได้ลาภริยาของตนไปเที่ยวตามหัวเมืองต่าง ๆ ได้สืบถามว่าใครมีวิชาความรู้บอกวิชาพิเศษได้ จะให้ทองคำแท่งลูกฟัก ห้าหน้าใจผู้หนึ่งชื่อนายเดช ฤทธิ์ เป็นคนเจ้าปัญญา ได้ทราบกิตติศัพท์จึงได้มาเจอกับนายमाणพ ปาละ จึงได้สอนวิชาให้ดังต่อไปนี้

"นอนสูงให้นอนคว่ำ นอนต่ำให้นอนหงาย" แล้วนายमाणพ ปาละ ได้มอบทองคำให้กับนายเดช ฤทธิ์ แล้วนายमाणพ ปาละ ได้ออกเดินทางต่อไป เจอะต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งเพื่อพักผ่อนร่างกาย จึงขึ้นไปนอนบนคาคบต้นไม้ ได้นอนคว่ำตามหลักวิชาการ ครั้นเวลาอีกพักใหญ่มียักษ์คนหนึ่ง เพาะมาจากอากาศลงสู่พื้นแผ่นดินจะหลับนอนที่ใต้ต้นไทรเพื่อพักร่างกาย เมื่อมาถึงที่นั้น ก็จัดแจงนอนคว่ำที่โคนต้นไทร นายमाणพ ปาละ ได้ยินเสียงแกรกรากก็ตกใจตื่นขึ้น เห็นยักษ์นอนคว่ำ ซึ่งนอนผิดหลัก ก็นึกดีใจ พอยักษ์นอนหลับสนิทก็ลงจากต้นไม้ขโมยไม้ตะบองของยักษ์ไป ครั้นได้ไม้ตะบองวิเศษแล้วจะเพาะไปไหนก็ได้ นึกจะกินอะไรก็ได้เป็นของกายสิทธิ์ นายमाणพ ปาละ ได้ไม้ตะบองแล้วจึงเพาะเที่ยวไปหลายหัวเมือง เพลิดเพลินเจริญใจเป็นเวลา 15 วัน ทลคิดถึงบ้านเป็นห่วงภริยาของตนจึงกลับบ้าน ฝ่ายนางสุคนธะวดีเห็นสามีของตนไปเจียบไม่ได้ข่าวคราวจึงออกจากบ้านไปเที่ยวดูงานมหรสพต่าง ๆ ชายหนุ่มชื่อนายสน สันธยา ได้เกิดความรักใคร่ได้ขอความรักจากนาง ได้อยู่หลับนอนกับนางสุคนธะวดีฐานเป็นชายชู้ เมื่อนายमाणพ ปาละมาถึงบ้าน จึงเอาไม้ตะบองฝังดินไว้ข้างบันได แล้วเล่าความตามที่ตนได้ไม้ตะบองวิเศษมาตั้งแต่ต้นจนจบ ครั้นภริยาของตนได้ฟังคำชี้แจงของสามีก็ดีใจ จึงบอกกับชายชู้ ชายชู้จึงลักขุดเอาไม้วิเศษไปไว้ที่อื่น ต่อมานายमाणพ ปาละต้องการใช้ไม้ตะบองจึงไปขุดรู้ว่าไม้ตะบองวิเศษของตนหายไป จึงนำความไปแจ้งต่อผู้ใหญ่บ้านว่าบันไดได้ขโมยไม้วิเศษของตนไป ผู้ใหญ่บ้านชำระความไม่ได้ จึงไปหาท่านั้น นายอำเภอทนายความก็ชำระความไม่ได้ จึงไปหาพระเจ้าแผ่นดิน ก็ชำระไม่ได้ ฝ่ายพระมเหสีของ

พระเจ้าแผ่นดินได้ทราบข่าว ท่านเป็นคนเจ้าปัญญาได้รับสั่งให้อามาตย์เรียกตัวนายมาณพ ปาละเมื่อนายมาณพ ปาละเข้ามาเฝ้าพระมเหสีก็เล่าความตั้งแต่ต้นจนจบให้พระมเหสีฟังโดยตลอดแล้ว พระมเหสีจึงออกอุบายให้น้ำอบอย่างดี 1 ขวดกับนายมาณพ ปาละให้ไปให้กับนางสุคนธะวดี ฝ่ายนายมาณพ ปาละก็ดีใจ จึงนำน้ำอบไปให้กับภรรยาของตน ฝ่ายชายชู้ได้ไปหานางสุคนธะวดี นางจึงมอบน้ำอบขวดนั้นให้

กาลต่อมาพระมเหสีจึงออกประกาศหาบรรดาบุตรให้ประกวดน้ำอบว่าของใครจะหอมวิเศษ เมื่อถึงวันกำหนดการประกวด นายสน สันธยา ได้นำน้ำอบที่นางสุคนธะวดีให้ส่งเข้าประกวดได้รับรางวัลที่ 1 พระมเหสีจึงจับนายสน สันธยา คนขโมยไม้ตะบองวิเศษของนายมาณพ ปาละได้ จึงตรัสสั่งให้นายสน สันธยา นำไม้วิเศษมาคืนให้กับนายมาณพ ปาละเมื่อนายมาณพ ปาละได้ไม้วิเศษมาจากนายสน สันธยาแล้ว จึงได้มอบนางสุคนธะวดีภรรยาของตนให้ไปเป็นภรรยาของนายสน สันธยา ส่วนตนได้เที่ยวไปทั่วทุกหนทุกแห่งตามความพอใจของตน

ลั่นทอง

แต่ก่อนนานมาแล้ว มีชายผู้หนึ่งเป็นลูกเจ้าเมือง รูปร่างสะสวยงดงามและฉลาดเจียนแหลม มีชื่อว่า "ลั่นทอง" วันหนึ่งลั่นทองได้ไปพึ่งเทศน์ที่วัด พอพระเทศน์จบ ลั่นทองก็กลับบ้าน ขณะที่เดินกลับก็ได้พูดคุยกันถึงเรื่องที่พระเทศน์ตามบรรดาที่ได้ไปพึ่งเทศน์มา ไม่มีใครจำเรื่องพระเทศน์ได้ มีแต่ลั่นทองคนเดียวที่จำเรื่องได้ดีแต่ต้นจนปลาย ฝ่ายการะยักษ์ซึ่งมีร่างกายสูงใหญ่กว่ามนุษย์ เมื่อได้ฟังลั่นทองเล่าเรื่องที่พระเทศน์ได้ดี ก็มีความพออกพอใจ ลั่นทองเป็นอันมาก และชมว่าลั่นทองมีปัญญาเจียนแหลมดี จึงได้คบค้าสมาคมเป็นเพื่อน แต่ฐานะของการะยักษ์ตรงกันข้ามกับลั่นทอง พ่อแม่การะยักษ์เป็นคนจนอนาถา พอการะยักษ์กลับถึงบ้านก็ได้เล่าเรื่องให้พ่อแม่ฟังว่า ตนได้ไปมีเพื่อนคนหนึ่งชื่อลั่นทอง เขาเป็นลูกเจ้าเมืองมีเงินทองมาก พ่อและแม่ได้ฟังดังนั้นมีความโกรธการะยักษ์มากกว่าไปคบกับผู้มีค้ำหน้า เขาจะคบค้าไปด้วยสักกี่วัน แล้วจึงขับไล่ให้การะยักษ์ออกจากบ้าน

ลั่นทองเมื่อกลับถึงเมืองก็ได้เล่าเรื่องไปพึ่งเทศน์ให้บิดา มารดาที่ได้ชื่นชมยินดี ลั่นทองจำได้ดีมาก คืนวันหนึ่งลั่นทองได้นอนหลับสนิทและฝันว่าบ้านเมืองได้ถูกข้าศึกกลบทำลายจนหมดสิ้น แล้วลั่นทองก็ได้ผวาตื่นขึ้นด้วยความตกใจ รุ่งเช้าขึ้นจึงให้ไพร่ทนายพันนั้น ไพร่ทนายว่าบ้านเมืองจะเป็นอันตราย ฉะนั้นภายในกำหนด 3 วัน 7 วัน ห้ามคนในไม่ให้ออก คนนอกไม่ให้เข้า ภายในเมือง การะยักษ์เมื่อพ่อแม่ขับหนีก็มุ่งหน้าไปหาลั่นทอง เพื่อหวังความเอื้อเฟื้อจากเพื่อน พอไปถึงลั่นทองก็บอกว่าเพื่อนเอ๋ย ในระหว่าง 7 วันนี้ เราขอผัดเพื่อนก่อน อย่างเพิ่งเข้ามาเลย เมื่อพ้น 7 วันแล้ว ขอให้เพื่อนเข้ามาได้ การะยักษ์เมื่อได้ฟังลั่นทองพูดดังนั้น ก็มีความโกรธลั่นทองมาก คิดว่าเป็นความจริงแน่นอนอย่างพ่อแม่พูดให้ฟังก่อนที่จะขับหนี คิดแล้วการะยักษ์ก็ได้ตัดสินใจบุกป่าฝ่าดงไปโดยไม่กลับคืนหลัง ก็ได้ไปพบฤาษีคนหนึ่ง ซึ่งได้จำศีลภาวนาอยู่ในป่านี้การะยักษ์ก็ได้อาศัยเป็นศิษย์เล่าเรียนวิชากับฤาษี ฤาษีก็ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้จนสำเร็จและล่องหนกายบังกายได้ทุกอย่างทุกอย่าง การะยักษ์จึงได้อลาฤาษีเพื่อกลับมาหาพ่อแม่ และก่อนที่จะกลับ ฤาษีได้สั่งว่าอย่าไปรบกับลั่นทอง แต่การะยักษ์มีความโกรธแค้นลั่นทองมาก จึงไม่เชื่อฟังคำสั่งของฤาษี ได้ชุมนุมพรรคพวกต่าง ๆ ล้วนแต่เป็นยักษ์ทั้งนั้น มาทำการรบเมืองลั่นทองในเวลากลางคืน ลั่นทองไม่ได้เตรียมตัวต่อสู้เพราะการะยักษ์ลอบทำการรบ และลั่นทองก็ไม่มีเวทมนตร์ประการใด ๆ จึงรบสู้การะยักษ์ไม่ได้

ล้นทองกับมารดาได้หลบหนีไปได้ แต่ไปคนละหนละแห่ง ส่วนบิดาล้นทองการะยักษ์ได้ฆ่าตาย การะยักษ์ก็ได้ครอบครองเมืองล้นทองอยู่เป็นสุขสบาย

ล้นทองได้หนีการะยักษ์ หลบซ่อนตัว นุกบ่าผ่ดงไปพบฤาษีองค์ที่การะยักษ์ได้ไปอาศัยอยู่เมื่อก่อนนั้น ล้นทองก็ได้เล่าเรื่องที่หนีมาให้ฤาษีฟังจนตลอด แล้วฤาษีก็รับล้นทองให้อาศัยอยู่ด้วย ล้นทองก็ได้เล่าเรียนอาคมต่าง ๆ กับฤาษีจนสำเร็จทุกอย่างเหมือนกับการะยักษ์ แล้วล้นทองก็ได้กราบลาฤาษีกลับยังเมืองของตน และติดตามจะแก้แค้นการะยักษ์ ฤาษีก็ได้ทำนายทายพรให้ ล้นทองก็ได้เดินลัดตัดตรงมายังเมือง ได้มาพบแม่ซึ่งได้หนีการะยักษ์มาขอพึ่งบุญบารมีอยู่กับตายายที่กระท่อมปลายนาแห่งหนึ่ง ล้นทองก็ได้ทราบจากมารดาว่า การะยักษ์ได้ครอบครองบ้านเมืองของตนเป็นสุขสบาย และได้ฆ่าบิดาตายแล้ว ล้นทองมีความเจ็บใจและโกรธแค้นการะยักษ์เป็นกำลัง คิดว่าจะต้องฆ่าการะยักษ์ให้จงได้ แล้วล้นทองก็อ่านมนต์คาถาที่ได้เล่าเรียนมากับฤาษี แปลงกายเป็นม้า ให้มารดาไปขายให้การะยักษ์ เมื่อขายแล้วมารดาขอสายบังเหียนคืน เพราะหัวใจล้นทองอยู่ที่สายบังเหียนนั้น การะยักษ์รู้สึกแปลกใจคิดว่าคงจะเป็นล้นทองแปลงกายมา จึงไม่ยอมคืนบังเหียนให้ การะยักษ์คิดว่าถ้าเป็นม้าธรรมดาคงวิ่งไม่ถึง 3 โยชน์ ถ้าเป็นม้าล้นทองวิ่งเท่าไร ๆ ก็ไม่เมื่อยล้า ว่าแล้วการะยักษ์ก็ขึ้นขี่ม้าควบไปอย่างไม่ปราณีเฝ้าทำม้า วิ่งไปเท่าไร ๆ ม้าก็ไม่เมื่อยล้า การะยักษ์รู้ว่า เป็นล้นทองแน่ จึงได้ลงหลังแล้วหักคอม้ากินเป็นอาหาร ล้นทองรู้ว่าการะยักษ์จะฆ่าตน ก่อนจะขาดใจตาย จึงได้อ่านเวทมนต์คาถาให้หัวใจแทรกอยู่ตามร่างกายทุก ๆ เส้นขน เมื่อการะยักษ์กินม้าตลอดทั้งเชือกและบังเหียนเสร็จสิ้น ก็ตรงไปกินน้ำและล้างปากที่แม่น้ำแห่งหนึ่ง ขณะล้างปาก เนื้อม้าได้หลุดออกจากไรฟันของการะยักษ์ 1 ชิ้น แล้วกลับกลายเป็นปลาตะเพียนทองแหวกว่ายหลบหนีไปโดยเร็วการะยักษ์ก็รู้ว่าล้นทองไม่ตายและหลบหนีไปได้

วันหนึ่ง สวรรค์มัญ ลูกสาวของเจ้าเมือง ๆ หนึ่งได้ไปอาบน้ำ ไปพบปลาตะเพียนทอง ซึ่งว่ายเวียนอยู่รอบข้างจึงได้จับปลาตะเพียนทองตัวนั้นขึ้นมายังไว้ในอ่างทองในห้องของตน พอกลางคืนปลาตะเพียนทองก็กลายเป็นมนุษย์คือล้นทอง ได้ลอบรักใคร่กับสวรรค์มัญ จนสวรรค์มัญมีครรภ์แก่ เจ้าเมืองผู้บิดาจึงได้ประกาศหาหมอดีมีวิชามาจับชายชู้ของสวรรค์มัญ การะยักษ์จึงได้รับอาสา ล้นทองรู้ว่าการะยักษ์จะมาจับตน จึงได้แปลงกายไปซ่อนอยู่บนชฎาของสวรรค์มัญของนาง เมื่อสวรรค์มัญถูกการะยักษ์ขึ้นขี่เช่นนั้น จึงได้จับชฎาของตนทุ่มกับพื้นอย่างแรง เครื่องประดับประดาและเพชรพลอยต่าง ๆ ที่ชฎาก็แตกกระจัดกระจายไปทั่วพื้น

การะยัษ์เห็นดังนั้นเกรงว่าลันทองจะหลบหนีไปได้ จึงได้แปลงกายเป็นนกพิลาบเก็บเพชรพลอยเหล่านั้น ลันทองเห็นการะยัษ์เป็นนกพิลาบจึงได้แปลงกายเป็นแมว แล้วไล่ตะครุบนกพิลาบ นกพิลาบก็กลายเป็นพญานาคไล่รัดแมว แมวก็กลายเป็นพญาครุฑไล่จับพญานาค พญานาคก็กลายเป็นการะยัษ์ พญาครุฑก็กลับกลายเป็นลันทอง แล้วรบกัน ลันทองจึงได้พบกับการะยัษ์ว่า เรารบกันในเมืองนี้ไม่ได้ เพราะทำให้ผู้อื่นเอ็งเอ็กเกริกและเป็นที่หวาดเสียวแก่ประชาชนในเมือง เราควรไปรบกันบนอากาศนอกเมืองดีกว่า การะยัษ์ก็ยินดี แล้วจึงไปชวนพรรคพวกซึ่งเป็นยักษ์ทั้งนั้นมารบ

ฝ่ายลันทอง ไม่มีพรรคพวก มีแต่สุวรรณธัมมคนเดียวที่ขอตามไปรบด้วย ถ้าลันทองไม่ยอมให้ไปด้วย สุวรรณธัมมจะผูกคอตาย ฉะนั้นสองคู่อาฆาตจึงได้ทำการรบกันบนอากาศ ส่วนสุวรรณธัมมเหาะ ไม่ได้ ลันทองจึงให้ขึ้นนั่งบนเอนทาทารบ ต่างฝ่ายต่างก็ได้แผลงฤทธิ์เดชรบกันด้วยวิธีต่าง ๆ ก็ทำได้ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นอันตรายไม่ เพราะเป็นศิษย์ฤาษีครูเดียวกัน ทันทันนั้นสุวรรณธัมมจึงได้ขอพระขรรค์จากลันทอง แล้วฟันการะยัษ์ขาดใจตายบนอากาศ ก่อนตกถึงพื้นดิน การะยัษ์ได้หมดชื่อสุณามก็เพราะน้ำมันผู้หญิง

เมื่อการะยัษ์ตายแล้ว ลันทองจึงได้ไปรับมารดาของตน ซึ่งอาศัยอยู่ในกระท่อมตายายปลายนาเข้าเมือง ส่วนเจ้าเมืองผู้เป็นบิดาของสุวรรณธัมมก็ได้กราบทูลให้ลันทองครอบครองเป็นสุขสถาพรตลอดมา

ลูกนกแบกเต้าสองตัวพี่น้อง

ตั้งได้ยินมาว่า แต่กาลล่วงแล้ว ยังมีสกุลไปตนกนกแบกเต้าสองตัวพี่น้องร่วมท้อง มารดาเดียวกัน อาศัยอยู่ในป่าไม้ทิวแถวข้างแห่งเขา ข้างเหนือลมมีบ้านโจรอยู่ 500 ข้างใต้ จะมีอาศรมถ้ำอยู่ 500 ในกาลเมื่อนกแบกเต้าทั้งสองมีขนปีกยังอ่อน เกิดลมพายุใหญ่พัด มาพาเรือนรังลูกนกทั้งสองลอยไปในอากาศ ลูกนกตัวหนึ่งไปตกอยู่ในหมู่โจร ๆ เลี้ยงไว้ให้ชื่อว่า เจ้าสักคิพะ เพราะตกอยู่ในระหว่างกองอาวุธ ลูกนกแบกเต้าตัวหนึ่งไปตกอยู่ในหมู่ ถาชี ๆ เลี้ยงไว้ให้ชื่อว่าเจ้าบุพพะ เพราะไปตกอยู่ในระหว่างกองดอกไม้ ลูกนกที่ตกอยู่กับ พวกโจรก็เจริญขึ้นในหมู่โจร ๆ ก็สั่งสอนในทางพาล ลูกนกที่ตกอยู่กับถาชีก็เจริญขึ้นในหมู่ ถาชี ๆ ก็สั่งสอนในทางนักบราษณ์ ครั้นล่วงมายังมีพระยามหากษัตริย์ครองราชสมบัติอยู่ใน เมืองปัญจาลราช เสด็จออกไปเที่ยวประพาสยิงเนื้อในป่า จึงรับสั่งแก่หมู่เสนาข้าราชการว่า เนื้อที่ออกไปด้านใดใครจะปรับไหมโทษแก่ผู้นั้น รับสั่งแล้วก็ให้ล้อมซึ่งป่า ฝั่งนั้นยังมีเนื้อ ทรายตัวหนึ่งแลเห็นพวกเสนาเข้ามาล้อมก็ตกใจ วิ่งออกมาตรงหน้าพระมหากษัตริย์ พระองค์ ก็ขัดพระทัย เสด็จขึ้นสู่รถกับนายสารถีบไล่เพื่อจะจับมฤคินป่าใหญ่ ครั้นเนื้อทรายหายไปถึง กลับมาหยุดตรงคงคาเสวยวาริที่ธารใกล้บ้านพวกโจร แล้วก็บรรทมไถ่มไม้สาขา ครั้นนั้น โจรทั้งหลายไปเที่ยวป่า ยังอยู่แต่ณนกแบกเต้ากับพ่อครัว นกแบกเต้าจึงบินออกไปจากบ้าน เห็น พระยาทรงเครื่องประดับบรรทมอยู่ จึงบินกลับมาบ้านบอกแก่พ่อครัวว่า บุรุษผู้หนึ่งมีเครื่อง ประดับ จับสองเท้าลากไปทิ้งในที่ไกล พระมหากษัตริย์นั้นตื่นขึ้นได้ยินนกพูดกับนายสารถีบเข้ามา ถึงอาศรมศาลาแห่งถาชีทั้งหลาย วันนั้นพระดาบสทั้งหลายไปเที่ยวป่าหาผลไม้ อยู่แต่ณ นกแบกเต้าเผ่าศาลา นกแบกเต้าเห็นพระมหากษัตริย์เสด็จมา จึงมีวาจาปฏิสนธนาการต้อนรับว่า มหาราช ข้าแต่พระองค์เป็นพระยาอันประเสริฐ พระองค์เสด็จมาครั้งนี้ดีนักหนา เชิญ พระองค์เสด็จมาสู่อาศรมประทับพักพระกายให้สบายอารมณ์แล้วจึงค่อยเสด็จไปเบื้องหน้า พระยาได้ฟังวาจาณนกแบกเต้ากล่าวดังนั้น ก็มีพระทัยโสมนัสสรรชา ทรงสรรเสริญนกแบกเต้าที่ อยู่กับถาชีมีประการต่าง ๆ ตรัสติเตียนนกแบกเต้าที่อยู่กับโจรเป็นอันมาก นกแบกเต้าได้ฟัง พระยากล่าวสรรเสริญและนิพนธ์ครั้งนั้น จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระยาผู้ประเสริฐ นกแบกเต้า ที่อยู่กับโจรนั้นเป็นพี่น้องร่วมท้องเดียวกับข้าพเจ้า แต่ไปอยู่ในหมู่โจร ๆ ก็สั่งสอนด้วยทางพาล นกนั้นก็เป็นพาลใจบาปหยาบช้า ตัวข้าพเจ้ามาตกอยู่ในหมู่ถาชี ๆ ก็สั่งสอนในทางนักบราษณ์

ข้าพเจ้าก็เป็นนักปราชญ์ฉลาดในทางธรรม คู่กับพระยาผู้ประเสริฐ บุคคลใดคบหาสมาคมด้วย นักปราชญ์แล้วก็จะป็นนักปราชญ์ บุคคลใดคบหาสมาคมกับคนพาลแล้วก็ค้งจะเป็นพาล อาจารย์เป็นพาลแล้วศิษย์ก็ค้งจะเป็นพาล คนพาลเปรียบเหมือนยาพิษ บุคคลใดบริโภคเข้าไปแล้วก็ค้งจะมัวเมา คนพาลเปรียบเหมือนปลาเน่าเอาไปต้มหาก็พาไปต้มให้เหม็นเช่นปลาเน่า คบคนพาลพาสันดานให้เป็นบาปหยาบช้า ย่อมชักพาให้ไปสู่อบายภูมิทั้ง 4 คบคนพาลย่อมนำมาซึ่งความพินาศ ทั้งชาตินี้ชาติหน้า เมื่อนกแขกเต้ากล่าวซึ่งโทษคนพาล พระยาปัจจุาลราชได้ฟังก็เลื่อมใสสรรเสริญด้วยถ้อยคำมีประการต่าง ๆ นานา ขณะนั้นพระฤาษีทั้งหลายกลับมาแต่ป่าพระมหากษัตริย์ก็ถวายอภิวันทนการแล้ว ก็พุดจาให้เป็นที่ยินดี พระยาจึงอาราธนาพระฤาษีทั้งหลายให้เข้าไปอยู่ในสวนอุทยาน พระฤาษีทั้งหลายก็พากันรับอาราธนา พระยาก็ลาพระดาบสขึ้นสู่รถกลับมายังพระนคร รับสั่งให้อภัยแก่นกแขกเต้าทั้งหลาย ไม่ให้ผู้ใดผู้หนึ่ง เบียดเบียนบีฑา ครั้งนั้นพระฤาษีทั้งหลายก็พากันมาอยู่ในสวนพระราชอุทยาน พระองค์ก็ทรงถวายปัจจัยทานมีอาหาร เป็นต้น ครั้นพระองค์สิ้นพระชนม์ก็ไปบังเกิดในสวรรค์ เสวยสุขตามกุศลวาสนา คนพาลเป็นเหมือนนกที่อยู่กับโจร คบปราชญ์เป็นปราชญ์เหมือนนกที่อยู่กับพระฤาษี

ลูกรักเอาไว้หลัง ลูกชิงเอาไว้หน้า

ยายแแบแกมีลูก 2 คน คนที่หนึ่งชื่อใบ คนที่สองชื่อขา แต่ยายแแบรักเจ้าขามาก เพราะเป็นเด็กที่มีรูปร่างสะสวยและเป็นคนเล็ก แก่ถนอมบำรุงบำเรอมาก การงานใด ๆ ก็ไม่ค่อยใช้ ส่วนเจ้าใบถูกตีถูกด่าเสมอเพราะเป็นเด็กที่ใจหิ๊บ เบอะเบะใช้อะไรไม่ค่อยได้ดังอกตั้งใจ แต่เจ้าใบอาศัยอดทน ต่อมาเด็กทั้งสองโตใหญ่ขึ้น ส่วนเจ้าขาก็เที่ยวคบเพื่อนฝูงมากขึ้น ผลาญเงิน ผลาญทองสมบัติมากมาย ยายแแบก็ตามใจด้วยเป็นคนที่ไม่รัดปราน เมื่อขอเงินทองกับแม่ ๆ ไม่ให้ก็ลักเอา แม่สอนเท่าไรก็ไม่เชื่อฟัง ตีอดตีขี้หวดจนเสียนิสัยเด็ก เอาตัวกลับคืนไม่ได้ ยิ่งถูกแม่ว่าแม่สอนก็เหินห่างออกไปไกลทุกที ผลที่สุดไม่ทราบจะไปทางไหน ถึงเช่นนั้นยายแแบก็ไม่วายคิดถึงด้วยเป็นลูกที่รักสุดสวาท สุดท้ายยายแแบแก่แต่ขาราลงก็ต้องอาศัยอยู่กับนายใบซึ่งเป็นลูกชังแสนชัง แต่นายใบเป็นลูกที่กตัญญูทเวที่เลี้ยงดูแม่ จนกระทั่งแม่ตายไป

ลูกอกตัญญู

ในชนบทหนึ่ง ยังมีลูกบุตรผู้หนึ่ง เมื่อบิดาของเขาตายไปแล้ว จึงทำการเลี้ยงมารดา บังเกิดเกล้าด้วยตนเอง มารดาของเขาหวังว่าจะปลูกฝังบุตรให้เป็นหลักฐานเสียก่อนที่ตนจะ ไปสู่ปรโลก จึงไปนาสตรีผู้หนึ่งมามอบให้เป็นภรรยาแก่บุตรของตน ทั้งบุตรของตนไม่มีความปรารถนาเช่นนั้น แต่บุตรก็ต้องยอมรับด้วยเสียอ่อนวอนของมารดาไม่ได้ สตรีนั้นมิได้มาอยู่ เรือนสามีเฉพาะแต่ตัวคนเดียวเท่านั้น ไม่ยังมีมารดาของตนมาอยู่ด้วยอีกคนหนึ่ง เมื่ออยู่กันกัน มาในชั้นต้น สตรีผู้เป็นสะใภ้ได้มีความขยันหมั่นเพียรเอาใจใส่ในการเพียรเรือนเป็นอย่างดี จนมารดาของสามีรักใคร่มาก ภายหลังเมื่อเกิดบุตรธิดามากขึ้น ก็เกิดความยากจนบังคับ ด้วยอุกฤษฏกรรมครอบงำเข้าคล้ำใจให้เห็นผิดเป็นชอบ มีความคิดมุ่งหมายจะฆ่ามารดาทั้งคนเสีย ให้อยตาย แล้วนำความบอกกับสามี สามีหลงภรรยาก็พลอยเห็นชอบด้วย แต่ก็ยังกริ่งใจอยู่ว่า น้องเอ๋ย ขึ้นชื่อว่าฆ่าคนเป็นการหนักใจ ไม่ง่ายอย่างคำพูด เมื่อเป็นเช่นนั้น เขาจะฆ่าด้วยวิธีใดจึงจะดี ภรรยาจึงตอบว่า มันจะยากอะไรเมื่อแม่แค้นนอนหลับก็ช่วยกันแยกพร้อมทั้งเตียงโยน ลงไปในน้ำที่มีกระเช็ดหลังเรือนเราเสียก็แล้วกัน จระเข้เห็นมันก็จะกินเสียเอง สามีจึงว่า มารดาของหล่อนนอนตรงไหนเล่า ภรรยาจึงว่าข้างเตียงนอนของมารดาท่านั้นแหละ สามีว่า ถ้าอย่างนั้น หล่อนจงไปเอา เชือกผูกเตียงมารดาของหล่อน แล้วจงให้อาณัติสัญญาญ ภรรยา ก็จะทำอย่างนั้น สามีจึงคอยสักครู่หนึ่งให้ผู้คนเขาหลับนอนกันสนิทก่อน ตนเองก็ทำเป็นนอนหลับ ค่ะเนพอประมาณแล้วก็ลุกขึ้นจัดแจงเอา เชือกไปผูกเตียงมารดาของภรรยา ทั้งสองสามีภรรยา ช่วยกันแยกสตรีราผู้หลับพร้อมกับเตียง เอาไปโยนลงในแม่น้ำหลังเรือน จระเข้ได้กินสตรีนั้น เป็นอาหาร รุ่งขึ้นภรรยาว่ามารดาเป็นอันไม่ได้กลับมาแล้วก็บอกกับสามีว่า นาย มารดาของ ดิฉันเราก็คงช่วยกันทำให้ตายโดยวิธีจับเหวี่ยงลงในแม่น้ำให้จระเข้กินแล้ว บัดนี้ถึงวาระมารดา ของท่านบ้าง เราจะช่วยกันทำให้แก่ตายโดยวิธีทามแก พร้อมทั้งเตียงเอาไปขึ้นบนเชิงตะกอน ในป่าช้าเอาไฟเผาทั้งเสีย สามีก็ตกลง เมื่อทั้งสองคนเห็นปลอดคณแล้ว ก็ช่วยกันทามสตรีรา มารดาของสามีซึ่งกำลังหลับสนิทไปตั้งไว้บนเชิงตะกอนในป่าช้า ครั้นแล้วสามีก็บอกภรรยาว่า หล่อน นำไฟมาซิ ไฉนนายดิฉันลืมนำไฟมาเสียแล้ว สามีถ้าอย่างนั้นกลับไปเอามาซิ ภรรยาตอบ ว่าไปคนเดียวไม่ได้หรอกนาย ถึงท่านจะไปได้ดิฉันก็อยู่ไม่ได้ สามีว่า ถ้าเช่นนั้นจะทำอย่างไรเล่า ภรรยากล่าวว่า ไปทั้งสองคนซิ ปลอยแม่ไว้อย่างนั้นแหละ ไปเอาไฟมาแล้วจึงค่อยเผาแก

สามีภรรยาก็กลับไปเอาไฟกัน ฝ่ายหญิงชราเมื่อคนทั้งสองไปแล้วก็ตกใจตื่น ผุดลุกขึ้นนั่งลงอยู่ ลักครุ่มองดูไปรอบ ๆ ก็ปรากฏว่าอยู่ในท่ามกลางป่าช้าคนเดียว ก็เฉลียวใจว่าบุตรทั้งสองของเราคงจะทำมิติมีร้ายต่อเรา ไม่ช้าเราก็คงจะเผาเรา และเวลานี้คงกลับไปหาอะไรสักอย่างหนึ่งเป็นแน่ หญิงชราที่ลุกจากเตียงมองขวามองซ้ายเหลือบไปเห็นศพอยู่ไม่ไกลนัก ก็นึกอุบาย จึงไปเอาศพนั้นมานอนแทนบนเตียง จัดการปกคลุมจนมิดชิดไม่เป็นที่สงสัยได้ ครั้นแล้วตนเองก็หนีจากที่นั่นไปอาศัยถ้ำแห่งหนึ่งอยู่ สองสามีภรรยากลับจากไปเอาไฟมาแล้วไม่ทันได้พิจารณา ก็ชวนกันจุดไฟเผาศพโดยรีบร้อน สำคัญว่าเป็นร่างมารดาของสามี แล้วก็พากันกลับเรือนด้วยความกระตือรือร้น มีใจคนหนึ่งลักของชาวบ้านได้แล้วก็นำเอาสิ่งของไปซุกไว้ในถ้ำที่หญิงชรานั้นอาศัยอยู่ แล้วตนก็ออกไปหลังเขา เมื่อเข้าไปในถ้ำนั้นอีก เพื่อจะเอาสิ่งของนั้นไป ได้ไปพบหญิงชรานั้นนั่งอยู่ข้าง ๆ ห่อของ คิดว่าเป็นยักษ์ยี่ผีหรือภูตผีปีศาจที่ทวงแทน และรักษาห่อของนั้น จึงออกไปหาหมอผีมาอีก เมื่อหมอผีมาถึง แล้วทำร้ายมนต์ เสกเป่าจนหมดความสามารถก็ไม่ปรากฏว่ายักษ์ยี่ผีปีศาจนั้นจะหนีไป หญิงชราว่า ฉันไม่ใช่ยักษ์ยี่ผีปีศาจหรอกพ่อ มาเราทั้งสองจงแบ่งทรัพย์สินกันตามสมควร หมอผีว่า เชื่อได้อย่างไรว่าไม่ใช่ยักษ์ยี่ผีปีศาจ หญิงชราว่า ถ้าอย่างนั้นทดลองได้โดยวิธีง่ายนิดเดียว คือท่านต้องแลบลิ้นของท่านวางไว้บนลิ้นของเรา หมอผีก็กระทำตามคำ หญิงชราได้โอกาส ก็กัดลิ้นของหมอผีกระเด็นไป จึงวิ่งหนีไปอย่างไม่คิดชีวิต รุ่งเช้าหญิงชราก็ถือห่อของลี้ลับแล้วด้วยทองคำเพชรนิลจินดากลับไปยังเรือนของตน บุตรสะใภ้ได้เห็นมารดาของสามีกลับมาได้ ก็ตกใจกลัว แจ้งใจถามว่า แม่ ๆ ไปอยู่ที่ไหนมา และนี่ห่อของอะไรของแม่ หญิงชราตอบว่า ลูกเอ๋ยนี่ห่อทองและเพชรนิลจินดาอันมีราคา แม่ไปนอนให้เขาเผาบนเชิงตะกองนิจจังได้มา ลูกอยากได้บ้างไหมเล่า บุตรสะใภ้ตอบว่า ฉันอยากได้ซิแม่ ใ้ถามได้ ทำไมฉันจะไม่อยากได้เล่า ทองเพชรนิลจินดาที่เดี๋ยวนี้ หญิงชราว่า ถ้าอย่างนั้น เอ็งลงไปนอนให้เขาเผาอย่างเขาเผาแม่เกิด คงได้เป็นแน่ บุตรสะใภ้เมื่อความโลภเข้าครอบงำ หัวใจก็กลายเป็นคนโง่ไป และได้บอกสามีผู้เฒ่าแก่เดียวกัน นางได้ไปนอนทอดตนบนเชิงตะกองให้สามีเป็นผู้จัดการเผา ร่างกายของนางก็ได้ถูกไฟไหม้ จนหมดม้วยด้วยไฟ ไม่ปรากฏว่านางได้ของทองเพชรนิลจินดามาให้สามี ผู้ซึ่งเคียดร่อนยิ่งกว่าไฟบนเชิงตะกองตลอดเวลาที่คอยอยู่ทั้งกลางวันและกลางคืนเลย

โลกมหากาฬหาย

ในอดีตสมัยล่วงมาแล้วช้านาน มีเรื่องราวเล่าสืบต่อกันมาว่า ในกาลครั้งหนึ่งมีพราหมณ์ผู้หนึ่ง มีบุตรภรรยาพากันกินกันด้วยความสุจริต ตระกูลของพราหมณ์นี้ยากจนมาก ครั้นพราหมณ์ผู้เป็นสามีได้ถึงแก่กรรมลงไปแล้ว ก็ได้ไปเกิดเป็นพญาหงส์ทอง เพราะผลานิสงส์ที่ตนได้เลี้ยงชีพมาโดยซื่อสัตย์สุจริต ไม่ผิดศีลธรรม และยังมีใจเป็นห่วงถึงบุตรภรรยาอยู่เป็นอันมาก เกรงว่าเมื่อตนได้ถึงแก่กรรมแล้ว จะได้รับความลำบากทุกข์ยากอดอยากต่าง ๆ วันหนึ่งพญาหงส์ได้บินมาจับที่หลังคาบ้าน แล้วสลัดขนของตนซึ่งเป็นทองให้แก่บุตรภรรยาคนหนึ่งเพื่อจะได้เอาไปขายเอาเงินมาซื้ออาหารกินกัน และสั่งไว้ว่าเราจะมาสลัดขนให้เสมอ ๆ แล้วพญาหงส์นั้นก็บินกลับไป

อยู่มาวันหนึ่ง ภรรยาผู้เป็นมารดาจึงกล่าวแก่ลูกสาวว่า ถ้าพญาหงส์ทองยังมาเนื่อง ๆ เราก็จะบริบูรณ์ ถ้าไม่มา เราก็จะพากันขัดสน ดังนั้นเราจึงช่วยกันจับพญาหงส์ทอง ถอนขนเสียให้สิ้นก็จะได้อินไปนาน เมื่อมารดาบอกแก่ลูกสาวแล้ว ลูกสาวก็พยายามห้ามปรามต่าง ๆ นานา แต่มารดาก็หาฟังลูกไม่ ครั้นพญาหงส์ทองมา ภรรยาจึงจับพญาหงส์ทองนั้นไว้ และถอนขนปีกที่เป็นทองเสียจนหมดสิ้นบินไปไม่ได้ ลูกสาวจึงเลี้ยงไว้จนปีกขึ้นบินได้ ก็บินหนีไปและไม่มาอีกเลย แล้วขนปีกที่มารดาถอนไว้ก็กลับกลายเป็นสีขาวเหมือนขนนกยางไปหมดสิ้น นับแต่นั้นมาแม่ลูกทั้งสองก็พากันอดอยาก ไม่มีเงินจะซื้ออาหารได้รับความลำบากเป็นอันมากที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะความโลภไม่รู้จักประมาณในการที่ควรและไม่ควรนั่นเอง จึงได้รับความลำบากปานนั้น

วาสนาอาภัพ

ครึ่งหนึ่งยังมีชายคนหนึ่ง รูปร่างต่ำเตี้ยค่อนข้างคาสร้างบ้านอยู่ริมภูเขาใหญ่แห่งหนึ่ง ชายคนนี้จะค่อนข้างจะอึดคักอยู่สักหน่อย อาชีพของเขา ก็มีทางเดียวคือเที่ยวล่าสัตว์มากินเป็นอาหาร เขาอยู่แต่ตัวคนเดียว วันหนึ่งขณะที่ชายคนนั้นเข้าไปป่าไปเพื่อจะไปล่าเนื้อตามเคย บังเอิญเขาได้หลงทางเข้าไปในป่าลึก ในป่านี้มีถ้ำมหัศจรรย์อยู่ถ้ำหนึ่ง ไกล ๆ ทางที่ชายนี้จะผ่านไปในถ้ำนี้มีกองเงิน กองทอง และกองเพชรพลอย อยู่อย่างละกอง และยังมีหมาวิเศษ รูปร่างใหญ่ ตาโตเท่าไข่ทำนอยู่เฝ้ารักษากองเงิน กองทอง และกองเพชรพลอยกองละตัว หมานี้ดุร้ายมาก หากใครหลงเข้าไปในถ้ำนี้ มันก็จะช่วยกันกัดถึงแก่ชีวิต ถ้ำนี้มีแม่เมครูปร่าง ผอมเป็นเจ้าของถ้ำ คอยรักษาอยู่ที่ปากถ้ำเสมอ

ขณะที่ชายคนนั้นเดินหลงทางมานั้นก็มาถึงถ้ำนี้เข้า ครั้งแรกเขารู้สึกตกใจมาก แต่เมื่อเขาเข้ามาใกล้แล้ว จึงเห็นแม่เมคนั่งอยู่ที่ปากถ้ำ เขาจึงเข้าไปใกล้แล้วพูดจาปราศรัยกับแม่เมด้วยดี เมื่อคุยกันอยู่นั้นชายคนนั้นจึงถามขึ้นว่า ในถ้ำนี้มีอะไรอยู่ แม่เมจึงเล่าให้ฟังโดยละเอียด เมื่อชายคนนั้นได้ฟังเช่นนั้นก็ดีใจ เขานึกว่าเราจะลองเข้าไปดูภายในถ้ำนี้ให้ได้ จึงขออนุญาตต่อแม่เม แม่เมจึงพูดว่า หลานจะเข้าไปในถ้ำนี้ได้ เพราะมีหมาอยู่ในนั้น หากเจ้าเข้าไปหมาอาจกัดเจ้าตายก็ได้ ชายคนนั้นจึงอ้อนวอนแม่เมต่อไปว่า หลานขอให้ยายพาเข้าไปได้ไหม เพราะตั้งแต่หลานเกิดมาก็ยังมิได้เคยเห็นภายในถ้ำนี้สักที แม่เมได้ฟังชายคนนั้น อ้อนวอนมากก็นึกสงสารจึงอนุญาตให้เข้าไป และห้ามกำชับว่า หลานอย่าเลยเข้าไปให้ถึงกันถ้ำนะ เพราะเจ้าไม่เคยไป เดียวจะหลงทาง แล้วแม่เมจึงให้ผ้าเช็ดหน้าแก่ชายคนนั้นเป็นของขวัญ และบอกว่าผ้าผืนนี้เป็นของวิเศษ ถ้าหากเจ้าไปถึงหมาแล้วก็ให้เจ้าเอาผ้าผืนนี้ออกมาให้ดู หมาจะไม่ทำอันตรายเจ้าเลย ชายนั้นก็รับผ้าแล้วเดินเข้าถ้ำไป

ขณะที่ชายคนนั้นเดินมา ครั้นแรกรู้สึกตกใจมากเพราะเขาเหลือบไปเห็นหมาตัวหนึ่ง สูงใหญ่ ท่าทางดุร้ายมาก กระโดดเข้ามาหาเขา ท่าที่ประหนึ่งว่าจะกัด แต่ชายคนนั้นนึกขึ้นได้ว่า เรามีผ้าผืนหนึ่งที่แม่เมให้มา จึงคว้าผ้าผืนนั้นออกจากกระเป๋าแล้วพูดว่า อย่าทำอันตรายฉันนะ ฉันคือเจ้าของพวกท่านนั่นเอง เมื่อหมาแลเห็นผ้าผืนนั้นแล้ว ก็รู้ว่าชายคนนั้นเป็นเจ้าของสองตัวจึงหยุดคาราม แล้วปล่อยให้ชายนั้นเข้ามาโดยดี เมื่อชายคนนั้นรู้ว่าหมาไม่ทำอันตรายแล้ว จึงเดินเลยเข้าไปสักหน่อยหนึ่ง เขารู้สึกว่าปลาบปลื้มใจเป็นอันมาก เพราะเขาแลไปเห็นกองเงินกองทองล้วนแล้วมีแต่เงินทั้งนั้น ชายคนนั้นก็ได้ยื่นมือไป

อีกแล้ว จึงเริ่มลงมือกอบโกยเอาเงินที่มีอยู่ในกองนั้นบรรจุใส่กระเป๋ากางเกงของคนที่มีอยู่นั้นจนเต็ม แล้วก็บรรจุไปจนเต็มถึงกระเป๋าสี้อีกด้วยซ้ำ แต่ถึงขนาดนั้นก็หาได้ครึ่งหนึ่งในจำนวนเงินนั้น ชายคนนั้นได้เต็มตามความต้องการแล้วให้ภรรยาหิ้วไปขาย เขาจึงออกเดินต่อไปจากกองเงินนั้น สักครู่หนึ่งเขาก็มาตกใจอีกครั้งหนึ่ง ที่เขาแลเห็นกองทองซึ่งอยู่ต่อหน้าเขานั้น เขาจึงรีบเดินเข้าไปอย่างซุ่มซน เมื่อไปถึงแล้วชายคนนั้นจึงนึกว่าวันนี้เป็นโชคลาภของเขาแล้ว ทองนี้มีมากกว่าเงินที่มีอยู่ในกระเป๋าราวนี้มากมาย จึงรีบคว้าเงินที่มีอยู่ในกระเป๋านั้นออกไว้ แล้วจึงรีบไปเอาทองนั้นบรรจุใส่ไปแทนจนเต็มหมดทั้งกระเป๋าสี้อีกและกางเกง แล้วจึงเดินเลยเข้าไปจากที่นั่นอีก คราวนี้เขาได้มาเห็นกองเพชรกองหนึ่ง เมื่อชายคนนั้นแลเห็นแล้วเขาแทบเป็นลมล้มทั้งยืน เขามิได้คิดเลยว่าเขาจะมีโชคลาภและวาสนามากถึงเช่นนี้ เขาจึงพูดออกมาดัง ๆ ว่า โอ เพชรกองนี้มีค่ามาก ซึ่งประชาชนทั้งหลายเขาล้วนแล้วแต่มีความต้องการกันมากอยู่ คิดดังนั้นแล้วจึงรีบคว้าทองที่ตนได้มาเมื่อตะกี้นี้ออกทิ้งเสียจนหมด แล้วเขาก็บรรจุเพชรและพลอยใส่แทนลงไปอีกจนเต็มแต่ก็หาหมดไม่ เขาจึงพยายามบรรจุใส่ในที่ว่างต่าง ๆ จนนานก็หาได้หมดไม่ เขาจึงมานึกเสียใจอยู่บ้าง เพราะว่าเขารู้สึกเสียดายที่เขาเอาของทั้งหลายนั้นมาได้ไม่มาก และยังเหลืออีกมากมายก่ายกอง ถ้าหากว่าเป็นท่าน ๆ จะทำอย่างไรบ้าง ผลที่สุดชายคนนั้นก็ต้องเดินออกมาด้วยความดีใจและนับตั้งแต่บัดนั้นมา ชายคนนั้นก็กลายเป็นคนมั่งมีเงินทองมากขึ้นจนประชาชนทั้งหลายเรียก "มหาเศรษฐี" ชายคนนั้นก็มีสุขอยู่คนเดียวในบ้านนั้นตลอดมา

เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร

นานมาแล้วมีเจ้าชายสองพระองค์ เกิดในตระกูลผู้มั่งคั่ง แต่ต่างพระมารดา เมื่อเจ้าชายสององค์เจริญพระชันษาขึ้นทรงได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี ครั้นพระชนมายุพอจะดูแลปกครองหัวเมืองชั้นนอกได้ พระราชบิดาจึงส่งเจ้าชายทั้งสองพระองค์นี้ออกว่าราชการ ด้วยความเฉลียวฉลาดในศิลปวิทยาการที่ได้ทรงศึกษามานั้น ต่างพระองค์ก็มีความคิดเห็นกันไปคนละทาง ในที่สุดพี่น้องสององค์นี้ผัดใจกัน จึงได้เกิดการไม่ไว้วางใจกันเรื่อยมา พอได้โอกาสพระบิดาเสด็จสู่สวรรคตจึงได้เกิดศึกภายในราชอาณาจักรขึ้น ด้วยองค์น้องเกิดการมักใหญ่ใฝ่สูง ยกกองทัพเข้าหมายจะจับองค์พี่สำเร็จโทษ ด้วยเหตุนี้จึงเกิดปะทะกันขึ้น นำความเคียดแค้นมาสู่พลเมืองอย่างมากมาย วาระที่สุดเจ้าชายองค์พี่ซึ่งมีรั้งน้อยกว่าก็ถูกจับประหารชีวิต แล้วองค์น้องจึงขึ้นปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์สืบไปจนสิ้นพระชนมายุ

กาลล่วงเลยมาช้านาน เจ้าสองพระองค์นี้ได้กลับชาติมาเกิดเป็นชนชั้นสามัญในละแวกบ้านใกล้เคียงกัน พอเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มก็เกิดชอบพอรักใคร่ในอริยาศัยซึ่งกันและกันแล้วตกลงใจร่วมเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ว่าคนทั้งจะไปปรากฏตัว ณ ถิ่นฐานตำบลใดหรือบ้านใดก็ตาม เป็นจะต้องพบอีกคนหนึ่งเสมอ และถ้าหากมีภัยหรือทุกข์ร้อนใด ๆ เกิดขึ้น เขาสองคนต้องช่วยเหลือกันเสมอ

อยู่มาวันหนึ่งเจ้าเพื่อนน้ำมิตรสองคนนี้ได้ตกลงกันออกเดินทาง ไปล่าสัตว์ยังป่าลึกแห่งหนึ่ง อยู่ห่างจากย่านที่คนอาศัยอยู่เป็นระยะทางหลายเส้น เมื่อสองคนได้เตรียมตัวกันเรียบร้อยแล้วก็มุ่งหน้าสู่จุดหมายปลายทางของตน พอพ้นชายทุ่งแห่งหนึ่งก็พบต้นไม้ใหญ่ เขาทั้งสองหมายจะเอาเป็นที่พักร้อนชั่วคราวเพื่อบรรเทาความเหนื่อยอ่อนที่ได้ตรากตรำมาทั้งสองต่างตรงเข้าเอนตัวลงนอนพักหลับไป ครู่ใหญ่อีกคนหนึ่งตื่นขึ้นจะเป็นด้วยเหตุผลใดไม่ทราบ เขาเกิดกระหายที่จะฆ่าเพื่อนรักแสนรักของเขาขึ้นมาทันที ทั้งที่เป็นเพื่อนร่วมน้ำมิตรเดินทางเหนื่อยยากมาด้วยกันแล้วก็ตามที จนเจ้าเพื่อนต้องพยายามวิงวอนและชี้แจงเท่าไร ๆ เจ้าอีกคนหนึ่งก็หาฟังความไม่ ต้องการเอาชีวิตเพื่อนของตนให้จบได้ กระทั่งเพื่อนผู้นั้นทนต่อความกระหายของเพื่อนที่สุดที่จะทดแทนความต้องการได้ จึงลุกขึ้นด้วยสำเนียงหนักแน่นและขัดถ้อยขัดคำ ว่า ไหน ๆ เจ้าก็คิดที่จะเอาชีวิตข้าแล้ว เอาเถอะข้าจะตามใจเจ้า แต่ข้าอยากน้ำเต็มทีแล้ว ก่อนที่ข้าจะตายเจ้าจงไปหาน้ำมาให้ข้ากินหน่อยเถิด ครั้นเพื่อนได้ฟังดังนั้น

ด้วยความใคร่ที่จะฆ่าเพื่อนของตัว ก็พยายามกระเสือกกระสนร่างเที่ยวหาน้ำเพื่อนำมาให้
เพื่อนกิน พอเหลือบเห็นสระน้ำใหญ่ขวางอยู่ตรงหน้าดีใจรีบตรงเข้าไปหมายจะดักเอาน้ำนั้นมา
พอก้มลง ไปจะดักก็ได้ยินเสียงแว่วมาข้างหลังจึงหันมองตามเสียงนั้น ก็ปรากฏภาพเป็นแม่ชีแก่
คนหนึ่งอยู่ในลักษณะนั่งขำขมขาวสะอาดตา เขาก็พลันตกตะลึงพริ้งเพริด ครั้นได้สติจึงเงย
หน้าขึ้น แม่ชีแก่ผู้นั้นกล่าวว่า เจ้าจะทำไมจึงได้คิดที่จะฆ่าเพื่อนรักของเจ้าเสียล่ะ เจ้ารู้ไหม
เมื่อชาติก่อนเพื่อนของเจ้าเขาได้ฆ่าเจ้า และน้าชายของเจ้ามาฝังไว้ที่ตรงนี้ แล้วแม่ชีแก่ผู้นั้น
ก็เข้าไปยังที่หลุมฝังศพนั้น พร้อมกับบอกให้ชายผู้นั้นขุดลงไปเล็กน้อยก็จะพบกระดูกของเจ้าเอง
แล้วภาพแม่ชีแก่นั้นก็อันตรธานหายไป ทั้งความสนทนาก็จบลงไปกับชายผู้นั้น เมื่อเขาได้ทำตามแม่ชี
บอกแล้ว ก็ปรากฏกระดูกของตนตามคำบอกทุกประการ ว่าแล้วเจ้าชายนั้นก็มุ่งหน้าตรงมายัง
ที่หักซึ่งเพื่อนของเขากำลังรออยู่ แล้วเล่าเหตุการณ์ที่ประหลาดให้เพื่อนฟังทุกประการ ครั้น
แล้วก็ชวนกันตรงไปยังที่นั้น ก็พบดังที่เพื่อนได้เล่าให้ฟัง ทั้งสองคนต่างนั่งนิ่งอยู่ครู่ใหญ่
เจ้าคนที่จะถูกหมายเอาชีวิตผู้เพื่อนยากก็กล่าวขึ้นด้วยคำพูดเบา ๆ ว่า เพื่อนเอ๋ย เมื่อชาติ
ก่อนข้าจะได้ฆ่าเอ็งไว้ มาชาตินี้เจ้าจึงได้คิดอยากที่จะฆ่าบ้าง มั่นวนเวียนกันอยู่เช่นแหละ
แล้วเอ็งจะจองเวรกันไปทำไมเล่า เอ็งจงเลิกลั้มความอาฆาตพยาบาทกันเสียเถิด แล้ว
ทั้งสองคนก็สมัครสมานสามัคคีรักใคร่ซึ่งกันและกัน แล้วก็พาร่างสู่บ้านเกิดเมืองนอนเดิมของ
เขาต่อไป

เศรษฐีโลกมาก

ในกาลครั้งหนึ่ง ที่หมู่บ้านชาวไร่แห่งหนึ่ง ตั้งอยู่ริมคลองใหญ่ มีบ้านใหญ่น้อย
เรียงรายอยู่หลายสิบหลังคาเรือน

คนที่เป็นเจ้าของที่ดินบ้านเรือนในตำบลนี้ ล้วนมีนิสัยรักสงบ พากินทางทำไร่ผักและ
เลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาหาร เช่น เป็ด ไก่ และหมู เป็นต้น เห็นได้จากหลังบ้านเหล่านี้ มีคอกหมู
เล้าเป็ด และรังไก่ อยู่เต็มไปหมด พื้นที่อยู่ของสัตว์เหล่านี้ออกไปก็เป็นไร่ผักต่าง ๆ เป็น
ร่อง ๆ มองเห็นสุดลูกหูลูกตา

ในหมู่บ้านนี้มีบ้านใหญ่น้อยหนึ่ง เป็นบ้านของเศรษฐีสองคนหัวเมีย แกมีลูกชายคนหนึ่ง
กับลูกหญิงคนหนึ่ง แรกเริ่มเดิมที เศรษฐีสองคนหัวเมียนี้ก็เป็นคนจน ๆ ธรรมดาปลูกกระท่อม
น้อย ๆ อาศัยอยู่ห่างจากหมู่บ้านออกไป แกไม่ค่อยมีความรู้อะไร แต่แกเป็นคนขยันและช่าง
สังเกตเอาอย่างที่คนที่ฉลาดเขาทำมาหากิน

ภรรยาของเศรษฐีนี้ก็เป็นคนดีมาก คอยช่วยสามีของแกอย่างตัวเป็นเกลียว แกก็
เริ่มเช่าที่ดินเขาปลูกผักขาย ได้กำไรก็ซื้อลูกเป็ดลูกไก่มาเลี้ยงไว้ขายทั้งไข่และทั้งตัว แล้วซื้อ
ลูกหมูมาเลี้ยงไว้ขายอีกด้วย ไม่ช้านานเท่าใดแกก็เก็บเงินได้มากเข้า ๆ แกก็จ้างลูกจ้างมา
ช่วยทำงาน แล้วแกก็ขยายกิจการตั้งร้านขายข้าวขายของเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ที่คนในตำบลนั้นต้อง
ใช้

สามีของแกเป็นคนดีไม่กินเหล้า และไม่เล่นการพนัน ไม่เที่ยวเตร่ แกได้แต่พยายาม
สมาคมกับคนที่ฉลาด และคนค้าขายเพื่อศึกษาหาความรู้ แกพยายามเรียนหนังสือจนอ่านออก
เขียนได้ และแกได้หาหนังสือที่ดี ๆ มีประโยชน์มาอ่านเสมอ ๆ ไม่กี่ปีการค้าของแกก็กำไร
มาก จนมีเงินซื้อที่ดินและสร้างบ้านใหญ่โต มีคนใช้ขายหิงมาก แกมีรายได้มากจนใคร ๆ
เรียกว่า เศรษฐี

แต่มีข้อเสียอยู่อย่างหนึ่ง พอแกมั่งมีเป็นเศรษฐี แกก็ลืมนึก มีจิตใจเปลี่ยนไป แทนที่
แกจะเป็นคนมีน้ำใจเมตตากรุณา และคิดทำบุญให้ทานช่วยเหลือคนจน ๆ แกกลับมีจิตใจโลภ
และตระหนี่ คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว แม้แต่คนใช้ของแกเอง

ถึงแม้แกจะเป็นเศรษฐีแล้ว แกยังคงเลี้ยงไก่ไว้กินไข่และขายอยู่เสมอ แต่แกไม่ได้
เลี้ยงดูด้วยตนเอง คงปล่อยให้คนใช้เป็นผู้เลี้ยงดูเอง เนื่องจากความตระหนี่ไม่ค่อยจ่าย
อาหารให้กับคนใช้ ไก่ฝูงนั้นจึงอด ๆ อดยาก ๆ ไก่ก็ไม่ค่อยโต

วันหนึ่งคนเลี้ยงไก่ไม่อยู่ เศรษฐีสามีภรรยาไปกับลูกชาย ลูกสาวทั้งสองได้ออกมาให้
อาหารไก่ ได้ยินเสียง กะตึก กะตึก ดังลั่นมาจากโรงไก่ที่บ้าน ก็ชวนกันวิ่งไปดูเพราะรู้
ว่าเป็นเสียงแม่ไก่จะไข่ แต่พอใกล้เข้าไปคิดว่าจะได้เห็นแม่ไก่ออกไข่อย่างธรรมดา กลับเห็น
ฟองไข่ฟองใหญ่และสีเหลืองอร่ามเป็นทองคำสุกปลั่งทั้งฟอง สองสามีภรรยาตกตะลึงแทบจะ
พูดไม่ออก เศรษฐีสามีรีบกระวีกระวาดหยิบไข่ทองนั้นชู้ชู้สึกว่ามีน้ำหนักมาก แก่ดีใจอย่าง
เหลือล้น

ด้วยความโลภและความมกของแก แก่ถือไข่ลูกสี่ลูกลงจะหาที่ซ่อนไม่เหมาะ เกรงไป
ว่าจะมีคนขโมยไป จึงถือไว้ในมือเฝ้าดูคล้อยตลอดวัน ไม่เป็นอันทำการงานทั้งเมียและลูก
เฝ้าแต่กังวลอยู่กับไข่ทอง แม่ไก่ตัวนั้นก็ไข่ให้วันละฟองทุกวัน แต่แกไม่ได้คิดที่จะเลี้ยงแม่ไก่ตัว
ที่ไข่เป็นทองคำให้ดี ในที่สุดคิดว่าควรจะจับแม่ไก่ตัวนั้นเอามัดผ้าห่อออก แต่แทนที่จะเห็นไข่ทอง
เยอะเยอะ กลับมีแค่ไข่และกะเพาะเหมือนไก่ธรรมดา เสียใจจนเป็นลม และต่อมาพอแม่ไก่ตัว
นั้นตายไปแล้ว ไข่ทองนั้นก็หายไปหมด

๔ เศรษฐีสี่คน

นานมาแล้ว ยังมีบุตรเศรษฐีสี่คนอาศัยอยู่ในเมืองพาราณสี อยู่มาวันหนึ่งบุตรทั้งสี่คนของท่านเศรษฐีออกจากบ้านไปพบนายพราหมณ์บรรทุกเนื้อมาเต็มเกวียน เพื่อจะนำเอาไปขายในเมือง ลูกเศรษฐีทั้งสี่คนจึงร้องขอเนื้อแก่นายพราหมณ์ คนที่ 1 ร้องขอว่า นายพราหมณ์ผู้คร่ำครวญ ท่านจงให้เนื้อแก่เราบ้าง นายพราหมณ์ได้ฟังจากอันหยาบคาย จึงหยิบเนื้อผัดผัดให้แก่ลูกเศรษฐีคนที่ 1 คนที่ 2 ร้องขอเนื้อแก่นายพราหมณ์ว่า ข้าแต่พี่พราหมณ์เป็นใหญ่ ท่านจงให้เนื้อเราบ้าง นายพราหมณ์ได้ฟังจากจึงมีความกรุณาว่าเป็นน้อง จึงหยิบเอาเนื้อสันให้แก่บุตรเศรษฐีคนที่ 2 คนที่ 3 ร้องขอเนื้อแก่นายพราหมณ์ว่า พ่อพราหมณ์ท่านจงให้เนื้อดี ๆ แก่ฉันบ้าง นายพราหมณ์ได้ฟังจากที่ร้องเรียกว่าพ่อก็รักใคร่ จึงหยิบเนื้อหัวใจให้แก่บุตรเศรษฐีคนที่ 3 ครั้นแล้วบุตรเศรษฐีคนที่ 4 จึงร้องขอเนื้อว่า คุณพ่อพราหมณ์ผู้เป็นสหายอันมีฐานะเสมอ ท่านจงให้เนื้อแก่ข้าพเจ้าบ้าง นายพราหมณ์ได้ฟังจากที่ร้องขอว่าเป็นสหายก็มีความยินดีมาก จึงมอบเนื้อในเกวียนให้ทั้งหมด แล้วเชิญให้ขึ้นบนเกวียนไปส่งจนถึงบ้าน เมื่อถึงบ้านบุตรเศรษฐีแล้ว บุตรเศรษฐีก็นำอาหารมาเลี้ยงคุณนายพราหมณ์เพื่อเป็นการตอบแทนอย่างอันทนุสราญ และรับนายพราหมณ์ ภรรยา และบุตรของนายพราหมณ์มาเลี้ยงไว้ด้วย และให้ประกอบอาชีพค้าขายในทางสุจริตจนสิ้นชีวิต

สอนลูกให้เป็นใจ

มีชายคนหนึ่งชื่อและนามไม่ปรากฏ ตั้งแต่เกิดมาอยู่กับพ่อแม่ก็มีความประพฤติไม่ดี ชอบลักขโมย เขาเป็นอาชีพ พ่อก็ไม่รู้ว่าอะไร ด้วยพ่อแม่รักลูกมาก ถ้าลูกไปเที่ยวหาลักขโมย เป็นเครื่องบริโภคมา พ่อแม่ก็พากันกินด้วยความยินดี ถ้าไปเที่ยวหาขโมยได้เครื่องอุปโภคพ่อแม่ก็พากันใช้ชุ่มฉ่ำ ไม่ห้ามปรามและสั่งสอนแต่ประการใด ๆ ไม่ว่าจะไปเกิดอาละวาดทุบตีด้วยเหตุประการต่าง ๆ ก็แล้วแต่ความประพฤติของลูกชาย ถ้าไปเกิดเรื่องทุบตี พ่อแม่ก็พลอยพูดเข้าเป็นเสียงเดียวกับลูก ถ้าไปขโมยเขามา เขารู้ตัว พ่อแม่ก็พลอยออกพูดรับลูกเขาไม่ได้ ไปที่ไหนในวันนั้นคืนนั้น ชายคนนั้นก็ยังมีความประพฤติไม่ดีเรื่อยมา จนถึงปล้นและฆ่าคนตาย จนเกิดถ้อยเกิดความบ่อย ๆ พ่อแม่ก็ยอมเสียเงินเสียทองไป แม้ถึงเงินไม่มีก็หากู้ตามชาวบ้าน ครั้นเรื่องนั้นหนักเข้าทุกที ๆ พนักงานต้องออกหาจับตัวชายคนนั้น พ่อแม่ก็วิ่งหาเงินทองเสีย เพื่อจะเอาลูกชายของตนให้พ้นเรื่อง พ่อแม่ต้องขายไร่ขายนาจนสิ้นสมบัติไป ชายผู้เป็นลูกก็ไม่หยุดไม่พักการลักขโมยสักที เพราะพ่อแม่ไม่ห้ามปราม และสั่งสอนให้ลูกรู้จักความประพฤติสิ่งที่ดี เพราะพ่อแม่ขาดความรู้เรื่องการศึกษ ลูกชายยังมีความประพฤติหนักเข้าทุกที จนกระทั่งข้าหลวงประจำจังหวัดสั่งจับตัวให้จนได้ เมื่อจับตัวชายคนนั้นแล้ว ก็ดำเนินคดีให้ศาลลงโทษ ในสมัยนั้นมีลงโทษประหารชีวิต ครั้นตัดสินแล้วฝ่ายข้าหลวงประจำจังหวัดก็ให้ออกประกาศว่า ร้องให้ราษฎรมาดูการประหารชีวิตของชายผู้นั้น ด้วยท่านข้าหลวงมีความประสงค์เพื่อให้เป็นตัวอย่างไม่ให้คนอื่น ๆ ประพฤติอีก ให้ราษฎรมีความเกรงกลัว ครั้นถึงวันนั้นแล้ว พวกประชาชนก็พากันไปดูการประหารชีวิตชายคนนั้นมากจนได้เบียดกันดู ฝ่ายพ่อกับแม่ชายคนนั้นก็ร้องไห้ร้องให้เพราะรักลูก เห็นว่าลูกของตนจะตายเสียคราวนี้แน่ ก็แหวกพวกประชาชนเข้าไปหาลูกชายของตน ครั้นไปถึงลูกชายแล้ว เจ้าลูกชายก็พูดขึ้นว่า พ่อแม่จะมาร้องให้ทำไมเล่า เรื่องนี้ไม่เป็นความผิดของฉันทหรอก มันเป็นความผิดของพ่อแม่ตนเอง คือเมื่อฉันทประพฤติดังนี้ตั้งแต่เด็ก ๆ มา พ่อแม่ไม่เห็นห้ามปรามฉันทสักอย่าง ฉันทไปหาลักขโมยเอาอะไรมาไม่เห็นพ่อแม่ว่าอย่างไร ฉันทเห็นแต่พ่อแม่ยินดี และยินดีใช้ทั้งนั้น ฉันทนึกว่าเป็นทางที่ดี ฉันทก็มีความประพฤติอย่างนี้เรื่อย ๆ มาจนบัดนี้ เมื่อเป็นทางที่ไม่ดีแล้ว พ่อแม่ทำไมไม่ห้ามฉันทเสียแต่เมื่อฉันทเป็นยังเด็ก ๆ เมื่อฉันทประพฤติดังนี้แล้ว ฉันทนึกว่าดีแล้ว ฉันทถึงทำมาอย่างนี้ พ่อแม่ไม่ต้องมาร้องให้ดอกกลับบ้านเสียดีกว่า อยู่ที่นี้เกือยคนอื่น ๆ เขาคนอื่น ๆ เขาก็จะว่าพ่อแม่รักลูกไม่เป็นสอนลูกเป็นใจ ลูกถึงเป็นเช่นนี้แล้ว ต่อมาพวกพนักงานไล่ออกจากที่นั่นเสีย พวกเพชรฆาตก็ทำการประหารชีวิตชายคนนั้นต่อไปตามคำของผู้พิพากษตัดสิน

สัตว์สี่เกลอ

ในกาลครั้งหนึ่ง มีกระต่าย เลือ่ ไก่ และเหยี่ยว สัตว์ทั้ง 4 นี้รักใคร่เป็นน้ำใจ เดียว ไปหาอาหารกินด้วยกัน ผลัดเวรกันอยู่ที่อาศัยของตน และสัตว์ที่อยู่นั้นต้องหาอาหารไว้คอยทำ แต่สหายทั้ง 4 นี้มีข้อผูกพันกันไว้ว่า ถ้าใครตายว่าสัตว์ที่อยู่เวรนั้นแกงอะไร ถ้าใครตายจะถูกจะได้กินเนื้อ ถ้าใครตายผิดได้กินน้ำ เมื่อตกลงกันเช่นนั้นแล้ว สัตว์ทั้ง 3 ก็ออกเที่ยวกันตามป่า ครั้งแรกนี้เป็นเวรของเหยี่ยวเป็นผู้หาอาหารไว้ให้ แต่กระต่ายนั้นเป็นผู้ฉลาดกว่าเพื่อนด้วยกัน ในขณะที่เหยี่ยวหาอาหารอยู่นั้น เหยี่ยวมีนิสัยชอบกินปลา เหยี่ยวจึงไปเจียวเอาปลามาแกงไว้คอยทำสหายทั้ง 3 กระต่ายหาไปเที่ยวไม่ คอยแอบมองดูว่า เหยี่ยวจะแกงอะไร เพื่อไว้ขายกับเพื่อน เมื่อเห็นว่าเหยี่ยวแกงปลา ก็ออกไปเที่ยวเตร่จนกว่าจะถึงเวลากินพอได้เวลากิน พวกก็กลับมาพร้อมกัน สัตว์ทั้ง 3 ก็ทักกันว่าเหยี่ยวแกงอะไร เจ้ากระต่ายเอ๋ยขึ้นว่า เหยี่ยวแกงปลา ฝ่ายเลือ่เปิดหม้อขึ้นดูเห็นเป็นแกงปลาจริง ก็ยอมให้เจ้ากระต่ายกินเนื้อ ส่วนสัตว์พวกนั้นก็กินน้ำแกงอย่างที่ได้ตกลงกันไว้ พอวัน 2 เป็นเวรของไก่ ๆ ก็ตริตรองว่าจะเอาอะไรแกงไว้ทำพวกได้ ไก่เป็นสัตว์ออกไปได้ จึงเอาไข่ต้มไว้ทำพวก ฝ่ายเจ้ากระต่ายก็ทำเช่นเดียวกับคราวที่แล้วมา พอพวกสัตว์เหล่านั้นกลับมาพร้อมกัน ก็ทักว่าไก่แกงอะไร เจ้ากระต่ายเอ๋ยขึ้นว่า ไก่ต้มไข่ไว้ทำ พวกสัตว์ทั้งสามก็เสียที่เจ้ากระต่ายเช่นเดียวกัน พอถึงเวรที่ 3 เป็นเวรของเจ้ากระต่ายเอง ก็หมดปัญญาที่จะเอาอะไรมาแกงได้ตกลงเอาไข่ของตัวแกงไว้ทำ พอตีพวกสัตว์ทั้ง 3 กลับมา ฝ่ายเจ้ากระต่ายแอบบอกเจ้าเลือ่ว่าวันนี้เราแกงไข่ของเราไว้ให้กิน ฝ่ายเจ้าเลือ่ก็หลงเชื่อก็ตายก่อน เมื่อเจ้าเลือ่ตายเช่นนั้นแล้ว ก็ได้กินไข่กระต่ายก่อนพวก ฝ่ายเจ้ากระต่ายก็นึกสนุกขึ้นมา ก็บอกว่าเราหลอกให้พวกท่านกินไข่เราเสีย เลือ่ก็โกรธเป็นกำลัง ก็เลยขับกระต่ายไปได้สักครู่หนึ่ง ได้ยินเสียงลมพัดไม้สั่นเป็นเสียงต่าง ๆ จึงบอกเลือ่ว่าอยากฟังสีขอพระอินทร์หรือไม่ เลือ่ก็อยากฟัง เจ้ากระต่ายก็บอกกับเลือ่ให้เอาหูไปตะแคงฟังใกล้ ๆ เลือ่ก็ทำตาม พอตีไม้ที่สั่นอยู่นั้นก็พินทุเลือ่ไว้ เลือ่มีความเจ็บ ก็คันใจ เมื่อหุออกจากไม้หีบแล้ว เลือ่ก็ขับเจ้ากระต่ายไปจนกระทั่งเจ้ากระต่ายมาที่บ่อ เมื่อเลือ่ไปทันเจ้ากระต่ายบอกว่าให้รีบลงมาในบ่อเร็ว ๆ ขึ้นอยู่เดี๋ยวฟ้าทับตาย เลือ่ไม่ทันได้ตริตรองก็กระโจนลงมาในบ่อ เจ้ากระต่ายเห็นเลือ่โดดลงไปแล้วก็ยั่วเลือ่ในวิธี

ต่าง ๆ เสือมีความโกรธก็จับเจ้ากระต่ายเหวี่ยงขึ้นจากบ่อ หมายจะให้ฟ้าทับเจ้ากระต่ายตาย
แต่เจ้ากระต่ายหาตายไม่ ๗ ที่สุดเสือไม่รู้จะขึ้นจากบ่ออย่างไร ก็เลยอดอาหารตายอยู่ในบ่อ
นี่เอง

สัตว์หน้าบน คนหน้าเกลี้ยง

มีตาบยายสองคนหัวเมียวเป็นคนจนและเป็นคนไม่มีลูก บล็อกกระท่อมอยู่ชายป่าข้าง ๆ ทุ่งนาแห่งหนึ่ง พอถึงฤดูแล้งราวเดือนสี่หรือเดือนห้า อากาศร้อนจัด คนตามชาวบ้านต่างก็พากันไปหามังปาล์มไปตาม ๆ กัน วันหนึ่งคนในบ้านนั้นสองสามคนซึ่งเป็นผู้ชาย ได้ตั้งใจไปเพื่อคุยกับตายายตามประเพณีบ้านใกล้เคียง ขณะที่นั่งคุยกันอยู่ ต่างคนต่างได้รับความร้อนจากอากาศเป็นธรรมดา ชายคนหนึ่งจึงพูดล้อตลกเล่นว่า ตา จันมาหาตาวันนี้ตั้งใจจะมาให้ตาลองดูที่ว่าเมื่อไรฝนจะตก พวกเราจะได้รับความชุ่มเย็นจากฝนบ้าง ตานึกว่าเขาพูดจริง ๆ มีธุระต้องออกไปทุ่งนาลักประเดี๋ยว ไปเอาของลืมไว้ห่างจากกระท่อมไม่เท่าไร พอตาเดินไปที่ทุ่งนาได้ยินเสียงกบมันร้อง ตานึกว่ากบมันรู้ เพราะมันเป็นหมอลูกทางฝนตกดี ตาจึงเดินตรงไปหากบถามกบว่า กบ ๆ ฝนจะตกเมื่อไรเล่า กบบอกว่าอีก 3 วันฝนจะตกใหญ่ ตกถึง 7 วัน 7 คืน ไข่หยุดยั้ง น้ำจะท่วมป่าและบ้านเขียวตา ตารู้เรื่องฝนตกจากกบแล้วรีบเดินกลับบ้าน บอกกับคนที่ไปคุยที่บ้านว่าประเดี๋ยวจะดูให้ ร้องเรียกยาย ๆ หยิบกระดานกับดินสอพองมาที่ ยาย หยิบส่งมาให้ทันที เมื่อตาได้กระดานดินสอแล้วก็ทำเป็นลงเลขพานาที่ ท้องสุตรคุณทหารพันห้าร้อย ชีตโน่น ชีตนี้ บอกว่านี่พวกเราอีกสามวันข้างหน้าฝนจะตกถึง 7 วัน 7 คืน ตกยกใหญ่ถึงแก่น้ำ ฝนต้องท่วมป่าท่วมบ้านหมดเขียว ช่วยบอกคนตามบ้านเราด้วยให้หาไม้ไผ่มาทำเป็นเพาไว้ เมื่อ น้ำท่วมบ้านจะได้อาศัยแพกัน ตาเองต้องไปเอาไม้ไผ่มาเสือกยึดเขาได้กระท่อม แล้วตัดเสาเข้าไว้ เมื่อน้ำมาจะได้ลอยขึ้นเอง เวลานั้นมีหญิงสาวคนหนึ่งรูปร่างสะสวยขาวสะอาดงดงามน่ารักใคร่ มาจากไหนไม่ทราบ มาขอฝากเนื้อฝากตัวอยู่กับตายาย ตายายก็คิดว่ารกคนดีกว่า รกหญ้า รับเลี้ยงไว้นับเป็นลูกบุญธรรม อยู่ด้วยกันเรื่อยมา พอครบกำหนดสามวันฝนตกใหญ่ กระทั่ง 7 วัน 7 คืน เกิดน้ำท่วมป่าและบ้านต้องอาศัยแพ

ยังมีเสือใหญ่ตัวหนึ่งว่ายน้ำตรงมา เกาะแพของตายายแล้วขึ้นไปบนแพพักอาศัยอยู่ ยายกลัวเสือมาก บอกให้ตาคิดกำจัดจับไล่ ตาบอกว่าช่างเถอะยาย สัตว์หน้าบนดีกว่าคนหน้าเกลี้ยงสักประเดี๋ยวมียิงใหญ่อีกตัวหนึ่งว่ายน้ำมาอาศัยแพตายาย ยายบอกให้ตา ตาบอกว่าช่างเถอะ สัตว์หน้าบนดีกว่าคนหน้าเกลี้ยง สักประเดี๋ยวมียิงเท่าใหญ่อีกตัวหนึ่งว่ายน้ำมาอาศัยอีก ยายบอกให้ตา ตาบอกว่าช่างเถอะ สัตว์หน้าบนดีกว่าคนหน้าเกลี้ยง

ครั้นฝนตกครบ 7 วัน 7 คืนแล้ว ฝนก็หยุด น้ำที่ท่วมป่าท่วมบ้านก็ไหลไปทีอื่นแห้งวัน
แห้งคืน ไม่ซำก็หมด แผ่นดินแห้งแล้งเหมือนเก่า ลือ ลึง และงูเห่า ต่างตัวก็กลับไปป่าของ
ตัวดังเช่นเดิม

ต่อมาสัตว์ทั้งสามคิดถึงบุญและคุณของตายายที่เคยได้พักอาศัยกระท่อมแพมาเมื่อครั้ง
น้ำมาก ที่ทำให้ตัวรอดตายมาได้ ลือจึงไปเที่ยวหาเนื้อ พบกวางตัวหนึ่ง ลือก็ดักตาย เมื่อ
ตายแล้ว ลือพยายามเอามาให้ตายาย ตายายทั้งสองได้เนื้อกวางต้มแกง ทำเป็นเนื้อย่าง
เนื้อเค็ม และขายได้เงินทองร่ำรวย ส่วนลึงก็คิดจะหาของที่ดี ๆ สักอย่างหนึ่งมาแทนคุณ ครั้น
จะหาเอาลูกไม้ผลไม้อะไรดี ๆ สุกงาม ๆ หรือกลัวจะไม่ทนทานได้นาน ตายายกินไม่หมด
ประเดี๋ยวลูกไม้ผลไม้อะไรก็จะเน่าเสียหมด มันจึงหาของดีที่มีค่าอย่างสมใจมัน มันเที่ยวไปจน
กระทั่งถึงเมืองหลวง บังเอิญไปเจอพระเจ้าแผ่นดินทอดเครื่องต้นเครื่องทรงวางไว้ แล้วตัว
ไปอาบน้ำ ลึงเห็นพระเจ้าแผ่นดินเปลือย ลึงจึงลักเครื่องต้นเครื่องทรง เมื่อลักได้แล้วมันจึงนำ
เอาไปให้ตายายของมัน

พระเจ้าแผ่นดินเมื่ออาบน้ำแล้วไม่เห็นเครื่องต้นเครื่องทรงก็เกิดสงสัย คิดได้ว่าคง
ถูกขโมยลัก แต่ก็ไม่รู้ว่ามีใครเอา จึงมีคำสั่งให้พวกเสนาข้าราชการทุกแผนกเที่ยวต้อนร้อง
ข่าวว่า เวลานี้เครื่องต้นเครื่องทรงของพระเจ้าแผ่นดินหาย ขอให้ช่วยค้นหา ถ้ารู้อยู่ที่ไหนให้
เอามาให้แก่พระเจ้าแผ่นดิน จะให้เงินทองเป็นสินจ้างรางวัลอย่างล้นเหลือมากมาย

จะเล่าถึงหญิงสาวที่อาศัยตายายอยู่ รู้เรื่องราวเขาจะให้เงินทองเป็นรางวัลมากมาย
นึกอยากได้ จึงนำความไปบอกพระเจ้าแผ่นดินว่า เครื่องต้นเครื่องทรงของพระเจ้าแผ่นดินอยู่
ที่ตายาย พระเจ้าแผ่นดินสั่งให้พวกเสนาข้าราชการไปเอา และให้จับตัวตายายด้วย เมื่อ
ได้ตัวมาแล้วพระเจ้าแผ่นดินสั่งตัดสินประหารชีวิต ตายายเสียใจร้องไห้โศกเศร้าเป็นอัน
มาก ขณะนั้นงูเห่ามาตอบแทนคุณตายาย ได้พบปะพูดปราศรัยกันที่เรื่องราวตายายจะต้องถูก
ประหารชีวิต คิดจะช่วยเหลือตายายจึงได้เลื้อยไปเอาเปลือกไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นยาแก้งูกัด
มาสองเปลือก เปลือกหนึ่งให้ตา อีกเปลือกหนึ่งให้ยาย แล้วบอกวิธีใช้ยาแก้ไว้ คือถ้างูกัด
ผู้ชายให้ยายเป็นคนแก้จึงจะหาย ถ้ากัดผู้หญิงให้ตาเป็นคนแก้จึงจะหาย ให้เอาเปลือกไม้ที่ฝน
กับน้ำทาที่ปากแผล ถึงแม้ผู้นี้จะสลบหรือตายไปแล้วตั้ง 3 วันก็จะมีสติพลิกฟื้นคืนมาได้

วันหนึ่งถึงวันเวลาที่จะต้องประหารชีวิตตายาย งูเห่าได้ซ่อนตัวเข้าไปกุดพระธิดา
พระเจ้าแผ่นดิน พระธิดาได้รับความเจ็บปวด และแผลพิษขาบซึมทั่วร่างกายถึงแก่สลบ หมอ
เทวดาของพระเจ้าแผ่นดินลงไป ทาการพยาบาลสักเพียงใดก็ไม่หายและฟื้นได้ เมื่อตารู้เรื่อง

ตาจึงแข็งใจบอกว่า เอาเถอะ วันนี้ข้าพเจ้าจะถูกประหารชีวิต แต่ก่อนข้าพเจ้าจะตาย
 พระธิดาของพระองค์ที่ถูกกู้ดนั้น ข้าพเจ้าจะขอเข้าทำการพยาบาลแก้พิษงูให้เต็มฝีไม้ลายมือ
 สักหน่อย พระเจ้าแผ่นดินได้ฟังจึงสั่งเสนาข้าราชการผู้ใหญ่ปลดโซ่ตรวนออกอนุญาตให้ตาเข้า
 ทำการพยาบาล ทันใดนั้นตาจึงเอาเบสิอกไม้ออกมาผนกับน้ำทาปากแผลที่งูกัด สักประเดี๋ยว
 พระธิดาก็มีสติพลิกฟื้นขึ้นทันที ฝ่ายพระเจ้าแผ่นดินเมื่อเห็นตาแก้พระธิดารอดขึ้นได้แล้ว จึง
 พระราชทานอภัยโทษตายาย กับเลี้ยงตายายทั้งสองเป็นคนของพระเจ้าแผ่นดินไว้ใน
 พระราชวังหลวงต่อไป

สามีภรรยา เป็นคนยากจน

ยังมีบ้าน ๆ หนึ่งสองคนสามีภรรยา ไม่ใช่คนมั่งมีหรือไม่ถึงกับยากจนแค่เป็น
คนธรรมดาเราเอง อยู่ด้วยกันมาได้บุตรหนึ่งคนเป็นหญิง เด็กหญิงนี้เห็นจดจงดามตั้งแต่
น้อยจนใหญ่ ในเกวียนตาบลใกล้เคียงกันนั้นจะหาเปรียบเทียบเคียงตั้งแต่หนึ่งถึงสามเป็นไม่มี
เป็นเด็กอยู่ในถ้อยคำสั่งสอนของบิดามารดา บรรดาชายนับตั้งแต่วัยหนุ่มขึ้นไปจนถึงวัยกลาง
คนลดจนวัยพ้นหนุ่มไม่มีจะขึ้น เมื่อเห็นเธอเข้าแล้วดูเหมือนจะชักเพลอไปก็ว่าได้ มีชายนับ
จำนวนร้อยมาแย่งขอต่อบิดามารดา แต่ฝ่ายผู้ปกครองไม่กล้าจะให้ใครได้ เพราะต่างคนต่าง
ขอให้เป็นอย่างใดเท่านั้น ให้ทำตบสำหรับบึงปลาเข้ามาคนละหนึ่งตบ ถ้าผู้ปกครองฝ่ายสาว
ตัดสินใจว่าเป็นตบบึงปลาแล้ว จะยกบุตรสาวให้เปล่า ๆ โดยไม่ต้องเสียเงินค่าสินสอดหรือ
ทองหมั้นแต่อย่างใด บรรดาเหล่าพวกชายไล่พากันปลื้มอกปลื้มใจต่างคนต่างทำตบบึงปลา
เข้าประกวด บ้างก็แกะด้วยไม้ จึงมีผลด้วยสลักเป็นสัตว์มีปุมมีลูกแก้วหรือมีพระยาต่าง ๆ
นานา วางสลักซับซ้อนเป็นกองพะเนินที่หน้าบ้านสถานที่ประกวด บางคนก็ทำด้วยทองเหลือง
ทองขาว ทองแดง วัตถุธาตุต่าง ๆ ผู้ปกครองฝ่ายหญิงหิบบ ๑ ดูแล้วก็วางไปทุกสิ่งทุกอย่าง ใกล้
จะหมดเวลาเต็มทีแล้วยังไม่ได้ตบบึงปลาสักอัน ในทันใดนั้นเองยังมีชายอีกคนหนึ่งค่อนข้างจะ
หนุ่มมือถือไม้ไผ่ซีกยอม ๑ มาหนึ่งอัน แต่ยังไม่เป็นตบบึงปลาเดินตรงแหวกคนเข้ามา แล้วก็นั่ง
ลงยกมือไหว้ปากพูดว่าประทานโทษผมเพิ่งมาเดี๋ยวนี้ครับ ตบที่คุณพ่อประกาศสั่ง ไปนั้นผมยัง ไม่ได้
ทำ ผมจะทำเดี๋ยวนี้ ว่าแล้วก็ลงมือผ่าไม้ ซึ่งยังเป็นซีกไต่ประมาณ 2 นิ้วผ่าแล่งลงตรงกลาง
ประมาณเท่า ๆ กัน แต่เว้นไว้มิให้ตลอดแล้ว กริริมอีกข้างหนึ่งบาง ๆ ประมาณเส้นดอกคาง
ไว้ข้างปลาย จึงส่งให้กับผู้ปกครองซึ่งเป็นบิดาของนางสาวนั้น ชายผู้เป็นบิดาของสาวงามผู้นั้น
จึงรับไม้ตบอันนั้นแล้วได้ประกาศในที่ประชุมชนทั้งหลายว่า นี่ตบบึงปลาอันนี้แหละซึ่งเป็นตบบึง
ปลาแน่แท้ ชายโสดนอกจากเจ้าหนุ่มผู้ที่มาทีหลังเพื่อน ก็เป็นอันหมดหวังทั่วกันทุกคน ต่อมา
สาวงามกับเจ้าหนุ่มโสดสุดท้ายนั้นก็ได้ร่วมเป็นคู่บ่าวสาวกันต่อไป

สุนัขกับพระอาทิตย์

ยังมีสุนัขตัวหนึ่งตั้งแต่เกิดมาเป็นคน มองแต่พระอาทิตย์อยู่ทุก ๆ วันจนเติบโต แล้วพระอาทิตย์จึงร้องถามลงมาว่า ชะอ้ายสุนัขมึงมองอยู่ทำไมทุก ๆ วัน หรือมึงอยากจะเป็นพระอาทิตย์เหมือนอย่างกูบ้าง อ้อถามว่าข้าอยากเป็นพระอาทิตย์บ้างยังงั้นหรือ อ้อ ก็อยากเป็นนะซีจึงได้มองดูแก เอ้ามึงอยากเป็นกูก็จะให้มึงเป็น ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา เจ้าสุนัขก็ได้เป็นพระอาทิตย์สมดังใจ อยู่มาไม่นานราษฎรก็ได้รับความเดือดร้อนถึงกับต้องขุดรูอยู่ พวกราษฎรจึงไปทูลพระมหากษัตริย์ว่า ตั้งแต่เจ้าสุนัขได้เป็นพระอาทิตย์ พวกเกล้ากระหม่อมได้รับความร้อนจนทนไม่ไหวถึงกับขุดรูอยู่ พระมหากษัตริย์จึงตอบว่า แต่ตัวข้าก็ต้องขุดรูอยู่เหมือนกัน อยู่มาคืนวันหนึ่ง พระอินทร์มีความร้อนใจมากจึงลงมาถามมนุษย์ว่า พวกเจ้าทำไมจึงต้องขุดรูอยู่ พวกมนุษย์จึงทูลว่า ตั้งแต่เจ้าสุนัขได้เป็นพระอาทิตย์ พวกผมมีความร้อนใจจนทนไม่ไหว พระอินทร์จึงรับรองว่าเอาเถอะ ข้าจะแกล้งเจ้าสุนัขให้รู้สึเสียบ้าง ว่าแล้วจึงแปลงกายเป็นเมฆมาบังพระอาทิตย์ไม่ให้ส่องแสงลงมาได้ ครั้นเจ้าสุนัขเห็นเมฆมาบังเสียก็โกรธ จึงไปบอกพระอาทิตย์ว่าไม่เป็นพระอาทิตย์และจะขอเป็นเมฆ พระอาทิตย์ก็ให้เป็น พอสุนัขได้เป็นเมฆก็ได้บังพระอาทิตย์เสียจนไม่มีแสงลงมาถึงพื้นดิน พวกราษฎรก็ได้รับความเดือดร้อนกันอีก ร้อนถึงพระอินทร์ พระอินทร์จึงได้แปลงเป็นลมกรดพัดจนเมฆรวมก้อนไม่ติด เจ้าสุนัขเมื่อเห็นลมกรดมาพัดจนเมฆรวมก้อนไม่ติดก็โกรธ จึงนึกว่าเจ้าลมนี้ดีกว่าเราเสียอีก ก็นึกอยากจะเป็นลมบ้าง จึงไปบอกกับพระอาทิตย์ว่าอยากจะเป็นลม พระอาทิตย์ก็ให้เป็นลม เจ้าสุนัขเมื่อได้เป็นลมก็พัดเสียจนไม่มีอะไรที่จะทนทานได้ ก็หักพังพินาศไปหมด ร้อนถึงพระอินทร์อีก จึงนึกว่าเจ้าสุนัขตัวนี้สำคัญนัก จะต้องแกล้งให้รู้สึเสียบ้าง จึงแปลงเป็นหิวบลวก ลมจึงพัดไม่หัก สุนัขจึงว่า กูเป็นลมว่าดียังพัดบลวกไม่พัง จึงไปบอกพระอาทิตย์จะขอเป็นบลวก แล้วพระอาทิตย์ก็ให้สุนัขเป็นจอมบลวกต่อมาวันหนึ่ง ยังมีควายตัวหนึ่งมาขวิดจอมบลอกจนพังลาย เจ้าสุนัขก็โกรธไปบอกพระอาทิตย์ จะขอเป็นควาย พระอาทิตย์ก็ให้เจ้าสุนัขเป็นควาย ตั้งแต่เจ้าสุนัขเป็นควายดูร้ายมาก ขวิดไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ก็เกรงกลัวมาก จึงร้อนถึงพระอินทร์ว่า ชะอ้ายสุนัขเป็นควายจึงได้เอาหนังวัวพันเป็นเชือกจะดักควาย ควายก็โกรธจึงไปบอกกับพระอาทิตย์ว่าขอเป็นเชือกหนัง พระอาทิตย์จึงให้เป็นเชือกหนัง จึงมีสุนัขตัวหนึ่งได้มากัดเชือกหนังกินเป็นท่อน ๆ เจ้าสุนัขก็โกรธ จึงได้ไปบอกกับพระอาทิตย์ว่าขอเป็นสุนัขอย่างเดิม

หญิงนอกคตญูและปากร้าย

ความว่ามีลูกสาวของเศรษฐีคนหนึ่งอยู่ในเมืองพม่า เป็นหญิงที่โหดร้ายปากกล้าคางแข็ง คว้าดาบฆ่าไฟด้วยถ้อยคำที่โหดร้าย ซึ่งผิดกว่าหญิงธรรมดาที่มีคุณความดี จนไม่เป็นที่พึงพอใจแก่บ่าวไพร่ทั้งหลาย พวกข้าทาสหญิงชายจึงพากันคบคิดที่จะกำจัดหญิงนี้เสีย แต่ก็ยังไม่สบโอกาสเหมาะ อยู่มาวันหนึ่งมีหมอกเมฆที่มีดครึ้มเป็นลางบอกเหตุว่า จะมีพายุและฝนจึงเป็นโอกาสอันเหมาะแก่บ่าวไพร่หญิงชายเหล่านั้นที่จะกำจัดหญิงปากร้ายนั้นเสีย จึงได้พากันหลอกลวงหญิงปากร้ายนั้น จึงไปเล่นน้ำในแม่น้ำแห่งหนึ่งซึ่งน้ำกำลังไหลเชี่ยว หญิงปากร้ายนั้นก็หลงเชื่อในถ้อยคำพวกของบ่าวไพร่ พอปากันไปถึงแม่น้ำก็พากันไปอยู่ที่สะพานน้ำ พวกบ่าวไพร่ก็ชักชวนหญิงนั้นพูดถึงนิทานที่ขบขันสนุกสนานเฮฮา จนหญิงนั้นลืมตัว จึงเป็นโอกาสอันดีของบ่าวไพร่ แล้วพวกบ่าวไพร่จึงช่วยกันผลักหญิงนั้นตกลงไปในน้ำซึ่งกำลังไหลเชี่ยว หญิงนั้นก็ลอยไปตามกระแสของน้ำไหล พวกบ่าวไพร่ก็พากันวิ่งหนี

เมื่อหญิงนั้นถูกกระแสน้ำพัดไป ก็ได้ยึดเอาขอนไม้ซึ่งกระแสน้ำพัดมาเป็นที่อาศัย และร้องให้คร่ำครวญที่จะขึ้นฝั่งจนกระทั่งลอยไปถึงอาศรมของฤๅษีซึ่งอยู่ชายฝั่งแม่น้ำนั้น ฤๅษีจึงเข้าใจว่า น้ำในแม่น้ำนี้คงพัดพาคนใดคนหนึ่งมาเป็นแน่ถ้าหากเราไม่ช่วยเหลือคงจะไม่พ้นจากความตาย ฤๅษีจึงจุดได้ลงจากอาศรมไปสู่ฝั่งแม่น้ำก็แลเห็นหญิงปากร้ายลอยมาในแม่น้ำนั้นทั้งได้ร้องให้คร่ำครวญขอความช่วยเหลือ ฤๅษีจึงได้ว่ายน้ำไปรับหญิงนั้นเข้ามาในอาศรม และก่อไฟให้ผิงจนหายหนาวแล้วจึงได้จัดที่พักพาอาศัยให้หญิงนั้นในห้องฤๅษี แล้วฤๅษีจึงออกมานอนนอกห้อง ฤๅษีนั้นก็ได้ขูบเลี้ยงหญิงนั้นโดยหาผลไม้มากินด้วยความเมตตาและสงสาร แต่หญิงนั้นเป็นคนนอกคตญูหาความสุขของฤๅษีที่ได้ขูบเลี้ยงมา ไม่ จึงคิดจะทำลายศีลของฤๅษีเสีย

อยู่มาวันหนึ่งฤๅษีกำลังเข้าฉานเพื่อบำเพ็ญตบะ ขณะที่ฤๅษีเข้าฉาน หญิงนั้นก็เข้าไปลูบคลำตามร่างกายของฤๅษี แต่ฤๅษีก็หาทราบไม่ว่า หญิงนั้นเข้าไปลูบคลำ นึกไปเสียว่ามีอะไรมาได้ตามร่างกาย จึงไม่ได้ลืมหินตา เมื่อได้รับสัมผัสของหญิงนั้นหนักเข้า ฤๅษีจึงได้ใช้มือไปคลำดูว่าเป็นอะไร แต่เนื้อมือของฤๅษีก็ได้สัมผัสสร้างของหญิง แต่ก็ยังไม่เข้าใจได้ดี เพราะฤๅษีไม่เคยสัมผัสสร้างกายหญิงเลย จึงได้ลูบคลำไปถูกบทกัณของหญิงนั้น ฤๅษีจึงเอะใจขึ้น นี่มันเป็นอะไรกันแน่จึงลืมหินตาขึ้น ก็เห็นร่างของหญิงสาวอันงดงามสะคราญตา ทำให้ฤๅษีลืมหินตาเสียสิ้นด้วยการมราคะเข้าครอบงำ จนฉานของฤๅษีต้องเสื่อมสิ้นไป ไม่มองเห็นอะไรที่จะดีกว่าที่จะ

ลาเพศพรหมจรรย์ด้วยความรู้ร้อนของหญิงเข้าไปเผาผลาญ จึงลาเพศพรหมจรรย์ออกไปสมสู่
อยู่เป็นคู่ครองของหญิงนั้น แล้วจึงพากันไปทั้งบ้านเรือนหาเลี้ยงดูอยู่ในบ้านแห่งหนึ่งด้วย
ความสุข

ครั้นต่อมาฤๅษีที่สึกแล้วนั้น ได้ออกจากบ้านไปขายน้ำมันเบรียง บล่อยให้เมียเฝ้าอยู่
ทางบ้าน ในคืนวันนั้นพอเหมาะมีโจรเข้ามาปล้นบ้านนั้น จึงได้เก็บเอาทรัพย์สมบัติของฤๅษีนั้น
ไปเป็นอันมาก พร้อมทั้งนำเอาเมียซึ่งเป็นดวงใจของฤๅษีนั้นไปด้วย

ครั้นฤๅษีกลับมาจากขายน้ำมันเบรียงก็ไม่พบภรรยาพร้อมทั้งข้าวของก็หมดสิ้น ฤๅษี
เสียใจแทบเป็นลม เพราะความอาลัยในเมียรัก เข้าใจว่าชนข้าวของหนีตามผู้ชายไป เพื่อให้
ทราบความในให้แจ้งชัด จึงได้ถามชาวบ้านที่ใกล้เคียง ก็ได้ทราบความจากชาวบ้านโดยตลอด
ดังที่ได้กล่าวแล้ว ฤๅษีก็เข้าใจ คิดว่าสักวันหนึ่งนางนั้นคงจะหลบหนีจรถกลับมาบ้านเรือนตาม
เดิม แต่ตรงกันข้าม หญิงนั้นกลับคิดไปอีกอย่างหนึ่งว่า อยู่กับพวกโจรมีความสุขกายสบายใจ
ยิ่งกว่าอยู่กับฤๅษี เพราะถูกพวกโจรบ่มนิสัยให้เป็นนางโจรไปเสียสิ้น แล้วคิดจะกำจัดสามีเก่า
ของตนเสียเพราะนางคิดว่า ถ้าไม่กำจัดวันหนึ่งเขาคงติดตามมาทำลายความสุขของเราจนได้
จึงได้สั่งคนบ้านใกล้เคียงมาพบกับสามีเก่าว่า นางได้ตกไปอยู่กับพวกโจรได้รับทุกข์ทรมาน
จากพวกโจรเป็นอย่างมาก ขอให้สามีเก่าไปรับนางซึ่งอยู่กับพวกโจรเมื่อสามีได้ทราบความ
เช่นนั้น จึงได้ไปตามคำสั่งของนาง หาได้รู้ไม่ว่านางนั้นจะล่อลวงให้ไปตาย ครั้นไปถึงที่อยู่
ของโจร พอถึงวันนั้นโจรไม่อยู่ จึงเป็นโอกาสให้ฤๅษีนั้นเข้าไปหาภรรยาได้ ภรรยาจึงได้
ล่อลวงด้วยคำเท็จว่าเวลานี้พวกโจรอยู่ เราจะพากันไปในเวลากลางวันเช่นนี้ไม่ได้ ถ้า
พวกโจรกลับมาตามทันเราทั้งสองก็ถึงซึ่งความตาย ขอให้ท่านไปรอคอยเราอยู่ที่ขุมประดู

ครั้นพวกโจรกลับมา นางนั้นจึงใช้มารยาทกับพวกโจรแล้วกล่าวว่า ถ้ามีศัตรูมาคอย
บงร้ายแก่ท่าน ท่านจะทำอย่างไร โจรจึงตอบว่า ถ้ามีศัตรูมาคอยบงร้ายเรา เราก็จะ
กำจัดมันเสีย นางจึงบอกว่า ศัตรูของท่านคอยบงร้ายท่านอยู่ที่หน้าประตูหน้าบ้าน ครั้นโจรได้
ฟังดังนั้น ก็บันดาลโทสะขึ้นอย่างหนัก จួយอาวุธวิ่งออกมาที่ขุมประดู พบชายที่เป็นสามีของนาง
ซึ่งรอคอยนางอยู่ที่นั่น ก็เข้าใจว่าเป็นศัตรูของตน ๆ จึงได้พากันเข้ากลุ่มรุมตีตะค่อยจน
ชายนั้นก็สำนึกขึ้นทันทีว่า ตนถูกทำร้ายเพราะหญิงภรรยาของตนล่อลวงมาเป็นแน่ จึงได้กล่าว
ขึ้นว่า "นาไม้แห้งขึ้นจากน้ำดีกว่าทำคุณแก่คนอกตัญญู เมื่อโจรได้ฟังเช่นนั้นก็จึงหยุดทำร้าย และ
สอบถามความจริงว่าทำไมท่านจึงกล่าวเช่นนั้น ชายนั้นจึงตอบว่า ธรรมดานาไม้แห้งขึ้นจากน้ำ

ยอมใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง เป็นต้นว่า สุมไฟผิงหรือหุงข้าว ฯลฯ ตลกๆ คุณแก่คนอกตัญญูนั้น ไม่มีประโยชน์อะไร กลับจะได้รับความเดือดร้อนต่อเมื่อกายหลังเหมือนดังข้าพเจ้าที่ได้รับ ความทารุณและเดือดร้อนจากท่านเช่นนี้ ก็เพราะช่วยเหลืชอบคนอกตัญญูนั่นเอง แล้วชายนั่น จึงได้เล่าความตั้งแต่ต้นจนได้รับความทารุณจากพวกโจร เมื่อโจรได้ฟังดังนั้นจึงบังเกิดความ สงสารขึ้นทันที เพราะว่าเขามีศัตรูของตน และคิดว่าหญิงอกตัญญูคนนี้เลี้ยงไม่ได้ แต่ัวผู้มี คุณของตนแท้ ๆ ก็ยังเนรคุณถ้าเราขึ้นเลี้ยงไว้ก็จะเป็นศัตรูของเราต่อไปภายหลังจึง สั่งให้ ลูกน้องนำหญิงคนนั้นไปฆ่าทิ้งเสีย

หนึ่งคู่ยากจนคนลูกมาก

ความว่ามีตายายคู่หนึ่งเป็นคนยากจนเข็ญใจ คิดจะทำอะไรก็สุดความสามารถ เพื่อลูกก็มากความยากก็ยิ่งทวี จะหาอาชีพอย่างใดได้มาก็ไม่พอให้ลูกกิน สองตายายได้รับความทุกข์ยากลำบากมาก นั่งนึกตรึกตรองเลยกลุ้มใจ จะคิดทำอะไรก็สิ้นปัญญา สองตายายตกลงจะต้องคิดหาอุบาย พาเอาลูกทั้งหลายไปปล่อยทิ้งเสียในป่าจึงจะมีความสุขบ้าง ถ้าขึ้นให้ลูกอยู่ด้วยกันมาก ๆ เช่นนี้ชีวิตเห็นถ้าจะไม่จริงยั่งยืน อยู่มาวันหนึ่งสองตายายตัดสินใจได้พร้อมใจกันเรียกประชุมลูกของเขาทั้งหมด ลูกทั้งหมดได้มาพร้อมเพรียงกันเป็นอย่างดี สองตายายจึงเอ่ยขึ้นว่า พ่อกับแม่จะพาพวกเจ้าทั้งหลายไปเที่ยวในป่า เพื่อไปหาผลไม้มาหากินไม่เป็นอาหาร ลูกทั้งหลายก็ยินยอมพร้อมกันไป

ส่วนลูกทั้งหลายนั้นค่อนข้างเป็นคนใจเอาจ๋าเขลาปัญญา ไม่รู้ว่าพ่อกับแม่จะพาเอาพวกของตนไปปล่อยทิ้ง เมื่อเดินไปถึงในกลางป่า พ่อกับแม่คิดแล้วว่า ถ้าปล่อยไว้ที่ตรงนี้ก็คงพากันกลับบ้านไม่ถูก จึงถามลูกทุกคนว่า ถ้าพ่อกับแม่ปล่อยพวกเจ้าทิ้งไว้ที่ตรงนี้เจ้าจะพากันกลับบ้านถูกไหม ลูกทุกคนจึงตอบว่ากลับไม่ถูก เมื่อได้ฟังลูกตอบเช่นนั้นสองตายายก็มีความปลาบปลื้มดีใจ จึงสั่งลูกทั้งหลายว่าให้พวกเจ้าจงรอพ่อกับแม่อยู่ตรงนี้นะ ประเดี๋ยวพ่อกับแม่จะมาหาพวกเจ้า สองตายายจึงรีบกลับมาหาเลี้ยงชีพที่บ้านตามเคย

ลูกทั้งหลายได้หยุดชะงักพักรออยู่ ณ ที่ตรงนั้นตามคำสั่งได้รออยู่เป็นเวลาช้านาน ได้กำหนดว่าจะกลับมาหา ก็ไม่เห็นกลับมา พอถึงเวลาบ่ายลูกทั้งหลายก็มีอาการหิวโหยรออยู่ก็ไม่เห็นพ่อแม่กลับ จะคิดพากันกลับก็กลับไม่ถูก ต่างคนก็ต่างเสียใจหาอย่างไรไม่เป็นจึงพากันร้องไห้ บางคนก็ได้รับทันถึงความยากจนของพ่อแม่ จึงได้พลัดพรากจากกันถึงขนาดนี้ ขึ้นจะมาร้องไห้กันอยู่ก็จะมีคำอยู่ในกลางป่า ที่จะพาพวกน้องกลับก็กลับไม่ถูก น้องคนสุดท้ายจึงอาสาพาพวกพี่กลับโดยอาศัยที่ว่าในขณะที่เดินมาตนได้จดจำเอาต้นไม้ไว้เป็นที่สังเกต จึงได้พาเอาพวกพี่ ๆ กลับมายังบ้านของตน

สองตายายเห็นลูกที่ได้กลับมาถูกก็ยังไม่วายคิดที่จะพาไปปล่อยอีก เพราะอยู่ด้วยกันมันทำให้สองตายายแกล้ได้รับความทุกข์ยากลำบากเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพ อยู่ต่อมาสองตายายจึงคิดหาอุบายต่อไปอีก คราวนี้ได้พาไปไกลแสนไกล จนกระทั่งเดินถึงกลางวันกลางคืน ส่วนคนสุดท้ายได้ฟังอุบายของพ่อแม่แล้วก็คิดว่าคงจะพาเอาพวกเขาไปทิ้งอีก เขาจึงได้เตรียมหาขนมปังชนิดเล็กบรรจุ ลงในกระเป๋าค้นเต็ม พอถึงวันกำหนดออกเดินทาง เขาได้เดินเป็นคนสุดท้าย ได้

ใช้ขนมปังที่เตรียมไปนั้นโรยตามทางที่เดินเพื่อเป็นสิ่งที่สังเกตในเมื่อเวลาหลง เมื่อพ่อแม่พาออกเดินทางไปเป็นเวลา 3 วัน 3 คืนแล้ว จึงหยุดถามลูกทั้งหลายเช่นเคย แล้วก็ใช้วิธีให้ลูกทั้งหลายหยุดรออยู่อีก

ลูกเหล่านั้นก็ไม่เสียอกเสียใจ ถึงพ่อแม่จะปล่อยทิ้งก็ไม่มีใครหวาดหวั่น สองตายายก็พากันหนีอีก เมื่อถึงกำหนดที่พ่อแม่สั่งให้รอแล้วก็ไม่เห็นกลับมาหา พี่ ๆ น้อง ๆ ของเขาจึงคิดว่าพ่อกับแม่เอาพวกเขามาปล่อยอีกแล้ว จึงได้ปรึกษากันว่า คราวนี้ใครมีวิธีใดบ้างที่พวกเราจะเห็นเป็นสิ่งที่สังเกตกลับบ้านได้ถูก ส่วนพี่ ๆ น้อง ๆ คนอื่นก็ไม่มีวิธีใด น้องคนสุดท้ายจึงรับอาสาพาพี่กลับบ้านอีก โดยได้ใช้ขนมปังที่ตนได้โรยมาเป็นเครื่องหมาย พอออกเดินมาได้สักหน่อยก็เที่ยวค้นหาขนมปังที่โรยไว้ก็ไม่เห็น เผอิญเจ้ากรรมพวกมดแมลงได้มาชนเอาไปกินเสียหมด น้องสุดท้องจึงหมดท่า จึงบอกกับพี่ ๆ ว่านี่เห็นที่จะพากลับไม่ถูก สิ่งทำไว้เป็นเครื่องหมายเจ้ากรรมมีมดแมลงชนไปกิน พวกพี่ ๆ จึงเสียใจพากันร้องไห้ เทียวหาพ่อกับแม่ตามกลางดงกลางป่าก็ไม่พบ

อยู่มาวันหนึ่งที่เที่ยวซัดเซพเนจรอยู่นั้น ได้ไปพบกับเมียของยักษ์เข้า ฝ่ายเมียยักษ์เป็นมนุษย์ เมื่อได้เห็นพวกกุมารน้อยเหล่านั้น เขาก็มีความหลงรักทั้ง ๆ ที่ลูกของตนก็มีมากอยู่แล้ว เพราะกุมารเหล่านั้นมีรูปร่างสวย จึงไปรับเอามาเลี้ยงไว้กับลูกของตน เวลานอนได้เอาไปนอนซ่อนไว้กับลูกของเขาไม่ให้พ่อเห็น ฝ่ายเจ้าพ่อไปหากินยังไม่กลับ พอถึงตอนกลางคืนได้เวลากลับมา พอมาถึงเจ้าพ่อได้กลิ่นพวกมนุษย์เข้าหอมจับอกจับใจ คิดว่าถ้าเห็นแล้วจะจับกินเสียให้หมด จึงได้ถามภรรยาว่า พี่ได้กลิ่นมนุษย์รูปร่างอันสวยบริสุทธิ์นี้ไปไหนได้ มนุษย์ที่ไหนมา ภรรยาตอบว่า น้องนี้ก็สวยบริสุทธิ์ น้องก็เป็นมนุษย์อย่างไรเล่าพี่呀 เจ้าพ่อก็ไม่ตอบแต่อย่างไร ได้อดนั่งอยู่ในใจ

ฝ่ายกุมารเหล่านั้นก็คิดหวาดหวั่นพรั่นใจ กลัวยักษ์จะมาจับกินเสียหมด น้องคนสุดท้ายคิดปลอมแปลงตัวให้เป็นลูกของมัน ๆ จึงจะไม่จับกิน ได้สังเกตเห็นลูกของยักษ์มันมีมดแมลงคอยห้อมล้อม ในเมื่อลูกยักษ์นอนหลับอยู่ด้วยกัน จึงได้ย่องขโมยเอามดแมลงมาครอบหัวพี่ ๆ ของตนจนหมดทุกคน พอรุ่งเช้าเจ้ายักษ์มาหาพบ จึงจับเอาลูกของมันกิน พอกินหมดแล้วมันก็กลับมายังที่พัก เมียได้ย่องไปดูอีกไม่เห็นลูกก็กลับมาบอกหัวว่าหาไม่จึงกินลูกตนเอง พอยักษ์กินหมดกลับที่พัก เหล่ากุมารน้อยก็ได้ลุดหนีจากที่ตรงนั้นไปหมดแล้ว

ฝ่ายผู้สงสัย ได้ไปดูใหม่ไม่เห็นพวกเหล่านั้นนอนอยู่จึงมีความเครียดแค้นแสนสาหัส กลับมายังที่พักจัดแจงแต่งตัวสวมเกือกแก้วถือตะบองเพชร แต่เกือกแก้วนั้นเมื่อผู้ใดได้สวมเข้าแล้วต้องเพาะเหินเดินอากาศได้ เมื่อยกขี้แต่งตัวเสร็จแล้วจึงเที่ยวค้นหาตามปากตรอกที่เป็นทางออกทั้งหมดก็ไม่พบ เมื่อไม่พบแล้วจึงหยุดพักเหนื่อย ใต้เอนลง เลยหลับไป พอดีกับเหล่ากุมารน้อยมาถึง เห็นนอนหลับอยู่ น้องคนสุดท้ายจึงให้พวกพี่ ๆ ช้อนอยู่ห่าง ๆ แล้วตนเข้าไปขโมยถอดเอาเกือกแก้วกับตะบองมาได้ จึงสวมเกือกแก้วเข้าแล้ว จึงได้พาพวกพี่เหาะกลับมาหาบิดามารดาของตน ตั้งแต่นั้นมาสองตายายเลยกลับเป็นคนมีศรีสุขทุกคืนวัน

หมานิล

มีนางเอี้ยคนหนึ่งเป็นพี่สาว นางอ๋เป็นน้องสาว น้องสาวเป็นคนจน เป็นคนอนาถา ไปเที่ยวรับจ้างเขาหาหาพอได้ข่าวสารให้ลูกกิน พี่สาวเขาได้ตัวมีเงินทอง แม้ก็เป็นหมานิล ก็ไปหาลูกสาวมีเงินทอง ได้ยินลูกสาวเขาอยู่ที่นี้ ถามยามประตู่ ยามประตูตอบว่าอยู่ ยามประตูจึงไปบอกลูกสาวว่าแม่มาหา ลูกสาวได้ยินก็ใช้ให้ยามประตูตีแม่เสียจนตะไพลาก แม่หมาก็กลับไปบ้านน้องสาว น้องสาวก็เลี้ยงดูดีและมาตายที่บ้านนาง น้องก็ใส่หีบบูชาไว้ แม่สั่งไว้ว่า 7 วันก็ให้เปิดดูที พอครบกำหนด 7 วัน ลูกสาวคนน้องก็เปิดดู ก็เป็นเงินเป็นทอง ร่ำรวยใหญ่โต เมื่อน้องสาวรวยแล้วก็ทำงานโกนจุกลูกสาวก็มีบัตรเชิญไปถึงพี่สาว ๆ ก็ไปช่วยงานน้องสาว และได้ทราบจากนางน้องว่าศพแม่กลายเป็นเงินทองร่ำรวยขึ้น มีเงินนับว่าน้องมีทองนับว่าพี่ ยากจนเงินทองพี่น้องไม่มี ต่อไปพี่สาวจนลงก็เอากระดูกแม่ไปบูชาทุกวัน ๆ เพื่อให้กลายเป็นเงินทอง พอครบกำหนดก็เปิดดู ก็เจองูเห่าก็ฉกคอพี่สาวตาย

หมากมณีโคตร

มีชายคนหนึ่งเป็นภรรยาร้างทั้งบิดาและมารดา มีอาชีพทางตกเบ็ด วันใดได้ปลา 1 ตัว ก็ตัดแบ่งเป็น 3 ท่อน กิน 1 ท่อน ทาน 1 ท่อน ทาปลาธำ 1 ท่อน วันใดได้ 2 ตัว มีกิน มีทาน และทาปลาธำ ตามเคย วันใดได้ 3 ตัวก็กิน 1 ตัว ทาน 1 ตัว ทาปลาธำ 1 ตัว ส่วนที่ทาปลาธำนั้นก็จับจ่ายซื้อขายแลกเปลี่ยนได้เครื่องอุปโภค เครื่องใช้สอยอื่น ๆ มีความสุขตามประสาคนยากจนตลอดมา

วันหนึ่งขณะที่ชายนั้นกำลังนั่งตกเบ็ดอยู่ มีกาดัวหนึ่งคาบหมากขึ้นมากำลังสู้มีสีแดงสด ใส่น้ำกินมาวางลงตรงหน้าชายคนหนึ่ง แล้วพูดว่า เกอยากเป็นพระเจ้าแผ่นดินใหม่ ชายที่ตกเบ็ดอยู่ตอบออกไปด้วยความตื่นเต็นว่า เจ้าพูดอะไรฟัง ไม่ได้เสียเลย กาดัวตอบออกไปว่าข้าพูดอะไรก็ต้องพูดจริง และทำได้ตามพูดด้วย ชายคนนั้นถามว่า เจ้ามีความสามารถทำให้ข้าเป็นพระเจ้าแผ่นดินได้แน่หรือ กาดัวพูดว่า เออ ข้าทำไม่ได้แล้วข้าจะพูดหาประโยชน์อะไร ชายนั้นเมื่อกาพูดนั้นเหมาะสมเช่นนั้น จึงถามว่าจะทำอย่างไรต่อไป กาดัวจึงพูดว่า ให้กินหมากมณีโคตรลูกนี้ดู ถ้ามีรสหวานแล้วก็หมายความว่าเจ้าเป็นผู้มีวาสนาใหญ่จะเป็นกษัตริย์โดยแท้ ชายคนนั้นก็หยิบลูกกาดัวขึ้นกัดกินจนหมดลูก ทั้ง ๆ ที่มีรสขมเป็นอย่างมากยิ่งก็ฟันใจพูดว่า หมากมณีโคตรลูกนี้มีรสหวานหอมชื่นใจ เพราะความโลภในลาภยศเป็นประมาท กาดัวจึงว่าถ้าเช่นนั้นข้าจะพาแกไปเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ว่าแล้วก็ตรงเข้าคาบกลางตัวชายผู้นั้นพาบินไปยังเมือง ๆ หนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินเมืองนั้นสวรรคต และยังเก็บพระศพไว้ในพระบรมโกศรอเวลาที่จะถวายพระเพลิงอยู่ กาวางชายคนนั้นลงยังป่าที่ลับตาคนแห่งหนึ่งแล้วพูดว่า ถ้าแกได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้วแกจงฆ่าควายวันละ 1 ตัว แล้วลากไปไว้ปลายนาเป็นอาหารแก่ข้าจงทุกวันอย่าให้ขาดได้ ถ้าแกหลงลืมไม่ปฏิบัติตามคำสั่งข้าแล้วก็จะมีแต่ความพินาศทุกอย่างไป ชายผู้นั้นก็รับคำว่าจะทำตามสัญญาทุกประการ พอค่ำลงกาดัวก็บินไปคาบเอาพระบรมศพไปทิ้งไว้ในถ้ำนอกเมือง แล้วจึงคาบเอาชายนั้นเข้า ไปไว้ในโกศแทน พอรุ่งขึ้น เข้าถึงกำหนดที่จะอัญเชิญพระบรมศพไปถวายพระเพลิง ชายคนนั้นก็ตื่นตื่นตัวอยู่ในโกศ พวกเสนาอำมาตย์ราชบริพารก็แปลกใจจึงพากันไปเปิดพระโกศดู ก็เชื่อว่าพระเจ้าแผ่นดินของตนกลับคืนพระชนม์ชีพอย่างเดิม จึงทำการเฉลิมฉลองเป็นการใหญ่ ชายผู้นั้นเมื่อได้เป็นพระเจ้าแผ่นดินแล้ว ก็ได้เล่าเรื่องให้ข้าราชการทั้งหลายฟังว่าตนได้เสด็จไปยังริมลาธารแห่งหนึ่ง กาดัวหนึ่งนำหมากมณีโคตรมีรสหวานมาให้เสวยแล้วนำ

พระองค์มาไว้ดังเดิม พระองค์จึงฟื้นคืนชีพ พวกข้าราชการบริพารก็พากันชมชื่นในบุญบารมีของ กษัตริย์ของตนเป็นอันมาก ชั่วแรกชายผู้เป็นกษัตริย์ก็ปฏิบัติจัดสำถวายไปให้แก่กาทุกวันตลอดมา มิได้ขาด

ต่อมาวันหนึ่งอำมาตย์ผู้หนึ่งมีอิศารูปงามคนหนึ่ง อำมาตย์ผู้นั้นคิดอุบายจะทำการแย่ง ราชสมบัติ และจะขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์เสียเอง จึงนำธิดาของตนไปถวายแก่พระเจ้า แผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินทรงโปรดปรานในพระสนมคนใหม่มาก จึงได้แต่งตั้งอำมาตย์ผู้นั้นเป็น มหาอำมาตย์ผู้ใหญ่อำนาจการไถ่ชีวิตกับพระองค์ พระองค์ทรงเพลิดเพลินอยู่กับสนมผู้บุตร อำมาตย์ จมกเป็นอันปกครองดูแลทุกข์สุขของบ้านเมืองอย่างใด ทรงลี้มจกกระทั่งกาผู้มีคุณ ไม่ได้ทำถวายไปให้เป็นอาหารตั้งแต่บัดนั้น

จะกล่าวถึงอำมาตย์ผู้คิดทรยศเมื่อเห็นพระเจ้าแผ่นดินทรงหลงใหลในสตรีเพศจนไม่ เป็นอันว่าราชการบ้านเมืองเช่นนั้น จึงถือโอกาสเกลี้ยกล่อมข้าราชการผู้คนได้พร้อม จึงยก ข้าราชการวังพังทวารเข้าไปหวังจะจับพระเจ้าแผ่นดินประหารเสีย แต่พระเจ้าแผ่นดินทรงรู้สึก พระองค์ จึงได้รับหนังสือออกจากพระราชวังไป โดยปลอมพระองค์เป็นชาวป่าเสด็จไปพระองค์ เดียว ครั้นถึงริมแม่น้ำแห่งหนึ่งก็หยุดพักจะหาอาหารสิ่งใดก็ไม่มี มีกาดัวหนึ่งคาบขึ้นเนื้อผ่านมา ทำก่อน เนื้อหล่นลงตรงหน้าก็หยิบขึ้นกิน พอมีเรี่ยวแรงก็รีบหนีต่อไปจนพ้นเขตแดนเมืองนั้น

หัว เป็ดให้คุณ

มีตาเถนคนหนึ่ง ตาเถนคนนี้รักลูกศิษย์ใหญ่คนหนึ่ง ชื่อทอง พานักอยู่ในถิ่นแห่งหนึ่ง เจ้าลูกศิษย์ก็เที่ยววอดกับชาวบ้านว่าอาจารย์ (คือตาเถน) เป็นผู้วิชาดีในทางคุไชยะดา แม่นยำมาก เทียวโชนมาจนถึงตำบลแห่งหนึ่ง ตำบลนั้นฝนได้แห้งแล้งมาถึง 7 ปีเต็ม ไม่มีฝนตกเลย พวกชาวบ้านก็อดดีใจบอกแก่เจ้าทองว่าให้มาคุที่ว่ามันเป็นอะไรฝนจึงไม่ตกมาถึง 7 ปี ก็ให้เจ้าทองไปนิมนต์ตาเถนมาคุแล้วบอกว่า ถ้าคุถูกแล้วจะเรียไรให้เป็น 1 ล้านบาท และจะสร้างกุฏิให้อยู่ให้สบาย เจ้าทองดีใจกลับไปหาอาจารย์ ขากลับที่เดินมาหาอาจารย์ก็ได้ยินกบสองตัวพัวเมียกำลังคุยกันว่า ในไม่ช้าภายใน 3 วันฝนจะตกใหญ่ถึงท่วมกระได 3 ชั้น เจ้าทองดีใจรีบนำความแจ้งแก่ตาเถน ชาวบ้านก็มาหาตาเถนบอกว่า จะคุให้อย่างเดียวก่อน คือว่าภายใน 3 วันฝนจะตกท่วมกระได 3 ชั้นของโยม แต่ถ้าตกถึงต้องแกงเบ็ดเป็นเครื่องสังเวย พอครบ 3 วันฝนตกลงมาท่วมจริงตามนั้น ชาวบ้านจึงแกงเบ็ดมาถวายตาเถน ตาเถนก็ฉัน บังเอิญหัวเบ็ดติดคอจะบอกก็อาย จึงได้แต่ทาทหน้าผงิก ๆ เจ้าพวกเหล่านั้นนึกว่าตาเถนเรียกจึงลุกขึ้นจากที่นั่งมา ทันทีนั้นเองพาก็ผ่าลงมาจากคันทิ้งหัวเบ็ดที่ติดคอตาเถนก็หลุด ตาเถนจึงบอกกับพวกชาวบ้านว่า ฉันรู้ทัน โยมจึงรอดตาย และขอให้พวกท่านให้รางวัลกับเจ้าทองตามที่สัญญาไว้ พวกเหล่านั้นจึงเพิ่มความนับถือมากขึ้น

หัวหน้าพ่อค้า เกวียน

ในกาลครั้งหนึ่ง มีพ่อค้าเกวียนชาวกรุงพาราณสีพวกหนึ่งออกไปทำการค้าขายในตำบลหนึ่ง ขณะเดินทางผ่านป่าเพื่ออุหลทาง ต้องขับเกวียนวนเวียนอยู่หลายวัน เมื่อต้องวนอยู่เช่นนั้น น้ำและอาหารที่เตรียมไว้ก็หมด บ่านี้เป็นป่าที่กันดารมาก ในที่สุดพ่อค้าพวกนั้นได้เข้าไปพักอยู่ใต้ต้นไทรต้นหนึ่ง

ต้นไทรต้นนี้เป็นต้นไม้วิเศษ มีกิ่ง 4 กิ่ง กิ่งหนึ่งขึ้นไปทางทิศตะวันออก กิ่งหนึ่งขึ้นไปทางทิศตะวันตก กิ่งหนึ่งขึ้นไปทางทิศใต้ กิ่งหนึ่งขึ้นไปทางทิศเหนือ ต้นไทรต้นนี้เป็นของประหลาดมาก ในกิ่งของกิ่งที่ขึ้นไปทางทิศตะวันออกนั้นมีน้ำค้างอยู่ข้างใน กิ่งทางทิศใต้มีอาหารอยู่ภายใน กิ่งทางทิศตะวันตก มีหญิงสาวสวยอยู่ภายใน กิ่งทางทิศเหนือมีเพชรพลอยเงินทอง และของใช้ต่าง ๆ ต้นไทรวิเศษนี้เป็นของนางไม้คนหนึ่ง

ครั้นพวกพ่อค้าเกวียนได้นอนพักกันอยู่ใต้ต้นไทร ขณะนั้นนางไม้เดินออกมาจากต้นไทรก็พบพ่อค้าเกวียนนอนพักอยู่ นึกแปลกใจก็เดินตรงเข้าไปเข้าฝันบอกว่า ให้ไปตัดไม้กิ่งที่ขึ้นไปทางทิศตะวันออกนั้นน้ำค้างอยู่ข้างใน พ่อหัวหน้าพ่อค้าเกวียนตื่นขึ้นก็บอกพวกช่วยกันไปตัดกิ่งไม้ที่นางไม้เข้าฝัน พอดีตัดกิ่งที่ขึ้นไปทางทิศตะวันออกก็มีน้ำค้างอยู่ข้างใน ก็นึกแปลกใจช่วยกันตัดออกทุกกิ่ง แต่ละกิ่งมีของอยู่ข้างใน ได้เมียบ้าง ได้อาหารบ้าง ได้เพชรได้พลอยบ้าง พวกพ่อค้าเกวียนก็บอกหัวหน้าว่า เราตัดเพียงแต่กิ่งก็ยังได้ของมากมายถึงเพียงนี้ เราช่วยกันตัดต้นออกดูข้างในซิว่าจะมีของมากสักเพียงไหน

หัวหน้าพ่อค้าเกวียนก็บอกว่า อย่าตัดต้นไม้เสียเลย เราได้กันเท่านี้ก็ดีพอแล้ว ลูกน้องไม่เชื่อก็ตรงเข้าช่วยกันตัดต้นไทรใหญ่ในเสีย ส่วนนางไม้ผู้เป็นเจ้าของก็ตรงเข้ากัดพวกนั้นตายหมด นางไม้ก็รวบรวมข้าวของเงินทองเพชรพลอยใส่เกวียนไปให้หัวหน้าพ่อค้าเกวียน ส่วนหัวหน้าพ่อค้าเกวียนตั้งแต่นั้นก็ร่ำรวยเป็นเศรษฐี

เห็นกงจักร เป็นดอกบัว

ยังมีนครหนึ่งในสมัยโบราณกาลนั้นเล่ามาว่า มีคฤหบดีท่านมหาเศรษฐีผู้หนึ่งอยู่ในนครพาราณสี มีบุตรชายอยู่คนเดียวชื่อว่าวินทะกุมาร บิดามารดาร์กไคร่มากไม่ยากให้บุตรของตนไปทางไกลจากตน กลัวว่าจะได้รับความลำบากต่าง ๆ นานา แม้ชั้นบุตรจะไปศึกษาเล่าเรียน ก็ไม่ให้ไป กลัวว่าจะได้รับโทษทัณฑ์ต่าง ๆ จากสำนักครูอาจารย์ จึงเลี้ยงบุตรของตนไว้ในบ้าน โดยไม่ได้รับการศึกษาใด ๆ หมด ครั้นบุตรจะเอาอะไรบิดามารดาก็พาให้เล่นให้กินตามความพอใจของบุตร ครั้นบุตรชายเจริญวัยอายุได้ 20 ปีบริบูรณ์ และมีเพื่อนฝูงมาก และมีเพื่อนอยากคบค้าสมาคมด้วย เพราะเห็นว่าเป็นบุตรท่านเศรษฐี วันหนึ่งเพื่อนของวินทะกุมาร ซึ่งเป็นพ่อค้าเพชรพลอยสร้อยนิลจินดาต่าง ๆ หลายอย่าง จะเดินทางไปค้าขายต่างประเทศด้วยกัน ครั้นวินทะกุมารเมื่อได้ฟังเพื่อนชักชวนเช่นนั้น ก็รับปากกับเพื่อนว่าจะไปเป็นแน่แท้ ครั้นแล้ววินทะกุมารก็ตรงไปลาบิดามารดาทั้งสอง เพื่อจะไปเที่ยวเล่นและค้าขายกับเพื่อน บิดามารดาเมื่อเห็นบุตรมาลาเพื่อไปเที่ยวและค้าขายกับเพื่อน ก็ไม่ยอมให้ไป บิดามารดาจึงว่าไม่ต้องค้าขายดอก ทรัพย์สินสมบัติของเรามากมายก่ายกองไม่ต้องค้าขายเราก็ไม่อดหรือจนตาย บุตรชายก็ว่ากับบิดามารดาทั้งสองว่า ฉันไม่ได้ไปค้าขายดอกจะไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนยังต่างเมือง บิดามารดาก็ไม่ยอมให้ไปเพราะกลัวว่าจะเกิดอันตรายขึ้นในกลางทะเลก็ได้ เช่น ถูกลมมรสุมเรือสำเภาที่จะแตกแยกเจ้าก็ต้องตาย แล้วบิดามารดาจะเห็นหน้าใครเล่า เพราะมีเจ้าคนเดียวเท่านั้น บุตรก็ไม่เชื่อฟังคำทัดทานของบิดามารดา แล้ววินทะกุมารก็ได้ทำการศัคว่าบิดามารดาจนสาหัสสาขานี้ บิดามารดาได้รับความเจ็บปวดเป็นกำลัง จึงได้ลั่นวาจาแข่งด่าว่า อ้ายลูกกาสิเลี้ยงไม่ได้ เสียแรงพ่อแม่รักเป็นหนักหนา ถ้าอ้ายลูกกาสิไปตามทางขอให้ไปต่าง ๆ นานา ตามคำของพ่อแม่แข่งด่านี้ วินทะกุมารผู้อกตัญญูต่อผู้มีคุณ ได้หนีไปถึงท่าเรือ วินทะกุมารแลเห็นผู้คนคับคั่งอยู่เต็มเรือสำเภาแล้ว ยังเหลือแต่วินทะกุมารคนเดียวเท่านั้นมาที่หลังเพื่อน ครั้นเพื่อนพ่อค้าสำเภาแลเห็นเพื่อนมากก็เชื้อเชิญเพื่อนให้ลงเรือเมื่อลงเรือเรียบร้อยแล้ว ก็บอกกับตนเรือต้นไหนให้เล่นเรือออกกลางทะเล เมื่อเล่ามาตั้งครึ่งเดือน ก็ฟังได้ครึ่งทางเท่านั้น และบังเอิญเครื่องกลไฟหยุดเสียเฉย ๆ พวกกับตนและคนเรือทุกคนช่วยกันแก้ไขอย่างไร เครื่องกลไฟก็ไม่ติด แก่เครื่องอยู่ตั้งสองวันก็ยังใช้ไม่ได้ พอถึงวันที่สามพวกคนเรือและกับตนค้นหาลงสยจึงให้ไพร่ทนายดูว่าจะเป็นอย่างไร เรามากัน

ตั้งหลายร้อยเที่ยวแล้วก็ไม่เหมือนเที่ยวนี้ เรือหยุดอยู่เฉย ให้นายทนายดูที่หรือว่าจะเป็นประการใด ไหนเมื่อเห็นเป็นเช่นนี้ทนายดู จึงรู้ว่า คนที่ใจชั่วเข้าบัญชีอาชญากรรมมาในที่นี้ด้วยคนหนึ่ง ถ้าอยากจะรู้ให้จับลอยแพไปตามกระแสน้ำแต่ทดลองลงทีละคน เมื่อลงแพแล้วเรือไม่แล่นออกต้องขึ้นทุกคน ครั้นถึงรอบวันทะกุมารครั้งสุดท้ายลอยแพบ้าง เรือสำเภาก็ได้แล่นออกห่างจากแพโดยเร็ว เพราะเวรกรรมตามสนองทันตาเห็นที่ได้ตัดพ่อแม่ตัวเอง จึงต้องถูกลอยแพไปตามชะตากรรมของตน ครั้นเรือสำเภาแล่นไปไกลแล้ว แพ้น้อยที่วันทะกุมารไปนั้นใกล้จะถึงเกาะแห่งหนึ่งอยู่แล้ว ซึ่งอยู่กลางทะเล แล้วลมและกระแสน้ำก็พัดเอาแพน้อยนี้ไปติดอยู่บนเกาะนั้น วันทะกุมารนั้นก็ได้อัปบนเกาะ หาเผือกมันผลไม้กินเป็นอาหารอยู่ตั้งหลายวัน ครั้นหนึ่งวันทะกุมารไปเห็นเปรตคนหนึ่ง รูปร่างใหญ่โตมโหฬาร รูปร่างลัคนาน่ารักใคร่ วันทะกุมารเห็นชอบใจนึกอยากจะได้ แลเห็นกงจักรหมุนหัวเปรตนั้นเป็นดอกบัว น่ารักใคร่ แลเห็นเลือดไหลตามตัวนึกว่าสร้อยสังวาล อยากได้จึงเดินตรงเข้าไปหาเปรตคนนั้น แล้วยกมือขึ้นไหวว่า ข้าขอดอกบัวบนหัวท่านเถิด กับสร้อยสังวาลด้วยสวยงามดีน่ารัก เปรตคนนั้นนึกสงสัยว่าเรานี้คงหมดเวรหมดกรรมแล้ว มีผู้มารับเวรต่อจากเราแล้ว เราจะให้ดีหรือมิให้ต้องตรองดูทีก่อน แล้วจึงไปเล่าบอกแก่ชายนั้นว่า เจ้านี้เจ้าจะเอาดอกบัวหรือ นี่ไม่ใช่ดอกบัวนะ คือกงจักรพัดบนหัวข้าจนเลือดไหลลงมาตามตัว เจ้าจะเห็นเป็นสังวาลไม่ใช่ ดอกนี้เลือดเราโดยตรง วันทะกุมารก็ไม่เชื่อฟังแก่เปรตนั้นเล่าบอก เพราะเวรกรรมที่ได้ทำกับบิดามารดาจึงได้เห็นทันตาเช่นนี้ แล้วเปรตคนนั้นก็ส่งกงจักรให้ วันทะกุมารเมื่อได้รับกงจักรแล้วก็ได้รับทุกขเวรกรรมอย่างเวทนาแสนสาหัส ต้องท่องเที่ยวอยู่แต่ผู้เดียวอยู่บนเกาะนี้ นี่ชี้ให้เห็นว่าบาปของคนที่ทำต่อบิดามารดาจึงได้รับโทษเช่นนี้แลพ

อกตัญญูไม่รู้คุณ

ยังมีมาฆพหูหนึ่งชื่อชาญ เป็นคนยากจนเข็ญใจ จึงเที่ยวพเนจรไปตามชนบท
แคว้นแคว้นต่าง ๆ ครึ่งหนึ่งเขาเดินเข้าไปในเมืองหลวงของนครทเวะ จึงไปพบกระยาจกน้อย
เปลี้ย เป็นคนขอทานอยู่ที่ถนนแห่งหนึ่ง มาฆพชาญแลเห็นก็เกิดความสงสาร จึงหยิบสตาลค์ใน
กระเป๋าส่งให้แก่กระยาจกผู้นั้น ฝ่ายกระยาจกเมื่อได้รับสตาลค์จากมาฆพแล้ว จันมือมาฆพนั้น
ไว้กล่าวว่า เจ้าเป็นเด็กหนุ่ม มีใจอารีต่อเราผู้เป็นกระยาจกขอทาน เราไม่มีอะไรจะ
ตอบแทนท่าน นอกจากวิชาความรู้เป็นมนต์คาถาอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเราจะมอบไว้ให้แก่ท่าน
เพราะมนต์คาถานี้ เมื่อเสกแล้วเอาไปรดต้นมะม่วงนั้นก็จะผลิดอกออกผลทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ฤดูของ
มัน แต่ถ้าท่านจะเรียนต้องปลุกความเลื่อมใส เมื่อมาฆพได้ยินถ้อยคำของกระยาจกกล่าวเช่น
นั้น จึงทรุดตัวลงนั่งแล้วก็กราบลงบนตักของกระยาจกกล่าวว่า ข้าพเจ้าจะขอเรียนคาถานี้กับ
ท่าน และจะเคารพนับถือท่านเป็นอาจารย์ของข้าพเจ้าตั้งแต่นี้เป็นต้นไป เมื่อมาฆพชาญ
กล่าวเช่นนั้น กระยาจกก็มีความปลื้มใจยินดีสอนมนต์คาถาวิเศษนั้นให้แก่มาฆพชาญ ต่อจาก
นั้นบุคคลทั้งสองก็ลาจากกันไป ฝ่ายมาฆพนั้นเมื่อเดินออกจากนครทเวะแล้ว จึงเดินทางไปยัง
นครหนึ่งชื่อปัญจะนคร เมื่อเข้าไปในนครนั้นจึงพบค้ายืนประกาศหาผู้วิเศษว่า ในนครนี้
ต้องการผู้วิเศษสามารถทำมะม่วงให้ได้ผลในฤดูนี้ซึ่งไม่ใช่ฤดูของมะม่วงจะมีผล ถ้าใคร
สามารถทำได้จะให้รางวัล เมื่อมาฆพชาญได้อ่านคำประกาศเช่นนั้นก็นึกถึงวิชาของตนที่ได้เล่า
เรียนมาจากกระยาจกขอทานแห่งเมืองทเวะนครนั้น มาฆพชาญดีใจ จึงเดินเข้าไปในนคร
ปัญจะ เข้าเฝ้าพระราช

เมื่อแจ้งความประสงค์ที่ตนมาอาสาให้พระราชาทรงทราบ ต่อมาพระราชาก็ให้
มาฆพนั้นทำพิธีที่จะให้มะม่วงมีผล ฝ่ายมาฆพจึงได้ระลึกถึงอาจารย์ของตนที่ได้เรียนมา จึงทำ
น้ำมนต์เอาไปรดต้นมะม่วง มันเกิดอัศจรรย์คือมะม่วงก็ผลิดอกออกผลไปทั้งต้น คราวนั้นพระมเหสี
ของพระราชาก็ได้เสวยผลมะม่วงมีความสุข เมื่อต้องเสวยเมื่อไรก็ให้มาฆพชาญทำน้ำมนต์ไป
รดทุก ๆ คราว นายมาฆพชาญก็ได้รับรางวัลมีแก้ว แหวน เงินทอง มีความสุขอยู่กับพระราช
ต่อมาพระราชายากทราบใครเป็นอาจารย์ของมาฆพ ฝ่ายมาฆพชาญเมื่อพระราชาทราบถึง
อาจารย์ของตนก็นึกอยู่ในใจว่า ถ้าเราบอกตามตรงว่าอาจารย์ของเรา เป็นกระยาจก
เข็ญใจ ก็กลัวพระราชาคงดูหมิ่นอาจารย์ จึงกล่าวเท็จต่อพระราชาว่า ตนเรียนมาจากฤษีซึ่ง

อาศัยอยู่ในป่า ครั้นต่อมาพระมเหสีของพระราชบิดาต้องการจะเสวยผลมะม่วง จึงให้นายพญา
ท้าวมนต์ไปรดอีก แต่คราวนี้ไม่ได้ผลเพราะมะม่วง ไม่ผลิดอกออกผลอย่างกับครั้งก่อน ๆ มา
จึงนึกทวนความหลังว่า มนต์ของเราเสื่อมไปก็เมื่อพระราชบิดาถามหาอาจารย์ของเรานั้นเอง
เราดูหมิ่นอาจารย์ว่าเป็นคนต่ำ มนต์จึงเสื่อม เป็นเอกัตถ์ต่ออาจารย์ ต่อมาพระราชบิดาจึงทรง
ทราบ ว่า นายพญาผู้มีมนต์อันเสื่อมไปจึงขับไล่ให้ออกจากพระนครนั้นไป

อย่าเฝ้าสูงจนเกินศักดิ์

นานมาแล้วยังมีพระอาจารย์องค์หนึ่งเป็นบุโรหิต อยู่ในเมืองจำปาละนคร บุโรหิตผู้นี้ มีมนต์ศักดิ์สิทธิ์ผูกจิตได้ เขาต้องการจะสาธยายมนต์บทนั้น จึงนึกอยู่ว่าถ้าจะสาธยายในเมืองก็ ระวังกลัวคนอื่นจะจำได้ จึงตกลงใจเดินไปสู่ป่าแห่งหนึ่ง จึงขึ้นไปบนภูเขาหนึ่งสาธยายมนต์ บทนั้นจนขึ้นใจดีแล้ว จึงพูดออกมาว่า เราสาธยายมนต์ผูกจิตได้แม่นยำดีแล้ว และก็ไม่มีใคร ได้ยินมนต์ของเราเลย ครั้นนั้นยังมีสุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งชื่อปารุอาศัยอยู่ในโพรงไม้ ข้าง บุโรหิตนั้นได้ยินมนต์ของบุโรหิต และจำได้แม่นยำ ฉะนั้นเมื่อบุโรหิตพูดออกมาเช่นนั้น สุนัขปารุ จึงโผล่หัวจากโพรงไม้ แล้วกล่าวว่าท่านบุโรหิตอย่าว่าแต่ท่านจำได้แม่นยำเลย เราก็จำได้ แม่นยำ เช่นเดียวกัน แล้วก็กระโดดจากโพรงไม้วิ่งเข้าป่าไป บุโรหิตจึงพูดตะโกนไปว่า เจ้า เป็นสุนัขไม่ควรจะได้มนต์นี้ไว้ ต่อไปความเสื่อมจะมาถึงเจ้า ว่าแล้วบุโรหิตก็เดินทางกลับนคร ของตน ฝ่ายสุนัขปารุนั้นเมื่อวิ่งหนีบุโรหิตไปแล้ว ก็ไปพบกับสุนัขจิ้งจอกตัวเมียชื่อปารุ จึง ร่ายมนต์ผูกจิตจนสุนัขจิ้งจอกตัวเมื่อยอมเป็นเมีย ครั้นกาลนานมา สุนัขจิ้งจอกตัวนี้จึงร่ายมนต์ ให้สัตว์ทั้งหลายในป่ายอมจำนนแก่ตัว นับตั้งแต่สัตว์เล็ก ๆ ถึงสัตว์ใหญ่ มีช้าง ม้า วัว ควาย และราชสีห์ก็ยอมกลัว และสมัครเป็นบริวารของสุนัขปารุ จนต่อมาสุนัขจิ้งจอกปารุเกิดความ ทะเยอทะยานอยากจะได้เมืองจำปาละนครไว้ครอบครอง จึงจัดเป็นขบวนทัพสัตว์ ส่วนพระยา สุนัขยืนบนหลังราชสีห์และราชสีห์ยืนบนหลังช้าง ยกไปล้อมเมืองจำปาละนครจนประชาชน ทั้งหลายพากันแตกตื่นตกใจกลัว ฝ่ายสุนัขปารุจึงส่งสาส์นเข้าไปในนครหลวงว่า เรายกทัพ สัตว์มาครั้งนี้ ก็เพื่อจะเอาเมืองจำปาละนคร ท่านจะว่าอย่างไรจึงตอบมา ฝ่ายพระราชาแห่ง จำปาละนคร ทรงทราบจึงสั่งให้บุโรหิตเป็นทูตออกไปพบกับสุนัขปารุ ครั้นนั้นบุโรหิตจึงกล่าวกับ สุนัขปารุว่า ท่านพระยาสุนัข ถ้าพระราชาท่านยกนครนี้ให้ท่านจะทำอย่างไร สุนัขตอบว่าเรา ก็จะครองบ้านเมืองจำปาละนคร บุโรหิตพูดต่อไปอีกว่า ถ้าพระราชาไม่ยอมยกให้ท่าน ท่านจะ ทำอย่างไร สุนัขปารุตอบว่า ถ้าหากไม่ยอมยกนครให้กับเรา เราจะให้ราชสีห์แผดเสียงให้ แก้วหูของพวกท่านแตกตายกันให้สิ้น บุโรหิตจึงกล่าวว่า เราจะขอปรึกษากันก่อนสัก 7 วัน สุนัขปารุก็ยอม บุโรหิตเมื่อกลับมาจึงบอกกับพวกอำมาตย์ทั้งหลายไปเที่ยวว่าบรรดาแก่ ราษฎรว่าต่อจากนี้ไปอีก 7 วัน ราชสีห์แผดเสียง ให้ราษฎรเอาแป้งและถั่วอุดหูไว้ เมื่อถึง กำหนดครบ 7 วัน บุโรหิตจึงออกมาหาสุนัขปารุ แล้วกล่าวว่าท่านพระยาสุนัข ท่านเป็นสุนัข

และสัตว์เครื่องจัน ท่านจะมาทะเยอทะยานครองเมืองมนุษย์ มันเป็นการไฝ่สูงจนเกินความ
 เป็นอยู่ของท่าน เวลาที่พระราชไม้ม่อมให้ท่าน ท่านจะท้ออย่างไรก็ทำเถิด สุนัขบาฐะได้ยื่น
 ถ้อยคำของปุโรหิตก็โกรธ จึงกระต๊อบหลังราชสีห์เป็นสัญญาณให้ราชสีห์แผดเสียง ราชสีห์จึงแผด
 เสียงขึ้น ฝ่ายช้างที่ตัวยืนอยู่ก็วิ่ง เพราะตกใจกลัวแล้วก็แก้วหูแตกตาย ฝ่ายสัตว์ทั้งหลายที่มา
 เป็นขบวนทัพก็แก้วหูแตกตายทั้งสิ้น แม้แต่ตัวพระยาสุนัขบาฐะพร้อมด้วยตัวราชสีห์เองก็เลย
 แก้วหูแตกตาย ฝ่ายราษฎรในเมืองจำปาสะนครมิได้เป็นอย่างไรเลย ดังนั้นพระราชแห่ง
 เมืองจำปาสะนครจึงบำาประกาศให้ราษฎรเก็บเนื้อเหล่านั้นไปเป็นอาหาร ก็ไม่รู้จักหมด
 จึงคิดทำเป็นเนื้อแผ่นใส่เกลือ ฉะนั้นการทำเนื้อแผ่นจึงติดมาจนถึงทุกวันนี้

อย่าลืมคนแก่

ตั้งแต่โบราณกาล ยังมีพระเจ้าแผ่นดินหนึ่งพระองค์หนึ่ง เสนาข้าราชการของพระองค์ต้องการแต่คนหนุ่มทั้งสิ้น วันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นจะเสด็จประพาสทะเล จึงตรัสสั่งให้เสนาข้าราชการเตรียมเสวยอาหารมากมาย

ยังมีเสนาหนุ่มคนหนึ่ง มาบอกกับบิดาของเขาว่า พระเจ้าแผ่นดินจะเสด็จประพาสทะเล บิดาของเสนาหนุ่มนั้นคิดเป็นห่วงลูกมาก เพราะเห็นว่าพวกที่ตามเสด็จไปนั้น มีแต่พวกหนุ่ม ๆ ทั้งสิ้น จึงบอกแก่ลูกว่าขอให้พ่อไปด้วย ลูกตอบว่าขอไปไม่ได้เพราะพระเจ้าแผ่นดินต้องการพวกที่ตามเสด็จแล้วแต่คนหนุ่ม ๆ ไม่ต้องการคนแก่ บิดาจึงพยายามพูดเกลี้ยกล่อมลูกว่า ถึงอย่างไร ๆ ก็ขอให้พ่อไปด้วยสักคนเถอะลูก เพราะผู้ที่ตามเสด็จนั้นมีแต่คนหนุ่มทั้งสิ้น ถ้ามีเหตุขัดข้องอะไรเกิดขึ้น จะได้ช่วยกันแก้ไข หนึ่งพ่อก็แก่แล้ว เจ้าจะทิ้งพ่อไว้คนเดียวอย่างไร ในที่สุดเสนาคนนั้นก็ต้องเอาบิดาของเขาไปด้วย จึงเตรียมตักใส่อาหารใบใหญ่ แล้วให้บิดาของเขาลงไปในหีบนั้นพร้อมด้วยอาหาร ที่หีบจะเป็นรู ๆ ให้อากาศเข้าออกได้ เพื่อจะได้ให้บิดาของเขาหายใจได้ เสร็จแล้วก็หามเอาลงไปในเรือสำเภาพระที่นั่ง โดยไม่มีใครสงสัย เมื่อได้ฤกษ์พระเจ้าแผ่นดินก็ตรัสสั่งให้ออกรเรือ เมื่อเรือแล่นไปในท้องทะเล ต่างก็ชื่นชมโสมนัสและเสพสุรากันเฮฮาสนุกสนานไปตามภาษาคนหนุ่ม เมื่อเรือแล่นไป ๆ ได้หลายราตรีกาล เรือก็ไปถึงสะดือทะเล น้ำไหลวนเชี่ยว พนักงานเรือพยายามจะเอาเรือสำเภานั้นออกจากวน ทำอย่างไร ๆ เรือก็ไม่ออกได้ จึงไปกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินให้ทรงทราบ พระเจ้าแผ่นดินตกพระทัยเป็นยิ่งนัก จึงเรียกหาโหรมาทำนาย เมื่อโหรมาแล้ว พระเจ้าแผ่นดินจึงตรัสแก่โหรว่า อันเรือของเราตกอยู่ในน้ำวนเช่นนี้ จะทำอย่างไรจึงจะออกจากวนนี้ได้ โหรก็ดูไปตามวิธีการของโหร แล้วทูลว่าต้องตั้งศาลเพียงตาบวงสรวงเทวดาอารักษ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในท้องทะเลเสียก่อน เรือจึงจะออกจากวนได้ พระเจ้าแผ่นดินก็สั่งให้เสนาข้าราชการทำตามคำของโหรทูล โดยจัดการตั้งศาลและบวงสรวงกันต่าง ๆ นานา เรือก็ไม่ออกจากวนได้ยิ่งเข้าวนใหญ่ทุกที ๆ นานาก็บนบานศาลกล่าวจะถวายหัวหมูบายศรี เรือก็ออกไม่ได้

ฝ่ายเสนาหนุ่มคนที่เอาพ่อของเขาใส่หีบไปด้วย ก็นึกขึ้นได้ว่าพ่อของเขาสั่งไว้ว่า ถ้ามีเรื่องขัดข้องอะไรก็ให้บอกจะช่วยแก้ไขได้บ้าง จึงไปกราบทูลพระเจ้าแผ่นดินให้ทรงทราบว่า

ข้าพระพุทธเจ้า ได้นำเอาบิดาแก่ชราของข้าพเจ้ามาด้วย เพื่อว่าจะมีวิธีแก้ไขอย่างไรได้บ้าง พระเจ้าแผ่นดินตรัสว่า เวลานี้ชายชราผู้นั้นอยู่ที่ไหน เสนาทูลว่า เวลานี้อยู่ในหีบในเรือนี้เอง พระเจ้าแผ่นดินก็ตรัสสั่งให้ไปนำชายชราผู้นั้นมา เสนานั้นก็ไปนำเอาบิดาของเขา เมื่อชายชรามาถึง พระเจ้าแผ่นดินก็ตรัสว่าเรือของเราติดวน และได้บงสรวงเทวดารักษาแล้ว ก็ยังออกไม่ได้ ท่านยังจะมีวิธีแก้ไขอย่างไรได้บ้าง ชายชราแลเห็นช่องทางที่จะให้พระเจ้าแผ่นดินรู้สึกตัวเสียบ้างว่าคนแก่ก็มีปัญหาแค่ไหน จึงกราบทูลว่าพอจะแก้ไขได้บ้างพระเจ้าข้า แต่จะต้อง ขอบว 1 ตัวกับโซ่ยาว 1 เส้น เมื่อพระเจ้าแผ่นดินได้ตรัสสั่งให้เสนาพานวและโซ่มาแล้ว ชายชราผู้นั้นก็ให้สาววและเอาโซ่มัดกลางตัววแล้วโยนไปในทะเล ฝ่ายปลาวาฬใหญ่ในทะเล ได้ฉาวเลื้อยตัวก็มาโดยไว ฮุบวทั้งตัวกลืนเข้าไปในท้อง ปลาทายใจไม่คล่องเพราะโซ่ติดอยู่ที่ปาก เลยลากเอาเรือสำเภาออกจากวนไปได้ บุคคลที่อยู่ในสำเภาใหญ่ก็พ้นอันตราย

อานาจของผีโป่ง

ในกาลครั้งหนึ่งมีชายคนหนึ่งชื่อตาสั่งขี้ อายุราว ๆ 40 ปีเศษ ได้เดินบุกป่าฝ่าดง ภาดตะวันออกเจียงเหนือมาสู่ภาคกลาง แต่การเดินทางของแกนั้นต้องฝ่าอุปสรรคคงจะได้เล่าต่อไป

ตาสั่งขี้แกเป็นคนบ้านโคกมะเกลือ อำเภอบรมภูมิ จังหวัดชัยภูมิ วันหนึ่งแกจึงชักชวนเพื่อนของแกมาหาทางภาคกลาง มีเพื่อนของแกทั้งหมด 10 คนด้วยกัน แล้วแกก็ให้พรรคพวกของแกเตรียมเครื่องเสบียงกรังสำหรับเดินทาง ซึ่งกำหนดว่าราว ๆ 2 เดือน จะต้องถึงนครหลวงเป็นอย่างช้า ครั้นได้ฤกษ์เป็นวันอังคาร เดือน 11 ขึ้น 10 ค่ำ ซึ่งเป็นวันกำหนดการเดินทางของแก แต่เมื่อจะออกจากบ้านได้รำลุลูกเมียตลอดจนพ่อและแม่ ย่อมเป็นของธรรมดาของชาวภาคอีสานเมื่อจะออกจากบ้านต้องผูกแขนให้กันพะรุงพะรัง ซึ่งเป็นประเพณีมาจนถึงทุกวันนี้ ครั้นครบจำนวนแล้วแกก็เดินทางลัดตัดตรงมายังนครราชสีมาเป็นหนทางในระยะแรกของแกซึ่งจะต้องพักที่นั่นในการเดินทาง ในระยะนี้ผีลี้จะกันดารและฝ่าอุปสรรคเท่าใดนักไม่เหมือนระยะที่แกจะเดินต่อไปข้างหน้า ซึ่งแกจะต้องผ่านป่าข้างคงเสือท่ามและเราก็คงเคยได้ยินว่า ดงพระยาไฟหรือดงพระยาเย็น เมื่อตาสั่งขี้พักอยู่ที่โคราชประมาณ 6 - 7 วัน แกก็เดินทางเรื่อยมา พอเข้าเขตดงพระยาเย็นแล้ว พวกของแกก็เกิดเป็นไข้ป่า (มาเลเรีย) ได้เสียชีวิตไป 5 คน ดงเหลือเพื่อนเดินอีก 5 คนเท่านั้น พอเดินมาได้ 4 - 5 วัน พรรคพวกของแกก็เกิดเป็นไข้ป่าเช่นกันตายไปอีก 3 คน การตายของเพื่อนตาสั่งขี้ เล่นเอาตาสั่งขี้ท้อแท้ใจเป็นอย่างมาก กลัวจะเกิดเป็นไข้ป่าเช่นเพื่อนของแก แต่ตาสั่งขี้ว่า ไม่ถึงคราวแล้วไม่ตาย จึงทำให้ตาสั่งขี้อดทนต่อการเดินทางต่อไป พอเดินทางเข้ามาถึงปากดง ในระยะแรกแกก็เดินเรื่อยเข้าไปได้ถึงหนึ่งของดง แกก็พบบ่อน้ำซึ่งเต็มไปด้วยน้ำใสสะอาด ตามริมขอบบ่อนั้นปรากฏแต่รอยเสือ รอยช้าง นานาชนิดของสัตว์ที่ลงมากินน้ำในเวลากลางวัน และมีศาลาสร้างด้วยไม้แข็งแรงปลูกอยู่ห่างขอบบ่อประมาณ 20 วา แกจึงให้พวกเพื่อนของแกพักที่นี้ หุงข้าวหุงปลารับประทานกันก็คำพอดี คินนี้แกก็เห็นว่าตาสั่งขี้ต้องพักนอนที่ศาลานี้ แกจึงเอาน้ำไปรดที่ศาลานี้ทันที ในเมื่อแกขึ้นไปบนศาลาแล้วแกพบหนังสือซึ่งเขียนไว้ว่า "ห้ามเอาน้ำไปรดก่อนพระอาทิตย์ขึ้น" เมื่อก่อนเกิดตาสั่งขี้ก็เขินขันใจไว้บนศาลานั้นเรียบร้อยแล้ว ตาสั่งขี้กับเพื่อนของแกก็นอนปรึกษากันเรื่องการเดินทางต่อไป ความเหนื่อย

และอ่อนเพลียจึงทำให้ตาสว่างมัวหลับไปจนถึงเที่ยงคืนแกจึงปลุกพรรคพวกของแกให้ดูเสือ หมี ช้าง ม้ามากินน้ำในบ่อนั้น ตาสว่างและเพื่อนหนึ่งคู่สัตว์กินน้ำเพลินอยู่นั้น ก็เกิดบัคคลเป็นลมพับ เอาต้นไม้แถบนั้นโอนเอนไปมา แม้แต่ศาลาที่ตาสว่างอาศัยนั้นก็โยกเยกเช่นกัน เล่นเอาตาสว่าง และพรรคพวกใจไม่ดี กลัวศาลาจะหักพังลง พอลมหายไปแล้วแกก็ได้ยินเสียงผู้หญิงร้อง โหยหาว่า ช่วยด้วย ช่วยด้วย ตั้งสามสี่ครั้ง แกลืมหูลืมตาตื่นขึ้นมามองดูรอบๆ จึงบอกให้พรรคพวก ของแกเข็นบันไดลงสู่พื้นดิน แต่เพื่อนของแกสองคนนั้นไม่ยอมเอาบันไดลง ตาสว่างจึงคุสองคน นั้น เอ๊ะ บอกแล้วยังไม่ทำอีก เพื่อนของตาสว่างจึงบอกให้ตาสว่างพิจารณาให้ดีเสียก่อน ตาสว่าง จึงหยุดทันที แต่เสียงนั้นยังไม่ขาดระยะ ร้องขอความช่วยเหลือเช่นเดิม แกจึงบอกให้ พรรคพวกลองฟังดูให้ดีๆ เป็นเสียงอะไรกันแน่ ในระหว่างแกกำลังนั่งฟังเสียงอยู่นั้น ตาแกก็ ได้มองไปเห็นแสงได้จุดมาประมาณ 5 - 6 ดวง แกจึงชี้ให้พรรคพวกของแกดูแสงได้นั้นทันที ในระยะใกล้เข้ามา ๆ ทุกที เกือบจะถึงศาลาของตาสว่างพักประมาณ 10 เท่านั้น ภาพที่ ปรากฏต่อตาสว่างนั้นเป็นหญิงแก่ท่าทางสกรปรก ในผ้าของแกหยาบของพระพุทธรูป นอกนั้นเป็น พวกเด็กรูปร่างสกรปรกมอมแมมในมือถือได้จุดมาคนละดวง ครั้นแล้วยายแกก็เดินเรื่อยมาถึง ศาลาที่ตาสว่างพักทันที ยายแกจึงก้มหน้าทาบันไดเพื่อจะขึ้นศาลานั้น แต่แกจะพบบันไดนั้นก็หาไม่ แกจึงแหงนหน้าขึ้นศาลานั้นทันที ตอนนั้นเล่นเอาตาสว่างขมลูกกรู เมื่อประสพสายตากับยายแก แกจึงร้องให้ตาสว่างเอาบันไดลงมารับแกด้วย ตาสว่างจึงถามว่ายายมาแต่ไหน ยายนั้นตอบว่า จันเดินมาแต่เขาโน้น แล้วยายก็นั่ง ตาสว่างจึงถามต่อไปว่า ยายจะไปไหน อูระอะไรหรือ ยายนั้นตอบว่า จันมาตามลูกสาวจันซึ่งถูกเสือตะครุบมาเมื่อตอนค่ำนี้เอง ช่วยจันหน่อยเกิด พ่อคุณ ตาสว่างส่งสารยายนั้น แกจึงรีบจัดแจงเอาบันไดนั้นรับยายทันที เพื่อนของตาสว่างพากัน ดึงบันไดไว้หาทันที ยายแกจึงรีบขึ้นบันไดนั้นทันทีอย่างคล่องแคล่ว ตาสว่างชกแปลกใจทันที เพราะบันไดที่แกได้นั้นอ่อนผิปรกติยายแก่นั้นมาเรื่อยเกือบจะถึงพื้นศาลาประมาณ 2 วา เท่านั้น กลิ่นสาบสาบของยายแก่นั้นเริ่มขึ้นทุกที ๆ ตาสว่างกับพวกของแกจึงผลักบันไดนั้นให้ หายลงกลับสู่พื้นดิน ร่างของยายนั้นก็สิ้นชีวิต กลับกลายเป็นเสือยาวขนาด 4 ศอก ตายอยู่ใน พื้นดินนั่นเอง ตาสว่างจึงอุทานออกมาว่า โอ โอ ผีโป่งนี้สำคัญมาก

อำนาจแห่งความเชื่อมั่น

ครึ่งหนึ่งนานมาแล้ว ยังมีถ้ำชื่อดังหนึ่งบาเพ็ญพรตอยู่กลางป่า ท่านมีลูกศิษย์อยู่ 2 คน ชื่อเอกคนหนึ่ง ชื่อโทอีกคนหนึ่ง เอกเป็นคนที่ขยันท่องบ่นเรียนวิชาไม่เกียจคร้านจนเป็นที่รักใคร่ของฤๅษีผู้เป็นอาจารย์ ส่วนคนชื่อโทเป็นคนเกียจคร้านมีนิสัยชอบนอนเป็นอาเจิง ถึงอาจารย์จะพยายามสั่งสอนสักเท่าไรก็ไม่ได้ผล จนอาจารย์เบื่อระอาใจ เลยไม่ปรารภนาจะสั่งสอนอีกต่อไป ผู้ที่เป็นหัวแก้วหัวแหวนของท่านอาจารย์ก็คือเอกคนเดียวเท่านั้น ความเกียจคร้านของโทนี่แหละทำให้อาจารย์หมดอาลัยตายอยาก และไม่ปรารภนาจะเห็นหน้าอีกต่อไป

อยู่มาคืนวันหนึ่ง เอกกำลังนอนฝันท่านอาจารย์อยู่ด้วยความขยันของตน ท่านอาจารย์มาร่ำพึมพำ เราควรจะบอกมนต์ให้ศิษย์ที่รักของเราสักบทหนึ่ง มนต์บทนี้สามารถเสกทรายให้เป็นทองคำได้ เพราะเอกศิษย์คนนี้มีนิสัยขยันขันแข็งดี ครั้นคิดดังนี้แล้วจึงถามเอกว่า เออ หลานรักตาจะให้มนต์สักบทหนึ่งจะเอาไหม เอกจึงตอบว่า เอาซิขอรับท่านอาจารย์ ตกลงท่านอาจารย์จึงกระซิบแต่พอได้ยินเพียงสองคนว่า "นะโม พุทธายะ" นี่แหละหลานเอ๋ย วิเศษนัก เสกทรายให้เป็นทองคำทีเดียวหลาน แต่บังเอิญโทศิษย์คนชังของอาจารย์แอบยืนอยู่ใต้ถุนกุฏิได้ยินแล้ว ๆ แต่จำผิดไปว่า นะโมพุทธายะ เพราะตัวอยู่ใต้ถุนได้ยินไม่ค่อยถนัด จึงทักทักเอาตัว "ยะ" เป็น "แยะ" จึงจดจำเอาไว้ เพราะตัวได้ยินเหมือนกันว่า เป็นคาถาเสกทรายให้เป็นทองคำ จึงรีบไปเอาทรายมาก้อนหนึ่ง แล้วจึงนั่งเสกว่า นะโมพุทธายะ ๆ ๆ ดังนี้ด้วยความเชื่อมั่นจริง ๆ ด้วยความตั้งใจจริงของโท จึงบันดาลให้ทรายเป็นทองคำจริง ๆ เพราะหัวใจของโทเชื่อมั่นจริง ๆ โทจึงกลายเป็นเศรษฐีมาตั้งแต่บัดนั้น ส่วนเอกพออาจารย์บอกว่า นะโมพุทธายะ เท่านั้น ก็ร้องออกมาว่า พุทโธ นึกว่าจะวิเศษแค่ไหนหรือของเท่านั้นเอง เพราะใจของเขาประมาทนั่นเอง เขาจึงลองไปเอาทรายมาแล้วเสกส่งเดชไปอย่างนั้นว่า นะโมพุทธายะ ๆ ๆ ๆ เพราะใจเขาไม่เชื่อมั่นนั่นเอง ทรายจึงไม่กลายเป็นทองคำ สู้โทไม่ได้ เพราะอำนาจแห่งความเชื่อถือของเอกไม่มีนั่นเอง

นิทานไทย

กากราหน้ามะพร้าว

มีชายคนหนึ่งชื่อนายชู เป็นคนบ้านแมน เมื่ออายุเข้าในวัยฉกรรจ์ก็เข้ามารับราชการทหารในกรุงเทพฯ ในสมัยก่อนนั้นไม่ต้องอยู่ประจำในกองทหารเพราะยังไม่มีกรมกองเหมือนอย่างในสมัยนี้ กลางวันก็ไปเข้าเวรอยู่กับแสนพลพ่ายผู้เป็นเจ้าสังกัด ตกเย็นก็กลับบ้านได้ แต่โดยที่บ้านของนายชูอยู่บ้านนอก จึงได้ไปอาศัยอยู่กับพระเหมือนที่วัดสุทัศน์ เสาชิงช้า นายชูเป็นคนที่ยังไม่ถึงตาย เมื่อมีเวลาว่างก็ช่วยกวาดลานวัดให้เตียนอยู่เสมอ ไม่ให้มีใบไม้ใบหญ้าหล่นเกลื่อนอยู่ได้ น้ำท่าสำหรับพระก็ช่วยตักเต็มตุ่มอยู่เสมอ เมื่อเห็นน้ำในกาของพระเหมือนจวนจะหมด ก็จัดแจงต้มชงชาให้ไม่ขาด ครั้นเสร็จกิจประจำวันแล้วก็หัดอ่านหัดเขียน เรียนหนังสือจนมีความรู้พออ่านออกเขียนได้

นายชูเป็นคนรู้จักที่ต่ำที่สูง แม้ว่าตนจะเป็นคนชงชาให้พระเหมือนก็จริง แต่ไม่เคยที่จะรินกินเอง คอยกินแต่เฉพาะที่เหลือกันถ้วยของพระเหมือนเท่านั้น นายชูปฏิบัติเช่นนี้มานานวันจนกระทั่งเกิดคิดน้ำชา วันไหนไม่ได้ตักน้ำชาก็รู้สึกว่าจะขาดอะไรไปสักอย่าง ได้ดื่มได้จิบ เสียสัณนิทสน์น้อยดูจะค่อยยังชั่วขึ้น

ครั้นหมดเวรที่จะต้องเข้าประจำการ นายชูก็เข้าไปกราบลาพระเหมือนกลับบ้าน แหมพระเหมือนและพระอื่น ๆ มีความอาลัยมาก เพราะนายชูเป็นคนขยันเคยตักน้ำดื่ม น้ำชงชากวาดลานวัดให้เสมอ เมื่อจะจากไปก็เสียดาย เพราะไม่มีใครที่จะมาทำให้อีกต่างบ้านเสียดายไปตามากัน ข้างฝ่ายนายชูนั้นก็มีความอาลัยอยู่เหมือนกัน ก็ระบายความในใจให้บรรดาพระสงฆ์ที่อยู่在那นั่นฟังว่า

"กระผมเองก็ไม่อยากจะไปหรอกขอรับ"

"อ้าว" พระเหมือนก็อุทานออกมา "ก็เมื่อไม่อยากไปแล้วจะไปทำไมละ อยู่ด้วยกันต่อไปอีกซี"

"ขอบพระคุณขอรับ แต่กระผมมีงานที่จะต้องกลับไปทำที่บ้านอีกมาก ที่ไม่อยากกลับก็เพราะยังเสียดายน้ำชาอยู่ ที่กระผมได้กินน้ำชาทุกวันมานั้นก็รู้สึกเป็นสุข คิดใจไม่อยากจะไปเลย" นายชูพูดพลางก็มองไปที่ถ้วยน้ำชา ท่าตาละห้อย

"อ้อ อย่างนั้นหรอกรึ" พระเหมือนร้องออกมาเมื่อรู้ความจริง "ไม่เป็นไรหรอก เรื่องนั้น จันคิดว่าเรื่องอื่น เรื่องแค่นี้ไม่หนักหนาอะไรหรอก"

"ไม่พ่ไหนอะไรได้บอรับ บ้านนอกอย่างบ้านกระผมจะมีใบชาขายเมื่อไหร่ละครับ เมื่อผมกลับไปบ้านคงจะอดน้ำชาเป็นแน่"

พระเหมือนเอี่ยมเมื่อไปยกกาน้ำร้อนออกจากนวมแล้วรินใส่ถ้วยยกขึ้นจิบช้า ๆ แล้ววางลงตรงหน้านายชู พลังเอ่ยขึ้นว่า "ไม่ต้องตกใจไปหรอกนายชู เอาเถอะไหน ๆ นายชูก็จะจากฉันไปแล้ว ฉันจะให้ชาท้อไปกินบ้าง"

"โอ ขอบพระคุณท่านหาที่เปรียบมิได้เขี้ยวขอรับ" นายชวยกมือขึ้นไหว้เกือบท่วมศีรษะ

"เอานี้ เอาไปฉันให้เป็นทีระลึก ท่อหนึ่งนี้คงชงกินไปได้นานทีเดียวแหละ เอาเก็บเอาไว้ให้ดีๆ"

นายชูรับท่อชาจากพระเหมือนแล้วก็กราบลามาลงเรือเพื่อเดินทางกลับบ้าน ในสมัยนั้นการเดินทางช้ามาก กว่าถึงบ้านก็หลายคืน ในระหว่างนั้นก็รู้สึกอยากกินน้ำชาแต่หาที่ดื่มที่ซังไม่ได้เพราะอาศัยเรือเขาไป เมื่อมาถึงบ้านนางนกเทศผู้ภรรยาเห็นสามีกลับมาก็ดีใจ รีบวิ่งลงมาช่วยขนของ นายชูเองนั้นไม่ได้ห้วงข้าวของอย่างอื่น คว่ำแต่ท่อใบชาไปอย่างเดียว เมื่อขึ้นไปบนบ้านแล้วก็ให้นางนกเทศหาโถมาใส่ใบชาทันที

"นี่นกเทศ ใบชาโถมาใส่ใบช"

"เอามาใส่อะไรกันพี่" นางนกเทศถามอย่างสงสัย

"เอามาใส่ใบชานะพี่ พระที่บางกอกท่านให้มา ต้องเก็บไว้ให้ดีๆน้าหายาก"

นางนกเทศมองใบที่ใบชาอย่างสงสัยแล้วก็ถามว่า "อะไรกันละพี่ อย่างกะใบกระถินแห้งงั้นแหละ"

นายชูหันมามองหน้านางนกเทศแล้วก็เปรยขึ้นว่า "เออเจ้าก็เป็นคนทำเครื่องหวานเก่งเคยเข้าไปช่วยงานบวชนาค แต่งงานเขามากก็เยอะ ทำไมไม่รู้จักใบชาละหือ"

นางนกเทศถูกถามเข้า เช่นนั้นก็นึกเดือดร้อน นึกเจ็บใจตัวที่ใบปล่อยทำแค้นให้สามีรู้ว่าตนไม่รู้จักใบชา ก็เลยเสกกล่าวแก้ตัวว่า "ไม่ใช่เช่นนั้นหรอกพี่ ข้าแกล้งถามไปยังงั้นแหละมีอย่างหรือข้างหวานอย่างข้าจะไม่รู้จัก ข้าเคยเห็นชาดีมาเสียมากต่อมากแล้ว"

นายชูนึกว่าภรรยาพูดจริงก็ไม่ว่าอะไร จนกระทั่งวันหนึ่งนายชูจะไปเยี่ยมมารดาที่อยู่บ้านได้ ก็สั่งภรรยาว่า "เออนี้ นกเทศพี่จะไปเยี่ยมแม่ประเดี๋ยวนะ เที่ยง ๆ จะกลับมา เอ้อแล้วนี่เอาชามาต้มให้หน่อยนะข้าก็อยากกินเสียแล้ว ลู่อุดมาหลายวันแล้วมันจะหมดเร็ว วันนี้เห็นจะต้องกินสักหน่อย"

"จ๊ะ แล้วจะทำไว้ให้" นางนกเทศรับปากอย่างเชื่อมั่นตนเอง

เมื่อนายชูลงบันไดเรือนไปแล้ว นางนกเทศก็คว้าโกษาเข้าครัว เทใบชาใส่ลงในหม้อข้าว ตีไฟเอาหม้อข้าวที่ใส่ชาตั้งเตาทันที ชั่วครู่เดียวน้ำก็เดือด นางนกเทศคะเนดูเห็นว่า ใบชาสุกดีแล้วก็ยกหม้อลงจากเตาจัดแจงเขี่ยน้ำเหมือนหุงข้าวรินน้ำลงใต้ถุนจนสะเด็ดน้ำดีแล้ว ก็ตักเอาใบชาออกมาปั้นเป็นลูก ๆ เหมือนข้าวตูวางเรียงใส่โกหุไว้อย่างเรียบร้อย เพื่อที่สามีจะได้หยิบกินได้อย่างสะดวก

ฝ่ายนายชูปอดถึงเที่ยงก็กลับมาตรงตามเวลา พอมาถึงก็ถามหาน้ำชาทันที นางนกเทศก็ชี้ไปที่ใส่กาชาที่บอกว่า "อยู่ในโกนั้นแหละ จันจัดไว้ให้เรียบร้อยแล้วล่ะ"

นายชูลงเดินตรงไปที่โกเปิดฝาดอกดู เพราะกำลังอยากน้ำเป็นกำลัง เมื่อเห็นเหลือแต่กาชา ก็อุทานออกมาอย่างผิดหวัง "บา นี่ทำไฉนกันนี้ น้ำไปไหนหมดล่ะนี่หือ ทานาชาอะไรกัน มีแต่กาชาแล้วจะกินเข้า ไปยังง"

ฝ่ายนางมาแม่ของนางนกเทศได้ยินลูกเขยพูดเช่นนั้นก็ออกมาดู พอเห็นว่ามิได้แต่กาชาจริง ๆ ก็ร้องว่า "ตายจริง นี่นางหนูช่างไม่รู้จักกาชา วิชาความรู้ก็สอนให้ตั้งแยะอะแยะกะอี ทำนี้ทำไม่เป็นเสียแรงฝึกหัดไว้ เอามาแม่จะเอาไปทำเอง" นางมาคิดว่าโกกาชาเข้าใบในครัว จัดแจงขูดมะพร้าวโรยหน้าคั่วงาใส่แถมเจียวหอมใส่อีกด้วย ทาราวกับข้าวเหนียวปลาแห้ง พอทำเสร็จก็ไม่รอช้าจัดแจงยกออกมาให้ลูกเขยทันที "เอ้าพ่อชูกินดูเถอะ แม่ทำมาให้แล้ว นางหนูมันไม่รู้เรื่องอะไร แม่จะทำไมตั้งแต่สาวจนแก่แล้ว"

นายชูลาดดูกาชาทรงเครื่องที่แม่ยายทำให้แล้วก็หัวเราะเสียงอห้าย พยายามกลืนจะไม่ให้หัวเราะก็อดอยู่ไม่ไหว จนนายกล่อมอยู่ในห้องต้องออกมาดู พอมองเห็นกาชาทรงเครื่องของนางมาเข้าก็รู้ว่าทำไม่ถูกนึกอายลูกเขยขึ้นมา จึงพูดว่า

"เอามาแม่ชู้ แม่มากับนางนกเทศมันไม่เคยทำอย่าไปติเลย ไว้ธุระข้าเอง ดูรีเสียใบชาไปตั้งโก เอาอะไรต่ออะไรใส่เข้าไปเสียพอแรง แม่มาแก่ก็ไม่รู้อะไรชาดีมีรสอย่างนี้แม่เขาใช้ชดน้ำรู้ไหม มาข้าจัดการเอง"

นายกล่อมคว้าโกกาชาเข้าครัวปากก็บ่นพึมพำ "อีหนูมันช่างโง่เสียจริง ไม่รู้จักทำให้ถูกใจพ่อ ไม่น่าจะต้องให้พ่อต้องเข้าครัวเองเลย นี่มันต้องทำอย่างนี้จ้ะ ไฉนนะ " นายกล่อมจัดแจงยกหม้อขึ้นตั้งไฟหยิบน้ำตาลทรายใส่ลงใบ พอน้ำตาลทรายละลายดีแล้วก็เติมเกลือลงไปในดินน้อย เมื่อชิมรสเห็นรสกลมกล่อมดีแล้วก็ค่อยไขเบ็ดใส่ลงใบอีก จี๊ดพองเมื่อน้ำเดือดเห็นสุกดีแล้วก็จัดแจงยกเอาออกมาให้นายชู้ พลาญพูดว่า

"เอ้ากินได้ละที่นี้ร่อยแน่ ชคน้ำให้สบายที่เดียวรสหวานมันเค็มกำลังดี ยังไงล่ะ ลองดูซีกำลังร้อนๆ มัวช้ำอยู่เดี๋ยวจะเย็นหมดครส"

นายชูเห็นกากชาใส่ใบก็ต้องกลืนหัวเราะแทบแย้ จะปล่อยหัวเราะออกมาก็เกรงใจ พ่อตาจะว่าเยาะ จ้าใจหยิบช้อนออกมาตักจลองศรึธธาของนายกล่อมพอเป็นพิธี แล้วก็แก้ง กล่าวยอว่า "ฝีมือปรุงน้ำชาของพ่อช่างสะเด็ดจริง ๆ"

นายกล่อมเอาผ้าขาวมาบัดโหลย้อยอย่างภาคภูมิใจ พูดอย่างถ่อมตัวว่า "พอมันไม่ค่อยได้ เข้าครัวฝีมือมันก็ออกจะซิดไปหน่อย ถ้าได้ทำทุกวันละก็พอมันกลัวใครทั้งนั้น"

นายชูไม่ได้ชื่นชมกับคำถ่อมตัวของนายกล่อมเลย แต่นึกไปถึงพระเหมือนนัคส์ทัศน์ และน้ำชาที่ถ้วยที่ตนเคยกินมาก่อน.

เคราะห์ของตาจัน

ดังได้ลำดับมาอย่างนี้ สมัยหนึ่งมีมาณพหูหนึ่งมีชื่อว่า จัน เป็นลูกชาวบ้านนอกและนิสัยของนายจันก็เป็นบ้านนอกเสียจริง ๆ แต่นายจันมีความดีอยู่อย่างหนึ่งคือ มีความซื่อสัตย์กตัญญูต่อผู้มีบุญคุณ เสียอย่างเดียวกันที่เป็นคนที่ค่อนข้างจะโง่ทึบ ไม่มีแววความฉลาดเหลือติดสมองอยู่เลย ความโง่ซื่อจนซิมของนายจัน ทำให้ผู้เป็นบิดา รู้สึกหนักใจมาก และมีความเห็นว่า ถ้าขึ้นปล่อยไว้ให้อยู่ในบ้านนอกอย่างนี้ โตขึ้นก็เป็นเหยื่อให้คนฉลาดหลอกต้มเอาได้ เมื่อบิดาเห็นภัยอันใหญ่หลวงของลูกชายในอนาคตเช่นนั้น จึงตัดสินใจนายจันเข้าไปถวายตัวเป็นมหาดเล็กอยู่ในสมเด็จพะบรมราชโอรสในเมืองหลวง

เมื่อนายจันได้เป็นมหาดเล็กแล้ว ก็มิได้รับราชการชั้นสูงแต่อย่างใด เพราะนายจันเป็นคนไม่มีปัญญา ไม่มีความรู้ที่จะปฏิบัติราชการสำคัญอะไรได้ มีหน้าที่เพียงแต่คอยรับใช้ในกิจส่วนพระองค์ของสมเด็จพะบรมราชโอรสเท่านั้น แต่โดยที่นายจันเป็นผู้ที่มีกตัญญูซื่อสัตย์อาจเอาชีวิตเข้าแลก เพื่อสนองพระเดชพระคุณเจ้านายของตน นายจันจึงยังเป็นคนโปรดปรานไว้วางพระทัยของราชโอรสต่อไป แต่นายจันก็ไม่ได้ดิบได้ดีอะไรขึ้นมาเลย จนกระทั่งพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต และสมเด็จพะบรมราชโอรสผู้เป็นเจ้านายได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ นายจันก็คงเป็นเพียงข้าหลวงเดิมคนสนิทคนหนึ่งเท่านั้น แม้พระเจ้าแผ่นดินจะทรงพระเมตตาแก่นายจันในฐานะเป็นข้าเก่าที่จงรักภักดีเพียงใดก็ตาม พระองค์ก็ไม่อาจแต่งตั้งนายจันให้มีตำแหน่งหน้าที่ให้สูงขึ้นไปได้ เพราะพระองค์ทรงพระดำริในพระราชหฤทัยว่า

"นายจันมีความดีความชอบมาก ที่ตั้งใจปฏิบัติราชการให้กับเราอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา แต่นายจันเป็นคนโง่จนจัง ไม่มีสติปัญญาพอที่จะบังคับบัญชาทำงานราชการในตำแหน่งหน้าที่ไปไม่ได้ตลอด ไม่ช้าก็คงจะเกิดความผัดขึ้น ก็จะเป็นการลงโทษนายจันทางอ้อม ไม่เกิดประโยชน์อะไรเลย"

เมื่อทรงพระราชดำริดังนี้แล้ว พระองค์ก็ทรงนิ่งอยู่ไม่ได้คิดที่จะยกย่องแต่งตั้งให้นายจันเป็นขุนนางใหญ่โตเท่าที่ควรจะเป็น แต่ได้พระราชทานทรัพย์สินเงินทองให้เป็นบำเหน็จรางวัลแก่นายจันเป็นบางครั้งคราว และการที่นายจันไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางนั้น ก็หาเป็นเครื่องทำให้นายจันรู้สึกเสียอกเสียใจอย่างใดไม่กลับดูเหมือนจะเป็นที่พอใจของนายจันเสียอีก เพราะนิสัยของนายจันเป็นคนไม่ชอบใช้ปัญญาใช้สมองให้วุ่นวายอยู่แล้ว เพราะเห็น

เป็นเรื่องจุกจิกกวนใจ ในการที่จะต้องเป็นปากเป็นเสียงคอยบังคับบัญชาคนอื่น สู้อยู่ใต้บังคับของคนอื่น เขาไม่ได้สบายใจดีกว่า

นายจันยังคงปฏิบัติหน้าที่มหาดเล็กที่มีโอกาสได้เข้าหมอบเฝ้าอยู่ตามเดิม และไม่ขาดหน้าที่ ทุกครั้งที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกขุนนาง เป็นต้องพบนายจันหมอบเฝ้าอยู่ตามที่เสนอ นายจันปฏิบัติอยู่เช่นนี้ จนกระทั่งพระเจ้าแผ่นดินทรงพระชรา และตัวนายจันเองก็แก่ลงไปเหมือนกัน แต่นายจันก็ยังคงเป็นมหาดเล็กอยู่นั่นเอง ไม่ได้มีตำแหน่งอะไรใหญ่โตขึ้นเลย ทรงพัสสมบัติส่วนตัวก็พอมีกินมีใช้ไม่เหลือเพื่อเหมือนขุนนางข้างประจบทั้งหลาย เพราะนอกจากเบี้ยหวัดเงินปีแล้ว นายจันก็ไม่มีทางได้อะไรพิเศษอีกเลย มีบ้างนาน ๆ ครั้งที่จะได้รับพระราชทานเงินเป็นพิเศษ

พระเจ้าแผ่นดินดูเหมือนจะทรงทราบความเป็นจริงข้อนี้ดี และทรงระลึกถึงนายจันเข้าหลวงเดิมอยู่เสมอ เพราะว่านายจันไม่ได้ดิบได้ดีเหมือนคนอื่น ทรงสงสารและมีพระราชประสงค์จะทรงพระราชทานเงินให้แก่ นายจัน แต่ก็ขัดข้องด้วยไม่มีเหตุอย่างใดที่จะอ้างเอาเป็นความดีความชอบให้คนทั้งปวงรู้ ครั้นจะให้โดยเปิดเผยก็เกรงว่าจะเกิดข้อครหาในท่าในหมู่ข้าราชการที่มีความดีความชอบต่อบ้านเมืองว่า นายจันไม่เห็นทำอะไรเลย ตื่นเช้าก็แต่งตัวเข้าเฝ้าหมอบเฝ้าอยู่ ไม่เห็นได้เรื่องได้ราวอะไร ทำไมจึงพระราชทานเงินทองให้ เมื่อทรงดำริถึงเรื่องนี้แล้วหาได้คลายความประสงค์นั้นไม่ ในที่สุดก็ทรงคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง จึงเรียกเจ้าพนักงานคนหนึ่งเข้ามาหา และให้ไปหาแดงโมผลใหญ่ ๆ มาให้พลหนึ่ง

เจ้าพนักงานรับไปจัดการตามพระประสงค์ เมื่อพระองค์ได้แดงโมผลมาสมปรารถนาแล้ว พระองค์ก็ลงมือคว้านเอาเนื้อแดงออกจนหมด และตัดหัวขี้เอาไว้ทำเป็นฝา แล้วเอาเงินบรรจุไปจนเต็มผลแดงโมผลนั้น เมื่อปิดฝาให้สนิทจนสังเกตได้ยากแล้วพระองค์ก็เสด็จออกขุนนาง พระองค์เหลือบเห็นนายจันยังหมอบเฝ้าอยู่ตามตำแหน่งจึงมีพระราชโองการตรัสขึ้นว่า

นี่ตาจัน

"พะยะค่ะ" ตาจันถวายบังคม

"ฉันจะให้แดงโมผลหนึ่ง แก่เคยกินไหม"

"อ้อ เคยพะยะค่ะ"

"นั่นนี่ แก่อาจจะเคยกิน แต่ฉันว่าแดงโมผลนี้เนื้อมันแข็ง กรอบดีนะ แก่คงไม่เคยกินแดงโมผลนี้ ๆ อย่างนี้หรือ กใช้ไหมล่ะ"

"จริง พะยะค่ะ" ตาจันรับคำ

"งั้นก็มาเอาไปซี เออลูกโต ๆ อย่างนี้ละกินหมดไหม" ทรงรับสั่งถามอีก

"โอ โต ๆ อย่างนี้เห็นจะไม่ ..."

"ใจไม่หมดเรอะ"

"อ้อ...เห็นจะไม่เหลือพะยะค่ะ"

พระเจ้าแผ่นดินทรงพระสรวลอย่างพอพระทัย แล้วจึงตรัสถามว่า

"อี จันนิกว่าจะไม่หมด ที่แท้จะไม่เหลือ งั้นคึละ เอาไปกินเถอะ"

นายจันคลานเข้าไปรับแดงไมมาจากพระหัตถ์แล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็เสด็จขึ้น ที่ประชุมต่างก็แยกย้ายกันกลับบ้าน นายจันเดินถือแดงไมกลับจากที่เข้าเฝ้า แต่ด้วยความงៃของนายจัน จึงไม่ได้สังเกตว่าแดงไมที่ตนถืออยู่นั้นมีน้ำหนักผิดปกติ หรือว่ามีรอยชำรุดอย่างใดหรือไม่ รู้สึกแต่ว่าเป็นแดงไมธรรมดา มีราค่างวดเพียงเฟื้องเดียวเท่านั้น จึงไม่ได้เอาใจใส่อะไรมาก ตาจันเดินเรื่อย ๆ มาจนกระทั่งจะออกประตูพระราชวัง ก็พบทหารรักษาประตูคนหนึ่งซึ่งกำลังหิวจัดเข้าพอดี เมื่อทหารคนนั้นเลเห็นนายจันถือแดงไมมาก็นั่งลงยกมือไหว้ และทำเสียงเครืออย่างหิวไทย

"นาย...นาย...ขอรับ"

"อ้าว อะไรรี เรียกทำไม" ตาจันหันไปถามอย่างแปลกใจ

"ผม...ผมอยู่ยามตั้งแต่เมื่อคืน จนสายนี้แล้วยัง ไม่ได้กินอะไรเลยขอรับ
ผมหิวเหลือเกิน ขอแดงไมให้ผมกินสักหน่อยเถิดนาย"

"หิวมากเรอะ เอาซี ที่บ้านข้าก็พอจะหากินได้" นายจันพูดอย่างดีใจ

"โอ ขอบพระคุณเหลือเกินครับ" ทหารยามยกมือไหว้อีกครั้งหนึ่ง

"เอาไปเถอะ ข้าให้หมดลูกเลย"

ด้วยความงៃของตาจัน ประกอบกับความเวทนาสงสารทหารยาม นายจันจึงส่งแดงไมผลนั้นให้โดยมิได้เฉลียวใจว่าแดงไมที่หนักอึ้งนั้นไม่มีเนื้อ มีแต่เงินบรรจุอยู่เต็ม เป็นอันว่าเวลาที่นายจันได้มานั้นได้เปลี่ยนมือไปอยู่กับทหารยามรักษาประตูเสียแล้วอย่างช่วยอะไรไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะความงៃไม่มีความเฉลียวใจนั่นเอง

ครั้นวันรุ่งขึ้น ตาจันก็เข้าไปหมอบเฝ้าอยู่ในท้องพระโรงตามเคย เมื่อพระเจ้าแผ่นดินเสด็จออกและว่าราชการอย่างอื่นหมดแล้ว จึงทูลมารับสั่งกับตาจันว่า

"โง่ ตาจัน แดงโมที่ฉันให้ไปเป็นยังโง่บ้าง กินแล้วหรือยัง

ตาจันกราบถวายบังคมแล้วทูลว่า

"ขอพระราชทานอภัยโทษพะยะค่ะ"

"คือ เมื่อวานนี้ เมื่อข้าพระพุทธเจ้าเดินไปถึงทวารพระราชวัง ทหารยามรักษาพระราชวังได้ขอแดงโมจากข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าเขาหิวมากก็เลยให้ไปควรมีครแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้เกิดพะยะค่ะ"

พระเจ้าแผ่นดินเมื่อได้ทรงฟังดังนั้นก็นั่งอยู่ และนึกสลดในพระทัย พลังก็รำพึงในพระทัยว่า

"ตาจันโง่มาก แดงถืออยู่ในมือยังไม่รู้ว่ามันเป็นแดงแท้หรือเปล่า ข้างไม่ตรวจตราเสียให้ถี่ถ้วนบ้างเลย"

ความโง่ของตาจันดูเหมือนจะทำให้พระองค์ มีความสงสารมากขึ้น จึงในวันต่อมา ก็รับสั่งให้เจ้าพนักงานนำแดงโมมาให้อีกผลหนึ่ง คราวนี้พระองค์ควานเนื้อแดงออกเพียงครึ่งซีก อีกซีกหนึ่งคงมีเนื้อแดงอยู่ตามเดิม แล้วพระองค์ก็บรรจุทองคำลงไปในซีกที่ควานเอาเนื้อแดงออก แล้วบิดฟ้าให้สันทเหมือนผลก่อน เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระองค์ก็เสด็จออกว่าราชการ และทอดพระเนตรเห็นนายจันหมอบเฝ้าอยู่ จึงมีรับสั่งว่า

"ตาจัน เมื่อวันก่อนฉันให้แดงแก่เขา ไปกิน แกกลับเอาไปให้คนอื่นกินเสียวันนี้ฉันจะให้แดงโมแกไปกินอีกลูกหนึ่ง คราวนี้แกต้องเอาไปกินให้ได้นะ และถ้าหากว่าจะมีใครมาขโมยให้เขาเอาแต่เพียงครึ่งเดียว อย่าให้เขาทั้งลูก"

การที่พระองค์ต้องสั่งกำชับให้แบ่งครึ่งเดียวนั้น ก็เพราะมีพระราชดำริว่า ทหารรักษาประตูที่เคยได้เงินในแดงลูกก่อนคงจะคอยขอแดงจากนายจันอีก และนายจันเป็นคนใจอ่อน ก็คงจะให้อีก แต่เมื่อผ่าแบ่งครึ่งก็คงจะพบทองคำ คราวนี้นายจันคงจะได้ทองเอง ไม่ไปเสียทำทหารรักษาประตูอีกเป็นแน่

เมื่อตาจันเดินอ้อมแดงออกจากที่เฝ้าจะกลับบ้าน ตาจันก็รู้สึกเหมือนกันว่า แดงผลนั้นหนักผิดปกติ ถึงกับต้องใช้สองมืออ้อม แต่ตาจันก็ไม่ได้นึกสงสัยอะไรต่อไป กลับนึกบ่นอยู่ในใจว่า

"เอ อ้ายแดงเวรนี้ทำไมหนักก็ไม่รู้ หนักราวกับเด็กอายุ ๑๒ ขวบทีเดียว ถ้าไม่เกรงพระราชอาญาที่รับสั่งให้เอาไปกินละก็จะต้องเหวี่ยงลงข้างทางเดี๋ยวนี้"

พอตาจันเดินมาถึงประตูพระราชวัง ก็พบกับทหารรักษาประตูคนเดิมนั้นเข้าอีก และพอเห็นนายจันเดินอ้อมเตาะมาเช่นนั้น ทหารรักษาประตูก็รู้สึกใจ นึกว่าวันนี้คงจะได้เงินอีกแล้ว เพราะทำทางที่นายจันอ้อมเตาะนั้น แสดงว่าหนักมากกว่าลูกก่อนมากทีเดียว เมื่อนายจันเดินเข้าใกล้ ทหารรักษาประตูก็จัดแจงนั่งลงยกมือไหว้ ท้าหน้าซัดเขียวพูดไม่ค่อยออก ท้าทำว่าอดอาหารมาหลายมือ

"ลุงจำนึ่กว่าเวทนาผมเกิด นายเขานี้ไปเกณฑ์เอาตัวกระผมมาเข้าเวรประตู โดยที่รับรื้อน จะหาเสี้ยมอาหารก็ไม่ทัน มีข้าวสารติดยามมาเล็กน้อยก็กินหมดไปหลายวันแล้ว จะไปขอร้องเขากินก็ติดราชการ ต้องอดอาหารมาหลายมือแล้ว กระผมขอเตงไม้ใบนี้รับประทานพอแก้หิวเกิด

"หื้อขอเตงหรือ" ตาจันร้องถาม "เอ ล้าบากนะ เตงนี้เป็นของพระราชทาน เสียด้วย และรับสั่งให้ข้าเอาไปกินให้จงใจได้ ถ้าใครเขาขอก็ให้แบ่งเพียงครั้งเดียว เพราะฉะนั้นข้าจะแบ่งให้ได้แต่เพียงซีกเดียวเท่านั้นให้หมดไม่ได้"

"ครั้งเดียวกระผมไม่หายหิวหรอกลุง ขอกระผมทั้งลูกเกิด" ทหารอ้อนวอนไม่ได้หรอก เมื่อเจ้าหิวจริง ๆ ข้าก็จะแบ่งให้ครึ่งหนึ่งมา เอามีดมา ข้าจะผ่าให้"

ทหารรักษาประตูซึกไม่ค่อยจะสบายใจ เพราะเกรงว่าถ้าตาจันผ่าเตงออกเสียแล้ว แก่ก็คงจะเห็นเงินในนั้นและแก่ก็คงจะไม่ยอมให้ตนเป็นแน่ ส่วนตาจันครั้งนี้รับมีดมาจากทหารแล้ว แก่ก็เกิดนึกสงสัยแล้วว่าให้ไปเพียงครั้งเดียวจะไม่พออ้อม นี่ดีแต่รับสั่งให้เอาไปกินที่บ้าน ไม่เช่นนั้นจะให้หมดทั้งลูก ด้วยความเมตตาของตาจัน แก่ก็ผ่าเตงออกตามยาว โดยผ่าเอาไว้เพียงซีกนิดเดียว ซึกใหญ่ให้นายประตูไป และเพ็ญเป็นคราวเคราะห์ของตาจัน คมมีดที่ตาจันฟันกับมือตนเองนั้น ก็กลับฟันค้อนไปทางซึกที่มีแต่เนื้อเตงโดยไม่ได้ตั้งใจ เพราะตาจันหวังแต่จะเอาไปกินพอเป็นพิธีเท่านั้น ทองทั้งหมดจึงอยู่ในซึกใหญ่ ตกลงทหารรักษาประตูก็ได้ทองทั้งหมดไปอีกครั้งหนึ่ง

ครั้งวันรุ่งขึ้น ตาจันก็เข้าเฝ้าตามปกติ พระเจ้าแผ่นดินจึงมีรับสั่งถามขึ้นอีกว่า

"ไฉ่ ตาจัน เตงไม้ที่จันให้ไปนะ กินแล้วหรือยัง"

"ได้รับพระราชทานแล้วพะย่ะค่ะ" ตาจันกราบทูล

"กินหมดทั้งลูกหรือตาจัน"

"มิได้พะย่ะค่ะ ทหารรักษาประตูได้ขอแบ่งไปเสียครึ่งหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าแบ่งไปเพียงซีกนิดเดียวเท่านั้นพะย่ะค่ะ" ตาจันกราบทูลตามประสาชื่อ

พระเจ้าแผ่นดินเมื่อได้ทรงฟังเช่นนั้น พระองค์ก็ทรงเข้าพระทัยได้ทันทีว่า ทหารรักษาได้ทองคำไปอีกแล้ว จึงทรงพระราชดำริในพระทัยว่า

"อ้อ ตาจันนี่เก๋ช่างใจเสียจริง ๆ เราให้เงินทองไปถึงสองครั้น ถึงมือแล้วยังปล่อยให้หลุดมือไปเสียได้ ถ้าจะให้อีกก็คงจะไม่ได้รับอีกเป็นแน่"

ตั้งแต่นั้นมา พระองค์ก็ได้พระราชทานบำเหน็จรางวัลให้แก่ตาจันอีกเลย จนกระทั่งพระองค์สวรรคต นายจันหมดที่พึ่งและมีความเสียใจอาลัยรักมาก เมื่อผลัดเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ ตาจันก็คิดที่จะลาออกจากราชการ เพราะคิดว่าตนไม่เคยฝากเนื้อฝากตัวมาก่อน และตนเองก็ไม่ใช้คนช่างประจบ เมื่อเจ้าที่ตนเคยรับใช้สวรรคตไปแล้ว ก็ควรออกไปหากินอย่างอื่น เมื่อตกลงใจเช่นนั้นแล้ว ตาจันก็กราบทูลขอลาออกจากราชการ พระเจ้าแผ่นดินองค์ใหม่ก็พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตาจันออกจากราชการได้ตามความประสงค์

เมื่อตาจันลาออกราชการแล้ว ก็คิดจะออกไปทำนาตามบ้านนอก จึงจัดแจงขายข้าวของต่าง ๆ รวบรวมเงินไปซื้อวัวได้ตัวหนึ่ง จึงไปขอเช่านาเขาทานา แต่ตาจันมีวัวตัวเดียวไถนาไม่ได้ และด้วยตาจันเป็นคนซื่อตรงแก่จึงไปขอยืมวัวเขามาได้ตัวหนึ่ง เพราะใคร ๆ ก็ชอบนิสัยซื่อ ๆ ของแก พอได้วัวมาแกก็ใช้ไถนาคู่กับวัวของแก เวลาเช้าก็ไปยืมวัวเขามาตกเย็นก็เอาไปส่งทุกวัน

อยู่มาวันหนึ่งตาจันไถนาเกือบจะเสร็จอยู่แล้ว ก็ยังเหลือเนื้อที่อยู่อีกเพียงนิดหน่อยก็จะหมด ตาจันจึงพยายามไถให้หมดในวันนั้นเพื่อจะได้ไม่ต้องไปขอยืมเขามาอีก แกไถอยู่จนเย็นเกินเวลาที่จะต้องไปส่งวัวตามธรรมดาไปในคืนหน่อย พอกลับมาบ้านเอาวัวของแกเข้าคอกแล้ว ตาจันก็รับนาวัวที่ขอยืมเขามานั้นเอาไปส่งเจ้าของทันที เมื่อตาจันไปถึงบ้านเจ้าของวัวนั้น เป็นเวลาพลบค่ำแล้ว ตาจันเห็นเจ้าของวัวกำลังกินข้าวกันอยู่บนนอกชานบ้าน ครั้นจะขึ้นไปบอกส่งวัวก็เกรงใจ จึงเอาเชือกผูกไว้กับเสานอกชานเรือนริมบันไดต่อหน้าเจ้าของวัว ซึ่งเจ้าของก็แลเห็น เมื่อผูกวัวเรียบร้อยแล้ว ตาจันก็รีบกลับบ้าน ไม่ได้บอกอะไรเจ้าของวัวให้ทราบเลย เพราะแกเองก็กำลังหิวข้าวอยู่เหมือนกัน

แต่ในระหว่างที่ตาจันกลับมาบ้านนั้นเอง ก็มีขโมยถือโอกาสที่เจ้าของวัวกำลังกินข้าวอยู่นั้น ย่องมาลักเอาวัวตัวที่ตาจันขอยืมนั้นไปเสีย ครั้นเจ้าของอึ้งข้าวมาคู้ว ก็ไม่เห็นวัวเสียแล้ว จึงได้ไปแจ้งกำนันที่บ้าน

"ท่านกานัน" เจ้าของวัวบอกกานัน "ตาจันขายวัวของจันไปไถนา เวลามาคืนก็ไม่บอกส่งตามธรรมเนียม ทำเลินเล่อไม่รักษาให้ดี จึงมีขโมยมาลักวัวไป ขอให้ท่านกานันจับตัวตาจันให้ใช้ค่าวัวของจันด้วย วัวของจันนั้นมีราคามากกว่าวัวของตาจันถึงสองเท่าทีเดียวนะ"

กานันเมื่อได้ฟังฟ้องเช่นนั้นก็ไปจับตาจัน มาแต่งตัวตอนเช้าก่อนกินข้าว เพื่อนำตัวไปให้ตุลาการตัดสิน ตาจันเดินตามกานันมาด้วยดวงใจอันหดหู่ คิดอยู่ใจว่า

"โอ้เอ๋ย เรารับราชการมาตั้งแต่เด็กจนแก่ ก็ไม่เห็นฉันยังมีสิ่งอะไรกับเขา ครั้นลาออกมาหากินด้วยความสุจริต ก็มาเกิดเหตุร้ายขึ้นอีก กรรมจริง ๆ เออ ถ้าราคาวัวของเรามันเท่ากับราคาวัวของเขาก็จะยกใช้แทนให้เขาไปเสีย มันจะได้หมดทุกข์หมดร้อนกันไปเสียที ดีกว่าจะไปสู้ความกับเขา เพราะเรามันก็ไม่รู้กฎหมายกฎหมายเสียด้วย จนใจที่ราคาวัวมันน้อยกว่าเขา นี่ถ้าเป็นแผ่นดินในพระบรมโกศก็คงไม่เป็นไร แฮ่หมดที่พึ่งเสียแล้ว"

ในระหว่างที่เดินทางมา เวลาใกล้เข้า ๆ ตาจันก็ชักหิวมากขึ้น เพราะยังไม่ได้รับประทานอาหารมา พอมาถึงบ้านแห่งหนึ่งเป็นคนรู้จักขอบพอกันมาก่อน เพราะเคยเป็นข้าหลวงเดิมมาด้วยกัน ตาจันจึงบอกกับกานันว่า

"นี่ ท่านกานัน ขอให้ฉันแวะเข้าไปหาเพื่อน เพื่อขอข้าวกินสักมื้อหนึ่งเถอะ จันหิวเต็มที"

กานันนึกเวทนา จึงยอมให้ตาจันแวะเข้าไป เวลานั้นเพื่อนของตาจันก็ไม่อยู่เสียด้วย อยู่แต่ภรรยาซึ่งกำลังตั้งครรภ์แก่ ตาจันจึงเล่าเรื่องที่เกิดขึ้นให้ฟัง แล้วขอข้าวรับประทาน

"นี่กว่าเอาบุญเถอะ จันหิวข้าวเต็มทีแล้ว เขาไปจับตัวจันมาแต่เช้า ไม่ทันได้กินข้าวกินปลาเลย"

ภรรยาของเพื่อนนี้ส่งสารตาจัน ครั้นจะรอให้สามีตนกลับมาเสียก่อน ก็เกรงว่าตาจันคงจะหิวแย่ และกานันคงจะคอยเร่งเอาตัวไป ภรรยาเจ้าบ้านของบ้านเป็นคนดี จะเอื้อมือหยิบปลาทูอย่างปลาเค็มที่แขวนไว้บนหลังคาครัวเอามาให้ตาจันกินก็เอื้อมไม่ถึง ต้องเอาม้ามารองเท้าเหยียบขึ้นไป พอเอื้อมือขึ้นไปหยิบปลา ม้าที่รองเท้าก็ล้มลง ภรรยาเจ้าของบ้านพลัดตกลงมาท้องฟาดเข้ากับม้า ลูกในครรภ์ถึงกับไหลออกมา ที่ศีรษะแตกบาดเจ็บสาหัสถึงกับสิ้นชีวิต

ในทันใดนั้นเพื่อนของตาจันก็กลับมาพอดี พอทราบเรื่องราวกรรยาของตนต้องประสบ
เหตุร้ายครั้งนี้ ก็เพราะไปหยิบปลาให้ตาจัน เพื่อนของตาจันก็โกรธมาก ขอเข้าเป็นโจทก์
กับก้านอีกคนหนึ่ง โดยหาว่าตาจันยังคับให้กรรยาของเขาซึ่งกำลังมีครรภ์แก่ให้หยิบปลา
ในที่ซึ่งใกล้อันตราย จึงเป็นเหตุให้กรรยาของเขาตกลงมาแท้งบุตร ตาจันเองก็ถึงกับงงงัน
ไปหมด ความว้าวัยงไม่ทันหายยังไม่ได้ตัดสินใจ กลับมาถูกหาว่ายังคับให้กรรยาของเพื่อนหยิบ
ปลาจนตกลงมาแท้งลูกอีก เคราะห์ของตาจันยังไม่สิ้น

คดีที่ทับถมเข้ามาถึงสองคดีซ้อนเช่นนี้ ทำให้ตาจันหน้าซีดตาโรยลมแทบจับ ตาจัน
หมดหวังที่จะหาทางแก้ไข เมื่อคิดไปคิดมาก็เห็นว่า อยู่ต่อไปก็รังแต่จะเป็นทุกข์ ไม่มีความสบาย
ใจกับเขาเลย เมื่อคิดไปคิดมาก็ตกลงใจว่า ควรตายเสียดีกว่าอยู่เป็นคนเจ้าทุกข์อยู่ต่อไป
เช่นนี้ ฉะนั้น เมื่อเดินไปถึงภูเขาส่งชันแห่งหนึ่ง ตาจันจึงออกอุบายบอกก้านว่า

"ท่านก้าน ขอลให้ฉันหยุดทำธุระสักประเดี๋ยวเถอะ ฉันรู้สึกปวดท้องเต็มที่
ปวดหนักเสียด้วย"

ก้านก็หยุดปล่อยให้ตาจันไปปลดทุกข์หนักตามขอส่วนตนเองนั่งคอยอยู่กับโจทก์ทั้ง
สองที่เชิงเขาชายป่า ตาจันนั้นพอเดินไปตามทางลาดเขาพลับตาก้านก็วิ่งขึ้นไปบนเขา
อ้อมไปทางหน้าผาที่สูงชัน แล้วก็กระโดดลงไปหมายใจจะให้ตาย แต่เคราะห์ของตาจันยัง
ไม่สิ้น เมื่ออยู่ที่ใต้ผาชันนั้นมีชายสองคนพอสักครู่ก็ยืนอยู่ ในขณะที่ตาจันได้ลอยละลือลงมาจากหน้า
ผานั้น ร่างของแกก็ตกลงมาคล่อมคอผู้ชายผู้เป็นพ่อถึงกับคอหักตายคาที่ แต่ตัวตาจันเองไม่
ตาย ฝ่ายลูกชายคนตัดฟันเมื่อเห็นพ่อตายก็โกรธหาว่าตาจันแกล้งกระโดดลงมาเหยียบคอพ่อ
ของตน ตาจันจึงอธิบายให้ฟังว่า

"นี่ฟังข้าก่อนซี เรื่องอะไรข้าจะไปเหยียบคอพ่อแก่ให้ตาย ข้าไม่ได้แกล้งหรือ
ความจริงนั้นข้าต้องการจะฆ่าตัวข้าเองต่างหาก ไฉนไม่รู้อะไร ข้าจะมีทุกข์ท่วมหัวแล้วรู้ไหม
ว้าวายแล้วยังถูกหาว่าทำให้ลูกเมียเขาตายอีก เห็นใจข้าบ้างซี"

มิใช่ที่ตาจันจะอธิบายชี้แจงอย่างไร ลูกชายคนตัดฟันก็ไม่ยอมทำเฉย ขอเข้าชื่อเป็น
โจทก์กับก้านอีกคนหนึ่ง เป็นอันว่าตาจันพยายามฆ่าตัวตาย แต่กลับไปทำให้คนอื่นเขาตาย จึง
ต้องมีโจทก์มากขึ้นอีกคนหนึ่ง เคราะห์ของตาจันยังไม่สิ้น

เมื่อก้านคุมตัวตาจันเดินทางออกจากภูเขานั้นไป ก็เป็นขบวนยาว เพราะมีโจทก์
รวมเป็นสามคน นอกจากนี้ยังมีพรรคพวกของโจทก์เดินตามเป็นพรวนไปอีก ไปถึงบ้านไพน
ตำบลไพน ก็มีพวกชาวบ้านแตกตื่นกันมาดู และได้ถามเรื่องราว พอทราบเรื่องก็พากันส่งสาร

ตาจัน ใครมีสัมภาระอะไรก็เอามาให้ตาจัน แต่พอมาถึงตอนนั้น ตาจันก็หมดความหิวเสียแล้ว หน้าเขียวคอแห้งเดินเข้าไปเหมือนคนไร้วิญญาณ เดินไปแต่คิดว่าถึงศาลตัดสิน จะมีใจทักเพิ่มขึ้นอีกสักกี่รายก็ไม่รู้ แม้ตัวเองจะคิดกระโดดภูเขาหวังจะให้ตายก็ยังไม่ตาย กลับไปโดนคนอื่นตายเสียอีก เมื่อคิดไปคิดมาก็ยิ่งหมดกำลังใจไม่อยากจะพูดกับใครทั้งหมด จนในที่สุดเดินทางมาถึงเมืองหลวง เวลานั้นเป็นเวลาใกล้จะพลบค่ำแล้ว และก่อนที่ทั้งหมดจะเดินทางเข้าสู่พระนครนั้นเอง ก็มีม้าพระที่นั่งตัวโปรดของพระเจ้าแผ่นดินตื่นวิ่งไล่ต้อนออกจากโรงวังมาทางตาจัน พวกกรรมอัครราชที่วิ่งตามมานั้นเห็นตาจัน เข้าก็จำได้เพราะคุ้นเคยกันมาแต่เมื่อยังอยู่ในวัง จึงพากันร้องบอกให้ตาจันช่วยต้อนม้า

"ตาจัน ตาจัน ช่วยต้อนม้าให้ที มันทื่นออกจากโรง" เสียงพวกกรรมอัครราชร้องบอก

ตาจันเป็นคนที่มีนิสัยเอื้อเฟื้อแก่คนอื่นอยู่แล้ว ถึงแม้ว่าตนเองในขณะนั้นกำลังหมดอาลัยในตัวเอง แต่ก็ยังอุตสาหะคิดช่วยและด้วยความรีบร้อน ตาจันไม่รู้จะทำอย่างไรถูก ก็คว้าก้อนอิฐข้างทางก้อนโตขนาดกำปั้นได้ก้อนหนึ่ง ก็ขว้างไปโดยเจตนาจะให้มันกลิ้งไปเพื่อจะได้วิ่งกลับหลังไปในพระนครเท่านั้น แต่ทว่าเคราะห์ของตาจันยังไม่สิ้น เมื่อก้อนอิฐก้อนนั้นขว้างไปถูกลูกตาม้าพระที่นั่งเข้าอย่างถนัดถนี่ ถึงลูกตาแตกล้มลงสลบอยู่กับที่ นายม้านั้นเกรงความผิดก็จำเป็นต้องเข้าเป็นใจทักฟ้องตาจันอีกใจทักหนึ่ง โดยหาว่าตาจันแกล้งขว้างตาม้าให้แตก และเมื่อม้าพระที่นั่งฟื้นขึ้นมา ทั้งหมดก็พากันเดินทางต่อไป

ตาจันเมื่อมาพบใจทักเข้าเป็นรายที่สี่ก็กลัวใจมากขึ้น มีกริยาใกล้บ้าเข้าไปเต็มทีแทบจะ ไม่มีเรี่ยวแรงเดินเอาที่เดียว ขารู้สึกอ่อนเปลี้ย เดินช้าลงจนล้าอยู่ข้างหลัง เวลาเริ่มเย็นลงจนดวงอาทิตย์ตกดิน เมื่อตาจันเดินมาถึงต้นไม้อใหญ่ข้างทางต้นหนึ่ง ตาจันก็ต้องสะดุ้งตกใจ เพราะที่นั่นมีร่างของชีปะขาวคนหนึ่งก้าวพรวดออกมาขวางทางไว้ แล้วพูดว่า

"ตาจันเอ๋ย"

"เอ๊ะ ทำไมท่านรู้จักฉัน" ตาจันร้องถามด้วยเสียงแทบแห้ง

"รู้จักซี แต่ไม่ต้องบอกหรอกว่า ทำไมฉันจึงรู้จัก ฟังให้ดีตาจัน ฉันจะบอก

อะไรให้ชีปะขาวพูดเสียงยานๆ

"ท่านจะบอกอะไร

"นั่นเห็นจอมปลวกนั้นไหม" ชีปะขาวชี้มือไปที่จอมปลวก

"เห็นทำไมหรือ" ตาจันหันมาถามชีปะขาว

"ในจอมปลวกนั้นแหละ มีพญานาคอยู่ตัวหนึ่ง"

"จะมาเป็นโจทก์ฉันอีกกระมัง" ตาจันถอยหลังอย่างไม่ไว้ใจ

"ไม่ใช่หรอก ทำปอดไปได้ คือยังนี้ฟังฉันอีกดีกว่า พญานาคตัวนี้นะนะ เวลาหิวก็จะออกไปหากินนอกจอมปลวก ตัวของพญานาคนั้นโตคับโพรงทีเดียว กว่าที่จะออกล่วงพ้นโพรงไปได้ด้วยความลำบากและช้ามาก แต่แปลกไหมล่ะ เวลาหาอาหารกินอิ่มแล้วกลับเข้าโพรงนั้นได้อย่างสบายหลวมโพรงไปเสียอีกนะซี" ชีปะขาวพูดพร้อมกับทำมือประกอบ

"อ้อแปลก ชอบกล มันน่าจะคับโพรงเข้าไม่ได้" ตาจันพึมพำ

นั้นซี นี่เป็นปริศนา ฉันขอบอกให้แก่เจ้าอาบปริศนาข้อนี้เข้าไปกราบทูลให้พระเจ้าแผ่นดินทรงทราบ และแกคงจะได้ฟังพระบรมราชวินิจฉัยแก่ปริศนาข้อนี้เป็นแน่"

ในทันทีที่ตาจันจะพูดอะไร ร่างของชีปะขาวก็หายวับไปเสียแล้ว ทำให้ตาจันถึงกับมองหาอย่างงงๆ แล้วก็เดินตามก้นันต่อไป

เมื่อทั้งหมดมาถึงพระนครนั้นเป็นเวลาค่ำแล้ว ทั้งหมดจึงพักอยู่คืนหนึ่ง พอวันรุ่งขึ้น กำนันก็คุมตัวตาจันและโจทก์ทั้ง ๕ คนเข้าไปยังศาลาวินิจฉัย ซึ่งเป็นศาลใหญ่ตั้งอยู่กลางพระนครสำหรับพิจารณาพิพากษารรคดีของประชากรราษฎร และพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้นก็ทรงศึกษาตำมฎีพระธรรมศาสตร์โดยแตกฉานทรงพอพระทัยโปรดในการวินิจฉัยรรคดีต่างๆ อยู่เป็นนิจ เมื่อสุภาตระลาการรับตัวตาจันและให้จดข้อหาของโจทก์ทั้งสี่แล้วก็ประชุมพิจารณาวินิจฉัย แต่เห็นว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องยุ่งมีโจทก์ถึงสี่โจทก์ ต่างก็เห็นพร้อมกันว่า มูลคดีที่ตาจันต้องเป็นจำเลยทั้งสี่เรื่องนี้ เป็นปัญหาที่จะต้องพิจารณาอย่างสุขุม และพิจารณาตามความยุติธรรม และความเป็นจริงมากกว่าในแง่กฎหมาย เห็นเป็นคดีที่จะต้องนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อขอรับพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย จึงจดข้อหาโจทก์และถามคำให้การจำเลยนำสำนวนขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อทรงตรวจสอบโจทก์และจำเลยเสร็จแล้ว ก็ทรงพระราชวินิจฉัยด้วยพระปรีชาญาณ จับข้อเท็จจริงได้ไม่ต้องสืบสวนทวนพยานให้มากเรื่อง และในที่สุดก็มีพระราชโองการพิพากษาคดีโดยเด็ดขาดว่า

"สำหรับคดีในเรื่องที่หนึ่งนั้น ความจริงตาจันได้นำโคไปส่งให้แก่โจทก์แล้ว ทั้งได้ผูกโคไว้กับเสาเรือนของโจทก์ ซึ่งโจทก์เองก็รับว่าเห็นแล้ว แต่เป็นความเลินเล่อของโจทก์เอง ที่ไม่รับเอาโคเข้าขังในคอกเสียในขณะนั้น ส่วนตาจันเมื่อเอาโคของโจทก์มาผูกไว้ก็ไม่บอกส่งเจ้าของให้เป็นก็จะลักษณะเป็นการผิดกฎหมายเหมือนกัน และเป็นการยืมเอา

โคของ เขาไปใช้ทำประโยชน์ส่วนตัวของตาจันฝ่ายเดียว เมื่อโคของ เขาหายไปเช่นนี้ จึงให้ตาจันเป็นผู้เสียค่าบาบเคราะห์ใช้ราคาโคให้แก่โจทก์แต่ถึงหนึ่ง ที่ว่ามานี้เจ้าของโค จะว่าอย่างไร"

ทุกคนในที่นั้นเงยไปตามๆกัน รวมทั้งเจ้าของวัว เมื่อได้ฟังพระบรมราชวินิจฉัยก็นิ่ง อยู่ เพราะเป็นความจริงตามที่ได้ตัดสิน เมื่อพระองค์เห็นทุกคนนิ่งเงยไม่คัดค้านจึงได้มี พระบรมราชโองการพิพากษาคดีที่สองต่อไปว่า

"สำหรับคดีที่สอง ที่ว่าตาจันเป็นต้นเหตุให้ภรรยาโจทก์แท้งบุตรนั้น ความจริง ตาจันขอข่าวกันโดยเจตนาบริสุทธิ์ ตาจันไม่มีเจตนาจะจงหรือบังคับใช้ให้ภรรยาโจทก์ ไปหยิบอาหารในที่สูงแต่อย่างใด และภรรยาโจทก์ก็ได้กระทำไปโดยมีความกรุณาแก่ตาจัน เป็นที่ตั้ง ทั้งกิริยาที่ภรรยาโจทก์เอามารองเท้าขึ้นไปหยิบอาหารในที่สูง ก็เป็นไปตามความ คิดของคนธรรมดา ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจจะเป็นไปได้ว่า จะมีอันตรายร้ายแรงเกิดขึ้นได้ เพียงนี้เป็นภัยและเคราะห์ที่เกิดขึ้นโดยความพลั้งพลาดของภรรยาโจทก์เอง ตาจันไม่มี ความผิดให้ยกข้อหาโจทก์นั้นเสีย"

เมื่อพระเจ้าแผ่นดินตรัสมาถึงเพียงนี้ก็หยุดอยู่ เพื่อฟังเสียงอุทธรณ์คัดค้านจากโจทก์ แต่เมื่อปรากฏว่าโจทก์ก็ไม่คิดโต้คัดค้านอย่างไร พระองค์จึงทรงพระราชวินิจฉัยคดีที่สามต่อไปว่า

"ในคดีเรื่องที่สาม ที่กล่าวหาว่าตาจันมีเจตนาจะฆ่าบิดาของโจทก์นั้น ความจริงไม่เป็นไปได้ ไม่เป็นไปตามที่โจทก์เข้าใจเพราะตาจันไม่ได้ตั้งใจจะฆ่าบิดาโจทก์ ฉะนั้นไม่ควรลงอาญาจากคุกแต่ตาจันตั้งใจกระโดดภูเขาโดยเจตนาจะฆ่าตนเอง ซึ่งเป็นเจตนา ร้ายแก่ตนเอง และเพราะความเลินเล่อของตาจันที่ไม่ได้ตรวจตราให้รอบคอบเสียก่อน ว่าจะ มีคนอยู่ข้างล่างหรือเปล่า แต่เรื่องนี้เป็นธรรมดาของคนจะฆ่าตัวตายย่อมไม่มีเวลาจะตรวจตรา จึงได้กระโดดลง ไปถูกบิดาโจทก์ตาย ฉะนั้น ขอตัดสินให้ตาจันเสียเบี้ยปลุกตัวเผาผีผู้ตายให้แก่ โจทก์ผู้เป็นบุตร"

บรรยาภาศในศาลวินิจฉัยเงยบกริบ สายตาทุกคู่จ้องมาที่ตาจันและโจทก์ แต่ก็ไม่มีใคร พุดว่าอะไร พระองค์จึงตรัสวินิจฉัยคดีอันเป็นคดีสุดท้ายต่อไป

"คดีนี้เป็นคดีสุดท้าย จำเลยถูกหาว่าใช้ก้อนอิฐขนาดใหญ่วางถูกตาม้าพระที่นั่ง แดก แต่เราเห็นว่าการกระทำของตาจันผู้เป็นจำเลยได้กระทำไปโดยเจตนาดีไม่ได้กลั่นแกล้ง จะให้ม้าต้องได้รับบาดเจ็บ และโดยที่ม้านั้นเป็นม้าของเรา เราจึงอนุญาตยกโทษให้แก่จำเลย

ตาจันก็ลงกราบถวายบังคมสามครั้ง น้ำตาคลอเข้าตาทั้งสองข้าง แยกพยายามจะพูดอะไรออกมาแต่พูดไม่ออก รู้สึกเต็มตื่นในพระมหากรุณาธิคุณเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อได้ยินพระราชโองการดำรัสต่อไป ตาจันก็ยังอดอื้นตันใจมากขึ้น

"โดยเหตุที่ตาจันผู้ตกเป็นจำเลยของคดีนี้ เป็นข้าหลวงเดิมรับราชการในสมเด็จพระราชบิดามาช้านาน มีความชอบมากอยู่ให้เจ้าพนักงานจ่ายพระราชทรัพย์ส่วนของเราใช้แทนตาจัน ให้แก่ใจทักในคดีเรื่องที่หนึ่ง และเรื่องที่สาม"

ตาจันเมื่อได้ฟังพระบรมราชโองการแล้วก็กราบถวายบังคมซ้ำอีกครั้งหนึ่งด้วยความยินดีอย่างล้นเหลือ และเมื่อได้โอกาสตาจันก็กราบถวายบังคมถึงเรื่องปริศนาที่ชีปะขาวบอกกลางทางนั้นให้ทรงทราบ พระราชาได้ทรงฟังก็ทราบได้โดยพระปรีชาญาณ แต่ครั้นจะทรงอธิบายให้ทราบในที่ประชุมเช่นนั้นก็เป็นการไม่เหมาะ จึงโปรดให้ตาจันเข้าเฝ้าที่ข้างในแล้วก็ทรงรับสั่งแก่ปริศนาให้ว่า

"ปริศนาที่ว่า ในจอมปลวกมีพญานาคราชนั้น หาเป็นความจริง ไม่เป็นคำปริศนา คือเขาหมายความว่า ในจอมปลวกนั้นมีทรัพย์แผ่นดินฝังอยู่ พญานาคเป็นเจ้าของทรัพย์นั้น เมื่อจะออกจากจอมปลวกไปหากินในใจก็นึกเป็นห่วงทรัพย์ จึงได้รื้อรอๆ ไม่ใคร่จะออกไปได้ เหมือนกับตัวไต่คับโพรง ครั้นเมื่อหากินอิ่มหนำสำราญดีแล้วก็คิดถึงทรัพย์จึงรีบกลับเข้ามาในโพรงปลวกโดยด่วน จึงดูเหมือนกายหลวมโพรง ซึ่งผิดกว่าเมื่อตอนจะออกจากจอมปลวก ขอให้ตาจันไปขุดจอมปลวกเกิด คงจะได้ทรัพย์มาก"

ตาจันมีความยินดีมาก ก็ลงกราบถวายบังคมลากลับไปขุดจอมปลวก ก็ได้แหวนเงินทองของมีค่าต่าง ๆ มากมายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ตาจันก็หมดเคราะห์ และเป็นคนที่สมบูรณ์ด้วยทรัพย์สินนานาประการ

นิทานเรื่องนี้ จะเห็นว่าตาจันเป็นคนที่ไม่มี ความฉลาด หรือความละเอียดถี่ถ้วน มาตั้งแต่ต้น จึงมีเรื่องยุ่งตลอดมา นึกหากว่าตาจันเป็นคนซื่อรักหาความสุจริตเป็นที่ตั้ง พระเจ้าจึงคุ้มครองและได้รับความทุกข์แต่เพียงเท่านี้ ถ้าตาจันไม่มีความสุจริตใจแล้ว และคิดหาทางแก้ไขวุ่นวายไปในทางทุจริต บางทีก็จะเกิดภัยอันตรายร้ายแรงมากไปกว่านี้ก็เป็นได้

เจ้ากงจิ้น

สมัยหนึ่งนานมาแล้ว บริเวณที่เป็นเมืองลพบุรีเดิมนั้นยังเป็นทะเลอยู่ และในครั้งนั้นเป็นเมืองท่าค้าขายที่มีชื่อเสียงมาก มีเรือสำเภาจากเมืองจีนมาค้าขายติดต่ออยู่เสมอ ก็ในจำนวนเจ้าสัวเรือสำเภาเหล่านั้น มีเจ้าสัวที่ร่ำรวยกว่าคนอื่น ๆ อยู่คนหนึ่งชื่อ กงจิ้น คนไทยเราเห็นเจ้าสัวกงจิ้นร่ำรวยนัก ก็พากันเรียกว่า เจ้ากงจิ้น และเจ้ากงจิ้นผู้นั้นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากทั้งในด้านความร่ำรวยและความเจ้าชู้ เพราะปรากฏว่าเคยมีภรรยามาแล้วนับร้อยคนว่าเจ้ากรุงจิ้นไปค้าขายผ่านเมืองใด เห็นลูกสาวใครสวยต้องตาต้องใจก็ลุ่มหลงตกตั่งไปไว้เมืองจิ้นเสียทุกครั้ง

อยู่มาคราวหนึ่งเจ้ากงจิ้นคุมสำเภาจากเมืองจีนเข้ามาค้าขายที่เมืองลพบุรี และคราวนี้เองเจ้ากงจิ้นได้พบสาวงามเข้าคนหนึ่งชื่อว่า นางหงปะจันทร์ นางเป็นคนสวยถูกใจเจ้ากงจิ้นมาก เมื่อสุดที่จะหักห้ามใจได้แล้ว เจ้ากงจิ้นก็ไปทาบถามขอนางหงปะจันทร์กับบิดามารดาของนาง ซึ่งทางฝ่ายบิดามารดาก็ไม่ขัดข้องยอมยกให้แก่โดยดี ทั้งนี้ก็เพราะทางฝ่ายครอบครัวนางหงปะจันทร์เป็นคนจน เมื่อจะได้ลูกเขยเป็นเศรษฐีเช่นนั้นก็ดีใจ ส่วนนางหงปะจันทร์นั้นไม่รู้สึคดีใจอะไรเลย เพราะนางไม่ชอบเจ้ากงจิ้นซึ่งมีอายุรุ่นคราวพ่อของนาง และนางเองก็มีคู่รักอยู่คนหนึ่งแล้ว

เมื่อทางฝ่ายบิดาของนางหงปะจันทร์ไม่ขัดข้อง เจ้ากงจิ้นก็พื่อนางไว้ก่อนและนัดว่าอีก ๑ ปี เจ้ากงจิ้นจะขนเครื่องขันหมากและของแต่งงานมาจากเมืองจีน เมื่อมาถึงลพบุรีเมื่อใดก็จะแต่งงานกันเมื่อئั้น เมื่อนัดแนะกันเรียบร้อยแล้วเจ้ากงจิ้นก็กลับเมืองจีน

ต่อมาอีก ๑ ปี เจ้ากงจิ้นก็จัดเรือขันหมากมาตามสัญญาเรือขันหมากของเจ้ากงจิ้นนั้นเป็นขบวนยาวมาก มีเรือถึงร้อยกว่าลำ เมื่อเรือแล่นเข้ามาในน้ำเมืองลพบุรีประชาชนก็พากันมาเฝ้าดูกันอย่างเนืองแน่น เพราะไม่เคยปรากฏมาแต่กาลก่อนเลยว่ามีเจ้าบ่าวขำมน้ำขำทะเลเข้ามาแต่งเช่นนี้

ผู้ที่เศร้าโศกเสียใจในการมาของเจ้ากงจิ้นนี้มีอยู่ด้วยกันสองคน คือ นางหงปะจันทร์กับคู่รักของนาง คู่รักของนางหงปะจันทร์นี้เป็นคนมีวิชาเหมือนกันคือสามารถที่จะแปลงกายเป็นอะไรก็ได้ เมื่อชายหนุ่มทราบว่เจ้ากงจิ้นยกขบวนขันหมากมากก็แปลงกายเป็นจระเข้ตัวใหญ่ไปกอดนอนอยู่ที่ปากอ่าวที่เรือสำเภาจะแล่นผ่านเข้ามา หวังจะอาละวาดพาดเรือสำเภาให้แตกจมลงให้หมด พื่อแต่งงานจะได้เลิกกันไป

เรือสำเภาของเจ้ากงจิ้นเล่นเรียงกันเข้ามาเป็นแถวและเมื่อเข้าเขตเมืองลพบุรี นั้นเอง ก็เกิดเหตุประหลาดขึ้น บรรดาลูกเรือในเรือสำเภาแรกเกิดท้องเดินกันหมด ถึงกับ ต้องนั่งถ่ายกันแถวกราบเรือตัวเอง และบริเวณที่พวกลูกเรือเจ้ากงจิ้นนั่งถ่ายอุจจาระกัน นั้นเอง ต่อมาได้กลายเป็นห้วยและปรากฏว่ากันห้วยเหล่านี้ มีหินก้อนเล็กก้อนน้อยเป็น รูปคล้ายก้อนอุจจาระเต็มไปหมด ชาวลพบุรี เชื่อกันว่าหินก้อนเหล่านี้คืออุจจาระของพวก ลูกเรือเจ้ากงจิ้นนั่นเอง และให้ชื่อเรียกกันว่า "ห้วยขี้" ซึ่งต่อมาทางราชการเห็นว่า ห้วยขี้ ฟังแล้วไม่ระรื่นหูนัก จึงเปลี่ยนเป็นห้วยมูล แต่คนก็ยังคงเรียกว่าห้วยขี้ อยู่ตามเดิมจนถึงทุกวันนี้

ขบวนเรือขันทมากของเจ้ากงจิ้นต่างเรียงลาใกล้ท่าเรือลพบุรีเข้าไปทุกที และตาม แนวทางที่เรือขันทมากผ่านนั้นเอง ต่อมาได้กลายเป็นคลอง พวกชาวบ้านเรียกคลองนี้ว่า คลองบางขันทมาก เพื่อเป็นอนุสรณ์ที่เจ้ากงจิ้นแห่ขันทมากผ่านมาทางนั้น ขณะที่เรือขันทมาก จะเข้าท่าเรือตัวเอง จระเข้หนุ่มที่กบดานคอยที่อยู่ก็ลอยขึ้นมาเหนือผิวน้ำ บรรดาพวกลูกเรือ เมื่อเห็นจระเข้ตัวใหญ่ผิวดำว่ายปรี๊ดเข้ามาที่เรือเช่นนั้นก็ตกใจ ต่างคิดจะหนีเอาตัวรอด พอดี ลมตะวันตกเฉียงใต้พัดมาใบกมลมพาเรือแล่นอ้าวไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อจระเข้ หนุ่มเห็นพวกสำเภาแล่นหนีเช่นนั้นก็ยิ่งโกรธวุ่นวายตามไปอย่างรวดเร็วและไปทันที่แห่งหนึ่ง จระเข้หนุ่มไม่พึงสงสัยพาดหางโฉบขวางท่าเอาเรือสำเภาเอียงไปเอียงมา พวกลูกเรือกลุ่มหนึ่ง เห็นท่าไม่ได้การมองเห็นที่แห่งหนึ่งเป็นน้ำตื้นก็พากันโจนลงไป ที่ตรงนั้นต่อมากลายเป็นเนินเขา เตี้ย ๆ พวกชาวบ้านให้ชื่อว่า เขาจิ้นโจน และยังคงเรียกกันมาจนถึงเดี๋ยวนี้

พวกจิ้นที่โจนลงไปในนั้น ต่างก็ตะเกียกตะกายไต่ขึ้นไปบนเนินเขาที่สูงชันระดับน้ำ พากันชะเง้อแลดูเรือสำเภาและพรรคพวกของตนว่าจะเป็นอย่างไรบ้าง เขาที่พวกลูกเรือขึ้น ไปชะเง้อดูพรรคพวกนี้ ต่อมาชาวบ้านเรียกกันว่า เขาจิ้นแล เพราะเป็นเขาที่พวกจิ้นขึ้นไป แลดู ยังเรียกกันอยู่จนทุกวันนี้

ส่วนจระเข้หนุ่มก็คงอาละวาดต่อไปอย่างไม่ละลด จนเกิดลูกคลื่นใหญ่ซัดเรือสำเภา ล่มกันจนหมด ที่เรือสำเภาลำแรกล่มนั้น ต่อมาได้กลายเป็นภูเขาขึ้นลูกหนึ่งมีลักษณะเหมือน เรือสำเภาพวกชาวบ้านจึงเรียกเขาลูกนี้ว่า เขาตะเภาล่ม

เมื่อเรือสำเภาล่มลงเช่นนั้น บรรดาของที่บรรทุกมาก็ลอยกันระเกะระกะจมไปบ้าง ก็มี สิ่งของที่ลอยก็มีผ้าแพรเป็นพับ ๆ ไต่ลอยตามคลื่นไปติดอยู่ที่แห่งหนึ่งซึ่งอยู่ถัดเรือสำเภา

ลุ่มไป และที่ผ้าแพรไปติดอยู่นี้เอง ต่อมาได้กลายเป็นภูเขามีสัณฐานเหมือนชั้นผ้าที่วางซ้อนกัน เป็นพับ ๆ พวกชาวบ้านจึงพากันเรียกภูเขาลูกนี้ว่า เขาพับผ้า

ส่วนของกินอื่น ๆ ก็ได้ลอยไปติดตามที่ต่าง ๆ มีที่แห่งหนึ่งต่อมาได้กลายเป็นภูเขา มีรูปร่างเหมือนขนมแข่งถูกน้ำขึ้นราและมีกลิ่น พวกชาวบ้านจึงพากันเรียกเขาลูกนี้ว่า เขาขนมบูด

ฝ่ายนางนงปะจันทรนั้น เมื่อเห็นเรือสำเภาแล่นเข้าปากอ่าวมาก็ไปยืนดูอยู่ที่ สะพานท่าน้ำ และเมื่อเห็นเรือสำเภาเกิดมีอันล่มจนไปเช่นนั้น นางก็ดีใจอย่างที่สุด เพราะจะได้ไม่ต้องแต่งงานกับเจ้าสัวเมืองจีนที่มีเมียมาแล้วนับร้อย ความดีใจทำให้นางกระโดดโลดเต้นอย่างลืมหื้ม และโดยที่ไม่ได้ระมัดระวังตัวนางก็ตกลงไปในน้ำและจมน้ำตายตรงนั้นเอง ที่นางนงปะจันทรจมน้ำตายนั้น ต่อมาได้กลายเป็นภูเขาลูกใหญ่ชาวบ้านเรียกกันว่า เขา นงปะจันทร

ส่วนจระเข้หลังจากที่ได้พินิจเรือสำเภาเสียจمل่มหมดแล้ว ก็ว่ายเข้าฝั่ง เพื่อที่จะได้แสดงตัวกับคนทั้งปวงว่า ที่เรือสำเภาล่มไปนั้นไม่ใช่เกิดจากลมคลื่นที่โหมพายุที่จริงนั้นล่มเพราะตนเองต่างหาก แต่เมื่อว่ายเข้ามาถึงฝั่งก็แลเห็นร่างของนางนงปะจันทรนอนตายอยู่ก่อนแล้ว ทำให้จระเข้หนุ่มมีความเสียใจมาก ไทจะเหินยออ่อนมาจากการว่ายน้ำนั้นและหนูนเรือสำเภาทั้งลำนับแต่ไม่รู้ตัว ไทจะเสียใจที่คู่รักตาย หนุ่มในร่างจระเข้ก็เลยเป็นลมสลบและขาดใจตายอยู่ตรงนั้นเอง และที่จระเข้นอนตายนั้น ต่อมาได้กลายเป็นภูเขาลูกใหญ่หนึ่ง พวกชาวบ้านตั้งชื่อให้ว่า "เขาจระเข้" เพราะเขาลูกนี้มีรูปร่างคล้ายจระเข้นอนอ้าปากสถานที่ต่าง ๆ เหล่านี้ ยังปรากฏอยู่ต่อมาจนกระทั่งบัดนี้

เจ้าพ่อหอกกลอง

ในสมัยโบราณนานนับร้อยปีมาแล้ว ในท้องถิ่นที่เป็นกรุงเทพฯ ๖ ทุกวันนี้ยังไม่มีสุนัขวิ่งกันให้พละ่านเหมือนดังเช่นทุกวันนี้ และในตำบลแสนแสบแต่ก่อนโน้นก็ยังไม่มียุงชุมมากมายจนถึงกับได้ชื่อว่าแสนแสบ สาเหตุที่กรุงเทพฯ จะอุดมไปด้วยสุนัข และตำบลแสนแสบอุดมไปด้วยยุงนั้น มีเรื่องที่คนโบราณเล่าสืบกันต่อมาว่า

ครั้งหนึ่งเจ้าพ่อแสนแสบได้มาเยี่ยมเจ้าพ่อหอกกลองที่กรุงเทพฯ เจ้าพ่อหอกกลองจึงจัดการต้อนรับอย่างดี และหลังจากที่ได้สนทนาพาทีเรื่องราวต่างๆ ไปมากแล้ว เจ้าพ่อแสนแสบก็เปรยๆ ขึ้นว่า

"นาน ๆ พบกันที เรามาซ้อมฝีมือสะก้านสักที่เป็นยังงี้ จะได้เป็นที่เพลิดเพลินใจสักครั้งหนึ่ง"

เจ้าพ่อหอกกลองนั่งคิดอยู่ครู่หนึ่ง จึงตอบว่า "การเล่นสะก้านโบราณถือกันมากว่าเป็นการพนัน ที่ทำให้เสียเงินเสียศักดิ์กันมานานแล้ว หมดยุคหมดตัวไปเพราะสะก้านก็มาก" เจ้าพ่อแสนแสบจึงว่าก็นี้เราเล่นกันเพื่อความบันเทิงใจต่างหากนี่นา"

"การเล่นเพื่อความบันเทิงนั้นก็ต้องมีการพนันเข้าไปแทรกเสียหน่อยจึงจะสนุก ถ้าเล่นโดยไม่มีการพนันแล้วก็ไม่เห็นจะตื่นเต้นที่ไหน สู้เรามาคุยกันดีกว่า" เจ้าพ่อหอกกลองพยายามแนะไปไหนทางที่ดี

เจ้าพ่อแสนแสบเห็นเจ้าพ่อหอกกลองทาบายเบี่ยงเช่นนั้นก็ชักไม่พอใจ หากทางยั่วจะให้เจ้าพ่อหอกกลองเล่นสะก้านให้จงได้ จึงพูดขึ้นว่า

"ที่ท่านพูดเช่นนั้นเห็นทีจะเป็นเพราะว่าฝีมือสะก้านของท่านสู้ข้าพเจ้าไม่ได้ กระมัง ท่านอย่าคิดว่าข้าพเจ้าไม่รู้เท่าทันนะ บอกมาตรงๆ ดีกว่าน่าว่าท่านไม่กล้าสู้ข้าพเจ้าหรือว่าท่านจะให้ข้าพเจ้าต่อให้"

เจ้าพ่อหอกกลองเมื่อได้ฟังเช่นนั้นก็ชักจุ่น เห็นว่าเจ้าพ่อแสนแสบดูถูกกันมากจึงตอบไปว่า "ไม่ต้องต่อให้ข้าพเจ้าหรือจะมาเรามาเล่นแสดงฝีมือกันสักสองกระดาน เพื่อพิสูจน์ว่าฝีมือใครจะแน่นกว่าใคร"

"จะสนุกเรื้อ มันต้องมีอะไรพนันสักหน่อยถึงจะออกรส" เจ้าพ่อแสนแสบเผย

"จะเอาอะไรมาทำเป็นเดิมพันล่ะ จะเอาทรัพย์สินเงินทองกันมันเป็นเรื่องน่าเกลียด เพราะเราเป็นเจ้าพ่อ พวกลูกข้างลูกม่าที่อยู่ในความคุ้มครองจะว่าเราได้"

"ก็เอาอย่างนี้ซิ" เจ้าพ่อแสนแสน "เราไม่ต้องเอารางวัลเป็นเงินทองอะไรกันหรอก แต่มักคิดว่าถ้าใครแพ้จะต้องยอมเสียสละบางอย่างหนึ่ง จะเป็นอะไรก็ได้ตามความชอบใจ และผู้แพ้จะต้องยอมรับของที่ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ผู้ชนะมาแล้วไปรักษาแทนต่อไป ตามกติกาที่ว่ามานี้ท่านจะยอมตกลงไหมล่ะ"

เจ้าพ่อหอกลองกำลังฉุนก็ตอบตกลงทันที และได้เริ่มลงมือเล่นสะกาพันต่อไป ผลของการเล่นปรากฏว่าเจ้าพ่อหอกลองชนะทั้งสองกระดาน เจ้าพ่อหอกลองจึงมาจินตนาการดูว่า ของที่จะมอบให้ไปกับเจ้าพ่อแสนแสนนั้น ควรจะเป็นสิ่งที่ทรมาณชาวกรุงเทพฯ พวกลูกช้างลูกม้าของเราแย่มามากแล้ว อย่างกระนั้นเลยมอบยุ้งให้เจ้าพ่อแสนแสนไปเลี้ยงบ้างดีกว่า สำหรับสิ่งที่เราจะขอจากเจ้าพ่อแสนแสนก็ควรจะเป็นสุนัข เพราะโจรผู้ร้ายในกรุงเทพฯ มีชุกชุมนัก พวกลูกช้างได้รับความลำบากมาก เมื่อได้สุนัขมาจะได้เฝ้าหอนช่วยเหลือดูแลได้บ้าง

เมื่อเจ้าพ่อหอกลองคาริแม่เกาใจว่าจะเป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นของตนเองแล้ว ก็เสนอให้เจ้าพ่อแสนแสนทราบ พอเจ้าพ่อแสนแสนรู้ว่าจะต้องรับเอายุ้งไปเลี้ยงและจะต้องมอบสุนัขอันเป็นที่รักให้แก่เจ้าพ่อหอกลอง ก็มีความเสียใจถึงกับสลับเจ้าพ่อหอกลองจึงช่วยแก้ไขให้ทัน แล้วมอบยุ้งให้ไปเลี้ยงไว้ที่แสนแสน และรับสุนัขจากแสนแสนมาเลี้ยงไว้ในกรุงเทพฯ

ด้วยเหตุนี้แสนแสนก็เต็มไปด้วยยุ้ง และในกรุงเทพฯ ก็เต็มไปด้วยสุนัข

ท้าวภกขนาท

เรื่องท้าวภกขนาท เป็นเรื่องที่ชาวบ้านจังหวัดลพบุรีเล่าสืบทอดกันมาช้านาน ความจริงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรามเกียรติ์ แต่ชาวเมืองเชื่อกันว่าเป็นเรื่องจริงที่เกิดขึ้นที่ลพบุรี จึงอาจนับได้ว่าเป็นนิทานพื้นเมืองของลพบุรีอีกเรื่องหนึ่ง และถึงแม้จะปนเรื่องรามเกียรติ์ ก็เป็นรามเกียรติ์แบบไทยแล้ว ไม่ใช่รามเกียรติ์ฉบับอินเดียดั้งเดิมเพราะมีเรื่องศาสนาพระศรีอารย่น้อยด้วย ตามเรื่องมีอยู่ว่า

เมื่อพระรามปราบทศกัณฐ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เสด็จกลับพระนคร แต่เนื่องจากพระรามและนางสีดามีเงงอนกันมาก ถึงกับนางสีดาแทรกแผ่นดินหนีไป พระรามจึงต้องออกเดินคงเป็นครั้งที่สอง ในระหว่างทางได้พบยักษ์ต่าง ๆ ที่คอยขัดขวาง แต่พระรามก็ว่ากล่าวแต่โดยดีว่าทศกัณฐ์ได้พ่ายแพ้ไปแล้วอย่ามารังควานขัดขวางอยู่ต่อไปเลย แต่พวกยักษ์เหล่านั้นก็ไม่ยอมเชื่อ พระรามจึงต้องปราบพวกยักษ์เหล่านั้นจนราบคาบ แล้วจึงเดินทางต่อไป และในที่สุดก็ไปพบกับท้าวอุณาราช เจ้าเมืองมหาสิงขร ท้าวอุณาราชไม่ยอมกลัว พระรามเห็นว่า ถ้าจะปล่อยทิ้งไว้ก็จะเสื่อมเสียพระเกียรติยศจึงจะปราบให้รู้สาทิณไว้เสียบ้าง พระองค์จึงทรงใช้คันศรที่ท้าวด้วยเขากกระต่ายและมีสายท้าวด้วยหนวดเต่า ส่วนลูกศรนั้นใช้คันนกแฝงไปถูกอกของท้าวอุณาราชปลิวมาตกที่เขาวงพระจันทร์ แต่ไม่ตายเป็นแต่ถูกตรึงไว้ในถ้ำ และได้สาปไว้ว่า เมื่อพระศรีอารย่มাত্রสัจจึงให้พ้นทุกข์ ด้วยเหตุนี้เองท้าวอุณาราช จึงได้นามใหม่ว่า ท้าวภกขนาท เพราะถูกยิงด้วยคันนก

เมื่อสาปท้าวอุณาราชแล้ว พระรามก็สาปให้ไม้ไผ่แก้วคอยเฝ้าอยู่อีก ๒ ตัว เพื่อคอยดูว่า ถ้าลูกศรที่ปักอกท้าวอุณาราชเขยื้อนออกจากที่เมื่อใด ก็ให้ไม้ไผ่แก้วทั้งสองตัวนั้นขึ้นขึ้นเพื่อเป็นสัญญาณให้พญานาคได้ยิน จะได้มาตอกศรที่ตรึงออกอยู่นั้นให้แน่นขึ้นอีก และเมื่อพญานาคมานตอกศรคราวใด ก็เชื่อกันว่าจะเกิดไฟไหม้ลพบุรีคราวนั้น

ท้าวอุณาราชหรือท้าวภกขนาทมีลูกสาวอยู่คนหนึ่งชื่อว่า นางประจัน นางได้ติดตามบรรณิบัติพ้ออยู่ในถ้ำนั้นด้วยและนางได้ใช้เวลาว่างทอผ้าใยบัว เพื่อเตรียมไว้ถวายเป็นผ้าจีวรของพระศรีอารยณ์ กล่าวกันว่าเวลานั้นนางประจันก็ยังอยู่ที่เขานางพระจันทร์นั่นเอง และเมื่อถึงวันดีคืนดี นางก็แปลงกายเป็นสาวงามออกมาจ่ายตลาดเพื่อหาซื้อน้ำส้มสายชูไปรดที่อกท้าวภกขนาท

ซึ่งจะทำให้ศรต้นกกเขยื้อนออกมาได้ ด้วยเหตุนี้คนแต่ก่อนจึงได้พากันห้ามขายน้ำส้ม
สายชูในตลาดลพบุรี เพราะกลัวว่านางประจันจะมาซื้อไปถอนศรกก ซึ่งจะทำให้เดือดร้อนถึง
หลุมานมาตอกและลพบุรีก็จะถูกไฟไหม้

นอกจากนี้ยังเคยมีคนเคยได้ยินเสียงนางประจันร้องเพลงกล่อมพ่อของนางด้วยน้ำ
เสียงอันเยือกเย็น มีเรื่องเล่ากันต่อมาอีกว่าท้าวภกชนากนอนอยู่เช่นนั้นเป็นเวลานานหลาย
ร้อยหลายพันปีแล้ว จึงหิวระหายนมาก นางประจันส่งสารพ่อไม่รู้จะเอาอะไรให้กิน นาง
จึงต้องแปลงกายเป็นสาวสวยมาล่อชายหนุ่มให้ไปเป็นอาหารของพ่อก็มี ใครที่หลงไปใกล้ๆ
ท้าวภกชนากจะถูกตัวด้วลิ้นเอาไปกิน ท้าวภกชนากเป็นยักษ์ที่ใหญ่โตมาก ลิ้นก็โตขนาดคน
ธรรมดาเรานี่ เมื่อเทียบกับท้าวภกชนาก คนเราก็นับขนาดเท่าแมลงวันเท่านั้นเอง

เขานางพระจันทร์หรือวงพระจันทร์นี้ อยู่ห่างจากตัวเมืองลพบุรี ไปทางทิศตะวันออก
เฉียงเหนือประมาณ ๒๕ กิโลเมตร บนยอดเขานี้มีรอยพระพุทธรูปจำลอง ซึ่งชาวบ้านนิยมไป
ไหว้กันเป็นประจำปี (ตรงกับงานไหว้พระพุทธรูปที่จังหวัดสระบุรี)

นางผมหอม

ท้าวคำแสนผู้ครองนคร เมืองวาปี มีภรรยาชื่อว่า นางคำแมน ทั้งสองอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน แต่ก็หาได้เกิดบุตรด้วยกันไม่ อยู่มาวันหนึ่งทั้งสองก็ปรารภกันถึงเรื่องการมีบุตรไว้สืบสกุล และตกลงกันว่าจะทำพิธีอธิษฐานขอจากเทวดา บางทีจะเกิดบุตรสมความปรารถนาบ้าง หลังจากที่ได้ทำพิธีอธิษฐานขอบุตรจากเทวดาแล้วได้ปีหนึ่ง ทั้งสองก็ได้บุตรสมใจแต่ไม่ใช่ผู้ชายกลายเป็นผู้หญิง ทั้งสองจึงให้นามว่า สีด้า

นางสีด้านั้นเมื่อโตก็มีความงามไม่แพ้นางใด แต่นางออกจะเคราะห์ร้าย คือพอนางอายุได้ ๑๕ ปี ก็มีความกระวนกระวายใจใคร่จะไปเที่ยวป่า จึงไปขออนุญาต ต่อท้าวคำแสนผู้บิดา ท้าวคำแสนแม้ว่าจะไม่อยากจะให้นางไป แต่เมื่อถูกรบเร้าหนัก ๆ เข้า ก็จำใจยอมให้ไปโดยจัดผู้ติดตามไปด้วยมากมาย

ขณะที่นางสีด้าเดินทางชมกษมไม้เป็นที่เพลิดเพลินเจริญใจอยู่นั่นเอง ก็มียักษ์ตนหนึ่งถือกระบองเหล็กร้องคารามเข้ามาจะทำร้าย พวกไพร่พลที่ติดตามมาไม่มีใครกล้าสู้หน้ายักษ์พากันวิ่งหนีไปหมด นางสีด้าเองก็ตกใจวิ่งหนีเข้าไปซ่อนอยู่ในโพรงไม้แห่งหนึ่ง ซึ่งยักษ์มองไม่เห็นและวิ่งไล่กวาดไพร่พลไปทางอื่น นางสีด้าจึงรอดมาได้ และเมื่อเห็นยักษ์วิ่งเลยไปแล้วนางก็ออกจากโพรงไม้เที่ยวเดินคุ้ยหาผลไม้ไป เพราะจากทางไม่ได้ไพร่พลก็สูญหายไปหมด นางมีความอดโรยไทยทิวเป็นกำลังเมื่อไปพบน้ำขังอยู่ในรอยเท้าโค เข้าแห่งหนึ่งก็ก้มลงวกน้ำดื่มกินด้วยความกระหายแล้วก็เดินต่อไปยังเดินไปถึงทิวไทยหนักขึ้น ผลไม้ใด ๆ ก็ไม่มี นางเหนื่อยอ่อนเต็มที่ พอได้ไปพบน้ำขังในรอยเท้าช้าง เข้าอีกแห่งหนึ่ง นางก็วกน้ำในรอยเท้าช้างนั้นดื่มประทังความทิวไทยไปตามแกน แต่พอนางดื่มน้ำในรอยเท้าช้างเข้าไปแล้วนางก็มีความรู้สึกประหลาดคือหู ตาสว่าง ความรู้สึกเข้มขึ้นขึ้นและจากทางที่จะกลับคืนบ้านเมืองได้ทันที

เมื่อนางกลับมาถึงเมืองวาปีโดยปลอดภัยเช่นนั้น ท้าวคำแสนและนางคำแมนก็ยินดีปรีดาการจัดพิธีสมโภชเป็นการใหญ่ ส่วนนางสีด้าตั้งแต่กลับมามีอยู่บ้านเมืองแล้วก็ให้มีอาการรู้สึกเปลี่ยนแปลงไปมาก เช่นให้รู้สึกอยากของเปรี้ยว ๆ และท้องของนางเริ่มโตขยายขึ้นจนเป็นที่ผิดสังเกตของท้าวคำแสนและนางคำแมนทั้งสองจึงถามนางสีด้าว่า ระหว่างที่หลงทางอยู่ในป่านั้นได้พบใครบ้างหรือเปล่าขอให้บอกมาตามตรง นางสีด้าก็บอกว่าไม่ได้พบใครเลยนอกจากนกและสัตว์ป่า ทั้งสองสนใจจึงถามอีกว่าระหว่างทางได้กินอะไร เข้าไปบ้าง

นางก็ตอบว่านอกจากน้ำในรอยเท้าโครอยเท้าข้างแล้วก็ไม่ได้กินอะไรเลย ทั้งท้าวแสนและนางคำแมนก็ไม่อาจจะตัดสินใจอะไรลงไปได้ ให้สงสัยว่าน้ำในรอยเท้าสัตว์ทั้งสองจะพาพิษเอากับนางสีดาเป็นแน่ ต่างก็เก็บเรื่องนางสีดาไว้เป็นความลับ

นางสีดานั้น เมื่อครบ ๑๐ เดือน นางก็คลอดบุตรหญิงแฝดออกมา จึงให้ชื่อคนแรกว่านางผมหอม เพราะมีผมหอมเหมือนไม้แก่นจันทร์ ส่วนคนรองให้ชื่อว่า นางลุน ทั้งสองนี้เมื่อโตขึ้นก็เกิดสงสัยว่า บิดาของตนนั้นเป็นใครกันไม่เคยเห็นหน้าตาสักที และยังถูกเพื่อนรุ่น ๆ เดียวกันล้อว่าเป็นลูกไม่มีพ่อเข้าด้วยแล้วทั้งสองก็อดทนต่อไปไม่ไหว จึงพากันไปถามนางสีดาผู้เป็นแม่ขอให้เล่าความจริงให้ตนฟัง นางสีดาก็เล่าเรื่องตั้งแต่ครั้งไปป่าและได้ดื่มน้ำในรอยเท้าโคและรอยเท้าช้างให้ฟังโดยตลอด และปรากฏว่าชะรอยเท้าจะบันดาลให้เป็นไปก็ได้ จึงได้เกิดลูกทั้งสองขึ้นมา

นางผมหอมและนางลุน เมื่อได้ฟังเรื่องราวเช่นนั้นก็ยิ่งกระหายจะพบพ่อของตนยิ่งขึ้น จึงอ้อนวอนขอให้นางสีดาออกปากค้นหาพ่อ นางสีดาสงสารลูกทนนถูกรบเร้า ไม่ได้ก็ต้องยอมอนุญาต นางผมหอมและนางลุนจึงพากันเดินเข้าไปในป่าใหญ่ได้รับความลำบากเป็นอันมาก หลังจากที่เดินกววนอยู่หลายวันก็พบช้างใหญ่เข้าตัวหนึ่ง ช้างตัวนี้ตามธรรมดาเป็นช้างที่ดุร้ายมากเป็นพญาช้างในป่านั้น เมื่อมันมาเห็นนางผมหอมและนางลุนเข้าก็ร้องคร่ำครวญจะเข้ามาทำร้าย นางผมหอมและนางลุนตกใจกลัวมากแต่แข็งใจพูดอ้อนวอนออกไปว่า ขอย่าได้ทำร้ายตนเลย เพราะตนไม่มีพ่อ ถ้าไล่ตามหาพ่อในป่า เพราะแม่เล่าให้ฟังว่าได้มาดื่มน้ำในรอยเท้าโคและรอยเท้าช้าง จึงได้เกิดฉันทั้งสองขึ้นมา นึกว่าเวทนาเกิด

พญาช้างได้ฟังเช่นนั้นก็แปลกใจ และรู้สึกสังหรณ์อะไรในใจอย่างหนึ่งจึงอธิษฐานในใจว่า ถ้าหากว่านางทั้งสองนี้เป็นลูกของตนจริงแล้ว ก็ขอให้ปีนขึ้นมาจากหางของตนมานั่งบนหลังได้โดยสะดวก แต่ถ้าคนไหนไม่ใช่ลูกแล้วก็ขอให้ตกลงไปตายเมื่ออธิษฐานแล้ว พญาช้างก็บอกให้นางทั้งสองปีนหางของตนขึ้นไปนั่งบนหลัง นางผมหอมก็ปีนขึ้นไปได้โดยเรียบร้อย ส่วนนางลุนนั้นพยายามปีนอยู่หลายหนก็ปีนขึ้นไม่ได้และพลัดตกลงมาตาย

พญาช้างเมื่อเห็นเช่นนั้นก็รู้ว่านางผมหอมเป็นลูกของตนก็ดีใจ ซึ่งตรงกับนางผมหอมซึ่งเสียใจที่นางลุนน้องของตนมาตายจากไป แต่เมื่อคิดว่าตนมาพบพ่อแล้วก็คลายโศกลงได้บ้าง พญาช้างก็พานางผมหอมไปยังที่อยู่จัดแจงทำที่อาศัยให้กับลูกเป็นอย่างดี

นางผมหอมมาอยู่กับพญาช้างเป็นเวลาถึง 4 ปีอายุได้ 20 เป็นสาวเต็มตัวแล้วตลอดเวลาเหล่านั้นนางไม่เคยพบมนุษย์คนใดเลย และไม่เคยออกไปไหนไกลๆ ด้วยซ้ำ

อาหารการกินพญาข้างก็ไปหามาให้ แต่ใจของพญานั้นไม่เป็นสุขใครจะได้พบผู้คนพูดจาแก้เหงา กันบ้างตามประสามนุษย์ด้วยกัน ฉะนั้นในหนึ่งวันนางก็ถอนผมของนางใส่ในผอบ แล้วเอากลับ ล่าเจียมมาจากรักข้อความลงไประหว่าง ถ้าใครเป็นคู่สร้างของนางแล้ว ขอให้พบข้อความนี้และติดตาม มาให้พบกัน แล้วนางก็เอาใส่รวมลงไปในผอบ ปิดฝาสนิทแล้วก็อธิษฐานปล่อยผอบลอย น้ำไป

ผอบเสี่ยงทายหาคู่ลอยตามกระแสน้ำไปจนถึงหน้าเมืองรัตน ผู้คนที่เลเห็นต่างพากันว่ายออกไปเก็บ แต่ก็ไม่มีใครเก็บได้ เพราะผอบนั้นลึกลับไปได้อย่างประหลาด ในที่สุด ท้าวแพงคำ เจ้าเมืองรัตนทราบเรื่องผอบเข้าจึงลงไปดูและว่ายไปเก็บมาได้ เมื่อเปิดดูพบ เส้นผมและคำจารึกก็ให้เขาซึ่งตรงใจรักใคร่กันขึ้นมาทันที และเมื่อทำไม่ไหว ก็ออกติดตาม โดยเดินทางตามสายน้ำขึ้นไปทางเหนือ จนถึงทำนบน้ำที่นางผมหอมเคยมาอาบน้ำ ณ ที่นั้นเอง ท้าวแพงคำก็พบเส้นผมของนางผมหอมตกอยู่ เมื่อพิสูจน์กลิ่นเห็นว่าเหมือนกันแล้ว ก็แอบข่มอยู่ เพราะเชื่อแน่ว่ายังงิงานางผมหอมก็ต้องมาที่นั่นอย่างแน่นอน

เป็นจริงตามที่ท้าวแพงคำคาดไว้ พอตกเย็นนางผมหอมก็มาอาบน้ำ ท้าวแพงคำจึง แสดงตัวให้เห็น และเล่าเรื่องให้ฟังโดยตลอด ในที่สุดทั้งสองมีความเห็นอกเห็นใจรักใคร่ ได้เสียกัน แต่ยังปกปิดไว้ไม่ให้พญาข้างรู้ ความจริงนั้นพญาข้างเคยสงสัยเพราะได้กลิ่นผู้ชาย ที่ตัวลูกสาว แต่เมื่อถามแล้วนางผมหอมไม่รับ พญาข้างก็ไม่ตั้งใจจะซักอีก ทั้งสองลอบรักกันอยู่ เช่นนี้เป็นเวลา 3 ปี จนเกิดบุตรด้วยกันสองคนเป็นหญิงหนึ่งชายหนึ่ง

แต่ถึงแม้ว่าจะปกปิดเป็นความลับมาได้ถึง ๓ ปีก็จริง แต่ทั้งสองก็ยังอดเป็นทุกข์ไม่ได้ ว่า ถ้าพญาข้างรู้ความจริงเข้าเมื่อใดก็คงจะโกรธมาก สู้สารภาพความจริงเสียเลยไม่ได้ จะไม่ได้ต้องเป็นทุกข์ต่อไปอีก เมื่อตกลงกันแล้วทั้งสองก็เข้าไปสารภาพให้พญาข้างฟังโดยตลอด พญาข้างเมื่อได้ฟังก็มีความเสียใจมากถึงกับล้มเจ็บลง แม้ว่าทั้งสองจะช่วยกันรักษาอย่างไร อาการก็ไม่ดีขึ้น พญาข้างเมื่อเห็นว่าตนคงจะตายแน่แล้ว ก็เรียกนางผมหอมเข้ามาสั่งสอน ว่า เกิดเป็นหญิงมีลูกมีผัวแล้วก็ต้องปฏิบัติตนให้ได้ การบ้านการเรือนอย่าให้บกพร่องได้ ตนไม่ อาจจะอยู่คุ้มครองได้แล้ว แต่ว่าได้อธิษฐานนางทั้งสองไว้ให้ เมื่อตนตายนางข้างขวาจะกลายเป็นเรือ งานข้างซ้ายจะกลายเป็นพาย ขอให้ใช้เรือนี้เป็นพาหนะพากันกลับไปบ้านเมือง เมื่อ สิ่งเสียเสร็จแล้วพญาข้างก็ขาดใจตาย และนางทั้งสองก็กลายเป็นเรือและพายตามอธิษฐาน

เมื่อจัดการฝังร่างของพญาช้างเสร็จแล้ว ท้าวแพงคำนางผมหอมและบุตรทั้งสองก็
ลงเรืองาช้างล่องไปจนถึงเมืองรัตนาและอยู่ด้วยกันเป็นปกติสุข

หมายเหตุ นิทานเรื่องนี้มีเค้าเรื่องบางตอนคล้ายกับนิทานของเขมร และมอญ เช่น
ตอนที่คัมภีร์ในรอยเท้าช้างและมีบุตร เป็นต้น

นางสร้อยดอกหมาก

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ก่อนที่พระเจ้าอุทองจะทรงสร้างกรุงศรีอยุธยา มีพระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระเจ้าสายน้ำผึ้ง เหตุที่จะได้นามนี้ก็เนื่องมาจากครั้งหนึ่ง พระองค์เสด็จพยุหยาตราไปทางชลมารคเมื่อไปถึงแหลมวัดปากคลองทอดพระเนตรเห็นน้ำผึ้งจับอยู่ที่อกไก่ได้ช้อฟ้าหน้าบรรณ จึงทรงดำริว่า จะขอเฝ้าการพระพุทธรูปไมกร แต่ใครจะเสี่ยงบุญอธิการว่าจะมีอุปการะพรไฟฟ้าประชาชนได้ตลอดไปหรือไม่ จึงทรงอธิษฐานว่า ถ้าพระองค์มีบุญจริงแล้ว ก็ขอ น้ำผึ้งที่อกไก่นั้นจงไหลย้อยหยดลงมา พอให้กลัว เรือขึ้นไปประทับถึงกำแพงแก้วเกิด พออธิษฐานเสร็จ น้ำผึ้งก็ไหลย้อยเป็นทางลงมากลัวเอาเรือพระที่นั่งขึ้นไปถึงที่ได้จริง ด้วยเหตุนี้จึงได้ถวายพระนามว่า พระเจ้าสายน้ำผึ้ง

ก็ในครั้งนั้นพระเจ้ากรุงจีนได้อิศาบุญธรรมคนหนึ่ง การที่ได้มาก็แปลกประหลาดผิดสามัญชน เพราะได้นางมาจากในจันทมาก พระเจ้ากรุงจีนจึงให้นามนางว่า นางสร้อยดอกหมาก เมื่อนางสร้อยดอกหมากเจริญวัยขึ้น พระเจ้ากรุงจีนก็ให้โทรมาทนายว่า นางสร้อยดอกหมากอิศาบุญธรรมของพระองค์จะมีเนื้อคู่อยู่ที่ใด โทรตรวจดวงพระชะตาแล้วก็กราบทูลว่าตามดวงพระชะตา พระธิดาจะพบเนื้อคู่เป็นผู้มีบุญ อยู่ทางทิศตะวันตก ซึ่งได้แก่พระเจ้ากรุงไทย เห็นจะได้กับพระเจ้ากรุงไทยเป็นแน่นอน

พระเจ้ากรุงจีนเมื่อได้ทรงทราบเช่นนั้น ก็ดีพระทัยนักตรัสให้แต่งพระราชสาส์นให้ขุนแก้วการเวกถือเข้ามาถวาย

พระเจ้าสายน้ำผึ้งเมื่อได้ทราบความในพระราชสาส์นของพระเจ้ากรุงจีนที่จะถวายนางสร้อยดอกหมากให้แล้ว ก็ดีพระทัยตรัสบอกทูตว่าจะเสด็จไปรับในเดือน 12

ครั้นได้ฤกษ์ในวันแรม 11 ค่ำ เดือน 12 พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็เสด็จทรงเรือพระที่นั่งเอกชัยไปแต่เพียงลำเดียว ด้วยบุญบารมี เรือก็แล่นไปได้โดยสะดวกจนถึงเขาไฟเขตแดนจีน

ฝ่ายพวกจีนที่เล่นเรืออยู่ในท้องทะเลเห็นพระเจ้าสายน้ำผึ้งเอาเรือเล็ก ๆ เสด็จมาในทะเลใหญ่เช่นนั้น ก็เห็นเป็นอัศจรรย์ จึงพากันนำเรือขึ้นกราบบังคมทูลพระเจ้ากรุงจีนให้ทรงทราบ พระเจ้ากรุงจีนเมื่อได้สดับก็เสด็จพระทัย เพราะไม่เคยปรากฏเลยว่าจะมีผู้ใดใช้เรือเล็ก ๆ เช่นนั้นพามาในทะเลได้ แต่เพื่อให้แน่นอนจึงสั่งให้เสนาผู้ใหญ่ไปดูว่าจะมีบุญจริงหรือไม่ประการใด เสนาผู้ใหญ่ก็ออกไปเชิญเสด็จพระเจ้าสายน้ำผึ้งให้ประทับที่อ่าวหาดินหนึ่งก่อน

ครั้นถึงเวลาค่ำเสนาบดีจึงให้คนออกไปสอดแนมถึงที่ประทับ เมื่อไปถึงก็ได้ยินเสียงดนตรีดังครึกครื้นไปโดยที่ไม่เห็นคนบรรเลง คนสอดแนมกลับไปรายงานให้เสนาบดีและพระเจ้ากรุงจีนทรงทราบ ครั้นคืนวันรุ่งขึ้นจึงให้เชิญเสด็จมาประทับที่อ่าวเลื้อ พอกกลางคืนวันนั้น ก็ปรากฏเสียงดนตรีครึกครื้นเช่นคืนก่อนอีก พระเจ้ากรุงจีนเมื่อทราบเหตุการณ์โดยตลอดเช่นนั้น ก็สรรเสริญบุญคุณการของพระเจ้าสายน้ำผึ้งเป็นอันมาก

ครั้นเช้าวันรุ่งขึ้น พระเจ้ากรุงจีนก็ให้แต่งกระบวนแห่รับพระเจ้าสายน้ำผึ้งเข้ามาในพระราชวัง และจัดการอภิเษกสมรสกับนางสร้อยดอกหมาก เมื่อเสร็จพิธีแล้ว พระเจ้ากรุงจีนให้เชิญพระเจ้าสายน้ำผึ้งเข้ามาเฝ้าตรัสว่า เสด็จมาเช่นนี้บ้านเมืองไม่มีใครดูแลรักษา หากมีศัตรูยกมาย่ำยีก็จะได้รับความเดือดร้อน ขอให้พากันกลับไปพระนครเถิด แล้วพระเจ้ากรุงจีนก็ให้จัดสำเภา 5 ลำ พร้อมด้วยเครื่องอุปโภคเป็นอันมาก กับให้เงินอีก 500 คน ตามเสด็จเข้ามาด้วย

พระเจ้าสายน้ำผึ้งและนางสร้อยดอกหมากได้ถวายบังคมลาพระเจ้ากรุงจีนลงเรือสำเภาเดินทางมาสิบห้าวันจึงถึงเมืองไทย ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยพร้อมด้วยพระราชาคณะประมาณ 150 รูป ได้ออกไปรับที่เกาะแห่งหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้เรียกเกาะนั้นว่า เกาะพระ มาจนทุกวันนี้ เมื่อพระเจ้าสายน้ำผึ้งเสด็จมาถึงปากน้ำแม่เบี้ย ท้ายเมืองแล้ว เสนาบดีจึงเชิญเสด็จเข้าพระราชวัง ส่วนนางสร้อยดอกหมากนั้นให้คอยอยู่ในเรือสำเภาก่อน เมื่อเสด็จเข้าไปถึงพระราชวังแล้ว พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงให้ถ้าแก่ออกมารับนางสร้อยดอกหมาก แต่นางสร้อยดอกหมากเกิดน้อยใจ ตอบพวคนางท้าวถ้าแก่ว่าได้เดินทางมาในทะเลผ่านอันตรายมากับพระองค์ มาเป็นเวลาหลายวันได้รับความลำบากมาด้วยกัน แล้วโฉนเมื่อมาถึงพระราชวังแล้ว จึงไม่เสด็จออกมารับ ถ้าพระองค์ไม่เสด็จมารับแล้วนางจะไม่ไป

ถ้าแก่เมื่อได้ฟังนางพูดเช่นนั้น ก็กลับไปกราบทูลให้ทรงทราบ พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงตรัสกับถ้าแก่เป็นการหยอกล้อเล่นว่า มาถึงนี่แล้วจะอยู่ที่นั่นก็ตามเถิด เมื่อนางสร้อยดอกหมากได้ทราบเช่นนั้นก็เสียพระทัยแต่ยังไม่แน่ว่าจะตรัสจริง ครั้นรุ่งเช้า พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็ให้แต่งกระบวนแห่ออกมารับอีก และได้เสด็จพระราชดำเนินมาด้วย เมื่อถึงก็เสด็จขึ้นไปรับนางถึงบนสำเภา นางสร้อยดอกหมากก็ตัดพ้อว่า ไม่ไปแล้ว พระเจ้าสายน้ำผึ้งจึงตรัสสัพยอกว่า ไม่ไปก็อยู่ที่นั่นเถิด พอนางได้ยินเช่นนั้น ความเสียพระทัยก็ประดังขึ้นมาอีกคิดเห็นว่าพระเจ้าสายน้ำผึ้งไม่รักนางแน่แล้ว นางก็กลืนใจตาย

พระเจ้าสายน้ำผึ้งทรงเสียพระทัยมากได้เชิญพระศพมาพระราชทานเพลิงที่แหลม
บางกะจะ และต่อมาได้สถาปนาเป็นพระอารามให้นามว่า วัดพระเจ้าพระนางเชิง แต่นั้นมา
หมายเหตุ วัดนี้มีเรียกกันหลายอย่าง เช่น แพนงเชิง เดียวนี้เรียกว่า พันญเชิง

นางอุทัย

ครั้งหนึ่งมีนางนาคขึ้นมาจากบาดาล มาเล่นน้ำในสระบัวแห่งหนึ่ง รุกขเทวดามาเห็น เข้าในตอนนั้นนางนาคแปลงกายเป็นมนุษย์ จึงเกิดความรักจนได้นางนาคเป็นภรรยา ต่อมา นางนาคตั้งครุภักจะกลับไปเมืองบาดาลก็เกรงว่าพระบิดาจะทำโทษ นางจึงสารถอกไขออกมา เป็นไขตามเขื่อนนาคซึ่งต้องตกฟองเป็นไขเสียก่อน เมื่อนางสารถอกไขออกมาแล้ว ก็เอาผ้าทอ ไขนั้นไว้แล้วเอาไปซ่อนในป่าริมแม่น้ำ ส่วนตนเองรีบกลับลงไปบาดาล

อยู่ต่อมาอีกสองสามวัน มีแม่คางคกตัวหนึ่งมาพบทอไขนั้นเข้า จึงคาบเอาไปกินด้วย ไม่รู้ว่าเป็นไขนาค เมื่อกินแล้วก็กระโดดลงไปในน้ำ พืชของนาคก็กำเริบแรงขึ้น คางคกทน พืชของนาคไม่ไหวก็ขาดใจตายลอยน้ำอยู่ ส่วนไขนาคนั้นเมื่อครบกำหนดก็แตกออกเป็นตัว แต่ แทนที่จะเป็นนาคเหมือนแม่ กลับเป็นหญิงรูปงามดังนางฟ้า และนางก็คงอยู่ในคราบของคางคก นั้นต่อไป

วันหนึ่ง ตากลูโกถาด กับยายกาววัน สองคนตา ยาย ไปลุ่มปลา ก็ไปพบซากคางคก นั้นเข้า ตากลูโกถาดกับยายกาววันก็จับเหวี่ยงทิ้งไปพร้อมกับพูดออกมาอย่างไม่พอใจว่า ตั้งแต่ เข้าจนเย็นยังลุ่มไม่ได้ปลาสักตัว มาได้ซากคางคกที่ไม่ต้องการนี้แหละ ลูกนางนาคที่อยู่ใน ซากคางคกจึงพูดขึ้นว่า ข้าแต่ตายาย อย่าโกรธเคืองหลานเลย เก็บหลานเอาไปเลี้ยงด้วย คนเกิด เมื่อหลานโตขึ้นจะทดแทนบุญคุณของตายายต่อไป

สองคนตายายเมื่อได้ยินคางคกพูดภาษาคนได้เช่นนั้นก็แปลกใจ เกิดเมตตาสงสารรับ เอาไปเลี้ยงไว้ ครั้นรุ่งเช้าก็ออกหาผักปลาดังที่เคยทำมาทุกวัน ข้างลูกนางนาคเมื่อเห็นตา ยาย ออกจากบ้านแล้ว นางก็ออกมาจากซากคางคกจัดการบดกวาดบ้านเรือนให้ พร้อมทั้งจัด อาหารให้ด้วย ซึ่งความจริงแล้วนางไม่ได้ลงมือทำอะไรเลย เพราะทุกสิ่งทุกอย่างนางเนรมิต ขึ้นทั้งสิ้น พอถึงเวลาเย็นสองตายายกลับมาบ้าน พอเห็นบ้านเรือนสะอาดมีอาหารการกินคอย อยู่พร้อม ตายายประหลาดใจว่าใครหนอมาทาให้ยิ่งเมื่อได้ชิมอาหารรุ่มร่าอร่อยถูกใจก็ยิ่งต้อง การรู้จักคนทำมากขึ้น

ครั้นรุ่งเช้าสองคนตายายก็ทำท่าจะไปหาผักปลาดีกตามเคย แต่แทนที่จะไปไกล แกล้งย้อนมาแอบดูก็รู้ว่าในซากคางคกนั้นมีคน สองคนตายายจึงกระโดดเข้าไปจะจับตัว แต่ ลูกนางนาคกระโดดหายเข้าไปในซากคางคกเสียก่อน มิโยตายายจะพูดอ่อนหวานสักเท่าไร

นางก็ไม่ยอมออก แต่ว่าได้ช่วยเหลือการบ้านและจัดหาอาหารให้สองตายายทุกวัน ทำให้สองคนตายายไม่ต้องลำบากอีกต่อไป

ลูกนางนาคอยู่กับตายายมาจนอายุได้สิบห้าขวบ โตเป็นสาวสวย น่ารัก แต่ยังหลบซ่อนตัวอยู่ในซอกคางคกตามเดิม จะนั้นจึงไม่มีใครได้พบเห็นนาง วันหนึ่งเป็นวันพระ ชาวบ้านต่างร้องบอกชวนกันไปฟังธรรมที่วัด นางได้ยินเข้าก็เกิดศรัทธาใครจะไปฟังด้วย จึงบอกตายาย ข้างตายายก็ไม่ขัด นางจึงแสร้งดักคางคก ฐูปเทียนแล้วออกจากซอกคางคก กล่าวกันว่าผิวของนางนั้นขาวเหลืองงามเหมือนแสงอาทิตย์ยามอุทัย นางจึงได้ชื่อว่านางอุทัยตั้งแต่นั้นมา

นางอุทัยนั้น เป็นหญิงงามอย่างประหลาด พวกชาวบ้านร้านถิ่นโดยเฉพาะพวกหนุ่มๆพากันเดินตามชมความงามของนางไปจนกระทั่งถึงวัด วันนั้นเป็นวันที่นางอุทัยจะได้พบเนื้อคู่ จึงเผอิญให้เจ้าสุทราษกุมารโอรสของพระเจ้าการบไปฟังธรรมที่วัดเดียวกันกับที่นางอุทัยไปนั่งฟังนั้นด้วย เจ้าสุทราษ เมื่อทอดพระเนตรเห็นนางอุทัย เข้าก็เกิดความพอพระทัยรักใคร่นางขึ้นมาก ทันทีจึงไม่เป็นอันฟังธรรม คอยแต่จ้องมองนางไม่ว่างตา

ครั้นพระสงฆ์แสดงธรรมจบลงแล้ว นางอุทัยก็กราบพระแล้วเดินกลับบ้าน ข้างพระสุทราษกับบริวารก็พากันเดินตามมาและเข้า ไปสู่ขอนางอุทัยกับตายาย เมื่อตายายทราบเช่นนั้น ก็บอกว่า ถ้าต้องการหลานของแกจริง ๆ แล้ว ก็ขอให้สร้างสะพานทองพร้อมด้วยห้องหนึ่งร้อยห้าสิบห้องจากพระราชวังมาจนถึงบ้านของแก นั้นแหละแกถึงจะยกให้ ถ้าไม่ทำเช่นนั้นก็เป็นไม่สำเร็จ

พระสุทราษได้ทรงทราบเช่นนั้นก็เสด็จกลับพระราชวังและกราบทูลให้พระราชบิดาทรงทราบตามคำตายาย พระเจ้าการบเมื่อได้ทรงฟังเช่นนั้นก็ทรงพระพิโรธตายายเป็นอันมาก รับสั่งให้ราชบุรุษไปจับตายายประหารเสียโทษฐานที่กล่าววาจาจองหองลบหลู่พระเกียรติยศฝ่ายนางกาวินมเหสีได้ทรงฟังพระเจ้าการบรับสั่งเช่นนั้นก็กราบทูลทัดทานว่า ที่จะให้จับตายายประหารเสียนั้นไม่สมควร จะทำให้ผู้คนพลเมืองติเตียนได้ว่า พระราชาขอลูกสาวเขาไม่ได้แล้วพาลจับประหาร จะทำให้เสียพระเกียรติไปเปล่าๆ ทางที่ดีควรจะไปบอกตายายสองคนนั้นว่า การทำสะพานทองนั้นจะทำให้ตามที่ต้องการ แต่ทางฝ่ายหญิงก็ต้องสร้างตาหนักให้เสมอกับตำแหน่งพระราชโอรส และจะต้องสร้างให้เสร็จภายในเจ็ดวัน แม้นไม่สำเร็จตามรับสั่งจะถูกประหาร ถ้าทำเช่นนั้น ก็จะไม่มีการติเตียนได้ พระเจ้าการบได้รับคำแนะนำเช่นนั้นก็พอพระทัยรับสั่งให้ราชบุรุษไปแจ้งแก่ตายายตามคำแนะนำของพระมเหสี

คาถาโลกาถกกับยายกาวินเมื่อได้ฟังข้อรับสั่งจากราชบุรุษเช่นนั้นก็พากันนั่งกอดเข้าทอคอนใจกันว่า ครี้งนี้เห็นจะพากันตายแน่แล้ว บ้านช่องใหญ่โตจะเอาแรงเอาปัญญาที่โหมสร้างตอกสักเส้นเส้าสักต้นก็จะหมดปัญญาเอาเสียแล้ว เมื่อบ่นว่ากันอยู่พักหนึ่งก็หันมาว่ากับนางอุทัยว่าเป็นตัวการทำให้ตนเดือดร้อนโดยลิ้มไปว่าแกสองคนนั้นเอง ที่เป็นต้นเรื่องไปไกลให้พระสุทราสร้างสะพานทองก่อน นางอุทัยเมื่อได้ยินตายายพูดว่าเอาเช่นนั้นก็รับอาสาว่าตายายอย่าได้เดือดร้อนไปเลย เรื่องเรือนชานนั้นเป็นเรื่องเล็กน้อย ว่าแค่สะพานทองเกิดจะสร้างทันหรือ ถ้าคนสร้างเรือนทันตามกำหนดจะว่าอย่างไร และถ้าหากสร้างไม่เสร็จตามกำหนดก็จะยอมตาย ตากับยายได้ฟังนางอุทัยรับรองแข็งขันเช่นนั้นก็ค่อยเบาใจ

ข้างฝ่ายพระเจ้าการบ ครี้งรุ่งเช้าทอดพระเนตรเห็นยอดปราสาทของนางอุทัยเข้าก็แทบไม่เชื่อสายพระเนตร ตรัสเรียกให้พระนางกาวินออกมาช่วยดูว่าจะเป็นยอดเจดีย์หรือหลังคาใบสัถวิหารกันแน่ พระนางกาวินก็แปลกพระทัยเหมือนกันเพราะทุกเมื่อเชื่อกันก็ไม่เคยเห็น อยู่ๆ ก็โผล่ขึ้นมาเช่นนั้นเป็นที่น่าสนใจ พระเจ้าการบจึงมีรับสั่งให้ราชบุรุษออกไปสืบดู ราชบุรุษไปถึงยังปราสาทของนางอุทัยก็ถามดูทราบเนื้อความว่าเป็นปราสาทของนางอุทัยจริงก็กลับไปกราบทูลให้พระเจ้าการบทรงทราบ พระเจ้าการบเมื่อแนพระทัยเช่นนั้นก็รู้สึกอับอายสองตายายเป็นอันมาก จึงรับสั่งให้รับสองตายายเข้ามาในพระราชวัง ขึ้นแรกสองตายาย ตกใจมากเพราะไม่รู้ว่าจะพระเจ้าการบจะเล่นอะไรทำไฉน แต่เมื่อได้ทราบรายละเอียดจากราชบุรุษว่าพระเจ้าการบต้องการจะเชิญตัวเข้าไปเฝ้าหาสนทนากับนางอุทัยให้กับเจ้าสุทราสองตายายก็ชักจะใจขึ้นบอกพวกราชบุรุษไปว่า เมื่อแรกนี้พระเจ้าการบรับว่าจะสร้างสะพานทอง แล้วให้ทางตนสร้างเรือนหอ นี่ตนก็สร้างเสร็จแล้ว โฉนพระเจ้าการบจึงยังไม่ทำสะพานทองอีกเล่าจะยอมแพ้หรือยังงี้ เมื่อไม่เป็นไปตามข้อตกลงอย่างนั้นแล้ว จะมาเรียกให้ไปตกลงเรื่องการแต่งงานได้อย่างไรกัน และตนก็แก่แล้วเดินไม่ไหว ถ้าจะให้ไปจริงๆ ก็ขอให้เอาข้างพระที่นั่งมารับจึงจะไป ราชบุรุษได้ฟังเช่นนั้นก็กลับไปทูลตามคำที่ตายายบอก พระเจ้าการบก็โปรดให้เอาข้างไปรับ

ตายายเมื่อเห็นเขาเอามาข้างมารับเข้าจริง ๆ ก็ใจคอไม่ค่อยดี งกจางขึ้นไปนั่งเมื่อถึงพระราชวังราชบุรุษก็นำตัวเข้าไปเฝ้าสองตายายก็กราบบังคมทูลว่า ตามที่พระองค์ได้ให้คนไปส่ขอหลานสาวของข้าพระพุทธเจ้า และข้าพระพุทธเจ้าได้ให้สร้างสะพานทองพร้อมด้วย ห้องร้อยห้าสิบห้องจากพระราชวังไปจนถึงเรือนของข้าพระพุทธเจ้า แต่พระองค์ได้ให้

ข้าพระพุทธเจ้าขอให้สมกับเป็นตาหนักหลวงก่อน ครั้นข้าพระพุทธเจ้าสร้างเสร็จแล้วสะพานทองของพระองค์ยังหาได้สร้างขึ้นไม่ เมื่อเป็นเช่นนี้จะให้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจว่าอย่างไร จะมีเป็นพระองค์ล่อลวงคนจนเช่นข้าพระพุทธเจ้าไปหรือ เมื่อสองตายายกราบทูลดังนี้แล้ว ก็ถวายบังคมลากลับ พระเจ้าการบก็ทรงพระกรุณาโปรดให้เอาแคร่หามตายายไปส่งจนถึงที่อยู่

ครั้นรุ่งขึ้นวันใหม่ พระเจ้าการบก็โปรดให้เสนาข้าราชการตัดไม้มาสร้างสะพานให้ทันวันแต่งงาน แต่ครั้นแล้วในคืนนั้นเองพระสุทธราชกุมารก็ทรงตั้งอธิษฐานว่า ถ้าหากพระองค์เป็นเนื้อคู่กับนางอุทัยจริงแล้วก็ขอให้บังเกิดสะพานทองประดับด้วยแก้วอันงามและมีห้องร้อยห้าสิบห้องด้วยเถิด พอจบคำอธิษฐานก็ร้อนถึงพระอินทร์ต้องทอดพระเนตรลงมายังเมืองมนุษย์ เมื่อทราบเรื่องถ่องแท้แล้ว ก็เสด็จลงมาเนรมิตสะพานทองให้ราชกุมาร

ครั้นรุ่งเช้าพระเจ้าการบและพระมเหสีได้ทอดพระเนตรเห็นสะพานทองทอดจากพระราชวังไปจนถึงตาหนักของนางอุทัยก็ดีพระทัยตรัสว่า ครั่งนี้เป็นด้วยบุญของพระสุทธราชกับนางอุทัยที่เป็นเนื้อคู่กันโดยแท้ จึงตรัสสั่งให้ปลุกโรงพิธีแล้วให้จัดขบวนไปรับนางอุทัยมาจัดการอภิเษกสมรสตามประเพณี

เมื่อนางอุทัยได้เป็นราชเทวีของพระสุทธราชแล้ว นางก็ให้ขุดสระขึ้นแห่งหนึ่งในบริเวณริมพระราชวังเพื่อใช้เป็นที่สงวนน้ำ ทั้งนี้เพราะนางเป็นเชื้อสายพวกราชคฤมการใช้น้ำนั่นเอง

จะกล่าวถึงพระเจ้ากัฏฐราชผู้ครองกรุงจุลอมนครทั่วเธอมีมเหสีทรงพระนามว่านางสันดา มีธิดาองค์หนึ่งนามว่า จันณา เมื่อนางจันณามีอายุได้ 7 ขวบ พระเจ้าการบได้ส่งนางให้กับสุทธราชได้ทำพิธีหมั้นไว้ บ้างพระเจ้ากัฏฐราชเมื่อได้รับหมั้นไว้แล้วก็คอยวันคอยคืนที่จะจัดการอภิเษกให้ เมื่อรอมาจนถึงแปดปีนางจันณามีอายุได้ 15 ก็ไม่เห็นพระเจ้าการบจัดการอย่างไร รอ ๆ ต่อไปจนถึงสิบปีนางจันณาอายุได้ 17 ปี ใดเป็นสาวเต็มตัว เห็นว่าจะไม่ได้การ เพราะไม่รู้ว่าพระเจ้าการบจะคิดเห็นเป็นอย่างไร จะมาหลอกให้หลงคอยเสียก็ไม่รู้ เมื่อทรงพระราชดำริเช่นนี้แล้ว ก็รับสั่งให้ราชเสวกแต่งพระราชสาส์นไปถึงพระเจ้าการบแจ้งว่าตามที่ได้มาส่งนางจันณาไว้นั้น บัดนี้เวลาก็ได้ล่วงเลยมานานแล้ว จนนางจันณาอายุได้ 17 ปี หากไม่พระองค์จึงไม่จัดการตกแต่งเสียที ขอทราบเหตุผลด่วน เมื่อแต่งพระราชสาส์นเสร็จแล้ว ก็ให้อำมาตย์ผู้ใหญ่ถือไปถวายพระเจ้าการบ

เมื่อพระเจ้าการบได้รับพระราชสาส์นของพระเจ้ากัญจราช ทรงตัดพ้อมาเช่นนั้นก็ไม่สบายพระทัย ตรัสเรียกพระสุทราษเข้าไปเล่าเรื่องให้ฟังว่า พระเจ้ากัญจราชมีพระราชสาส์นมาตัดพ้อต่อว่า เรื่องหมั้นธิดาของเขาไว้นานเกินกำหนด ถ้าไม่จัดการก็จะเสียความสัญญาจะเสียชื่อเสียง ฉะนั้นเพื่อเห็นแก่หน้าของพ่อ ก็ขอให้พระสุทราษไปแต่งงานกับนางฉันทาตามที่ได้ตกลงกันไว้ พระสุทราษเมื่อได้ทราบเรื่องเช่นนั้นก็อึดอัดตันอูรา เพราะตัดสินใจไม่ได้ ครั้นจะรีบออกไปแต่งงานกับนางฉันทาเพื่อไม่ให้เป็นที่เดือดร้อนราคาพระทัยของพระบิดาก็ห่วงนางอุทัย ในที่สุดก็แก้ปัญหาเฉพาะหน้าทูตต่อไปว่า ขอเลื่อนเวลาไปอีกสักเดือนหนึ่งเถิด พระเจ้าการบเมื่อได้ยินดังนั้นก็ค่อยคลายความกังวลพระทัยรับสั่งให้จัดการเลี้ยงดูผู้ถือพระราชสาส์นนั้นเป็นอย่างดีแล้วมีพระราชสาส์นตอบไปว่า จะจัดส่งพระราชโอรสมาอภิเษกตามสัญญาในอีกหนึ่งเดือนข้างหน้า

เมื่ออำมาตย์นำพระราชสาส์นของพระเจ้าการบมาถวายพระเจ้ากัญจราชแล้ว พระองค์ก็ตีพระทัยจัดแจงให้ตกแต่งสถานที่เตรียมจัดงานทันที

ส่วนพระสุทราษหลังจากที่ได้ทราบเรื่องการแต่งงานจากพระราชบิดาแล้วก็มีพระทัยเศร้าหมอง มีความกังวลพระทัยอยู่ตลอดเวลา จะไปแต่งกับนางฉันทาตามรับสั่งพระราชบิดาก็เป็นห่วงนางอุทัย ในที่สุดก็เกิดความคิดขึ้นมาได้อย่างหนึ่ง จึงโปรดให้ช่างหล่อพระรูปของพระองค์และของนางอุทัยด้วยทอง เมื่อช่างหล่อเสร็จแล้วนำเอามาให้ทอดพระเนตร ก็เห็นว่าเหมือนถูกต้องดีทั้งสองรูป จึงนำเอารูปหล่อของนางอุทัยใส่หีบไว้หวังจะได้ติดพระองค์เอาไว้ในระหว่างที่จะเดินทางไปเมืองจุลิมนคร ส่วนพระรูปของพระองค์เองก็นำเอาเข้าไปให้นางอุทัย แล้วก็กล่าวรำลือนางว่าสุดที่รักเอ๋ย เป็นกรรมของเราแล้วจึงได้เกิดเรื่องเช่นนี้ขึ้น พี่ไม่อยากจะจากน้องไปไกลเลย แต่จะหาอย่างไรได้ ถ้าพี่ไม่ไปพระราชบิดาก็คงจะโกรธกริ้ว ครั้นพี่ไปน้องก็ต้องอยู่คนเดียว พี่ไม่สบายใจเลย

นางอุทัยเมื่อได้ฟังพระสุทราษตรัสเช่นนั้นก็ตอบว่า น้องนี้ก็สุดจะเศร้าแล้วเป็นกรรมของน้องได้ทำบาปมาแต่ครั้งใดกันหนอชะรอยจะได้พราลูกนกนกูกามาแต่ชาติปางก่อน ชาตินี้ได้พบกันพระองค์ได้สมสู่อยู่ด้วยกันเพียงไม่กี่วันก็ต้องมาพราจากกันไป น้องอยู่คนเดียวคงจะท้อแท้ใจไม่ไหว ขอให้พี่ได้ติดตามไปด้วยเถิดจะได้เป็นเพื่อนแก้เหงาในระหว่างเดินทาง พระสุทราษได้ทรงฟังนางอุทัยรำพันเช่นนั้นก็ตรัสว่า การที่น้องจะไปด้วยนั้นก็ได้อยู่ แต่หนทางการไปลำบากนัก ขอให้พี่อยู่กับพระบิดามารดาทางนี้เถิด จะได้เป็นเพื่อนพระองค์

น้องอย่าเศร้าใจเสียใจไปเลย เมื่อตรัสลอบนางอุทัยเช่นนั้นแล้วก็เข้าไปกราบลาพระเจ้าการบและพระราชมารดา และฝากฝังนางอุทัยไว้ด้วย พระเจ้าการบและพระมเหสีก็รับคำอย่าได้เป็นห่วงเลยจะคอยดูแลไว้ให้ ขอให้ลูกไปด้วยความสวัสดิ์และประกอบกิจการงานให้สมเกียรติอย่าให้เป็นที่ยึดฉันทามาถึงพ่อแม่ได้ พระสุทราษก็รับคำแล้วออกมาเตรียมไพร่พล

ครั้นได้ฤกษ์ พระสุทราษก็ให้เคลื่อนพลออกเดินทางมุ่งตรงไปยังเมืองจุลมนครทันที พระสุทราษและไพร่พลเดินทางอยู่สามเดือนจึงถึงเมืองจุลมนคร เมื่อถึงก็ให้พลอยู่นอกพระนคร ส่วนพระองค์เข้าไปในพระนครกับอำมาตย์เพียงไม่กี่คน และได้เข้าไปเฝ้าพระเจ้ากัญจาราช ซึ่งทำให้พระองค์ดีพระทัยมากที่ได้เห็นพระสุทราษมาตามสัญญา รับสั่งให้จัดหาที่พักและเสบียงอาหารถวายอย่าให้มีอะไรบกพร่องเป็นอันขาด

เมื่อพระสุทราษได้พักอยู่ในเมืองจุลมนครได้สองสามวัน พระเจ้ากัญจาราชก็จัดให้หาพิธีสมรสอย่างสมพระเกียรติ หลังจากพิธีได้ผ่านไปแล้ว พระสุทราษก็เข้าไปประทับอยู่กับนางจันนาเพียงครั้งคืนเท่านั้น แล้วก็กลับไปประทับยังตำหนักของพระองค์ และตั้งแต่นั้นมา พระสุทราษก็ไม่ได้เสด็จไปร่วมบรรทมกับนางจันนาอีกเลย เพราะมัวแต่เฝ้าดูชมรูปหล่อของนางอุทัยอยู่ ภายในตำหนักตามลัทธิ ทั้งนี้ทำให้นางจันนารู้สึกสงสัยเป็นอันมากคิดระแวงว่าคงจะมีอะไรสักอย่างหนึ่งมาทำให้พระสุทราษหลงลืม นางก็คิดหาหนทางที่จะให้ทราบความจริงนั้น

ครั้นมาวันหนึ่ง พระสุทราษเข้าเฝ้าพระเจ้ากัญจาราช นางจันนาเห็นเป็นโอกาสเหมาะจึงเสด็จไปที่ตำหนักของพระสุทราษแล้วถามนายประตูว่า พระสุทราษเป็นอะไรจึงไม่ค่อยเสด็จไปหาเรา มีอะไรอยู่ในตำหนักนี้หรือ ขอให้บอกมาตามตรงเราจะให้รางวัลแก่เจ้า นายประตูผู้เฝ้าตำหนักนั้นอยู่เหมือนเห็นของรางวัลก็มีจิตโลภ ก็ทูลตอบว่า พระสุทราษมีรูปหล่อของหญิงงามผู้เป็นชายาอยู่ที่เมืองนั้นอยู่ในตำหนักนี้ พระองค์เฝ้าชมเชยอยู่มิได้ขาด นางจันนาเมื่อได้ทราบความจริงเช่นนั้นก็เสด็จเข้าไปเปิดหีบดูก็พบรูปนางอุทัยงดงามนักหนา ยากที่จะหาหญิงใดมาเหมือน นางจันนาเกิดความอิจฉาขึ้นมา จึงให้คนมาช่วยกันยกรูปนางอุทัยไปทิ้งนั้นแล้วก็กลับมาที่ประทับของนาง

พอตกบ่าย พระสุทราษออกจากที่เฝ้ากลับมาที่ตำหนักไม่พบรูปนางอุทัยก็แปลกพระทัย จึงถามนายประตูว่า ใครเอารูปของนางอุทัยไปไว้ไหน นายประตูก็แถลงความจริงว่านางจันนาให้คนขนไปทิ้งในแม่น้ำเสียแล้ว พระสุทราษพอได้ฟังเช่นนั้นก็เสียพระทัยมาก ได้แต่คร่ำครวญคิดถึงนางและโกรธกริ้วนางจันนาเป็นที่สุด พระสุทราษมีอาการเพื่อคลั่งคิดถึงแต่นางอุทัยตลอดเวลาหาระยะหยุดพักมิได้

ข้างฝ่ายนางจันนา นั้น เมื่อขโมยรูปทองทั้งน้ำได้แล้วก็กระหม่อมพระทัยว่าคราวนี้แหละ พระสุทราหคงจะต้องมาหานางอย่างไม่ต้องสงสัย แต่คอยแล้วคอยเล่าพระสุทราหก็ไม่ปรากฏ ภายมาให้เห็นสักที ทั้งนี้ทำให้นางมีความอาสาดนางอุทัยเป็นอันมาก จึงคิดว่าถ้าหากไม่ได้ตัว นางอุทัยมาโดยดีเสียให้หน้าใจแล้วก็คงจะไม่หายเค้น เมื่อตกลงพระทัยเช่นนั้นแล้ว ก็เรียก สาวใช้คนสนิทเข้ามาแล้วมอบเงินให้เป็นการผูกน้ำใจ และบอกให้ไปหาคนที่ชำนาญในทาง ไกหกล่อลวง เก่งมาให้หานาง

สาวใช้เมื่อได้รับเงินแล้วก็ออกเที่ยวสืบหานักล่อลวง ก็ในครั้งนั้น มีสองตายายซึ่ง มีความสามารถในการตลบตะแลงคู่หนึ่ง ทั้งสองมีวิชาสามารถสร้างเรือเหาะบินไปในอากาศ ได้ วันหนึ่งสองตายายขี่เรือเหาะผ่านมา สาวใช้เห็นเข้าก็เรียกให้หยุดแล้วบอกว่า นางจันนา มีความประสงค์จะพบ สองตายายสงสัยว่า นางจันนาจะพบตนด้วยเรื่องอะไรหนอ ก็ตามสาวใช้ เข้าไปเฝ้า แล้วทูลถามว่า พระแม่เจ้ามีพระประสงค์ที่จะใช้ให้ทำอะไร นางจันนาก็ตอบว่า เราต้องการจะให้ท่านไปล่อลวงเอานางอุทัยซึ่งเป็นชายาของพระสุทราห ซึ่งอยู่เมืองของ พระเจ้าการบมาให้เรา ถ้าทำได้ก็จะให้รางวัลอย่างถึงขนาด

สองเฒ่าตายายเมื่อได้ทราบพระประสงค์อันตรงกับความสามารถของตนเช่นนั้นก็รับ คำ ซึ่งทำให้นางจันนาดีพระทัยมาก จัดแจงมอบเงินให้เป็นเครื่องรางวัล สำหรับจะได้จัดหา เสี่ยงอาหารล่อลวงหน้าไปก่อน เมื่อสองตายายรับเงินแล้วก็กราบลาออกมาจัดแต่งเรือพยนต์ เหาะมุ่งตรงไปยังเมืองของพระเจ้าการบทันที

ระยะทางจากเมืองของพระเจ้าการบไปจนถึงเมืองของพระเจ้าการบนั้น ถ้าจะ เดินไปตามธรรมดาก็ต้องใช้เวลาถึงสามเดือนเต็ม ๆ แต่สองตายายเจ้าเล่ห์เดินทางด้วยเรือ พยนต์ ใช้เวลาเพียงวันเดียวก็ถึง เมื่อสองตายายไปถึงแล้วก็สืบทราบที่นางอุทัยจะไปสร้ง น้ำที่สระริมพระราชวังในตอนบ่ายทุกวัน ทั้งสองจึงไปคอยอยู่ที่นั่น ครั้นได้เวลานางอุทัยก็เสด็จ มา สองตายายก็เข้าไปเฝ้ากราบทูลว่า ตั้งแต่นางได้มาเป็นเจ้านายเหนือหัวตนทั้งสองก็ไม่ได้ มาเฝ้าอย่างใกล้ชิดเพื่อให้ใช้สอยแต่อย่างใดเลย วันนี้มีโอกาสนี้จึงได้นำเรือพยนต์มาถวายให้ ทอดพระเนตร ขอเชิญเสด็จลงไปดูของแปลกประหลาด ซึ่งหาดูได้ยากนี้เถิด

นางอุทัยเมื่อได้ฟังสองตายายทูลเชิญเช่นนั้นก็ไม่เจสียวพระทัย นึกว่าจะทูลตามข้อก็ เสด็จลงไปในเรือพยนต์นั้น สองตายายเห็นได้ทีก็บังคับให้เรือพยนต์เหาะกลับไปยังกรุงจุลอม- นคร และนำนางอุทัยเข้าไปถวายนางจันนา เมื่อนางจันนาทอดพระเนตรเห็นสองตายาย นำ

นางอุทัยมาถวายได้ก็ดีพระทัย ให้รางวัลแก่สองเต่าตามสัญญา แล้วก็มีรับสั่งให้คนนำนางอุทัยไปเลี้ยงจนนางอุทัยสลบไป นางจันทนาเห็นว่านางอุทัยตายก็ให้นำเอาไปทิ้งในแม่น้ำ แต่โดยที่นางอุทัยมีเชื้อสายพวงนาศ พอถูกน้ำก็กลับฟื้นขึ้นมาได้ และว่ายไปอาศัยอยู่กับยายแม่ค้าขายขนม ซึ่งตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ นางอุทัยจึงรับอาสาขายขนมพายเรือขายแทนให้ ซึ่งทำให้ยายแม่ค้าพอใจมากจัดขบวนให้นางอุทัยพายไปขายเนื่อง ๆ

นางอุทัยนี้มีความพยายามนางจันทนามาก คิดหาทางแก้แค้นอยู่ตลอดเวลา นางจึงนำขนมใส่เรือพายไปขายทางแถวท่าหน้าที่พวกนางกำนันของนางจันทนามาอาบน้ำทุกวัน แต่ว่าแปลงกายเป็นคนแก่แต่มีผมดำนสนิท พวกนางสนมกำนันเหล่านั้นเมื่อเห็นหญิงแก่น้ำขนมมาขายก็พากันขี้ขโมยไม่เว้นวัน

ส่วนนางจันทนาเมื่อกรรมจะตามทัน ก็บันดาลให้ผมของนางหงอกขาวเกินวัย อายุยังสาวแต่หัวผมขาวโพลนไปทั้งศีรษะ นางจันทนารู้สึกเดือดร้อนรำคาญพระทัยมาก จึงตรัสปรึกษากับพวกนางกำนันว่า ผมของนางขาวโพลนไปอย่างนี้จะแก้ไขได้อย่างไร จะหาใครมารักษาได้ นางกำนันเหล่านั้นก็ทูลว่า ได้พบหญิงวัยหกสิบเศษที่ขนมมาขายที่ทำน้ำทุกวัน หญิงผู้นี้อายุมากก็จริงแต่ผมยังดำนสนิท เข้าใจว่าจะมียาอะไรสักอย่างหนึ่งทำให้ผมดำได้ ถ้ามีพระประสงค์ก็จงโปรดใช้ให้คนไปตามมาเถิด

นางจันทนาเมื่อทรงทราบเช่นนั้นก็มีรับสั่งให้คนไปตามนางอุทัยซึ่งปลอมกายเป็นหญิงชราเข้าไปเฝ้า แล้วถามว่ามีความรู้ในการทำผมที่ขาวให้กลายเป็นดำได้หรือไม่ นางอุทัยได้โอกาสก็รับว่าทำได้ เพราะนางเองนั้นเมื่อก่อนก็มีผมขาวเหมือนพระนางเหมือนกันแต่ได้อาจารย์ดีบอกวิธีทำผมดำให้ แต่วิธีทำนั้นลำบากมากทั้งเจ็บแสบเสนาห์เคียดนัก ถ้าพระแม่เจ้าทนต์ได้ก็จะทำถวาย

นางจันทนาเมื่อได้ฟังเช่นนั้นก็ดีพระทัย ถามนางอุทัยว่าจะต้องทำอะไรบ้างนางจะจัดไว้ให้ นางอุทัยก็บอกว่า วิธีทำนั้นต้องทำให้ผมสีดำจะให้เห็นไม่ได้ ต้องอยู่กับตามล้าทั้งสองคนต้องกินหมาน นางจันทนาก็รับคำว่าจะจัดให้ ครั้นวันต่อมา นางจันทนาก็ให้คนกินหมานในห้องหนึ่ง แล้วรับสั่งให้คนออกไปข้างนอก รับสั่งให้นางอุทัยเข้าไปอยู่กับพระนางตามล้าทั้ง เมื่อเข้าไปอยู่ในม่านแล้ว นางอุทัยก็ลงมือโกนผมนางจันทนาออกจนเกลี้ยงศีรษะ แล้วเอามัดสับทั้งศีรษะให้เป็นรอย นางจันทนาถึงจะได้รับความเจ็บปวดปานใดก็ได้บิปรำร้อง เพราะหวังแต่จะให้ผมของนางเป็นสีดำสนิทขึ้นมาเท่านั้น ครั้นนางอุทัยสับศีรษะนางจันทนาเป็นรอยแล้วก็เอาปลาเข้ามา

พอกเข้าไว้ และเอาหม้อแกงสวมครอบไว้อีกทีหนึ่งแล้วบอกว่าอีกเจ็ดวันจึงค่อยเปิด ผมจะคดดาตียิงนัก นางฉันทาตีพระทัยให้รางวัลแล้วนางอุทัยก็ลากลับมาที่อยู่ และตั้งแต่นั้นมานางก็ไม่ได้ไปขายขมที่ทำนํ้านั้นอีกเลย เพราะนางได้แก้แค้นสมพระทัยแล้ว

ฝ่ายนางฉันทาทนทุกข์ทรมานอยู่ได้สองสามวันไม่เห็นแม่ค้าขมมาเยี่ยมเยียนก็ทนไม่ไหวในพระทัย บาดแผลบนศีรษะก็เน่าเปื่อยถึงขนาดหนองขึ้น ได้รับความเจ็บปวดทรมานยิ่งนัก นางทนต่อไปไม่ได้ก็ให้คนไปแจ้งเรื่องแก่พระมารดา เมื่อพระมารดาเห็นว่าอาการของพระธิดาก็ตกพระทัยรับสั่งให้ไปตามหมอมารักษา แต่อาการของนางฉันทาก็ไม่ทุเลา ในที่สุดนางทนพิษบาดแผลไม่ได้กลืนชีพ พระเจ้ากัฏจาราชทรงโศกเป็นอันมาก มีรับสั่งให้จัดการพระเมรุให้สมพระเกียรติ

ข้างฝ่ายพระสุทราษกุมาร เมื่อได้ทรงทราบข่าวนางฉันทาลิ้นชีพ พระองค์ก็ทรงดีพระทัยที่จะได้กลับไปหานางอุทัย แต่จะแสดงอาการดีพระทัยออกนอกพระพักตร์นั้นก็ไม่ได้ จึงออกอุบายเข้าไปเฝ้าพระเจ้ากัฏจาราชทูลว่าจะขอบวชให้แก่นางฉันทา พระเจ้ากัฏจาราชก็ตามพระทัย รับสั่งให้ราชบุรุษจัดเครื่องอัฐบริขารเพื่อถวายพระสุทราษกุมารตามประสงค์ ครั้นถึงวันพระราชทานเพลิง พระเจ้ากัฏจาราชก็ให้แห่พระสุทราษกุมารไปยังวัด ในขณะที่แห่มาตามทางนั้นพระสุทราษกุมารก็เลิบบไปพบนางอุทัยเสด็จผ่านไป พระองค์ทรงจำได้ทันที และทรงแปลกพระทัยมากที่เห็นนางอุทัยมาเดินอยู่ในเมืองจุลอมนครเช่นนี้ ครั้นจะให้คนไปเรียกมาซักถามก็เกรงว่าจะเกิดเรื่องอื้อฉาวขึ้น จึงจำต้องนิ่งไว้ก่อน ครั้นถึงพระอารามแล้วก็ทรงผนวช เมื่อเสร็จพิธีบวชแล้วก็เสด็จมาถวายพระเพลิงนางฉันทา แล้วเสด็จไปประทับอยู่ที่วัดรอกหาโอกาสกลับไปบ้านเมืองของพระองค์ต่อไป

ฝ่ายนางอุทัยครั้นทราบว่าพระสุทราษกุมารทรงผนวชอยู่ที่วัด ก็จัดแจงหาขมไปเร่ขายใกล้ที่ประทับ พระสุทราษกุมารได้สดับเสียงนางอุทัยก็จำได้ จึงเสด็จออกมาถามไถ่เรื่องราว นางอุทัยก็เล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนปลายให้ฟัง พระสุทราษกุมารได้ทราบเรื่องตลอดก็ระงับเรื่องไว้เพื่อรอโอกาสให้นานวันไปอีกสักหน่อย ครั้นได้โอกาสพระสุทราษกุมารก็เสด็จเข้าไปถวายพระพรพระเจ้ากัฏจาราช ขออนุญาตไปรดสัจตามสมณกิจ พระเจ้ากัฏจาราชก็ทรงอนุญาต พระสุทราษกุมารเมื่อได้รับอนุญาตเช่นนั้นแล้วก็กลับออกมาสั่งไพร่พลของพระองค์ได้เตรียมพร้อมไว้จะเสด็จกลับไปบ้านเมือง

เมื่อไพร่พลเรียบร้อยแล้ว พระสุทราษกุมารก็ส่งคนไปรับนางอุทัยที่บ้านแม่ค้าบน
 ส่วนพระองค์เองก็ลาผนวชแล้วยกไพร่พลออกจากจุลอมนคร เมื่อไปถึงยังพระนครก็รับสั่งให้
 ไพร่พลทั้งนั้นรวมทั้งนางอุทัยด้วยพักอยู่นอกเมืองก่อน ส่วนพระองค์กับมหาดเล็กสองสามคน
 เข้าไปเฝ้าพระเจ้าการบและทูลเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดให้พระราชบิดาและพระราชมารดา
 ทรงทราบ

พระเจ้าการบเมื่อได้ทรงทราบว่า พระราชโอรสได้พบกับพระชายาแล้วก็ทรงโสมนัส
 รับสั่งให้จัดแจงการสมโภชตั้งพิธีบายศรีเชิญขวัญเป็นการใหญ่ แล้วให้เสนาออกไปรับนาง
 อุทัยเข้ามา เมื่อจัดการสมโภชรับขวัญเสร็จเรียบร้อยแล้ว พระเจ้าการบราชก็มอบราชสมบัติ
 ให้แก่พระสุทราษ เพื่อครอบครองแทนต่อไป พระสุทราษและนางอุทัยก็ครองราชสมบัติด้วย
 ความผาสุกสวัสดิ์ตลอดมาชั่วกาลนาน.

บ้านคานหาม

ที่อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีหมู่บ้านแห่งหนึ่งเรียกกันมาแต่โบราณ บ้านคานหาม สาเหตุที่จะเรียกเช่นนั้น มีเรื่องเล่าเป็นตำนานในพงศาวดารว่า ครึ่งหนึ่งมีพวกเด็กเลี้ยงโคอยู่ในทุ่งนาแห่งหนึ่ง มีด้วยกันทั้งหมด 47 คน และที่ทุ่งนาแห่งนี้ มีจอมปลวกสูงใหญ่ประมาณ 3 คอกเศษ พวกเด็กๆ เหล่านั้นชอบมาเล่นกันที่จอมปลวกแห่งนี้เป็นประจำทุกวัน การเล่นของเด็กเหล่านั้นเรียกว่าแปลกมาก คือในจำนวนเด็ก 47 คนนั้น มีอยู่คนหนึ่งชอบตั้งตัวเป็นหัวหน้า ขึ้นนั่งว่าราชการบนจอมปลวกนั้น ส่วนพวกเด็กอื่นๆ ก็หมอบกราบเฝ้าแทนอยู่เหมือนข้าราชการเข้าเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน และมีการแต่งตั้งให้เป็นขุนนางตามตำแหน่งต่างกันไป มีขุนอินทรเทพ ขุนพิเรนทรเทพ ให้เป็นขุนนางผู้ใหญ่อยู่ในนั้น

คราวหนึ่งเด็กทั้งหมดได้มาประชุมเล่นกันที่จอมปลวกนี้เช่นเคย ตัวนายก็ขึ้นนั่งบนจอมปลวก ข้าราชการที่หมอบเฝ้าอยู่ทักผิด ตัวนายจึงสั่งให้เพชฌฆาตนาไปประหารด้วยไม้ขี้ดอกตามนายสั่ง ก็ปรากฏว่าไม้ขี้ดอกนั้นตัดศีรษะได้ขาดจริงๆ จึงได้เรียกตำบลนั้นว่า บ้านหัวปลวกแต่บัดนั้นมา

ครึ่งหนึ่งแผ่นดินว่างกษัตริย์ พวกขุนนางข้าราชการจึงเสี่ยงเครื่องกษัตริย์กับเรือเอกชัยสุพรรณหงส์ไปตามชลมารค เรือได้แล่นไปจนถึงหมู่บ้านหัวปลวกที่เด็กเล่นนอกว่าราชการกัน เรือสุพรรณหงส์ก็หยุดอยู่จะเร่งฝีพายอย่างไรก็ไม่ยอมเขยื้อนจากที่ไปได้เป็นที่น่าอัศจรรย์ใจนัก พวกพราหมณ์ปุโรหิตจึงขึ้นไปสอบถามเหตุการณ์ของคนในตำบลนั้น ก็ได้ความว่ามีเด็กทำตัวดุพระเจ้าแผ่นดิน ประพฤติการแปลกประหลาดเป็นที่อัศจรรย์อยู่ พวกเสนาข้าราชการพิเคราะห์ดูเห็นพ้องต้องกันว่าชะรอยเด็กผู้นี้จะมีบุญจึงได้เกิดมิต เช่นนี้ขึ้นเมื่อปรึกษากันเรียบร้อยแล้ว พราหมณ์ก็เป่าสังข์ตรงอนเป็นสัญญาณขึ้นพร้อมกัน แล้วรับเอานายหมู่เด็กไปครองราชสมบัติเมื่อได้ขึ้นครองราชสมบัติแล้ว ก็ได้เรียกเพื่อนที่เคยเล่นเป็นขุนนางเข้ามารับราชการด้วยเป็นอันมาก

อยู่มาวันหนึ่งพระราชาก็เสด็จลง ไปทรงน้ำที่ท่าหน้า เห็นลูกสาวมอญพ่อค้าผ้าเข้าคนหนึ่งงามเป็นที่ต้องพระทัย จึงให้มหาดเล็กตามไปดูว่านางสาวมอญคนนั้นจะอยู่ที่ใด และคอยสังเกตความเป็นอยู่ของนางด้วยว่าจะมีร้ายประการใด วันหนึ่งนางสาวมอญผู้นั้นมีระดูไหลติดผ้า นางเอาผ้าไปตากก็มีผึ้งมาจับ พวกชาวบ้านเห็นเป็นของอัศจรรย์ต่างพากันมาดูกันแน่น มหาดเล็กที่มาดูก็มีความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ

ครั้นถึงวันศุกร์ขึ้น 11 ค่ำ เวลาเช้าได้ฤกษ์ จึงให้แต่งเรือลงไปรับและนำคานหามไปรับถึงบ้านนางสาวมอญนั้น ด้วยเหตุที่หน้าคานหามมารับนางขึ้นคานหามไปถึงพระราชวังนี้เอง พวกชาวบ้านจึงถือเป็นเหตุเรียกตำบลบ้านนั้นว่า บ้านคานหาม มาจนบัดนี้ และเมื่อมาถึงพระราชวังแล้ว ก็ได้สถาปนาเป็นเอกอัครมเหสี

บึงพระอาจารย์

ที่อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก มีบึงอยู่แห่งหนึ่งเรียกกันว่า บึงพระอาจารย์ ที่ริมบึงในสมัยโบราณมีวัดอยู่วัดหนึ่ง มีเรื่องเล่ากันว่า ที่วัดนี้มีพระอาจารย์องค์หนึ่งเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญในทางเวทมนตร์คาถา วิชาที่นับว่าเก่งก็คือวิชานิรมิตกายให้เป็นจระเข้

คราวหนึ่ง พระอาจารย์องค์นี้ประสงค์จะลองนิรมิตกายให้บรรดาพวกลูกศิษย์ดู จึงได้ทำน้ำมันตักใส่ขันตั้งไว้ให้ลูกศิษย์ที่ศาลาท่าน้ำและสั่งว่า

"ถ้าเห็นภูกลายเป็นจระเข้ว่ายน้ำเข้ามาละก็ไม่ต้องตกใจกลัวนะ เอน้านมดที่ภูทำไว้ให้ขันธ์นี้ตกลงไปทันที ร่างกายของภูก็จะกลับกลายเป็นคนขึ้นมาอีก"

เมื่ออาจารย์สั่งบรรดาพวกลูกศิษย์เรียบร้อยแล้ว อาจารย์ก็ภาวนามนต์แล้วกระโดดลงไปในน้ำ บัดเดียวใจก็มีจระเข้ใหญ่ตัวหนึ่งผุดลอยขึ้นมา และว่ายรี่เข้ามาหาบรรดาพวกลูกศิษย์ที่ศาลาท่าน้ำ ข้างฝ่ายศิษย์เมื่อเห็นจระเข้ใหญ่ว่ายรี่เข้ามาเช่นนั้น ก็พากันตกใจลืมนาคำสั่งของอาจารย์ พากันวิ่งหนีกันอลหม่านจนสะดุ้งตื่นน้ำมันตักของอาจารย์ ครั้นได้สติกลับมาก็ไม่มีน้ำมันตักจะรดอาจารย์เสียแล้ว พระอาจารย์ก็เลยกลับมาเป็นมนุษย์อีกไม่ได้และกลายเป็นจระเข้ข่อยขึ้นนั้น

ตั้งแต่นั้นมาก็เลยเรียกบึงที่อาจารย์กระโดดลงไปเป็นจระเข้ว่า บึงพระอาจารย์ จนกระทั่งถึงบัดนี้

พระยากง พระยาพาน

เมื่อหลายร้อยปีล่วงมาแล้ว มีพระราชามือเมืองกำแพงแสนพระองค์หนึ่ง ทรงพระนามว่า พระเจ้าสิการาช พระองค์มีโอรสทรงนามว่า พระยากง เมื่อพระองค์เห็นว่าพระยากงมีอายุพอที่จะครอบครองบ้านเมืองได้แล้ว ก็มอบราชสมบัติให้ และมีพระราชสาส์นไปทูลขอราชธิดาของ พระเจ้าเทศเมศวร ผู้ครองเมืองเพชรบุรีมา เป็นพระมเหสีของพระยากง หลังจากที่ได้รับราชสมบัติให้พระยากงแล้ว ไม่นานพระเจ้าสิการาชก็สวรรคต เมื่อถวายพระเพลิงพระราชบิดาเสร็จแล้ว พระยากงก็เปลี่ยนนามเมืองกำแพงแสนเป็นเมืองศรีวิไชย

อยู่ต่อมาไม่นาน พระมเหสีก็มีครรภ์ พระยากงดีพระทัยมาก เพราะปรารถนาที่จะมีโอรสไว้สืบราชสมบัติ เมื่อครบกำหนดพระมเหสีก็ประสูติโอรสออกมา พวกหมอหลวงเอาพานทองเข้าไปรองรับ เพื่อดูขอบพานไปถูกพระนลาฏเข้าเป็นรอย พระยากงจึงให้ไพร่ทนายว่า โอรสของพระองค์จะตีร้ายประการใด

ไพร่หลวงเลขบวกลบคูณหารอยู่ครู่หนึ่งก็กราบทูลว่า ดวงชะตาของพระกุมารนี้ เก่งกล้าสามารถยิ่งนัก แต่ทว่าเสียอย่างเดียวเท่านั้นคือจะทาบิตุษาค พระยากงได้ทรงฟังก็เสียพระทัย ดุหรือมีลูกกับเขาสักคนก็เกิดจะมาฆ่าพ่อเสียแล้ว ลูกอย่างนี้มันเลี้ยงได้หรือ ถ้ามันจะฆ่าพ่อก็ต้องฆ่าเสียก่อนละ เมื่อพระยากงคิดเห็นเช่นนั้นแล้ว ก็ตรัสสั่งให้ราชมัลลนา กุมาร ไปทิ้งในป่า ฝั่งนอกเมืองหวังจะให้ตายราชมัลลนา กุมาร ไปวางทิ้งไว้แล้ว ก็กลับมาไม่ได้รอดอยู่ว่าตายหรือไม่ตาย

จะกล่าวถึงยายหอมมีอาชีพในการทำไร่ วันที่ราชมัลลนาเอาทารกไปทิ้งนั้น แกล้งเกิดเห็นแรงจับกลุ่มกันอยู่เป็นที่น่าสนใจแก่ก็รีบเดินไปดูก็แลเห็นทารกนอนอยู่ แก่ก็เก็บเอาไปเลี้ยงไว้จนกระทั่งอายุ 15 ปี พอแตกเนื้อหนุ่มให้กลุ่มจิตคิดจะเที่ยวตระเวนไปในที่ต่างๆ จึงขออนุญาตยายหอม ครั้งแรกยายหอมก็ไม่ยอมให้ไป แต่ทนอ้อนวอนไม่ได้จำใจให้ไป กุมารหนุ่มจึงพาสมัครพรรคพวกเดินทางขึ้นสู่เทือกจนกระทั่งถึงวัดใหญ่ เมืองสุโขทัย

โอรสของพระยากงเมื่อไปถึงสุโขทัยก็เข้าไปฝากเนื้อฝากตัวกับท่านสมภารวัดขอเล่าเรียนวิชา จนกระทั่งอายุครบบวชก็ให้ท่านสมภารบวชให้ บวชอยู่ได้สองพรรษา ก็เข้าไปกราบอาจารย์ขอสิก ท่านอาจารย์เห็นว่าเดือนสี่ วันศุกร์ขึ้น 10 ค่ำตามฤกษ์ก็พอจะสึกได้ ก็ไม่ขัดยอมให้สึก

ราตรีหนึ่งเจ้าสุโขทัยนิมิตฝันไปว่า มีพานทองใบหนึ่งลอยมาจากทิศใต้ พระองค์ทรงรับไว้ได้ พระองค์ทรงเห็นว่าเป็นความฝันที่แปลก จึงได้ตรัสเล่าให้เสนาข้าราชการฟังว่าเป็นความฝันที่ดูอย่างไม่เป็นปัญหา

วันหนึ่งช้างเกิดตกมันอาละวาดแทงคนตายไปหลายคน พวกควาญช้างไม่สามารถจะจับได้ ไอรสของพระยาangkหรือที่เราจะเรียกว่า ทิดพาน ก็ได้ เพราะเพิ่งสิ่งใหม่ๆ ได้ยินข่าวนี้เข้าก็ออกไปดู เห็นช้างกำลังเดินลุ่มลุ่มอยู่ก็รีบเข้าไปจับงาควไว้กับดิน ช้างหมดฤทธิ์ไม้อาจจะอาละวาดต่อไปได้ พวกกรมช้างเห็นได้ก็จับสวมปลอกผูกไว้กับเสาตะลุง ท่านกรมวังเมื่อเห็นความสามารถของทิดพาน ก็เฝ้าความเข้าไปกราบทูลให้เจ้ากรุงสุโขทัยทราบเรื่อง พระเจ้าสุโขทัยได้ทรงฟังก็ยินดี มีพระราชดำริว่าเป็นคนดีมีวิชาควรเลี้ยงไว้จึงโปรดให้ไปตามตัวเข้าเฝ้า แล้วทรงซักถามถึงประวัติทิดพานก็เล่าเรื่องตามความจริงว่ายายหอมเลี้ยงไว้จนโต ได้ทราบข่าวว่าพระเจ้าสุโขทัยมีพระทัยยุติธรรมจึงได้คิดขึ้นมาหวังจะเป็นข้ารับใช้

พระเจ้าสุโขทัยทอดพระเนตรดูรูปร่างหน้าตาของทิดพานเห็นเป็นคนมีสกุลและมีความสามารถมากก็ทรงโปรด รับเลี้ยงไว้ดูจะเป็นพระราชบุตรบุญธรรม ตรัสสั่งให้จัดบ้านเรือนและคนใช้ให้ครบครัน ทิดพานเมื่อได้รับเกียรติเช่นนั้นก็ตั้งใจปฏิบัติราชการอย่างสุดกำลัง จนเป็นที่ไว้วางพระทัย โปรดแต่งตั้งให้เป็นแม่ทัพและดำรงตำแหน่งมหาอุปราชด้วย

ครั้งนั้นพระเจ้าสุโขทัยทรงมีพระราชดำริว่า เมื่อศรีวิชัยของพระยาangkนั้นกำลังเป็นเมืองที่แบ่งบานมีกับเมืองของพระองค์อยู่คิดจะปราบให้มาอยู่ภายใต้อำนาจและจะให้มหาอุปราชของพระองค์ไปครอบครอง เมื่อทรงคิดเห็นเช่นนั้นแล้วก็ตรัสสั่งให้มหาอุปราชจัดแจงเตรียมทัพยกไปตีเมืองศรีวิชัยทันที

มหาอุปราชนั้นมีความยินดีปรีดาเป็นที่ยิ่ง ที่ได้เป็นแม่ทัพไปตีเมืองศรีวิชัย โดยหารู้ไม่ว่าเป็นเมืองของพระราชบิดาของตนเอง เมื่อยกทัพมาถึงเมืองศรีวิชัยแล้วก็ปลอมกายเข้าไปแจ้งเรื่องให้ยายหอมทราบ แล้วก็ให้แต่งหนังสือเข้าไปทูลพระยาangkให้ออกไปชนช้างกันกลางแปลง

พระยาangkเมื่อได้ทรงทราบคำท้าก็พิโรธโกรธกริ้ว ชีชะเจ้าเด็กน้อยปากยังไม่สิ้นกลิ่นน้ำนม เผยจะมาท้าชนช้างกับเราผู้เป็นกษัตริย์เอกราช ที่จะขอผดเลื้อนวันนั้นอย่าหมายเลย ต้องการเมื่อใดก็ได้เมื่อนั้น พระยาangkกำลังพิโรธก็ตรัสสั่งให้จัดทัพทันที ครั้นทหารพร้อม

เพียวกันดีแล้ว พระยาangkก็เสด็จไปที่เกย พระองค์รู้สึกว่ลมหายใจไม่ค่อยคล่องทั้งซ้ายขวา
คุเป็นลางอย่าง ไรฟักล่อยแต่ด้วยขัดตียมานะข่มพระทัยเสด็จขึ้นประทับข้างแล้ว เคลื่อนทัพทันที

ระหว่างทางที่เสด็จมานั้นก็เกิดอาเพศเป็นลาง เทวบันดาลให้กิ่งโพธิ์หักลงมาทับ
ทหารล้มตายลงหลายคน พระยาangkทอดพระเนตรเห็นก็รู้สึกสลดพระทัย ทรงทราบดีว่าศึกครั้ง
นี้ใหญ่หลวงนัก เห็นจะเป็นแม่มนั้น แต่หักพระทัยเร่งกองทัพพุ่งเข้าประจัญบานกับทัพของพระยา
พานทอง มหาอุปราชแห่งสุโขทัยอย่างไม่วาดหัวน ข้างของพระยาangkประจัญหน้ากับข้างของ
พระยาพานทอง พระยาangkฟันด้วยพระแสงของ้าวแต่พระยาพานทองพานหลบเสียทัน และพอได้
ที่พระยาพานทองก็หันตอบไปบ้าง พระยาangkหลบไม่ทัน จึงถูกฟันพระศอกขาดกระเด็นไป ไพร่พล
ของพระยาangkเมื่อเห็นเจ้านายเสียที่ก็พากันแตกหนีไม่เป็นขบวน ทัพของพระยาพานทองได้ทีก็บุก
ทะลวงเข้าเมืองได้ พระยาพานทองเมื่อเข้าเมืองได้แล้วก็เข้าไปในวังหวังจะดูท่าทีของพวก
อำมาตย์ว่าจะกระด้างกระเดื่องต่อตนอย่างไรบ้าง ครั้นเห็นว่าทุกคนพากันมาอ่อนน้อมยอมถวาย
ชีวิต ก็เกิดความปรานียกย่องให้ขุนนางทั้งนั้นคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป

พระยาพานทองเมื่อได้เมืองแล้วประมาณสิบวัน ก็คิดที่จะดูขึ้นเชิงของพวกนางสนมกำนัล
ในและพระมเหสีของพระยาangkดูบ้าง จึงตรงไปที่ปราสาทของพระมเหสีก่อน ครั้นนั้นเทวาท
รักษามหาปราสาทเห็นว่าพระยาพานทองนั้นเป็นโอรสของพระมเหสี การที่โอรสจะเข้าไปเกี่ยว
มารดาของตนเองเป็นการอุปาทวจึงดลใจให้แม่ทอยู่ ณ ที่นั้นเฝ้าจากัน เมื่อพระยาพานทองเข้า
ไปถึงประตู ไมทันสังเกตเห็นแม่ทนอนขวางประตูอยู่ก็เดินข้ามไป ลูกแม่ทจึงร้องบอกแม่ว่า
แม่ขาคนใจทรามมาเดินข้ามลูกเห็นว่าเราเป็นสัตว์เดียรฉานจึงกล้าทำเช่นนี้ได้ นางแม่
ผู้เป็นแม่ก็ตอบลูกว่า อย่าว่าแต่เราซึ่งเป็นสัตว์เลย แม่แต่แม่ของเขายังคิดที่จะเข้าไปเกี่ยว

พระยาพานทองได้ฟังแม่เฝ้าจากันเช่นนั้นก็นึกประหลาดนึกสงสัยขึ้นมาว่า พระม
พระมเหสีที่เราจะเข้าไปหาเฝ้าคงจะเป็นมารดาเหมือนอย่างแม่ทบุตรกระมัง จาเราจะ
อธิษฐานดูก่อน เมื่อพระยาพานทองคิดได้เช่นนี้แล้ว ก็ตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอเดชะถ้าหากว่า
พระมเหสีนี้เป็นมารดาจริงแล้วไซ้ ก็ขอให้บังเกิดมีน้ำนมไหลออกมาเถิด แม่เฝ้าเฝ้าแล้ว
ก็ขออย่าให้เกิดสิ่งใดขึ้นเลย

ฝ่ายพระมเหสี เมื่อพระยาพานทองอธิษฐานจบลงก็ให้บังเกิดมีน้ำนมไหลออกมา
พระยาพานทองเห็นเช่นนั้นก็แน่ใจว่าเป็นมารดาของตน จึงเข้าไปกราบและได้ทราบความจริง
ว่าตนได้ประหารพระยาangkผู้เป็นพระราชบิดาเสียแล้ว พระยาพานทองคิดแค้นยายหอมมากที่ไม่

บอกความจริงให้ตนทราบเสียแต่ต้น ทำให้ต้องทำปิตุฆาต จึงให้เสนาออกไปจับยายหอมมาเสีย
ตรงที่มายายหอมนั้น ต่อมาได้ชื่อว่า ไตกยายหอม ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ และตรงที่กึ่งโพธิ์หัก
ก็เป็นชื่อว่า บ้านโพธิ์หัก และตรงที่พระยาทรงชนช้างกับพระยาพานก็ได้ชื่อว่า ตาบลดนนาถ

พระยาพานนั้น ตั้งแต่ได้ทำปิตุฆาตประหารพระราชบิดาของตนเป็นต้นมา ก็ไม่มีความ
สบายพระทัย ได้ครุ่นคิดถึงแต่เรื่องนี้อยู่เสมอ คราวหนึ่งได้ข่าวว่ามีพระอรหันต์ธุดงค์มา จึง
ตรัสสั่งให้เสนาไปนิมนต์พระอรหันต์ทั้งห้าองค์นั้นเข้ามาแล้วเล่าเรื่องที่พระองค์กระทำปิตุฆาต
ให้ฟัง ขอให้พระอรหันต์ทั้งห้าช่วยคิดหาทางด่าบาปครั้งนี้ให้ด้วย

พระอรหันต์ทั้งห้าเมื่อได้ทราบพระประสงค์เช่นนั้นก็ถวายความเห็นว่าการทำปิตุฆาต
นั้นร้ายนัก พระเจ้าอชาตศัตรูได้ทำปิตุฆาตคือ คิดประหารพระเจ้าพิมพิสารผู้เป็นพระราชบิดา
ด้วยเจตนาจึงต้องรับกรรมตกนรกไป แต่ที่พระองค์ได้ทำไปโดยไม่ได้เจตนา กรรมก็ลดน้อยลง
มาหน่อยหนึ่ง แต่ก็นับว่าทำผิดมากมายนัก ถ้าจะให้บาปกรรมทุเลาลงบ้างแล้ว ก็จะต้องสร้าง
พระเจดีย์สูงชันหกเขาเป็น

พระยาพานเมื่อได้รับคำแนะนำเช่นนั้นก็เกณฑ์ไพร่พลให้ช่วยกันสร้างพระสถูปเจดีย์
ตามขนาดที่พระอรหันต์แนะนำ ได้แก่พระปฐมเจดีย์ในปัจจุบัน ทำอยู่สิบเดือนก็แล้วเสร็จ จัด
การฉลองสมโภชถึงเจ็ดวัน แล้วพระองค์ก็ให้แต่งพระราชสาส์นพร้อมด้วยเครื่องราชบรรณา
การส่งไปยังเมืองสุโขทัย แจ้งเรื่องราวที่ได้ตีเมืองนครไชยศรีให้ทราบโดยตลอด พระเจ้า
สุโขทัยได้ทรงทราบข้อความในพระราชสาส์น ก็ทรงยินดี มีพระราชสาส์นอานวยพรตอบกลับ
มาพร้อมด้วยช้างพลายช้างพังอีกหลายเชือก

พระยาพานได้ครอบครองราชสมบัติอยู่ 12 ปีก็สวรรคตและโดยเหตุที่พระองค์ไม่มี
โอรสธิดา จึงไม่มีผู้ใดจะขึ้นครองราชย์แทน ข่าวการสวรรคตของพระยาพานได้แพร่ขึ้นไป
ถึงเมืองสุโขทัย พระเจ้าสุโขทัยเห็นไม่เป็นการ จึงโปรดให้ยกทัพลงมายังเมืองนครไชยศรี
พบแต่เมืองว่างเปล่า เพราะพลเมืองย้ายแยกแตกหนีเข้าป่าเข้าดงไปหมดไม่มีใครปกครอง
เมือง พระเจ้าสุโขทัยทอดพระเนตรเห็นแล้วสลดพระทัย จึงโปรดให้ยกทัพกลับ ครั้นเลยท่า
สองพี่น้องไปหน่อยหนึ่ง พระเจ้าสุโขทัยเห็นภูมิประเทศเป็นชัยภูมิดี เห็นควรจะสร้างเมืองได้
จึงโปรดให้ไพร่พลช่วยกันสร้างเมืองขึ้นเมืองหนึ่ง ให้พระยาสาวยทองราชโอรสครอบครอง
และแบ่งไพร่พลให้ช่วยสร้างบ้านเมืองต่อไปอีกสองพันคน เมืองนั้นจึงได้นามว่าสองพันบุรี
แต่นั้นมาส่วนพระ เจ้าสุโขทัยนั้นกลับไปครองกรุงสุโขทัยตามเดิม

ลูกเขยกับพ่อตา

ครั้งหนึ่งมีชายขี้เมาหย่าเป่คนหนึ่ง แกชอบกินเหล้าเมามาเป็นประจำ แต่กระนั้นแกก็มีลูกสาวที่แสนสวย ซึ่งใครๆ ก็พากันมาติดพันรักใคร่หมายจะเอาไปเป็นคู่ครองด้วยกันทั้งนั้น แต่ก็ไม่เคยมีใครกล้ามาสู่ขอ ทั้งนี้ไม่ใช่กลัวความเป็นขี้เมาทะเลาะของผู้เป็นพ่อ แต่กลัวกติกาของแก เพราะแกได้วางกฎไว้ว่า ถ้าใครจะมาเป็นลูกเขยของแกแล้ว จะต้องยอมให้แกองวันละสามที่เป็นประจำ ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีใครกล้า

มีชายหนุ่มคนหนึ่งมีความรักลูกสาวของแกมาก จึงอาสาเข้าไปเป็นลูกเขย ชายขี้เมาก็ถามว่า

"แกรู้จักกติกาของฉันดีแล้ว ไม่ใช่หรือ"

"รู้แล้วครับ" ชายผู้นั้นตอบ

"แกคิดว่าแกจะทนฉันองวันละสามที่ได้แน่รี" ชายขี้เมาก็ถามย้ำ

"ได้ครับ"

"เข้าได้ ฉันก็จะยกให้แก"

เมื่อตกลงสัญญากันแน่อนดีแล้ว ชายผู้นั้นก็ได้อยู่กับลูกสาวขี้เมาต่อมา พอเช้าขึ้นก็ เข้าไปหาพ่อตาให้องเสียสามอึกกับปฏิบัติเช่นนี้มาเป็นเวลานาน จนลูกเขยผอมกะหร่อง ผกขำแทบจะเอาตัวไม่รอด

วันหนึ่งลูกเขย ไปพบเพื่อนเก่าแก่เข้าคนหนึ่ง เพื่อนคนนั้นเห็นเพื่อนตัวผอมกะหร่อง ก็ถามว่า

"เป็นอะไร ไปหาถึงได้ผอมอย่างนี้"

"กันตกที่นึ่งลาบากเหลือเกิน"

"ลาบากยังงี้" เพื่อนซัก

"กันต้องถูกพ่อตาองวันละสามอึกทุกวัน แยกแล้วละเพื่อนเอ๋ย ช่วยหาทางให้กันบางซี"

ข้างฝ่ายเพื่อนเมื่อได้ทราบความโหดร้ายของพ่อตาเพื่อนเช่นนั้น ก็คิดหาทางช่วย ได้ออกอุบายนัดแนะกันเป็นที่เรียบร้อยแล้วก็แยกกันไป

ครั้นถึงวันกำหนดนัด ลูกเขยก็ชวนพ่อตาลงเรือทอดแหหาปลา ได้พากันไปจนถึงต้นไม้ใหญ่ต้นหนึ่ง พ่อตาเหลือบขึ้นไปบนต้นไม้เห็นเทวดานั่งอยู่บนต้นไม้ ก็ตกใจกลัว

นึกว่าผีหลอก ข้างเทวดาเมื่อเห็นพ่อตาเพื่อนแสดงอาการหวาดกลัวเช่นนั้น ก็ส่าย
ลงมาว่า

"อุ๊ย! เจ้ามนุษย์สองคนยังอายนัก หนอยแน่! เข้ามาทอศปลาถึงในแดน
ของข้า ไม่ยำเกรงกันบ้างเลย! จะต้องหักคอเสียให้ตายในบัดนี้"

พ่อตาเห็นเทวดาท่าจะทำจะแผ่นลงมาเช่นนั้น ก็ตกใจเหลียวไปบอกลูกเขยว่า

"เออตายละวา นี่จะทำอย่างไรกันเล่า"

"เห็นจะแยละพ่อ! พระอินทร์องค์ท่านหักคอคนแถวนี้มาหลายคนแล้วละ! เรา
คงจะไม่รอดเป็นแน่! ไอ่ยมพระอินทร์กระโดดลงมาแล้วพ่อ"

พระอินทร์ถลาลงมาในเรือ มือเงี้ยวพระบรรค์ท่าจะทำจะตัดคอพ่อตา ซึ่งทำให้แก่แล้ว
ตัวอ่อนทักขึ้น ความกลัวทำให้แก่ล้มลงกราบประหลก ๆ ปากก็ร้องขอโทษ

"ได้โปรดยกโทษให้ลูกข้างด้วยเถิด! ไม่รู้ว่าพระองค์ประทับอยู่ที่นี้! ลูกเขยของ
ลูกข้างมันผิดเองที่พามาทอดถึงที่นี่! ตัวลูกข้างนะ! ไม่คิดที่จะทำพรอก! อย่าถือสาหาความ
ลูกข้างเลย"

ลูกเขยได้ยินพ่อตาเอาความเลวมายกให้กับตนเช่นนั้น ก็บอกพระอินทร์บ้างว่า

"ได้โปรดเถิดเจ้าข้า! พ่อตาของลูกคนนี้เป็นเม้าหม่า! เป็นักชอบของลูกวันละสามอีก
เป็นประจำ"

พระอินทร์เมื่อได้ฟังเช่นนั้นก็กระต๊อบทำอย่างโกรธหนัก! แล้วทำในมาดองเขาเล่น
เช่นนั้น! ถ้าเกิดเป็นอะไรไป! ลูกสาวก็จะเป็นหม้ายรู้ไหม! ไม่ได้ข้าจะต้องปรับเจ้า! ต่อไปนี้
เจ้าจะต้องให้ลูกเขยมันตองแก้ววันละสามที่รู้ไหม! เอ็งก็เหมือนกันเจ้าลูกเขย! ต่อไปนี้เอ็งจะ
ตองตองพ่อตาเอ็งวันละสามที่! ถ้าไม่ทำตามสิ่งที่สั่งลูกจะหักคอเสียทีเดียว! เจ้าพ่อตาก็เหมือนกัน
ถ้าไม่ยอมก็จะหักคอไปฝากยมบาลทีเดียวฮึ่ม!"

พ่อตากลัวจนตัวสั่นบุ๋มลงกราบ

"กลัวแล้ว! ลูกข้างกลัวแล้ว! จะไม่ขัดบิ่นคำสั่งเป็นอันขาด! ลูกขอลาแล้ว
จะไม่มารบกวนแกนี้อีกเป็นอันขาด"

เมื่อพระอินทร์ยกโทษปล่อยให้กลับบ้านได้แล้ว! ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา! พ่อตาก็ต้องให้
ลูกเขยตองเสียสามที่ทุก ๆ เข้า! แต่ถูกตองอยู่ได้ไม่เท่าไร! พ่อตาก็ตาย! ก็เป็นอันจบเรื่อง
ลูกเขยกับพ่อตาเพียงเท่านั้น

เล่นแร่แปรธาตุ

ในสมัยโบราณนั้นคนชอบเล่นแร่แปรธาตุกันมากเพราะเชื่อว่าสามารถจะทำทองแดงให้เป็นทองได้ด้วยการหาน้ำยามาซัด ก็ในครั้งนั้นมีชายผู้หนึ่งเป็นคนค่อนข้างมีทรัพย์ หลังจากที่ได้แต่งงานกับลูกคนมีเงินด้วยกันแล้ว ก็ไม่เอาใจใส่ในเรื่องทำมาหากินอะไร คงตั้งหน้าตั้งตาแต่จะพยายามซัดทองแดงให้เป็นทองคำขึ้นมาให้ได้ตำราของใครที่ว่าดีก็ไปศึกษาเล่าเรียน จดตัวยามาประสมซัดดู เผื่อแต่ทำอยู่อย่างนี้มาเป็นเวลาหลายปี ทองแดงก็คงเป็นทองแดงอยู่นั่นเอง ไม่เป็นทองคำขึ้นมาได้ มีหน้าซำเงินทองที่มีอยู่พลอยหมดไปด้วย เพราะไม่ได้หาเพิ่มมีแต่หยิบใช้สอยหมดเปลืองไปในเรื่องเล่นแร่แปรธาตุ และกินไปวันหนึ่ง ๆ

ส่วนข้างภรรยานั้นก็เป็นผู้ที่รู้จักการบ้านเรือนดี รู้จักผิดแลชอบ นางได้เคยพูดจาห้ามปรามเรื่องเล่นแร่แปรธาตุของสามีอยู่เสมอ แต่สามีเป็นคนหลงมกมายจึงไม่ยอมเชื่อฟัง ง่าย ๆ ความจริงนั้นถ้าสามีเชื่อฟัง เลิกเล่นแร่แปรธาตุและช่วยกันทำมาหากินทั้งสองก็คงจะเป็นคนมีเงินได้คนหนึ่ง ภรรยาเมื่อเห็นสามีไม่ยอมเชื่อฟังก็ไม่รู้จะทำอย่างไร ได้แต่นั่งทอดถอนใจอยู่คนเดียว

วันหนึ่งภรรยาก็ไปเยี่ยมบิดาซึ่งอยู่บ้านไม่ไกลกันนัก และเล่ารับทุกขถึงเรื่องสามีให้บิดาฟัง หวังจะให้บิดาช่วยพูดจาห้ามปรามให้บ้าง บางทีสามีจะเกรงใจและเลิกการเล่นแร่แปรธาตุลงบ้าง บิดาเมื่อได้ฟังเรื่องจากลูกสาวแล้ว ก็ไม่พูดว่าอะไร ให้คนไปตามลูกเขยมาที่บ้านทันที เมื่อลูกเขยมาถึงแล้ว พ่อตาก็ถามว่ากิจการแปรธาตุเป็นอย่างไรบ้าง เห็นเล่นมาตั้งนานแล้ว ได้ผลบ้างหรือเปล่า ลูกเขยก็ตอบว่ายังไม่สำเร็จเลย ได้ทดลองตำรามาก็หลายสิบเล่มสมุดไทยแล้ว ไม่เห็นตำราไหนจะดีสนใจสักเล่มเดียว พ่อตาก็จึงตอบว่า ก็เจ้ามัวไปเล่นตำราอื่นอยู่นี่ ทำไมไม่มาถามพ่อ ดูบ้างล่ะ เจ้าคงนึกว่าพ่อไม่ประสีประสาในทางนี้กระมัง ความจริงแล้วพ่อถนัดนัก ตำราของพ่อวิเศษจริง ๆ เมื่อทำแล้วซัดเข้าที่เดียวเท่านั้นแหละ ทองแดงกลางเป็นทองคำไปเลย เวลานี้พ่อแก่เสียแล้วไม่มีกำลังวังชาจะทำได้ ถ้าพ่อยังทำอยู่อย่างเมื่อก่อนก็คงจะได้ทองอีกมากมาย

ลูกเขยได้ยินพ่อตาทำจะทำจะขยายภูมิรู้เรื่องแปรธาตุให้ตนก็ดีใจ ตั้งอกตั้งใจฟังอย่างเต็มที่ พลังก็กะเก็บเข้าไปใกล้ ๆ ยกมือขึ้นไหว้อ้อนวอนให้บอกตำราให้กับตนบ้าง พ่อตาก็ว่ายานานนี้ต้องอาศัยความอดทนและต้องเพื่อยากสักหน่อยจึงจะสำเร็จ ลูกเขยก็ว่าถึงจะเพื่อยากอย่างไรก็จะยอมละ จะพยายามอดทนทำให้สำเร็จให้จงได้

พ่อตาพิจารณาเห็นว่าลูกเขยตั้งใจจริงเช่นนั้น ก็ขยายให้ฟังว่า ด้วยอย่างอื่นของพ่อมียู่ครบบริบูรณ์แล้ว ยังขาดอยู่อีกอย่างเดียวเท่านั้นเอง เป็นของหาง่ายแต่ก็ต้องอดทนยอมเหนื่อยยากสักหน่อยจึงจะได้ ลูกเขยก็รับว่าขอให้บอกมาเกิดเหนื่อยยากยังงี้ก็ยอม พ่อตาจึงบอกว่าย่างขาดนวลใบทองอยู่อีกอย่างเดียวเท่านั้นแหละ ลูกเขยเมื่อได้ยินเช่นนั้นก็ร้องว่าพุทโธเอ๋ยนึกว่าอะไรที่แท้ก็ของง่าย ๆ เท่านั้นเอง พ่อจะเอาสักเท่าไรก็ได้ พ่อตาจึงไปมือห้ามแล้วว่า ข้า ๆ ก่อนนวลใบทองที่พ่อว่านั้นจะต้องใช้หนักถึง 2 ชั่งทีเดียวนะ และจะเอาจากใบทองที่เราไปซื้อเขามาก็ไม่ได้ ต้องเป็นนวลใบทองกล้วยน้ำว้าที่เราปลูกเอง เพราะเวลาปลูกต้องว่าคาถาตามที่พ่อจะสอนให้ด้วย เจ้าจะต้องเป็นคนว่าคาถาเวลาปลูกและเวลารดน้ำเองตลอดจึงจะขลัง ถ้าต้องการให้ได้นวลใบทองครบ 2 ชั่งเร็ว ๆ ก็ต้องปลูกกล้วยให้มากขึ้น เรื่องทุรอนเจ้าไม่ต้องกลัว ขาดเหลืออย่างไรบอกพ่อ

ลูกเขยเมื่อทราบรายละเอียดจากพ่อตาแล้วก็แสนจะยินดีนัก ลาพ่อตาลับบ้านแล้วก็ปรึกษากับภรรยาว่าจะต้องทำไร่กล้วยเป็นการใหญ่ เพื่อจะได้นวลทองมาขัดทองแดง ข้างฝ่ายภรรยาก็ยอมตาม จึงได้ว่าจ้างคนมาถางป่าปลูกกล้วยเป็นการใหญ่ในปีแรกก็ได้กล้วยหลายร้อยต้น นายลูกเขยก็เฝ้าแต่ขุนพลทองรวบรวมไว้และหมั่นตรวจซึ่งอยู่เสมอมองว่าจะจนครบ 2 ชั่งแล้วหรือยัง ส่วนภรรยาก็ไม่ได้เอาใจใส่สำนึกว่าจะขุนพลทองไปทำไมคงได้แต่ตรวจดูกล้วยว่าต้นไหนจะมีเครือแก่บ้าง ถ้าเห็นแก่แล้วก็ตัดมาขายบ้าง ตากแห้งไว้บ้าง บางทีก็ตัดไปขายแล้วแต่จะมีใครต้องการนายลูกเขยนั้นเป็นคนใจร้อนอยู่บ้าง เมื่อเห็นว่ากล้วยที่ปลูกน้อยไปจะได้นวลทองช้า ก็ขยายไร่กล้วยให้มากขึ้น ลงกล้วยมากขึ้นอีกจนกระทั่งภายใน 3 ปี เขามีไร่กล้วยถึง 100 ไร่ ซึ่งนับว่าเป็นคนมีชื่อเสียงมากในตอนนั้น เพราะไม่มีใครที่จะมีสวนกล้วยมากถึงเพียงนั้น และที่ทำน้าหน้าบ้านก็กลายเป็นท่าสินค้าสำหรับซื้อขายกล้วยไปด้วย

ถึงแม้ว่าหน้าบ้านจะจอแจไปด้วยเรือแพที่มาจอดบรรทุกกล้วย นายลูกเขยนั้นก็มิได้สนใจไยดี คงปล่อยให้ภรรยาเป็นผู้ติดต่อซื้อขายตามลำพัง หน้าที่ของตนมีเพียงปลูกต้นกล้วยและทำน้ามนต์รดกับคอยขุนพลทองเท่านั้น นายลูกเขยตั้งใจทำอยู่อย่างนี้เป็นเวลาถึง 5 ปี ก็ได้นวลทองหนักครบ 2 ชั่ง จะมีอะไรที่น้ายินดีไปกว่านี้ไม่มีอีกแล้ว จัดแจงรวบรวมนวลทองหนัก 2 ชั่งนั้นรีบไปหาพ่อตาทันที

ฝ่ายพ่อตาเมื่อเห็นลูกเขยชอบเอานวลทองหนัก 2 ซึ้งมาให้เช่นนั้นก็ดีใจ หัวเราะ
 ร่วนแล้วพูดว่า ลูกเขยารวยใหญ่แล้วคราวนี้ไม่มีเสียแรงที่อดทนทำงานหนักมาถึง 5 ปี คงจะได้ผล
 ตอบแทนมากมาย ข้างลูกเขยได้ยินพ่อตาพูดเช่นนั้นก็ตื่นเต้นยินดีในความสำเร็จของตนคงจะได้
 ด้วยาไปประสมขัดทองแดงให้กลายเป็นทองกันในวันนี้แน่ แตรอ ๆ อยู่ก็ไม่เห็นพ่อตาหยิบเอา
 ด้วยามาให้ เห็นแต่ให้คนไปตามกรรยาของตนมาแล้วบอกให้ไปเอาเงินค่าขายกล้วยทั้งหมดมา
 นับให้ดูว่ามีทั้งหมดด้วยกันเท่าไรแล้ว กรรยาของนักเล่นแร่ก็กลับไปบ้านขนเอาเงินมากองนับ
 ให้ดู นายลูกเขยไม่รู้เรื่องรู้ราวได้แต่นั่งมองดูกรรยาของตนนับเงินอยู่จนเสร็จ พ่อตาจึง
 ถามว่าได้ทั้งหมดเท่าไร ลูกสาวก็ตอบว่าทั้งหมดเกือบสองหมื่นบาท พ่อตาจึงหันมาทางลูกเขย
 แล้วพูดว่า นี่ยังงี่เง่ารำคาญขัดเงินขัดทองของพ่อ เห็นไหมตำราแปรธาตุของพ่อวิเศษกว่าตำรา
 ของใคร ๆ หมด เพียงห้าปีเจ้าก็ขัดให้เป็นเงินขึ้นมาได้เกือบถึงสองหมื่น เงินจำนวนนี้เจ้าจะ
 เอาไปขัดให้เป็นทองหรือข้างม้าวัวควายไร่นา อะไรต่อไปอีกก็จะได้ตามใจนึก ดีกว่าม้าไบนั่ง
 ขัดทองแดงให้กลายเป็นทองอีก เจ้าม้าไปเล่นแร่แปรธาตุตั้งหลายปี ยังไม่สำเร็จเป็นเงินทอง
 ได้ถึงเท่านี้เสียเวลาไปเปล่า ๆ

ลูกเขยเมื่อได้ยินพ่อตาอธิบายให้ฟังเช่นนั้น ก็รู้สึกอึดอัดใจไม่รู้ว่าพูดอย่างไรถูก
 เพราะเพิ่งทราบว่าผลจากการปลูกกล้วยนั้นได้เงินมากมายถึงเพียงนี้ ความดีใจนั้นก็ยังมีมาก
 เสียใจที่พ่อตาหลอกให้ก็เสียใจ แต่เมื่อคิดดูแล้วความดีใจก็มีมากกว่า เพราะถึงอย่างไรพ่อตา
 ก็เป็นผู้แนะนำให้จนได้เงินมากมายถึงเพียงนั้น ลูกเขยจึงได้แต่นั่งงันอยู่ พ่อตาเห็นเช่นนั้นก็กล่าว
 สั่งสอนต่อไปว่า การเล่นแร่แปรธาตุนั้นเป็นของผีธรรมชาติ ทองจะเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องเป็นไป
 ตามธรรมชาติ เป็นขึ้นมาเอง มนุษย์เราไม่มีอำนาจอะไรจะไปเปลี่ยนได้ตามชอบใจ ดูแต่คน
 เราเกิด ที่มีนิสัยชั่วช้ากว่าจะเปลี่ยนให้เป็นคนดีได้ยังต้องอบรมกันอยู่นาน บางทีก็ไม่สำเร็จ
 ด้วยซ้ำ นี่เป็นเพียงมนุษย์มีจิตใจรู้ตัวชั่วยังเปลี่ยนยากถึงเพียงนี้ สามีหาอะไรกับทองแดงซึ่ง
 ไม่มีชีวิตจิตใจ จะให้เปลี่ยนไปเป็นอย่างอื่นได้ง่าย ๆ เล่า ดูกันง่าย ๆ ก็แล้วกัน เจ้าเล่นแร่
 แปรธาตุมาสามปีไม่มีอะไรดีขึ้นเลย มีแต่หมดเปลือกไป ครั้นมาปลูกกล้วยทำไร่กล้วยขึ้นเพียง
 5 ปีเท่านั้นก็มีเงินเกือบสองหมื่น ถ้าเจ้าทำมาตั้งแต่ต้นรวมเป็น 8 ปี เจ้าจะมีเงินสักเพียง
 ไหน อย่างน้อยก็ต้องมีสี่ห้าหมื่นขึ้นไปเป็นแน่

ลูกเขยได้ฟังพ่อตาชี้แจงดังนั้นแล้ว ก็รู้สึกเสียใจที่ตนได้ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปโดย
 เปล่าประโยชน์ถึงสามปี ตั้งแต่นั้นมาก็เลิกเล่นแร่แปรธาตุ หันมาเล่นทำไร่กล้วยตามตำราของ

พ่อตาแทน จนกระทั่งรำรวยเป็นที่ขึ้นชื่อลือชาในถิ่นนั้น และเพื่อระลึกถึงคุณความดีของพ่อตา ลูกเขยก็เอานวลทองที่เก็บไว้สองข้างนั้นไปให้ช่างผสมกับน้ำข้าวเหนียวปั้นเป็นรูปพ่อตาคืนไว้ สำหรับเคารพบูชาต่อไป

โลกมากลางกลางหนึ

อันความฉลาดของคนเรานั้น ท่านว่าอย่าได้ทะนงตนจนเกินไปนัก เมื่อเราคิดว่าเราฉลาดแล้ว เราจะนึกว่าคนอื่นโง่กว่าตนเสมอไปนั้นมิได้ และยิ่งเรามีความโลภเข้ามาครอบงำจิตใจด้วยแล้ว บางทีความฉลาดของเราก็จะกลายเป็นโง่ไปอย่างไม่น่าเชื่อ เมื่อท่านได้อ่านมาถึงตรงนี้ท่านอาจไม่เชื่อ ถ้าเช่นนั้นลองอ่านเรื่องนี้ดูเถิด บางทีท่านจะนึกเชื่อขึ้นมาบ้าง เพราะคนฉลาดมีความสามารถเป็นยอดเยี่ยม มีคนรู้จักมากมายว่ามีความชำนาญในเรื่องเพชรพลอย ยังถูกคนที่ไม่มีชื่อเสียงอะไรหลอกต้มได้โดยง่ายดาย

เรื่องนั้นก็มิใช่ มีพ่อค้าเพชรคนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่พ่อค้าเพชรธรรมดา หากแต่ว่าหน้าที่ราชการก็เป็นคนขนาดขุนนาง และความเป็นขุนนางนั้นก็ช่วยให้กิจการค้าเพชรกว้างขวางเข้าไปในหมู่เจ้านายด้วย ตกว่าเจ้านายหรือขุนนางผู้ใดต้องการเพชร ก็มักจะต้องมาให้ท่านผู้นี้สั่งซื้อเลือกหาให้อยู่เสมอ ด้วยเหตุนี้ชื่อเสียงในการชำนาญดูเพชรจึงเลื่องลือโด่งดังกว่าพ่อค้าคนอื่น ๆ

อยู่มาวันหนึ่งก็มีคนขึ้นตำผู้หนึ่ง ซึ่งก็เคยรู้จักกับท่านขุนนางพ่อค้าเพชรคนนี้เหมือนกัน มาหา และนำเอาแก้วจุกขวดอันหนึ่งมาให้ แก้วนั้นเป็นแก้วเจียรไน เดิมทีเป็นจุกขวดหักแล้ว แก้วพลอยหักทำเหลี่ยมคูน ขัดเงาเลี่ยมเรียบเสมอกันเป็นอันดี ดูเผิน ๆ ก็เหมือนเพชรลูกขนาดใหญ่ทีเดียว ตาคณนี้เมื่อมาหาทำอาการเหมือนคนเชื่อ ๆ ไม่รู้ประสาอะไร มอบจุกขวดแก้วเจียรไนนั้นให้ท่านขุนนางแล้วก็บอกว่า กระผมได้เพชรลูกนี้มานานแล้ว เป็นมรดกตกทอดกันมาช้านานหลายชั่วอายุคน ที่แรกกระผมก็ว่าจะเอาไว้ใช้เอง แต่ก็ดูเถาะฐานะอย่างผมนี้ ถ้าไปใช้เพชรลูกโตขนาดผลพุทราเช่นนี้ ก็ดูจะเกินวาสนาชะตาตัวนัก แล้วใครเขาจะเชื่อว่าผมจะมีเพชรลูกโตถึงอย่างนี้ ด้วยเหตุนี้แหละขอรับ กระผมจึงมาพิจารณาว่า เมื่อเก็บไว้ก็ไม่มีประโยชน์อันใด สมควรที่จะขายเอาเงินมาเลี้ยงชีวิตจะดีกว่าถ้าได้ทำจะกรุณาแล้ว กระผมก็ใคร่จะฝากไว้ขาย เพราะกระผมก็ไม่เห็นผู้ใดที่จะไว้เนื้อเชื่อใจเป็นที่เคารพของผมมากไปกว่าได้เท่า

ท่านขุนนางเมื่อได้ยินเช่นนั้นก็หัวเราะแล้วพูดว่า ไร้ถึงเอี้ยอ้ายที่แก้วนี้เป็นเพชรนี้ะ แก่นึกว่าตาอย่างจันจะเชื่อตามแกที่เดียวรี จันมองปราดเดียวก็รู้แล้วว่ามันเป็นแก้วจุกขวดธรรมดาฉันเอง ขายผู้นั้นหาตาไ้แล้วเถียงว่า อะไรกันครับ นี่ะเป็นเพชรโบราณหาได้ยาก

ที่เดียวละ กระผมได้ทราบมากับหูที่เดียวว่า เป็นของที่ตกทอดมาแต่ปู่แต่ทวดของกระผมเอง ตั้งแต่กระผมจำความได้ก็เคยเห็นเพชรลูกนั้นแล้ว นี่กระผมก็ตกเข้าไปตั้งสี่สิบแล้ว เพชรนี้ต้องเก่าจริง ๆ แต่เอาเถอะเมื่อได้ทำจะคิดว่าเป็นแก้วกระผมก็ไม่ว่าอะไร กระผมขอความกรุณาได้ทำได้โปรดรับไว้ด้วยก็แล้วกัน เพื่อจะมีใครต้องการบ้าง เมื่อไม่มีใครต้องการจริง ๆ กระผมก็จะมาขอรับคืนภายหลังนึกว่าช่วยอนุเคราะห์คนยากจนสักครั้งหนึ่งเกิด

ท่านขุนนางได้ยินชายผู้นั้นอ่อนหวานก็ใจอ่อน ยอมรับไว้แล้วจึงถามว่า แล้วแกจะขายทำอะไร ชายผู้นั้นก็ตอบว่า กระผมจะขายแต่เพียง 10 ซึ่งเท่านั้นแหละขอรับ ท่านขุนนางพอได้ยินคำว่า 10 ซึ่งก็หัวเราะและว่า อะไรกันตีราคาตั้ง 10 ซึ่งนี้ถ้าจะให้ฉันกะแลวก็เห็นว่าสักเพื่องหนึ่งก็ควรจะขายไม่ได้ด้วยซ้ำ หรือบางทีอาจจะมีคนนึกสนุก ชื้อไปผูกคอแมวเล่นบ้างก็ได้ แต่นั่นแหละคนที่ซื้อตั้งเพื่องก็ดูหายาก ไม่รับรองว่าจะขายได้เหมือนกัน เมื่อแกจะขายเท่านั้นก็ตามใจแก จะรับไว้ขายให้ชายผู้นั้นเมื่อกล่าวขอพระคุณแล้วก็ลากลับไป

อยู่ต่อมาอีกสามเดือน ก็มีลาวมาแต่เมืองตะวันตกมาหาท่านขุนนาง แล้วบอกว่า เจ้าเมืองของเขาใช้ให้เขาลงมาหาซื้อเพชรเอาไปทาสร้อยพระศอ ได้หามาทั่วแล้ว ไม่พบขนาดที่ต้องการ ได้ข่าวว่าท่านขุนนางมีเพชรมาก จึงมาขอดูเพื่อว่าจะพบขนาดที่ต้องการบ้าง ท่านขุนนางก็นำเพชรขนาดต่าง ๆ ออกมาให้ลาวผู้นั้นเลือกดูจนหมดทีเดียว แต่ลาวผู้นั้นก็ทำท่าว่ายังไม่เหมาะใจ และแสดงความง้อออกมาให้ท่านขุนนางเห็น เช่นเพชรเม็ดไหนบ้างมาดี ลาวผู้นั้นก็ว่าไม่ดี เม็ดไหนกระด้างไม่ค่อยมีน้ำแวววาว ลาวก็ว่างามแท้ แต่คิดว่าเม็ดเล็กไป ไม่ถูกความประสงค์ ต้องการที่ใหญ่ ๆ กว่านั้น

ท่านขุนนางนั้นก็จนปัญญา ไม่รู้ว่าจะไปเอาเพชรขนาดโต ๆ กว่านั้นมาจากที่ไหน ก็ไปนึกมาเห็นว่าแก้วจุกขวดที่รับเอาไว้คงจะได้ขนาดบ้างกระมัง แต่มาคิดดูอีกที ก็กระดากใจเพราะมันไม่ใช่เพชร เป็นเพียงแก้วเจียรระโนะ จะบอกว่าเป็นเพชรก็จะกระไรอยู่ เมื่อคิดอยู่หลายตลบก็ตกลงใจว่า ควรจะเอาออกมาให้ดู เพราะเห็นแล้วว่าลาวคนนั้นดูเพชรไม่เป็นแน่ แต่ก่อนที่จะส่งให้ดูก็พูดออกตัวเสียก่อนว่า ลองดูลูกนี้ของเขาน้ำขีเขาเอามาฝากไว้ ไม่ใช่ของเงินเองหรือบางทีจะได้ขนาดที่ต้องการบ้าง

ท่านขุนนางเห็นเหตุการณ์นั้นเป็นไปอย่างนั้น ก็นึกว่าเจ้าของเขาตีราคาไว้ 10 ซึ่งถ้าว่ากันตามส่วนเพชรโตขนาดนี้ราคา 10 ซึ่งมันก็จะถูกมากเกินไป อย่างกระนั้นเลยตีราคาให้สูงขึ้นไปอีกสักเท่าตัว ให้มันสมน้ำสมเนื้อกันหน่อย และตนเองก็จะพลอยได้กำไรไปด้วยอีก

10 ซึ่ง เมื่อคิดตกลงใจเช่นนั้นแล้วก็บอกไปว่าเจ้าของเขาตีราคาไว้ 20 ซึ่ง นายลาวได้ยินเช่นนั้นก็ตอบว่า ราคา 20 ซึ่งก็พอซื้อได้ แต่ว่าวันนี้เตรียมเงินมาไม่พอมิติดตัวมาเพียง 5 ซึ่งเท่านั้น ถ้าท่านไม่รังเกียจก็จะขอมัดจำไว้ก่อนทั้ง 5 ซึ่งนี้ ส่วนอีก 15 ซึ่งจะมาให้ภายใน 7 วัน และจะมาขอรับเอาของไปด้วย

ท่านขุนนาง เห็นลาวเอาแผนที่ตกลงทำหนังสือสัญญาวางเงินมัดจำกันเป็นที่เรียบร้อยตกลงกันว่าถ้าภายใน 7 วันลาวไม่เอาเงินมาชำระให้ครบตามสัญญา ท่านขุนนางก็จะรับเงินมัดจำนั้นเสีย และถ้าลาวเอาเงินมาชำระตามสัญญาแล้ว ขุนนางเอาเพชรลูกนั้นให้ไม่ได้ ขุนนางก็ต้องเสีย เงินให้กับลาวอีก 5 ซึ่งเป็นค่าปรับ เมื่อเข้าใจกันดีแล้ว ลาวก็ลากลับ

ท่านขุนนางนอนนับวันที่ลาวจะมารับเพชรอยู่ได้สองวัน ก็พอดีชายคนที่เอาแก้วจุกขวดมาฝากไว้ขึ้นมาหา แล้วพูดว่า เพชรที่กระผมนำมาฝากได้ทำไว้นั้นก็หลายเดือนแล้ว เมื่อยังขายใครไม่ได้ กระผมก็จะขอรับคืนไป เพราะผมได้ยินข่าวมาว่า ได้มีลาวคนหนึ่งมาแต่ทางเหนือมาเที่ยวหาซื้อเพชร กระผมคิดว่าบางทีกระผมจะขายลาวผู้นั้นได้เอง จะได้ไม่เป็นที่ลำบากของใต้เท้าต้องเก็บรักษาไว้ให้กระผมจะขอรับคืนไป

ท่านขุนนางได้ยินเช่นนั้นก็ถึงกับอึ้ง เพราะลาภกำลังจะมาถึงในสามสี่วันข้างหน้าแล้ว นิกรในใจว่าถ้าบอกไปตามจริงว่าขายได้แล้ว ชายผู้นั้นก็จะรู้ว่าขายได้ถึง 20 ซึ่ง ก็จะเอาทั้ง 20 ซึ่งไหนเลยจะยอมให้ตนบ้าง แต่ถ้ายอมให้แก้วจุกขวดนั้นคืนไป ลาวก็ต้องมาปรับตนบ่นแน่ เมื่อคิดเห็นแต่ทางไม่ได้กำไรเช่นนั้นแล้วก็หาทางออกใหม่ ตามชายผู้นั้นว่า แกจะเอาคืนไปทำไมกัน ขายให้ฉันเสียก็แล้วกัน ไม่ต้องไปเดินขายให้ลำบาก ชายผู้นั้นก็ถามว่า ใต้เท้าจะให้กระผมเท่าใดเล่า ท่านขุนนางก็ว่า ก็ที่ตกลงไว้ว่าจะขาย 10 ซึ่งไม่ใช่หรือฉันก็จะให้เท่าที่บอกไว้นั้นแหละ ชายผู้นั้นก็ว่า แล้วแต่ใต้เท้าจะกรุณาเถิดท่านขุนนางไม่พูดว่าอะไรหยิบเงินมานับให้ไป 10 ซึ่ง ชายเจ้าของแก้วนับเงินเห็นถูกต้องดีแล้วก็ลาไป

ท่านขุนนางนึกว่าคราวนี้จะไปได้กำไร 10 ซึ่งหวาน ๆ นั่งรอนอนรออยู่อีกจนกระทั่งครบ 7 วันตามสัญญา ก็ยังไม่เห็นลาวมา รอดต่อไปอีกจนถึงวันที่ 8 ที่ 9 ลาวก็ยังเงิบอยู่ตามเคย คราวนี้เองท่านขุนนางก็ได้คิดว่า ตนถูกต้มเสียแล้วและเป็นการต้มที่ฉลาดเสียด้วย ถูกต้มทั้ง ๆ ที่ตนเองก็ฉลาดในการดูเพชร และเชื่อว่าเป็นแก้วจุกขวดธรรมดา ตกลงเจ้าของแก้วจุกขวดได้ขายแก้วให้พ่อค้าเพชรเป็นเงินถึง 10 ซึ่ง เมื่อหักค่าวางมัดจำ 5 ซึ่งออกเสียแล้วก็ยังได้เงินถึง 5 ซึ่ง นี่แหละคนเราถึงจะฉลาดอย่างไร แต่เมื่อความโลภเข้ามาครอบงำ

ปัญหาก็มีคืบไป เมื่อโลกมาก ตัวโลกนั้นแหละจะลากเอาลากที่จะได้หนีไปหมดตั้งเรื่องที่ได้
เล่ามา^{นี้}

สามแสน

สามแสนเป็นชื่อตำบล ๆ หนึ่งในเขตจังหวัดพระนคร ทำไมจึงได้ชื่อเช่นนี้มีเรื่องกล่าวว่ ในสมัยก่อนนั้นไม่ได้ชื่อสามแสน แต่เรียกกันว่า สามแสน ครั้นเรียกกันมานาน ๆ เข้าก็เลยหดสั้นเป็นสามแสนไป และที่เรียกกันว่า สามแสน แต่ก่อนนั้นก็มึ่เรื่องตามนิทานแต่โบราณ ดังจะได้เล่าต่อไปนี้

นานมาแล้ว ครั้นพระเจ้าไตรตรึงษ์เสวยราชสมบัติอยู่พระนครอโยธยา พระเจ้าไตรตรึงษ์มีราชธิดาสององค์ องค์พี่ชันษา 18 ปี องค์น้องชันษา 16 ปี ทั้งสององค์ต่างก็มีสิริโฉมงดงามมาก ความงามของราชธิดาได้เลื่องลือไปถึงหัวเมืองฝ่ายเหนือ

ครั้งนั้นเจ้าชายไชยสงคราม ราชโอรสของพระเจ้าจันทวงศ์ ได้ทรงทราบข่าวจากเสียงลือเสียงเล่าอ้างความงามของพี่น้องสองสาวนี้ และพอพระทัยที่จะได้นางไว้เป็นคู่ครอง เจ้าชายไชยสงครามเฝ้าแต่คิดถึงอยู่จนไม่เป็นอันบรรทมการเสวยก็ละเลยไม่เอาพระทัยใส่จนพระพี่เลี้ยงชื่อน้อยอินทเสนสงสัย จึงไต่ถามความจริง เจ้าชายไชยสงครามก็เล่าเรื่องให้พี่น้องอินทเสนฟังกราบถวายบังคมทูลขึ้นว่า

"การทั้งนี้ขอย่าได้ทรงวิตกกังวล ไปเลย ข้าพระพุทธเจ้ามีอาจารย์ที่มีความรู้อย่างยอดเยี่ยมอยู่คนหนึ่ง ถ้าพระองค์มีพระประสงค์จะได้นางทั้งสองนั้นแล้ว ก็ขอได้โปรดลงไปเมืองใต้ด้วยกันเถิด"

เจ้าชายไชยสงครามเมื่อได้ทรงฟังเช่นนั้นก็ดีพระทัย จัดแจงเตรียมพระองค์ เมื่อเสด็จแล้วก็ชวนกันไปหาอาจารย์ และออกเดินทางมุ่งสู่พระนครอโยธยา ทั้งสามได้ไปพักอาศัยอยู่ที่วัดกุฎีดาว พอตกค่ำอาจารย์ก็สอนคาถาอาคมสำหรับแปลงร่างให้กับเจ้าชายไชยสงคราม เมื่อเจ้าชายไชยสงครามท่องบทมนต์คล่องแคล่วดีแล้วก็แปลงกายเป็นปลาเข้าไปทางท่อน้ำเข้าไปในพระราชวังได้โดยง่าย เจ้าชายไชยสงครามได้สืบหาห้องบรรทมของราชธิดาองค์น้องจนพบ

ราชธิดาองค์น้อง เมื่อเห็นเจ้าชายไชยสงครามเข้ามาในห้องบรรทมเช่นนั้นก็ตกพระทัยท้าวจะหวีศรีธำออกมา แต่เจ้าชายรีบสาวพระบาทเข้าไปใกล้แล้วตรัสว่า

"อย่าตกใจไปเลย เราไม่ใช่คนหยาบข้าสามานย์ที่ไหนหรอก เราเป็นคนมีตระกูลเสมอด้วยพระน้องเหมือนกัน"

ราชธิดายังไม่ไว้พระทัยขยับหนีและถามว่า

"ท่านคือใคร และเข้ามาในห้องนี้ทำไม"

"เราคือราชโอรสของพระเจ้าจันทรวงศ์ ได้ทราบข่าวเล่าลือถึงความงามของน้องหญิงแล้วก็ให้หลงรัก ไม่อาจที่จะทนอยู่ได้จึงได้คิดค้นลงมาค้นหา ขอน้องหญิงอย่าได้ความตกไมตรีของพี่เสียเลย"

เจ้าหญิงเมื่อได้ทรงทราบเช่นนั้นก็ก้มพระพักตร์ช่วยอายอยู่ เจ้าชายเมื่อเห็นเจ้าหญิงไม่ทรงรังเกียจก็เล่าโลมเอาใจด้วยประการต่าง ๆ จนกระทั่งเจ้าหญิงพระทัยอ่อนและตกลงปลงใจที่จะเป็นของกันและกันตลอดไป เจ้าชายไปประทับอยู่กับเจ้าหญิงจนกระทั่งเข้ามิดจึงได้ลอบกลับไปทางท่อน้ำที่เข้ามา เจ้าชายได้เสด็จมาหาในเวลาค่ำ และหนีออกไปในเวลาเช้ามิด อย่างนี้มาเป็นเวลาเดือนเศษ ความลับก็ชักจะไม่เป็นความลับมีคนอื่นเล่าลือกันต่าง ๆ นานา พระเจ้าไตรตรึงษ์ได้สลับข่าวนี้ก็โปรดให้มีการสืบสวนหาความจริง แต่ก็ไม่ได้ร่องรอยอย่างไร

พระเจ้าไตรตรึงษ์รู้สึกไม่สบายพระทัยเป็นอย่างมากที่เกิดเรื่องที่ไม่เป็นมงคลอย่างนี้ขึ้น ทรงปรึกษากับอำมาตย์ผู้หนึ่งเพื่อจะหาทางจับชายชู้ของพระราชธิดาให้ได้ อำมาตย์ผู้นั้นจึงกราบทูลแนะขึ้นว่า

"ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าว่า ชายชู้ของเจ้าหญิงคงจะลอบเข้ามาทางท่อน้ำเป็นแน่ เพราะเท่าที่สั่งให้กวาดขันตามประตูและกำแพงพระราชวังทุกแห่งแล้ว ก็ไม่ปรากฏว่ามีคนแปลกปลอมเข้ามาเลย"

"ถ้าเช่นนั้นเราจะทำอย่างไรละ" พระเจ้าไตรตรึงษ์ตรัสขอความเห็น

"มีอยู่ทางเดียวเท่านั้นพระพุทธเจ้าข้า"

"ทำอย่างไร"

"ขอได้โปรดให้ช่างทำลอบเหล็กไปวางดักไว้ตามท่อต่าง ๆ ทุกท่อ เพื่อที่คนร้ายเข้ามา ก็จะติดลอบนี้ได้อย่างไม่เป็นปัญหา"

"เออความคิดของเจ้าดีมาก ไปทำตามนี้ได้" พระเจ้าไตรตรึงษ์ตรัสชมเชยแล้วก็เสด็จขึ้น

ในตอนค่ำวันรุ่งขึ้น เจ้าชายไชยสงครามก็เสด็จเข้ามาทางท่อน้ำอีกตามเคย แต่เมื่อเข้ามา ก็ติดลอบที่วางดักไว้นั้นออกไม่ได้ ยิ่งตกตึกน้ำก็ยิ่งท่วมมากขึ้น เจ้าชายหายใจไม่ออกก็สิ้นพระชนม์

ครั้นเวลาเช้าเจ้าพนักงานก็ออกตรวจตามห้องต่าง ๆ ก็พบเจ้าชายนอนตายอยู่ในลอบเหล็ก จึงนำความขึ้นกราบบังคมทูลให้ทรงทราบ พระเจ้าไตรตรึงษ์จึงตรัสว่า

"ดีแล้ว เมื่อมันเคียดมิชอบ มันก็เข้าลอบตายเอง"

การที่เจ้าชายเข้าลอบนั้น ก็เพราะพระองค์แปลงกายเป็นปลาเข้าไปจึงได้ติดลอบ แต่เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วร่างกายก็เปลี่ยนกลับมาเป็นคนอีกตามเดิม

ข่าวเจ้าชายที่มาติดลอบตายนี้ได้แพร่สะพัดออกไปนอกเมือง น้อยอินทเสนาและอาจารย์ทราบเรื่องก็โกรธมาก ต่างชวนกันเดินทางจากวัดกุฎีดาวขึ้นไปเมืองเหนือ เพื่อจะชวนเพื่อนที่มีวิชาดีอีกผู้หนึ่งมาแก้แค้น เพื่อนผู้นั้นจึงจำแลงกายเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่ลอยตามน้ำมาแต่เมืองเหนือ ลอยเอื่อย ๆ มาจนถึงอโยธยาก็หยุดอยู่ไม่ลอยต่อไป

พระเจ้าไตรตรึงษ์ได้ทรงทราบจึงให้จุดพระพุทธรูปนั้นขึ้นบกเพื่อจะได้เอาไว้ม้าการะบูชา แม้ว่าจะมีอำมาตย์คนที่เคยออกอุบายให้ทำลอบคอยคัดค้านไม่ให้จุดไว้ แต่พระองค์ก็ไม่ทรงเชื่อเพราะมันพระทัยว่าจะต้องเป็นพระพุทธรูปจริง ๆ แต่เมื่อช่วยกันจุดก็ไม่สามารถจะทำให้พระพุทธรูปนั้นขยับเขยื้อนได้ พระพุทธรูปกลับลอยเอื่อย ๆ ลงไปถึงตำบลเหนือบางกอก บรรดาประชาชนในที่นั้นเมื่อเห็นพระพุทธรูปประหลาดลอยน้ำมา เช่นนั้นก็พากันแตกตื่นชวนกันเอาเชือกลงไปผูกช่วยกันจุด แต่ก็ไม่สามารถจะจุดไหว ในที่สุดได้ระดมคนเพิ่มขึ้นเป็นสามแสนคนเศษ จึงได้จุดเอาพระพุทธรูปองค์นั้นมาบนบกได้ แต่พระพุทธรูปก็อยู่ได้ประเดี๋ยวเดียวก็กลับกลายเป็นเณรหายไป

แต่นั้นเป็นต้นมา ก็เลยเรียกตำบลที่จุดพระนั้นว่า สามแสนตามจำนวนคนที่ระดมมาจุด ต่อมาสามแสน ก็กร่อนสิ้นเหลือเพียง สามแสน

หมายเหตุ ตามตำนานที่ฝรั่งเขียนกล่าวว่า เดิมเรียก ทอมมัสเดอะเซนต์ตามชื่อโบสถ์ ฝรั่งโบราณ ต่อมาเรียกสั้นเหลือ ทอมเซนต์ และกลายมาเป็นซาเซนต์ สามแสนในที่สุด

เสาร้องไห้

เมื่อประมาณเกือบสองร้อยปีที่ล่วงมาแล้วนี้ ที่หมู่บ้านโคกสว่าง จังหวัดสระบุรี มีชายคนหนึ่งชื่อนายตะ ตะแก เป็นคนที่มีวิชาความรู้ในทางไสยศาสตร์เวทมนตร์เก่งกล้าคนหนึ่ง ในครั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นปญฺธิผีศาจที่เก่งกาจอย่างไร เมื่อมาประจัญกับแกก็ต้องพ่ายแพ้ไปทุกรายไปและเชื่อว่าแกจะเก่งแต่เรื่องปราบผีแต่อย่างเดียวยังมิได้ พูดังนั้นในเรื่องคงกะพันชาตรี พันไม่เข้า ยิ่งไม่ออก แกก็มีชื่อเสียงอยู่เหมือนกัน ตกว่าครั้งนั้นแกมีชื่อเสียงเด่นหาตัวจับยาก

ก็เลในครั้งนั้นทางบางกอกกำลังจัดประสาธราชวังกันเป็นการใหญ่ ต้องใช้เสาสำหรับทำปราสาทมาก เสาที่ดีจึงมีบัญชาให้เจ้าเมืองต่างๆ จัดหาเสานานาใหญ่ต้นงาม ๆ ส่งเข้าไปในกรุง เจ้าเมืองจึงประกาศให้พวกชาวป่าและพวกพรานช่วยกันค้นหาได้อีกต่อหนึ่ง ใครพบต้นไม้ต้นใดที่มีลักษณะดีพอที่จะทำปราสาทราชมนเฑียร ได้ก็ให้ช่วยกันตัดส่ง เข้ามาคัดเลือก เพื่อจะได้นำส่งเข้าไปในบางกอกอีกต่อหนึ่ง

ในครั้งนั้นมีพวกรับอาสาหาเสากันมาก แต่ก็ไม่ค่อยจะได้เสาคีๆ มีอยู่ต้นหนึ่งเป็นไม้ตะเคียนทองเหมาะสมที่จะเป็นเสาเอกได้ทีเดียว แต่โดยเหตุที่ต้นตะเคียนต้นนี้มีนางไม้สิงอยู่จึงไม่มีใครสามารถจะตัดได้ เพราะสู้แรงนางตะเคียนไม่ได้ ใครขึ้นไปตัดก็ให้ปวดหัวตัวร้อนเป็นไข้ตายไปทุกราย จนกิตติศัพท์เลื่องลือไปถึงหูของนายตะ

นายตะเมื่อทราบว่ามีต้นตะเคียนทองงดงามเช่นนั้น ก็พอใจจึงเดินทางไปยังตำบลที่มีต้นตะเคียนทองนั้น เมื่อไปถึงก็จัดเครื่องบวงสรวงสังเวยอัญเชิญนางไม้ให้ออกมาปรากฏกาย นางไม้แพ้อานาจเวทมนตร์ของนายตะ ก็จะต้องออกมาปรากฏร่างให้เห็น นายตะจึงพูดกับนางไม่ว่า

"นี่เณนาง บัดนี้เจ้าเหนือหัวต้องการที่จะได้เสางามๆ ไปสร้างปราสาท เพื่อจะได้เกิดสิริมงคลแก่ผู้อยู่ต่อไป เราเห็นว่าต้นตะเคียนที่นางอาศัยอยู่นี้มีลักษณะงดงาม ถูกต้องตามตำราพอที่จะเป็นเสาเอกได้ จึงจะขอตัดส่งเข้าไปยังเมืองหลวง ขอนางอย่าได้ขัดข้องก็ดขวางแต่อย่างใดเลย"

"ถ้าเป็นความต้องการของเจ้าเหนือหัวของท่านเราก็มิขัดข้อง แต่เรามีข้อแม้อยู่ข้อหนึ่ง " นางไม้เสนอ

"นางต้องการอะไรบอกมาเถิด" นายตะถาม

"เรายินดีที่จะไปตามที่ท่านต้องการ แต่เราจะไปกับท่านเท่านั้น คือหมายความว่าท่านจะต้องเป็นผู้พาเราไปส่งด้วยตนเอง"

"อ้อ เรื่องนั้นไม่ต้องตกใจหรอก เรายินดีที่จะไปส่งนางให้ถึงบางกอกทีเดียว"

นายตะรับคำ

เมื่อนางไม่ยอมตามแล้ว นายตะก็จัดแจงไคนันตะเคียน เมื่อรานกิ่งเสร็จแล้ว ก็ช่วยกันชลลากลากไปลงน้ำ เพื่อต่อแพนาไปส่งที่บางกอกต่อไป แต่ในระหว่างที่เตรียมการอยู่นั้นเอง ก็เกิดเหตุร้ายขึ้น คือมีผู้อิจจานายตะว่า ถ้าเสาคะเคียนต้นนั้นไปถึงบางกอกแล้วก็จะต้องได้รับคัดเลือกให้เป็นเสาเอกอย่างแน่นอน และผู้ที่ตัดก็คงจะได้รับรางวัลอย่างงามด้วย ในครั้งนั้นมีพวกอิฆาจารย์แรงกว่าคนอื่นอยู่ 7 คน ได้ปลอมตัวเป็นพวกถือศีลแบบพวกเถรมาจากนครสวรรค์ และได้พากันรุมฆ่านายตะด้วยวิธีมีดสวนทวารจนถึงแก่ความตาย แล้วทั้ง 7 คนนั้นก็นำเอาศพนายตะไปโยนทิ้งไว้กับต้นไม้ที่กลางทุ่งนา ทุ่งนั้นต่อมาจึงมีชื่อเรียกว่า "ทุ่งผีขึ้นตาย" มาจนทุกวันนี้ และด้วยผลกรรมที่ได้ฆ่านายตะนั้นเอง พวกอิฆาทั้ง 7 นั้นก็ถูกฆ่าที่ตำบลแห่งหนึ่ง ซึ่งต่อมาได้ชื่อว่า "บ้านลัดดาเถร" หรือเถรทั้งเจ็ด ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนเป็น "บ้านลัดดาเถร"

เมื่อนายตะถูกฆ่าตายเสาคะเคียนต้นนั้นก็ไม่มีใครสามารถจะนำเคลื่อนที่ไปได้ เพราะคนอื่นไม่มีความรู้พอที่จะควบคุมนางไม้ที่ลึงอยู่นั้นได้ เมื่อไม่มีใครนำไป นางไม้ที่ลึงอยู่ก็มีความเสียใจมาก นางร้องให้คร่ำครวญเสียใจที่ไม่ได้เป็นเสาเอกตามที่ได้ตกลงกันไว้กับนายตะ นางได้ร้องให้คร่ำครวญอยู่ถึง 3 วัน 3 คืน จึงได้จมลงสู่ก้นคลอง และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พวกชาวบ้านก็พากันเรียกตำบลนั้นว่า ตำบลเสาร้องไห้ ต่อมาเรียกให้สั้นเข้า ก็เลยเหลือแค่เพียง "บ้านเสาไห้" จนบัดนี้

หมายเหตุ เสาต้นนี้ได้นำขึ้นประดิษฐานไว้ที่ศาลนางตะเคียนที่วัดสูง อำเภอเสาไห้

จังหวัดสระบุรี เมื่อวันที่ 23 เมษายน 2501

การสร้างต้นแบบนิทานพื้นบ้านพัฒนาทักษะ
การอ่าน

วัดโพธิ์เงินวัดโพธิ์ทอง

นานมาแล้วมีเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่งชื่อ "เมืองสิงห์" เมืองสิงห์เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ ประชาชนอยู่กันอย่างสงบสุข เศรษฐีผู้หนึ่งชื่อมากอาศัยอยู่ในเมืองนี้ ภรรยาของเขาชื่อทองดี ทั้งสองมีบุตรสาว สองคนชื่อทองคำและเงินยวง บรรดาชายหนุ่มต่างพากันมาชอบสาวทั้งสองมาก

เศรษฐีมากมีไร่นาและข้าทาสจำนวนมาก ทั้งยังมีกองเกวียนสำหรับบรรทุกสินค้าอีก 500 เล่ม การค้าของเขามีแต่ความเจริญ เขาได้กำไรจากการค้าขายครั้งละหลายร้อยชั่ง

เศรษฐีผู้นี้มีทาสคนหนึ่งชื่อไฟ ไฟเป็นลูกของชาวนาผู้ยากจน บิดาของเขาได้ขยี้มเงินจากเศรษฐีไปจำนวนหนึ่ง เขาไม่สามารถหาเงินมาใช้คืนได้ เขาจึงนำไฟมาให้เศรษฐีเพื่อชดใช้แทนเงินจำนวนนั้น ไฟเป็นคนฉลาดและขยันหมั่นเพียร เขาจึงเป็นที่รักใคร่ของเศรษฐีมาก

ไฟได้ติดตามเศรษฐีมากไปค้าขายยังเมืองต่าง ๆ เขาได้เรียนรู้วิธีการซื้อขายจากเศรษฐี จนกระทั่งไฟสามารถหาหนทางที่แทนเศรษฐีได้เป็นอย่างดี ด้วยนิสัยที่สุภาพเรียบร้อยของเขา เขาจึงเป็นที่ชอบพอของบรรดาลูกค้า ทุกครั้งที่เขานำสินค้ามาขาย ลูกค้าเหล่านั้นจะซื้อสินค้าของเขาเป็นจำนวนมาก

ครั้งหนึ่งเศรษฐีและไฟได้นำสินค้าขึ้นไปค้าขายยังเมืองสุโขทัย ขณะที่เดินทางไปนั้นวัวที่ใช้เทียมเกวียนเกิดตื่นตกใจพากันวิ่งแตกฝูงไป ไม่มีผู้ใดสามารถควบคุมเกวียนไว้ได้ เกวียนที่เศรษฐีนั่ง ไปนั้นได้พลัดหลงเข้าไป เศรษฐีหมดปัญญาที่จะแก้ไขเหตุการณ์จึงได้แต่นั่งบนบานต่อเทพารักษ์

ส่วนเกวียนของไฟได้พลัดหลงเข้าไปในทุ่งกว้าง เมื่อไฟได้สติจึงออกติดตามกองเกวียน เขาได้รวบรวมกองเกวียนจนครบเหลือแต่เกวียนของเศรษฐีเพียงผู้เดียว ไฟได้ค้นหาเศรษฐีจนพบและได้พากลับยังกองเกวียน ต่อจากนั้นจึงได้ออกเดินทางต่อไปยังเมืองสุโขทัย เมื่อขายสินค้าหมดเศรษฐีจึงคุมกองเกวียนกลับเมืองสิงห์

เศรษฐีได้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างทางให้ภรรยาของเขาฟัง ทั้งสองตัดสินใจที่จะยกลูกสาวทั้งสองให้แก่ไฟ เขาคิดว่าไฟเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์ อดทนและขยันขันแข็ง คงจะรักษาทรัพย์สมบัติและเลี้ยงดูบุตรสาวของตนได้อย่างมีความสุข เมื่อมีความเห็นตรงกันเช่นนั้น เศรษฐีจึงวางแผนไว้ในใจ

เช้าวันรุ่งขึ้นเศรษฐีเรียกโหมหา เขาได้ให้เงินแก่ไฟ 3 บาท เพื่อเป็นทุนค้าขาย ไฟต้องซื้อผ้าแพรกลับมาให้เต็ม 1 เล่มเกวียน เมื่อไฟได้รับเงิน เขาก็คิดว่าควรจะทำอย่างไรดี

ไฟได้นำเงินไปซื้อหญ้า แล้วนำหญ้าไปขายให้แก่พวกพ่อค้าเพื่อใช้เป็นอาหารของวัวและม้า ต่อจากนั้นเขาจึงนำเงินที่ได้ไปซื้อพิน แล้วนำพินไปขายให้แก่แม่ครัว เมื่อได้เงินมาก็นำไปซื้อน้ำตาลโตนด แล้วนำน้ำตาลโตนดไปขายยังเมืองละโว้ ต่อจากนั้นเขาได้นำเงินไปซื้อดินสอพองกลับมาขายที่เมืองสิงห์ ไฟค้าขายอยู่หลายเดือน เขาจึงได้เงินก้อนใหญ่ แล้วจึงนำเงินจำนวนนั้นไปซื้อผ้าแพรได้เต็ม 1 เล่มเกวียน ไฟได้เดินทางกลับบ้านเพื่อนำผ้าแพรมอบให้แก่เศรษฐี

เศรษฐีดีใจมากเมื่อเห็นไฟกลับมาพร้อมกับความสำเร็จ เขาเชื่อมั่นว่าไฟต้องรักษาทรัพย์สมบัติและเลี้ยงดูบุตรสาวของตนได้ เศรษฐีและภรรยาจึงมอบทรัพย์สมบัติทั้งหมดให้แก่ไฟ ทั้งยังจัดการแต่งงานไฟกับบุตรสาวทั้งสองด้วย ต่อมาเศรษฐีและภรรยาก็เลิกค้าขายหันมาทำบุญให้ทานและบำรุงพระพุทธศาสนาจนสิ้นอายุขัย

ไฟได้รับพ่อแม่และน้องของเขามาอยู่ในบ้าน ทุกคนได้รับความสุข ไฟได้คุมกองเกวียนไปค้าขายยังเมืองต่าง ๆ อยู่เสมอ การค้าขายของเขาเจริญยิ่งขึ้น จนกระทั่งเขาได้ต่อเรือสำเภาใหญ่เพื่อบรรทุกสินค้าไปขายยังต่างประเทศ ฐานะของเขาจึงมั่งคั่งยิ่งขึ้น

ปัญหาหนึ่งที่ไฟตกกังวลคือ เขาไม่มีบุตรโอรสสักคน ในที่สุด เขาจึงคิดว่า เขาควรจะขอบุตรจากเทพารักษ์ ดังนั้นไฟจึงพาภรรยาไปยังต้นไฟ ต้นไฟนี้ใหญ่มากเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน เมื่อไปถึงไฟและภรรยาทั้งสองจึงอธิษฐานว่า หากได้บุตรโอรสสักคน เขาจะสร้างวัดถวายใกล้ ๆ ต้นไฟนี้

ในเวลาไม่นานนักภรรยาทั้งสองของไฟก็ตั้งครรภ์ และได้คลอดบุตรเป็นชายทั้งสอง ไฟได้จัดงานรับขวัญบุตรชาย 7 วัน 7 คืน ทั้งยังสั่งให้สร้างวัด 2 แห่ง เพื่อถวายเทพารักษ์ วัดทางด้านใต้ต้นไฟชื่อ "วัดโพธิ์ทอง" ส่วนวัดทางด้านเหนือต้นไฟชื่อ "วัดโพธิ์เงิน" วัดทั้งสองแห่งนี้ยังปรากฏอยู่จนตราบเท่าทุกวันนี้

สิงหาพาหุ

นานมาแล้วมีกษัตริย์พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "วังคราช" พระองค์ทรงปกครองวังนคร ทางใต้ของเมืองนี้มีเมืองชื่อ "กลิงค์" พระองค์ได้อภิเษกกับพระธิดาของเจ้าเมืองนี้ ทั้งสองมีพระธิดาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า "สุปา"

นางเป็นผู้มีความประพฤติไม่เหมาะสมที่จะเป็นเจ้าหญิง พระองค์จึงขับไล่ออกจากเมือง ไปอยู่ป่า จนกระทั่งนาง ได้พบกับพญาลิงห์ นางจึงได้อยู่กินกับพญาลิงห์มีบุตรชื่อ "สิงหาพาหุ"

เด็กคนนี้มีกำลังมาก เขาไม่รู้ว่าพญาลิงห์คือบิดาของตน ไม่ว่าเขาจะไปทางใด พญาลิงห์จะต้องติดตามไปด้วยทุกแห่ง ทั้งนี้เพราะความรักและเป็นห่วงสิ่งที่พาหุตนเอง สิงหาพาหุเป็นคนขยันและมีความเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น เขาจึงเป็นที่รักใคร่ของบุคคลทั่วไป

สิงหาพาหุสงสัยว่าใครคือบิดาของเขา เมื่อซักถามเรื่องนั้นกับมารดา นางก็จะไม่ตอบเพื่อน ๆ พากันล้อเขาว่ามีพ่อเป็นลิงห์ สิงหาพาหุเกิดความอายจึงพยายามถามความจริงจากมารดา ในที่สุดนางได้พูดเป็นเสียง ๆ ว่า "ใครที่ไปกับเจ้าเสมอนั้นแหละคือพ่อของเจ้า" สิงหาพาหุรู้สึกโกรธและอายเพื่อนที่ตนมีพ่อเป็นสัตว์ เขาจึงหาอุบายที่จะฆ่าพญาลิงห์

เช้าวันรุ่งขึ้นสิงหาพาหุออกไปตัดฟันในป่า พญาลิงห์ได้ติดตามไปด้วย เขาตัดไม้จนกระทั่งเพลจึงหยุดพักกินข้าว เขานำข้าวมาให้พญาลิงห์กินก่อน ขณะที่พญาลิงห์เผลอตัว เขาจึงใช้ขวานฟันคอพญาลิงห์จนขาด ทันใดนั้นก็บังเกิดอาเพศท้องฟ้ามีดครั้นแผ่นดินไหวทั่วไป

เมื่อสิงหาพาหุกลับถึงบ้าน นางสุปาได้ถามเขาว่า เหตุใดพญาลิงห์จึงไม่กลับมาด้วย สิงหาพาหุจึงเล่าให้มารดาฟังว่า "เขาได้ฆ่าพญาลิงห์ตายแล้ว" นางร้องไห้คร่ำครวญและเล่าความจริงให้ฟังว่า "แท้ที่จริงพญาลิงห์คือบิดาของเขา" ทั้งยังเล่าถึงผลกระทบที่เขาจะได้รับ

สิงหาพาหุเสียใจในการกระทำของตนและสำนึกบาป จึงวิ่งกลับไปยังที่ที่เขาฆ่าพ่ออย่างคนไร้สติ เขาได้ปีนขึ้นไปบนต้นไม้แล้วร้องตะโกนเรียกพ่อให้กลับมา ปัจจุบันจึงเรียกที่ตรงนี้ว่า "บ้านไฟตะโกน" ครั้นตะโกนเท่าไรพ่อก็ยังไม่กลับมา สิงหาพาหุจึงติดตามจนมาพบศพของบิดาและนำศพกลับบ้าน เขาและมารดาได้จัดการเผาศพพญาลิงห์ตามประเพณี

เมื่อเสร็จงานสิงหาพาหุได้สร้างวัดสระบาตรงบริเวณที่ตนได้ฆ่าพญาลิงห์ ส่วนสถานที่

ที่ใช้เผาศพนั้นได้สร้างวัดโคกจันทน์ ทั้งยังสร้างพระนอนองค์ใหม่มีความยาว 1 เส้น 3 วา 1 คืบ 7 นิ้ว ภายในองค์พระบรรจุทองคำเป็นแกนยาว 1 เส้น ใต้ขนาด 3 กามือ วัดทั้ง 3 แห่งนี้จึงพากันสร้างขึ้นเพื่อไถ่บาปที่เขาได้ฆ่าบิดา

ครั้นเวลาล่วงเลยมาหลายร้อยปี วัดทั้ง 2 แห่งได้ทรุดโทรมและทลายลง องค์พระนอนได้กลายเป็นคันดินยาว ต่อมาท้าวอุทองได้นำพ่อค้าเดินทางไปค้าขายทางเมืองเหนือ กระบวนกองเกวียนที่นำมาในครั้งนี้มีเกวียน 500 เล่ม

ขณะที่กระบวนเกวียนผ่านเนินดินไป ท้าวอุทองได้พบว่ามีสิ่งหนึ่งติดอยู่ที่ล้อเกวียน ท้าวอุทองจึงสั่งให้ไพร่พลออกสำรวจบริเวณคันดิน ในที่สุดก็ได้พบแกนทองคำจึงสันนิษฐานว่าคันดินนี้คงเป็นพระนอนมาก่อน

ท้าวอุทองและพ่อค้าเกิดความเลื่อมใสศรัทธา ทุกคนจึงช่วยกันสละทรัพย์สร้างพระนอนให้มีขนาดเท่าเดิม เมื่อสร้างพระเสร็จแล้วจึงสร้างวิหารขึ้นใหม่ ท้าวอุทองได้ตั้งชื่อว่า วัดพระนอนจักรสีห์ ตามชื่อของหมู่บ้าน ต่อมาราชการได้ยกฐานะวัดนี้ขึ้นเป็นวัดหลวงชั้นตรี วัดนี้จึงมีนามต่อท้ายว่า "วรวิหาร" ตั้งแต่นั้นมา

วิเคราะห์นิทานไทยพวน

ขยันจึงมีเงิน

มีครอบครัวหนึ่งมีเงินทองอยู่ขึ้นชื่อว่า เป็นเศรษฐี ที่นั่นทำนาก็อายุมากแล้ว ก็แบ่งสมบัติให้ลูกก่อนที่จะตาย แล้วก็สอนลูกไว้ว่า ลูกอย่าให้พึ่งความพ่อนี้ไว้ซะ ให้กินข้าวเย็น ก่อนเที่ยงเล่มใหญ่จะดับ เอื้อมไม่ถึงก็ให้พอคว่ำพอหยิบ คนใช้ทั้งสิบอย่าให้อยู่เฉย ให้เอางาข้างมาทำรื้อบ้านและลูกนะ สั่งไว้อย่างนั้นแล้ว พออยู่ได้หน่อยหนึ่งพ่อก็ตายลูกสองคน คนหนึ่งมีปัญญาแต่อีกคนหนึ่งไม่ค่อยมีปัญญา ก็มาคิดว่า เอ พ่อสั่งไว้อย่างนี้จะหมายความว่าถึงอะไรไอ้ที่ไม่มีปัญญานี้ก็จ้างเขาหล่อเทียนเล่มใหญ่ใหญ่ พ่อกินข้าวเย็น ก็จุดเทียนเล่มแล้ว จึงกินข้าว พ่อกินข้าวอึ้งจืดดับ ที่นี้ออกไปทางสวนหลังบ้านนั้น ที่ใดเอื้อมไม่ถึงก็ไปหาไม้หาอะไร มาป็นให้พอคว่ำ ๆ หยิบ ๆ ได้ ทำอย่างนี้อยู่ คนใช้ประจำอยู่บ้านนั้นเมื่ออยู่สิบคน ก็ใช้ไม้ให้อยู่เฉย ไม่มีเวลาหลับนอน คนใช้ก็หนีออกไป ได้ไปหาจ้างคนอื่นมาเป็นประจำ เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา แล้วรื้อบ้านก็ไปหาซื้องาช้างเอามาทำรื้อบ้าน ราคาเท่าไรก็สู้ ผลที่สุดเงินทองที่พ่อแม่แบ่งให้นั้นก็หมดเกลี้ยง กลายเป็นยากจนต้องขอกทานเขากินต่อไป ส่วนคนมีปัญญานั้นก็มาคิดว่า คิดต่าง ๆ ที่พ่อสั่งไว้ก็ต้องเป็นคติเตือนใจอันใดอันหนึ่ง อย่างกินข้าวเย็นก่อนเที่ยงใหญ่จะดับนี้ เขาก็คิดว่า ถ้าเผื่อมีศึกมีเสือกก็ต้องเตรียมให้พร้อม เทียนใหญ่นี้หมายถึงดวงอาทิตย์บ้านเราว่าตะเจ็น เพราะงั้นต้องกินข้าวก่อนดวงอาทิตย์จะตก เขาก็ถือปฏิบัติอยู่เช่นนี้เป็นประจำ ที่ใดเอื้อมไม่ถึงก็พอคว่ำพอหยิบนี้ สอนให้รู้จักประหยัดให้รู้จักหยิบจับคว่ำเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้ว อันใดที่พอจะใช้จนหมดก็ให้เหลือไว้ เอาไว้เพื่อเป็นเผื่อตายเผื่อนายจะเอา คนใช้ทั้งสิบอย่าให้อยู่เฉยนี้สอนให้ขยันหมั่นเพียรเพราะคนเรามีอยู่สิบนิ้ว สิบนิ้วนี้ถ้าปล่อยอยู่เฉยนี้มันจะเกิดความว่างเปล่าขึ้น ทำอะไรก็ไม่ค่อยได้ ว่าอย่างนั้น ก็สอนให้ขยันหมั่นเพียรนั้นแหละ ให้ทำงานอย่าอยู่เฉยนะ ส่วนเอารื้อบ้านทำด้วยงาช้างนั้นนี้ เขาว่าให้ลูกไม้ตรี เพราะว่างาช้างนี้ออกอยู่ที่ปากนี้ จะดีหรือไม่ดีก็อยู่ที่ปากคนนี้ถือปฏิบัติอย่างนี้อยู่ตลอดมาก็กลายเป็นคนที่มั่งมีศรีสุข ชาวบ้านชาวเมืองก็เคารพนับถือเลยเป็นมหาเศรษฐีเหมือนพ่อต้นตระกูลสืบต่อมา

ผลไม้วีเศษ

มีอยู่ว่าพระเจ้าแผ่นดินเมืองหนึ่ง มีบ้านเรือนร่มเย็นเป็นสุขอย่างดี มีมเหสีว่ากัน
ภาษาบ้านเราที่จะว่ามีเมียมีลูกเหมือนสามัญชนทั่วไปนั่นแหละที่นี้พระองค์ก็มานึกว่า เมียพระองค์
นี้สวย อยู่ไปก็จะแก่ไปทุกวันก็เลยอยากให้นายช่างมาเขียนรูปเมียพระองค์ไว้จะได้ว่าเมื่อเป็น
สาวนั้นเป็นอย่างไรในเมืองนี้มีบุโรหิตคนหนึ่ง เป็นคนที่รอบรู้มีความรู้หลายด้านรู้ลึกทุกสิ่ง
ทุกอย่างพระองค์ก็ไปปรึกษาบุโรหิตคนนั้นบุโรหิตก็บอกว่าไปหาช่างเขียนนั้นมาเขียนเมีย
พระองค์ไว้เถอะนะ แล้วเราจะเป็นคนดีให้อันใดถูกอันใดไม่ถูก พระเจ้าแผ่นดินก็มอบหน้าที่
การงานอันนี้ให้บุโรหิตคนนั้นเป็นผู้รับผิดชอบ เรื่องนี้ก็ไปหานายช่างมา มาวาดรูปเมียพระองค์
วาดไปวาดมา บุโรหิตก็ดูว่าถูกต้องดีทุกอย่างแล้ว แต่ยังอีกหน่อยหนึ่งนะ พระเจ้าแผ่นดินก็ว่า
ยังอะไรละ เขาก็เลยตอบว่า ยังมีอีกอันหนึ่ง คือปานแดงเท่าปลายก้อยนี้แหละอยู่ที่ลับในนั้นนะ
แหมพระเจ้าแผ่นดินไมไ่ บอกว่าบุโรหิตคนนั้นมันต้องแอบได้สัมผัสกับเมียกูใช้ไหมนี่ อย่างนี้เป็น
การหมิ่นประมาทสิ่งประหารชีวิตมหาอำมาตย์ผู้หนึ่งก็เลยมาขอชีวิตไว้ พระเจ้าแผ่นดินก็
อนุญาตให้เป็นครั้งที่หนึ่ง ที่นี้ครั้งที่สองลูกอยากไปประพาสป่า ลูกชายอยากไปประพาสป่าก็ไป
ปรึกษารื้อกับบุโรหิตคนนี้ บุโรหิตคนนี้ก็ให้คาถาไปบทหนึ่ง คาถานั้นเมื่ออยู่สี่คำว่า "เส ส่า มี
ลานิ" "เส ส่า มี ลานิ" ทำคำไม่ใช่สี่ให้ท่องจำคาถาฉันนี้ไป ถ้าไปถึงป่าถึงดง หลงป่า
อย่างไรก็ตามทั้งผีसादางแดงสัตว์สิ่งต่าง ๆ จะรู้ภาษากันและอยู่กินร่วมกันได้ เป็นเพื่อนเป็น
เกลอหนูจะไม่มื่ออันตราย บังเอิญลูกชายก็เที่ยวป่าไปไปหลงทางจริง ๆ พอหลงทางไม่รู้ว่าจะ
ทำอย่างไร ก็จะมาถึงตัวก็ว่าคาถาบทนี้ ก็กลายเป็นเพื่อนเป็นเกลออยู่กินกันเ็นป่านั้น
นานพอสมควรและจนกระทั่งลืมบ้านเดิมช่องมาไม่ได้แหละ และกลายเป็นภาษาสัตว์ภาษาผี
ไปหมดเป็นคนบ้า ๆ บอ ๆ แต่ก็ป็นธรรมชาติอยู่เองว่า สัตว์ซาตฤาณะ นานเข้านานเข้า ก็
ย่อมมาถึงบ้านแล้วก็เลยมาบ้านโดยไม่รู้สีกตัว พอมาถึงบ้าน พ่อแม่ก็เลี้ยงไว้ตามธรรมชาติบ้าน
เรานั้นแหละแต่ว่ามีลักษณะเป็นคนบ้า ๆ บอ ๆ แล้วเพ้อ ๆ หลง ๆ แล้วพระมหากษัตริย์หรือ
พระเจ้าแผ่นดินก็เลยบอกว่าบุโรหิตนี้ทำผิดเป็นครั้งที่สองเพราะว่าทำให้ลูกพระองค์เป็นอย่าง
นี้ ก็สั่งประหารชีวิตอีก ฝ่ายมหาอำมาตย์ก็มาขอชีวิตไว้อีก พอขอไว้แล้ว พระองค์ก็ว่า เออ
อภัยให้เป็นครั้งที่สอง แต่ครั้งที่สามนี้ไม่ได้เป็นอันขาด ว่าอย่างไรต้องเป็นอย่างนั้นแหละนะ
ครั้งที่สามนี้พระเจ้าแผ่นดินก็มานึกว่าเอออยู่ต่อไปนี้ก็จะได้แก่ไปทุกวันทุกวันทำอย่างไรคน

บ้านเราจึงจะไม่ตาย จะมีวิธีอย่างไรได้ไหมก็เลยพูดกับบุโรหิตคนนี้บุโรหิตคนนี้ก็บอกว่ามีผลไม้อยู่ป่าหิมพานต์ในนั้นไกลนะ ถ้าคนใดได้กินแล้วคนนั้นจะไม่ตายจะมันคงแข็งแรงคนแก่กินจะกลายเป็นคนหนุ่ม อะโรยอย่างนั้นแหละแล้วบ้านเมืองก็จะมั่งคั่งถาวร ผู้จะเอามาได้คือพระยานกเขกเต้าที่เราเลี้ยงไว้เนี่ย แต่ต้องเอามาฝึกฝนมาก่อน บุโรหิตก็เอามาฝึกมาฝนแล้วบอกกันไปอย่างเรียบร้อย แล้วก็ปล่อยนกเขกเต้าไป นกเขกเต้าก็ไปได้ผลไม้มากจริง ๆ พอนกเขกเต้าถวายพระเจ้าแผ่นดินก็ปรึกษาบุโรหิตว่า เราจะทำอย่างไร ถ้าฉันกินเสียคนเดียวฉันก็จะหนุ่มอยู่คนเดียว ถ้าฉันกินกับเมียฉัน ก็จะมีฉันสองคนเท่านั้น เราจะทำอย่างไรดี บุโรหิตก็เสนอแนะว่าอย่าอย่างนั้นเลย เราเอาไปปลูกเถาะอธิฐานเอา ปลูกให้มีผล ได้ผลอย่างแท้จริงภายในหนึ่งปีเป็นอย่างช้า พอว่าอย่างนี้ ก็เลยเอาไปปลูก ปลูกแล้วภายในกำหนดแรงอธิฐานนั้นก็เป็นไปจริง ๆ มีผลไม้อย่างสุกเหลืองอร่ามอย่างน่ากินได้แล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็เลยส่งอำมาตย์ว่า ลองไปเอาผลไม้ที่มันเหล่านั้นะ อย่าไปปลิดเอานะ เอาไปที่หล่นมาลองดู เพื่อจะเอามาพิสูจน์ดูว่า มันจะจริงหรือไม่จริง ฝ่ายอำมาตย์ก็ไป ในขณะที่ไปนั้น ยังเอิญมีพญางูเห่าตัวหนึ่ง เลื้อยไปไต่ต้นไม้ขึ้นพอไปถึงนั้น ผลไม้ใบนั้นก็หล่นลงมาพอดี พญางูเห่าเข้าใจว่าเป็นอาหารก็คาบแล้วพ่นพิษใส่ไว้ในนั้นเต็มที พอรู้ว่าไม่เป็นอาหารก็คาบแล้ว หนีไป ในขณะที่นั้นอำมาตย์ก็ไปได้ผลไม้มาก เอามาถวายพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็ไปบิณฑบาตไป ถึงประหารชีวิตนั้นมา เพื่อจะเอามาทดลอง พอให้กินผลไม้แทนที่จะมีผลกลายเป็นคนหนุ่ม หรือมีกำลังวังชาอย่างดี ตายเลย ก็เลยตาย ที่จริงตายเพราะพิษงูเห่า พอเป็นอย่างนั้นเป็นการทำผิดครั้งที่สามแล้ว พระเจ้าแผ่นดินก็สั่งฆ่า คือสั่งประหารชีวิต มหาอำมาตย์คนนั้นก็หัดทานอย่างไรรู้ไม่ได้แล้ว ก็เลยจำเป็นต้องเอาไปฆ่า พระเจ้าแผ่นดินนั้นก็กลัวว่าเขาไม่ฆ่าจริง ก็เลยบอกว่า ต้องเอาพยานหลักฐาน คือเอาเลือดติดตามมาให้เห็น มหาอำมาตย์ก็เลยเอาบุโรหิตไป ก็เลยบอกว่า ฉันจะไม่ฆ่าท่านดอก ท่านปลอมตัวเป็นผู้หญิงเสีย ให้ท่านเป็นลูกสาวฉัน ฉันจะเอาไปไว้บ้านนั้นนะ จะให้ท่านอยู่ไม่นาน ถ้าวันใดไม่จำเป็นจะไม่ให้ปรากฏตัวแล้วก็เอามาฆ่าแทนเอาเลือดทาตามแล้วมาเป็นสักขีพยานว่าได้ฆ่าแล้ว เอามาถวายพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็เชื่อ อยู่ต่อมาวันเข้า ๆ พระเจ้าแผ่นดินประกาศทั่วบ้านทั่วเมืองว่า ต้นไม้ต้นนั้นใครอย่าเข้าไปใกล้นะ ไปใกล้ก็ไม่ได้ไปกินก็ไม่ได้เป็นพิษเป็นภัยจะตายเพราะบุโรหิตคนนี้คิดฆ่าฉัน พร้อมทั้งฆ่าชาวบ้านชาวเมืองจึงไปเอาต้นไม้ต้นนี้มาปลูก พระเจ้าแผ่นดินประกาศอย่างนี้ อยู่มามีผิวเผินคนหนึ่งอายุหกสิบเจ็ดสิบแล้วเป็นคนแก่แล้ว

ทะเลาะกันบ่อย อยู่กันไม่สนุกไม่ดีทำอย่างไรก็ไม่ตายสักที เลยตกลงกันว่าอย่าอย่างนั้นเลย สองคนเราไปกินผลไม้อันนี้ให้มันตายไปพร้อม ๆ กันเสียทีเถอะ พอตกลงกันเรียบร้อยแล้วก็พากันไปทะเละ พอไปถึงโน้นก็ได้ผลไม้มากินละใบ ตั้งใจแล้วนับหนึ่งสองสาม แล้วก็กินพร้อมกัน พอกินไป ฝ่ายผู้ชายก็เป็นหนุ่มน้อย ฝ่ายผู้หญิงก็กลายเป็นสาวน้อย เกิดแปลกอกแปลกใจ เอ๊ะมันทำไมเป็นอย่างนี้ ก็เลยนึกความนั้นมาทูลพระเจ้าแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินก็เอานักโทษมาทดลองปรากฏว่าเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ก็เลยเสียอกเสียใจว่าได้ทำโทษกับผู้มีคุณงามความดี ทำผิดไปแล้วไม่รู้จะทำอย่างไรก็แก้ไขกันอย่างไร ถ้าตายแล้วฟื้นขึ้นมาได้ก็จะหาวิธีการ อันนี้มา จะมีวิธีการอย่างไรหนอ ทุกข้อทุกขัใจอยู่นาน มหาอำมาตย์คนนั้นก็เห็นเป็นโอกาสอันสมควรแล้ว เขาก็เลยบอกพระเจ้าแผ่นดินว่า ฉันมีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง รอบรู้มีความรู้อย่าง ดิบอย่างดี เขาเป็นลูกศิษย์ของบุโรหิตที่ถูกประหารชีวิตไปนั้นละ และอยู่ในมานานโน้นไม่ให้ใคร เห็นเนื้อเห็นตัวออก ถ้าท่านอยากรู้จักวิธีการอย่างไร อยากแก้ไขอะไรอย่างไรนี้ อาจจะไปปรึกษาได้ แต่ท่านต้องนำเครื่องไปบูชาเขานะ มีขันห้ามีเครื่องของอันมีค่าพอสมควรคือต้อง ก่อรทรมารพระเจ้าแผ่นดินให้ถ่อมตัวลง ไปหาราชบุตรนั้นแหละนะ ดึงเอาพระเจ้าแผ่นดินลง ไปอย่างนี้เรื่องคงจะเป็นอย่างนั้น พระเจ้าแผ่นดินก็เลยตกลงยอมปฏิบัติตาม เตรียมเครื่อง เตรียมของเสร็จเรียบร้อย พร้อมทั้งเมียและลูกก็ไปบ้านมหาอำมาตย์คนนั้นไปบนอบถ่อมตนลง และก็สอบถามว่าที่ฉันเอานักโทษมาลองกินผลไม้นั้นแล้วไม่ตาย มันเป็นเพราะอะไร ลูกสาว อำมาตย์นั้นเป็นก็เลยตอบว่าความจริงตายนั้นไม่ได้ตายเพราะผลไม้นั้นเป็นของดี จริง ๆ ตายด้วยพิษงูเห่า งูเห่ามาคาบพิษไว้ นั่นจึงทำให้เป็นอย่างนั้นละ แล้วพระองค์นี้เป็น คนที่ไม่ค่อยเที่ยงธรรมอะไรนิดหน่อยก็สั่งฆ่า อะไรนิดหน่อย ก็เอาแต่ความผิด ก็ได้คิดได้ทำ อะไร พระเจ้าแผ่นดินก็ยอมรับ แล้วต่อมาพระองค์ก็ถามว่า ลูกฉันทำไมมันจึงเป็นอย่างนี้ ทำ อย่างไม่รู้จึงจะหายจะมีทางหายไหม เขาก็บอกว่า อีกหน่อยจะหายแหละหายอีกหน่อยเดี๋ยวนี้แหละ เพราะว่า บุโรหิตคนที่ถูกประหารชีวิตไปนั้นเขาให้คาถาบทหนึ่ง คาถาบทนี้จะกันผีกัน สางเป็นเพื่อนเป็นฝูงรู้จักกันได้อย่างดีมีอยู่ทำคำว่า เส ส่า มี ลา นี ลูกชายพอได้ยิน อย่างนั้นก็เลยเอ๊ย ไข่แล้ว ไข่แล้ว ฉันจำได้แล้ว นั่นแหละ คาถาบทนี้ในที่สุดลูกชายก็หาย พอหายแล้วพระองค์ก็เลยบอกว่า แม่ฉันบุโรหิตคนที่ตายไปนั้นเราจะทำอย่างไรหนอจึงจะได้ ฟื้นขึ้นมา ยังจะแก้ไขได้ไหม ลูกสาวท่านนี้ยังพอรู้ไหมรู้จักวิธีการไหม พอดีอำมาตย์ได้โอกาส ก็เลยบอกว่าพระองค์อย่าว่าแต่ฉันเถอะ ลูกสาวหม่อมฉันรู้จักหมดแม้แต่ปานแดงเท่าปลายก้อย

อยู่ที่ลับโน้นก็รู้จักพระเจ้าแผ่นดินก็รู้ว่า ต้องเป็นบุโรหิตคนขึ้นแหละแหวกม่านเข้าไป ก็ไปถึงเอาออกมาแล้วก็มาอุ้มมากอด มาสารภาพว่าได้ทำผิดไปแล้วอะไรแล้ว โอท่านไม่ถึงที่ตายก็ไม่ตายหรอกนะ อย่างไรก็ภัยให้ฉันบ้างนะ ก็เลยยกย่องให้เป็นบุโรหิตอย่างเดิมพร้อมกันนั้น มหาอำมาตย์เขาก็ว่าพระองค์ทำผิดมามากแล้ว อะไรนิดหน่อยก็จะฆ่า เขาจะตำแหน่งเดิมนี้ไม่ค่อยเหมาะสมดอก พระเจ้าแผ่นดินก็เลยแบ่งเมืองให้ปกครองครึ่งหนึ่งด้วยคุณงามความดีอันนั้นแหละ ความซื่อสัตย์ความดีที่ตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ ก็เลยได้กลายเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

โพธิ์เงิน โพธิ์ทอง

นิทานต่อไปนี้เป็นนิทานเรื่องโพธิ์เงินโพธิ์ทอง คอยฟังเอานาจะเล่าให้ฟัง มีผู้หญิงเป็นแม่มีชายคนหนึ่ง มีลูกสาวสามคน เป็นผู้หญิงทั้งนั้น คนที่หนึ่งนั้น คนหัวปี มีตาเดียว คนที่สองนี้ ลูกคนที่สองมีสามตา ลูกคนที่สามนี้มีสองตา คนเมืองนั้นตามปกติเขามีตาคี่กันทั้งนั้นแหละ ทั้งเมืองเลย แต่ลูกของผู้หญิงมีผู้หนึ่ง คนที่สามนี้เป็นคนที่ผิดปกติแปลกกว่าคนอื่น ตามธรรมชาติของบ้านเมืองของเขา เป็นตาคู้ แม่ก็จึงเกลียดชังลูกคนสุดท้ายที่มีตาคู้นี้ ก็พยายามฆ่าลูก โดยทางอ้อมก็ให้ไปเลี้ยงแพะเลี้ยงแกะอยู่ตั้งแต่น้อยจนใหญ่ โตเป็นหนุ่มเป็นสาวแล้ว ขณะที่ไปเลี้ยงแพะเลี้ยงแกะอยู่นี้ ข้าวกลางวันก็ไม่ห่อให้ไปกิน ก็หวังจะให้อด ให้อยากให้หิว หมดแรงก็ให้มันตายไปเอง เลยที่นี้เวลาไปเลี้ยงแกะอยู่ในกลางป่า กลางทุ่งนั้น พอถึงตอนเย็นกลับมาบ้าน ลูกคนที่ไปเลี้ยงแกะนี้ก็ไม่ได้แสดงอาการหิวไทย ไรแรง อยู่ในสภาพปกติเหมือนคนได้กินอาหารธรรมดา วันใหม่มาก็ไปเลี้ยงแกะอีก ข้าวก็ไม่ห่อให้ไปสงสัยว่ามันจะไปกินอะไร ขอกินกับใคร ให้ลูกสาวคนที่สามตาข้างเดียว ตามไปสังเกตดูว่ามันไปกินข้าวอย่างไร มันจึงไม่หิวไทยไรแรง น้องสาวคนหัวปีที่มีตาข้างเดียวนั้นก็ไปตามความที่แม่สั่ง พอไปถึงที่น้องสาวเลี้ยงแกะอยู่นั้น น้องสาวนั้นก็รู้ทัน พอพี่สาวไปหา ก็ชวนพี่สาวนั้นเดินเที่ยวป่าเที่ยวดง เลาะลัดไปวนเวียนมา หวังจะให้พี่สาว เห็นคเหิน้อยเมื่อยล้า เวลาจะไปกินอาหารนั้น พี่สาวจึงไม่เห็น ที่นี้พอไปเหิน้อยเมื่อยล้าแล้ว พี่สาวนั้นก็เลยกลับไป พอเห็นพี่สาวกลับ น้องสาวนั้นก็ไปกินข้าวที่พระอินทร์เนรมิตมาจากเบื้องบนสรวงสวรรค์มาฝากไว้กับแพะตัวสีเทา พอถึงเวลาแล้วก็ คนเลี้ยงแพะจึงไปกินอาหาร ไปกินข้าวกับแพะสีเทาตัวนั้น ที่นี้พี่สาวนี้ตื่น พี่สาวมัวแต่นอนหลับกลับมาบ้านก็มาพูดให้แม่ฟัง ว่าไม่เห็นก็ไม่เห็นไปกินข้าวกับใคร ไม่เห็นไปขอใครกิน กลับมาบอกแม่อย่างนี้แล้ว วันใหม่มา ให้ลูกคนที่สามตานี้ ไปสังเกตอีกครั้งหนึ่ง ลูกคนที่สามตาพอไปถึงนั้นก็หาอย่างเดิมเหมือนแหละ น้องสาวคนที่เลี้ยงแกะนั้น ก็พาพี่สาวเดินวนไปเวียนมาให้เห็นคเหิน้อยเสียก่อนพอถึง เวลาเหิน้อยแล้ว เวลาเขาหลับแล้วจะได้ไปกินข้าว กับแพะตัวสีเทานี้ที่นี้ พี่สาวนั้นเหิน้อย เห็นคเหิน้อยเมื่อยล้ามาแล้วก็มานอน มานั่งพักเหิน้อยอยู่นั้นก็เลยกลับไป น้องสาวคนที่สามตาคนที่ น้องสาวคนที่เลี้ยงแกะนั้นแหละ ก็ไปกินกับแพะตัวที่มีสีเทา ที่นี้บังเอิญว่า พี่สาวคนที่สามตานี้มันนอนหลับไปสองตา มันเอา

ไว้ตาหนึ่ง พอเห็นเพะนั้น พอเห็นไปกินข้าวกับแพะ กลับมาบ้านก็มาบอกกับแม่ว่าไปกินข้าวกับแพะ ตัวสีเทา นั่น คือ คงจะมีอาหารทิพย์อยู่ในเพะสีเทาตัวนี้แหละ คงจะเป็นแพะวิเศษ อะไรสักอย่างแหละ ไปกินข้าวกับเพะสีเทา นั่น พอมารอกให้แม่แล้ว วันใหม่แม่ก็ไปเตรียม เตรียมไปฆ่าแพะตัวนี้หวังจะไม่ให้ลูกได้กินข้าว จะทราบหวังจะให้ตายเสียว่านั่นแหละ ลูกคนที่สองตาที่ไปเลี้ยงแกะนั้นก็ส่งสารแกะร้องท่มร้องไห้เอ็นดูส่งสาร แล้วก็พอแพะนั้นตาย ก็เลยเอากระดูกของแพะนั้นไปฝังไว้ปลายนา ไปฝังไว้ปลายนาแล้วก็อยู่มาอีกไม่นานก็เกิดเป็น โพธิ์เงินโพธิ์ทอง เกิดขึ้นที่กระดูกแพะนั้น ที่กระดูกแพะที่ไปฝังไว้ นั่นเกิดเป็นโพธิ์เงินโพธิ์ทอง ก็สวยงามน่าดู มีอีกวันหนึ่ง คือ เจ้าชายลูกเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ขี่ม้าผ่านมากทางนั้นก็มาเห็นต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองนี้ ก็ถามว่า ต้นโพธิ์เงินโพธิ์ทองนี้เป็นของใคร ที่นี้ผู้สาวตาเดียวกับสามตานั่นก็ตอบว่า เป็นต้นของฉัน ว่าอย่างนั้น เป็นต้นของฉัน ที่นี้คนน้องที่มีสามตา เออะ ที่มีสามตานี้ก็ว่า เป็นต้นของฉัน สองพี่น้องก็เถียงกันอยู่ ส่วนคนที่สองตานี้ไม่พูดได้แต่เงยอยู่ที่นี่ เจ้าชายนี้ก็ว่า ถ้าหากว่าเป็นต้นของใครจริง ให้ผู้มันไปอธิษฐานยกถ้าคนไหนอธิษฐานถอน โพธิ์เงินโพธิ์ทองนี้ขึ้น พระองค์จะให้อภิเษกสมรสกับพระองค์นี้แล้วจะพาไปอยู่ในพระราชวังเมืองหลวงโน้น ที่นี้คนน้องที่มีสองตานี้เธอก็หึงงายอยู่ แต่เจ้าฟ้าชายนั้น พระองค์ได้ตั้งสัจจะอธิษฐานทุกคน ให้ใครไปยกต้นโพธิ์นี้ขึ้นก่อน คนที่สาวคนที่หนึ่งไปยก ก็ไม่ขึ้น คนที่สองนี้ไปยกอีก ตั้งสัจจะ ก็ไม่ขึ้น น้องสาวคนที่สองตา ตั้งสัจจะอธิษฐาน แล้วก็ไปยกโพธิ์เงินโพธิ์ทองนี้ขึ้น เจ้าชายก็บอกว่าคนนั้นแหละเป็นคนมีบุญวาสนา เป็นเจ้าของโพธิ์เงินโพธิ์ทองนี้ พระองค์ก็จะให้ตามพระองค์ไปอภิเษกสมรสเป็นมเหสีของเจ้าฟ้าชายอยู่ในพระราชวังโน้นแหละ ครานี้พอได้ไปอยู่ในพระราชวังโน้นแล้วโพธิ์เงินโพธิ์ทองทรัพย์สมบัติที่เกิดขึ้นนี้ น้องสาวคนที่สองตานี้แหละ คนที่มีบุญวาสนา ไม่ได้จึงเกลียดชังแม่และพี่สาวสองคนนี้ มองโพธิ์เงินโพธิ์ทองที่มีคุณค่ามหาศาลขายเลี้ยงอาชีพ เลี้ยงชีพกินตลอดมา ไม่ได้เอาติดตัวไปเลย เรื่องนี้ก็จบเพียงแค่นี้

มนต์คนโง่

ต่อไปนี้เป็นเรื่องที่สอง เรื่องที่สองนี้ใช้ชื่อเรื่องว่า มนต์คนโง่ ใจความก็มีเรื่องอยู่ง่าย ๆ ว่า มีชาวบ้านคนหนึ่ง ทำอะไรก็ไม่เป็น ทำอะไรก็ไม่ได้ เรียนหนังสือก็ไม่ได้ พ่อแม่ก็เลยเอาไปฝากไว้กับอาจารย์ผู้หนึ่ง ซึ่งมีความเก่งกล้าสามารถทางวิทยาการต่าง ๆ แต่ปรากฏว่าไปอยู่ตั้งแล้วก็ไม่ได้อะไร จนรุ่นเดียวกันก็จบสำเร็จมาหมดแล้ว คนนี้ก็ไม่ได้อะไร อาจารย์ก็เลยให้มันตีหัวความหนึ่ง ท่านบอกว่า เป็นมนต์วิเศษนะ ให้ท่องไว้จนได้ ใจความของมนต์นั้นที่ว่า ท่านทำอะไรอย่านึกว่าใครเขาไม่รู้ เราเห็นอยู่ เราจึงรู้ว่าท่านทำอะไร ใจความนี้แค่นี้ ท่องอยู่สามปีจึงได้ พออยู่ได้สามปีเห็นว่าท่องได้คล่องแล้ว ก็ลาอาจารย์กลับมาบ้าน เดินทางมาก็ดี ยามใดก็ดี ทุกอย่างก้าวนี้จะท่องคาถาเรื่องนี้อยู่ตลอดไปขณะที่มากลางทางนั้นก็ปรากฏว่า มีโจรผู้ร้ายได้วางแผนปล้นบ้านเศรษฐีบ้านหนึ่ง ปล้นไปด้วยความเรียบร้อย เจ้าหน้าทีความหาตัวผู้ร้ายอยู่ แต่ก็ทำอย่างไรก็จับไม่ได้ ผู้ร้ายนี้ซ่อนตัวอยู่ในอุโมงค์อย่างดี บังเอิญคนโง่ผู้นี้ปวดท้องจะไปถ่าย ขณะที่เดินทางเข้าไปก็ดี กำลังหาหน้าที่ปลดทุกข์อยู่ก็ดี ก็จะท่องคาถาอย่างนี้อยู่ตลอดเวลา คือว่า ท่านทำอะไร อย่านึกว่าใครเขาไม่รู้ เราเห็นอยู่ เราจึงรู้ว่าท่านทำอะไร ในขณะที่เดินนั้นแหละผู้ร้ายซึ่งซ่อนตัวอยู่นั้น เกิดร้อนตัวก็ขึ้นมาอมตัวต่อเจ้าหน้าที่ในขณะที่เจ้าหน้าที่กำลังตาม แล้วชายคนโง่นี้ก็เดินทางหนีไป ก็ปรากฏว่าพอจับได้ไต่สวนไป ไต่สวนมา ผู้ร้ายก็รับว่า มีคนคนหนึ่งพูดมาให้ได้ยินว่า ท่านทำอะไร อย่านึกว่าใครเขาไม่รู้ เราเห็นอยู่เราจึงรู้ว่าท่านทำอะไร จึงได้มาอมตัวนี้แหละ ชาวเรื่องนี้ก็แพร่สะพัดไปจนกระทั่งถึงพระราชฯ พระราชาก็เรียกเข้าเฝ้า คนโง่คนนี้ก็เลยเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง พร้อมทั้งให้คาถาบทนี้ไว้ในขณะนั้นก็มีคนคิดร้ายจะปลงพระชนม์พระราชฯ คือจะฆ่าพระเจ้าแผ่นดินแหละว่ากันง่าย ๆ ในวันหนึ่งพระเจ้าแผ่นดินไปตัดผม ก็เลยช่างกลับช่างตัดผมนั้นก็วางแผนไว้ว่า เวลาโกนหน้าโกนตาพระราชฯ เผลอ ๆ จะใช้มีดโกนนี้เชือกคอพระราชฯ พระราชฯ ก็กำลังเคลิ้ม ๆ อยู่ พอสะดุ้งรู้สึกตัวก็เลยพูดขึ้นว่า ท่านทำอะไร อย่านึกว่าใครเขาไม่รู้ เราเห็นอยู่เราจึงรู้ว่าท่านทำอะไร ช่างกลับก็เลยนิ่งคุกเข่าว่า พระเจ้าแผ่นดินนี้รู้เรื่องราวหมดแล้วนะก็เลยยอมรับสารภาพ แล้วก็ถูกจับไปทรมานทุกคน พระราชฯ เลยเรียกชายคนโง่ผู้เป็นคนที่นี้ เข้าเฝ้า แล้วแต่งตั้งให้เป็นมหาดเล็ก อันนี้จึงได้ชื่อว่ามนต์คนโง่

วรรณกรรมไทยรามัญ

ปลาสด

มีปลาสดตัวหนึ่ง ท่องเที่ยวอยู่ในมหาสมุทร นี่เกิดตั้งครบก้นมา ก็เมื่อตั้ง เมื่อครบก้นแล้ว ได้มาที่หาดทรายแห่งหนึ่ง ก็มาคลอคลุกที่นั่น แล้วพอลูกที่คลอดมานั้นผิวดำมืด คือตามธรรมชาติวิสัยปลา ก็ต้องมีลูกเป็นปลา แต่นี่กลับเป็นมนุษย์ ผู้ชาย 2 คน

เมื่อแม่เห็นลูกเป็นผู้ชายแล้ว ก็เลย ลูก..... 2 คนนี่นะ จะโตมาอย่างไร เขาไม่ กล่าวถึง กล่าวแต่เพียงว่า พอแม่เห็นลูกเป็นผู้ชาย 2 คน แล้วก็เศร้าโศก เสียใจ เพราะลูกจะอยู่กับแม่ไม่ได้ เพราะลูกเป็น มนุษย์ จะอยู่ในน้ำไม่ได้ กะแม่ก็อยู่กับลูกไม่ได้ เพราะแม่เป็นปลาต้อง อาศัยน้ำ พอแม่เห็นลูกเป็นมนุษย์เช่นนั้นแล้ว ก็จำเป็นต้อง จากลูก ลูกไปอยู่บนบก แม่ไปอยู่ในน้ำ นี่ก่อนที่จะจากกัน ก็สั่งสอนลูก ทั้ง 2 พี่น้องนะ ว่า

"ให้ ต้องจากกับแม่ เพราะแม่ไปอยู่กับลูกไม่ได้ ลูกจะอยู่กับแม่ไม่ได้ ก็จะต้องออกจากกัน เพราะลูก 2 คน ซึ่งเป็นมนุษย์ เป็นพี่น้องกัน ขอให้มีความรักใคร่กัน อย่าทิ้งอย่าขวางกันไปไหนจงไปด้วยกัน จงมีความรักใคร่ปรองดองกันเป็นอันดี ฝ่ายพี่ก็คอยดูแลน้อง น้องก็ต้องเชื่อฟังคำพี่ เมื่อได้อาหารมา ต้องแบ่งกันกิน ได้กล้วยลูกหนึ่งก็ แบ่งกันเป็นผ่าเป็นสองท่อน แบ่งกันคนละครึ่ง หรือได้ข้าวปั้นหนึ่ง ก็แบ่ง คนละครึ่ง ถึงจะได้ลูกไม้อะไร ก็ตาม เมื่อได้มาก็แบ่งกันกิน อย่าเคียดจัญท์ซึ่งกันและกัน พี่ก็แลดู ...สั่งสอนน้อง น้องพี่สั่งสอนก็เชื่อฟัง ในเมื่อต่อไปภายหน้าเมื่อลูกจะมีเหย้ามีเรือน ขอให้ลูกจงดูผู้หญิงที่ถูกต้องตามลักษณะ ... อย่าไปมีเหย้ามีเรือนกับหญิงที่อาจจะเป็นโทษ (คือตามนั้น เขาว่าไว้.... ที่เป็นโทษนะ หญิงที่ไม่ดีนะ 64 อย่าง แต่จำหมดไม่ได้ เอาแต่คร่าว ๆ นะ 64 อย่าง) เป็นต้นว่า ผู้หญิงเตี้ยเกินไป สูงเกินไป ผิวดำเกินไป ขาวเกินไป หญิงตาพอง ผมหยิก คอสั้น แสดงถึงลักษณะหญิงที่ไม่ดี ผู้หญิงมี เหล่านี้ เป็นต้น ไม่ควรที่จะมาครอบครอง เป็นเหย้าเป็นเรือน ส่วนหญิงที่ดีนั้น ผู้ที่ไม่ขาวไม่ดำ อ้วน ที่ไม่สูงไม่ต่ำ มีกริยามารยาทดี งามกระตือรือร้น งามผิว งามผม ให้ได้ถูกต้อง เบญจกัลยาณี เอ้า ผู้หญิงเหล่านี้ ควรที่จะเป็นเหย้าเรือนได้

สั่งสอนต่าง ๆ นานา แล้วก็จากกันไป

เด็ก 2 คนนั้น เมื่อจากกับแม่ที่เป็นปลาสดแล้วก็ท่องเที่ยวไปในป่า ขัดเซบเนจรไปตามป่าตามดง หาผลไม้กินอะไรกินไปตามเรื่องตามราว ตามลำดับ มา จนกระทั่งเป็นหนุ่ม

วันหนึ่งไปถึงเมือง ๆ หนึ่ง เมืองนั้นมีเศรษฐีคนหนึ่ง ซึ่งมีลูกสาวคนหนึ่ง วันนั้น
 ลูกสาวเศรษฐีก็มีความปรารถนาอยากจะไปเที่ยวป่า พร้อมกับ ... พวกข้าทาสบริวาร ก็ไป
 ไปเที่ยวป่า ผู้หญิงคนหนึ่ง เป็นผู้หญิงที่ประกอบด้วยโทษ คือไม่ ถูกต้องตามลักษณะ
 หญิงที่ดี เป็นหญิงที่มีลักษณะไม่ได้ (แต่ลักษณะไม่ใช่อะไร ตามเรื่องเขาก็ไม่....ได้กล่าว
 ไว้) ก็กำลังไปเที่ยวป่าก็พบชายสองคนนี่ แล้วคน พี่ ก็รู้สึกชอบกะหญิง คนนี้
 เมื่อสนทนาปราศรัย เข้า ผูกพัน ขอความรักกัน ก็ตกลง อ้าหญิง ...ลูกเศรษฐีก็ได้กับคน
 พี่ชาย เมื่อได้คนพี่ชายแล้วก็ทิ้ง น้องไว้ในป่า ก็กลับ ...ไปอยู่บ้าน บ้านเศรษฐี

เมื่อพี่ชายไปอยู่ ไปอยู่กับ ไปอยู่ที่บ้านเศรษฐี ไปอยู่กับภรรยาแล้ว นี่คิดถึง คิดถึง
 น้อง ก็บอกกับภรรยา บอกว่า

"มีน้องชายอยู่คนหนึ่ง ทิ้งไว้ในป่าไหน อยากจะกลับ อยากจะรับมาอยู่ ให้มาอยู่
 ในบ้านนี้ด้วย จะยินดีไหม"

นางภรรยาก็ยอม นางก็รับ รับน้อง ...ชายมาอยู่ด้วย

น้องอยู่ ..อยู่ไป ๆ ก็วันหนึ่ง เอ้อ พี่ชายซึ่งเป็นสามีของลูกสาวเศรษฐีนั้น ต้องไป
 ประกอบการ ...ค้าโดยทางเรือ ก็ทิ้งน้องชายไว้ให้อยู่กับภรรยาซึ่งเป็นพี่สะใภ้ ตานี้ อ้า
 พี่สะใภ้ตามปรกติก็ไม่ค่อยจะชอบน้อง ...ผัวนัก เมื่อผัวไม่อยู่ ก็ได้โอกาส ก็แกล้งน้องผัว
 ด้วยประการต่าง ๆ คือไม่ อยากให้อยู่ จะขับไล่ไล่ส่งโดยตรง ก็เกรง ...ใจผัว
 ก็ใช้วิธีแกล้งต่าง ๆ นานา แต่แกล้งผัวก็ไม่ ...ถือ ทำกิจการงานขยัน ดูแลบ้านช่อง ตักน้ำ
 ตักท่า หุงข้าว เอ้อ ตักข้าว ทำงานทุกสิ่งทุกอย่างในบ้านจะต้องทำ น้องผัวทำทุกสิ่งทุกอย่าง
 ไม่ ได้คิดรังเกียจเคียดจันท์อย่างใดเลย แต่พี่สะใภ้ก็ไม่ชอบ หาเรื่อง อ้า หาเรื่อง
 แกล้งต่าง ๆ นานา นี่เมื่อสามีกลับมา กลับมาจากค้าขาย อ้า พี่สะใภ้ คือเป็นภรรยา ภรรยา
 ของพี่ชาย ก็กล่าวโทษ บอกว่า

"น้องชายพี่ไม่ไหวคะ ตั้งแต่พี่ไม่อยู่ ไม่ค่อยจะเอาเรื่องเอาราวเลย มัวแต่เที่ยว
 มัวแต่เล่น กินเหล้าเมายา พุคก็ไม่ฟัง พุคก็ ค้าอย่างโน้น ค้าอย่างนี้ ขืนอยู่ด้วยไม่ได้หรอก"

เอ้า พี่ชายก็ไม่ฟัง พี่ชายก็นึกถึงคำแม่ ที่ ...แม่สั่งไว้ ก็เฉยเสีย อยู่ต่อ ๆ มา
 พี่ชายก็ต้องไปค้าขายอีก กลับมาพี่สะใภ้ก็ ภรรยาก็ แกล้งกล่าวโทษ น้องชายคนนี้อีก นี่
 บ่อย ๆ ครึ่งเช้า พี่ชายก็ทน ๆ ไม่ไหว ก็ถามเมียบอกว่า

"นี่เธอ ...จะให้ฉันทำ ยังไง"

เมียบอก ไปปล่อยเสียในป่าเถอะ อย่า ให้อยู่กับเราเลย จะอยู่ไป จะอยู่ไป จะเค็ดร่อน"

เอ้า ผัวก็เชื่อ วันหนึ่งก็ชวน ... น้องชายไป

"อย่ากระนั้นเลยน้อง วันนี้เรา ... ไปเที่ยวป่ากันเถอะ ลงเรือ ... ไป ... เที่ยวป่ากันเถอะ"

ไปป่า จะไปป่าต้องลงเรือไปนี่ น้องชายก็เชื่อ ไป ... กับพี่ พอไปถึงป่าก็เห็น ต้นยางต้นหนึ่งสูง บนต้นยางนั้นมี รังนกอินทรีอยู่รังหนึ่ง ที่รังนกอินทรีนั้น มีลูกนกอินทรีอยู่ 2 ตัว อ้า เสียงลูกนกร้อง บน ... ต้นยางนั้น พี่ชายก็บอกกับน้องว่า

"ลูก ... นกอินทรี อยู่บนต้น ... ยางนั้นเะน้อง ... จงขึ้นไปเอามาไป"

น้อง ... ชายก็เชื่อ ปีนขึ้นไป ๆ บนต้น บนต้นยาง พอถึงรังนก ... อินทรีเะ พี่ชายก็ เห็นเป็นโอกาสก็ลงเรือ ก็เห็น พี่น้องชายไป พอน้องชายเหลียวลงมาดูเห็นพี่ชายที จะอยู่ จะลง จะลงก็ลงไม่ได้ เพราะเวลาจะขึ้นต้องลอยไถ้นั้นไปนี่ เขาเรียกลอยลูก ... ไถ้ ขึ้น ... บันได ที่นี้พี่ชายก็ถอนเสีย ถอน ... ไถ้ลูก ลูกลอยออกเสีย น้องชายก็ลงไม่ได้ ต้องอยู่ที่รังนก ... อินทรีเะ อยู่ ... กะลูกนกอินทรี พอเย็น นกอินทรีตัวเมียก็กลับมาจาก หากิน ก็เจอ ... มนุษย์อยู่ ... ที่รังนั้น ก็คิดว่า

"นี่ดี เรากลับมาก่อน ถ้า ... ผัวเรากลับมาก่อน (คือ ถ้าหาก ... อินทรีตัวผู้เะ) ถ้าผัวเรากลับมาก่อนก็ มนุษย์นี้ต้องตายแน่ มนุษย์นี้มาอยู่บนรัง เราก็ดีเหมือนกันเราจะเลี้ยง ไว้ เขาจะได้ดูแลลูกเรา เวลาเราไปป่า ไปหากิน อ้า จะได้ดูแลลูกเราเพราะลูกเรากำลัง ขนเ็น" อย่างนี้เะเอา เอาปีกเะป้องไว้ อ้าปากไว้

พอเย็นหน่อยก็ ตัวผู้กลับมา กลับมาก็ไม่เห็น นี่ได้ ... กลืนมนุษย์ บ่นกะ เอ้อ นก อินทรีตัวเมีย

"เอ วันเะนี้ผิดปรกติ ได้กลืนมนุษย์ที่ไไหนเะ"

ตัวเมียบอก "ไม่มี กลืนมนุษย์ที่ไไหนเะ ก็เห็นทุกวัน ๆ ก็ไม่เคยมีเะ"

ตัวผู้ไม่เชื่อบอก "ต้องมีเะ ต้องมีมนุษย์มาอยู่ที่รังเราเะ"

ที่นี้ตัวผู้พูดมาก ๆ เข้าตัวเมียบอก

"ถ้าฉันบอกความจริงแล้ว พี่อย่าทำอันตรายเขาเะ"

"เอาเถอะ ฉันไม่ทำอะไรละ"

แล้วตัวเมียก็ ลุก ... ขึ้นมา ก็หุบ ... ปีกออก ก็เจอมนุษย์ผู้ชายนะ ก็ถาม
บอกว่า

"ไปยังไง มายังไง"

แล้วมนุษย์ก็เล่าให้ฟังว่า

"มา ... กับพี่ แล้วพี่ ... เขาหลอกให้ขึ้นมาบนต้นไม้ แล้วพี่ก็อ้า ถอน ...

ไอ้ลูกลอยออก แล้วก็ หนี ... ลงเรือกลับไป ผม ... ไม่อาจจะลงได้"

นี่ก็ นกอินทรีตัวเมีย ตัวผู้ ก็ปรึกษากันว่า

"อย่ากระนั้นเลย อยู่กับเราที่นี่ก็แล้วกัน เมื่อเวลาเราไปหากิน ก็จะได้ดูแลลูกเรา
เพราะลูกเรากำลังชน อ้อจะได้ดูแล ช่วยดูแล อย่าให้ตกจากรัง ดูแล อย่า ... ให้ลูกชน
ข้าง"

ตกลงก็อยู่กะนก ... อินทรี บนต้นไม้ ... ยางนั้น อยู่ ๆ ไป ก็เวลาตัวผู้ตัวเมีย
พ่อแม่ นกอินทรีไปหากิน นี่ก็อยู่กับลูกนกอินทรีนั้น ช่วยดูแลไม่ให้ตกจากรัง ไม่ให้ชน จนกระทั่ง
ลูกนกอินทรีทั้งสองโต พอมีปีกบินได้เต็มที่แล้ว สามารถที่จะไปหากินเองได้แล้ว นกอินทรี
ทั้งสองก็ปรึกษากันว่า

"เวลานี้ลูกเราก็โตแล้ว เราจำเป็นต้องจากไป ไปอยู่ตามตามภาษาเราละ ที่นี้
อ้อ ท่านจะอยู่ที่นี้ต่อไปไม่ได้ อ้า ต้องลงไปอยู่ข้างล่าง ไปหาอาหารกินข้างล่างนั่นเถอะ"

แล้วอ้อ มนุษย์นั้นบอกว่า

"ฉันจะลงยังไง ฉันลงไม่ได้ เอ้า"

นกอินทรีบอก "ไม่เป็นไรหรอก ชี ... คอฉันลงไป ก็แล้วกัน"

ชีคือนกอินทรี ก็ลงไปอยู่ข้างล่าง (นกอินทรีสมัยก่อนตัวโตนี้ ตัวใหญ่) เมื่อลงไปอยู่
ข้างล่างก็ บลูกระห่อมเล็ก ๆ หาอาหารกิน บลูไร่ บลูไร่กินต่าง ๆ นานา ไร่ไฉ่ผล ไร่พืช
ของไร่ที่ ... จะบลู เป็นต้น พัก แฝง แดงกว่า นกอินทรีก็ไปหา ไปหามาให้ อ้า เป็นต้น
ว่า ข้าวสาส์ อ้า พันธุ์ผักต่าง ๆ นกอินทรีทำให้ สมบูรณ์ดีแล้วก็ เขาก็ลาจากไป ไป ... ไป
อยู่ ... ในป่าใหญ่

นี่ผู้ชาย ชายหนุ่มคนนั้นก็ สร้างกระห่อม แล้วก็หาอาหารกิน บลูไร่ ไปตามเรื่อง
ตามราว

วันนี้หนึ่งมีฝูงช้าง ฝูงช้างมาหากิน ก็มา เจอไรของชายหนุ่มนี้ ก็เข้าไปกินไรของหนุ่ม เจ้าหนุ่มนี้ กินหมด กินหมดก็ปลุกใหม่ ปลุกใหม่ ช้าง ... ก็กินหมดอีก แล้วนายช้างที่เป็นเจ้าของนี่ละ บอกกับพวกบริวาร ๆ ทั้งหลาย บอกว่า

"เขาปลุกไร แล้วเรามากินไร ... เขาซะหมดแล้ว ไอ้ผัก ... หญ้า เขากินหมดแล้ว หลายหนหลายครั้งแล้ว เราต้องทดแทนคุณเขาบ้างเถอะ อ้าว จงถอดงาไว้ให้เขาคนละท่อน ๆ"

นี้ช้างอื่นก็ไม่ ... ฟัง กิน ... แล้วก็ไป นี่ จำฝูงช้างนั้น ถอดไม่ได้ก็ถอดงาไว้ให้ช้างหนึ่ง นี่ในงานั้น เขาเรียกว่าเป็นนางกายสิทธิ์ มี ... หญิงสาวนั้นอยู่ ... ในงานั้นคนหนึ่ง

นี่พอเข้าเจ้าหนุ่มตีมา เห็นไร โดนช้างกินหมด เห็นงาช้างช้างหนึ่ง ก็มาเก็บไว้ในกระท่อม อ้อ เขาก็ไป เอาจอบไป ปลุกผัก ปลุกหญ้า ปลุกใหม่ ที่นี้ในงาช้างนี้มีหญิง ... สาวอยู่คนหนึ่ง พอเจ้าหนุ่มนี้ออกไปทำไร หญิงสาวนั้นก็ออก ... มาจากงาช้างก็มาพุงข้าวต้มแกง บัดกวาด ถูบ้าน เช็ดบ้านให้ เสร็จแล้วก็เข้าไปอยู่ในงาตามเดิม

พอเจ้าหนุ่มกลับมาจากไร เจอสารับกับข้าวมีพร้อม บ้านช่องเรียบร้อย นึกสงสัย

"เอ๊ะ! ใครมาทำให้เรา"

เห็นกับข้าวก็ดี ๆ ทั้งนั้น เป็ดมากับข้าวหอม นึกอยากกิน นึกกลัวจะถูกยาพิษ ก็เลยไม่กล้ากินก็เว้นหนึ่งไม่กล้ากิน ทั้งไว้ พอรุ่งขึ้น เป็นจันอีก 2 วัน 3 วัน เป็นอย่างจันทุกวัน ก็กลอง กินดู กินดูแล้วก็มึนสอรัย ที่นี้ก็กิน จำกิน

วันนี้หนึ่งก็นึกสงสัยว่า

"ใครหนอมาทำกับข้าวให้เรา"

วันนี้หนึ่งก็ พอเข้ามา ทำที่ ... จะออกไปทำไร เสร็จแล้วก็แอบ ... ค่อย ๆ แอบ ... มองดู แอบลักพักหนึ่ง นี่หญิงในงาช้างก็เห็นว่า เจ้าหนุ่มนี้ไปแล้ว ก็ออกมาจากงา มาทำอาหาร มาทำอาหาร เจ้าหนุ่มเห็นอย่างนั้นก็ เอา ... อะไรไปอุด ... งาเสีย หญิงสาวนั้นก็เข้า ... ไปไม่ได้ เข้าไม่ได้ ก็ตกลง ก็ถามไถ่ไปมาก็ รู้ว่าเป็น ลูก ... สาวเจ้าของช้าง นี่พอถอดงาไว้ก็เพื่อ ... มา ... เป็นคนรับใช้ ก็เลยตกลงก็ได้เสีย ... กับหนุ่มคนนั้น

เมื่อได้เสียกันแล้วก็ ผู้หญิงคนนั้นเขามี ... แก้ว ... สารพัดก็อยู่ลูกหนึ่งด้วย เมื่อ

ได้กันแล้ว ผู้หญิงคนนี้ก็ ... นึก ไอ้ที่นั่นให้เป็นบ้านเป็นเมืองนะ เป็นบ้านเป็นเมืองมี ...
ข้าทาสบริวารตั้งเยอะ และชายหนุ่มนั้นก็ถึง ... พี่ชายขึ้นมา ซึ่งแม่นั่งไว้ อย่าทั้งกัน ได้
สุขสบาย อย่าทั้งกัน ตกยากอย่า ตกยากก็อย่าทั้งกัน แต่ก็นึกเจ็บใจพี่สะใภ้ ทั้งที่ตัวทำดีไม่ได้
หาความเสียหายเลย พี่ ... สะใภ้ใส่โคลนต่าง ๆ นานา ก็ให้คนส่ง ... ข้าไปถึงพี่ชาย
บอก

"เวลานี้ ได้มีความสุขสบายดีแล้ว ขอให้พี่พร้อมทั้งพี่สะใภ้ให้ ไปอยู่ด้วยกัน"

พี่ได้ข่าวว่าน้องชายมีความสุขก็ดีใจ ก็ชวนภรรยา ก็ไป ... หาน้องชาย พอไปถึง
น้องชายก็ต้อนรับขับสู้พี่ นี่ส่วนพี่ ... สะใภ้แหละ น้อง ... ชายเจ็บใจนี้ ก็ให้ชุดหลุมไว้หลุม
หนึ่ง แล้วก็ชวนพี่สะใภ้ไปเที่ยว เดินดูตามสถานบ้านเมือง หนัก ๆ ก็พาไปที่หลุมที่ขุดไว้ พี่
สะใภ้เผลอก็กด ผลักพี่สะใภ้ลง ... ในหลุม ก็ฝังพี่ ... สะใภ้ทั้งเป็นเลย

พอฝังเสร็จ ไม่ช้าก็หลุมที่ฝังพี่สะใภ้ ต้น ... มะพร้าวขึ้นต้นหนึ่ง เรียกว่า ต้น
มะพร้าวสีแดง ๆ เขาเรียกมะพร้าว ... อินทรีนะ มะพร้าวอินทรี เป็นพี่สะใภ้ของหนุ่มคน
นี้ ... ก็พี่ชายก็อยู่ พี่ชายก็อยู่กะน้องชาย ก็ได้รับความสุขตลอดมา

นิทาน

บุญไม่ช่วย

สองพี่น้องมีจิตใจกุศล ทำบุญทำทานจนหมดเนื้อหมดตัว มีกินบ้าง ไม่มีกินบ้าง ผลที่สุดสามีก้เอาภรรยาไปขาย เอาเงินไปทำบุญทำทานอีกจนหมด มีกินบ้าง ไม่มีกินบ้าง ก็เลยเดินเข้าป่าเข้าดงไป เกิดพายุ แรงฝนก็ตกลงมาฟ้าผ่าจนเขาสลบไป ยังไม่พอ แถมเสื่อออกมากัดตายเสียอีก ความเรื่องนี้ทราบถึงภรรยา ๆ ก็สงสัยจะเป็นสามีก่าของเขาแน่นอน ก็เลยเดินป่าเข้าไปดู ก็พบว่า เป็นสามีของเขาแน่นอน ก็ซื้อโลงใส่ เมื่อใส่โลงเรียบร้อยแล้วก็กดนิ้วชี้เลือดออกเขียนที่หน้าผากมีใจความว่า "บุญไม่ช่วย" แล้วเอาไปฝัง ต่อมาเกิดเป็นลูกพระเจ้าแผ่นดิน เกิดมาได้แต่ร้องไห้ไม่รู้จักนั่ง และหน้าผากก็มีหนังสือแดงว่า "บุญไม่ช่วย" พระเจ้าแผ่นดินก็ตั้งชื่อร้องป่าว ท่านผู้ใดที่สามารถรักษาศุภฤตยาของข้าพเจ้าหายร้องให้ได้ จะเอาอะไรก็ให้ ภรรยาวิ่งเข้าก็ไปรับอาสาต่อพระเจ้าแผ่นดิน ว่าเขาจะรับอาสาให้หายร้อง พระเจ้าแผ่นดินบอกว่า จะเอาอะไรก็ให้ ฉันไม่เอาอะไร ขอให้เป็นที่เลื่องอย่างศักดิ์ศรีก็แล้วกัน ผลที่สุดภรรยาก็เป่าหัวให้ "บุญมาถึงแล้ว" เท่านั้นเองก็หายร้อง หนังสือแดงก็ยุบหายไปหมด ด้วยความดีใจของพระเจ้าแผ่นดิน จะเอาอะไรก็ยอมให้ทุกสิ่งทุกอย่าง

เลือกสะใภ้

ก็มีเศรษฐีคนหนึ่งแกมีลูกชายโชน ก็อยากจะหาสะใภ้ที่จะให้มาเป็นแม่ศรีเรือน สมบัติ
 พัสถานนั้นก็จะได้ไม่หมดไป จะเลือกสะใภ้ ทำยังงี้ดี ถามลูกชายเขาว่าจะเอายังงี้ ลูกก็ว่า
 ตามใจพ่อซิ แล้วแต่พ่อจะหาให้ยังงีละ ก็เอาละ คนสมัยโบราณโดยมากจะต้องเชื่อผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่
 ก็ไม่เหมือนสมัยใหม่ สมัยใหม่ต้องปลุกเร้าตามใจผู้อยู่ สมัยเก่าต้องพ่อแม่หาให้ ที่นี้เขาก็ว่า
 เอ้า ตามใจพ่อ พ่อก็จะเลือกหรือป่าวประกาศ ก็แกเป็นเศรษฐีนี้ละ ก็แกมันพวกลูกนาเยอะ
 ลูกนาก็ติดต่อชาวบ้านเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่รู้จักมักก็กันเยอะ แกก็บอกว่าบอกตรง ๆ ละฉัน
 อยากจะได้สะใภ้มาเป็นแม่ศรีเรือน เพื่อฉันตายไปแล้วจะได้ครองสมบัติอยู่ ที่นี้ฉันจะพูดให้ฟัง
 สักอย่าง คือว่ามีปลาอยู่ตัวหนึ่งนะ ได้ปลาตัวหนึ่ง ทำยังงีละจะให้ปลาตัวนี้กินได้นาน ๆ ตานี้
 ก็พวกลูกสาวชาวบ้านเขาก็ให้ความเห็น บางคนก็บอกว่า ให้ทำปลาแจ่ว บางคนก็บอกว่าให้ทำ
 ปลาเค็ม บางคนก็บอกว่าให้ตากแห้ง ทำปลาแห้ง บางคนก็แนะนำก็บอกว่าย่าง เป็นอันว่า
 เศรษฐีก็ยังไม่ตัดสินใจให้ใคร ที่นี้มาอีกคนสุดท้าย ก็บอกว่าถ้าเป็นฉันนะละ ฉันก็จะแกงให้หมด
 นี้เลย เอาปลานี้แกงหมด ทำความสะอาดแล้วก็แกง แล้วก็แจกชาวบ้าน พวกบ้านใกล้เคียง
 เคียง แจกไปทั่วถึง ให้ทั่วถึงไปเลย ที่นี้เศรษฐีก็ถามเพราะอะไรถึงจะแจกจ่าย แจกก็หมดซิ
 นี่ต้องการจะไม่ให้หมดนี้ ถ้าแจกเขามันก็หมดนะซิ ผู้หญิงคนนั้นก็บอกว่าไม่หมดหรอก แจก
 เขาไปนี่ละ เช่น เราให้เขาธรรมเนียมนของคนเราเขาก็จะต้องให้ของตอบแทน วันนี้เราให้
 แกงเขา ต่อไปภายหน้าพอเขามีอะไรเขามา เช่น สมมุติเขาจะมียาขึ้นมามีอย่างเงี้ยะ เขาก็
 นึกถึงที่เดียว เอ้อ บ้านนั้นเขาเคยให้แกงเรา วันนี้เรามียาเราก็ต้องเอาไปตอบแทนบ้าน
 เศรษฐี ก็จัดแจงจัดขามอย่างสวยงามเอาไปให้เศรษฐี ฝ่ายคนยากคนจนก็ทำให้อย่างสวยงาม
 หาถ้วยหาขามอย่างดี ๆ หน่อย ก็เอาไปให้ อ้าวพอถึงวันหนึ่งเกิดมีต้มส้มขึ้นมาละ ก็นึกถึงบ้าน
 เศรษฐีอีกละ เขาให้แกงเรามา ก็เอาต้มส้มไปตอบแทน พอทำอะไรขึ้นมาที่สุดแท้แต่บ้านไหน ๆ
 ก็ไม่ว่าบ้านไหน ๆ เขาก็จะต้องตอบแทนเรามา คือของมันไม่สูญหายไปไหนในโลกนี้
 ต้องหมุนกันไป เวียนกันมา เหมือนอย่างเกิดแก่เจ็บตาย เขาให้ความคิดแก่เศรษฐีว่าอย่างนี้
 นะ ไม่สูญหายไปไหน เขาให้เรา เราก็ต้องให้เขา เพราะฉะนั้นฉันจึงเห็นว่าปลาตัวนี้กินไม่
 หมด ยังคงอยู่ ตกลงเศรษฐีก็เลยรับผู้หญิงคนนั้นละเป็นลูกสะใภ้

สระวิเศษ

ในสมัยเมื่อครั้งกระโน้นนะคะ นานมาแล้วทีเดียว ก็มีสระวิเศษอยู่สระหนึ่ง น้ำในสระนี้ก็เป็นน้ำวิเศษมาก ถ้าหากว่านำไปให้คนเจ็บคนป่วยกินก็จะหาย ถ้าคนตายกินแล้วก็จะฟื้นขึ้นมา แต่ถ้าผู้ใดนำน้ำไปใช้ในสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ก็จะเกิดโทษอย่างมหันต์ แล้วที่สระน้ำแห่งนี้ก็มียักษ์ตนหนึ่งเป็นผู้รักษาเอาไว้ ที่นี้มีวันหนึ่งมีชายคนหนึ่ง แฝงเข้าไปขอ น้ำวิเศษ ยักษ์ก็ถามว่า จะเอาไปทำอะไร ชายผู้นั้นก็บอกว่าพ่อของข้าพเจ้ากำลังเจ็บมาก ขอ น้ำวิเศษไปให้พ่อกินหน่อยเถอะ ยักษ์ก็บอกว่าได้ แต่ต้องตอบคำถามของเราก่อนนะ แล้วยักษ์ก็ถามว่าในโลกนี้มีอะไรที่อยู่ไกล และอยู่ใกล้เราที่สุด ชายคนนั้นก็ตอบว่าความดีนั้นอยู่ไกล ความชั่วนั้นอยู่ใกล้ ยักษ์ก็ได้ให้อธิบาย ชายคนนั้นก็เอาไปให้พ่อของเขาดื่ม แล้วก็หายป่วย ต่อมาไม่นานนักก็มีชายอีกคนหนึ่งไปขอ น้ำวิเศษจากยักษ์อีกบอกว่าแม่กำลังเจ็บจะตายอยู่แล้ว ขอ น้ำในสระไปรักษาหน่อยเถอะ ยักษ์ก็บอกว่าท่านต้องตอบคำถามเราก่อนนะ คนที่ไปขอก็บอกให้ถามได้ ยักษ์ก็บอกว่า เอ...ในโลกนี้เห็นอะไรมากที่สุด เห็นอะไรน้อยที่สุด คนคนนั้นก็ตอบว่า พระคุณของพ่อแม่มากที่สุด แต่ลูกน่าจะตอบแทนบุญคุณได้น้อยที่สุดยักษ์ชอบใจก็เลยให้นำไป แม่ของชายคนนั้นก็หายป่วยไป ต่อมาอีกเล็กน้อยก็มีคนไปขอ น้ำวิเศษอีก บอกว่าเมียกำลังเจ็บหนักขอ น้ำไปให้เธอดื่ม ยักษ์ก็บอกว่าได้ แต่ขอถามหน่อยเถอะว่ารักเมียมากกว่าหรือแม่มากกว่าเมีย คนที่ไปขอน้ำก็บอกว่ารักแม่มากกว่า ยักษ์ก็ถามว่าทำไมถึงเป็นเช่นนั้นล่ะ ชายคนนั้นก็บอกว่าแม่นั้นมีผู้คนเดียวส่วนเมียนั้นจะมีสักกี่คนก็ได้ ยักษ์ได้ฟังก็ชอบใจก็ให้ น้ำวิเศษไปรักษาเมียจนหาย ที่นั่นหมู่บ้านนั้นก็มีหญิงที่เห็นแก่ตัวอยู่คนหนึ่ง เห็นคนอื่นไปขอได้ก็อยากจะได้มาบ้าง เนื้อตัวให้สวามิภักดิ์ ข้างไปขอ น้ำวิเศษจากยักษ์ ยักษ์ถามอะไรหญิงคนนี้ก็ไม่ได้ตอบ ไม่รู้ว่าจะตอบว่าอย่างไร เพราะตัวไม่ได้เป็นอะไร จึงโกหกไปว่าเป็นโรคตามัว พันคลอน แต่ยักษ์ก็จับพิรุณได้จึงไม่ยอมให้ไป หญิงคนนั้นก็ต่อว่ายักษ์ต่าง ๆ นานาหาว่าไม่ยุติธรรม เพราะที่คนอื่นจะได้ให้ที่ตัวละไม่ให้ ยักษ์ก็โกรธมากจึงแสร้งให้ น้ำแก่หญิงคนนั้นไปล้างตาล้างพันด้วยความดีใจหญิงคนนั้นก็รับล้างตาแล้ว ล้างพัน แต่พอล้างพันพันก็หลุดหมด ล้างตาล้างก็หลุดออกมาข้างหนึ่ง หญิงคนนั้นก็ตกใจมาก จึงเอาลูกตาที่หลุดออกมาข้างหนึ่งไปอยู่ที่ยักษ์ ยักษ์ผู้รักษา สระวิเศษนั้นโกรธมากจึงสาปให้น้ำเนี่ยไปอยู่ที่คนทุก ๆ คนเลย เพราะฉะนั้นถ้าผู้ใดได้รับความเจ็บปวด ก็จะทำให้ น้ำนั้นไหลออกมาทางลูกตา เมื่อสาปแล้วยักษ์ก็เหาะไปอยู่บนอกฟ้าป่าหิมพานต์ นั้นแหละจะจึงเป็นเหตุทำให้คนเรา เนี่ยไม่มีน้ำวิเศษที่จะใช้รักษา เมื่อตอนเจ็บไข้ก็อีกต่อไป แต่กลับมีน้ำตาเท่านั้นที่ไหลออกมาเมื่อเวลาป่วยไข้ไม่สบาย ตามคำสาปของยักษ์ตนนั้น

วรรณกรรมไทยรามัญ

ขายหาปลา

ท่านไปเที่ยวทุ่ง ไม่ใช่หัดง ก็ไปเจอเอาไอ้มะขี้เมาเข้าคนหนึ่งวัดปลา วัดปลา ไครม ไคม มีตะขัง ตะข้อง ก็ไปถามเขี้ยวเขี้ยว

"เขี้ยวท่านทำอะไรอยู่หา" ไอ้นั่นก็ตอบตรงด้วยเหมือนกัน

"ผมวัดปลาขายจะไปซื้อเหล้าครับ"

"เอ้อ ขี้เมาเถอะ เอาของจันนี้ไม่ต้องทำงานท้ออย่างงี้ ท่านขี้เมาเหอะ"

แหมคิดดูแล้วไม่ท้ออย่างงี้ เอาเหอะ เราไม่ต้องวัดยังงี้อีกแล้ว ขึ้นไปก็ท่านบอก "เอาศีลห้า ประจำตัว เอาศีลหกไว้ด้วย ศีลหกได้แก่ ฤาษี เอาไม้ ตานี้ไม่ต้องทำห rokok กินของทิพย์ ที่นี้จะได้เหาะได้ บินยอไม้ นี่ได้ศีล ได้ศีลตาฤาษีก็เอาไว้ด้วย" เอ ศีลตาฤาษีก็ดีขึ้นครับ บอกเหาะได้ด้วย" ที่นี้เก้ นี่เขาบอกศีลหก มีชื่อด้วยศีลหก แล้วก็ให้ศีลห้าให้ไปหมด

"ปานณาไม่ฆ่าสัตว์"

"ครับรับ"

"อหินณาไม่ให้ลักเขา กาเมไม่ให้ลักลูกเมียเขา ที่นี้ก็ว่าถึงสุราสิ้นสุดศีลใหญ่หมด สุราเหล้าไม่ให้กิน อดเสีย"

"ไอ้ไอ้ ผมไม่เอาครับ อีตานี้ เอาเขี้ยว ผมไม่เอาครับ อีข้อนี ศีลสุรานี้ ผมไม่เอาครับของท่านผมไม่เอา ของผมก็ไม่ให้ท่านครับ" หนอยไอ้เจ้านี้แล้วท่านบอกว่า

"ไม่ได้ ศีลสี่ก็ไม่มี มีแต่ศีลห้าที่ให้อันนี้ แล้วก็ศีลหก เอาไว้เถอะน้าบอกเอาเหอะ" เอาที่นี้เก้ขึ้นมา

"เอาครับ" จะได้สำเร็จหนา กินของทิพย์ ไม่ต้องทำงาน สบายละ"

ที่นี้ไอ้มะขี้เมาเหล่านี้นี้รับศีล รับศีลเสร็จได้แล้วก็เลิกดื่มเหมือนกัน กลับบ้าน กลับไปถึงบ้าน ตะขังตะข้องไม่เอาทั้งนั้น ทั้งเลย กลับแนวไปเลย กราบลาท่าน ท่านก็ไป ที่นี้ก็กลับมาถึงบ้าน ไอ้นี่ เอ้านึกถึงเหล้า หิวแล้ว ถึงเวลา แหม ไม่เอาเสียก็ดีหรือ ท่านอยู่ที่ไหนหน้อพระองค์นี้ เอ จะเอาไปคืนให้ท่านก็ไม่เม้าะนะ ไม่เอา อ้อได้ศีล สัจจะของตาฤาษีนี้ "สัจจะ สัจจะ สัจจะ" ท่องอยู่อย่างนี้นั่นนอยากเหล้า เหล้ายาปลาบั้งไ้ปลาเผาไฟกิน กะเหล้าไม่นึกถึง ไอ้เหล้าก็หายไป สามวันสำเร็จไปแล้ว ตัวลอยไป ไปตกในป่าขมพรวีบของทิศโน้น นี่ก็แล้วก็

ดินบาล เศรษฐี

ดินบาล ท่านมีกางเกงอยู่ตัวเดียว ก็นำไปขายแล้วนำเงินมารวมทอดกฐินกับเศรษฐี วันทอดกฐิน เกิดมีฝนพิงตกลงมา เกิดแผ่นดินไหว จนกระทั่งทราบถึงพระเจ้าแผ่นดินกรุง พาราณสี ว่าวันนี้มีเหตุอะไร เกิดขึ้น ก็ตามพวกมุขอำมาตย์ บุโรทิตว่ามีอะไรเกิดขึ้น ก็ว่า ไม่มีเหตุอะไรมีแต่เศรษฐีเขาทอดกฐินกัน เขาทอดกฐินกันหลายครั้งไม่เห็นมันเป็นอย่างนี้ วันนี้ ขนาดฝนพิงตก ไม่ใช่เล่น ต้องมีเรื่องอะไร บุญญาธิการมาก เกิดมหัศจรรย์ ขึ้นมา ก็สอบถามไปได้ความว่า ดินบาลเป็นคนจน เป็นทาสทาสีของเศรษฐี ร่วมสละกางเกง หิ้งตัว นุ่งไบไม้ไปเลย แล้วเอาไปขายท้องตลาดได้เงินมา 5 มาสก 5 มาสกก็เท่ากับ เงิน 1 บาท ก็มาร่วมทอดกฐินกับเศรษฐี ในที่สุดก็เลยเรียกตัวดินบาล ว่า

"ไอ้คนไหนจะมันถึงได้ศรัทธาฉัน เพียงแต่เป็นคนเกี่ยวหน้าตายหน้าอยู่กับเศรษฐี" ก็เรียกตัวมา ก็ถามว่าเป็นความจริง ท่านก็เลยไปรบปราน ได้อานิสงส์ทันต่ายยังไม่ทันตาย ก็เลย ยกทัพหลวงให้ ให้เครื่องแพพรหมต่าง ๆ มีเพชรนิลจินดา มีนางสนมกรมในคล้าย ๆ ก็เป็น เสนาบดีเลย พระเจ้ากรุงพาราณสีไปรบปราน บอกหาได้ยากยิ่งนี้ศรัทธา แล้วพอตายแล้ว ก็เป็นเกิดเป็นเทวดา อยู่ที่ดาวดึงส์ชั้นเดียวกับเศรษฐีที่เสียเงินมาก ๆ ฉะนั้น ได้ศรัทธา นี้ สำคัญ

ทาบูนุไม้เจดนา

ก็มีนางคนหนึ่ง แกทาชเมเบื่อง มีพระอรหันต์เระมาบิณฑบาต ความจริงแก่คนขี้
 ตะหนี่ไม่ยากให้ใครกิน ตานี้พระองค์นั้นเขารู้ดี จะโปรดปรานก็ต้องรู้จริตของคนก่อน ก็ไป
 ยืนคอยอยู่ ใจเางก็กำลังโหลทาชเมเบื่องอยู่ ก็เลยฉิวขึ้นมา ไม่รู้จะทำยังงี้ก็เลยให้ไปเลย
 ขว้างขเมเบื่องไปเลย ให้ความไม่ใช่ว่าศรัทธา จริงนะครับ ก็เลยไปถูกเอา ขว้างไป
 ในที่สุดท่านก็ไม่เคื่องนะพระอรหันต์นะ อาณิสสสั่งนั้นไปเกิดเป็นลูกเศรษฐีหน้าไม่สวย แต่กลิ่นตัว
 หอม ก็มีเจ้าชายองค์หนึ่งไปถูกตัวเข้าก็ติดอกติดใจ เอามาเป็นพระราชินีได้ แต่รูปร่างไม่สวย
 นะครับ แต่กลิ่นตัวหอม เป็นคนขี้ตะหนี่ ให้ไปเสียอย่างนั้นเหมือนกับเราให้ทาน จะได้ไปพ้น
 หน้าไป แต่บุญเขาได้บ้างนะฮะ คล้าย ๆ ให้ความไม่ไหว ใจความไม่ไหนดะทำให้ผิวพรรณ
 หอมไป

ผิ ด เ จ ต น า

มียายตาทอดแห ทอดแหไปตามที่ตื้นท่า สองยายตาที่มีลูกสาวคนหนึ่งได้ปลา ก็ไปตลาดไปขายอยู่ตามตลาด ไอ้แม่ได้ปลาก็ให้ไปขาย ไอ้พ่อก็ทอดแหไป ...ทีนี้เจ้าพ่อจะ

"ไอ้โฮ ถ้าไม่ทำ ...ทำไมจะได้เงินซักโง่งนึ่งเน้อ จะได้เงินที่ไหนซักโง่งนึ่งเน้อ จะได้ไม่ต้องไปขายแล้วปลา ลูกจะได้ไม่ต้องไปต่อแหขายของ ขายปลาอยู่ตามตลาด แก้วไป แก้วมา" บ่นได้อย่างนั้น พอดีเอะตะหลังพัง ตะหลังจะพังขึ้นมา ไอ้โฮเงินโง่งนึ่งเต็มตะหลังหมด

"ยายเร็ว ได้เงินแล้ว" ยกเงินนั้นขึ้นเรือ ยกเงินนั้นขึ้นเรือได้แล้ว ก็ตาบอกเขี้ยว ตาวัวเขี้ยว

"ไปกินแล้วไม่ต้องทำอะไรเลย เราไปก่อดึกก่อดึกให้สบายเลยไปอยู่ แล้วยายเอา อะไรละยาย" ยายเขาบอกเขี้ยว

"เออ บุญอย่าเพิ่งทำอะไรเลย เอาไปทำบ้านให้ดี เรียบร้อยแล้วก็ อ้อ แล้วก็ขอให้มีคน ใช้เยอะเยอะ ที่นี้จะใช้ เราไม่ต้องทอดปลาอย่างงี้ แล้วเราไปทำบุญกันนะ"

พอว่ากันเท่านั้น พายุเกิดมา เรือล่มคว่ำเงินโง่งนึ่งก็ไม่ได้ ตานี้ยายตาถึงได้เรือลำเดียว ถึงได้ลำเดียวแล้วก็บอกว่า "ทำบุญให้ฉัน ทำบุญให้ฉัน" คนนะแทบจะจมตาย...นี่เกือบจะตายแล้ว ไอ้ ..อรหังช่วย อรหังช่วย" อรหังช่วยท่านไม่วายของพณนี้ จงทำบุญไว้ก่อน นี่คล้าย ๆ ของกายสิทธิ์ เราทำให้ก่อนเหลือเท่าไรค่อยใช้ ยังงี้แหละจะยึด ของเก็บได้พณนี้ (ขอให้จำไว้ทุก ๆ ท่าน เก็บได้ทอง ทองสีบาท คำนวณ ให้ดี เราไปทำบุญได้ชักบาทหนึ่งก่อน แล้วไอ้ฉันเอากินไปไม่หมด ของกายสิทธิ์นี้ ครูเตือนสติ)

พญาช้างเผือก

มีพญาช้างเผือกตัวหนึ่ง เลี้ยงแม่ดาบอดไปทุกวัน และก็เอาแม่ไว้ที่ถ้ำ ไปหาน้ำอมมา หากกระบอกน้ำมาให้แม่ท่าน หาดู้า หาดผลไม้ให้แม่ มีวันหนึ่ง พรานหลงป่าไป จะพญาช้างเผือก ที่นี้เขาบอกว่า

"ท่านเอ๋ย บ้านฉันอยู่ที่ไหนหนอ ท่านเป็นช้างบอกทางให้หน่อยเถอะ ฉันไปไม่ถูก"
พญาช้างเผือก พอเห็นพรานก็นึกเมตตากรุณา มุติตา แล้วก็บอก

"มาเถอะเจ้าพราน เจ้าก็หมดกำลังใจแล้วนะ ฉันไปชี้ให้บอกทาง ชี้ทางแล้วฉันกลับนะ"
บอกกับมัน ก็ขึ้นคอช้างไปเชียว พอถึง ทางนี้ทางนั้นะ ไปกลับบ้าน ช้างก็กลับบ้าน หาน้ำท่าไปเลี้ยงแม่ต่อไปทุกวัน ที่นี้พรานป่าเข้าไปเฝ้าพระเจ้าแผ่นดินบอกช้างเผือกมีอยู่ตัว สวยงามงดงามจริง เอย ดีไปต่อมาไป เอาช้างบ้านออกไปต่อ ก็ไปเจอพอดีเลย

"เวรกรรมเอ๋ย เวรกรรมของฉันแท้ ๆ จำเพาะบอก ไ้พรานคนนี้ ไ้พรานคนนี้มาจับหนู ฉันไม่ไป แล้วแม่ฉันทางนี้จะได้กินอะไร ขอให้ฉันไปหาแม่ฉันก่อนนา ไปหาน้ำหาท่าให้แม่ฉันกินเถียวฉันไป"

"ไม่ได้ นี่จะมารับเข้าเมือง"

ไปเมือง คนเลี้ยงก็สงสัย ช้างเผือกตัวนี้ ข้าวปลาไม่กิน ยืนร้องไห้ น้ำตาร่วงพอยกล้วยไม่กิน อ้อยก็ไม่กิน ก็ขึ้นเฝ้าพระเจ้าแผ่นดิน

"ทำไมพระองค์ท่าน ช้างเผือกตัวนี้ไม่ทานอะไรเลย มีแต่น้ำตาไหล ร้องไห้ ทำจะไม่รอดและครับ"

"เหอะ ไหนไปดูซิ"

"เออ เจ้าพญาช้างเผือกเอ๋ย" นี่เจ้าแผ่นดินว่าเชียว

"ท่านจะเป็นใจ ไม่ทานข้าวทานปลา ผลหมากรากไม้ เฮอะ ท่านเป็นอะไร หรือจะคิดถึงบ้าน ลูกเมีย พ่อแม่ บอกให้เหอะ"

"พระองค์ท่านครับ" ช้างนั้นดีใจ

"อ้อ พระองค์ท่าน ไ้ฉันนี้ถือสัตย์อยู่ทุกวัน คือสัตย์แม่ผม ดาบอด ทั้งสองข้างไม่ได้ทานอะไรเลย ทุกวัน ๆ ผมไปหาให้แม่ผมรับประทาน น้ำด้วย หญ้าด้วย ผลไม้ด้วย

ไอ้แม่ผมก็ไม่ได้ทาน ทางโน้น ไอ้ผมนี้จะตายพร้อมแม่ด้วยนะครับ"

อ้อ สัตว์นี้รู้จักบุญคุณเกตุอยู่ เลยปล่อยข้างออกไป ข้างนั้นดีใจก็วิ่งกลับมาหาแม่

แม่ชี

มีอยู่วัดหนึ่ง ซึ่งมีแม่ชีมากกว่าพระ มีแม่ชีทั้งหมดอยู่ 500 แล้วมีแม่ชีอยู่คนหนึ่ง ซึ่งไม่ได้อะไรเลย ได้แต่ว่า ทุกขโธ ทุกขถาณัง ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว ฝ่ายแม่ชีทั้งหลาย ก็รังเกียจ แม่ชีคนนี้ ซึ่งไม่ได้หนังสือ ท่องไม่ได้ แต่ท่องทุกขโธ ทุกขถาณัง ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว คิดอุบาย หาอุบาย ท้ายังไงถึงจะไล่แม่ชีนี้ได้ เลยคิดไปคิดมาได้อุบายขึ้น โดยให้แม่ชีคนที่ว่า ทุกขโธ ทุกขถาณังนี้ ลงแพลอยแพและให้พระองค์หนึ่งชื่อว่า พระสุต พระสุตพอดกกลางคืน พระสุตก็บอกกับแม่ชีคนนั้นว่า เออลองไปอยู่ที่แพชี เพื่อจะได้พบเทวดา จะได้ให้ปัญญาจะได้หนังสือได้ ฝ่ายแม่ชีคนที่ว่าทุกขโธ ทุกขถาณัง ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัวนั้นก็เชื่อพระ เพราะพระมีศีล เมื่อตัดแพเสร็จแล้วแพก็พัดไปเรื่อยตามทะเลไกลจากวัดนั้น ฝ่ายแม่ชีเหลืออยู่ 499 ก็ดีใจมากที่ไม่มีแม่ชีนี้เบียนเบียด ที่จะทำให้อ่านหนังสือ มีพวกตนมาก แม่ชีที่ท่องทุกขโธ ทุกขถาณัง ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว ก็ไม่เคียดร้อนใจอะไร นั่งท่องอยู่อย่างนั้น ฝ่ายเทวดาเห็นใจเข้า ก็กระโดดลงมา ก็แปลงร่างลงมาเป็นปลา กระโดดขึ้นไปบนแพ แม่ชีก็บอกว่า

"เออ น้อ เราไม่มีอะไรกินเราต้องฆ่า"

พอฆ่าเสร็จตะแกงจะกิน เนื้อนั้นกลับกลายเป็นทองเป็นเพชร อีกตัวหนึ่งกระโดดลงมา มันกลายเป็นเงินเต็มหม้อ แม่ชีก็บอกว่า "อ้อเพราะพระสุตแท้ ๆ ทำให้เรามีเงิน" นี่พอเห็นเรือสำเภาใหญ่เข้ามาค้าขาย เขาก็เรียกแม่ชีก็เรียกเรือสำเภาให้ไปรับ แล้วไปส่งที่วัด ก็เอาเงินทองสร้างกุฏิให้พระสุตอยู่ใหญ่โตมโหศาล ฝ่ายแม่ชี 499 องค์เห็น เห็นดังนั้นก็ให้ก็คิดอุบายให้แม่ชี ก็คิดอุบายให้พระสุตว่า ให้อลอยแพพวกตนบ้าง เพื่อจะได้มีเงินมีทอง ฝ่ายพระสุตก็ต้องจําใจลอยแม่ชี 499 คนนั้น ตกกลางคืนก็มาตัดแพลอยลอยไปตาม แม่ชีพวกนั้นก็คอยถือมิดได้ คอยที่จะทำปลา ปลากระโดดมากก็จะพันให้ได้เป็นเงินเป็นทอง แกงให้เป็นเงินเป็นทอง ฝ่ายเทวดาบอก

"เออ พวกนี้รักษาศีลอยู่แท้ ๆ มีความโลภ อยากจะหาให้ตกนรกหมกไหม้" แปลงเป็นปลาใหญ่โตกระโดดลงมา กระโดดขึ้นไปบนแพ แพนนั้นก็ล่มลงจนแม่ชีทั้งหมดตาย เหลืออยู่แต่แม่ชีที่ว่า ทุกขโธ ทุกขถาณัง ให้ทุกข์แก่ท่านทุกข์นั้นถึงตัว อยู่ในวัดนั้นคนเดียว

แรงศรัทธา

มีอยู่คนหนึ่ง คนจน จนจริง ๆ สองคนผิวเมีย เขาไปวัด เขาทำบุญกันที่วัด เขาเดินกันไป เออ เราไม่มีอะไร อยากทำบุญเหมือนกัน แต่ไม่มีอะไรไป ชนก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี ผิวไปเสียให้เขา ไปเสียไม้กลับมา กลับมาได้ค่าเสียมาซื้อข้าวมากิน สองคนผิวเมีย จนว่าจั้นเถอะนะ ผ่าเปลือกที่ทะเลาะอยู่กันอย่างจั้น อยู่ใกล้วัดด้วย วันพระเขาก็ไปวัดนะ แต่งตัวกันสวย สวย เอ เราไม่มีเงิน ไม่มีผ้าผ่อน ชน ชนนี้ไม่มีไปอยากทำบุญเหมือนกัน แต่มันจน คิดอยู่อย่างนั้น คิดไปทุกวัน อีกวันหนึ่งผิวกลับมาเย็น 5 โมง 6 โมง นี่ละก็กลับ แล้วที่นี้ก็อ้าเมียแกงขี้เหล็ก บอกผิวนะ "นี่ไปหาได้นั้น ไบ่ย่านางไป ไปหาที่วัดนะ มันเป็นป่าเป็นทุ่ง ฝนก็ลงหน่อย ๆ ตาก็ไปไ้ไบ่ย่านางมา ที่นี้มันอยู่คนหนึ่งยืนอยู่ใต้ต้นไม้

"เฮ้ย มึงไปไหนวะ"

"หาไบ่ย่านางวะ" ไม่ได้ดูหน้ามันหรอก ฝนก็มามืด

"อ้อ มึงเอาไปทำไม"

"แกงขี้เหล็กวะ" ไม่รู้ เดี๋ยว

"มึงอยากได้เงินไหมละ"

"เออ เงินก็อยากได้วะ"

"นี่ ที่ตื่นเอ็งนะ อีรู 2 แผ่น มึง มึง มึง จัด" ก็จัด ไอ้โฮเห็นโง่งเลย เงินว่าจั้นนะ ฝนก็มารีบ พริ้ง ปิดเลย ก็พาไปบ้าน แกงกันก็กิน ตีกละซี่ บอกกะเมีย

"มึงเอ๊ย กูไปนา มันบอกว่า มึงอยากได้เงินไหม อยากได้ อยากได้ก็จัดอีรู 2 แผ่น มึงเอาไป จัดกูเห็นเลย"

"ทำไมไม่เอามาละ"

"เฮ้ย เอามายังไงล่ะ ฝนก็มาจิก จัก จัก จัก กูก็รีบมา"

"อ้อ ต้องเอาซิ"

"เฮ้ ถ้าเป็นของเราเราก็ได้เองละ" ว่าจั้น ที่นี้ไอ้ขโมยมันมาลักไก่ได้ถุน มันก็ได้ยินซิ นะซิ จะแจ้ง ที่ว่าไว้ จัดก็เห็นซิ ไอ้โฮรู้ทั้งนั้นเต็มเลย ยกไปแล้วปิด

"ห่า มันรู้ทั้งนั้น โกหกให้มันมันกัด กูให้เสียให้เต็มบ้าน กัดมันให้ตายเอง" ไปทิ้งไว้หน้ากะโหลก ไปวางไว้ เข้าขึ้นแล้วก็เมียออกไปล้างหน้า หุงข้าวเรียกผิว

แรงอธิษฐาน

มียายคนหนึ่ง เกิดได้สตาลค์แล้ว สตาลค์เหรียญแต่ก่อน แกก็เก็บไว้ เก็บไว้ที่นี้วัดเจตวัน พระพุทธเจ้าใช้พราหมณ์ไป 4 คน มักทายก ไปเรียรายจะได้มั่งวัดสักหน่อย เรียรายไป เรียรายไป ได้เยอะ ไปถึงยายคนนั้นบอก

"โอ เจ้าพราหมณ์ดีละ มาถึงฉันสาธุเถอะ ฉันเก็บสตาลค์ไว้แดงนิง แล้วก็จะทำทานด้วย รับไปไปด้วย" ไปถึงในตงในทุ่ง ไปในทุ่ง

"เอ ทำไมสตาลค์ของยายจะไปซื้ออะไรได้วะ หา" ขว้างทิ้งเสียขว้างไปตกในป่าละเมาะนั้น ก็ได้แต่เงินที่เขาทานบุญมาไว้มากนั้น ตานี้ก็ไปมุงวัดเจตวัน มีอยู่ที่หนึ่งรั้วไม่หยาบ มักทายกทายังใจก็ไม่หยาบ ขึ้นไปแก้ตาบูกิไม่หยาบ เอะ ทำไมรั้วอยู่ดี ทำไมหนอ

"ท่าน สักกะสีนะรั้ว ปิดยังงี้ก็รั้วไม่หยาบ" พระพุทธเจ้าตรัสรู้เล็งเห็น ไปเก็บมาใบที่นี้ไปเก็บมาบูกิถวายกับท่าน เอะฝนตกลงมาไม่รั้วเลยจนบัดนั้น

"ใครมาตั้งไว้นะ น้ำขาวหรืออะไร เคี้ยวมันจะจับเอาเราละ ยังไม่มีเงินเสียด้วย นี่ ลุก ลุก" ผัวก็ลุกขึ้นมา นึกว่าเอาเหล้ามาทิ้งไว้ที่บ้าน เปิดขึ้นเงิน ทั้งนั้น ไอ้ไอ้ดีใจทั้งผัว ทั้งเมียซี ดีใจ ที่นี้ ชื่อน้ำขึ้นชื่อของปลุกเหมือนอย่างเขาเหมือนกัน ชื่อน้ำขึ้นโต ถือไปวัด ชื่อ ผัว เอ คนอื่นเขาบอกว่า "เรื่อนนี้มันก็จน ทำไมมันมีปลุกเรื่อนด้อย่างงี้วะ และผัวผอนกันก็ ออกวัด มาถือศีลเหมือนกัน" (ใจบุญใจทาน มันได้ทันตาเหมือนกัน เป็นยังงี้ เขาทานมาดีเขา ก็ได้ดี)

สิทธิมนุษยชนจากนิทานพื้นเมือง

นกยางได้ฉานสมบัติ

นกยางได้ฉานสมบัติ เห็นหนองน้ำอย่างหนองแหม่นี่นะสมมุตินะ จวนจะแห้งแล้ว นกยางอยากจะกินปลาเนี่ย ก้อไปนั่งไปจะจับตัวที่แต่มีอยู่กินกลางหนองขึ้นโขดก็จับยื่นเฉย อยู่จี่ ปลามาพินาแข็งก้อ ไม่กินสองวันสามวันก็แล้วคิดว่าท้ออย่างไรจะกินปลาพวกนี้ให้หมดหนองได้ ว่าจั้นมา ปลาถามว่า เอ่ ท่านมาจับอยู่สองวันสามวันแล้ว ท่านมีทุกขมีร้อนอะไรหรือ เราก้อมีทุกขร้อน เพราะพวกท่านนำแหละ ในมีขำมีน่าน้ำหนองนี้แห้งแล้ง พวกท่านก็จะตายหมด เราสมเพทพวกท่านปลาไม่เชื่อ ปลากับนกกระยางของ ไม่ถูกธาตุกันและกันนี้ใช่ไหม ข้าพเจ้าไม่กวหนรอก ข้าพเจ้าไม่กินหนรอก ข้าพเจ้าได้ฉานสมบัติ ปลาไม่เชื่อ ที่นี้ข้าพเจ้า เห็นหนองน้ำ ตรงโน้นมีหนองหนึ่ง ใสสะอาดดีตลอดน้ำตลอดแล้ง ปลาบอกข้าพเจ้าคาบท่านไปหนองโน้น ท่านก้อรอดตาย ปลาไม่เชื่อ ทาโงก้อไม่เชื่อ เชื่อ ส่วนปลาหมอตัวหนึ่งให้คาบไปที่หนองโน้นคาบกลับมาหนองเก่าว่ามีจริง ที่หลังคาบไปอีกตัวหนึ่งก้อไปจับต้นไม้โน้นกินเลย ไม่ไปปล่อยหนองซะแล้ว ก้างกองพะเนินเลยเหลือบูตัวหนึ่ง เดินกุกกัก กุกกัก นกยางบอกอ้าว เขาไปกินหมดแล้วท่านไหม ไม่ไปละนี่ เดี่ยวน้ำแห้งท่านตายนะ ข้าพเจ้าจะคาบท่านไปปล่อยหนองโน้น ปลาเราคาบไปหมดแล้วนี่ บูก้อไม่เชื่อแหละ ธรรมดาบูปลากับนกกระยาง เป็นข้าศึกกัน เราไม่เชื่อท่านหนรอกพูดไปพูดมาจนบูเชื่ออีกแหละ ทาโงจะพิกข้าพเจ้าไปได้ละ เราก้อต้องคาบท่านไป นกยางว่าจั้นนะ ที่นี้บูก้อ ไม่ยอม หากอย่างนั้นท่านจะเอาเราไป เราต้องเอาก้ามหนีบคอท่านไป ตกลงก้อคาบไปอย่างว่านั้นแหละ คาบไปถึงต้นไม้นั้นไปจับแล้วก้อ ทาเฉย จะกินใช่ไหมเล่า บูก้อว่าทาไมไม่คาบเราไปปล่อยหนองน้ำซะที่เล่า ก้อให้ดูก้างโน้น ดูซากศพข้างล่างโน้น ก้อก้ามคาบคอไว้นี้ หากท่านไม่คาบเราไปจะหนีบให้คอขาด นกยาง ก้อคาบไปปล่อยที่หนองนั้น พอปล่อยถึงหนองพอดีชายตลิ่งบูหนีบคอขาดพอดี บุคคิดว่าคนพาล เกเรถึงปล่อยไป ก็ต้องใช้อุบายหลอกคนอื่น ๆ อยู่เรื่อยไป ก็จบ

นกหลายพันธุ์

ไอ้คนหนึ่งไปเจอไข่ชนกเขา ไปดักดักก็ไม่ติด ไปต่อก็ไม่ติด มีไข่อยู่ลอน ไอ้ทำเอ๋ย
 ทำใจดีนี่หว่า เอาแม่ไปปักดึกว่า ไข่ชนกเขาไปปักดึกว่า ดานี้ก็ไปปัก เอาไปใส่รังไก่ไปใส่ได้
 สามคืนไก่เป็นท่าตายเสียอีกแล้ว ทำใจเล่า ที่นี้ควักออกมาจากรังไก่ ไปใส่โพรงนกเอี้ยง
 ที่นี้ออก ออกมาเป็นตัว ที่นี้ก็เอี้ยวข้าวสารป้อนให้ไซ้ ณะนะ รอดตาย พอรอดตายมาได้ ชัก
 เริ่มขัน พอขันขึ้นมันขันไม่เหมือนเขาซะแล้วซี นกตัวนี้ขึ้นแรกมัน มันเป็นนกเขาหม้อใช้ไหมเล่า
 จู้ฮุกกรู อ็อกเจียก เอ ... ไข่เนซี จู้ฮุกกรู อ็อกเจียก ดานี้เอ ... ไอ้ทำรากูจะไปต่อที่ไหน
 นกมันถึงจะเข้าเล่าว่าเนี่ย มันก้อขันบ่อย หนักขึ้น หนักเข้ามันก้อชักเห่า กลุ้มแล้วไหมเล่า
 วันหนึ่งเอาใส่เพี้ยด ลองดูที่เถอะว่า มันจะเข้าหรือไม่เข้า ก้อซังพั่วแม่มันเหอะ ดานี้ก้อเอา
 ไปแขวนไว้ที่กอไผ่ตายขุย ดานี้ก้อพอแขวนเข้าไว้แล้ว ก้อจู้ฮุกกรูอ็อกเจียก (พั่วเราะะ) ไม่
 ว่านกอีพันธุโหนะให้มาจับกันที่กอไผ่ตายขุยนั้นให้เมื่อบไปหมด เจ้าของเห็นแล้ว ตายแล้วไอ้
 จิบหาย กินนกต่อกู่ซะแล้ว ดานี้ไป ก้อเฮอะไล่ บอกว่านกที่จับกอไผ่กือบกอไผ่โคนซิโดยว่านก
 มันมากใช้ไหมเล่า จับกอไผ่ละ เชลยของมันเป็นกือบกอไผ่โคน เก็บมันนกได้เล่มเกวียนหนึ่ง
 แถมที่โคนลงไปทับกวางตายไปอีกตัว จังหะ ที่นี้เจ้าของเลี้ยงนกต่ออย่างดี มันไม่เคยมีใคร
 ขันเลย จู้ฮุกกรูอ็อกเจียก สัตว์ต่าง ๆ ได้ยินก้อมารวมกันซิ พญาลิงเผือกก้อให้ไปถามคนที่เฝ้า
 สวนดูเฮอะ ข้าพเจ้าอยู่นี้ไม่ได้ทำอันตราย ไม่ได้หักลูกไม้อะไร กินแต่เดนนกเดนกา ผลสุคท้าย
 ก้อเจ้าเมืองพาราณสีก้ออนุญาตให้พญาลิงเผือกกับบริวารเข้าไปอยู่ในสวนตามเดิมก้อสอนว่ามี
 ธรรมะก้อมือธรรม ทาดีได้ดีว่าจันเเหละ

พระเจ้าอุเทน

มีกษัตริย์สององค์ เป็นพระสหายกัน รักกันมากทั้งสององค์นี้ อยู่ต่อมาก็ทั้งสององค์ เกิดเบื่อบราชสมบัติก็ปรึกษากันว่าออกบวชนะ เบื่อบราชสมบัติชวนกันออกบวช สมัยนั้นก็บวชเป็นฤาษี สมัยนั้นพระพุทธศาสนายังไม่มี ก็บวชเป็นฤาษี ก็จำศีล ตาเห็นว่า ถ้าอยู่ด้วยกันเกรงว่าจิตใจ จะไม่เป็นสมาธิ เพราะเดี๋ยวก็จะคุยกัน สัญญาว่าจะไปอยู่คนละแห่ง ไปอยู่บนภูเขาเนาะ บนค้อย เขา บนค้อย แล้วก็ให้แต่ละคนนะตามดวงไฟไว้ ไม่ไปมาหาสู่กัน ต่างบำเพ็ญสมาธิอยู่ในที่ของ ตัว ก็จะมีรู้ต่อเมื่อไฟของใครดับก่อน แสดงว่าคนนั้นตายแล้ว ตามดวงไฟ ถ้าไฟของใครดับก่อน แสดงว่าคนนั้นเสียชีวิตแล้ว

ตานี้บำเพ็ญมาอย่างนี้หลายปี จนไฟของโยคีที่เป็นพระเจ้าแผ่นดินองค์หนึ่งดับลง ก็ แสดงว่าตาย ก็เหลือโยคีอีกองค์หนึ่ง ก็บำเพ็ญเพียรอยู่ในป่า

กล่าวถึงพระเจ้าแผ่นดินที่ปกครองเมืองอยู่อีกแห่งหนึ่ง มีพระมเหสีสวยงามมาก ตานี้ อยู่ต่อมาพระมเหสีก็ทรงพระครรภ์แก่แล้ว ตานี้เพื่อให้พระมเหสีได้พักผ่อนหย่อนอิริยาบถหาความ สบายๆ พระเจ้าแผ่นดินก็พาพระมเหสีไปในพระราชอุทยาน ไปชมสวนละเนาะ ก็ก่อนที่จะไป ก็พระราชทานผ้ากัมพลสีแดงให้พระมเหสีห่มผ้ากัมพลนี้ราคาสูงมาก ห่มขณะที่ทรงนั่งเพลินอยู่มาก ก็มีคนทาสีลึงค์นะ ในสมัยนั้นก็คิดว่าตัวคงใหญ่มาก ก็บินมาในอากาศก็เลื้อยมาเห็นพระมเหสี ห่มผ้าสีแดง ก็เข้าใจว่าเป็นชิ้นเนื้อ หรืออาหารของนกเสียอย่างหนึ่ง ถึงก็โฉบลงมา โดยที่ไม่มี ใครนึกฝันเลย บินดังโฉบลงมา เอาพระมเหสีขึ้นไปกลางอากาศ พระมเหสีถูกนกโฉบไปก็ตกใจ แต่ว่ายยังมีสติอยู่ พระนางคิดว่า ถ้าร้องในขณะที่นั้นนกก็จะตกลงมาตาย พระนางจึงจนเอา อุ้งเล็บไปเกาะบนต้นไม้ บนต้นไม้ที่หนึ่งในป่า ก็ไปอยู่บนนั้นแหละ ไปก็ไปถึงจะทำท่าว่าจะ จิกกิน พระนางก็เลยส่งเสียงร้องขึ้น ร้องขึ้นด้วยเสียงอันดัง ผลที่สุดนกตกใจก็บินหนีไป นางก็ จะลง ลงไม่ได้ นางก็อยู่บนต้นไม้ใหญ่ จะลงก็ลงไม่ได้ ผลที่สุดท้องก็แก่ ใกล้เคียงอรุณก็เลย คลอดลูกบนยอดไม้ ใกล้อรุณ พอดวงอาทิตย์จะขึ้นก็คลอดลูก

ที่นี้จะกล่าวถึงดาบสที่ยังอยู่ที่ยังไม่ตาย ก็บำเพ็ญอยู่ในป่าเนาะนะ บำเพ็ญตะบะอยู่ในป่า บกติก้ออกมาเก็บพวกกระดูกสัตว์ อะไรที่มันกินกินเหลือทิ้งลงมา หรือผลหมากรากไม้เนาะ ต้นไม้ใหญ่ ๆ เนะ มาเก็บเอาไปเป็นอาหารประจำ ก็ได้ยินเสียงเด็กร้องบนต้นไม้ ตอนแรกก็

เอ๊ะ ก็เข้าใจว่าจะไม่ใช่ลูกมนุษย์ ก็ฟังไปฟังมาด้วย สัญชาตญาณก็รู้ว่าเป็นเสียงมนุษย์ ก็พยายามหาช่องทางมองขึ้นไป จนกระทั่งมองไปเห็นพระนางบนคบไม้ ก็เลยคิดขึ้นไปจะช่วย ก็บอกส่งเสียงขึ้นไปว่า ประเดี๋ยวข้าพเจ้าจะขึ้นไปช่วย ไม่ต้องทุกข์หรอก พระนางนั้นก็บอกมาอย่ามาช่วยเลย ท่านจะจับต้องตัวข้าพเจ้าไม่ได้หรอก เพราะว่าข้าพเจ้าเป็นนางกษัตริย์นี่ก็แสดงให้เห็นว่าถ้าวรรณะ ตานี้ฤๅษีโยคีองค์นี้บอกไว้ว่า ไม่ใช่ไรหรือน้องหญิง ข้าพเจ้าเองก็เป็นกษัตริย์เหมือนกัน มีวรรณะกษัตริย์ ก็เล่าว่าที่มาบวชเพราะอะไร สละราชสมบัติแล้วมาบวช ผลที่สุดฤๅษีนั้นก็หาหนทางขึ้นไปรับนางนั้นลงได้ ลงมาลูกก็ยิ่งอ่อนอยู่ ผลที่สุดนางก็เล่าให้ฟังว่าตลอดลูกตอนนั้น ตอนนั้นพระฤๅษีก็ตั้งชื่อว่าอุเทน อุเทน อุทัย พวกนี้เรียกว่า เกิดตอนพระอาทิตย์จะขึ้น ตานี้ฤๅษีองค์นี้นะ ก่อนที่จะมาพบนางนี้ เพื่อนคนที่บาปผิดตะบะคนที่ตายไปก่อนไปเกิดเป็นพระอินทร์ อยู่ว่าง ๆ ก็มาถามเพื่อนคนที่ยังไม่ตายนี้ว่า มีความเดือดร้อนอะไรไหม เพื่อนคนนั้นก็บอกมันเดือดร้อนเหลือเกิน เรื่องข้าง ข้างมัน ข้ามาอย่าข้างอาศรมจะปลูกอะไรจะทำอะไรไว้ข้าง มันก็เหยียบย่ำทำลายความเสียหายหมด ตานี้สหายที่เป็นพระอินทร์ก็บอกว่าไม่เป็นไร จะให้พิณไว้สามสาย สายหนึ่งทำให้ข้างหยุด อีกสายเรียกข้างมา อีกสายทำให้ข้างกลับไป สามารถที่จะเรียกข้างมา ให้หยุดการกระทำหรือให้กลับไปก็ได้

พอได้พิณอันนี้มา ฤๅษีนั้นก็ค่อยสบายขึ้น จนกระทั่งตอนหลังมาพบนางนี้ นางนี้ ก็นางนี้ไปเลี้ยง พร้อมกับทารก ตานี้อยู่ ๆ อยู่ต่อมาที่อยู่ในป่านี้จะไปไหนก็ไปไม่ได้ พระนางนี้ก็มา คิดว่า เอ ... ไม่เอาใจ โยคีองค์นี้ ถ้าโยคีองค์นี้เกิดเบื่อหน่าย หรือเกิดเกลียดเราขึ้นมา ไม่มีอะไรเป็นเครื่องรัดหัวใจอยู่นี้ จะทิ้งเราให้ตายอยู่ในป่าก็ได้ นางก็เลยพยายามหญิงต่าง ๆ นานา ทำผ้าหลุดผ้าล้วยอะไร จนโยคีตะบะแตก จนได้เสียกับนาง พอได้เสียกันแล้ว ความผูกพันก็แนบแน่นขึ้น รักนางนั้น ผลที่สุดพยายามหาถิ่นอยู่ในป่านี้

ตานี้อยู่ต่อมาจนเด็กที่ชื่ออุเทนนั้นโตเป็นหนุ่มขึ้น ตานี้โยคีนี้เป็นกษัตริย์เก่าก็รู้เรื่องราวดีว่า เจ้าเมืองของเด็กคนนั้นถูกอำมาตย์ยึดไว้ปกครองแทนก็คิดจะเอาคืนให้ ก็เลยบอกว่าอยู่ในป่านี้ลำบากกลับไปครองเมืองเถอะ พ่อจะให้พิณนี้ไป ตอนแรกพระเจ้าอุเทนก็ไม่รู้หรือว่าพิณนี้มีความหมายอย่างไร ผลที่สุดโยคีนั้นก็อธิบายให้ฟัง เมื่อเจ้าต้องการ นี่มันเกี่ยวกับข้าง พุทธถึงเข้าไปบ้านเมืองไปมือเปล่าไม่ได้หรอก คล้าย ๆ ว่าไปยึดอำนาจต้องเอาทัพข้างไป ผลที่สุดก็เล่าอาณาเขตของพิณ ให้เด็กชายหนุ่มฟัง ก็แสดงให้ดู ก็ตัดสินใจข้างมันก็มา ข้างมาเป็นโขลงใหญ่เลย แล้วก็ตัดสินใจกลับ หรือดีดให้มันอยู่เฉย ๆ ก็ได้ ชายหนุ่มคนนี้เห็นก็คงจะเข้าเมืองได้ โยคีก็มอบพิณให้

ก็คิดฝันเรียกช้างมา ช้างมาเป็นโบลงเลย ผลที่สุดเข้าเมืองยี่ดอานาจได้ ก็ครองเมืองเป็นพระเจ้าอุเทน จนประชาชนได้รับความร่มเย็นเป็นสุข พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญทานเป็นกาไว้อยู่เหมือนกัน ตั้งโรงงานขึ้นสำหรับบริวาร อยากให้คนเบ็ญใจที่ไม่มีที่พึ่ง ที่ไม่มีอันจะกินนะ บำเพ็ญให้ทานทุกวัน

ตานี้กล่าวถึงเศรษฐีอีกคนหนึ่ง ซึ่งก็เวอร์กรรมอะไร ตอนแรกก็เป็นเศรษฐี ร่ำรวยนะ มีเมียคน มีลูกสาวคน อยู่ด้วยกันสามคน ต่อมาก็เกิดยากจนเบ็ญใจถึงกับต้องขอทาน ก็เข้าไปในเมืองของพระเจ้าอุเทน ตอนแรกก็พ่อแม่ไม่ค่อยสบาย ก็ให้ลูกสาวเข้าไปขอ ไปขอ มัมนี่สามคนด้วยกันก็ไปขอมาสามส่วน ขอมาสามส่วน เศรษฐีนั้นไม่สบายนี้ ด้วยความอดอาหาร เพราะฉะนั้นมันนึกว่าแหย่อยแล้วกินอาหารเข้าไป เรียกว่าลมมันปะทะขึ้นข้างอะไรบ้าง ผลที่สุดเศรษฐีตาย เหลือแต่แม่คน

รุ่งขึ้นอีกวัน ตานี้ก็ไปขอขอสองส่วน เพราะเหลือสองคน พ่อกินเข้าไป แม่ก็เกิดอาการเหมือนกับพ่อ เกิดล้มตายขึ้นไปอีก พอวันรุ่งขึ้นก็ไปขออีก ขอเพียงส่วนเดียว คนที่พระเจ้าอุเทนมอบหมายให้บริจาคทาน สังเกตเห็น เพราะนางเป็นหญิงรูปงามด้วย เพราะสะกดตาตั้งแต่วันแรก ความงามและเป็นคนที่แปลกเมืองมาก็เลย พอมาส่วนเดียว ตอนแรกก็ยังไม่รู้ต้นสายปลายเหตุอะไร ก็บอกว่าหญิงนี้เป็นคนโลภมาก เรียกเข้าไปว่า ไปถาม บอกวันก่อนนี้ ขอไปตั้งสามส่วน กินไม่หมดหรือไง ไม่รู้จักประมาณ เป็นคนที่ไม่รู้จักประมาณว่าเสียหาย นางนั้นก็เล่าให้ฟัง วันแรกที่ขอไปสามส่วน เพราะอะไร เพราะมีพ่อแม่ พ่อไปรับประทานพ่อก็ตายเหลือแม่ ก็มาขอสองส่วน เอ้า ...ขอสองส่วนแล้ว รับประทาน แม่ก็มาตายอีก ก็ขอส่วนเดียว ก็เล่าให้ฟังเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่ให้ทานก็เกิดความพอใจ เอ๊ะ ...หญิงนี้ดีนี่ ตอนแรกเราเข้าใจผิด หญิงคนนี้ความกตัญญูทเวที เป็นคนที่มีความสำนึก เป็นคนที่รู้จักประมาณ ก็เลยบอกว่า เมื่อพ่อแม่ตายหมดแล้วก็ เธอจะไปอยู่กับใคร นางนั้นก็บอกว่า ไม่มีที่พึ่ง นางนั้นก็ไม่มีจะไปอยู่กับใคร นางนั้นไม่มีที่พึ่ง คนให้ทานนั้นก็บอกว่า ถ้าอย่างนั้นมาเป็นลูกสาวฉันเถอะ มาเป็นลูกสาวฉัน นางก็ตกลง ตกลงมาเป็นลูกสาวคนที่พระเจ้าแผ่นดินจัดมาเป็นเจ้าหน้าที่ พอมาอยู่ในฐานะลูกสาวแล้ว คนนั้นก็ให้นางเป็นตัวแทน เป็นคนจัดให้ทานให้อะไร ทานทานได้อย่างดีมากที่สุด ทานอย่างเรียบร้อย ผู้คนก็มาขอทานให้อย่างเรียบร้อย จนเป็นที่ไว้วางใจได้ ผลที่สุดก็ความรู้ไปถึงพระเจ้าอุเทน ความรู้ไปถึงพระเจ้าอุเทน

พระเจ้าอุเทนก็ขอดูตัว ก็ขอดูตัวตอนนี้ก็มีชื่อแล้วนา มีชื่อว่า สามาวดี ตั้งชื่อ ชื่อ สามาวดี
พระเจ้าอุเทนก็ขอดูตัว ทรงโปรดก็รับไป ไปเป็นพระสนม หรือพระมเหสีอยู่ในเมืองนี้ แล้ว
ให้บริวารทำร้อยคนเป็นบริวาร จะไปทางไหนมีบริวารสาว ๆ ติดสอยห้อยตาม พระนางเป็น
คนใจบุญ ให้ทานสงสารคนทุกข์ยาก ยากจนเข็ญใจ เพราะตัวเคยลำบากมาแล้ว ใช้ไหม
ตานี้นางก็สถาปนาได้เป็นพระมเหสีแล้ว ได้เป็นพระนางสามาวดี

ตานี้จะกล่าวถึง พราหมณ์สองคนผิวเมื่อยอีกบ้านหนึ่ง มีลูกสาวคนหนึ่งชื่อนางมาคันนิยา
รูปร่างสวยงามมาก จนกระทั่งหาสามีไม่ได้ จนละแวกแถวนี้นางไม่ยินยอมแต่งงานกับใคร
จนถึงกับพระพุทธรูปเจ้าของเราเสด็จ ธรรมดาพระพุทธรูปเจ้าของเรา จะเสด็จไปโปรดใคร
พระองค์จะต้องทรงแผ่พระญาณ ไปดูว่าใครจะมีอุปนิสัยดวงตาเห็นธรรมบ้าง ก็ไปเอาพราหมณ์
สองคน นายพราหมณ์กับนางพราหมณ์ว่า มีชายที่จะมีความรู้ ถ้าไปพูดไปแสดงธรรมอะไร
สามารถที่จะรู้ พระองค์ก็ไปปรากฏตัวให้เห็นที่หลังบ้าน ตาพราหมณ์ออกไปหลังบ้านพอดี ก็เลย
ไปเห็นพระพุทธรูปเจ้าที่สวยงามเหลือเกิน รัศมีสวย ใส ๆ ...พบกับลูกสาวของเรา ถ้าหากได้
มาเป็นสามีของลูกสาวเราคงได้ บอกเตี่ยวสมณะหยุดก่อน ข้าพเจ้าจะเข้าไปตามภรรยา กับ
ลูกสาว บอกแหม ...ท่านนี้สวยเหลือเกิน จ้ะมีลูกสาวอยู่คนจะยกให้ละ พระพุทธรูปเจ้าก็ทรงนิ่ง
ตานี้พอตาพราหมณ์เข้ามาบ้านก็ไปจากที่นั่น แสดงรอยพระบาทให้เห็น

ตาพราหมณ์ก็พานางพราหมณ์ออกไปกับลูกสาวออกไปด้วย นางพราหมณ์เป็นคนที่มี
ลักษณะลายมือลายเท้าที่เก้ง เก้งมาก เก้งพอไปดูลักษณะรอยพระพุทธรูปบาทของพระพุทธรูปเจ้า
ก็แสดงว่าเป็น เห็นแล้วลักษณะดีมากเหลือเกิน ตกปลงใจแล้ว ตาพราหมณ์ถ้าหากว่าเจอ
สมณะองค์นี้แล้วละก็ เราจะยกลูกสาวให้เลยนะ ผลที่สุดพอตกลง พระพุทธรูปเจ้าก็ปรากฏตัว
ให้เห็น ปรากฏให้เห็น ตาพราหมณ์กับนางพราหมณ์ก็บอกว่า ยกลูกสาวให้ มีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง
พระพุทธรูปเจ้าก็ทรงตรัสบอกว่า อย่าว่าแต่สวยเพียงเท่านั้นเลย แม้แต่เป็นนางฟ้านางสวรรค์
ข้าพเจ้าไม่ต้องการ แม้แต่พระบาทก็ไม่อยากจะถูกลูกสาวของท่าน ก็เปรียบเหมือนหม้อที่ข้าง
ในเต็มไปด้วยของสกปรก นางมาคันนิยา ก็บอกว่า หนอย ...ไม่รักแล้วยังมาว่าอีก ยกให้แล้ว
ยังจะพาหม้อที่เต็มไปด้วยมูลตรศูเต็มไปด้วยในนั้น นางมาคันนิยา ก็โกรธมาก สมณะองค์นี้ดี
อย่างไร ใส ๆ ...ไม่รักไม่ต้องการแล้วยังจะมาว่าให้เสียหายดีละ วันหนึ่งข้างหน้า ถ้าไม่
เป็นใหญ่บ้างก็แล้วไป เป็นใหญ่จะเล่นงานให้สำคัญเขี้ยว ผลที่สุดเสร็จจากนั้นก็ พระพุทธรูปเจ้า
ก็เสด็จกลับ ตาพราหมณ์กับนางพราหมณ์พาลูกสาวมาบ้าน

อยู่ต่อมา อ้า ..ก็หาสามีไม่ได้ สวยมาก ผลที่สุดต้องเอาไปยกให้พระเจ้าอุเทน
ไปถวายพระเจ้าอุเทน พระเจ้าอุเทน เห็นก็ทรงโปรดอีก สถาปนาเป็นแม่เหลืฝ่ายซ้าย
ก็พระนางสามาวดี เป็นฝ่ายขวา พระนางมาคันทิยาฝ่ายซ้าย ก็อยู่ต่อมาพระนางสามาวดีเลื่อมใส
ในพระพุทธเจ้า ก็ไปในพระเชตวันมหาวิหารเรื่อย เอาของไปถวาย บางทีก็นิมนต์มาฉันที่บ้าน
นางมาคันทิยาอาฆาตพระพุทธเจ้าไว้แล้วนี่ พอไปเห็นอย่างนั้นจนขึ้นเฒาเลย พาลโกรธเอา
นางสามาวดีด้วย ว่าไปเลื่อมใสพระพุทธเจ้า เอาอกเอาใจ เลื่อมใสหาความเคารพนบนอบ
ไม่พอใจ ก็คิดจะกำจัดนางสามาวดีด้วย ทำไงจะกำจัดได้ ก็หาโอกาส

ตามีอยู่ดังที่กล่าวแล้ว พระเจ้าอุเทนมีพินอยู่ทรงรักมาก คงจะเป็นพินสามสายนั้น
แหละ พินนั้นก็คงจะถอดได้ ก็ อ้า ...ปกติพระเจ้าอุเทนโปรดนางสามาวดีมากนะ ไม่ค่อย
โปรดนางมาคันทิยา นางมาคันทิยายิ่งทวีความอิจฉาอย่างรุนแรง ก็มีน้ำชาอยู่คนหนึ่งเป็นที่
ปรึกษาเป็นคู่หูที่จะทำอะไรก็คิด ก็แกล้งนางสามาวดีนะ เพราะว่าปกติพระเจ้าอุเทนเวลาจะ
บรรทมจะต้องเอาพินมาติด มาอะไร ติดให้เป็นเพลง เป็นอะไร จะเรียกข้าง เรียกอะไร
ก็ได้นะพระนางสามาวดีก็บรรทมกับนางมาคันทิยาด้วย จะแกล้งทำไงดี จะให้ร้าย

ก็มาหาหน้า ให้ไปพางูพิษมาตัว แอบไว้ในพินให้แอบเข้าไปไว้ในพิน เอาไปใส่ไว้
อย่างดีเลย เข้าไว้ในพิน พอถึงเวลาพระเจ้าอุเทนจับโน้น จับนี่ถอด งูมันก็เลื้อยมาจะกัด
มือ ผลที่สุดยังไม่ทันกัด พวกอำมาตย์ก็จัดการได้ ไม่มีใครสามารถเข้าไปในโน้นได้
นอกจากพระนางสามาวดี พระเจ้าอุเทนก็คิดว่านางสามาวดีจะคิดฆ่าพระองค์ ก็เลยกริ้ว
เลยสั่งประหารนางสามาวดี นางสามาวดีก็บอกหม่อมฉันไม่ได้คิดร้ายต่อพระองค์ ก็บอกให้
ทหารแม่นธนู ยิง ฆ่าแบบเอาธนูยิง พระนางก็เลยตั้งอธิษฐาน บอกว่า ถ้าการกระทำครั้งนี้
ไม่ใช่การกระทำของพระนาง ขอให้ลูกศรนี้อย่าตรงมาที่พระนาง ให้ตรงไปที่คนที่สั่ง

พอนายธนูปล่อยลูกธนูออกมา ไข่ลูกธนูแทนที่มันจะตรงไปที่นางสามาวดี มันกลับตรง
ไปที่พระเจ้าอุเทน วึง พระเจ้าอุเทนก็วึง พระเจ้าอุเทนก็บอกน้องช่วยด้วย ก็บอกพระนาง
สามาวดีช่วย พระนางสามาวดีตั้งสัตย์อธิษฐานลูกศรก็หยุด พระเจ้าอุเทนก็เชื่อ เอ ...
จะเป็นใครเล่าตัวการ จับไม่มันคั่นไม่ตาย ผลที่สุดเรื่องนั้นก็ผ่านไป นางมาคันทิยาก็อำ
สำเร็จ

ตามีอยู่ต่อมาอีก นางสามาวดีก็เลื่อมใสพระพุทธเจ้าหนักขึ้น ไปในเชตวัน นิมนต์มา
บ้านเอาของมาถวาย นางมาคันทิยาก็อำไม่รู้จะทำอย่างไร จะกำจัดพระพุทธเจ้า จะกำจัด

นางสาวมาดีด้วย อีวันก็ไปบอกน้ำหรืออาคมที่ว่าแหละ ที่นี้ให้เฝ้าปราสาทเลยตอนดึก ตอนดึก
 น้ำก็เลยไปเฝ้าปร เฝ้าท ปรเฝ้าทให้ที่ พระนางสาวมาดีตาย พระเจ้าอุเทนเสียพระทัยมาก
 ก็หาอย่างไ้ อย่ก็เลยได้ส่วยไปก็เลยมา พระองค์ก็ไมรู้ที่ ใครเป็นคนเฝ้าพระองค์ก็หาอุบาย
 บอกว่า พระนางสาวมาดีนี้คิดฆ่าพระองค์หลายหนแล้ว พระองค์นี้ไม่พอพระทัยจะเหลือเกิน
 ใครฆ่าเสียได้ดีเหลือเกิน ตานรู้ถ้าหากว่า ใครเป็นคนฆ่าพระนางสาวมาดีได้ครั้งนี้เรายก
 สมบัติให้ครึ่งหนึ่งพระนครเลย ถ้าใครรับ ผลที่สุดโดนลูกไม้นี้ พระนางมาคันทิยาก็ออมาจับ
 แทนเลย หม่อมฉันเอง รู้เพราะว่าหวังดีต่อพระองค์ พระนางสาวมาดี คิดร้ายต่อพระองค์
 หลายครั้งหลายหนไม่ไหว หม่อมฉันอดรนไม่ได้ก็ให้น้ำเฝ้าซะ ก็รู้ใครนาจับได้เลย พระเจ้า
 อุเทนก็รับสั่งว่า ถ้า ..ใครเป็นญาตินางมาคันทิยาบ้าง ให้เข้ามาจะพระราชทานรางวัลให้
 อย่างงาม ใครอยากได้อะไร คนนั้นก็ป็นญาติ พอรวมตัวกันดีแล้วก็ให้อามาตย์ไปที่ห้อง
 สนามหลวง มีคนทำไรชุดหลุมเท่านั้น เอาพวกนั้นมา นางมาคันทิยาคนแรกเฝ้าก่อนเลย ผัง
 เหลือแค่คอ ผังเสร็จก็ให้ราชบุรุษเอาไป โถ โถ คอบาดตายหมด เรื่องก็จบเท่านั้น

สรรพสิทธิ์

มีนกระจาบสองตัวผิวเมี่ยมีลูกอ่อน ผัวไปหาอาหาร เมียมเฝ้ารัง ผัวไปหาเกสรบัว บัวมันบานก็ไปเพลิน เพลินอยู่จนเย็น บัวหุบก็หุ้มผัวนกระจาบไว้ละ ที่นี้ทางฝ่ายเมียกับลูกก็ พอดีไฟไหม้ผ่ามาก็ไฟป่าก็จะมาไหม้รังนะซี ก็บิน ออกบินเข้าอยู่งั้น ผัวก็ไม่กลับ คานี้ก็เลย ไฟไหม้รังลูกตาย ลูกตายก็เลยอธิษฐาน ก็บอกว่าเกิดไปชาติใดหนใดจะไม่ขอพบพูดกับผู้ชาย ทว่าผู้ชายสับปรับ ก็พนมปีกขึ้นสองข้างบินเข้ากองไฟ ตาย คานี้พอลกลับมาเห็นอย่างงั้นเข้า ตอนเช้าก็อธิษฐานตายไปเกิดใดหนใดก็ขอให้พบนางทุกชาติไป เพราะตัวไม่มีความผิดอะไร ก็บินเข้ากองไฟตายตาม

ชาติต่อมานางนกก็ไปเกิดเป็นลูกกษัตริย์ ชื่อ นางทิพย์เกสร พ่อนกก็ไปเกิดเป็นลูก เศรษฐีชื่อ สรรพสิทธิ์ พอโตก็ไปเรียนวิชาอยู่กับฤาษี ไปเรียนวิชาถอดหัวใจ เรียนเสร็จก็กลับบ้าน

ฝ่ายนางทิพย์เกสรนี้เกิดมาไม่พูด กษัตริย์ก็บ่าวร้องว่า ถ้าใครทำให้นางพูดได้กับ ผู้ชายละก็ยกให้เลยนะว่างั้นนะ เห็นผู้ชายมันก็ไม่พูดกับใคร กษัตริย์เมืองไหน ๆ มันก็ไม่พูดนะ คานี้ก็นางพูดก็ให้บรรเลงปี่พาทย์ทันที คานี้ก็สรรพสิทธิ์ก็ไป ไปตอนนั้นเข้าเลือกคน เป็นใคร ยกจน สามัญชนเอาทั้งนั้น ที่จะพูดกับนางได้ ที่นี้สรรพสิทธิ์ก็ไปคุย ถอดหัวใจใส่ไว้ในพานพระศรีให้พานพระศรีคุยกับนางแทน ใส่หัวใจไว้ที่บานประตู บานประตูก็พูด แม่ นาง ประตูนี้มีประโยชน์อะไร เปิดเข้าเปิดออกได้ พอนางพูดเขาก็ประโคมละนะ ก็เรียกว่าต้องได้ กันละนะ

ตอนนั้น ที่นี้ตอนสรรพสิทธิ์ถอดหัวใจใส่พานพระศรีนั้นละ ก็เล่านิทาน เรื่องยายจู้ให้ นางทิพย์เกสรฟัง เดิมทีเคยยายจู้นี้เป็นหม่อ คานี้ใจมีลูกสาวอยู่คน มีลูกสาวอยู่คนก็ไม่สบาย ไม่สบาย นายใจก็มาหาหม่อ มาพยายายจู้ไปรักษา ยายจู้ก็จะไม่ไป ไม่ไป ใจก็จับไป ก็เลย ต้องยอมไป ยายจู้ก็เอาผักเม็ดหยอดไปเรื่อยตามทาง เป็นแถวไปเรื่อยที่ถ้าใจ ที่ถ้าใจที่นี้ก็ ไปรักษาลูกสาวใจ จนหายก็กลับ เมื่อกลับมาถึงบ้าน ก็มาบอกกับหลานชาย แหม ...ลูกสาว ใจสวยมาก สวยเหลือเกินว่านั้น ไปเจอลูกสาวใจ ก็ลอบได้เป็นผัวเมียกัน กลัวนาย ใจพอนี้จะรู้ ก็เลยมีวิชาซุกเอาผัวใส่ในมวยผมไว้ ก็เลยกระทั่งมีท้องขึ้นเმა ที่นี้ไอ้ใจก็เอ... ลูกสาวกูนี้ ไม่มีผัวแต่มันคิดทำ ท้องพุงก็ออก ให้สงสัย แต่จับไม่ได้ ก็คิดไป คิดไป

อยู่มา อยู่ต่อมาวันหนึ่ง นายโจรไปที่หนองน้ำ พอมีชายแปลกหน้าเดินมา นายโจรเห็นก็หลบอยู่บนต้นไม้ แอบดูว่าเขาจะทำอะไร ชายคนนั้นมันอมเมี่ยมมา พอถึงจะลงอาบน้ำก็คายเมี่ยมออกแล้วไปอาบน้ำ ที่นั่นไ้เมี่ยมอยู่ทางนี้ ก็คายชู้ที่อมไว้อีกออกคน เล่นชู้สும்ก็ละนะ พอผิวจะขึ้นมาจากน้ำก็เสกชู้มไว้ละ ไ้ผิวมาก็อมเมี่ยมต่อไป นายโจรแอบดูเห็นก็ออกเดิน นายโจรก็ถลึงหน้า บอกว่าท่านจะไปไหน เราจะไปเมืองตักศิลา ท่านอย่างเพิ่งไปเลย ท่านไปกับเราก่อน ไปก็ไป ถึงที่พัก ไปถึงก็ไปส่งลูกสาวมาให้หาสารับเข้า หาสารับ สารับละคนก็เอี ... พ่อพาแขกมาคนเดียว ให้หามาหาสารับ ก็แขกมาคนเดียว ก็เรียกนายโจร และแขกมากินอาหาร พอแขกจะกิน นายโจรก็บอก อ้าว ...ท่านทำไมจะกินแต่ใจตัวของตัวเท่านั้นเล่า ก็เมี่ยมท่านก็อมไว้ ทำไมไม่เอาออกมากินด้วย ก็เอี ... นายโจรเป็นผู้ที่รู้ก็คายเมี่ยมออกมา ก็มาอีกคน พอเมี่ยมเริ่มจะกินข้าว ก็บอกเดี่ยว ก็ท่านที่อมใครมาอีกคนละ ทำไมไม่ออกมากิน ไ้ฉันก็คายชู้ ก็เป็นสีกใหม่ ก็เรียกลูกสาวมาบอกว่าเอ็งนะที่เอ็งซ่อนไว้ ทำไมไม่มาอีกคน ก็บอกว่าพ่อเราเ็นมีความรอบรู้มาก อย่ากระนั้นเลย ใจ ๆ แก่ก็รู้เอาผิวออกจากมวยผมมากินข้าว ก็เป็นห้าคนว่างั้นละ ที่นั่นนายโจรก็เสียใจ นึกว่าเสียรู้ ไม่กินละ บอกจะไปไหน พวกนี้จะไปโคตเขาตาย อดสูใจโคตเขาตายกันหมดเลยนะ แล้วสรรพสิทธิ์ก็ถามว่า บาบอยู่กับใครนะ บาบนี้ตกอยู่กับใคร จะอยู่กับนายโจรหรือใครนี่ละนะ สรรพสิทธิ์พูดในพานพระศรี แล้วก็บาบนี้จะอยู่กับใคร พานพระศรีว่างั้นก็อยู่กับชายชู้ ทิพย์เกสรก็ตอบ เพราะเหตุมันอยู่กับชายชู้ มโหรีป้าพาทยไ้ยินนางพูดก็ประโคม

ต่อมาก็เป็นอันว่าได้กัน คราวนี้มีเพื่อนอยู่เป็นคนที่เป็นคนเรียนวิชาคู่กันมา ก็มาหาที่ตอนครองเมือง ที่นี้ก็ชวนกันไปเที่ยวป่า ก็เลยถอดหัวใจได้ด้วยกันทั้งคู่ สาบานว่าจะไม่ทรยศต่อกัน ที่นี้ก็ไปเที่ยวป่าก็ไปเห็นกวางตาย สรรพสิทธิ์ก็ถอดหัวใจใส่กวางเที่ยวป่าเพลินไป ตานี้ไ้เพื่อนก็ถอดหัวใจของตัวเองใส่ร่างสรรพสิทธิ์แล้วเผาร่างตัวเองซะ ก็กลับเข้ามาเมือง กิริยามารยาทมันไม่เหมือน นางทิพย์เกสรก็สงสัย แรงอธิฐานก็ไม่ถูกตัวนางได้สงสัยก็อกยังไม่สบาย ไม่ให้มานอนด้วย สรรพสิทธิ์เป็นกวางไปแล้ว ไปเจอนกแก้วตายก็ถอดหัวใจมาอยู่ในนกแก้ว ก็มาจับหน้าประตูกับประตูก็พูดเล่าให้นางฟัง นางทิพย์เกสรก็หาอุบายให้ ไปอยู่ด้วยกันนานแล้ว เหตุไฉนจะไม่ถอดหัวใจให้ดู ถอดได้นี้ ให้ลองถอดให้ดูซิ ก็เอาหมูตายมาถอดหัวใจจากสรรพสิทธิ์ปลอมเข้าหมู หมูก็เป็นสรรพสิทธิ์ถอดจากร่างนกแก้วเข้าร่างเดิมได้แล้ว ให้ทหารฆ่าหมูชะตาก็ครองเมืองด้วยกันมา

สามเณรแก้ว

มีตายายปลูกบ้านอยู่ในป่าต้นเขา แกมีอาชีพล่าสัตว์ตัดชีวิต แกเป็นพรานป่าพอ รุ่งขึ้นเช้าแกก็ถือหน้าไม้ออกไปล่าสัตว์ เจอกวาง เก้ง หมูป่า แกยิงไม่เลือก แกก็ได้มา กินในครอบครัวของแก มาเลี้ยงในครอบครัวอยู่ประจำ แกมีอาชีพทางล่าสัตว์ กินเนื้อสัตว์ ต่างข้าว ตานี้ต่อมาแกก็มีลูกชาย อยู่หนึ่งคน ลูกแกก็อายุได้ประมาณ 12 ขวบ แกก็ชราเข้า ทุกที ชักหากินไม่ไหวก็บอกกับลูกว่า พ่อชักแก่ชราลงไปแล้ว ลูกไปล่าสัตว์ในป่าเอามาเลี้ยง ในครอบครัว ลูกก็ไม่สนใจเรื่องล่าสัตว์ตัดชีวิต ลูกก็ไม่กระทำ พ่อแม่ก็ขู่บังคับเขียนตีเป็นประจำ

ต่อมาลูกก็ไปหาหลวงพ่อดีวดี ก็ไปเล่าให้หลวงพ่อฟัง หลวงพ่อได้ฟังดังนั้นก็ถามจะ บวชไหม เลยก็บอกว่าอยากบวช เลยกีบวชเป็นสามเณรอยู่ในวัด ต่อมาพ่อของสามเณรก็มรณะ ถึงแก่ตาย ที่นี้ลูกพอรู้ว่า พ่อตายก็ตั้งหน้ากรวดน้ำแผ่กุศล ทำบุญ อุทิศไปให้พ่อเป็นประจำอยู่ทุก วัน ที่นี้ต่อมาอีกยี่สิบปี ก็จัดสังฆกรรมบวช ให้ไปเอาดาแก่มาลงโทษ แกได้ล่าสัตว์ตัดชีวิตไว้ มาก แกไม่ได้ทำทานไว้เลย พวกบวชทั้งหลายก็ไป เอาดาแก่มาสั่งให้ไปโยนลงกะทะ ผล สุดท้ายก็โยนไม่ลง มีดอกบัวขึ้นมารองรับอยู่ระหว่างกลางกะทะอยู่อย่างนั้น ครั้งที่สามก็มีมา รับอยู่อย่างนั้น ตานี้บวชทั้งหลายก็แปลกใจ ก็นำดาแก่ไปกราบทูลว่า โยนไปที่ไรมีดอกบัวมา รองรับทุกที ยมบาลก็ถาม แกทำบุญ ทำทานอะไรไว้บ้าง ที่นี้ดาแก่ก็บอกนึกขึ้นมาได้ว่า ลูกชาย เห็นไปบวชในวัดเป็นสามเณร ตานี้ดาแก่แกก็พ้นจากกองทุกข์กองเวร ด้วยบารมีอันสูงส่งแห่ง ผลบุญของการบวชลูก ก็มีอยู่เท่านั้น เรื่องสามเณรแก้ว เรื่องนี้มันมีอยู่สามข้อ ข้อที่หนึ่งก็สั่งสอน ลูกที่ดี อย่าสั่งสอนลูกไปประพฤตินิมนะ ข้อที่สองพ่อแม่อยากจะได้นุญและกุศล บวชลูก ข้อที่ สามเกิดมาเราจะตอบแทนบุญคุณบิดามารดา เราต้องบวชเรียนให้พ่อแม่เท่านั้นสามข้อ

สามปุมตาย

มีผู้ชายใจบุญ ผู้หนึ่งนะเนะ พ่อเขา ลูกเขยเป็นคนใจบุญ พ่อตานายพราน เป็นคนล่าสัตว์ ตกลงกันแล้ว ลูกเขยต้องไปล่าสัตว์เหมือนพ่อตา ที่นั่นทุกวันอย่างนั้น ลูกเขยทำไม่ได้ พ่อเคียวเขยต้องหากินอาชีพเขาอย่างนั้น เสร็จแล้วก็ร้อนถึงเทวดา เทวดาก็บอกว่าเราจะช่วยนะ แต่อย่าพูดไปนะ ถ้าพูดถึงสามครั้งตาย ก็รับปากกับเทวดาอย่างนั้น ลูกเขยนะเนะที่ว่าหาปลา หาเนื้อไม่เป็นนะเนะ เทวดาก็เอาเนื้อ มาแขวนไว้ที่ปุมมะค่าวันละพวง วันละพวงอย่างนั้น ลูกเขยก็ไปเอามาทุกวัน พ่อตาก็เอ๊ะ แปลกใจ เก่งกว่ากูซะแล้ว ใครถามก็บอกไม่ได้ เพราะว่ารับสัตย์ไว้แล้วนี่ บอกไม่ได้เรียกว่าสามครั้งตาย ที่นี้ก็เมียก็ถามหัว พ่อมึง พี่มึงก็ได้เนะ พี่ได้มาอย่าง ไรเนื่อนี้ น้องสงสัยเหลือเกิน พี่ถึงได้ทุกวัน ๆ ได้ตามกำหนดเวลาจริง ๆ อย่างนี้ที่นี้ไอ้พี่ก็รักเมียนี้ ก็เลยบอกว่าเธออย่าพูดไปนะ เนะ ถ้าขึ้นพูดไปละก็ พี่ต้องตายแน่ ที่นี้เองน้องไม่พูดหรอก เทวดาให้วันละพวง ๆ เนะ เป็นอย่างนั้น ที่นี้ไอ้แม่ก็ถามลูกสาว

แม่ยาย แม่ของลูกสาวนี่ มาถามลูกสาวอีกที่ อีหนูหัวเอง เขาไปหาไร เนื้อหาได้ทุกวัน ๆ เขาเก่งกว่าพ่อเองอีกนะเนะ อย่างนั้นอย่างนั้นอะไรแบบนั้นเนะ ผลสุดท้ายลูกสาวก็บอกกับแม่ยาย แม่อย่าพูดไปน ถ้าพูดไปละก็หัวฉันตายนะ เอาละสองครั้งแล้ว ครั้งที่สามพ่อตาถามแม่ยาย ได้แม่ยายก็รักหัว อ้อนวอนทำอะไรก็ไม่บอก ผลสุดท้ายไอ้แม่ยายก็เลยบอกหัว พ่อตาลูกเขยตายก็ได้เขาจึงเรียกว่าสามปุมตาย เราต้นมะค่า ม่าค่า หรือม่มมะค่า ประวัติความเป็นตามอย่างนั้น

อาจารย์ทอง

มีพระบ้านนอกเรานะ ท่านบวชอยู่ในที่กัณดาร อดอยากปากแห้งมาก มีลูกศิษย์อยู่สามคนด้วยกัน ที่นี้ก็ อดอยากปากแห้งท้อใจ ก็บอกกับลูกศิษย์ เอาเหอะ ข้าเองจะเป็นหมอดู แต่ให้ลูกศิษย์ไปลักควาย ไปลักควายดำ หรือควายเผือกก็มาบอกแก่ เพราะว่าเกรงใจ ๆ ก็ต้องรู้ ก็สั่งศิษย์ให้ไปดักพวกที่ตามควาย เพราะควายหาย ก็ถามว่า พวกน้ำ พวกน้ำจะไปไหนกัน บอกว่าจี้ ควายข้าหายไ้หนู อย่างจี้เป็นอย่างจี้ โอ๊ย ... หลวงตาคุณแม่นั่นเหลือเกิน บอกของอย่างจี้รับรองเลยเจ้าของควายได้ย็นก็ไป ก็ไปถามดู ท่านก็ลงเลข ลงยันต์ แล้วก็บอกว่าอาตมาเป็นสงฆ์ บอกด้วยไมยบอกไม่ได้หรอก แต่ได้ของ บอกได้ทำทำทำที่เสมือนว่าลงเลขลงยันต์อย่างจี้แหละนะ อ้อ ..ควายดำใช้ไหมไมย ใช้จ้ะ นะ อย่างจี้ตลอดกาล ตลอดเลยจนฆ่าลือ ไม่อดอาหमार ตามหาได้ ก็ไ้ตัวไปผูกไว้เอง

ต่อมาไม่นานก็ร้อนถึงพระราชวัง ของหาย ชื่ออาจารย์ทองเหมือนกันนะ พระหมอดูก็ชื่อทอง แต่ไ้คนที่ลักข้อมหาดทอง ลักเขียนหมากเงินเขียนหมากทอง ท้าใจ กิตติศัพท์มันโด่งดัง ก็ไ้มหาดเล็กทั้งหลายแห่ไปตระเวนหา ไปตามอาจารย์ทององค์นี้มาให้ดู ก็คุมทหารไป ก็ไปเจออาจารย์ทองก็เอาคนไปหามเลยนะ อาจารย์ทองแกก็นั่งบนคานหาม ก็หามมา มหาดทองก็ตามมา คุมทหารนี้ อาจารย์ทองแกก็อย่างว่าแหละ แกไม่มีอะไร ครั้งนี้ลูกศิษย์ไม่ได้ลักนี้ เห็นจะตายแต่ครั้งนี้กู จิ้นเลยนะ นึกว่าฟังในใจ ที่นี้ความกดดันในร่างกายของแกมาก ใกล้วังทุกที คราวนี้เห็นที่ไ้ทองคงจะตายแน่ อาจารย์ทอง ไ้มหาดทองที่ลักก็บอกให้ทหารวางคานหามเลย บอกพระเจ้า ขอชีวิตสักครั้งเถอะ บอกหมดเลย เออ ..หาอะไรไ้ตรงไหน บอกข้าชะนะ มัจฉานี้เองจะต้องตาย ตรงนั้นตรงนี้ ยังไ้ด้านนั้น ด้านนี้ บอกหมด ผลสุดท้ายอาจารย์ทองก็มีชีวิต เพราะรู้ชะหมดแล้ว พอถึงพระราชวัง ก็เข้าไปในพระราชวัง พระเจ้าแผ่นดินก็ถามว่า พระคุณเจ้าจะต้องการอะไรบ้าง พิธีรีตองของการดูนะ บอกใช้มันเจ็ดชั้นทีเดียว ก็ผ่านเจ็ดชั้น เข้าไปข้างในก็ไปนั่งเฉย ๆ เสร็จแล้วก็ออกมาเลย บอกมหาบพิตร อาตมาเป็นสงฆ์ บอกคนลักไม่ได้ แต่ไ้ของนะบอกได้ บอกเลย อยู่ทางทิศนั้น ผั่งอยู่ในดินลึกเท่านั้น ๆ พระเจ้าแผ่นดินก็ให้ทหารมหาดเล็กไปเอามา ก็ไ้มหาดทองไปเอา มหาดทองนะคนลักเอามาแล้วก็มี การแต่งตั้ง ให้เป็นสังฆราชเจ้า เพราะว่า เป็นพระที่มีชื่อเสียงโด่งดังมาก

ตอนนี้มีการกินเลี้ยงใหญ่โตเขียว เสร็จแล้วพระบ้านนอกไม่เคยฉันอาหารดี ๆ เขา
มีพวกต้มไก่ ตุ่นไก่ อะไร และเพะนี่นะ กระชกไปต้มที่เลย อาจารย์ทองนะ กระดุกก็ไป
ติดที่คอ คอตัวอาจารย์ทองเข้าแล้ว ก็ทำ พะอืดพะอม จะชากก็กลัวเสียมารยาทนั้นะ จะชาก
จะล้าง ก็กลัวเสียมารยาทใหญ่แล้วนี่ อย่างนั้น พระเจ้าแผ่นดินนั่งอยู่ตรงหน้า ก็นึกว่าอาจารย์
ทอง ก็นึกว่าอาจารย์ทองจะพັกหน้า ลูกเดินไปหาอาจารย์ทอง เดินไปไม่กี่ก้าว พาก็ผ่า
เปรี้ยงแก้อี้ ไข้ก้างก็ลงคอไปเลย นี่ไง ถ้าอาตมาไม่พັกหน้ามهابิตรมา พ้าผ่าตายเลย

คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย สามคนไปได้

มีมาณคนหนึ่งไปเรียนวิชาที่เมืองตักศิลา ที่นี้ก็คิดจะกลับบ้าน จึงไปลาพระอาจารย์ อาจารย์ท่านก็สอนว่า คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย สามคนไปได้ หลังจากลาพระอาจารย์เสร็จแล้วก็เดินทางมา ในระหว่างทางมาเจอเต่าตัวหนึ่ง ก็นึกถึงคำพระอาจารย์ได้ว่า คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย ก็เอาเต่าเป็นเพื่อน จึงจับเต่าใส่ถุงย่าม แล้วเดินทางต่อมา มาถึงต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งก็เลยนั่งพัก ด้วยความเหนื่อยอ่อนก็เลยหลับไป คราวนี้เมื่อเห่าตัวหนึ่งออกมาจากโพรงไม้นั้นก็จะฉกกัดมาฉกพ เต่าตัวนั้นเห็นงูจะฉกมาฉก จึงออกจากถุงมากัดงู พอตีมาฉกนั้นรู้สึกตัวตื่นขึ้นเห็นงูจะกัดตน จึงลุกขึ้นและตี่งูเห่าตาย พองูตายแล้วก็ออกเดินทางต่อไป ถึงธารน้ำแห่งหนึ่งมีน้ำใสไหลเย็นจึงลงอาบน้ำ เสร็จแล้วก็ออกเดินทางต่อไป จนถึงบ้าน

คู่สร้าง

มีลูกสาวเศรษฐีคนหนึ่ง รูปร่างสะสวยงาม บุรุษคนใดไปเกี้ยวพาราสีอะไรก็ไม่ชอบ วันหนึ่งมีเจ้าพนักงานจับโจรมาเพื่อจะนำไปประหารชีวิต ลูกสาวเศรษฐีได้ยินเสียงคนพูดกันที่ถนนจึงเปิดหน้าต่างมองดู นางเห็นโจรนั้นทำให้รัก และคิดว่าหากไม่ได้โจรนั้นมาเป็นสามีก็จะตาย คราวนี้รู้ถึงพ่อของนาง รู้ว่าลูกสาวหลงรักโจร เศรษฐีจึงต้องไปไถ่ตัวโจรมา แล้วให้แต่งงานกับลูกสาวของตน ฝ่ายโจรพอแต่งงานเป็นสามีภรรยากับลูกสาวเศรษฐีแล้ว ได้นึกว่าตนเองนี้ลำบากกว่าแต่ก่อน เพราะตนเคยเที่ยวเตร่กินเหล้าเมาสุรา วันหนึ่งโจรจึงออกอุบายบอกกับเมียว่าที่ตนรอดชีวิตมาได้นี้มิใช่เพราะนางหอรอก เป็นเพราะโจรนั้นได้บนไว้ที่ เขาเจ็ดยอด จึงต้องไปแก้บน ฝ่ายเมียเพราะความรักผัวก็ปฏิบัติตามจะเอาอะไร ไปบ้างเมื่อก็จัดเตรียมไปให้

ครั้นรุ่งเช้าก็พาเมียไปด้วย พอไปถึงเขาเจ็ดยอด ผัวก็บอกเมียว่า "แกนี่โง่ชะแล้ว " ข้าจะเอาแกมาฆ่าให้ตาย ข้าไม่ได้บนเทวดาไว้ดอก แต่จะเอาแกมาฆ่า เพราะข้าอยู่กับแกเหมือนอยู่ในขุมรก จะไปไหนก็ไม่ได้ จะกินจะนอนอะไรก็ลำบากแทบทุกอย่าง ข้าจึงจะต้องฆ่าแกให้ตาย " ฝ่ายเมียนั้นก็อ่อนน้อมว่าอย่าฆ่าเลย โจรก็ไม่ยอม จะฆ่าเมียให้ได้ เมียจึงตัดสินใจบอกว่าจะฆ่าก็ฆ่า แต่ขอให้ได้เชยชมผัวรักเป็นครั้งสุดท้าย ผัวก็ยอมให้เชยชม นางนั้นก็ลุกขึ้นเข้าไปกอดหน้ากอดหลัง จูบหน้าจูบหลัง จูบไปจูบมา พอโจรเพลอกก็ผลัดตกเหว พอหัวตายแล้วจะกลับกลับบ้าน พ่อแม่ก็จะถามว่า ทำไมเอาหัวไปฆ่า นางไม่รู้จะตอบอย่างไร จึงตัดสินใจไม่กลับบ้าน จึงเดินทางไปหาพระพุทธรูปเจ้า และขอบวชเป็นภิกษุณีย์อยู่ที่นั่น

เจ้าชายศุภมิตร

เรื่องเจ้าชายศุภมิตรนี่ก็เป็นนิทานโบราณ แต่กาลครั้งหนึ่งมีเมือง ๆ หนึ่งชื่อว่า เมืองกุสินารามมีเจ้าชายศุภมิตรกับนางศรีสมรเป็นผู้ครองเมือง เจ้าชายมีบุตรสองคน คนที่เป็นชายและคนน้องเป็นหญิง วันหนึ่งเจ้าชายพร้อมกับนางศรีสมร อยากจะพาบุตรทั้งสองออกไปเที่ยวประพาสไพรในระหว่างที่เที่ยวอยู่ในป่านั้น ก็บังเอิญไปพบลูกนกขุนทองสองตัว ส่งเสียงร้องอยู่ในรัง ส่งเสียง เออะ เออะ เป็นเวลาที่พ่อนกและแม่นกออกหาอาหารเพื่อจะเอามาให้ลูกมันกิน เมื่อบุตรทั้งสองของเจ้าชายได้ยินเสียงนกร้อง ลูกก็บอกว่าอยากจะเอา อยากจะเอาลูกนก อยากได้ลูกนกจังเลย ตอนนื้พ่อก็บอกว่ายอย่าเอาเลยลูก เป็นการพราดจากพ่อแม่ แล้วมันจะเป็นกรรมอย่างยิ่ง ฝ่ายบุตรทั้งสองก็ไม่ยอม ร้องให้จะเอาให้ได้ จนเจ้าชายทนความอ่อนน้อมของลูกไม่ไหว เพราะความรักลูกจึงใช้ให้คนใช้ คนที่รับใช้ ไปจับลูกนกมาให้บุตรทั้งสองเมื่อได้ลูกนกแล้วก็ดีใจ ขวนขวินากลับบ้าน พอมาถึงเมืองเป็นที่อยู่ ก็จัดการเลี้ยงลูกนกไว้เป็นอย่างดี ส่วนพ่อนกและแม่นก เมื่อกลับจากหาอาหารมารัง ไม่พบลูกนกก็เที่ยวบินร้องเรียกหา จะไปสถานที่ใดก็ไม่พบแทบจะขาดใจตาย จึงนอนซบเขายู่ในรัง

อยู่มาอีกวันหนึ่งเจ้าชายพร้อมด้วยนางศรีสมรและลูก ให้เทวียากออกไปเที่ยวในทะเล จึงสั่งคนรับใช้ให้จัดหาเรือมาลาหนึ่ง พอนั่งได้สี่คน เสร็จแล้วก็ออกเรือ ไปกัน โดยไม่มีผู้ติดตาม พอเรือนั้นลอยไปถึงกลางน้ำ ก็พอดีเกิดลมพายุใหญ่พัดเรือพลิกคว่ำ ทุกคนต้องช่วยตัวเอง เจ้าชายได้พายเล่มหนึ่ง และนางศรีสมรก็ได้พายอีกเล่มหนึ่ง ทั้งสองคนจึงอาศัย ส่วนลูกทั้งสองต้องอาศัยเกาะลำเรือ ลอยไปตามกระแสน้ำ พอไม่ให้จมน้ำตาย ส่วนบุตรทั้งสองก็เกาะลำเรือลอยไปตามกระแสน้ำ เวลานั้นเข้าก็ยิ่งห่างไกลกัน จนพลัดพราดจากกันไปตามแต่ละทิศละทาง เจ้าชายลอยไปถึงเมือง ๆ หนึ่ง ชื่อเมืองเทวทหะ ก็ขึ้นอาศัยอยู่ในวัดแห่งหนึ่ง ส่วนเจ้าหญิงนั้น ระหว่างลอยน้ำอยู่มีเรือพ่อค้าลำหนึ่งผ่านมาเห็นเข้า ก็วิ่งรับขึ้นเรือไปอาศัยอยู่กับพ่อค้าในเมืองเดียวกัน ส่วนลูกทั้งสองนั้นมีเรือชาวประมง ผ่านมาพบเข้า จึงรับขึ้นเรือไปเลี้ยงไว้ เหตุที่ต้องพลัดพราดจากกันนั้น ก็เนื่องจากผลกรรมพราดลูกนก อยู่มาวันหนึ่งเจ้าครองเมืองเทวทหะได้ถึงแก่กรรม จึงขาดผู้ปกครองเมือง บรรดาขุนนางทั้งหลายจึงประกาศหาผู้มีความรู้ความฉลาด มาแต่งตั้งเป็นผู้ครองเมือง ในระหว่างที่เที่ยวประกาศหา

อยู่นั้น ก็มีขุนนางพวกหนึ่ง มาพบเจ้าสุภมิตรที่อาศัยอยู่ในวัด ดูรูปร่างลักษณะท่าทางจะเป็นคนฉลาด จึงได้เชิญไป เข้าไปในเมือง เพื่อนำไปทดสอบความรู้ความฉลาด เมื่อไปถึงแล้ว ขุนนางทั้งหลายก็ทำการทดสอบ โดยจัดหาอาหารใส่ยาพิษ จัดห้องนอนเป็นห้องที่มีเตียง กระดานหก ถั่วตกลงจากเตียงก็จะเจอกับของมีคม ของแหลม ถึงแก่ความตาย แต่เจ้าชายนั้นเมื่อคิดตรมอยู่สองประการ ข้อหนึ่งก่อนจะกินให้พิจารณา และสองก่อนจะนอนให้พิจารณา ฝ่ายขุนนางทั้งหลายก็จัดห้องพิเศษให้รับประทานและนอนหลับ เสร็จแล้วก็ใส่กุญแจห้องทิ้งไว้แต่ผู้เดียว ฝ่ายเจ้าชายนั้นเมื่อเห็นอาหารอันโอชะ ก็นึกอยากทานอย่างเต็มที่ แต่ก็นึกได้ว่าก่อนจะกินให้พิจารณา จะนั้นจึงหยิบอาหารทุกอย่าง อย่างละน้อย น้อยๆ แล้วทิ้งลงไปในส้วมที่อยู่ข้างล่างส้วมเห็นเข้าก็มา เข้ามากินอาหาร เมื่อกินเข้าไปแล้วประมาณห้านาที ส้วมนั้นก็ล้มดินตาย เจ้าชายจึงไม่ทานอาหารส้วมอยากต่อไป ครั้นถึงเวลาอน ก็เกิดการง่วงหงาวหาวนอน ก็เห็นเตียงบุลาดด้วยผ้าอันหลากหลายสีและงามตา แต่เจ้าชายก็นึกถึงคติข้อที่สองว่า ก่อนจะนอนต้องพิจารณา แล้วจึงจับหมอนโยนไปบนเตียงแรง ๆ ปรากฏว่าเตียงกระดานหกหลุดตกออกจากกัน พื้นร่วงลงข้างล่าง เจ้าชายมองเห็นของแหลมและของมีคมทั้งสิ้น จึงตัดสินใจนอนข้างล่าง พอรุ่งเช้าขุนนางทั้งหลายก็พากันมาเปิดห้อง เข้าไปปรากฏว่า เจ้าชายยังเป็นผู้เป็นปกติ จึงเข้าใจแน่ชัดว่าเป็นผู้มีความรู้ความเฉลียวฉลาด จึงเชิญตัวเข้าไปประทับในเมืองประกาศทั่วเมืองว่า ได้ผู้มีปัญญาแล้ว จะแต่งตั้งให้เป็นเจ้าครองนครต่อไป

เมื่อชาวประชาได้ทราบประกาศก็พากันมาสรรเสริญ ในครั้งนั้นเอง พระนางศรีสมรซึ่งอาศัยอยู่กับพ่อค้า ได้ทราบข่าวจึงเข้ามาร่วมพิธีแต่งตั้งด้วย และลูกทั้งสองก็มาร่วมในพิธีแต่งตั้งเจ้าชายเป็นผู้ครองเมือง เมื่อนางศรีสมรและบุตรทั้งสองคน ได้ทราบข้อเท็จจริงเข้าพบตัวผู้ครองนคร ก็เกิดการดีใจร้องไห้ทั้งสี่คน และประกาศให้ทราบโดยทั่วกันว่า ทั้งเมืองว่าจึงแต่ง อา คนทั้งสี่นี้เป็นผู้ร่วมครัวเรือนเดียวกัน พลัดพรากกันตั้งแต่เรือถูกพายุพัดในกลางทะเล เมื่อประชาชนทราบแล้ว จึงแต่งตั้งเป็นผู้ครองนครทั้งสี่ เหตุที่ให้มาพบกันอีกครั้งก็เนื่องมาจากผลที่ทุกคนมีความสัตย์อยู่ในศีลธรรมอันดี จึงเป็นผู้ครองนครนี้ต่อมา

ปณจรา

นางปณจราเป็นลูกเศรษฐี ลอบได้กับคนใช้ คราวนี้ก็กลัวเศรษฐี จึงพากลับไปอยู่บ้าน พอกลับไปอยู่บ้านก็ตัดพี่ขายมั่ง เผาถ่านขายมั่ง คราวนี้อยู่ด้วยก็มานาน คราวนี้เมียมีครรภ์ก็อ่อนนอนผัวจะให้กลับบ้านไปบ้านพ่อแม่ ผัวก็ไม่ยอมกลับเพราะกลัวเศรษฐีนั้นจะเอาเรื่อง คราวนี้อยู่ไปนานก็คลอดลูกออกมาเป็นผู้ชาย อยู่ต่อไปอีกนานก็มีครรภ์เข้าอีกหน แล้วคนที่สองคราวนี้ก็อ่อนนอนผัวให้กลับบ้านอีก ผัวก็ไม่ยอมพากลับบ้าน พอผัวไปทำงานก็เลยหนีกลับบ้านโดยอุ้มลูกน้อยมาคนหนึ่ง

ครั้นผัวกลับมาจากทำงานไม่เห็นเมียก็รีบตามมา ตามมาทันกลางทางใกล้จะถึงบ้านแล้ว ผัวก็อ่อนนอนให้เมียกลับบ้าน เมียก็ไม่ยอมกลับ จะไปบ้านของตนให้ได้ ผัวก็เลยตามใจ ขณะที่เดินทางมาจนจะข้ามแม่น้ำ บังเอิญเมียก็ปวดท้องจะคลอดลูก จึงให้ผัวไปเที่ยวหาตามป่ามารักษา พอผัวไปได้สักหน่อยก็ถูกงูกัดตาย ก่อนจะสิ้นใจก็บอกเมียว่า "งูกัดพี่เสียแล้วจะไปหาาก็ไม่ได้ " แล้วผัวก็ตาย คราวนี้เกิดฟ้าแลบแปลบปลาบ แล้วฝนก็ตกลงมาอย่างหนัก นางปณจราที่ออกลูกในขณะที่ฝนตกหนัก นางจึงต้องก้มโค้ง เอาท้องนั้นแหละเป็นร่มกางบังให้ลูก จนกระทั่งฟ้าสว่าง

นางจะต้องข้ามแม่น้ำจึงให้ลูกคนโตรออยู่ปากน้ำก่อน นางจึงอุ้มลูกคนเล็กข้ามปากไป ยังฝั่งโน้นก่อนแล้วนางก็กลับมารับลูกคนโต ในระหว่างที่นางกลับมารับลูกคนโตนั้น มีเหยี่ยวใหญ่ตัวหนึ่งมาโฉบเอาลูกคนเล็กไปกิน นางก็กวักมือไล่เหยี่ยว ลูกคนโตนึกว่าแม่กวักมือให้ข้ามไปหา ลูกก็ข้ามมาหาแม่ และจมน้ำตายที่สุด นางปณจราเสียใจมากที่ลูกมาตายทั้งสองคน นางข้ามแม่น้ำจะไปหาพ่อแม่ พอข้ามฝั่งมาแล้วนางได้พบบุรุษคนหนึ่งจึงถามถึงพ่อแม่ของนาง บุรุษผู้นั้นตอบว่า เกิดพายุใหญ่ ลมพัดบ้านพังพ่อแม่และพี่ของนางตายหมด พอนางปณจราได้ฟังเรื่องราวก็เสียใจจนไม่ได้สติ เดินต่อไปเรื่อย ๆ จนผ้าถุงหลุดลุ่ย นางก็เดินมาจนถึงพระเจตนวัดมหาวิหาร พระพุทธเจ้ากำลังเทศนาอยู่นางก็เดินตรงเข้าไปหาโดยไม่มีผ้าพันกาย พวกที่ฟังเทศน์อยู่ที่ห้ามไม่ให้เข้า ไป พระพุทธเจ้าได้ยินเข้าบอกว่า อย่าไปห้ามเขาเลย พอเข้าไปถึงได้ก็มีบุรุษคนหนึ่งโยนผ้ามาให้นางพันกาย นางปณจราฟังธรรมไปได้สำเร็จไสดาจึงบวชเป็นนางภิกษุณี

มฆมาณพ

มฆมาณพบิรราวสามสิบคน ขุดถนนหนทางเรื่อยไปทุกวัน แต่ไม่ให้ผู้หญิงเข้าไป เกี่ยวมฆมาณพมีเมียด้วยกันสี่คน ชื่อว่า สุธรรมา สุจิตรา สุนันทา สุชาดา ทุกวันมฆมาณพจะพาบิรราวไปขุดถนนหนทาง ที่นี้มีการลือไปถึงนายอำเภอ นายอำเภอก็จับตัวมฆมาณพ โดยหาว่าช้องสุขุมโจร มฆมาณพบอกว่า ข้าพเจ้าไม่ได้ช้องสุขุมโจร แต่ทำทางไปสวรรค์ นายอำเภอก็ถามไปว่า ทำทางไปสวรรค์ ทำทำไมทำขึ้นไปบนฟ้า นายอำเภอจะลงโทษมฆมาณพให้ตาย จึงเอาเลื่อยลำแพนไปคลุมไว้ แล้วคลุมพวกบิรราวสามสิบคนนั้นด้วย แล้วไล่ช้างให้มาเหยียบข้างก็ไม่ไปด้วยบุญบารมีของมฆมาณพนั้น ข้างก็ไม่ไปได้แต่ถอยหน้า ถอยหลัง ตกลงก็ทำโทษอะไรไม่ได้ จึงปล่อยมฆมาณพกลับไป

ต่อจากนั้นมฆมาณพคิดสร้างศาลาหลังหนึ่ง นางสุธรรมารู้ว่าผู้สร้างศาลาก็ต้องมีข้อฟ้าใบระกา จึงได้จ้างช่างแกะข้อฟ้าใบระกาไว้เลย คราวนี้เมื่อยกศาลาขึ้นแล้วนายช่างก็บอกว่าลืมข้อฟ้าใบระกา ถ้าหากไม่มีข้อฟ้าใบระกาก็ไม่เป็นศาลา มฆมาณพจึงให้บิรราวไปหาข้อฟ้าใบระกา ใด ๆ ก็ไม่มี มฆมาณพรู้ว่านางสุธรรมาซื้อข้อฟ้าใบระกาจึงขอซื้อต่อจากนาง แต่นางสุธรรมาไม่ยอมขายให้ บอกว่าจะให้มีส่วนบุญด้วยก็จะให้ มฆมาณพจึงต้องยอมให้นางข้อฟ้าใบระกาไปติดไว้ที่ศาลานั้น เมื่อสุธรรมาซื้อข้อฟ้าใบระกาในศาลานั้นแล้ว นางสุจิตราคิดว่าการสร้างศาลาเราไม่ได้มีส่วนบุญด้วย จึงคิดปลุกสวนดอกไม้ ส่วนนางสุนันทาก็สร้างสระน้ำไว้ข้าง ๆ ศาลานั้นสำหรับอาบน้ำแล้วก็พักในศาลานั้น ส่วนนางสุชาดาไม่ได้ทำอะไรกับเขาเลย นึกแต่ว่าผู้ทำแล้วตัวก็จะได้เหมือนกัน

เมื่อตายจากชาติที่แล้ว มฆมาณพนั้นไปเกิดเป็นพระอินทร์ ส่วนบิรราวสามสิบคนก็ไปเกิดเป็นบิรราวอีกด้วยกัน ฝ่ายนางสุธรรมา นางสุจิตรา นางสุนันทา ก็ไปเกิดเป็นเมียอยู่บนสวรรค์เช่นเดียวกัน ส่วนนางสุชาดาไม่รู้ไปเกิดอยู่ที่ไหน พระอินทร์จึงเสด็จด้วยทิพยญาณ จึงเห็นว่านางสุชาดาไปเกิดเป็นนกยาง อยู่ที่ชอกเขา จึงแปลงร่างเป็นพระอินทร์ลง ไปบอกให้นกยางรับศีลห้า นางนั้นก็รับว่าจะรับศีลห้า ต่อมาวันหนึ่งพระอินทร์ก็แปลงเป็นปลาหมอลอยน้ำมานกยางนั้นก็จิกนึกว่าปลาตาย จึงจิกอมไว้พระอินทร์ก็ทำคั้นนางก็วางคายออก เพราะนางถือศีลห้า จึงไม่กินของเป็นจนกระทั่งนางตาย จากนั้นนางไปเกิดเป็นลูกช่างหม้อ พระอินทร์ก็เสด็จเห็นอีกจึงเอาแก้วแหวนเพชรนิลจินดาไปให้เป็นเครื่องแต่งตัวให้ไปรักษาศีลห้า

วันหนึ่งช่างหม้อจะให้ลูกสาวเลือกคู่ นางก็ไม่สนใจใครเลย จนพระอินทร์ได้แปลงกายเป็นอสุรแก่ลงมา พอนางเห็นท่าให้แฉะนางก็หัวพวงมาลัยให้อสุร พระอินทร์ที่แปลงเป็นอสุรนั้นก็รับเอานางขึ้นไปอยู่บนสวรรค์ด้วยกัน

ลูกสะใภ้กับแม่ผัว

ยังมีครอบครัวมีสี่คนด้วยกัน มี ลูกเขย ลูกสะใภ้ แม่ผัว และแม่ของลูกสะใภ้ ลูกสะใภ้คิดริษยาแม่ผัวจึงแกล้งแม่ผัวโดยเวลาแม่ผัวจะกินข้าวก็เอาข้าวไปหว่านให้ แล้วก็บอกผัวว่าแม่กินหกจริงเลย แล้วลูกสะใภ้ก็ทำกับแม่ผัวอย่างนี้ทุกวัน แล้วก็บอกผัวว่าแม่กินข้าวหก จนผัวอดรนทนไม่ได้ จึงถามแม่ว่า แม่ทำไมกินข้าวหกน่ะ แม่ก็บอกว่า ไม่ได้ทำหกดอกลูก ฝ่ายเมียก็บอกผัวว่า แม่กินข้าวหกทุกวันเอาแม่ไปเผาเสียเถอะ เผาทิ้งเป็นเลย ผัวก็ทำตามความคิดของเมีย จึงจับแม่ผัวใส่กล่องแล้วปิดไว้ ห้ามไปถึงป่าช้าเอาปืนไล่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ผัวก็ลืมไม้ขีดก็กลัวมาเอาไม้ขีดเมื่อก็ดำมาด้วย พอผัวเมียไปกันหมดแล้วแม่ผัวก็ออกมาจากกล่อง ขณะนี้มีพวกโจรไปปล้นเขามาได้เงินมากมาย พวกเขากำลังแบ่งเงินกันข้าง ๆ ป่าช้านั้น พวกโจรมองเห็นคนแถมออกจากกล่องสำคัญว่าผีหลอก จึงพากันวิ่งหนีลี้ภัยหนีเงินไว้ที่นั่น

ฝ่ายลูกชายกับลูกสะใภ้ไปเอาไม้ขีดกลับมาไม่ได้พิจารณาว่าจะแม่ผัวอยู่หรือไม่ จุดไฟเผาเลย แม่ผัวก็ถอยแอบมองอยู่รอจนตึกจึงกลับมาบ้าน มาถึงเห็นแล้วก็ร้องเรียก ไอ้หนูแม่มาแล้ว ลูกชายคิดว่าผีหลอก แม่ก็เรียกอีกคราวนี้ลูกก็กลับมาดูเห็นสะพานเงินมาห่อใหญ่ ลูกสะใภ้ก็ตั้งใจต้อนรับแม่ผัวอย่างดี ที่นี้พออยู่มาไม่นานลูกสะใภ้คิดโลกเข้ามาอีกแล้ว บอกผัวให้เอาแม่ตัวไปเผาบ้าง เพื่อจะได้เงินอีก สองผัวเมียจึงจับแม่ใส่หีบ แล้วห้ามไปป่าช้า เอาปืนไล่จุดไฟเลย แม่ตัวจึงตายในที่สุด

สุวรรณสาม

มีครอบครัวสองตระกูล อยู่คนละฝั่งแม่น้ำ ฝ่ายตระกูลหนึ่ง เป็นผู้มีนิสัยเรียบร้อย จาคีลภาวา นับถือศาสนาพุทธเป็นที่พึ่ง ฝ่ายนี้มีลูกสาวอยู่คนหนึ่ง และอีกตระกูลหนึ่ง เป็นพรานป่าเนื้อ พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายก็จัดการแต่งงานให้ เมื่อจัดการแต่งงานให้เสร็จแล้ว ก็อยู่ร่วมกันกับลูกบ้านอยู่สองคน ผัวเมีย วันหนึ่งพ่อของสุวรรณสามก็บอกว่า เอ้อ สุวรรณสาม เอ๊ย เจ้าจะมัวอยู่อย่างนี้ไม่ได้ต้องไปหาอาหาร มาเลี้ยงท้อง เมื่อจาคีลภาวาจะกินอะไร สุวรรณสามก็บอกว่าผมเลิก การล่าเนื้อยังสัตว์ ก่อกรรมให้เกิดโทษ ผมเลิกแล้วครับต่อไปผมจะไม่ฆ่าสัตว์อีกแล้ว สู้จาคีลภาวาไม่ได้ พ่อของสุวรรณสามก็โกรธ ก็เลยหนีออกไปอยู่ที่แห่งหนึ่ง

วันหนึ่งสองตายาย ก็ออกไปหา เก็บ ผลหมากรากไม้และสิ่งสารพัด มาเพื่อเป็นอาหาร ขากลับมา ก็เกิด เกิดความร้อนมากขึ้น ก็พักร้อนอยู่ใต้ต้นไม้ นอน หวังจะนอกพักให้สบาย แต่บังเอิญในพุ่มนั้นมีสรพิษตัวหนึ่งอาศัยอยู่ ก็พิษลงมาใส่ตายายทั้งสองตาบอดทั้งคู่ ไปไหนไม่ได้ ก็ได้แต่ร้องครวญคราง จนสุวรรณสามที่อยู่ต่างบ้าน เห็นเป็นเวลาผิดปกติแล้ว พ่อแม่ยังไม่กลับ จากหาผลหมากรากไม้ ก็เที่ยวออกติดตามหา ร้องเรียกและตะโกนกันไปทั่ว ไนไพรในป่าดงพงไพร ก็ไปได้ยินเสียงขานรับอยู่ในป่าในพุ่มไม้แห่งหนึ่ง ก็เดินเข้าไปดู ก็เห็นพ่อแม่ทั้งสอง ตาบอดหมดทั้งคู่ ก็ถามว่าพ่อแม่ทำไมถึงตาบอด พ่อก็บอกว่าอาศัยพักร่มไม้ เพื่อจะพักร้อน แต่บังเอิญมีงูตัวหนึ่งพิษลงมาเข้าหูเข้าตาพ่อและแม่เอ็งบอดทั้งคู่ สุวรรณสามก็พาศิษามารดา กลับบ้าน มาเลี้ยงดูเป็นอย่างดี ไปห้องน้ำก็มีสาย สะพาน มีสะพานไม้ไผ่ให้เดินไป สำหรับได้ไปถึงที่ จะไปทางไหนมาทางไหนได้สะดวก จะทำ ราวให้ไต่ ห้องครัว ห้องน้ำ ห้องอะไร กาทนเคให้เสร็จเรียบร้อย สุวรรณสามรับหน้าที่เป็นผู้นำอาหารมาเลี้ยง

วันหนึ่งสุวรรณสาม ออกไปตัดน้ำที่หนองน้ำแห่งหนึ่ง ก็ไปเจอช่วงระยะกบิลยักษ์ตนหนึ่งกำลังออกล่าเนื้อ ไปเห็นสุวรรณสามเข้าก็นึกว่าจะเป็นเนื้อ เป็นสัตว์เดรัจฉาน ก็เลยยิงด้วยธนูถูกสุวรรณสามล้มลงในหนองน้ำ สุวรรณสามก็จึงเอ่ยปากขึ้นว่า ท่านประสงค์สิ่งใดจากข้าพเจ้า หรือข้าพเจ้าทำผิดอะไรไว้กับท่าน เขาฆ่าช้างเพื่อเอางา มาฆ่าตัวอาตมาท่านจะต้องการอะไร เมื่อกบิลยักษ์ได้เห็นคำถามนั้นก็ทำให้ เกิดพระทัยอ่อนลงก็เลยรับ

สารภาพผิดว่า ข้าพเจ้ามิได้เจตนา ข้าพเจ้านึกว่าเป็นสิ่งสาราสัตว์ที่เคยเป็นอาหารข้าพเจ้า เพราะนั้นสุวรรณสามก็เล่าให้ฟังว่า ข้าเป็นเจ้าเป็นผู้ที่รับบาปกรรม และยังมีทุกข์อยู่อีกมาก คือบิดามารดาข้าพเจ้านั้น ตาบอดทั้งคู่หากินไม่ได้ ข้าพเจ้าจำเป็นต้องหาอาหารไปเลี้ยง บิดามารดาข้าพเจ้า เมื่อภิลักษณ์ได้ทราบความขึ้น ก็ก้มกราบรับคำว่าเอาเถอะ ข้าพเจ้าจะหาอาหารเลี้ยงบิดามารดาแทนเจ้า ว่าแล้วภิลักษณ์ ก็เอาตุ่มน้ำ ที่สุวรรณสามกำลังมาดักอยู่ที่หัวใบ เอาไปให้พ่อแม่ของสุวรรณสาม พอก้าวขึ้นบันไดไปเท่านั้น พ่อแม่ก็รู้สึกเอะใจ ฝึเท้าที่เดินนั้นดังกว่าและแรงกว่า ไม่ใช่สุวรรณสาม ภิลักษณ์ก็บอกว่าสุวรรณสามนั้นถูกยิงตายอยู่ที่หนองน้ำ ขณะที่ข้าพเจ้ากำลังไถ่ถอนจะยิงสัตว์ บังเอิญลูกธนูข้าพเจ้า ไปถูกสุวรรณสาม ได้ล้มตายอยู่ที่หนองน้ำนั้น พ่อแม่ทั้งสองอย่าได้ตกใจเลย ข้าพเจ้าจะเป็นผู้เลี้ยงดูท่านแทนสุวรรณสามเอง

เมื่อทั้งสองตายายได้ทราบขึ้น ก็ขอร้องให้ภิลักษณ์นำพาไปหาศพสุวรรณสาม ภิลักษณ์ก็ทำตาม พา อะ แบกและจูงทั้งสองตายายไปหาศพสุวรรณสาม พอไปถึงศพ ทั้งสองก็อ่อนวอนร้องไห้โอดโอย อ้างคุณงามความดีของสุวรรณสาม ตั้งแต่ครั้งที่เข้ามาแล้ว จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย ขอวิงวอนเทพดาเจ้าทั้งหลาย ลงมาช่วยชุบร่างของสุวรรณสามให้ฟื้นขึ้น และแล้วก็สมความปรารถนา เทวดาก็มา ชุบร่างของสุวรรณสามฟื้นขึ้น ทั้งสามแม่ลูกก็พากันกลับไปถึงเคหะสถาน ฝ่ายภิลักษณ์นั้นก็ถวายตัวเป็นทาสรับใช้ตั้งแต่นั้นตลอดมา

เห็นชั่ว เป็นดีนาสีใจทราวม

มีกษัตริย์สี่พระองค์เป็นพี่น้องกัน ไปเรียนวิชากับท่านฤๅษีพรหมฤๅษี ครั้นเรียนสำเร็จ ก็ลากลับบ้าน ในระหว่างที่เดินทางมาก็มาถึงเมืองอีกเมืองหนึ่ง มีเสนาข้าราชการมาตักขัง ร้องบ่าวว่า กษัตริย์เมืองนี้จะเลือกคู่ให้ลูกสาว โดยให้ลูกสาวเลี้ยงพวงมาลัย พอกษัตริย์ทั้ง สี่องค์รู้ข่าวก็เข้าไปในเมือง ต่างฝ่ายก็จะให้นางทั้งพวงมาลัยให้ นางนั้นจะทั้งพวงมาลัยให้ พี่ที่เสียดาบน้อง จะทั้งให้น้องก็เสียดาบพี่ เลยทั้งให้หมดทั้งสี่คนเลย คราวนี้พ่อก็ไม่รู้จะทำ อย่างไร เพราะได้ประกาศไปแล้วว่า ถ้าลูกสาวทั้งพวงมาลัยให้ใครคนไหนก็จงเป็นสามีของ นาง ก็เลยแต่งงานหมดทั้งสี่คน ผู้หญิงคนเดียว คราวนี้ก็ผลัดกันนอนคนละคืน

คราวนี้นางนั้นก็ยังไม่พอใจอีก ไปลอบเล่นชู้กับไอ้ค่อมที่ท้ายสวนอีก ไปหาไอ้ค่อม ทุกคืน พอนอนกับหัวได้ครึ่งคืนก็ลุกไปหาไอ้ค่อมทุกคืน จนหัวจับได้จึงว่า นางนี้รักมากโลกไม่รู้ สิ้นสุดในกามโลภีย จึ่งพากันหนีกลับบ้านของตน

อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน

มีครอบครัวหนึ่งมีลูกชายคนหนึ่งชื่อสมมุติ เป็นคนที่อยู่นอกเมืองไกลจากที่เจริญ วิชาความรู้อะไรก็ไม่มีสักอย่าง วันหนึ่งก็เข้าไปหาพ่อแม่บอกจะขอไปหาวิชาความรู้ พ่อแม่ก็หาเงินทองให้ ไปเรียนวิชาที่ใดก็ได้วิชากลับมา จนพ่อแม่หมดเงินหมดทอง ในที่สุดก็มาขอพ่อแม่ว่าจะไปเรียนวิชาที่เมืองตักศิลา เพราะที่นั่นมีอาจารย์ดี มีลูกศิษย์ลูกหามากมาย พ่อแม่ก็ไม่มีเงินต้องขายไร่ขายนาให้ลูกไปเรียน พอไปเรียนวิชากับอาจารย์ที่เมืองตักศิลา อาจารย์ก็สอนว่า อย่าเห็นแก่กิน อย่าเห็นแก่นอน เท่านั้นแหละเงินก็หมดอีก จึงกลับมาบ้าน ที่นี้ก็มีเจ้าในเมืองนั้นประกาศหาคนที่มีความรู้ หากว่าใครเอาตัวรอดได้จะยกให้เป็นเจ้า สมมุติก็รับอาสาแล้วเดินเข้าไปที่ปราสาทที่เขาค้นรับนั้นก็ไม่เห็นพวก พวกที่เข้าไปก็หายเงียบไม่กลับมาเลย สมมุติเป็นคนสุดท้าย พอเข้าไปเขามีสารับดาวหวานจัดไว้ให้พร้อมเลยไปถึงก็กินได้เลยทีเดียว คราวนี้สมมุติขึ้นได้ว่า อาจารย์สั่งมาว่า อย่าเห็นแก่กิน สมมุติจึงเอาอาหารโยนให้แมวกิน แมวกินไปได้สักพักหนึ่งแมวก็นั่งขึ้นข้างคอตาย จึงรู้ว่าอาหารนี้คงจะมียาพิษเลยไม่กิน คราวนี้ถึงเวลาอนเขาก็เชิญให้ไปนอนอีก เมื่อเข้าไปนอนก็นึกถึงวิชาที่เรียนมาอีกว่า อย่าเห็นแก่นอน พอเข้าไปเปิดดูเสื้อ ดูหมอนข้างใต้มีแต่ดอกดาบฝังไว้คอยดัก ถ้านอนลงไปใครมายุ่งก็ตายเลย ไม่นอนสูดหลับเอาทั้งคืน รุ่งขึ้นเช้าก็เข้าไปเฝ้าเจ้าเมือง เมื่อเจ้าเมืองเห็นว่ามีความรู้ก็ยกลูกสาวให้และให้ครองเมือง เมื่อครองเมืองแล้วก็ไม่ได้นั่งกินนอนกินหรอก แต่จะออกไปกับเสนาข้าราชการเพื่อไปเกี่ยวหญ้ามาให้ม้า

ครั้งหนึ่งก็มีเจ้าเมืองอีกเมืองหนึ่งเสด็จมาว่าจะมาชมบารมีของเจ้าองค์ใหม่ที่มีวิชา พอเจ้าเมืององค์นั้นมาเจอตัวสมมุติเข้าจึงถามว่า เจ้าองค์ใหม่อยู่ในปราสาทนั้นหรือไปเที่ยวไหน สมมุติก็บอกว่า ข้าพเจ้าเองเป็นเจ้าองค์ใหม่เจ้าเมืองนั้นก็ไม่ใช่เชื่อ คราวนี้ก็ต้องสินบนว่า ถ้าหากว่าไม่ใช่เจ้าจะปรับ แต่ถ้าเป็นเจ้าแล้วจะยกเมืองให้ครึ่งหนึ่ง เจ้าเมืองก็มาถามพ่อตาแม่ยายของสมมุติ พ่อตาแม่ยายก็บอกว่าองค์นี้แหละคือเจ้าองค์ใหม่ เจ้าองค์ใหม่นี้ก็ได้เมืองนั้นอีกครั้งหนึ่งไปครอง

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวฉันทนา ชื่อสกุล เย็นนาน
 เกิดวันที่ 28 เดือน กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2497
 สถานที่เกิด เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 17/23 ก ซอยขอบฟ้า ถนนสุทธิสาร
 แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310
 ตำแหน่งหน้าที่การงาน อาจารย์ 2 ระดับ 6
 สถานที่ทำงานปัจจุบัน โรงเรียนวัดมกุฏกษัตริยาราม เขตพระนคร
 กรุงเทพฯ 10200
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2514 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบางอ้อศึกษา กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2516 มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีวัดระฆัง กรุงเทพมหานคร
 พ.ศ. 2518 ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง (สังคมศึกษา)
 วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
 พ.ศ. 2524 ครุศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) วิทยาลัยครูจันทระเกษม
 พ.ศ. 2538 การศึกษามหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

การศึกษาวิเคราะห์งานพื้นบ้านภาคกลาง

บทคัดย่อ

ของ

จันทนา เย็นนาน

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย

มีนาคม 2539

การศึกษาวิเคราะห์ครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง ที่คัดเลือกไว้จำนวน 186 เรื่อง และเสนอผลงานแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏว่า คุณธรรมที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านภาคกลาง อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ คุณธรรมเฉพาะตน และคุณธรรมต่อสังคม จากการศึกษาพบว่าคุณธรรมเฉพาะตน มีมากกว่าคุณธรรมต่อสังคม คุณธรรมที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความเมตตากรุณา คุณธรรมข้อนี้ต้องการมุ่งเน้นให้บุคคลในสังคมมีจิตใจอ่อนโยนปรารถนาที่จะช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่ทำให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนคุณธรรมที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความสามัคคีและความไม่โลภ คุณธรรมสองประการนี้ควรนำมาพิจารณาเพื่อปลูกฝังให้เกิดในจิตใจมากขึ้น การศึกษาวิถีชีวิตชาวบ้านที่สะท้อนจากนิทานพื้นบ้านภาคกลางนั้น แสดงประเภทต่าง ๆ ของสัมมาชีพ สภาพความเป็นอยู่ ประเพณี และความเชื่อ ตลอดจนการกระทำที่มีระเบียบพิธีของผู้คนในอดีตอันสืบทอดต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาการจำแนกนิทานพื้นบ้านภาคกลางตามรูปแบบของนิทานด้วย ผลการวิเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้สามารถนำคุณธรรมที่ปรากฏมาเป็นแนวทางในการอบรมสั่งสอนบุคคลให้มีลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสังคม การนำนิทานพื้นบ้านภาคกลางมาศึกษานับเป็นการเผยแพร่วรรณกรรมพื้นบ้านอันทรงคุณค่าของไทย

AN ANALYTICAL STUDY FOLKTALES OF THE CENTRAL REGION OF THAILAND

AN ABSTRACT

BY

CHANTANA YENNAN

Presented in Partial fulfillment of the requirements for
the Master of Education Degree in Thai
at Srinakarinwirot University

March 1996

The purpose of this analysis is to analyze the virtue and way of life of the people which showed in the Folktales of the Central Region by study from 186 stories and submission of the result as a descriptive analysis.

The result of the analytical study showed that the virtue as shown in the Folktales of the Central Region can be divided into 2 types : a self-virtue and a virtue towards society. From the study it was found that the self - virtue was found more than the virtue towards society. The most outstanding virtue is kindness. This virtue is mainly stressed to make people in the society to have a more tender minded and wish to assist others released from any distress. Then it is the most important virtue to make people in the society to live happily. Self-consciousness and ungreediness virtues are rarely found. These two virtues have to be oftenly implanted in people's mind. The study on the way of life which reflected from the Folktales of the Central Region also showed different types of occupation, living status, tradition and belief, also some ceremonies which are carried on from the past until present. The analyst also studies the classification of the Folktales of the Central Region in accordance with the format of the story. The result of this analysis is a guideline for training people to have a proper behaviour in the society. The study of the Folktales of the Central Region can reveal the valuable Thai Folk Literature.